DISPUTATIONUM ROBERTI BELLARMINI POLITIANI, SOCIETATIS...

Roberto Bellarmino

Disputationum

ROBERTI BELLARMINI POLITIANI,

Societatis IESV,

DE CONTROVERSIIS

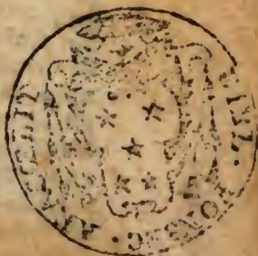
CHRISTIANAE FIDEI, *ADVERSVS*

huius temporis Hæreticos,

Tomus secundus,

AD S. D. N. SIXTVM V. PONT. MAX.

Cum PONT. *MAX.* CAESAR. *MAI.* REGIS GALLIAE, *& Reip.* VENETAE *Gratia & Priuilegio.*

INGOLSTADII, EX TYPOGRAPHIA DAVIDIS SARTORII.

Anno Domini M. D. LXXXIX.

DIPLOMA SVMMI PONTIFICIS.

SIXTVS PP. V.

VNIVERSIS CHRISTI fidelibus præſentes literas inſpecturis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dilectus filius DAVID SARTORIVS Typographus INGOLSTADIENSIS in BAVARIA, nobis exponi fecit, habere ſe in manibus librum Diſputationum dilecti filij ROBERTI BELLARMINI, Societatis IESV Preſbyteri & Theologi, de fidei Controuerſiis aduerſus hæreticos conſcriptum, quem ad publicam omnium vtilitatem rogatu piorum virorum magna ſua cum impenſa, & labore excudere, & in lucem edere ſtatuit: ac propterea humiliter nobis ſupplicauit, vt pro noſtra parte eius indemnitati conſulere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Quare nos eius ſupplicationibus inclinati omnibus & ſingulis Bibliopolis ac librorũ impreſſoribus ditioni temporali S.R.E. ſubiectis, & in ea commorantibus, ſub ducentorum Ducatorum auri, partim Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, & partim dicto DAVIDI Typographo applicandorum, & inſuper amiſſionis librorum pœnis ipſo facto incurrendis, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium inhibemus, ne quis eorum per decennium proximè futurum, à data præſentium computandum, dictum Diſputationum librum ROBERTI BELLARMINI excudere, aut ab alio quàm ab ipſo SARTORIO eiuſúe hæredibus excuſum, vendere aut venalem habere, ſeu proponere quoquomodò audeat, vel præſumat, mandantes prouinciarum noſtrarum Legatis & Vicelegatis, ciuitatumq; & terrarum gubernatoribus, & aliis ad quos ſpectat, vt quoties pro parte DAVIDIS SARTORII Typographi præfati vel eius hæredum fuerint requiſiti, prædicta omnia aduerſus inobedientes, omni mora ceſſante, ad effectum perduci faciant; contrariis non obſtantibus quibuſcunque. Datum ROMAE apud S. PETRVM ſub annulo Piſcatoris, die V. Februarij, M. D. LXXXVI. Pontificatus noſtri anno primo.

Ioan. Bapt. Canobius.

SVMMA

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

RVDOLPHI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, &c. diplomate cautum eſt DAVIDI SARTORIO Typographo INGOLSTADIENSI, ne quis vſpiã in omnibus ſuæ Cæſ. Maieſtatis regnis, hæreditariis prouinciis, atque adeò vniuerſo Romano Imperio, quindecim annorum ſpacio Diſputationes ROBERTI BELLARMINI de Controuerſiis fidei; ſine ipſius DAVIDIS SARTORII permiſſu imprimat, aut alibi impreſſas, intra fines Imperij, regnorum aut prouinciarum ſuarum vendere ſeu diſtrahere quouis modo auſit, ſub pœna cõfiſcationis & amiſſionis librorum, ac mulcta ſuper hac re in priuilegiis expreſſa, &c. Datum in arce Regia PRAGAE, XIII. die Menſis Ianuarij, Anno M. D. LXXXVI.

Rudolphus.

Ad Mandatum ſacræ Cæſareæ Maieſt. proprium.

V. S. Vieheuſer D.

A. Erſtenberger.

EXTRAICT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du ROY a eſté permis a Maiſtre ROBERT BELLARMINVS Profeſſeur en Theologie a Rome de la ſocieté du nom de IESVS qu'il puiſſe par DAVID SARTORIVS Imprimeur de meurãt a Ingolſtatt faire imprimer le deuxieſme & troiſieſme tome d' vn ſien liure intitulé. Diſputationes de Cõtrouerſiis Chriſtianę fidei aduerſus huius tẽporis hæreticos; & iceulx liures faire vendre & diſtribuer au Royaulme de France, durãt le temps & eſpace de dix ans a compter du iour qu'iltz ſeront acheuétz d' imprimer, & eſt defendu a toutes perſonnes de quelque qualité qu'ilz ſoient d' iceulx liures imprimer, ny expoſer en vente aultres quæ ceulx qui auront eſté imprimetz par le dict SARTORIVS, ſur peine de mil eſcuz d' amende, confiſcation des dictz liures, deſpens, dommages & interreſtz, cõme il appert plus amplement par lettres patentes de ſa Maieſté donéetz au Camp de large, au le deuxieſme iour de Nouẽbre l' an de grace mil cinq cens quatre vingts & ſept. Signéetz. Par le Roy Henry. Et plus bas. De Neufuille. Scelléetz du grand ſeau a ſimple queue.

SVMMA PRIVILEGII REIPV-BLICÆ VENETÆ.

PASCHALIS Ciconiæ, DEI gratia Ducis Venetiarum, &c. Priuilegio cautum eſt, ne quis R. P. ROBERTI BELLARMINI Politiani, Societatis IESV, Diſputationes à DAVIDE SARTORIO Typographo INGOLSTADIENSI impreſſas, in ciuitate VENETA, vel aliis dominiis Reipub. eiuſdem, ſine ipſius DAVIDIS SARTORII permiſſu, intra quindecim annos imprimat, vel alibi typis excuſas diuendere aut diſtrahere præſumat, ſub pœna amiſſionis omnium librorum, & trecentorum Ducatorum mulcta, vt videre eſt in ipſo diplomate ſuper hoc conceſſo. Datum VENETIIS in Ducali Palatio, die IV. Ianuarij, Indictione XIV. Anno M. D. LXXXVI.

Hieronymus Otthobon
Secretarius.

BEATIS-

BEATISSIMO PATRI SIXTO V. PONT. MAX.

ROBERTVS BELLARMINVS.

EN adfero, BEATISSIME PATER, alteram partem earum diſputationum, quæ ante hoc fermè biennium in ſanctiſsimo tuo nomine in lucē, te annuente, prodierunt. Æquum enim eſſe cenſui, vt quemadmodum ea volumina, quæ de Chriſto, & Eccleſia ſcripta erant, Chriſti ipſius Vicario, & Eccleſiæ ſummo Præſidi dicata ſunt: ita libri, quibus Sacramentorum omnium tractatio comprehenditur, nō alij, quàm ſacrorum Antiſtiti primo, & maximo dicarentur: quanquam vel me tacente, nemo non intelligit, partem operis tibi vni conſecratam exiſtimari debere, cui totum opus ſemel ſit iure optimo conſecratum.

Et verò licet opus ipſum alioqui impolitum, & tenue, dignum non ſit, quod Principi omnium maxi-

maximo, & doctissimo offeratur: duæ res tamen facilè effecerunt, vt in spem magnam venirem, fore vt Beatitudini tuæ non contemnendum videretur. ALTERA est, incredibilis benignitas tua, qua me primam huius operis partem ad sacros pedes tuos offerentem, humanissimè complexus, multis magnisque beneuolentiæ significationibus, non modò munusculum quod obtuleram, gratumque Sanctitati tuæ fuisse declarâsti; sed etiam me ad reliquum opus perficiendum quasi quibusdam additis calcaribus incitâsti. ALTERA: ingens vtilitas huius generis scriptionum. Tibi enim pro salute vniuersi Christiani gregis, dies ac noctes excubanti, nihil gratius accidere solet, nihil minùs contemnendum videri, quàm id, quod sit cum Ecclesiæ non mediocri vtilitate coniunctum. Hoc verò tempore, quo tot syluestres feræ non desinunt fremere ad Dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues, aditus vndecunque rimari: nihil esse videtur vtilius, quàm pestilentibus, atque insidiantibus Hæreticorum scriptis, (vt sancti Augustini verbis vtar) medentia, & munientia scripta prætendere, quibus rabies qua furunt, aut etiam ipsa sanetur, aut à lędendis aliis repellatur: Ego autem pro mei particula muneris, proque iis viribus, quas Dominus subministrare dignatus est; quod his temporibus Christiano populo vtilissimum esse credidi, ad id cogitationes meas, laborem, studiumque conuerti. Itaque operam dedi, vt in ea re, in qua potissimùm nostro hoc seculo hæreticorum

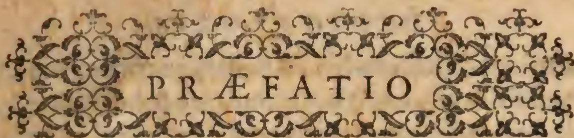
Lib. 1. ad Bonifaciũ, cap. 1.

omnium

omnium debacchatus est furor, quanta maxima à me adhiberi potuit perspicuitate & breuitate, nihil omninò prætermitterem, quod vel ad fraudes, & mendacia Christi hostium detegenda, vel ad nodos, & argumenta ipsorum dissoluenda, vel ad Catholica Orthodoxæ Ecclesiæ dogmata explicanda, & communienda pertinere posse videretur.

Accipe igitur, PATER SANCTISSIME ATQVE OPTIME, alteram hãc mei laboris partem, ea benignitate qua cetera soles, quæ tibi à deuotis tuis seruulis deferuntur. Atque intereà dum tertiam partem, Deo bene iuuante, molior, assiduè precari non desinam, vt felix viuas; & gloriæ Dei, gregisque tui incolumitati, vt facis, seruias; ac tuis apud Deum iam partis promeritis maximum indies benemerendo cumulum adiicias.

PRÆFATIO

IN SCHOLIS HABITA:

DE HAERETICORVM LEVITATE

in re Sacramentaria.

AERETICOS HOMINES, vt est apud Isaiam Prophetam, cap. 19. spiritu vertiginis agitari, & tanquã Babylonicæ turris ædificatores, sic inter se linguis, & moribus esse diuisos, vt alius alium non agnoscat; nulla re magis, quàm disputatione Sacramentaria comprobatur. Etenim cùm de Sacramentis agitur, siue nomen, siue natura, siue numerus, siue efficacitas, siue quid aliud in cõtrouersiam adducatur, non modò inter se acerbissimis contentionibus altercantur, sed etiam ita ineptè, atq; absurdè plerunq; disputant, vt de stultitiæ palma contendere, vel de gloria imperitiæ dimicare velle videãtur. Et quoniam præfationem à nobis solito pleniorem, ac iucundiorem noui huius Gymnasij amplitudo, noua studiorum auspicia, noui auditorum concursus, ipsæ propemodum sedes, ac parietes postulare videntur, non mediocriter lætor, hoc se mihi hodierna die ad dispu-

disputandum argumentum obtulisse. disserendum est enim de hæreticorum huius temporis vanitate, & leuitate, idq; in re Sacramentaria, id est, summis grauissimisq; nostræ fidei controuersiis. Quæ sanè disputatio nec iucunditate vacua esse poterit, cùm spectaculum furiosorum inter se, & cum sanis concertantium exhibeat: nec sua etiam vtilitate priuabitur, cùm hoc exemplo luculenter ostendat, in quas errorum tenebras incidant, quæq; ad præcipitia absurdissimarum hæreseωn ruant, qui semel à præclarissima, munitissimaq; Catholicæ veritatis arce recesserint.

PRINCIPIO *igitur cùm Sacramenti vocabulum in quæstionem apud Hæreticos nostros venisset, &* MARTINVS LVTHERVS *in Babylone sua eam vocem haud multùm sibi probari significâsset, cõtinuò discipuli eius, qui Lutherum, non vt hominẽ quendam vulgarem, sed vt nouum Prophetam de cælo lapsum suspiciebant, eiusq; non sententias tantùm, sed etiam nutus tanquam oracula obseruabant, Sacramenti nomen apertè improbare, ac repudiare cœperunt. Itaq;* ANDREAS CAROLOSTADIVS *in lib. de imaginibus & Sacramentis, Sacramenti nomen palàm oppugnauit.* PHILIPPVS MELANCHTHON *in locis primùm editis, cap. de signis:* Quæ, *inquit,* alij Sacramenta, nos signa appellamus, quòd si signi nomen displicet, σφραγίδας appelles. ZVVINGLIVS *in lib. de vera & falsa religione:*

 Vocem

Vocem istam, *inquit*, Sacramenti, magnoperè cuperem Germanis nunquam fuisse receptam. CALVINVS, *vt ceteris grauior & sapientior videatur, etsi nomen hoc parum probet lib. 4. Instit. cap. 14. non tamen existimat operæpretium, de nomine litigare. Non diu pòst exorta inter Lutherum, & Sacramentarios grauißima simultate, cùm animaduerteret Lutherus Sacramenti nomen vehementer Sacramentariis improbari; probare ipse cœpit, acerrimeq́ tueri, ac propugnare, vt ex eo libro cognosci potest, quem contra Andream Carolostadium scripsit: quem quidem Andream, aureum aliquando amicum suum, in Absalonem & Iudam posteà conuersum miserè deplorat.*

LVTHERVM opinione mutata, Sacramenti vocabulum defendentē, sequutus est eius Achates, Philippus MELANCHTHON, q̃ in locis posteriùs editis Sacramenti nomine paßim vtitur: sequuti etiã ceteri, qui propriè Lutherani dici, atq; à Sacramētariis distingui volunt, Brentius, Tilmannus, Kēnitius, alij.

Sed audite, si placet, quibus argumentis Sacramenti nomē vel oppugnet CAROLOSTADIVS, vel defendat Lutherus: Non placet, *inquit ille*, vox ista; neq; enim Deus in sacris literis vsquam imperauit, vt eiusmodi voce vteremur; nec licet in rebus diuinis vsurpare nomina, quæ Deus non iusserit vsurpari. *Contrà* LVTHERVS: Immò verò, *inquit*, placet vox ista; nec enim

Deus

Deus in ſacris literis vſquam prohibuit, ne eiuſmodi voce vteremur: & quis tandem es, Caroloſtadi, vt te ponas loco Dei, & nobis prohibeas, quod ille non prohibuit? *Vter ineptior, Auditores? Nam ſi non licet in rebus diuinis his vocibus vti, quas Deus in ſacris literis non inſtituit, indicet nobis* CAROLOSTADIVS, *vbinā legerit in Scripturis Trinitatē, eſſentiā, perſonas,* ὁμοούσιον, *aliaq́; id genus, quæ trita ſunt & promulgata, non magis apud Catholicos, quā apud ipſos hæreticos Sacramentarios? & ſi non licet Baptiſmū, & Euchariſtiā vocare Sacramenta, q̃ Deus non iuſſerit ita vocari, cur ipſi Baptiſmum & Euchariſtiam ſigna, ſymbola, teſſeras,* σφραγῖδας *appellant? neq; enim locum indicare poterunt in Euangelio, vel in Apoſtolo, vbi eiuſmodi vocibus, vel Baptiſmus, vel Euchariſtia nominetur. Sed nec* LVTHERI *ratiocinatio multo plus habet ponderis, aut ſoliditatis. Etenim ſi prohibere non licet ea vocabula, quæ Deus in ſacris literis non prohibuit; non igitur prohibeantur Ariani Filium Dei dicere* ἑτερούσιον *Patri: ſinantur Macedoniani Spiritum ſanctum vocare creaturam: liceat Michaeli Serueto Verbum æternū definire idealem rationem Chriſtum hominem repræſentātem: liberum ſit Valentino Gentili Deum Patrem eſſentiatorem, Deum Filium eſſentiatum nominare: concedatur denique, vt alia prætermittam, nouis Samoſatenis, vt vocent imagines Trinitatis, Cerberos trici-

tricipites, & tricorpores Geriones siquidem nihil horum in sacris literis Deus prohibuisse legitur.

Quantò grauiùs, maturiùs, sapientiùs ECCLESIA *Catholica nomen Sacramenti retinet, quòd eam vocem aptißimè quadrare intelligat in Baptismum, & Eucharistiam, aliaq; eiusdem generis sacra mysteria; quodq; eadem voce vsos esse videat Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, & quotquot iam inde ab initio Christiani nominis, de sacris nostræ fidei rebus Latinè scripserunt? Sed de nomine satis multa. ad Sacramenti naturam, atq; vim accedamus.*

Scriptores Catholici tanta consensione docent, ac semper docuerunt, nouæ legis Sacramenta instrumenta quædā esse nostræ iustificationis, vt id etiam Aduersariorum nostrorum testimonio comprobetur. Sic enim CALVINVS *loquitur lib. 4. Instit. cap. 14. § 14.* Magno consensu Sophisticæ scholæ tradiderunt, Sacramenta nouę legis iustificare, & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ sententia dici non potest quàm sit exitialis & pestilēs, eoq; magis, quòd multis antè seculis magna Ecclesiæ iactura, in bona orbis parte obtinuit. *Hæc ille: qui, vt videtis, licet pro suò more Catholicos, sophistas; & Ecclesiæ fidem, pestem ac perniciem vocet: tamen negare non potuit magnum esse inter Catholicos omnes consensum; ac sententiam nostrā multis*

multis iam seculis in bona orbis terrarum parte viguisse: cùm de ipsis contrà rectissimè, verissimeq́; dicamus, nihil apud eos antiquum, nihil certum, nihil ferè ab omnibus communi consensione receptum, sed omnia noua, incerta omnia, eaq́; breuissimis, atq́; angustissimis finibus circumscripta. Nam etsi permulti, ac penè innumerabiles hoc tempore longè, lateq́; grassantur Hæretici; tamen in tot minutissimas sectas sunt ipsi diuisi, atq́; dissecti, vt nullum fermè sit eorum dogma, quod admodũ latè pateat, quodq́; non aliqua certa regione definiatur. Sanè Martinus KEMNITIVS *in 2. par Examinis Tridentini Concilij de Sacramenti natura & potestate disputans, summam inter suos, id est, Lutheri posteros ac discipulos, discordiam esse ingenuè confitetur. Et verò nimium impudens fuisset, si quod est solis luce clarius, inficiari voluisset. numerantur enim apud Aduersarios, ipso etiam consentiente Kemnitio, vt minimùm sex diuersæ, atq́; absurdissimæ, & inter se pugnantes opiniones, dum aliud somniat Lutherus, aliud sibi fingit Carolostadius, aliud delirant Anabaptistæ, aliud Zuuinglius, aliud Caluinus, aliud alij comminiscuntur. Inspiciamus paulisper, ac leuiter discutiamus ineptias singulorum.*

Princeps LVTHERVS, *cùm in Babylone, tùm in assertione Articulorum, nihil aliud Sacramentum esse voluit, nisi diuinum testimonium ad excitandam vel nutriendam fidem, institutum, quod instar*

mira-

miraculi confirmet, & instar sigilli obsignet promissionem gratiæ. Quocirca Sacramenta ferè conferre solet cum vellere Gedeonis, cum signo, quod Isaias obtulit Regi Achaz, cũ aliis eiusmodi miraculis atq; prodigiis, quibus ad faciendam fidem Prophetæ, & Apostoli vtebantur.

Sed hæc sententia tam est absurda, vt nihil ferè cogitari poßit absurdius. Nam signa atque prodigia ad confirmandam prædicationem meritò adhibentur, cùm sint ex se nota, & illustria, neq; à prædicatione vlla ratione dependeant: contrà autẽ Sacramenta nullam ex se vim habent, ac ne Sacramenta quidem esse intelliguntur, nisi testimonio verbi confirmentur. Itaq; qui à prædicatore diuini verbi vel morbos repẽtè curarĩ, vel Dæmones verbo pelli, vel cæcos illuminari, vel ab inferis mortuos reuocari conspiciunt, ipsa miraculi vi tanquam fulgore quodam ita percelluntur, ac prosternuntur, vt vel inuiti verbis tanti viri fidem habere cogantur. Qui verò aquis hominem ablui, quod in Baptismo facimus, vident, nihil mirantur, neq; facilè credunt in ea lotione aliquid sublimius latere, nisi verbo Dei antè crediderint. Quòd si non antè Sacramenta suspicere incipimus, quàm verbo Dei fidem habeamus: quo pacto, quæso, fieri potest, vt Sacramentis diuina eloquia confirmentur? Annõ ridiculus esset, qui Ethnico diceret: Vt credas vera esse quæ dico, amphorã istam aquæ super caput tuum effundã? Egregia sanè

proba-

probatio: nisi enim ex Dei verbo disceremus lotionẽ illam, & illam vnctionem ad purgandos animos valere, quis id crederet? quis non rideret? neq; enim id habet aquæ natura, vt morbos animi curet, & cordis maculas eluat; sed quidquid in hoc genere potest, ex institutione diuina potest, diuinam autem institutionem diuina eloquia patefaciunt.

Porrò comparatio illa, qua verbum diplomati, Sacramẽtum sigillo ab aduersariis passim confertur, tam est inepta, vt nihil ineptius fingi queat; multoq́; rectiùs verbum Dei, sigillum Sacramenti, quàm Sacramentum, verbi Dei sigillum dici possit. Nam vt sigillum, etiam sine diplomate vim suam habet, atq; agnoscitur, & honoratur; diploma sine sigillo non agnoscitur esse diploma, nec vim vllam habet: sic etiam verbũ Dei sine testimonio Sacramenti, suam, eamq́; summam habet auctoritatem; Sacramentum verò sine verbi testimonio, nullam. Non igitur Sacramentum, vt illi volunt, sigillum verbi, sed verbum sigillum Sacramenti nominari debuisset.

Deinde si Sacramentum, vt Lutherani volunt, nihil est aliud, nisi excitãdæ vel alendæ fidei instrumentũ, quorsum infantes, amentes, dormientes interdũ in Ecclesia baptizantur? nũ ea vis est in Sacramentis, vt iis etiã qui vsum rationis non habent, fidem persuadeant? an potiùs rectè docent ANABAPTISTÆ *solis adultis, sanis, ac vigilantibus Sacramenta prodesse?* Minimè verò, *inquiunt* LVTHERANI, quin

quin potiùs grauiter errant Anabaptistæ, homines fanatici ac furiosi, dum infantes baptizari prohibent. Nam etsi paruuli alio tempore iudicio rationis carent, tamen dum baptizantur, sic in earum mētibus operatur Deus, vt & verbum Dei audiant, & Deum etiam agnoscant, ac diligant; quemadmodum olim S. Ioannes in vtero mátris, Christi præsentiam sensit, & præ gaudio exultauit. *En vobis quò se miseri præcipitant: nec est omninò locus alius, quò se recipiant: vrgent enim vehementer Anabaptistæ, & sic vndique Lutheranos clausos tenent; vt vel capi debeant, vel in huius noui erroris foueam spontè cadere. Sed neque ita effugiunt: nam in ista ipsa fouea armato dilemmate obruuntur, atque conficiuntur Lutherani. Vidistis opinor aliquando, infantes dum baptizantur, quàm refugiant, eiulent, obluctentur. Quæro igitur, vel intelligunt quid agant, vel non intelligunt. Si non intelligunt, nec credunt: si non credunt, perperam baptizantur; & vicerunt Anabaptistæ. Si intelligunt; sacrilegi sunt, qui sic peruicaciter Sacramenta recusant, nec tàm purgantur, quàm maculantur. non igitur baptizentur; & vicerunt Anabaptistæ. Quid? quod has ineptias iam olim in epistola ad Dardanum risit* AVGVSTINVS, *& ad exemplum S. Ioannis, qui singulari miraculo in vtero exultauit, argutè respondit; aliquando etiam asinam*

Balaam

Balaam sapienter esse loquutam, nec tamen ob id admonitos esse homines in deliberationibus suis asinina expectare consilia.

Sed Lutherum dimittam, si vnum ab eo quæsiero, in quonam Euangelio, vel Apostolo, vel Propheta legerit, Sacramenta nouæ legis esse testimonia, vel sigilla verbi Dei? Nos quidem passim legimus Ioan.3. Actor.22. 1.Cor.6. Ephes.1. Tit.3. 1.Petr.3. Baptismo renasci, ablui, purgari, sanctificari, renouari, saluari fideles: obsignari promissiones nusquam legimus, nisi fortè in Euangelio secundum Lutherũ. Neq; potest Lutherus hoc argumentum contemnere, cùm in libro aduersus Ioannem Cochlæum scriptum reliquerit, in rebus sacris vehementissimum, & robustissimum locum esse, argumentum ducere ab auctoritate negatiuè. Vel igitur locum indicet in verbo Dei, vbi Sacramenta nouæ legis, testimonia nominentur; vel certè argumento vehementissimo, & robustissimo sententiam suam nos refutare fateatur.

Venio nunc ad ZVVINGLIVM. *Is in libro de vera & falsa religione, vbi Lutheri sententiam, aliasq; nonnullas satis acriter oppugnauit, aperit mentem suã, ac docet, Sacramenta nihil esse aliud, nisi quandam oppignerationẽ, ac veluti iusiurandum, quo se homines Christo, & eius Ecclesiæ fideles fore publicè profitentur; ex quo illud sequitur, in Sacramentorum celebratione nihil Christum*

agere, & non modò non purgare peccata, neq; homines renouare, vt volunt Catholici, sed ne attestari quidem nostræ iustificationi, vt docēt Lutherani. Quæ sententia tantū abest, vt vllo Scripturæ testimonio confirmari queat, vt cū vniuersis Scripturis apertissimè pugnet. Nam si Baptismus mea tantum est oppigneratio, non autem Christi actio, quid est quod ait Ioannes: Hic est qui baptizat? *quid est illud, quod ait Apostolus:* Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundās eam lauacro aquæ in verbo vitæ? *& si Baptismus non purgat peccata, sed testimonium solùm præbet futuræ fidelitatis, cur Paulo Ananias dixit:* Baptizare, & ablue peccata tua? *cur ipse Paulus Baptismum definiuit lauacrum regenerationis? & quid sibi vult illud, quod iam citauimus,* Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ? *Deniq; vt alia multa prætercam, res est in Ecclesia explorata, ac certa, & ipsis etiā fœminis, ac pueris nota, Sacramenta Christiana ex Christi passione, ac meritis vim habere: atq; in eius rei signum sanguinem, & aquam ex Christi latere profluxisse.* Tunc, *inquit S. LEO epist. 4. cap. 6.* regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua Baptismatis. *quod idem Ambrosius in Lucam, Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus in Ioannem, annotârunt. Atq; hinc Apostolus*

Paulus

Paulus duo illa coniũxit: Tradidit ſemetipſum pro ea; *&*, Mundans eam lauacro aquæ: *quia videlicet nihil eſſet aqua, niſi aqua, niſi vim quandam mirificã ex illius ſanguine traheret, qui tradidit ſemetipſum in mortem, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiã. Hinc deniq; & Ioannes clamat:* Hic eſt qui venit per aquam, & ſanguinẽ. *& rurſum repetit:* Non in aqua ſolùm. *nimirũ, vt quondam Ioannes Baptiſta:* Sed in aqua & ſanguine. *id eſt, in aqua admiſta ſanguini, atq; ob eum ſanguinem ad omnia eluenda peccata efficaciſsima. Sed ſi vera eſt noua Theologia Zuinglij, errat Ioannes, fallitur Paulus, hallucinãtur Patres vniuerſi, inanis eſt confeſsio populorum, ac gentium, Chriſtus ipſe fruſtra latus ſuum aperiri, & ſanguinem & aquã inde manare voluit. Quid enim opus fuit Chriſti paſsione, ac morte ad Sacrãmenta inſtituenda, ſi nihil ſacrum, nihil diuinum habent, nihil poſſunt, nihil efficiunt, nec ſunt aliud niſi teſtimonia, vel pignora quædam humana?*

Iam verò IOANNES CALVINVS *mira calliditatẽ, cùm Lutherum ſimul ac Zuingliũ amplecti velle videatur, ab vtroq; diſſentit, atq; vtroq; reiecto, ſuum ac propriũ dogma conſtituit. his enim verbis affirmat in 4. lib. Inſtitut. cap. 14. §. 1. veram, propriã, ſimplicem definitionem Sacramenti contineri:* Sacramentum, externum eſt ſymbolum, quo beneuolẽtiæ erga nos ſuæ promiſſiones

conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem, & nos viciſſim pietatem erga eum noſtrã tàm coram eo, & Angelis, quàm apud homines teſtamur. *Quis non iuraret, Caluini ſententiam ex Lutheri, Zuuingliiq́ ſententia eſſe conflatam? Quod enim Caluinus ait, Sacramento promiſſionẽ beneuolentiæ à Domino obſignari ad ſuſtinendam fidei imbecillitatem, ex Luthero ſumptum videri poteſt: quod verò addit, eodem nos Sacramento teſtari noſtram erga Dominum pietatem, ad Zuuinglÿ ſententiam pertinet. Sed non tanta erat vel in Caluino modeſtia, vel in Luthero, & Zuuinglio auctoritas, vt horum ille diſcipulus aut eſſe, aut haberi ſe pateretur. Itaq; licet Zuuinglio Caluinus concedat, Sacramenta eſſe quandam veluti profeſſionem noſtræ erga Deum fidelitatis: in eo tamen ab eo diſſentit, quòd negat hunc eſſe vel ſolum, vel primarium Sacramentorum vſum, & ea de cauſſa, nomine Zuuinglÿ prætermiſſo, eius ſententiam loco notato palàm oppugnat, omniaq́ ipſius argumẽta ſigillatim diluit. Inter Lutherum autem, & Caluinum hoc intereſt, quòd cùm vterque Sacramenta faciat teſtimonia, vel ſigilla diuinæ promiſſionis; eam promiſſionem eſſe vult Lutherus iuſtificationis præſentis, Caluinus electionis æternæ. Quamobrem in Antidoto Conciliÿ, ſeſſ. 6. cap. 5. infantes baptizari dicit, non vt in*

adoptio-

adoptionem filiorum à Deo recipiantur, sed vt obsignetur promissio vitæ, quæ ad eos per gratiam prædestinationis iam antè pertinebat. & session. 7. can. 7. ad eum finem Sacramenta referenda esse affirmat, vt certos nos reddant perpetuæ adoptionis, & gratiæ, ad quam videlicet ante mundi constitutionem prædestinati sumus.

Sed hæc sententia multis nominibus falsa, absurda, perniciosa, impia est. Nam & cum Scripturis apertè pugnat, & multis regnum cœlorũ claudit, & Sacramentum falsum, ministros sacrilegos, Deum mendacem, & quasi periurum facit. Si falsum non est, Sacramenta solùm ad præteritum, id est, ad gratiam electionis referri; cur Ananias in præsenti dicit: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua? *cur Baptismum Paulus vocat lauacrum regenerationis? cur eundem Baptismum Petrus accipi dicit in remissionem peccatorum? Et quæ tandem est ista temeritas, vel furor potiùs, & amentia, prouocare Catholicos ad Scripturas, & tamen quid Scripturæ omnes clament nolle audire, id verò obstinatè asserere, ac tueri, quod nusquam in diuinis literis ostendi queat?*

Absurdam verò sententiam esse, per Sacramenta obsignari conscientiis promissiones, fieri potest ex paruulorum Baptismo planissimum. Siquidem ritè, atq; vtiliter paruulos baptizari, Caluinus contra Anabaptistas multis in locis docet, cùm

tamen paruuli vt vsu rationis, ita etiam conscientia careant; quod ne ipse quidem Caluinus negare ausus fuit in 4. lib. Institutionis, cap. 16. Et verò si promissio diploma quoddam est, Sacramentum sigillum, & conscientia cera, vel charta, vt Caluinus significat; egregium sanè miraculum Caluinistæ faciunt, cùm paruulos baptizant: nam & diploma scribunt sine charta, & sigillum imprimunt sine cera.

Esse autem eandem sententiam multis ac potissimùm paruulis perniciosam, dubitari certè non potest. Nam cùm Sacramenta Caluinus, filiis præsertim hominum fidelium, quos iustos ac sanctos nasci docet, ad accipiendam Christi gratiam minimè necessaria esse, multis persuaserit, id consequutum est, vt non pauci eadem Sacramenta contempserint, atq; indies magis contemnant, atque interim multorum animæ paruulorum, quæ sanctæ à Caluino esse finguntur, non expiatæ salutaribus aquis, in æternis sordibus perseuerent.

Sed illud grauissimum, quòd ista Caluini sententia Sacramentum, vt dixi, falsum, ministrum sacrilegum, Deum mendacem facit. Etenim si Sacramentum diuinum est iusiurandũ, atq; sigillum, quo electionis æternæ promissio obsignatur: quoties contingit (contingit aũt frequẽtissimè) vt reprobi baptizentur, toties item contingit, vt Sacramentalia verba sint falsa, & ore ministri mentiatur

Deus.

Deus. Fingite animis adesse iam hoc loco Philippum Diaconum, qui Magum Simonem baptizet: certè cùm Philippus aquam aspergit, ac dicit, Ego te baptizo: eodem ipso momento, si Caluino credimus; & Deus dicit, Ego Deus æternus testor, ac iuro, & sigillo meo diuino confirmo, te Simonem à me iam inde ab æternitate electum, & ad regnum cælorum irreuocabiliter prædestinatum. Atqui falsum hoc testimonium, falsum iusiurandum, fallax sigillum fuisse, nemo est qui nesciat, cùm Simon ille impius, Hæresiarches, & Magus tandem perierit. Neque verò satis sibi cauet Caluinus, cùm ait, Deum quod ad se attinet, verum sigillum, ac testimonium offerre. nam non offert solùm, sed etiam reipsa præbet, cùm reipsa homines baptizantur, neque enim Sacramentum oblatio, sed testificatio est diuinæ beneuolentiæ; vt idem ipse docet Caluinus in Catechismo breuiore. Itaque tùm offert testimonium, cùm offert Sacramentum: cùm autem Sacramentum præbet, ac dicit, Ego te baptizo; non offert, sed præbet testimonium, & quidem falsum, & fallax, cùm reprobi baptizantur.

Tres adhuc supersunt excutiendæ opiniones; sed eas, quia magna pars horæ præteriisse videtur, breuiter leuiterq́ attingam. Igitur ANDREAS CAROLOSTADIVS, *vt ipse quoque dux noui agminis haberi posset, nouum dogma excogitauit.*

nimirum asseruit, nihil esse aliud Sacramenta Christiana, quàm symbola quædã, ac tesseras, quibus internoscuntur Christiani à Iudæis, Mahumetanis, paganis: quales erant olim apud Romanos togæ, pallia apud Philosophos, & nunc apud Christianos vestimenta varia Monachorum. Neque multum ab hac sententia discrepat, quod ANABAPTISTÆ *de Sacramentis disputant. siquidem Sacramenta esse volunt allegorias, vt ipsi loquuntur, operum bonorum: non enim alia de caussa homines baptizari, & corpus Domini sumere, nisi vt admoneantur ea cæremonia, sibi crucem & mortem pro Christo, si res tulerit, forti animo esse tolerandam.*

Sed non est quod multum laboremus in his sententiis refellendis, cùm eas Lutherus, Philippus, Zuuinglius, Caluinus, Kemnitius, atq; alij ex Aduersariis ita confutarint & exploserint, vt penè etiam extinxerint, ac sepelierint. Et sanè si non est alia Sacramentorum vtilitas, nisi vt Ecclesiam ab aliis hominum cætibus diuidant, vel operum bonorum fideles admoneant, adeò parùm valent, vt penè superuacanea dici poßint. Habemus enim alia symbola multò quàm Sacramenta sint, illustriora, & efficaciora. Quid? an non confeßio fidei melior tessera est, quàm Baptismus, cùm confeßio veræ fidei Catholicorum propria sit, Baptismum autem communẽ cum hæreticis habeamus?

annon

annon etiam longè efficacius mouent ad opera bona exhortationes, & exempla, quàm cæremoniæ illæ Sacramentales? Et quid opus erat, vt Sacramenta ex Christi latere perfosso manarẽt, si nihil maius effectura erant, quàm allegoriæ quædam, vel quàm Romanorum togæ, vel pallia Philosophorum?

Vnus restat SVVENCHFELDIVS, *qui vt vno verbo contentiones omnes dirimeret, & noua dogmata cudendo Hæresiarcha iure salutari posset, omnia simul Christiana Sacramenta repudiauit: quippe homo supra modum spiritalis, atque Angelicus, solo spiritu viuendum putat. Nec mirum si Sacramẽta ei corporalia sordeant, qui Scripturarum etiam diuinarum literas, et verba contemnit. Illud magis admiror, cur non tacita mentis cogitatione contentus, verbis & literis corporalibus dogmata sua explicanda putauerit: non enim decet virum tam spiritalem, pulmoni ac palato, linguæ, ac dentibus, sapientiæ suæ arcana committere. Huc videlicet Aud. Sathan spectabat, huc tendebat longo illo ambitu hæresum variarum, vt fontes illos salutares, thesauros illos charismatum diuinorũ, pharmaca illa cælestia Christi sanguine comparata omninò Christianis eriperet. Sed si non planè isti spiritales homines hominem exuissent, intelligerẽt profectò, nihil magis appositum à diuina prouidẽtia institui potuisse, quàm vt*

homines, qui spiritu & corpore constant, per corporalia signa ad dona spiritalia peruenirēt: Si tu, *inquit sanctus Ioannes* CHRYSOSTOMVS, *homilia octuagesima tertia in Matthæum*, incorporeus esses, nuda tibi Deus, & incorporea dona tradidisset: sed quoniā corpori adiunctū spiritum habes, in rebus corporalibus spiritalia tibi traduntur. *Quid? quod ipsa etiā Sacramenta non omninò corporalia, sed magna ex parte spiritalia sunt? corporale est elementum, corporale etiam verbum, sed mirifica illa virtus & potestas, qua fit, vt aqua corpus tāgat, & cor abluat, vt sanctus loquitur* AVGVSTINVS, *planè spiritalis est. Itaq; Dominus Nicodemo, non ex aqua solùm, sed ex aqua & spiritu renascendum esse pronunciauit, nimirum, vt Gregorius* NAZIANZENVS *in oratione de Baptismate annotauit, ideò ex aqua & spiritu, quia medicamentum partim corporale, partim spiritale, aptissimè cōuenit in eos ægrotos, quorum natura corpore, & spiritu continetur.*

Diximus Aud. de nomine, diximus etiam de natura, & efficacitate Sacramēti. Quòd si iam de numero Sacramentorum, hæreticorum sententias enumerare vellem; hinc etiam facilè demonstrarem, quanta eorum vanitas, & stultitia sit; cùm vnus Lutherus modò vnū, modò duo, modo tria, modò etiam septem Sacramenta numerauerit. Si verò etiam ritus, ac cæremonias eorum explicare

aggre-

aggrederer, tum verò maximè, quamuis in re seria, rideretis. Tot enim fermè apud eos exstãt formæ Sacramentorum administrandorum, vt numerari vix queant. & quod summis Pontificibus tribui posse negãt, vt ritum aliquẽ in Ecclesia statuant, id sibi apud eos quiuis homuncio passim assumit. Quod si postremò quid de Sacramentis singulis hæretici sentiãt, explicandũ susciperem, nullũ vnquã exitum reperirem. Quamobrem vnũ tantùm è tam multis seligemus, eoq; breuiter pertractato, prætermissis ceteris, finẽ disserẽdi faciemus.

Laborant totis viribus cùm Lutherani, tùm Caluinistæ, vt verã Christi carnem in Sacramento nobis communicari doceant; & tamen Ecclesiæ Catholicæ sententiam de conuersione panis in carnem peruicacibus animis reiiciũt. Itaq; CALVINVS *adeò implicatam, obscuram, mirabilem, incredibilem rationem excogitauit, qua Christi vera caro, per nescio quas fistulas, & canales ad nos de cælo deriuari, & quasi distillari possit; vt ego sanè etiamsi Iudæus, vel Paganus essem, multò facilius capere, & credere me posse confiderem conuersionem panis in carnem, quam docet Ecclesia, quàm Caluinisticum illud, sine auctoritate, & sine ratione fabricatum figmentum.*

LVTHERANI *autem aliud monstrum longè etiam tetrius Ecclesiæ pepererunt. Nam vt facile eis esset veram Christi carnem in Sacramẽto habere*

præsen-

præsentem, eandem carnem ab ipsa sua Conceptione vbique fuisse, ac semper, omniaq; omninò loca, eo modo quo Deus facit, replere docuerunt. Quod portentum (neque enim dogma, vel sententia, vel opinio, vel simplex etiam hæresis nominari debet) Scripturis repugnat, aduersatur Patribus, euertit Symbolum, Christi naturas cum Eutychete confundit; & ipsum denique, quod mirandum videtur, Sacramentum destruit, pro quo astruendo fabricatum est. Nam si Christi corpus ab ipsa sua Conceptione semper vbiq; fuit, mentitur certè qui illud alicubi aliquando non fuisse affirmat: ergo Angelus, cùm apud Marcum ait: Surrexit non est hîc. *quomodo enim hîc non est, qui vbique est? Dominus ipse mentitur, cùm ait:* Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quia non eram ibi. *quomodo enim Domine ibi non eras, qui vbique eras? Porrò sanctus* AVGVSTINVS, *vt de ceteris taceam, in epistola ad Dardanum ex proposito hoc tractans, copiosè docet, esse Christum, vt ipse loquitur, per id quod Deus est, vbique, per id quod homo est, non vbique.*

Iam verò Symbolum fidei monstrosa ista Vbiquitas, (hoc enim barbaro vocabulo barbarus error nominari meruit) ita corrumpit, atque deprauat, vt Christi Conceptionem, Ortum, Paßionem, Obitum, Sepulturam, Descensionem ad inferos,

Reuer-

Reuersionem ab inferis, Ascensionem in cælum; Reuersionem à cælo, non vera, & propria, sed metaphorica, ac penè phantastica cum Marcione, & Manichæo nobis efficiat. Id enim habet de Christi Conceptione Symbolum rectæ fidei, in solius Beatissimæ Virginis vtero Christi corpus nouem illis mensibus fuisse. Atqui idem illud corpus in vteris omnium fæminarum, immò etiam, & virorum fuit, si vbique semper fuit. De Ortu verò id Symbolum docet, Christi corpus nono exacto mense verè, & propriè ex vtero prodiisse; & eo modo verè, & propriè natum esse. At si vera somniant Vbiquistæ, ante nonum mensem, erat extra vterum, & post nonum mensem adhuc erat in vtero; neq; inde vnquam verè prodiit, aut prodire potest, cùm id quod verè vbiq; est, nulla ratione verè moueri queat. Quemadmodum igitur Deus cùm apparet alicubi, non eò venisse propriè, sed metaphoricè dicitur, quia vbique cùm sit, non venit vbi non erat, sed apparet vbi non videbatur: sic etiam Christi ortus non verus, ac proprius, sed apparens, ac metaphoricus dicendus erit; cùm non venerit illa caro vbi non erat, nec locum deseruerit, vbi erat, sed cerni tantùm cœperit, vbi antea minimè cernebatur. Quod idem de Passione, de Morte, de Sepultura, de ceteris fidei capitibus intelligi debet. Qui enim semper vbique fuit, non verè, & propriè, sed metaphoricè solùm

tran-

transiit de Cœnaculo ad hortum; de horto ad Concilium Iudæorum, de concilio ad Prætorium, de Pratorio ad Caluariam, de Caluaria ad Crucem, de cruce ad Sepulchrũ, de sepulchro ad Montem, de monte ad Cœlum. Nec potuit verè in morte corpus ab anima separari: & cùm vtrumq; vbiq; fuerit, id efficitur, quod est absurdissimum, vt fuerit Christo mortuo, corpus cum anima in inferno, & anima cum corpore in sepulchro.

Quid iam de ipsa humana Christi natura, deq; illo summo, atq; Angelis adorando mysterio dicã? Nam si humana Christi natura non modò vbique est, sed (vt aduersarij docēt) illam ipsam habet diuinam immensitatem, quam Deus habet, vt infinita spatia replere queat, erit ipsa verè, & absolutè immensa, & infinita: & cum mole corporea non sit infinita, quippe quæ tota vbiq; est, erit sine dubio infinita virtute; virtus autem infinita naturam sequitur infinitam: igitur Christi caro natura est infinita. quare vel duæ iam erũt infinitæ naturæ, quod fieri nequit, vel quod solùm restat, humana in diuinam transeunte natura, & naturarũ confusio, & totius mysterij labefactatio consequetur. En nobis quàm facile hæresis hæresim parit, & eò tandem errando venitur, vt ipsa prima fidei fundamenta radicitùs euertantur.

Quid, quod portentosa ista Vbiquitas, Sacramentum ipsum, vt dicebam, tollit, pro quo asserendo fa-

do fabricata est? Nam si in ipsa priuata domo in pane, in vino, in pomis, in piscibus, in oleribus, in omni ciborum genere, in ipso aëre quem attrahimus, Christi carnē verè sumimus; quid necesse est in Ecclesiam conuenire? quid panem frangere, & vinum miscere? quid verba illa sacra pronunciare? quid habet sacra Cœna præ vulgari prandio? quid panis Eucharistiæ præ pane pistoris? quid altare præ mensa?

Atq; vt magis adhuc Lutheranorum sapientiam admiremini, nouum hoc monstrū intra paucos annos, in vna eademq; Prouincia, iisdem auctoribus Lutheranis prodiit, periit, reuixit; siquidem ab ipso Luthero, vt ex multis eius testimoniis Brentius probat, excogitatum, eodem regnante Luthero feliciter in Saxonia floruit: Luthero deinde mortuo, ac rerum potiente Melanchthone, paulatim languescere, ac deficere cœpit; donec tandem in ipsa Saxonia in Dresdensi Lutheranorum Concilio, quod ante annos tredecim habitum est, publico decreto damnatum, explosum, exterminatum est: sed his proximis annis Melanchthonico euerso imperio, atque imperante in Saxonia Smidelino, rursus ab inferis reuocata, & in suam sedem restituta magno cum honore Vbiquitas est. Ista videlicet est constantia fidei Lutheranæ, vt nunc sacrosancta fidei dogmata esse debeant, quæ ante annos tredecim pestilētissimæ hæreses erant.

Sed finis sit, nolo enim in eiusmodi nugis percensendis orationem ponere longiorem. quæ tamen si vt verè sunt, sic ab omnibus hominibus haberentur pro nugis; labore nos atque negotio magno leuarent. Sed quoniam tanta est Satanæ versutia, tanta hæreticorum fallacia, tanta populorum ad res nouas propensio, vt permultis iam, nō inquā hominibus, sed populis, Prouinciis, Regnis, cum summa Ecclesiæ Catholicæ iactura, & honoris Dei, Christiq́; meritorum obscuratione persuasæ sint; idcircò nobis totis viribus enitendum est, vt in hæc ipsa studia, ita diligenter incumbamus, vt aliquando hæreticorum fraudes detegere, Christi gloriam amplificare, Ecclesiam propagare, damna resarcire, Satanam confundere Christo duce, & adiutore valeamus.

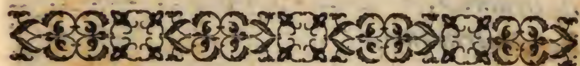

APPRO-

APPROBATIO.

Opus hoc R.P. ROBERTI BELLARMINI, Societatis IESV, quoniam omnes Christianæ fidei Controuersias aduersus huius temporis hæreticos, ita copiosè, orthodoxè, eruditè ac solidè explicat, vt non immeritò integerrimum, pulcherrimum, absolutissimumque Controuersiarum omnium Corpus appellari queat, dignum profectò cum primis est, quod ad plurimorum vtilitatem multò maximam typis procudatur.

Ita sentio ego ALBERTVS HVNGERVS, *S. Theologiæ D. Professor, & Procancellarius in alma Academia Ingolstadiensi.*

Cùm D. ROBERTI BELLARMINI Politiani, Societatis IESV, exactissima Controuersiarum, quæ Catholicis cum hæreticis & nouatoribus intercedunt, discussio, singularem Christianæ veritati lucem afferat, ad maiorem Reipub. Christianæ vtilitatem, maximam verò Sectariorum confusionem publicari potest & debet.

Ita censui PETRVS STEVARTIVS *Leodius, SS. Theologiæ D. & Professor, ac eiusdem facultatis Ingolstadij pro tempore* DECANVS.

INDEX GENERALIS TOMI SECVNDI.

SECVNDI

SECVNDI TOMI PRIMA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE SACRAMENTIS IN GENERE,

DVOBVS LIBRIS EXPLICATA.

A R. P. ROBERTO BELLARMINO POLITIANO,
Societatis IESV.

INDEX

LIBRORVM ET CAPITVM PRIMÆ CONTROVERSIÆ.

PRÆFATIO,

De hæreticorum leuitate in re Sacramentaria.

LIBER PRIMVS,

Qui est de natura & caussis Sacramentorum.

XIV.

LIBER SECVNDVS,
De effectu, numero, & ceremoniis Sacramentorum.

Partitio huius libri.

III.

DE

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

LIBER PRIMVS.

Qui est de natura & caussis Sacramenti.

DE SACRAMENTIS bipartita Disputatio est. PRIMVM *enim generatim de omnibus.* DEINDE *seorsim de singulis explicandum erit. Ac generalis quidē Disputatio duo habebit quasi prolegomena.* VNVM *de erroribus circa Sacramenta.* ALTERVM *de mendaciis, & calumniis recentium hæreticorum. Deinde sex continebit principales controuersias.* VNAM *de nomine, & significatione Sacramenti.* ALTERAM *de natura, & definitione.* TERTIAM *de caussis tum intrinsecis, tum extrinsecis.* QVARTAM *de effectis, id est, gratia, & charactere.* QVINTAM *de numero.* SEXTAM *de cæremoniis.*

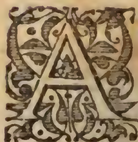
Scripserunt de hoc argumento plurimi, sed præcipui inter hæreticos mihi videntur Lutherus in lib. de captiuitate Babylonica, & in assertione articulorum. Philippus in locis,

& in Apologia Confeßionis Augustanæ. Ioannes Caluinus, lib.4.Institut. cap.14.& seq. Martinus Kemnitius tomo 2. Examinis Concilij Tridentini.

Ex nostris præter Scholasticos in IV.Sententiarum Thomas VValdensis tomo 2.toto; Gulielmus Parisiensis in lib.de Sacramentis; Ioannes Eckius, in homiliis de Sacramentis; Ioannes Roffensis in refutatione articulorum Lutheri; Hosius Cardinalis in Confeßione Polonica; Ruardus Tapper in explicatione articulorum Louaniensium; Iodocus Tiletanus in refutatione Examinis Kemnitij; Gulielmus Alanus in lib.de Sacramentis in genere; Gulielmus Lindanus in Panoplia lib.4.Petrus Soto, de Instit.Sacerdotum.

CAPVT PRIMVM.

De erroribus.

NTIQVI errores de Sacramentis ad quatuor capita reuocari possunt. PRIMVM enim quidam omnia Sacramenta de medio tollere conati sunt. ij fuerunt quos Epiphanius hæresi 40.Archonticos, Theodoretus li.1.de hæreticorum fabulis cùm Archonticos, tum etiam Ascodritos, seu Ascodrupitas appellat. Isti enim auctore quodam Petro Anachoreta Syro, Baptismum & Eucharistiam execrabantur, Epiphanio teste, necnon (vt addit Theodoretus) omnia alia signa sensibilia, & corporalia, ac solùm in cognitione eius quod est, veram redemptionem constituebant.

Huc etiam pertinet error Fratricellorum, seu Beguinorum, qui Sacramenta Ecclesiastica despiciebant, vt testatur Ioannes Papa XXII. in Extrauaganti, sancta Romana, de religiosis domibus.

Huc denique pertinent Pauliciani, qui teste Euthymio in 2. parte Panopliæ, tit.21. tollebant de medio omnem Sacramentorum materiam; aquam, vinum, panem, oleum, & solùm verbis quibusdam loco Sacramentorum vtebantur: vt

exempli

exempli gratia, Baptiſmum eſſe dicebant illa verba: *Ego ſum aqua viua.*

SECVNDA hæreſis eſt eorum, qui Sacramenta omnia non quidem execrabantur, nec tollebant, ſed virtute & efficientia ſpoliabant. Hi Meſſaliani, qui & Euchitæ ab oratione dicti ſunt. Scribunt de hac hęreſi Epiphanius hęreſi 80. Auguſtinus hæreſi 57. & Theodoretus lib. 4. de hæreticis fabulis, ſed fuſiùs & ex libris ipſorum decerptis erroribus, Ioannes Damaſcenus in lib. de hæreſibus, vbi teſtatur, dogma Meſſalianorum eſſe, peccata non purgari diuinis Sacramentis, ſed ſolis precibus, quæ ab ipſis rectè funduntur. Itaq; ſine Baptiſmo, ſine Euchariſtia, ſine Sacerdotum abſolutione profitebantur, ſe ſtatim ſuis precibus homines poſſe iuſtificare: tametſi etiam Sacramenta illa admitterent.

Eandem ferè hæreſim tribuit Guido in ſua Summa Armenis, & quibuſdam recentioribus Catharis. ſiquidem eos negare dicit, Sacramenta nouæ legis gratiam conferre.

TERTIA hęreſis eorum fuit, qui aliqua Sacramenta de medio tollebant. Multi enim Baptiſmum reiecerunt, vt ij, quorum hæreſim Gaianam appellat Tertullianus initio libri de Baptiſmo: item Manichæi, teſte Auguſtino hęreſi 46. & Seleuciani apud eundem Auguſtinum hæreſi 59. & alij, de quibus poſteà.

Rurſus quidam reiecerant Sacramentum Confirmationis, vt Nouatiani, Theodoreto teſte, li. 3. de fabulis hæreticorum.

Alij Sacramentum Euchariſtiæ nullum eſſe dixerunt. Scribit enim Petrus Cluniacenſis in libro contra Petrobruſianos, vnum ex erroribus Petrobruſianorum fuiſſe, corpus Chriſti ex pane ſemel tantùm factum eſſe, ea videlicet nocte, qua Dominus traditus eſt: deinceps autem nec factum eſſe, nec fieri poſſe. Scribit etiam Euthymius in Panoplia par. 2. tit. 23. vnum ex erroribus Bogomilum fuiſſe, Euchariſtiam nihil eſſe aliud, quàm Pater noſter.

Alij Sacramentum Pœnitentiæ ſuſtulerunt, vt Nouatiani, teſte Epiphanio hæreſi 59. & Auguſtino hæreſi 38. Alij Sacramentum Ordinis nihil omninò eſſe dixerũt, vt quidam Taudemi ſectatores, vt refert is, qui Sigeberti Chronicum ſuppleuit, ad annum Chriſti 1124.

Alij Extremam vnctionem deteſtati ſunt, vt Albigenſes, teſte S. Antonino 4. par. tit. 11. cap. 7. §. 5. Summæ Theologicæ; & poſtea

postea Flagellantes, teste Bernardo Lutzemburgensi in Catalogo hæreticorum.

Alij denique Matrimonium sustulerunt, vt Encratitę, teste Augustino hæresi 33. Manichæi, eodem Augustino teste hæres. 46. & alij permulti.

QVARTA hæresis eorum fuit, qui certa Sacramenta non quidem tollebant, tamen non rectè intelligebant, vel administrabant. In iis erant Marcosij à Marco quodam, vetustissimi hęretici, qui Baptismum conferendum esse dicebant, non in nomine Trinitatis, sed in nomine ignoti Patris; in veritate matre omnium; in IESV, qui descendit; in vnitate, & redemptione, & potestatum communione. ita refert Theodoretus lib. 1. de fabulis hæreticorum. Item Marcionitæ, qui secundò & tertiò homines baptizabant; vt Epiphanius refert hæresi 42.

Sic etiam permulti circa Eucharistiam errârunt, volentes quidem Sacramentum esse, sed non continere verum Domini corpus; vt quidam olim ipso ferè tempore Apostolorum, vt referunt Ignatius in epist. ad Smyrnenses, & Theodoretus in 3. Dialogo, circa medium: ac deinde Berengarius, teste Lantfranco in lib. aduersus Berengarium: postea Ioannes VViclefus, teste Concilio Constantiensi sess. 8.

Quidam circa Pœnitentiam errabant, etiamsi eam non tollerent, vt Audiani, qui confessiones audiebant, & à peccatis absoluebant, sed pœnitētiam non iniungebant, vt Theodoretus refert lib. 4. de fabulis hæreticorum.

Quidam errabant circa Ordines, quos etiam fœminis conferebant, vt Pepuritæ, teste Epiphanio hæresi 49.

Hęc generatim de erroribus veterum dicta sint. similia nostro hoc seculo vidimus. Nam inprimis non defuerunt, qui omnia Sacramenta sensibilia, & corporalia contemnerent, qui certè noui Archontici nominati possent: id enim de Svvenckfeldianis testantur Fridericus Staphilus in lib. de concordia discipulorum Lutheri, & Dauid Chytræus præfatione Commentariorum in Apocalypsim.

Lutherani ceteri, & Caluinistę omnes, etsi Sacramenta non tollunt omnia, omnia tamen virtute, & efficacia spoliant, vt olim faciebant Messaliani: vt enim illi orationi, ita isti fidei omnia tribuunt, Sacramentis autem planè nihil, nisi vt sint nuda signa, eaque non omninò necessaria. Sic enim scribit

LVTHE-

LVTHERVS in assert. I. articuli: *Hæretica, sed vsitata sententia est, Sacramenta noua legis dare gratiam iis, qui non ponunt obicem. Scriptura enim dicit: Iustus ex fide sua viuet, non dicit, ex Sacramentis viuet.* Hęc ille. Neque ab hac sententia vllus, quod sciam, ex hæreticis huius temporis dissentit.

Rursus non defuerunt hoc tempore, qui tollant è medio aliqua Sacramenta, licet non omnia. Nam Svvenckfeldianis exceptis, ceteri omnes duo Sacramenta recipiunt, Baptismũ, & Eucharistiam; duo reiiciunt, Confirmationem, & Extremam vnctionem: Matrimonium recipiunt quidem, sed non pro Sacramento: de Pœnitentia, & Ordinatione inter se contendunt, vt postea explicabimus.

Denique non defuerunt etiam qui certa Sacramenta reciperent, sed erroribus admixtis. Nam Anabaptistæ Sacramentum Baptismi recipiunt, sed pro adultis, non pro infantibus. Zvvingliani recipiunt Sacramentum Eucharistiæ, sed corpus Dominicum esse negant. Lutherus Sacramentum Absolutionis non negat, sed nec integram confessionem, nec vllam satisfactionem requirit, aut admittit; nec verum ministrum Sacramenti huius agnoscit, vt patet ex assertione articulorum, quinti, sexti, septimi, octaui, noni, decimi. Deniq; ordinationem ministrorum omnes admittunt, sed nec agnoscunt verum ministrum, nec verum ritum huius Sacramenti.

Ita videmus omnes quatuor hæreticorum classes, quæ variis temporibus per M.D. annos Ecclesiam Catholicam vexauerunt, omnes simul hoc nostro seculo contra eandem Ecclesiam conspirasse. Sed quo duce de veteribus illis Catholica triumphauit, de nouis etiam sine dubio triumphabit: quandoquidem idem ille dux, nec vires amittere potest, & Ecclesiæ suæ semper se adfuturum certa testificatione promisit.

CAPVT SECVNDVM.

De mendaciis, & calumniis aduersariorum.

NECESSARIO prorsus annotanda sunt mendacia præcipuorum hostium Ecclesiæ, quòd hoc multum valeat ad auctoritatem detrahendam, ipso teste Luthero, qui ita scripsit quondam in libro contra Empserum: *Si semel deprehēderer, ita mentitus, falsus,*

& crassè stolidus; iam tota mea doctrina, & honor, & fides, & fidelitas, finem penitus haberent: vnusquisq; me pro nequam, & infami nebulone, vt æquum est, habiturus esset: tum etiam, quòd hoc ipsum vitium Catholicis tribuere impudentissimo mendacio Lutherus non erubuerit. SIC enim scribit in libro aduersus Cochlæum: *Sed ego planè hoc tribuo diuinis Consiliis, vt Papæ, & Papistæ ferè nullos habeant patronos, nisi, qui vel insigni inscitia, vel mendaciis impudentibus semper suam auctoritatem traducant, ne quis amplius per abominationem Romanam decipiatur.* Et infrà: *Plorandam certè sortem Papæ, quòd sui non nisi mendaciis protecti in arenam descendunt.* Hæc ille. Quæ verba in ipsum Lutherum aptissimè conueniunt. vt enim Ioannes Cochlæus testatur in actis Lutheri anni XXIII. nullus ferè Catholicorum in Lutherum scripsit, quin eum multorum mēdaciorum coarguerit, è quibus vnus Dietembergius è duobus Lutheri libellis supra octingenta collegit mendacia. Denique nulla re magis nocent illi Ecclesiæ, quàm cum suis mendaciis persuadent populis, nos aliter sentire, & docere, quàm reuera sentiamus, & doceamus. Proinde res vtilissima est, eorum mēdacia detegere. Nos igitur solùm de Sacramentis mendacia quædam crassiora breuiter annotabimus:

Igitur LVTHERVS in lib. de captiuitate Babylonica cap. 1. quod est de Eucharistia. PRIMO mentitur, cùm ait: *Non miror Concilium Constantiense, cuius auctoritas si valet, cur non valet & Basileensis, quod cōtra statuit, Bohemis licere vtramque speciem sumere? quod iste adulator ignorans adducit pro suo somnio.* Hæc ibi. Et sanè quòd Constantiense, & Basileense Concilium inter se pugnent, quantum ad Communionem sub vna specie, mendacium impudentissimum est. Idem enim omninò statuunt Concilium Constantiense, sess. 13. & Basileense, sess. 30. nimirum laicos non teneri diuino iure ad vtramq; speciem sumendam, proinde seruandam esse Ecclesiæ legem, vel consuetudinem: quibus decretis non repugnat, quod Basileense Concilium concesserit Bohemis vtriusque speciei vsum, modò faterētur id sibi concedi ab Ecclesia, non autem ad hoc teneri diuino iure.

SECVNDO mentitur ibidem, cùm ter, aut quater repetit, S. Thomam auctorem esse illius sententiæ, quam omnes Catholici tenent, quòd in Sacramento altaris, non sit substan-

tia

tia panis, & vini, sed accidentia solùm: quod est crassissimum mendacium. Nam Innocentius III. in Lateranensi Concilio, cap. 1. (vt omittam testimonia antiquiora) hoc ipsum definiuit anno M.CC.XV. quo tempore S. Thomas nondum erat natus.

TERTIO mentitur ibidem, cap. 2. quod est de Baptismo, cùm ait loquens de Scholasticis: *Asserunt impij homines, non debere hominem esse certum de remissione peccatorum, seu gratia Sacramentorum: qua impietate orbem totum dementant.* Hoc mendacium est ipso Luthero teste. Nam paulò infrà idem ipse verissimè sic dicit: *Omnes tamen admittunt Sacramenta esse signa efficacia gratia.* Non igitur iubemus homines dubitare de gratia Sacramenti, cùm dicamus esse signa efficacia gratiæ. Iubemus quidem dubitare de propria dispositione, & proinde de consequutione gratiæ; sed hoc non est dubitare de gratia Sacramentorum. Non enim efficacia Sacramenti pendet ex mea dispositione, sed ex diuina institutione: quomodo qui oculos claudit, non potest videre solem, & tamen non ppterea dubitat de efficacia solis ad illuminandum. Neque hoc Lutherani negare possunt; nam Lutherus in libro contra rebaptizantes, quem edidit anno M.D.XXVIII. sic ait: *Baptismus non est fundandus supra fidem baptizantis, vel baptizati, quia vterque incertus est de fide, aut saltem in periculo, & tentatione consistit.* Et in sermone de Baptismo, habito anno XXXV. *Vt Baptismus,* inquit, *certus sit nobis, ideò non fundat eum Deus supra fidem nostram, cùm illa possit incerta, & falsa esse; sed supra verbum, & institutionem suam.* Hęc ille. Non ergo dissentimus à Lutheranis (vt Lutherus mentitur) quod nos dubitemus de gratia Sacramenti, illi non dubitent; sed quòd nos dubitemus de consecutione gratiæ, ob nostram indispositionem, illi autem nõ dubitent, mira temeritate, cùm fateantur sine fide Sacramenta non prodesse, & simul admittant facilè hominem decipi, cùm putet se credere, & tamen reuera non credat.

QVARTO mentitur ibidem, cùm sic ait: *Esto contemptor Magistri Sententiarum cum omnibus suis scribentibus, qui tantùm de materia, & forma Sacramentorum scribunt, dum optimè scribunt, id est, mortuam, & occidentem literam Sacramentorum tractant: ceterùm spiritum, vitam, & vsum, id est, promissionis diuina veritatem, & nostram fidem prorsus*

intacta relinquunt. Mendacium est apertissimum; nam de fide suscipientis Sacramenta, & recto vsu multa disputat Magister sententiarum libro 4. dist. 4. & 9. & Scholastici ibidem. Veriùs de Magistro scripsit Franciscus Stancarus in libro de Trinitate, & Mediatore: *Ego*, inquit, *iudico vnum Petrum Lombardum pluris esse, quàm centum Lutheros, ducentos Melanchthones, trecentos Bullingeros, quadringentos Petros Martyres, & quingentos Caluinos: qui omnes si in mortario contunderentur, non exprimeretur vna vncia veræ Theologiæ, præsertim in articulo de Trinitate, Incarnatione, Mediatore, & Sacramentis.*

QVINTO mentitur, cùm ibidem sic loquitur: *Et hinc impulsi sunt tantum tribuere Sacramentis nouæ legis, vt ea statuerent, prodesse etiam iis, qui in peccatis mortalibus sunt, nec requiri fidem, aut gratiam, sed sufficere, non posuisse obicem, hoc est, actuale propositum denuò peccandi.* Et infrà: *Prodesse dicunt ea etiam impiis & incredulis, modò non ponant obicem, quasi ipsa incredulitas non sit omnium obstinatissimus, & hostilissimus obex gratiæ.* Hæc ille. Quam sententiam sæpe repetunt tum ipse, tum etiam filij, & sectatores eius; nec solùm veri Lutherani, sed etiam Caluinus iisdem verbis vtitur in Antitoto, sess. 7. can. 5. & 6. Vbi tria nobis tribuunt. VNVM quòd dicamus, Sacramenta prodesse iis, qui sunt in peccato mortali: quod quidem verissimum est, modò peccatores pœnitentiam agere velint; nam Baptismus & Absolutio ad hoc sunt instituta, vt peccata remittant. Et certè mirum est, hoc nobis tanquam errorem tribui à Lutheranis, cùm ipsi velint omnia Sacramenta habere promissionem reconciliationis, ac remissionis peccatorũ: de qua re infrà dicemus. Si verò loquantur de peccatoribus impœnitẽtibus, est merum mendacium, quod Catholici dicant, Sacramenta prodesse peccatoribus: omnes enim Catholici requirunt pœnitentiam, tanquam dispositionem ad gratiam recipiendam.

DEINDE nobis tribuunt, quòd dicamus non requiri gratiam ad hoc, vt nobis prosint Sacramẽta: quod quidem mendacium est manifestum. Nam si per gratiam intelligant fauorem Dei, vt ipsi ordinariè intelligunt, omnes Catholici dicunt, iustificationem à peccatis dari in Sacramentis ex gratia Dei, & merito Christi, non ob merita accedentis. Si verò per gratiam intelligant inhærentem qualitatem, qua formaliter iustifica-

iustificamur; Fatemur hanc non requiri ante perceptionem aliquorum Sacramentorum, vt Baptismi, & Pœnitētiæ, quod etiam ipsi fateri coguntur, qui volunt Sacramenta habere promissionem remissionis peccatorum: tamen hanc ipsam dicimus infundi in ipsa perceptione Sacramenti; proinde mera calumnia, & mendacium est, quod Catholici non requirant gratiam, vt Sacramenta prosint.

TERTIO nobis tribuunt, quòd dicamus non requiri fidem, & quòd incredulitatem non habeamus pro obice impediente Sacramentum: in quo etiâm apertissimè mentiuntur. Nam vel loquuntur de substantia Sacramēti, vel de fructu Sacramenti: si de substantia, nec nos, nec ipsi, requirimus fidem. Nam omnes Catholici docent cum S. Augustino lib. 4. de Baptismo, cap. 12. verum esse Baptismum, quem sine vera fide hæretici recipiunt. Et idem docet Lutherus in homiliis de Baptismo, & in lib. contra rebaptizantes; necnon etiam Caluinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 16. Si verò loquuntur de fructu Sacramenti, falsum est, Catholicos nō habere pro obice incredulitatem: omnes enim Catholici requirunt necessariò in adultis actualem fidem, & sine ea dicunt neminem iustificari. Vide Magistrum lib. 4. dist. 4. & S. Thomam 3. par. q. 68. artic. 8. Item Ius canonicum, quod Lutherus combussit, de consecratione dist. 4. per multos canones.

Occasio huius fraudis fuit, quòd Catholici non requirant in Sacramentis fidem illam specialem, quam aduersarij solam esse putant veram fidem iustificantem. Sed (vt omittam quòd ista non est vera fides, sed opinio temeraria) si ideò verè nobis tribui posset, quod non requiramus fidem in Sacramentis, quia non requirimus fidem illam specialem; nos etiam illis tribuere possemus, quòd non requirant fidem in Sacramentis, quia non requirunt eam fidem, quam nos solam docemus esse veram fidem.

Ceterùm si candidè agendum sit, distinguendæ sunt quæstiones. Aliud enim est quærere, an in Sacramentis requiratur vera fides, aliud autem, quænám sit vera fides. Et quidem in priore quæstione conuenimus, in posteriore dissidemus.

Porrò de infantibus non potest esse quæstio, tum quia ipsi nec ponunt, nec possunt ponere obicem incredulitatis: incredulitas enim non est non credere, sed nolle credere: tum etiam quia infantes sicut peccauerunt aliena voluntate, & sunt

auersi à Deo habitualiter; ita satis est, si credant aliena voluntate, & conuertantur habitualiter per infusionem fidei, spei, & charitatis. Vnde Philippus in locis anni XLI. cap. de vsu Sacramentorum dicit, de adultis solùm esse intelligẽdum, quòd oporteat eos actu credere.

SEXTO mentitur in assertione 1. articuli, vbi Scotum facit auctorẽ illius sententiæ, quòd Sacramenta conferant gratiam non ponenti obicem: quam sententiam ipse hæreticam vocat. Sed mentitur apertissimè. Nam Innocentius III. idem docuerat, cap. Maiores, de Baptismo, & eius effectu; longo tẽpore antè quàm Scotus nasceretur: necnon S. AVGVSTINVS in epist. 23. ad Bonifacium, vbi posteaquam dixerat, paruulis prodesse Baptismum etiamsi actu non credant; ita loquitur: *Hoc qui non credit, et fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etiamsi habeat fidei Sacramentum: & longè melior est ille paruulus qui etiamsi fidem nondum habeat in cogitatione, non tamen ei obicem contrariæ cogitationis opponit; vnde Sacramentum eius fideliter percipit.*

SEPTIMO mentitur ibidem, cùm ait, Scotistas nõ requirere in vsu Sacramenti fidem, nec bonum propositum, seu bonum motum cordis. Quod mendacium refellit Roffensis ex ipsis verbis Scoti, qui in 4. dist. 4. q. 2. disertis verbis docet, requiri fidem & contritionem, seu attritionem. Vide etiam q. 5. in principio, & in responsi. ad vltimum. item dist. 17. q. 1.

OCTAVO mentitur in homil. vlt. de Baptismo, vbi sic ait: *Huc impietatis ventum est, vt sali, & aquæ contra verbum & mandatum sacratæ, tãtundem virtutis & energiæ tribuerint, quantum venerabili Baptismi Sacramento.* Hîc sunt duo mẽdacia. VNVM, quòd nos contra Dei mandatum, & verbum cõsecremus salem, & aquam; nullum enim verbum, seu mandatum exstat, quo id prohibeatur. Quid, quòd ipse idem Lutherus lib. de captiuit. Babyl. cap. de Extrema vnctione, contrarium docet? Sic enim ait: *Igitur*, inquit, *hoc Vnctionis extremæ nostrum Sacramentũ non damno, sed hoc esse, quòd ab Apostolo Iacobo præscribitur, constanter nego, cùm nec forma, nec vsus, nec virtus, nec finis eius cum nostro consentiat: numerabimus tamen ipsum inter ea Sacramenta, quæ nos constituimus; vt sunt salis, & aquæ consecratio, & aspersio: neq; enim negare possumus, creaturam quamlibet per verbum Dei, et orationem sanctificari, quod Apostolus Paulus nos docet.* Hæc ille.

ALTE-

ALTERVM mendacium est, quòd eandem vim tribuamus aquæ benedictę, & Baptismo: id enim nullus vnquam Catholicorum docuit; alioqui non septem Sacramenta, sed multò plura faceremus. Hæc pauca ex Luthero sufficiant.

CAPVT TERTIVM.

Mendacia Philippi.

PRIMO in ipsa Confessione artic. 13. damnat Scholasticos, quòd non doceant requiri fidem in vsu Sacramentorum. Sed fusiùs, & clariùs exposuit mētem suam in Apologia eiusdem articuli, vbi sic ait: *Hic damnamus totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent, quòd Sacramenta non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire, quòd per cæremoniam iustificemur, sine bono motu cordis, hoc est, sine fide; & tamen hæc impia, & superstitiosa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille.

HOC mendacium est longè impudentius mendaciis Lutheri. Nam Lutherus non accusabat omnes, sed Scotistas tantùm. Philippus autem totum populum Scholasticorum damnat; immò etiam totum regnum Pontificium. Esse autē mendacium apertissimum, tam est manifestum, vt probatione nō egeat. Nam, vt suprà diximus, omnes Scholastici cum Magistro lib. 4. dist. 4. requirūt actualem fidem, quæ sine motu cordis esse non potest: & ipse idem Philippus in Apologia articuli de Pœnitentia, dicit, Catholicos requirere contritionem vel attritionē. Et quid est cōtritio, vel attritio, nisi motus cordis?

SECVNDO in ipsa etiam Confessione Augustana in articulo de Missa: *Falsò,* inquiūt, *accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant: retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.*

Hoc esse mendacium, probare possumus ex articulis Smalchaldicis, qui non minoris sunt auctoritatis apud Lutheranos, quàm ipsa Confessio; vnde etiam simul cum ipsa Confessione ponuntur in libro Concordiæ. In illis igitur articulis sic legimus: *Ceterùm Draconis cauda ista (Missam intelligo) peperit multiplices abominationes, & idololatrias.* Et paulò antè;

Abrogan-

Abroganda merito Missa est. Hæc illi. Si igitur Missa, vt cauda Draconis abroganda est, cur eam non abrogârunt? aut, si abrogârunt, cur queruntur accusari se, quòd Missam aboleuerint? DICENT fortasse se Missam Papisticam aboleuisse Christianam autem retinere; nimirum Sacramenti distributionem, & perceptionem: hoc enim Philippus vocat Missam in Apologia. AT non accusantur à nobis Lutherani, quod istam Missam, id est, Communionem aboleuerint, sed quod veram Missam, id est, oblationem, & totum Canonem sustulerint. Itaque si per Missam intelligunt, Communionem, mendacium est, quòd accusentur: sin autem intelligunt, oblationem, mendacium est, quod falsò accusentur.

TERTIO mentitur in eodem articulo: *Veteres,* inquit, *ante Gregorium non faciunt mentionem priuatæ Missæ.* Idem repetit in Apologia eiusdem articuli.

Sed si per Missam priuatam intelligat Missam, quæ dicatur nomine priuato, aut quæ vni tantùm prosit, mentitur eiusmodi Missam cœpisse post Gregorij ætatem: nulla enim est, nec fuit vnquam Missa priuata ad istum modum: omnis enim Missa publica est, cùm celebretur à Sacerdote, vt est publicus minister, & pro communi, & publica vtilitate totius Ecclesiæ. Si verò per Missam priuatam intelligat Missam, quæ ab vno Sacerdote dicatur sine distributione Eucharistię populo facta, mentitur eiusmodi Missas non fuisse ante Gregorij tempora. Nam AVGVSTINVS lib. 22. ciuit. cap. 8. meminit Missæ priuatæ: scribit enim vnum ex suis presbyteris sacrificium corporis Domini obtulisse in domo rustica cuiusdam nobilis viri, quę vexabatur infestatione malignorum spirituum, & continuò eam domum liberatam fuisse: *Perrexit*, inquit, *vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deoq; protinus miserante cessauit.* Hęc ille. Hîc certè Augustinus qui ducentis annis Gregorium pręcessit, meminit Missæ dictæ ab vno, in loco priuato, sine distributione Sacramenti populo facta; & quæ Deo gratissima fuerit, vt euentus probauit.

QVARTO mentitur in eadem Confessione Augustana, in artic. de Confessione, vbi sic ait: *Antea immodicè extollebantur satisfactiones, fidei verò, & meriti Christi, ac iustitiæ fidei, nulla fiebat mentio.*] Atque ita quidem loquitur in Confessione, in Apologia autem artic. 11. ita rem exaggerat: *Nunc,* inquit,

quit, *de hac fide consequente remißionem peccatorum, nulla est syllaba in tanta mole Constitutionum, Glossarum, Summarum, Confeßionalium, nusquam ibi Christus legitur.* Et infrà in Apologia artic.15. *Exstant*, inquit, *immensi libri, immò bibliotheca tota: nullam syllabam de Christo, de fide in Christum, &c.*

Hæc tam magna sunt mendacia, vt mirũ sit, si ea tota Germania capere possit. Nullus enim est liber Catholicus, in quo de Sacramento vllo agatur, quin in eo sæpe fides, & Christus nominentur. Certè S. Thomas, qui minimè obscurus est auctor, 3.par.q.62.artic.5. dicit, & probat Sacramenta omnia vim habere ex meritis Christi, & eiusdem Christi merita per fidem nobis applicari.

CAPVT QVARTVM.
Mendacia Caluini.

VENIO nunc ad CALVINVM, qui lib.4. Instit.cap. 14. §.14. sic ait: *Magno consensu Sophistica schola tradiderunt, Sacramenta noua legis iustificare, & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ sententia dici non potest, quàm sit exitialis, & pestilens, eoq; magis, quod multis antè seculis magna Ecclesiæ iactura in bona orbis parte obtinuit. Planè certè diabolica est; nam dum iustitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.*] Hoc est mendacium PRIMVM, quòd citra fidem polliceamur iustitiam in Sacramentis: quod suprà refutatum est. Interim obseruanda sunt, quæ Caluinus confitetur vera, nimirum magnum consensum esse inter Catholicos, item multis seculis doctrinam nostram viguisse, denique in bona orbis parte receptam: cùm de ipsis omnia sint contraria, nimirum nullus est inter eos cõsensus; doctrina recens, & hoc seculo nata; & vix vnam, aut alteram prouinciam occupauit: etsi enim multi sunt hoc tempore hæretici, nulla tamen vna hæresis admodum latè patet.

SECVNDVM mendacium est in eodem cap. §.17. *Interim* inquit, *illud tollitur figmentum, quo iustificationis caussa, virtusq; Spiritus sancti elementis, ceu vasculis, ac plaustris includitur.*] Hoc verè figmẽtum est, quod nobis Caluinus affingit.

Non

Non enim Catholici dicunt, caussam iustificationis in Sacramentis, vt in vasis includi, sed ipsa Sacramenta caussas instrumentales iustificationis faciũt. Sed nec virtutem Spiritus sancti, id est, vim illam, quam Deus tribuit Sacramentis ad iustificandum, vllus Catholicus docet contineri in Sacramentis, sicut in vasis, virtus enim illa est id, per quod Sacramentum operatur. Sed fortè Caluinus ex eo mentiendi ansam accepit, quòd interdum Catholici gratiam in Sacramentis, vt in vasis contineri dicunt. Gratia enim effectus est Sacramẽti, proinde in Sacramento cõtinetur, vt quilibet alius effectus in sua caussa: omne autem quod continet, saltem metaphoricè, vas dici potest. Adde quòd potest etiam vas accipi pro instrumẽto: qua significatione elegãter Dauid Psal. 7. vocat sagittas, vasa mortis, & Ezechiel, cap. 9. vocat arma, vasa interitus, quia sagitta, ceteraque arma caussæ instrumentales sunt mortis. Neque id negare potest Caluinus, cùm in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 7. can. 4. & 5. affirmat Sacramenta esse caussas gratiæ conferendæ instrumentales.

TERTIVM mendacium est in eodem cap. §. 26. vbi sic ait: *Quidquid de opere operato nugati sunt Sophistæ, non modò falsum est, sed pugnat cum Sacramentorum natura, quæ instituit Deus, vt fideles vacui bonorum omnium, & inopes, nihil præter mendicitatem eò adferant. Vnde sequitur, ea recipiendo nihil istos agere, vnde laudem mereantur, vel in hac actione, quæ eorum respectu merè passiua est, nullum illis posse opus adscribi.*] Hoc mendacio testatur ignorãtiam, vel malitiam suam Caluinus: non enim opus operatum vocant Theologi opus aliquod meritorium eius, qui Sacramentum suscipit, vel ministrat, vt Caluinus dicit; id enim opus operantis appellamus. Quid autem sit opus operatum, infrà suo loco dicemus. Illud hoc loco notasse sufficiat, opus operatum non pendere à bonitate ministri, meritum autem pendere.

QVARTVM est mendacium, cap. 17. §. 43. vbi dicit in Sacramento Eucharistiæ primum, qui azymo pane vti cœpit, fuisse Alexandrum Romanum Pontificem: *Primus*, inquit, *azymo pane delectatus est: qua id ratione, nõ video, nisi vt plebis oculos in nouo spectaculo in admirationẽ traheret magis, quàm vt animos proba religione institueret.*] Hoc verò mendacium cum Euangelio apertè pugnat. Scribunt enim Matthæus cap. 26. Marcus 14. & Lucas 22. Dominum cœnã fecisse

primo

primo die azymorum proinde non Alexander Papa, sed Christus primus fuit, qui azymo pane in Sacramento vsus est.

QVINTVM est cap.19.§.12. vbi sic ait: *Veteres dum propriè loquuntur, nusquam plura duobus Sacramẽtis recensent.*] Refellit hoc mendacium S. CYPRIANVS (vt nunc ceteros omittam) qui lib.2.ep.1.nõ solùm Baptismum, & Eucharistiam, sed etiã Confirmationẽ vult esse propriè Sacramẽtum. Nam de Confirmatione sic loquitur: *Tunc plenè sanctificari, et esse Filij Dei possunt, si Sacramento vtroq; nascãtur.* Et S. AVGVSTINVS lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. *Sacramentum Chrismatis*, inquit, *in genere visibilium signorum, sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

SEXTVM est ibidem, vbi Caluinus addit de ipsa Confirmatione: *De manuũ impositione loquuntur veteres, sed an Sacramentum vocant? Augustinus apertè affirmat, nihil aliud est, quàm orationẽ.*] Refellunt hoc iidem auctores verbis citatis.

SEPTIMVM est in eodem cap.19 §.34. vbi sic ait: *Matrimonium, vt à Deo institutum, fatentur omnes, ita pro Sacramento datum, nemo vsq; ad Gregorij tempora viderat.*] Atqui sanctus AVGVSTINVS, qui CC. ferè annis S. Gregorio vetustior fuit, lib. de bono coniugali, cap.18. sic ait: *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.* Et lib.1. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 10. ter Matrimonium Sacramentis annumerat: vt etiam alibi passim.

OCTAVVM est in Antidoto Concilij, sess.7.can.13. vbi sic ait: *Conqueruntur, vel saltẽ gemunt omnes pij, pluris in Baptismo fieri Chrisma, cereum, salis saporem, sputũ deniq;, quàm aquæ lauacrum, quo tota constat Baptismi perfectio.* Idem repetit in lib. de formula ministrandi Sacramẽta. Hic Caluinus Lutherum mentiendo superare studuit. Ille enĩ (vt suprà notauimus in vltimo mendacio) solùm dicebat, nos æquare has cæremonias Baptismo; iste autem dicit, nos anteponere. Sed vterque mentitur. Nam Catholici adeò non anteponunt, vel æquant ista Baptismo, vt dicant esse præparationes ad Baptismũ; item accidentales cæremonias, si conferantur cum ipsa ablutione, in qua consistit substantia Baptismi. Denique fatentur omnes Catholici, simplicem Baptismum sine cereo, sine sale, sine oleo, aliisque rebus sufficere ad iustificationem: res autem illas omnes non sufficere. Vide Magistrum, & Doctores ceteros in 4. dist. 6.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Mendacia Kemnitij.

MArtinus KEMNITIVS multa repetit ex mendaciis Lutheri, & Caluini; multa etiam addit propria. Sed quia longum esset omnia referre, solum pauca quædam annotabo ex principio 2. partis Examinis, vbi agit de Sacramentis in genere.

PRIMO igitur in Examine edito anno M.D.LXVI. in octauo, pag. 14. sic mentitur: *Quomodo per Matrimonium, quod Syricius Pontifex definit, esse secundum carnem viuere, quod Deo placere non possit; quomodo, inquam, iustitia fidei per Matrimonium, vel incipit, vel augetur, vel reparatur iuxta ipsorum Sacramenti descriptionem in decreto positam.*] Desumptum est hoc mendacium ex epist. 1. Syricij, cap. 7. vbi sanctus ille Pontifex probare volens, debere Sacerdotes continere se etiam ab vxore, assumit pro argumento illa verba Roman. 8. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Hinc igitur deducit Kemnitius, Matrimoniũ, auctore Syricio, nihil esse aliud, quàm vitam secundum carnem, quæ Deo placere non potest.

Sed debuit Kemnitius aduertere, Syricium non loqui de coniugio iusto, & legitimo, sed de coniugio Sacerdotũ, quod illegitimum est, & solo nomine coniugium, re autem ipsa sacrilega impudicitia. Nam in eadem epist. cap. 4. iam antè dixerat, legitimas nuptias in Ecclesia per Sacerdotem benedici: & certè non voluit dicere, benedici in Ecclesia vitam secundum carnem, quæ Deo placere non potest. Itaq; legitimi coniuges possunt ita viuere, vt placeant Deo, & dicantur non esse in carne, sed in spiritu, si vxore sua legitima legitimè vtantur: at Sacerdotes, quibus nuptiæ interdictæ sunt, nõ possunt vxores ducere, aut illis vti, quin Deo displiceant, & secundum carnem viuant: & hoc est, quod verissimè scripsit Syricius.

SECVNDO mentitur pag. 39. vbi loquẽs de Ordinis & Matrimonij Sacramentis, sic ait: *Etsi Richardus disputat etiam per istos ritus conferri gratiam gratum facientem: reliqui tamen agnoscunt, hoc subsistere non posse.*] Hoc mendacium impudentissimum est, cùm omnes ferè Theologi idem dicant, quod Richardus dicit. Sufficiet hoc loco testimonium sancti THOMAE, qui 3. par. q. 65. artic. 1. docet, & probat, septem esse

nouæ

nouæ legis Sacramenta;& in reſponſione ad vltimum ſic ait: *In quolibet Sacramento noua legis gratia infunditur.*

TERTIO mentitur pag.40. vbi quærens de aqua benedicta, roſa benedicta, enſe benedicto, & ſimilibus rebus; cur non ſint Sacramenta, ſic ait: *Aliquid quidē reſpondēt Scholaſtici, alius aliud, ſed tamē nec ſeipſos expediūt, nec Lectoribus ſatisfaciūt, niſi quod Gabrielis ingenuitas probatur, qui dicit, aquam benedictam non eſſe Sacramentum, quia deſit diuina inſtitutio.*

DVO ſunt hîc mendacia. VNVM quod Scholaſtici multùm laborent, vt oſtendant, cur aqua, & roſa, & ſimilia, cùm in Eccleſia benedicuntur, nō ſint Sacramenta. At Scholaſtici adeò leuiter hoc expediunt, vt multi ne attingant quidem vt per ſe notum, alij obiter tantùm explicent. Nihil enim horum eſt ſignum efficax gratiæ iuſtificantis, quod eſt præcipuum in omnibus Sacramentis.

ALTERVM eſt mendacium, Gabrielem ingenuè confiteri, nihil deeſſe aquæ benedictæ, quo minus ſit Sacramentum, niſi diuinam inſtitutionem. Eſt, inquam, hoc veriſſimum mendacium, quia Gabriel in 4. diſt.1. q.1. artic.1. vbi de hac re agit, dicit quidem, aquam benedictam non eſſe à Deo inſtitutam, ſed ab Eccleſia, & ideò non eſſe Sacramentum, ſed non dicit, nihil aliud ei deeſſe, niſi diuinam inſtitutionem, immò apertè indicat, alia etiam multa ei deeſſe. Nam non diſputat eo loco propriè de aqua benedicta, ſed explicat definitionem Sacramenti: & quia dixerat, ad Sacramenta requiri diuinam inſtitutionem, inde deducit à Sacramenti definitione excludi aquam benedictam, lotionem balnei, & omnia ſigna naturalia. Quocirca ſicut non licet colligere ex hac eius diſputatione nihil deeſſe ad lotionem balnei, quò minus ſit Sacramentum, niſi diuinam inſtitutionem, ita non licet colligere, nihil deeſſe ad aquam benedictam, niſi diuinā inſtitutionem, quò minus ſit Sacramentum.

QVARTO mentitur pag.94. & 95. vbi tot ſunt ferè mēdacia quot verba: *Quidam*, inquit, *vt Alenſis, Thomas, Durādus, etc. ſenſerunt ipſis externis Sacramentorum elementis per verbum conferri quandam virtutem ſupernaturalem.*] At non videtur legiſſe hos auctores: Siquidem Durandus contrarium docet, & S. Thomam oppugnat in 4. diſt.1. q.4.

QVINTO mentitur ibidem, cùm ait: *Addunt autem, vt oſtendant, nec ſe, nec alios, quod dicunt intelligere, eſſe ens in-*

completum (vim inditam Sacramentis) quod per se non sit in aliquo ex decem prædicamentis.] Sed Kemnitium non intelligere quid Scholastici dicant, facilè credi potest. Illos autem ipsos non intelligere motionem, hanc enim pleriq; vocāt vim Sacramentis inditam, esse ens incompletum, quod per se in nullo prædicamento sit, mendacium est manifestum. Non enim vllus est vel mediocriter peritus Physicæ, aut etiam solius Logicæ, quin sciat motum esse ens incompletum, & ad nullū prædicamentum per se pertinere.

SEXTO mentitur ibidem, cùm ait, Cyprianum existimasse, Baptismum esse inutilem, qui conferebatur ab hæreticis, & malis ministris. Nam Cyprianus vbique distinguit malos ministros Catholicos ab hæreticis, & malos quidem affirmat vtiliter baptizare, hæreticos autem inutiliter. Malè igitur Kemnitius coniungit ex sententia Cypriani, quos Cyprianus ipse disiungit. Vide Augustinum explicantem Cypriani sententiam, lib. 4. de Baptismo, cap. 10. & lib. 6. cap. 12. & ipsum Cyprianum in epistolis ad Iubaianū, ad Pompeium, ad Stephanum, & ad Quirinum.

SEPTIMO mentitur pag. 95. cùm sic ait: *Illa verò opinio, quod in ipsis Sacramentorum elementis gratia essentialiter cōtineatur, sicut medicina in pixide, ita vt virtus Sacramentorū sit vel essentia, vel qualitas hærens in corporalibus Sacramentorum elementis; etiam inter Scholasticos Scriptores, non fuit omnibus probata, vt Bonauenturæ, Richardo, &c.* Hìc satis prodit suam imperitiam Kemnitius, & simul audaciam, cùm ea reprehendit, quæ non intelligit. Nam inprimis confundit gratiam cum virtute Sacramentorum, cùm tamen sint res diuersissimæ. Gratia enim est effectus Sacramenti, virtus autem id, per quod Sacramentum operatur. Quocirca gratiam contineri in Sacramentis nullus Catholicus negat, virtutem autem illam Physicam non omnes admittunt. Deinde gratiam essentialiter, id est, ipsam essentiam gratiæ hærere in Sacramentis, vt medicinam in pixide, nullus etiam Catholicorum dicit: Fatentur enim omnes gratiam hærere in anima, non in Sacramentis. Ponunt tamen, vt suprà diximus, eam in Sacramento, vt in vase, metaphoricè accipiendo nomen vasis; quomodo dicuntur tela vasa mortis, quia in eis mors continetur, vt effectus in caussa.

OCTAVO mentitur ibidem, cùm ait: *Fuerunt etiam qui*

virtutem Sacramentorum in ipso opere, quo Sacramenta vel celebrantur, vel suscipiuntur, constituerunt: ita vt Sacramenta dicerentur conferre gratiam ex dignitate, & merito operis, quod exercet vel is, qui celebrat, vel qui suscipit. Hoc etiam mendacium testis est imperitiæ Kemnitianæ, quanquam nõ est eius proprium, sed à Caluino illud accepit. Vide suprà in 3. Caluini mendacio. Plurima sunt alia in Kemnitio, hæc enim solùm ex initio libri decerpta sunt.

CAPVT SEXTVM.

Mendacia Tilemanni Heshusij.

TIlemannus HESHVSIVS, qui se Episcopum Sambiensem vocat, librum scripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum; qui liber non habet vel vnam micam salis: colligit enim errores tam inconsideratè, vt vel sint mera mendacia, vel contradictorij eorum sint hæreses apud omnes Lutheranos.

Ac vt solum, caussa exempli, discutiamus locũ 15. qui est de Sacramentis, tertius error, quem notat, est desumptus ex CATECHISMO Romano in hæc verba: *Virtutem, quæ ex passione Christi manat, hoc est, gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per Sacramenta, quasi per aluum quandam in nos ipsos deriuare oportet.* Hæc ille. Vbi primum corrupit verba Catechismi Romani; siquidem ex alueo, quæ vox est in Catechismo, iste fecit aluum, vt sordidam, & ridiculam faceret Catechismi sententiam. Deinde sententia Catechismi non potest damnari, quin damnentur etiam omnes Lutherani. Sume enim sententiam contradicentem, quæ sine dubio hæc erit; Christus in cruce non meruit nobis gratiam, vel si meruit, ea tamen non deriuatur ad nos per Sacramenta quasi per alueum. At certè hanc sententiam Lutherani omnes damnant, quippe qui volunt gratiam ex Christi passione nobis per verba & Sacramenta offerri, & applicari. Neque refert quod ipsi non nominant alueum: nam nominant instrumentalem caussam, quod est longè amplius, quàm alueus. Vide Kemnitium in 2. parte Examinis, pag. 97. & Caluinum in Antidoto Concilij, sess. 7. can. 4.

Quintus error apud Tilemannum est, quòd Sacramẽtã veteris legis non impresserint characterem, qui est signum spirituale.

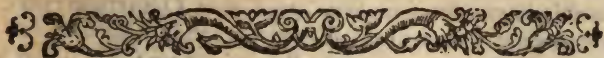
rituale. Sume igitur contradicentem, nimirum; Sacramenta veteris legis imprimebant characterem ſpiritualem; & quære ſi vel ab vno ex Lutheranis approbetur. Lutherani enim non anteponunt vſquam, licet ferè æquent, Sacramenta legis veteris Sacramẽtis nouę legis; & tamen ſummo conſenſu negãt, Sacramenta nouæ legis imprimere characterem. Id quod negat etiam ipſe Heshuſius ibidem in 7. errore.

Nonus error eſt, quòd non requiratur bonus motus interior in ſuſcipiente Sacramentum. Hunc errorem tribuit Heſhuſius Gabrieli lib. 4. ſent. diſt. 1. q. 3. Sed verba Gabrielis, quæ ipſe citat, detegunt fraudem. Nam Gabriel non dicit non requiri motum interiorem, cùm apertè requirat fidem, & pœnitentiam cum omnibus aliis Doctoribus, ſed dicit cum Scoto, non requiri motum interiorem, qui ſit meritorius gratiæ de congruo, vel de condigno. Scotus enim, & Gabriel, & multi alij docent, motus quoſdam interiores eſſe meritorios de congruo iuſtificationis, ſed addunt, quod ſi aliquãdo iſti motus non ſint tam perfecti, vt mereantur, de cõgruo, tamen ſufficere cum Sacramento ad iuſtificationem.

Decimus error eſt, quod Sacramenta veteris legis nõ contulerint gratiam, neque ex opere operato, neque ex opere operantis, ſeu per modum meriti, etiamſi in fide, & charitate fierent. Hæc ille. Sed accipe contradicentem propoſitionem, & dic; Sacramenta legis veteris contulerunt gratiam ex opere operato, vel ex opere operantis, ſeu per modum meriti. Atqui hæc tota eſt hæretica omnibus Lutheranis. Nam omnes execrantur, quod dicimus de opere operato; & multò magis, quod dicimus de opere operantis. Sacramenta enim gratiam conferre ex opere operantis, eſt gratiam conferre ex dignitate, & merito operis; ipſi autem nullum agnoſcũt opus dignum aut meritorium, ſed omnia eſſe volunt peccata mortalia, atq; inprimis idem Heshuſius in eodem lib. tit. de iuſtificatione, de lege, de operibus.

Decimus tertius error eſt ex Concilio TRIDENTINO deſumptus, ſeſſ. 7. can. 13. *Docent*, inquit, *ſine externis Papiſticis ritibus, nec veritatem, nec dignitatem, nec efficaciam Sacramentorum conſiſtere.* Hæc ille. At hæc impudẽtiſſima impoſtura eſt: Concilium enim nihil eiuſmodi docet. Hæc enim ſunt verba Concilij, quæ ibidem ponit Heshuſius, vt nimirum non ſolùm ſit, ſed etiam habeatur impoſtor: *Si quis dixerit rece-*

rit receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solenni administratione Sacramentorum adhiberi consuetos aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque Ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit.

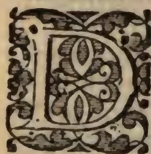

CONTROVERSIA PRIMA,

De nomine Sacramenti.

CAPVT SEPTIMVM.

Sítne vtendum nomine Sacramenti.

DE NOMINE SACRAMENTI DVAE SVNT controuersiæ hæreticorum, tum ipsorum inter se, tum nobiscum. VNA, Sítne hoc nomen vsurpandum. ALTERA, quid propriè significet hæc vox Sacramentum.

Quod attinet ad priorem, Martinus Lutherus initio nouæ suæ prædicationis visus est ab hoc nomine non parum abhorrere. Nam in lib. de captiuit. Babyl. quam edidit anno XX. cap. de Matrimonio: *Non habet*, inquit, *vniuersa Scriptura sancta hoc nomen Sacramentum in ea significatione, qua noster vsus, sed in contraria. Vbiq; enim significat, non signum rei sacræ, sed rem sacram, secretam, & absconditā.* Deinde in lib. de abroganda Missa, quem edidit anno XXI. *Pia*, inquit, *& fidelis conscientia meritò & dignè pauere debet, ne hoc sacrificium appellet, aut credat, quod certissima est apud Deum & in Scripturis non dici sacrificium, & hoc solum appellet sacrificium, quod constat à Deo vocari sacrificiū. Quæ enim furentior est temeritas, quàm sic os in cœlum ponere, vt hoc sacrificium, & cultum Dei dicas, quod ille non dicit sacrificium & cultum Dei?* Hæc ille. Cùm igitur Lutherus affirmet, vocem Sacramentum non esse in Scriptura in eo sensu, quo Ecclesia vtitur Sacramentis, & simul affirmet, furentem esse temeritatem vti nominibus in rebus Dei significandis, quibus

Deus ipſe in Scriptura non vtatur: certè colligitur non ei placuiſſe, vt hoc nomine vteremur.

Quocirca Melanchthon Lutherum ſequutus in locis communibus editis anno XXI. & XXII. caput in quo agit de Sacramentis, inſcribit de ſignis; & in medio eius capitis: *Quæ alij*, inquit, *Sacramenta, nos ſigna appellamus*. Quin etiam tanta erat cupido iſtorum hominũ omnia nouandi, vt mallet Græca voce, & Latinis prorſus inaudita dici σφραγίδας, id eſt, ſigilla, quàm Sacramenta.

Andreas item Carolſtadius in lib. de imaginibus, & Sacramentis, eundem Lutherum ſequutus, ex profeſſo agit contra nomen Sacramenti.

Porrò Zvvinglius pater Sacramentariorum in lib. de vera & falſa religione, edito anno XXV. dicit quidem ſe nolle tumultuari ob hoc nomen, apertè tamen reprehendit. Sic enim habet in cap. de Sacramẽtis: *Vocem iſtam, Sacramentum, magnopere cuperem Germanis nunquam fuiſſe receptam.*

Sic etiam Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 13. dicit ſe nolle contendere de nomine Sacramenti, & tamen non obſcurè reprehendit, dum ita loquitur: *Abundè liquet veteres, qui Sacramentorum nomen ſignis indiderunt, minimè reſpexiſſe, quis fuiſſet verbi huius vſus Latinis Scriptoribus: ſed nouam hanc ſignificationem pro ſuo commodo affinxiſſe, qua ſimpliciter ſacra ſigna deſignarent.* Hæc ille.

Ceterùm Lutherus cùm vidiſſet Carolſtadium, & Zvvinglium, cum quibus inimicitias gerebat, abhorrere à voce Sacramenti, mutauit citò ſententiam, & nomen Sacramẽti approbare cœpit. Sic eñ ſcribit in lib. contra cœleſtes Prophetas part. 2. *Dicit*, inquit, *Carolſtadius, Chriſtum & Apoſtolos non appellaſſe cœnam Sacramentũ, velle ſe habere nomẽ ex Bibliis: Deum imponere ſuis creaturis nomina, nos qui homines ſumus, nõ debere indere nomina rebus diuinis.* Et infrà: *Age animicida, tu & ſpiritus peccati, fatemur quidẽ Deum non dixiſſe Sacramentum, nec præcepiſſe vt Sacramentum diceretur: Sed dic nobis contrà, vbi prohibuit Sacramentũ dici? Quis ergo tibi dedit poteſtatem prohibendi, quod Deus non prohibet? Annón eſt verus animicida, qui ſe ponit loco Dei ſuper nos, & aufert noſtram libertatem?*] Ac deinde aſſerit, & probat, licere vti hoc nomine, immò & oportere vti. Quę omnia non magis contra

Carol-

Carolstadium pugnant & Zvvinglium, quàm contra ipsum Lutherum, à quo illi didicerant, vt ostendimus.

Luthero autem sententiã mutante, mutarunt etiam ceteri Lutherani. Nam & in Confess. August. recipiunt nomẽ Sacramenti: & Philippus in locis anno XXXVI. inscribit caput de Sacramentis, quod antea inscripserat de signis. Brentius quoque in Confessione VVirtembergeñ. cap. de Sacramẽtis, idem nomen retinet. Ac demum Kemnitius in 2. part. Examinis nõ procul ab initio, vocabulum hoc ἄγραφον, id est, non scriptum in diuinis literis esse dicit, & tamen retinendum, & cõseruandum. Solùm ergo controuersia restat cum Sacramentariis, & cum priore sententia Lutheri.

Sed facilè probare possumus, nomen hoc esse vsurpãdum, & conseruandum. PRIMO, quia reperitur in Scripturis. Sunt autem duo notanda antequam hanc rationem explicemus. PRIMO quidem Scripturas sacras nõ Latinè, sed vel Hebraicè, vel Græcè à Prophetis, & Apostolis scriptas fuisse: proinde non esse demõstrandam ex Scripturis vocem Latinam, Sacramentum, sed Græcam, quæ illi respondet, nimirũ μυστήριον. Idem enim omninò est Latinis Sacramentum, quod Græcis Mysterium. Neq; in hoc vlla dissensio est: fatentur eñ aduersarij idem esse Sacramentum, & Mysterium, & ideò vtrumq; vocabulum dicunt esse ἄγραφον in nostra significatione.

SECVNDO, aliter ex Scripturis probari posse nomen Sacramenti apud Catholicos, aliter apud hæreticos. NAM apud Catholicos, qui fatentur Matrimonium esse Sacramentum propriè dictum, probamus nomen Sacramenti esse in Scripturis, non solùm in genere, sed etiam in specie, id est, vt significat res illas septem, quas propriè Sacramenta vocamus. Ait, enim Apostolus ad Ephes. 5. *Propter hoc relinquet homo patrẽ, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna. Sacramẽtum, siue (vt habetur Græcè) Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Vbi Apostolus Concil. Trident. teste, sess. 24. Sacramentum propriè dictum vocat Matrimonium, seu coniunctionem viri & fœminæ: est enim ea coniunctio signum rei sacræ, & arcanæ, id est, coniunctionis Christi cum Ecclesia. Neq; obstat, quod Paulus videatur loqui de coniugio Adami, & Euæ, quod quidem Sacramentũ nouæ legis non fuit. Nam Paulus etsi allegat verba

Adami, tamen ea accommodat ad coniugia sui temporis: omni enim coniugio conuenit quod Adam dixit: *Erunt duo in carne vna.* Vnde non ait Paulus, Sacramentum hoc magnum fuit, sed Sacramentum hoc magnum est, nimirum posteaquam à Christo addita est illi promissio gratiæ.

Apud hæreticos autem, qui Matrimonium non admittunt esse Sacramentum propriè dictum, non possumus probare ex Scripturis nomen Sacramenti; vt est nomē specificum, & proprium nostrorum Sacramentorum. Nusquam enim in Scriptura Baptismus, aut Eucharistia, aut Pœnitentia, aut Ordo, aut etiam Confirmatio, aut Vnctio, Mysterium, vel Sacramētum appellatur. Possumus tamen ex Scripturis ostendere nomen Sacramenti, vt est nomen genericum, & commune ad nostra septem Sacramenta, & alias res quasdam; nimirum vt significat signū rei sacræ, vel arcanæ: quod quidem satis est, vt possimus hoc nomine vti, etiā testimonio Scripturarū. Nomē enim genericū verè conuenit rei, licet non soli illi conueniat.

Id igitur nomen in Scripturis haberi contra Lutherum demonstramus ex Daniele, cap. 2. vbi sæpissimè vocatur Mysterium, vel Sacramentum statua Nabuchodonosor, quia erat signum rei latentis, id est, successionis quatuor regnorum, & regni Christi post illa exorituri. ex quo colligimus, vocabulū רָזִי Hebraicum, & רָזָא Chaldaicum, non solùm significare rem secretam, vt Isaiæ 24. *Secretum meum mihi*: Sed etiam signum rei secretæ, vt hoc loco Danielis: quamquam etiam hoc loco non negauerim, aliquando significare rem secretam. Nam interdum Scriptura vocat Mysterium ipsum somnium oblitum, & proinde absconditum, & secretum: interdum ipsam statuæ illius, quæ per somnium apparuerat, significationem.

Item probamus ex illo Apocal. 17. *Et in fronte eius nomen scriptum Mysterium.* Et infrà: *Ego dicam tibi Sacramentum mulieris.* Hinc enim habemus mulierem illam forma meretricia, quam Ioannes vidit, fuisse quoddam Sacramentum, id est, signum rei latentis, nimirum Romani Imperij, vel Antichristi, vt alibi exposuimus. Non enim res ipsa latens, sed mulier, quæ videbatur, appellatur Mysterium, & Sacramentum, ob significationem, quam cōtinebat, vt patet ex nomine scripto in fronte.

Idem

Idem probatur ex illo 2. Theſſ.2. *Nam Myſterium iam operatur iniquitatis.* Vocat enim Apoſtolus Myſterium iniquitatis, perſequutiones Eccleſiæ primitiuæ ab Imperatoribus, & hæreticis excitatas, quia ſignificabant perſequutiones excitandas in nouiſsimis diebus ab Antichriſto. Ita enim exponunt eum locum Chryſoſtomus, Theophylactus, Ambroſius, & alij ferè omnes.

Deniq; idem probatur efficaciſſimè ex illo Epheſ.5. *Sacramentum hoc magnum eſt.* Tametſi enim Eraſmus, & Caluinus Myſterium à Paulo dici contendunt, non coniunctionem viri & fœminæ, ſed Chriſti, & Eccleſiæ, eò quòd addat Apoſtolus: *Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*: tamen apertiſſimè falluntur. Quod enim Paulus Sacramenti nomen non tribuat Chriſto, & Eccleſiæ, ſed coniunctioni viri, & fœminæ, patet tum ex relatiuo pronomine, hoc. Refert enim id quod dictum fuerat, nimirum: *Erunt duo in carne vna:* tum etiam quia periret tota ratio Apoſtoli: vult enim probare, debere viros diligere ſuas vxores; id verò probat, quia illud: *Erunt duo in carne vna,* eſt magnum Sacramentum in Chriſto, & in Eccleſia. Quod ſi totũ hoc Myſterium eſt in coniunctione Chriſti, & Eccleſiæ, & ad coniugium nihil pertinet, quid, quæſo, Paulus probat? Vide commentarium Hieronymi, Chryſoſtomi, Oecumenij, & aliorum Patrum in hunc locum. Coniunctio igitur ſenſibilis, & externa viri & fœminę, Sacramentum eſt, id eſt, ſignum rei ſacræ ſpiritualis, & latentis, id eſt, coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ. Quocirca Kemnitius his teſtimoniis perſuaſus, fatetur nomen Sacramenti vt genericum eſt, ſcriptum eſſe, licet vt ſpecificum, non ſit ſcriptum.

Falſum igitur eſt, quod Lutherus dicebat, Sacramentum in vniuerſa Scriptura ſignificare rem ſacram, ſecretam; nuſquam autem ſignum rei ſacræ, ſecretę. Nec minus falſum eſt, quod ibidem addidit, Catholicos vbicunque in Scriptura inuenerunt nomen Sacramenti, ex eo feciſſe ſignum: non enim vbique dicimus, Sacramenti nomine ſignificari ſignum, ſed ſolùm quibuſdam in locis, alibi autem ſignificare rem ſecretam, vt Tob.12. *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt.* Et Epheſ.1. *Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis ſuæ.* Et 1. Timot.3. vocat Incarnationem, magnum pietatis Sacramentum. Neq; id ignorârunt Scholaſtici, quin potius omnes cum Magiſtro indicant has acceptiones varias Sacramenti

ſecundum Scripturas. Vide in 4. diſt.1. & S.Thomam 3. parte quæſt.60. art.1.

Quod ſi Sacramentum dicatur à ſacrando, & initiando, quod placet Zvvinglio, vt poſtea dicemus, habetur in Scriptura Teſtamenti veteris vox Hebræa noſtrę Latinę voci reſpondens, nimirum מִלֻּא seu מִלֻּאָה, id eſt, ritus conſecrationis, Exod.28. Leuit.8. & alibi.

SECVNDA ratio ſumitur ex Patribus. Antiquiſſimi enim Patres hoc nomine vſi ſunt ad ſignificandum Baptiſmum, Euchariſtiam, & alia id genus ſacra Symbola. TERTVLLIANVS vetuſtiſſimus Latinorum, lib. de pręſcriptionibus, cap.16. *Ipſas quoq;, inquit, res Sacramentorum diuinorum, in idolum myſteriis diabolus æmulatur: tingit & ipſe quoſdam, ſignat in frontibus milites ſuos, &c.* Vide etiam lib.1. in Marcion. ante medium. S.CYPRIANVS, li.2. epiſt.1. de Baptiſmo, & Confirmatione dicit: *Si Sacramento vtroq; naſcantur.* Lib.2. epiſt.3. ad Cæcilium: *Quo & ipſo,* inquit, *Sacramento (Euchariſtia) populus noſter oſtenditur adunatus.* Et lib.4. epiſtola 7. ad Magnum: *Neque enim ſic in Sacramento ſalutari delictorum contagia, vt in lauacro carnali, & ſeculari ſordes cutis, & corporis abluuntur.* Eadem vtuntur voce LACTANTIVS lib.4. cap.17. HILARIVS in illud Pſal.121. *Et abundantia diligentibus te.* HIERONYMVS in cap.44. Ezech. & in cap.1. Malach. AVGVSTINVS in epiſt.118. & lib.2. doctrinæ Chriſtianæ, cap.3. & demum omnes poſteriores.

Ex quibus Patrum ſententiis colligimus, nomen hoc eſſe antiquiſſimum, & proinde retinendum, etiamſi in Scripturis non haberetur: quomodo retinemus multa alia nomina, quę non ſunt in Scripturis, vt Trinitatem, conſubſtantialem, perſonam, &c. Periculoſiſſima enim eſt vocum nouarum libertas in Eccleſia, cùm paulatim ex nouis vocibus, nouæ etiam res oriantur, cùm vnicuiq; licet in rebus diuinis nomina fingere. Vnde & B. Paulus prohibet prophanas vocum nouitates, 1. Tim.6. & S.AVGVSTINVS li.10. ciuit. cap.23. *Liberis,* inquit, *vocibus loquuntur Philoſophi; nec in rebus ad intelligendū difficillimis offenſionem religioſarum aurium pertimeſcunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia, etiam de rebus, quæ his ſignificãtur, impiam gignat opinionem.*

Rurſus colligimus, tum ex Scripturis, tum ex Patribus citatis, Kemnitium falſa, & pugnãtia de hoc nomine loqui. Nam

pag.

pag.28.sic ait: *Augustinus primus fermè cœpit vocabulum Sacramenti in hac quidem materia extendere, & latiùs vsurpare, quàm antiquitas fecerat. In epistola enim quinta ad Marcellinum de signis loquens, inquit: Quæ cùm ad res diuinas pertinent, Sacramenta appellantur. Vt igitur Augustino aliquid sit Sacramentū, satis est, si rei alicuius diuinæ vel sacræ signum sit.* Hæc ille. At falsum esse, primum Augustinum fuisse, qui extenderit hoc nomen ad alia sacra signa, quàm ad Baptismū, & Eucharistiam, patet ex omnibus Scripturis citatis, & ex Tertulliano, Cypriano, ac Lactantio locis notatis: & prȩterea patet ex ipso Kemnitio, qui paulò antè, id est, pag.22.sic ait: *Coniunctio viri & vxoris in coniugio, est Sacramentū coniunctionis Christi, & Ecclesiæ, ad Ephes.*5. Et infrà: *Omnes figuras, & allegorias significantes aliquid, Patres vocant Sacramenta. Tertullianus lib.*5.*contra Marcionem vocat Sacramenta figurarum, & allegorias Sacramentorum, vbi de duobus Abrahæ filiis loquitur. Aduersus Iudæos, vocat Sacramentum ligni, disputans de securi Elisæi, & de ligno Adæ.* Hæc ille, qui viderit quàm benè cohæreat, Augustinum auctorem illius rei facere, quæ apud Tertullianum, aliosque vetustos Patres, & apud ipsum Apostolum Paulum inueniatur.

Adde postremò, quòd omnes linguȩ vulgares in Latina Ecclesia hoc nomen retinuerunt, vt Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, & aliæ. quod est argumentum semper fuisse hoc nomine Sacramētum, in Ecclesia, venerabile. Sed de hac prima Quæstione satis.

CAPVT OCTAVVM.

De etymologia, & notione Mysterij & Sacramēti.

QVIA certū est priùs in Ecclesia fuisse voces Hebraicas, & Græcas, quàm Latinam, Sacramentum, & Latinos nihil aliud voluisse exprimere per Sacramentum, nisi quod Hebrȩi, & Grȩci exprimebant per sua vocabula, PRIMVM de Hebraica, DEINDE de Græca, POSTREMO de Latina voce dicendum erit.

Hebræi tres habent voces, quibus Sacramenta sua significare solent. PRIMVM enim omnes cæremonias, inter quas numerantur Sacramenta, vocant חֻקִּים vel חֻקָּה vt patet Exodi 12.28.& alibi. Sed hoc nomen non tam ipsam cȩremoniam, quàm

quàm legem cæremonialem significat; nam חָקַק statuere significat, & מְחוֹקֵק legislatorem. Vnde in Testamento nouo semper cæremoniæ Iudæorum dicuntur leges, vt Matt.11. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem,* id est, Figuræ illæ cæremoniarum, & vaticinia Prophetarum vsque ad Ioannem. Et Galat.5. *Contestor omni circumcidenti se, quod debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Id est, qui admittit circumcisionem, debet eodem iure admittere omnes cæremonias.

Alivd vocabulum est מִלֻּאִים מִלּוּא & מִלּוּאָה quod consecrationem, seu initiationem significat, & habetur Exodi 28. & Leuit.8. vbi agitur de consecratione Sacerdotis. Deducitur autem hæc vox à verbo מָלֵא quod significat implere, & perficere; quia qui Sacramentum suscipit, perficitur, vt sit idoneus ad sacram functionem peragendam.

Tertia vox est רָז & רָזָא quæ magis in vsu est Chaldæis, quàm Hebræis. Vnde Hebræi nondum inuenerũt veram eius radicem; sed, vt suprà diximus, satis apertè colligitur ex cap.2. Danielis, ea voce significari tum rem ipsam secretam, tum etiam signum rei secretæ.

Porrò etymologiam Mysterij explicans Clemens Alexandrinus in oratione exhortatoria ad Gentes, cuius etiam meminit Eusebius in 2. de præparatione Euangelica, cap.5. dicit, μυστήριον dici à μύσος, quod scelus, & execrationem significat. Reprehendit Dominicus à Soto hanc etymologiam in 4. dist.1. quæst.1. art.1. quod μῖσος per iota significet scelus, & odium: μυστήριον autem scribatur per ipsilon. Sed non erat opus, vt homo Latinus cum auctoribus grauissimis, atque Græcis, de Græcæ vocis etymologia contenderet. Nam etsi μῖσος odium, μύσος tamẽ scelus propriè significat: porrò Clemens à μύσους deduxit μυστήριον, non à μίσους, licet posteriorem hanc vocem habeant aliqui Latini codices Eusebij, ex errore librariorum. Præterea Clemens non voluit eo loco propriam, ac germanam etymologiam Mysterij explicare, sed de industria posuit quandam minus propriam, sed valdè aptam ad irridenda sacra Gentilium, quod tum agebat. Itaque cùm vellet sacra illa ridere, ac detestari, dixit vel appellari μυστήρια ἀπὸ τοῦ μύσους, quòd scelesta, & execranda essent; vel dicta esse μυστήρια, quasi μυθήρια, id est, fabulosa.

Alij

Alij deducunt μυστήριον à verbo μύω, quod est claudo, & στόμα, quod est os: quasi Mysteria silentio honorãda sint: vel à μύσειν, & τηρεῖν, id est, abscondere & seruare, quod sint occultè seruandæ res sacræ.

Posset etiam non ineptè deduci à μυέω μυήσω quod est initio, seu sacris imbuo, vnde est μύστης, id est, sacrorum antistes, qui alios initiat.

Sunt autem tres huius vocis significationes. PRIMA ac præcipua est, vt Mysterium dicatur ea cæremonia, qua homines sacris initiantur. Quocirca à M. T. lib. 2. de legibus dicuntur etiã initia: & S. Ambrosius librum scripsit, de iis, qui Mysteriis initiantur. Et hæc significatio respondet etymologiæ, quam posuimus à verbo μυέω, & huic voci in hac significatione respondet vox Hebræa מִלֻּאת, id est, consecratio. Quia verò Mysteria Gentilium noctu celebrabãtur, & secreta esse oportebat, indonata est.

SECVNDA significatio, qua Mysterium dicitur id omne, quod arcanum, & secretum est. Hinc est illud Apostoli 1. Cor. 13. *Si nouerim Mysteria omnia.* Matth. 13. *Vobis datum est nosse Mysteria regni Dei:* Et respondet verbum Hebræum רָז in priore significatione, vel etiam סוֹד quo frequentiùs vtuntur, id est, secretum.

TERTIA significatio ex secunda nata est, qua videlicet Mysterium dicitur omne signum externum rei arcanæ, & latentis: qua significatione omnes figuræ Testamenti veteris dicuntur Mysteria, necnon parabolæ, & similitudines quæ habẽtur vel in Euangelio, vel in Apocalypsi, vt testimonia suprà allata ostendunt. Et huic respondet vox illa רָז in posteriore significatione.

Iam verò Sacramenti etymologia notissima est; dicitur enim à sacro: sed significationes multæ sunt. PRIMA est, vt Sacramentum dicatur pignus à litigantibus in loco sacro positum. Vt enim scribit Varro li. 4. de lingua Latina prope finem, mos erat apud Romanos, vt cùm duo litigabant, tum qui affirmabat, tum qui negabat, deponeret quingẽtos æris in loco sacro apud Pontificem; finita verò lite, qui vicerat, depositum suum reciperet, qui vinceretur, perderet, eiusque depositum ærario cederet in pœnam iniustæ litigationis. Illa ergo deposita

sita Sacramenta dicebantur, quod in loco sacro seruarentur. Hæc significatio præter ceteras placuit Zvvinglio, in libro de vera & falsa religione, cap. de Sacramentis: *Sacramentum*, inquit, *nihil aliud est, quàm initiatio, & oppigneratio. Sicut enim qui litigaturi erant, certũ pecuniæ pondus deponebant; sic qui Sacramentis initiantur, sese obstringunt, & oppignerant.*

SECVNDA acceptio est, vt Sacramentum idem sit, quod iuramentum, quod quidem nisi per rem aliquam sacram fieri non potest, cùm Deum ipsum testem citet omnis, qui iurat. Est autem hæc acceptio frequentissima in iure ciuili, & Canonico, & in auctoribus tum Gentilibus, tum etiam Christianis. Hęc acceptio Caluino placuit, lib. 4. Instit. cap. 14. §. 13. Sic tamen, vt Sacramentum non tam sit iuramentum, quo se homo obstringit Deo, quàm quo se Deus obstringit homini. Vnde Nicolaus Selneccerus in 2. p. Pædagogiæ, cap. de Sacramentis dicit, μυστήριον, dici à μύω, quod est claudo, quia Sacramenta quasi Dei sigilla claudunt, & obstringunt diuinas promissiones.

TERTIA significatio est, vt Sacramentum idem sit, quod Mysterium; & proinde significet tria illa, quæ Mysterij voce significari diximus; nimirum, rem secretam, & signum rei secretæ, & rem sacrantem & initiantem.

Quæ omnes acceptiones conueniunt nostris Sacramentis, sed maximè propria est ea, quam vltimo loco nominauimus. Nam illa PRIMA Varronis & Zvvinglij non est aliena à nostris Sacramentis. Verè enim per Sacramenta nos obstringimus, & oppigneramus Deo, tamen hæc acceptio nec inuenitur in Scripturis, nec est ita propria, vt solis Sacramentis nostris conueniat. Multa enim sunt alia pręter Sacramenta, quibus nos oppigneramus Deo, vt omnia vota.

SECVNDA acceptio Caluini, quadrat etiam in nostra Sacramenta. Nam in Sacramentis, vt nos Deo obstringimus ad obsequium, ita se nobis ille quodammodo obstringit ad protectionem. Sed neq; hæc habetur in Scripturis, neq; est propria nostrorum Sacramentorum, cùm etiam sine Sacramentis per simplicem promissionem se Deus obstringere soleat.

TERTIA & QVARTA acceptio, qua Sacramentum dicitur quæcunq; res sacra, arcana, vel signum rei sacrę, & secretę, habentur in Scripturis, vt suprà ostendimus, & Sacramentis nostris conueniunt. Nam omnia nostra Sacramenta, & sacra sunt,

ſunt, cùm Dei ſint; & arcana ſunt, cùm ſolis fidelibus nota ſint, nec debeant aliis facilè prodi, vt docet Dionyſius de Eccleſ. hierar. cap. 1. & Cyrillus lib. 7. in Iulianum, extremo, & alij Patres paſſim, & deniq; rem ſacram, & occultam ſignificent, nimirum gratiam. Sed neq; hę acceptiones ſunt proprię noſtris Sacramentis, cùm plurima ſint alia ſigna ſacra, arcana, & quę res ſacras, & arcanas ſignificent, vt omnes ferè figuræ Teſtamenti veteris.

QVINTA igitur acceptio, qua Sacramentum ſignificat cæremoniam initiantem, & conſecrantem hominem Deo; ſiue (quod ferè eſt idem) ſignum rei ſacræ, non cuiuſcunq;, ſed rei ſacræ ſacrantis, & initiantis hominem, propriiſſima eſt. Nam INPRIMIS ſolis Sacramentis conuenit, vt poſteà fuſius oſtendemus.

DEINDE reſpondet apertiſſimè etymologiæ Myſterij, & Sacramenti: nam Myſterium deduximus à μυέω, quod eſt initio; & Sacramentum rectiſſimè deducitur à ſacrando. Vnde S. AVGVSTINVS lib. 15. de ciuit. Dei, cap. 26. *Vnde,* inquit, *Sacramenta manârunt, quibus credentes initiantur:* vbi dicit, initiari Sacramentis nouæ legis. Et epiſt. 23. dicit, Sacramenta nouæ legis conſecrare homines Deo. Et TERTVLLIANVS lib. de præſcriptionibus, oſtendere volens quemadmodum diabolus Deum imitari ſtudeat: *Tingit*, inquit, *& ipſe quoſdam, vtiq; credentes, & fideles ſuos; expiationem delictorum de lauacro repromittit, & ſic etiam initiat Mithra.* Hæc ille: vbi Baptiſmi Sacramentum initiationem appellat. Et S. AMBROSIVS librum, in quo de Sacramentis Baptiſmi, & Euchariſtiæ tractat, inſcribit, De iis, qui initiantur Myſteriis. Item MAGISTER in 4. diſt. 1. & cum eo Doctores plurimi dicunt, Sacramentum dici à ſacrando. S. THOMAS in 1. 2. quęſt. 102. art. 5. *Sacramenta,* inquit, *propriè dicuntur illa, quæ adhibebantur Dei cultoribus ad quandam conſecrationē, per quam ſcilicet deputabantur, quodammodo ad cultum Dei.*

Denique Sacramenta veteris legis nunquam vocantur in Scriptura Teſtamenti veteris ſecreta, vel ſigna rei ſecretæ, id eſt, סוד vel רז ſed ſemper appellabantur conſecrationes, & initiationes, id eſt, מִלֻאִים vel cæremoniæ, id eſt, חֻקִּים.

CON-

CONTROVERSIA SECVNDA,

De definitione Sacramenti.

CAPVT NONVM.

Quid requiratur ad Sacramentum nouæ legis constituendum.

DIXIMVS DE NOMINE, NVNC DE RE IPSA dicendum erit. Tres autem erunt partes disputationis de natura Sacramenti. PRIMO enim exponendum erit, quid requiratur ex communi ſententia omnium Catholicorum ad Sacramentum nouæ legis conſtituendum. DEINDE diſſerendum erit de ipſa formali, & artificioſa definitione Sacramenti. POSTREMO examinandæ, & refellendæ variæ hæreticorum ſententię, & deprauationes circa naturam, & definitionem Sacramenti.

Quod igitur ad PRIMVM attinet, Catholici Doctores etſi diſſentiant in rebus quibuſdam Philoſophicis, & minutis, vt; An Sacramentũ ſit vnum per ſe; An ſit ens rationis, &c. tamen in re Theologica mirificè conueniunt, cùm hæretici contrà inter ſe mirificè diſſentiant, vt mox videbimus.

Igitur quæ ad Sacramentum nouæ legis conſtituendum neceſſariò requiruntur, hæc ſunt. PRIMVM vt ſit ſignum, dicitur autem ſignum, vt S. AVGVSTINVS definit lib. 2. cap. 1. doctrinæ Chriſtianæ: *Res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cogitationem venire.* Quocirca debet ſignum eſſe res aliqua cognoſcibilis, debet item ducere in cognitionem alterius. Et quia hoc ſecundum, ducere videlicet in cognitionem alterius, in ſigno eſt potiſſimùm, vt idem Auguſtinus docet lib. 1. cap. 1. doctrinæ Chriſtianæ, ideò oportet ſignum, quatenus ſignum eſt, imperfectius eſſe re illa, quam ſignificat, & magis illã, quàm ſeipſum repræſentare. Quare non dicitur homo ſignum ſuę imaginis, licet

licet ex cognitione hominis ſępe cognoſcantur imagines; ſed contrà imago dicitur ſignum hominis. Iam verò quod Sacramentum ſignum quoddam ſit, patet tum ex Scriptura, cùm Geneſ. 17. circumciſio dicitur ſignum fœderis. Rom. 6. Baptiſmus dicitur ſignum ſepulturæ, & reſurrectionis, 1. Corinth. 11. Euchariſtia dicitur ſignum paſſionis, & mortis Chriſti. Epheſ. 5. Matrimonium dicitur ſignum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ: tum ex Patribus. Nam Dionyſius cap. 1. Eccleſ. hierar. & alij Patres Græci, Sacramenta vocant συμβολα, id eſt, ſigna, & S. Auguſtinus, nunc vocat ſignacula, vt de catechizandis rudibus, cap. 26. nunc verba viſibilia, vt lib. 19. contra Fauſtum, cap. 16.

SECVNDVM eſt, vt hoc ſignum ſenſibile ſit: ſunt enim ſigna quędam etiam inuiſibilia, vt character animę impreſſus. Sed Sacramenta viſibilia, ſeu ſenſibilia ſigna eſſe debere, certiſſimum eſt. Solus fermè eſt Gulielmus Okam, qui in 4. diſt. 1. fatetur quidem, Sacramenta eſſe ſigna ſenſibilia, ſed non putat id eſſe de eſſentia, quia poſſet Deus inſtituere Sacramentum in re ſpirituali, vt ſi ſtatueret, vt oratio mentalis, aut meditatio paſſionis Chriſti conferret gratiam ex opere operato. At fallitur Okam, quia illa oratio, vel meditatio haberet quidem effectum Sacramenti, ſed Sacramentum non eſſet. Sacramentum enim intrinſecè, & eſſentialiter eſt cæremonia religionis; cæremonia autem eſt actus externus. Vnde ſancti Patres paſſim docent, Sacramentum eſſe veſtigia quædam, & manuductiones ad ſpiritualia, & inuiſibilia, vt patet ex Dionyſio, & Auguſtino locis notatis, necnon ex Chryſoſtomo homil. 83. in Matth.

TERTIVM eſt, vt hoc ſignum ſit voluntarium, ſiue datum, non naturale. Quædam enim ſigna ſunt naturalia, quæ non pendent ex noua inſtitutione, ſed ex natura ſua ſignificant, vt eſt fumus ſignum incendij, & odor ſignum rei odoratæ præſentis, & aurora ſignum vicini ſolis: alia ſigna ſunt ex arbitrio inſtituentis, vt nomina, & verba omnia, vexilla militum, & omnia inſignia familiarum. Porrò Sacramenta ſigna eſſe poſterioris generis docet Auguſtinus lib. 2. doctrinæ Chriſtianę, cap. 3. & lib. 3. cap. 9. neque vllus contradicit. Res enim ipſa per ſe exclamat.

QVARTVM eſt, vt hoc ſignum habeat cum re, quam ſignificat, analogiam, & ſimilitudinem aliquam. Tria enim inue-

niuntur signorum genera. QVAEDAM enim tantam habent cum re significata similitudinem, vt sine vlla institutione naturaliter significent; quomodo imago Christi, signũ est Christi, & vestigium in arena impressum, signum est pedis.

QVAEDAM alia nullam habent cum re significata similitudinem, & ideò tota pendent ab institutione: hoc modo verba sunt signa rerum, & sonus campanæ signum senatus habendi.

QVAEDAM denique medio modo se habent. Nam habent quidem aliquam analogiam cum re, sed tam indeterminatam, & confusam, vt magis apta sint ad significandum, quam actu significent, nisi determinẽtur ab aliquo: quo modo imago hominis non facta ad alicuius particularis hominis similitudinem, neminem in particulari significat, & tamẽ quemlibet significare potest, si determinetur adscripto nomine alicuius, aut addito vestimento, aut alio signo particularis hominis.

Huius tertij generis sunt omnia Sacramenta. Nam nec per se significant actu, nisi determinentur, & tamen apta sunt significare, si determinentur. Id patet discurrendo per singula. Nam ablutio externa internæ ablutionis similitudinem gerit; proinde aptissima est ad eam significandam, si ad id adhibeatur. Idem de Vnctione, alimento corporis Dominici, aliisque Sacramentis dici potest.

Solum est Sacramentum Pœnitentiæ, quod cùm in solis verbis consistat essentialiter, non videtur habere naturalem analogiam cum re significata; sed habet tamen. Non enim illa verba, *Ego te absoluo,* Sacramentum sunt, quatenus significant ex humana institutione, id est, quatenus verba sunt: sed quatenus sunt veluti res quædam à Deo institutæ ád significandam, & efficiendam iustificationem à peccatis. Habet autem analogiam exterior absolutio, quæ ore pronuntiatur, cum interna iustificatione, quæ à Deo efficitur. Itaque absolutio significata per verba, Sacramentum est, non vt per verba significatur, sed vt significat ipsam absolutionem internam.

Vnde S. AVGVSTINVS in epist. 23. ad Bonifacium: *Si Sacramẽta,* inquit, *quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omninò Sacramenta non essent.* Et Græci Patres, passim Sacramẽta vocant ἀντίτυπα,

quod

quod vocabulum significat rem ita similem alteri, vt cum illa quasi certare videatur de forma. vt si depicta imago ita probè, & quasi ad viuum rem exprimat, vt non imago, sed res ipsa videatur. Sic enim accipit hanc vocem Nazianzenus in 2. orat. de Pascha, vbi noctem Paschalem ob infinitam ardentium cereorum multitudinem, quibus illuminabatur, vocat antitypam firmamenti cœlestis, vbi infinita stellarum lumina conspiciuntur. Sic etiam ante Gregorium S. Petrus in epist. 1. cap. 3. vocat Baptisma nostrum antitypum respectu arcę Noę, vbi noster interpres rectè vertit, similis formæ. Cùm ergo Patres Sacramenta vocant ἀντίτυπα earum rerum, quarum Sacramenta sunt, nihil aliud sibi volunt, quàm habere Sacramenta maximam similitudinem cum his rebus, quarum sunt Sacramenta.

QVINTVM est, vt hoc signum repræsentet rem aliquam sacram, non prophanam. Sunt enim Sacramenta cæremonię religionis: vnde etiam illa violare, omnium consensu, sacrilegium est. Id quod etiam patet ex nomine: nam Sacramentum à sacro dicitur. Deniq; S. Augustinus in epist. ad Marcellinum dicit, signa cùm ad res diuinas pertinent, Sacramenta nominari.

Porrò res illa sacra, quam Sacramenta nouæ legis significant, triplex est: gratia iustificans, quæ vt præsens demonstratur: passio Christi, quæ est caussa gratiæ, & vt præterita commemoratur: & vita æterna, quæ est effectus gratiæ, & vt futura præfiguratur. Ita docet S. Thomas 3. part. quæst. 60. art. 3. & omnes alij Doctores. Ac de Baptismo quidem, & Eucharistia res notissima est. Nam Rom. 6. quod Baptismus sit memoria passionis, ostendit Paulus, cùm ait: *Quicunque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus.* Et infrà de gratia iustificationis: *Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.* Et: *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Deniq; de vita æterna ibidem: *Si complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.*

Pari ratione de Eucharistia, Luc. 22. *Hoc facite in meā commemorationem*, id est, in memoriam passionis: nam vt exponit Paulus 1. Corinth. 11. *Quotiescunque manducamus panem hunc, mortem Domini annuntiamus.* Item de gratia, Ioan. 6.

Qui manducat me, & ipse viuet propter me. De gloria: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Vnde Ecclesia canit: *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur: Recolitur memoria passionis eius: Mens impletur gratia: Et futuræ gloriæ nobis pignus datur.*

De aliis Sacramentis non est ita notum: tamen certum est, saltem implicitè, illa omnia significare; quia cùm omnia significent gratiã, consequenter etiam significant principium, & finem eiusdem gratiæ.

Est autem hoc loco NOTANDVM, id quod præcipuè & essentialiter significatur per Sacramentum nouæ legis, esse solam gratiam iustificantẽ. Nam vt infrà dicemus, Sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant: at non efficiunt passionem Christi, nec vitam beatam, sed solam iustificationem: passionem enim præsupponunt, & vitam beatam promittunt; iustificationem autem propriè adferunt.

PRAETEREA Sacramenta, vt mox dicemus, sunt instituta ad sanctificandum. At quo propriè, & formaliter sanctificamur, gratia est; passio Christi, & vita beata extrinseca sunt.

DENIQVE id propriè Sacramenta significant, quod per verba exprimitur: verbis autem Sacramentorum iustificatio sola plerumque exprimitur. Id enim significat, Ego te abluo, Ego te confirmo, Ego te absoluo, &c. Neq; obstat, quod verba Eucharistiæ, *Hoc est corpus meum,* non videantur sonare sanctificationem, sed ipsum Domini corpus. Nam illud significant, vt cibum animarum, & spiritualem mentis refectionem, quæ per internam gratiam fit.

Atq; ex hoc capite multa sacra signa excluduntur à ratione Sacramenti, vt res creatæ omnes, quæ signa sunt pœnitentiæ, & sapientiæ; nam: *Cæli enarrant gloriam Dei,* Psalm. 18. Item omnes sacræ imagines Christi, & Sanctorum; sacræ literæ; signum crucis, & alia id genus, quæ sunt quidem signa sacra, & rerum sacrarum; sed non significant propriè gratiam sanctificantem animas.

SEXTVM est, vt hoc signum non solùm significet sanctificationem, sed etiam ita significet, vt quæ tunc fiat, dum Sacramentũ adhibetur. Omnes enim Theologi conueniunt, quòd Sacramẽta nouæ legis significent sanctificationem, quæ tunc fiat: id enim verba ipsa ostendunt, Ego te absoluo, Ego te abluo, &c. Et hinc multa signa sacra sanctificationẽ significantia

tia excluduntur à ratione Sacramenti. Nam exempli caussa, Manna quod pluebat Israëlitis, significabat spiritualem refectionem, & dulcedinem, quam præbet Eucharistia; tamen Sacramentum non erat, sed figura Sacramenti, quia significabat eam refectionem, vt futuram, non vt quæ tunc daretur. Sic etiam columba, quæ super Christum apparuit in Baptismo, signum erat sanctitatis, & innocentiæ Christi, sed non quæ tum primùm inciperet, vel cresceret: iam enim ab incarnatione plenus fuerat gratia.

SEPTIMVM est, in quo etiam omnes conueniunt, vt Sacramenta nouæ legis, nō solùm significent sanctificationem, quæ tunc fiat, sed etiam, quæ fiat vi ipsius Sacramenti, ita vt Sacramentum sit caussa instrumentalis sanctificationis; id quod postea probandum erit contra hæreticos. Hinc autem excluduntur à ratione Sacramenti linguæ illæ igneę, quæ apparuerunt super Apostolos in die Pentecostes: significabant enim charitatem ardentissimam, quæ tum Apostolis infundebatur vnà cum sapientia, & eloquentia planè diuina, sed Sacramentum non erant, quia non vi earum linguarum infundebatur illis charitas. Quæstio solùm remanet, an dari gratiam ex vi Sacramenti, sit proprium Sacramentis nouæ legis, an verò conueniat Sacramentis in genere. Sed de hoc postea agendum erit: nunc satis est conuenire omnes Doctores, quod Sacramenta nouæ legis id habeant.

Est autem hîc NOTANDVM, quòd cùm dicimus de ratione Sacramenti esse vt sanctificationem significet, & efficiat; id intelligitur non de actu, sed de naturali aptitudine. Potest enim fieri, vt dū infans baptizatur, nemo sit qui cogitet, quid Sacramentum significet; quocirca nihil tunc actu significabit, tamen ex se aptum erit ad significandum. Potest etiam fieri vt Sacramenti effectus impediatur. Nam cùm quis accedit ad Baptismum, vel alia Sacramenta cum animo perseuerandi in peccato, is certè non sanctificatur actu: tamen Sacramentum verè significare, immò etiam efficere sanctificationem dici potest, quia ex se id significat, & efficit: per accidens autem est ex indispositione suscipientis, vt non sequatur effectus.

OCTAVVM ac postremum, quod ad rationem Sacramenti pertinet, est, vt sit cæremonia religionis stata, ac solennis, quæ hominem Deo consecret. Ita docet S. Thomas in 1.2. q.

102. art. 5. & facilè probari poteſt. Nam vt S. Auguſtinus docet lib. 19. contra Fauſtum, cap. 11. & libro 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 22. Sine Sacramentis religio eſſe non poteſt, proinde tamdiu durare debent Sacramenta, quamdiu religio durat. Quocirca Exod. 12. & alibi, dicuntur Sacramenta eius temporis ritu perpetuo ſeruanda, id eſt, nunquam finem habitura, niſi in aduentu Chriſti, quando vetus ipſum Teſtamentum finem habiturum erat. Sic etiam 1. Corinth. 11. de Euchariſtiæ Sacramento Paulus dicit: *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, aut calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Id eſt, durabit hic ritus, quo mortem Domini commemoramus, donec mundus ipſe finiatur, & Dominus ad iudicandum veniat. Non igitur Sacramenta ſunt aliqua ſigna ad breue tempus oſtenſa, ſed ſolæ cæremoniæ durabiles, ſolennes, ac ſtatæ.

Atque hinc intelligimus, cur Sacramentum non fuerit illud Chriſti verbum ad peccatricem: *Remittuntur tibi peccata tua,* Lucæ 7. & illa inſufflatio in Apoſtolos cum illis adiunctis verbis: *Accipite Spiritum ſanctum, &c.* Ioannis 20. Nam iſta Chriſtus ſemel fecit, non autem inde cæremoniam in Eccleſia frequentandam inſtituit, & fortè non adhibuit illam inſufflationem, & illa verba tanquam inſtrumenta ad ſanctificationem, ſed ſolùm expreſſit per nuda ſigna, quod volebat: fortè etiam adhibuit ea, vt inſtrumenta, vt aliàs lutum ad illuminandum cæcum, & manus impoſitionem ad curandos ægrotos: ſed (vt dixi) adhibuit tunc, quia ita ei placuit, qui poteſt qualibet re vti ad quidlibet faciendum, non tamen inde cæremoniam inſtituit, proinde nec Sacramentum. Hæc ſunt igitur quæ ad rationem Sacramenti nouæ legis pertinent.

CAPVT DECIMVM.

Poſſitne Sacramentum propriè definiri.

HIs ita conſtitutis, agendum eſt de ipſa formali, & artificioſa definitione Sacramenti: ac tria breuiter tractanda ſunt. PRIMO; An Sacramentum propriè definiri poſſit. SECVNDO; Quæ ſit propria definitio Sacramenti. TERTIO; An ea conueniat tantùm Sacramentis noſtris, an omni Sacramento in genere.

Igitur

Igitur PRIMA quæstio est; An Sacramentum verè, & propriè definiri, an solùm crasso quodam modo describi possit. Ratio difficultatis est, quia Sacramentum vel est aggregatum quoddam per accidens, cùm constet ex rebus, & verbis; vel est ens rationis, si consideretur formaliter, vt signum ex arbitraria institutione significans. Non possunt autem propriè definiri, nisi entia realia, & quæ sunt vnum per se.

Tres sunt Doctorum sententiæ. QVIDAM existimant, Sacramentum propriè definiri non posse ob caussas iam dictas. Ita Okam, Maior, Richardus in 4. dist. 1. ALII volunt, Sacramentum esse quidem ens rationis, tamen vnum per se: proinde definiri posse saltem imperfectè. Ita Scotus dist. 1. quæst. 2. & Sotus dist. 1. quæst. 1. art. 2. Tametsi enim multa sint in Sacramentis, quæ significant, tamen significatio vna est ex variis illis rebus consurgens, quemadmodum vna est figura domus, licet multa sint quæ ad domum faciendam concurrunt. ALII denique volunt, Sacramentum propriè definiri posse. Ita Martinus Ledesmius in tractatu de Sacramentis in genere, quæst. 1. art. 2.

Vt autem breuiter dicam quod sentio, bifariam considerari possunt Sacramenta. VNO modo, Physicè. ALIO modo, moraliter: quemadmodum etiam homo aliter consideratur à Physico, aliter à Politico.

Et quidem secundum Physicam considerationem, quæ non est propria huius loci, nec multum ad Theologum pertinet, longè probabilissimam esse arbitror sententiam primam. PRIMO, quia ad rationem, & essentiam Sacramenti non pertinet sola significatio, sed etiam res ipsa sensibilis, quę substantia quędam est, & cum adiuncta significatione ens per accidens constituit. Nam si in sola significatione consisteret essentia Sacramenti, res ipsa sensibilis nihil esset, nisi subiectum Sacramenti. At longè aliud nos docet Ecclesia, cùm in Concilio Florentino, & in scriptis omnium Doctorum affirmat, Sacramenta constare ex rebus, & verbis, & illas esse materiam, ista esse formam. Quomodo enim ad essentiam Sacramenti non pertinent ea, quę materia, & forma Sacramenti dicuntur, & sunt?

SECVNDO, Sacramentum, vt Sacramentum, non solùm significat, sed etiam sanctificat; vt Catholici omnes docent, de Sacramentis nouę legis. At significare, & sanctificare,

res sunt diuersorum prædicamentorum, nimirum Relationis, & Actionis: non ergo vnum per se facere possunt.

Adde, quòd qui ponunt in Sacramentis realem quandam, & Physicam qualitatem, necessariò coguntur Sacramenta componere ex ente reali, & rationis. Significatio enim Sacramenti, cùm ex institutione arbitraria pendeat, non potest non esse ens rationis. Quomodo autem esse potest vnum per se id, ad cuius essentiam pertinet ens reale, & ens rationis?

At verò si Sacramentum consideremus moraliter, vt verè à Theologo considerari debet, est ens reale, & suo modo vnum, atque eo modo definiri potest. Vt enim apud morales Philosophos definitur regnum, & ciuitas, & familia, & de his omnibus passiones demonstrantur, licet illa omnia sint entia per aggregationem, si Physicè considerentur: ita etiam Theologi definiunt Ecclesiam, Concilium, Sacramentum, & alia id genus, licet Physicè ista definiri nequeant.

Porrò Sacramentum moraliter ideo est vnum, quia est vnum medium, siue instrumentum ad iustificandos homines. Etsi enim aqua, & verba, agere, & significare, sint res in se diuersissimæ, tamen vt faciunt vnum instrumentum iustificationis, vnum sunt: atque hoc vnum ex genere, & differentia componi dicitur, & rursum ex materia & forma, ob similitudinem compositi Metaphysici, & Physici, quam habet. Vt enim in composito Metaphysico sunt duo prædicata, vnum vniuersalius, & imperfectius, aliud minus commune, & magis perfectum: sic etiam Sacramentum duo prædicata habet, vnum magis commune, & minus perfectum, nimirum, esse signum. Omne enim Sacramentum signum est, sed nõ omne signum est Sacramentum: alterum minus commune, & magis perfectum, nimirum, sanctificans instrumentaliter, & per modum cæremoniæ: id enim solis Sacramentis conuenit. Proinde signum, est veluti genus; sanctificans, veluti differentia. Pari ratione vt in composito Physico sunt duæ partes, quarum neutra prædicatur de toto, & vna est indeterminata, altera determinans; illa materia, hæc forma dicitur: sic etiam in Sacramentis sunt res, veluti materia, & verba, veluti forma; quia res ipsa, vt caussa exempli, aqua, indifferens ex se ad multa significanda, vel etiam efficienda, per verba determinatur ad vnum significandum, & efficiendum. Vnde est illud

Avgv-

AVGVSTINI tract. 80. in Ioannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Itaque non oportet nimis anxiè discutere, an tota ratio, & omnes proprietates generis, & differentiæ, materiæq; ac formæ conueniant partibus Sacramenti: quia (vt diximus) non Physicè, sed moraliter Sacramenta à Theologo consideranda sunt.

CAPVT XI.

Quæ sit definitio Sacramenti.

SECVNDA difficultas est; Quibus verbis concipi debeat definitio Sacramenti. Sunt enim plures definitiones apud Theologos, quæ breuiter proponendæ, & explicandæ sunt. VNA est; *Signum rei sacræ.* ALTERA, paulò explicatior; *Inuisibilis gratiæ visibilis forma.*

Hæ definitiones colliguntur ex AVGVSTINO, ita scribente lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 5. *Sacrificium visibile inuisibilis sacrificij Sacramentum,* id est, sacrum signum est; & communes sunt apud Catholicos, vt patet ex Hugone, lib. 1 parte 9. cap. 2. Bernardo in sermone de cœna Domini; sancto Thoma 3. par. quæst. 60. artic. 1. & 2. & ex Thoma VValdensi tomo 2. cap. 20. Atque hæ quidem definitiones si accipiantur, vt verba absolutè sonant, imperfectæ sunt. Multò enim plura sunt signa rerum sacrarum, aut inuisibilis gratiæ, quàm sint Sacramenta: tamen si accipiantur, vt sonant secundum sensum, & intentionem Ecclesiæ, & Doctorum, bonæ sunt, & legitimæ. Siquidem per signum, intelligunt signum sensibile, institutum practicum, rei signatæ similitudinem gerens: per rem sacram intelligunt gratiam iustificantem. Quanquam (vt rectè monet Hugo loco notato) qui primus dixit Sacramentum esse rei sacræ signum, non tam rem ipsam accuratè definire, quàm nominis interpretationem explicare voluisse videtur. Quocirca non rectè faciunt, qui pro hac definitione defendēda nimium altercantur: præsertim cùm S. Augustinus loco citato de Sacramento loquatur, tam ampla significatione, vt etiam sacrificium comprehendat.

TERTIA definitio est HVGONIS loco notato, qui sic definit: *Sacramentum est corporale vel materiale elementū, foris*

ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritalẽ gratiam. Vbi duo notanda ſunt. PRIMO, per elementum non debere accipi elementum, quomodo accipitur cùm dicimus, quatuor eſſe mũdi elementa, ſed rem quamlibet, vt à verbo diſtinguitur, iuxta illud AVGVSTINI: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Vocat autem Hugo, & quidam alij, elementum, materias omnium Sacramentorum, quia in primo Sacramento, id eſt, in Baptiſmo, verum elementum aquæ, materia eſt: à materia enim primi Sacramenti, materias omnium Sacramentorum nominare voluerunt. Vel etiam quia elementum materiam aptiſſimè ſignificat, cùm ſit corpus imperfectum, & natura ſua ordinatum ad componendum mixtum: vnde etiam Ariſtoteles materiam primam elementum vocauit.

SECVNDO notãdum eſt, Hugonem, cùm ait, Sacramentũ ex ſanctificatione vim habere conferendi gratiam, non intelligere per ſanctificationem, vt perperã intellexit Kemnitius, pag. 94. aliquam benedictionem, vel conſecrationem præcedentem, vt eſt illa, qua benedicitur aqua (nam etiã ſine iſta benedictione Sacramentum Baptiſmi conferri poteſt) ſed verbũ Dei quod eſt veluti forma perficiens Sacramentum: illis enim verbis dicitur elementum ſanctificari, quia per illa efficitur Sacramentum. Porrò hæc definitio, etſi potuiſſet fortaſſe paucioribus verbis comprehendi, tamen ſatis integrè complectitur totam naturam Sacramenti.

QVARTA definitio eſt MAGISTRI Sententiarum lib. 4. diſt. 1. vbi ſic ait: *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, eiuſdem gratiæ imaginem gerens, & cauſſa exiſtens.* Quæ definitio, quod ad ſenſum attinet, nil differt à priore. Solùm enim in hac definitione deſiderari videtur explicatio ſigni, naturale ne, an ex inſtitutione ſit: ſed hoc manifeſtè colligitur ex illa particula, *cauſſa exiſtens.* Nullum enim ſignum ſenſibile poteſt eſſe cauſſa gratiæ, nec illam infallibiliter ſignificare, niſi ex Dei inſtitutione, vt notum eſt.

QVINTA definitio eſt CATECHISMI Concilij Tridentini: *Sacramentum eſt res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* Quæ definitio pulcherrima eſt, cùm & breuiſſima ſit, & tamen comprehendat omnia illa octo capita, quæ ad na-

ad naturam Sacramenti pertinere diximus. Nam PRIMO, quòd Sacramentum ſit ſignum, patet ex illa particula, *ſignificanda*. SECVNDO, quòd ſenſibile, ex illa, *ſenſibus ſubiecta*. TERTIO, quòd voluntarium, ex illa, *ex Dei inſtitutione*. QVARTO, quòd rei ſacræ, ex illa, *ſanctitatis, & iuſtitiæ*. QVINTO, quòd ſanctitatis, quæ tunc fiat vi ipſius Sacramenti, ex illa, *vim habet*. SEXTO, quòd ſit cæremonia ſolennis, ex eo colligitur, quod dicitur eſſe res ſenſibus ſubiecta, inſtituta ad ſanctificandum. SEPTIMO, quòd ſimilitudinem gerat rei ſignificatæ, non habetur expreſſè in hac definitione, tamen colligi poteſt ex illa particula, *ſignificanda*, & ex illa, *ex Dei inſtitutione*. Deus enim qui ſuauiter omnia diſponit, nunquam inſtituiſſet rem vnam ad aliam ſignificandam, niſi cum ea analogiam aliquam haberet.

Exſtat alia definitio apud Gratianum, 1.q.1. Can. Multi ſecularium: *Sacramentum eſt, per quod ſub tegumento rerum viſibilium, diuina virtus ſecretius ſalutem operatur.* Hæc definitio à Gratiano tribuitur Gregorio; à S.Thoma in 4. diſt.1. quæſt.1. tribuitur Auguſtino. Sed nec huius, nec illius eſt, ſed ISIDORI: habetur enim iiſdem verbis apud Iſidorum lib.6. etymologiarum, cap. 18. niſi fortè Iſidorus illam acceperit ex libro aliquo nobis incognito Auguſtini, aut Gregorij. Sed cuiuſcunq; ſit, non eſt cur multum laboremus, cùm ſatis conſtet ab Iſidoro allatam, ad explicādam nominis ſignificationem, non ad rem ipſam accuratè definiendam.

CAPVT XII.

An definitio Sacramenti vniuocè conueniat Sacramentis legis veteris, & nouæ.

SEQVITVR TERTIA & poſtrema quæſtio; An definitiones poſitæ conueniant Sacramento in genere, an Sacramentis tātùm nouæ legis. Duæ ſunt Theologorum ſententiæ. PRIMA eſt Magiſtri in lib.4. diſt.1. & ibidem Alberti, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorum, qui docent, nullam definitionem cōuenire vniuocè Sacramentis nouæ & veteris legis, ſed omnes cōuenire propriè, & perfectè Sacramentis nouæ legis, eaſdem verò conuenire Sacramentis legis veteris analogicè, & imperfectè.

Funda-

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia exiſtimant auctores citati, de ratione Sacramenti, etiam in genere, non eſſe ſolùm ſignificare, ſed etiam efficere ſanctificationem: & rurſus cenſent, Sacramenta veteris legis non efficere veram ſanctificationem, ſed ſolùm ſanctificationem quãdam legalem, quæ eſt figura veræ ſanctificationis, quam ſola Sacramenta nouæ legis efficiunt. Ex his enim duobus rectè concludunt, Sacramentum dici analogicè de Sacramentis veteris & nouæ legis, ſicut ipſa ſanctificatio, ad quam ſignificandam, & faciendam ſunt inſtituta, dicitur analogicè de vera ſanctificatione animæ, & de ſanctificatione typica, & legali.

ALTERA ſententia eſt S. Thomæ 3. part. q. 60. art. 1. & 2. (is enim ſatis apertè ſententiam mutauit) necnon Dominici à Soto, & Martini Ledeſmij diſt. 1. q. 1. art. 1. & 2. Qui docent definitionem illam, *ſacræ rei ſignum*, vniuocè conuenire Sacramentis nouæ legis, & veteris: proinde eſſe illam definitionem Sacramenti in genere.

Fundamentum eorum eſt, quia exiſtimant ad rationem Sacramenti in genere non requiri, vt ſit cauſſa ſanctificationis, ſed ſolùm, vt eam ſignificet. Porrò addunt, Sacramenta legis veteris fuiſſe veriſſima ſigna veriſſimæ ſanctificationis, quia nimirum ſignificabant gratiam iuſtificantem nobis dandam per Chriſtum. Atque ex his rectè concludunt, Sacramenta legis veteris vniuocè conuenire cum noſtris in genere, licet in ſpecie diſtinguantur; quia noſtra efficiunt ſanctificationem, vetera non efficiebant. Vtraque ſententia partim placet, partim etiam diſplicet: pono igitur ſequentes propoſitiones.

PRIMA propoſitio: *Ad rationem Sacramenti in genere non ſatis eſt, vt ſignificet, ſed requiritur etiam, vt efficiat ſanctitatem, ſeu ſanctificationem: immò magis proprium eſt Sacramenti ſanctificare, quàm ſignificare.* Hæc eſt pro prima ſententia. Probatur PRIMO, quia (vt ſuprà diximus) in Teſtamento veteri Sacramenta rarò dicuntur ſignificare; frequentiſſimè autem dicuntur conſecrare, & ſanctificare, ſeu initiare, vt patet Exod. 28. & Leuit. 8. In Teſtamento etiam nouo Baptiſmus dicitur lauacrum regenerationis, ad Titum 3. Et certè regenerare magis efficere, quàm ſignificare eſt.

SECVNDO, ab etymologia: Nam omnia nomina ſimilia Sacramento, actionem ſignificant, non ſignum: vt patet de nomine veſtimenti, calceamenti, impedimenti, ornamenti, firma-

firmamenti,fundaméti,& ceteris eiusdem formæ; Sacramentum igitur à sacrando dicitur,non à significando.

TERTIO,quia tota ratio,cur posterior sententia velit, Sacramentum in genere nihil esse,nisi signum; est illa definitio: *Sacramentum est signum sacræ rei:* vbi non tribuitur Sacramento efficere rem sacram,sed solùm significare. At iam nos ostendimus istam definitionem non esse perfectam, cùm ipse AVGVSTINVS,qui eius est auctor,eam condemnet,quandoquidem vult eam conuenire etiam sacrificio.

SECVNDA propositio: *Sacramenta veteris legis non ideò Sacramenta sunt, quia significant gratiam iustificantem, sed quia significant & efficiunt sanctitatem legalem.* Hæc est etiam pro prima sententia contra secundam. Et probatur PRIMO ex præcedente conclusione. Si enim ad Sacramentum in genere magis requiritur sanctificare,quàm significare, profectò Sacramenta vetera, si vllo modo Sacramenta erant, non solùm significabant,sed etiam efficiebant.

SECVNDO,quia significare gratiam aliis dandam, non est Sacramenti,vt Sacramentum est,sed vt figura, & typus rei futuræ. Nam Sacramentum,vt Sacramentum,dicit ordinem ad eum, qui Sacramento initiatur, non ad alios: vt rectè docet S.Thomas 1.2.q.101.art.4.& q.102. art.5. figura autem dicit ordinem ad futura. Et confirmatur; quia significare gratiam dandam aliis,non erat proprium Sacramentis veteribus, sed etiam sacrificiis,aliisque obseruantiis Hebræorum, vt S. Augustinus demonstrat, lib.19. contra Faustum, cap.8.9.10.& 11. Nec solùm illa,sed etiam serpens æneus significabat curationem à peccatis,quam Christus allaturus erat, Ioan.3. Manna dulcedinem Eucharistiæ,& transitus maris rubri,salutem per Baptismum,1.Cor.10.& tamen nec serpẽs ille, nec manna, nec arca Sacramenta erant Testamenti veteris,aut noui.

TERTIA propositio: *Sacramentum est genus vniuocum ad Sacramenta legis veteris, & nouæ; proinde Sacramenta vetera erant simpliciter, & absolutè Sacramenta.* Hæc est pro secunda opinione contra primam. Probatur PRIMO. Sacramentum in genere nihil aliud requirit, nisi cæremoniam significantem, & efficientem alicuius consecrationis, seu sanctificationis: non autem requirit, vt illa sanctificatio sit per gratiam mundantem animam à peccatis; ista enim specialis sanctificatio constituit speciem quandam Sacramenti, non ipsum

ipſum genus abſolutè. Sacramenta autem veteris legis verè ſignificabant,& efficiebant quandam conſecrationem. Nam per Circumciſionem initiabantur Iudæi, & conſecrabantur Deo, vt eſſent populus eius peculiaris; per Vnctionem ſacerdotalem verè conſecrabantur Deo filij Aaron, vt fungerentur ſacerdotio, atque idem de aliis eorum Sacraméntis dici poteſt;de quibus vide S.Thomam,1.2.q.102.artic.5. Erant igitur illa verè, & propriè Sacramenta.

SECVNDO. Nulla eſſe poteſt religio ſine Sacramentis,vt S.Auguſtinus docet,lib.19 contra Fauſtum, cap.11. Sed in Teſtamento veteri erat vera Eccleſia, vera religio,verum ſacrificium, cur igitur non etiam vera Sacramenta?

NEQVE obſtat, quòd omnia contingebant Iudæis in figura,1. Corinth.10. ac proinde ſacrificia,Sacramenta, ritus omnes, typi quidam erant noſtri ſacrificij, noſtrorum Sacramentorum, ac rituum; vnde videtur colligi, non fuiſſe illa ſacrificia,& Sacramenta,niſi per analogiam ad noſtra. Hoc,inquam,non obſtat; ſiquidem Sacramenta Iudaica erant quidem figura Sacramentorum noſtrorum, ſed non ſolùm figuræ,verùm etiam res per ſe; nam alioqui non tantùm genere, ſed etiam ſpecie conuenirent cum noſtris: homo enim viuus, & homo pictus eiuſdem ſpeciei ſunt,licet non vniuocè, ſed analogicè. Itaque Circumciſio non ſolùm erat figura Baptiſmi,ſed etiam erat per ſe cęremonia inſtituta ad initiandos homines illius temporis,& adiungendos populo Dei;quare erat imperfectius Sacramentum, quàm ſit Baptiſmus, tamen abſolutè, & propriè Sacramentum erat. Nam etiam bos eſt animal imperfectius,quàm ſit homo,& tamen bos abſolutè,& propriè animal eſt: ſic etiam ordinatio Aaronica non ſolùm figura erat ordinationis noſtræ, ſed etiam per ſe cæremonia conſecrans homines ad ſacrificia offerenda. Et ipſa quoque ſacrificia non ſolùm figura erant ſacrificij noſtri, ſed etiam per ſe ſacrificia,inſtituta ad cultum Deo exhibendum,vt ſummo rerum omnium principio,& fini. Denique ipſe etiam populus Iudaicus figura erat populi Chriſtiani, 1.Corinth.10.& tamen quis ambigere poteſt, an non fuerit etiam per ſe verus quidam populus?

Itaque non debent cõferri res Iudaicæ cum noſtris,vt imago picta cum homine viuo, vbi nihil eſt imago, niſi res alterius:ſed vt filij paruuli conferuntur cum viris perfectis,vt facit

Apoſto-

Apostolus, Galat. 4. Est enim Filius imago Patris, & tamen etiam per se homo: & vt comparantur certamina, atque exercitationes pueriles cum certaminibus, & exercitationibus virorum: Sunt enim certamina puerilia imagines quædam maiorum certaminum; tamen habent etiam suam oblectationem, & vtilitatem illi tempori congruentem.

QVARTA propositio: *Illa definitio (Sacra rei signum) conuenit vniuocè Sacramentis omnibus tum veteribus, tum nouis.* Hæc est pro secunda opinione contra primam. Notandum est autem tribus modis posse exponi definitionem illam. PRIMO, vt per signum intelligatur signum practicum; per rem sacram, gratia iustificans. Et hoc modo non conuenit definitio propriè, nisi Sacramentis nouæ legis; veteribus autem solùm secundum quid, & analogicè: quia videlicet illa erant signa practica munditiæ legalis, quæ non est gratia iustificans, nisi typicè, vt imago hominis dicitur homo. Sed ista expositio nõ est ad mentem S. Augustini, vt suprà diximus.

SECVNDO potest sic exponi, vt per signum, intelligatur signum practicum, per rem sacram, consecratio in genere, non descendendo ad iustificationem internam, vel legalem: & hoc modo definitio conuenit vniuocè omnibus Sacramentis. Sed neque hæc expositio est ad mentem sancti Augustini; non enim loquitur ipse de signo practico, vt sanctus Thomas rectè aduertit.

TERTIO potest sic exponi, vt per signum, intelligamus nudum signum; per rem sacram, gratiam iustificantem: & hoc modo conuenit vniuocè definitio illa omnibus Sacramentis; & hoc dicimus in Cõclusione, sequuti B. Thomam. Ceterùm ista definitio, vt suprà monuimus, non est perfecta, cùm conueniat etiam sacrificio, eodem teste Augustino, loco citato.

Porrò definitiones ceteræ, id est, Hugonis, Magistri, & Catechismi Romani, non conueniunt nisi Sacramentis nouę legis: tamen facilè possent accommodari ad Sacramentum in genere, si loco, *inuisibilis gratiæ*, seu, *iustitiæ*, poneretur, *consecrationis cuiusdam*, hoc modo; Sacramentum est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione consecrationis cuiusdam, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

CAPVT

CAPVT XIII.

Soluuntur argumenta Kemnitij.

EX his autem quæ diximus, facilè responderi potest ad calumnias Kemnitij. Is enim in 2. parte Examinis, cap. de numero Sacramentorum, reprehendit omnes definitiones, quas attulimus, excepta illa Catechismi Tridentini, cuius nullam facit mētionem; & præterea addit definitiones duas, vnam Scoti, alteram Gulielmi Okam, quas etiam reprehendit.

PRIMVM igitur, pag. 38. arguit definitionem Isidori: *Quomodo*, inquit, *iuxta hanc definitionem Matrimonium erit Sacramentum?* RESPONDEO. Aptissimè conuenire hanc definitionem Matrimonio: nam sub tegumēto visibilium rerum, id est, coniunctionis sponsi, & sponsæ, significatur gratia inuisibilis, per quam Deus cum anima iungitur, eámque iustificat, siue iustitiam infundat, siue infusam augeat. Neq; his repugnat, quod Apostolus dicit, Matrimonium signum esse cōiunctionis Christi cum Ecclesia: siquidem idem Sacramētum plurium rerum signum esse potest.

SECVNDO, arguit definitiones Hugonis, quòd non rectè Sacramentum dicatur, elementum corporale, quandoquidem Sacramentum Eucharistiæ secundum Catholicos non sit substantia aliqua, sed sola accidentia panis & vini. RESPONDEO. Nec ipsa substantia panis, & vinum est elementum propriè dictum, id est, corpus simplex, sed mixtum. Sed, vt suprà ostendimus, elementum vocauit Hugo rem quamlibet sensibilem, quæ adhibetur ad Sacramenta perficienda.

TERTIO, arguit definitionem Magistri Sententiarum, quòd non rectè habeat, Sacramentum esse formam visibilēm. Nam in Matrimonio Catholici volunt materiam esse verba exprimentia consensum: verba autem nec visibilia sunt, nec elementum dici possunt iuxta Hugonem; si elemētum distinguitur contra verbum, iuxta illud: *Accedit verbum ad elemētum, & fit Sacramentum.*

RESPONDEO. Non desunt Catholici multi, qui materiā in Sacramento Matrimonij esse volunt ipsas personas contrahētes, verba autem solùm esse formam: proinde materiam visibilem, & quæ elementum dici possit, assignant. Vide Petrum

trum Paludanum in 4. dist.1.q.4. Quod si etiam sola verba essent in Sacramento Matrimonij, adhuc nihil efficeret Kemnitij argumentum. Nam verba quoque elementa dici possunt, quatenus materiæ locum habent: id enim elementum dicimus, cùm de Sacramentis agimus, quod est ex se indeterminatum, & per certa verba, quasi per formam determinatur. Nec minus asserimus verba, visibilia dici posse, cùm visibile ad omnia sensibilia, & sensus ipse videndi vsitatè ad omnem sensum transferatur. Vt enim docet Augustinus, lib.10. Confess. cap.35. rectè dicimus; Vide quomodo luceat, quomodo oleat, quomodo sapiat, quàm sit durum, quàm benè sonet: non tamen contrà dicimus; Audi quomodo luceat, gusta quomodo splendeat, olfac quàm niteat, palpa quàm fulgeat.

QVARTO, arguit easdem duas definitiones, quòd non rectè habeant, Sacramentum esse signum inuisibilis gratiæ, si per gratiam intelligatur gratia gratum faciens. Nam etiamsi Richardus disputet, in Matrimonio, & Ordinatione, vt in aliis Sacramentis, dari eiusmodi gratiam: *Reliqui tamen*, inquit Kemnitius, *agnoscunt hoc subsistere non posse.* SED hoc est impudens mendacium, vt suprà diximus, cap.2.

QVINTO, arguit definitionem Scoti, & Okam: SED immeritò, cùm nihil falsi illæ contineant, & solùm verbis, non autem sententia discrepent à definitione communi.

SEXTO, oppugnat omnes definitiones simul: *Si enim*, inquit, *Sacramentum est signum significans effectum Dei gratuitum efficaciter; quomodo non erunt Sacramenta, benedictio Monachorum, aqua benedicta, rosa benedicta, ensis benedictus, Agnus Dei, benedictio herbarum, campanarum, imaginum, inunctio regalis, consecratio templi, cœmiterij, altaris? &c. Illa enim fiunt certis consecrationibus, & finguntur habere spirituales effectus.* SED hæc omnia facilè refelluntur ex duplici capite. PRIMO, quia nec benedictio Monachorum, nec alia enumerata significant, aut efficiunt gratiam iustificantem, sed alios quosdam effectus, vt deletionem venialium, & protectionem contra Dæmonem, quos effectus præcipuè habet aqua benedicta. SECVNDO, quia hos ipsos effectus non habent infallibiliter; non enim ex diuina institutione, sed ex Ecclesiæ precibus vim habent.

CAPVT XIV.

Refellitur definitio Lutheranorum.

ACCEDAMVS nunc ad excutiendas, & refellendas aduerſariorum definitiones:ſunt enim in hac re valde diſcordes;quod eſt manifeſtum ſignum eos receſſiſſe à veritate,quæ eſt vna. Certè Kemnitius, qui alioqui conatur tegere, vel conciliare diſcordias ſuorum, in ſecunda parte Examinis,cap. de efficacia Sacramentorum, pag. *96.* enumerat quinq; diuerſas ſententias Lutheranorum præter ſuam,quæ eſt ſexta.

PRIMA igitur ſententia Lutheri eſt in lib. de captiuitate Babylonica, cap. vltimo,vbi dicit,propriè Sacramentum eſſe promiſsionem ſigno externo annexam. Eam recipiunt communiter Lutherani, ſed paulò magis explicant. Sic enim definit Apologia Confeſsionis Auguſtanæ, art. 13. *Sacramentum eſt ritus,qui habet mandatum Dei,& cui eſt addita promiſsio gratiæ.* Similia habet Petrus Martyr, quamuis alioqui Caluiniſta, in cap. 4. ad Rom. in cap. 10. & 11. 1. ad Corinth. & in explicatione Symboli Italica, artic. 9. & 10. Sed Martinus Kemnitius accuratiſsimè conatur explicare omnia, quæ ad naturam Sacramenti pertinent.

Et quia tum in Apologia, tum in locis Philippus præfatur, ſe nominis interpretationem dare,& ſæpe variat verba ſuę definitionis;vtilius erit ea proponere,& excutere, quæ ad naturam Sacramenti requiri Kemnitius docet. PRIMO ergo, vult Sacramentum eſſe debere externum materiale, ſeu corporale,& viſibile elementum,ſeu ſignum,quod certo externo ritu tractetur.

SECVNDO requirit,vt illud ſignum habeat expreſſum mãdatum,ſeu inſtitutionem diuinam.

TERTIO,vt illud mandatũ ſit in Teſtamento nouo: quod idem docet Philippus in locis, cap. de Sacramentis, vbi dicit, Sacramentum eſſe cæremoniam in Euangelio inſtitutam.

QVARTO requirit, vt Sacramentum non ſit cæremonia temporaria, ſed duratura vſque ad mundi conſummationem.

QVINTO requiri dicit, promiſſionem de gratia, effectu, ſeu fructu Sacramenti.

SEXTO

Sexto dicit, eam promiſſionem debere eſſe annexam ſigno, & eo quaſi veſtitam, diuina ordinatione.

Septimo addit, eam promiſſionem eſſe debere non de quocunque dono Dei, ſed de reconciliatione peccatoris, & peccati remiſſione, quam etiam partem vrgent valde Lutherus in captiuit. Babylonica, & Philippus in locis, cap. de numero Sacramentorum.

Octava requirit, vt promiſſio, quę alioqui generalis eſt, per Sacramentum applicetur, & obſignetur in particulari ſingulis, qui cum fide vtuntur Sacramentis. Hanc particulam clariùs explicant Lutherus, & Philippus, & ipſe etiam Kemnitius infrà cap. de efficacia Sacramenti: volunt enim Sacramenta eſſe teſtimonia infallibilia gratiæ Dei, ad hoc inſtituta, vt excitent & nutriant fidem, ad eum modum, quo miracula facere ſolent. Vnde Philippus in locis anni XXII. comparat Sacramenta miraculis, quibus Deus olim fidem confirmabat: & in Apologia articuli 13. dicit, Sacramentum eſſe teſtimonium infallibile, ac ſi Deus nouo miraculo de cœlo promitteret, ſe velle ignoſcere. Et Lutherus in lib. contra Cochleum: *Vult,* inquit, *Petrus per Baptiſmum, ceu ſignũ externum, fidem prouocari, & exerceri, quæ ſaluet*; & in libro de captiuitate Babylonica, cap. de Baptiſmo, confert Sacramenta cum vellere Gedeonis, cum Iride, quam Noë in ſignum accepit, & cum ſigno quod Iſaias obtulit Regi Achaz, Iſaiæ 7. In ipſa etiam Confeſſione Auguſtana, artic. 13. *Sacramenta,* inquiunt, *ſunt inſtituta, vt ſint ſigna, & teſtimonia voluntatis Dei erga nos ad excitandam, & confirmandam fidem, in his qui vtuntur,* propoſita. Et Kemnitius loco citato, pag. 102. dicit, verbum & Sacramentum monſtrare, vbi fides debeat quærere, & inuenire Chriſtum Mediatorem; & pag. 101. & 105. dicit, Sacramenta eſſe ſigilla promiſſionis. Hæc igitur eſt ipſorum ſententia.

Excogitauit hanc definitionem Kemnitius, vt oſtenderet ſolum Baptiſmum, & Euchariſtiam eſſe Sacramenta propriè dicta: ſed nondum obtinuit quod voluit. Nam facilè demonſtrare poſſumus, ne his quidem duobus Sacramentis eam definitionem conuenire, & abſolutè malam eſſe.

Prima igitur particula vel accipit elementum viſibile, & tractabile pro qualibet re ſenſibili, vt accipiunt Catholici, & tum etiam Abſolutio ſacerdotalis erit Sacramentum pro-

priè dictum. Est enim Absolutio res sensibilis, cùm auribus percipiatur: vel accipit (vt reuera accipit) elementum visibile, & tractabile pro re, quæ sensu videndi, & tangendi percipiatur; & tum fingit sibi definitionem sine vllo testimonio Scripturæ. Scriptura enim nusquam habet, Sacramentum non esse, nisi rem visibilem, & palpabilem.

Neque alio modo probat Kemnitius hanc particulam nisi ex eo, quòd Baptismus, & Eucharistia, quæ sunt vera Sacramenta, signa sunt visibilia, & tractabilia. Quæ argumentatio aut assumit, quod probandum est, & quod ex ipsa definitione postea idem Kemnitius probare conatur, nimirum Baptismum, & Eucharistiam sola esse Sacramenta: aut si hoc non assumit, nihil probat. Vt enim non sequitur; Homo & auis sunt bipedia, igitur omne animal est bipes: ita nō sequitur, Baptismus, & Eucharistia sunt signa visibilia, & tractabilia, igitur omne Sacramentum est signum visibile, & tractabile. Satis est igitur ad Sacramenti naturam, quatenus signum est sensibile, vt aliquo sensu percipiatur, nec debet excludi sensus audiendi, cùm excellentissima omnium signorum sint ea, quæ hoc sensu percipiuntur, vt S. Augustinus docet, lib. 2. doctrinæ Christianæ, cap. 3.

SECVNDA particula, quæ requirit expressum mandatum, seu institutionem diuinam, aut requirit, vt hoc mandatum sit expressum in Scripturis, aut satis est, si constet Deum hoc mandatum dedisse, licet in sacris literis non habeatur ita expresè. Si hoc secundum sufficiat, admittimus particulam, sed tunc probabimus omnia septem Sacramenta. Licet enim nusquam scriptum sit, Deum mandasse, vel instituisse Sacramentum Confirmationis, tamen quia legimus, Actor. 8. per manus impositionem Apostolorum datum fuisse baptizatis Spiritum sanctum, idque ordinariè, certò colligimus, à Deo id fuisse institutum: nec enim potest vlla creata potestas efficere, vt per impositionem manus, hominibus detur Spiritus sanctus. Quod idem probare possemus de aliis Sacramentis, accedente præsertim antiqua traditione, & Ecclesiæ declaratione.

Sin autem vult Kemnitius (vt reuera se velle significat) requiri mandatum Dei expressum in diuinis literis; falsa est ea particula. Nam per accidēs est ad mandatum, siue institutionem diuinam, quod sit scripta, vel non scripta: nam alioqui

non

non fuissent vera Sacramenta, Baptismus, & Eucharistia, quã Christus, & Apostoli dabant antequam scriberentur Euangelia. Siquidem certum est non fuisse scriptum Euangelium, quando Christus baptizabat, Ioan. 3. & quando Eucharistiam discipulis dedit, Matth. 26. nec etiam quando S. Petrus iussit baptizari tria millia hominum, Actor. 2. quo etiam tempore cœpit frequentari Sacramentum Eucharistiæ, vt ibidem indicat sanctus Lucas.

TERTIA particula, vt hæc institutio sit in Testamento nouo, vera quidem est absolutè, tamen destruit sententiam aduersariorum. Ipsi enim communi consensu contra communem consensum Ecclesiæ Catholicæ, docent, Baptismum Ioannis habuisse eandem vim, & efficaciam cum Baptismo Christi; ac proinde Christum non tam instituisse Baptismi Sacramentum, quàm illud iam à Ioanne institutum approbasse. Ita Caluinus docet, lib. 4. Instit. cap. 14. §. 7. Kemnitius in 2. par. Examinis, cap. de Baptismo Ioannis, Philippus in locis, cap. de Baptismo Ioannis & Apostolorum.

At certè, si res ita se habet, non est Baptismi Sacramentum in nouo Testamento institutum: noui enim Testamenti auctor, & princeps Christus est, vt Apostolus ait ad Hebr. 9. propter quod & Isaiæ 11. dicitur Pater futuri seculi. Si igitur Baptismus, quo vtimur, à Ioanne cœpit, qui ante Christum venit, & eius præcursor, & prænuntius fuit, sequitur vt hoc Sacramentum non sit in nouo Testamento, sed in veteri institutum.

QVARTA particula, quòd Sacramentum debeat esse cęremonia perpetua, id est, duratura quamdiu religio ipsa durat, mihi non displicet: nam etiam nos suprà idem docuimus.

QVINTA particula, quod ad Sacramentum necessariò requiratur promissio gratiæ, duobus modis intelligi potest. VNO modo de promissione gratiæ, quæ sit effectus Sacramenti, ita vt idem sit; promissio gratiæ in Sacramentis; & institutio Sacramenti, vt signi efficacis, seu instrumenti iustificationis. ALIO modò de promissione gratiæ præcedente, quæ Sacramento tanquam sigillo obsignetur. Sicut enim aliud est promittere, sigillum aliquod fore efficax ad imprimendum; aliud promittere centum aureos, & syngrapham sigillo obsignare: ita aliud est promittere gratiam verbis, & deinde hanc promissionem signo externo cõfirmare; aliud verò

 promit-

promittere Sacramentum fore instrumentum efficax ad iustificandum. Porrò Kemnitius confundit hæc duo. Nam in hac particula quinta dicit, requiri promissionem de gratia, seu fructu Sacramenti, vbi videtur loqui de promissione efficaciæ Sacramenti; tamen infrà, vbi cum ceteris Lutheranis dicit, Sacramentum esse sigillum promissionis, loquitur de promissione præcedente, de qua sine dubio loquuntur omnes Lutherani.

Et quidem promissio de efficacia Sacramenti inuenitur in verbo Dei secundum Catholicos, quantum ad omnia Sacramenta; non autem secundum aduersarios. Catholici enim agnoscunt pro verbo Dei, etiam traditiones; aduersarij autem, qui solas Scripturas recipiunt, non facilè ostendent promissionem istam de gratia & fructu Sacramenti, in omnibus Sacramentis. Exemplo nobis sit Eucharistia, quæ apud aduersarios etiam est Sacramentum propriè dictum. Nam habentur quidem multæ, & insignes promissiones, Ioan. 6. vt illa: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Sed aduersarij non admittunt in hoc 6. capite Ioannis, agi de Eucharistia. Sic enim loquitur Lutherus lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Eucharistia: *Primum,* inquit, *caput 6. Ioannis, in totum est seponendum, vt quod nec syllaba quidem de Sacramento loquitur.* Quod idem docent Caluinus, & alij hæretici huius temporis in commentario eius loci. Eo capite seposito, nullam inuenient promissionem. Nam Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. vbi habetur institutio Sacramenti, non habetur vlla promissio; solùm enim hæc verba habentur: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Vbi promissio de traditione corporis, & effusione sanguinis non refertur ad Sacramentum, sed ad sacrificium, quod tunc Deo offerebatur in cœna, & postea offerendum erat in cruce. Non enim Dominus dicit, corpus suum dari Apostolis in remissionem peccatorum; sed dari pro illis, nimirum Deo, in remissionem peccatorum; & similiter non dicit sanguinem propinari Apostolis, sed effundi pro illis in remissionem peccatorum.

Promissio autem præcedens, quæ à Sacramento tanquam sigillo obsignetur, non est necessaria, nec in omnibus Sacramentis inuenitur: proinde falsa est ex hac parte definitio ad-

uersariorum.

uersariorum. Nam in Baptiſmo, qui Sacramentum eſt, omnium conſenſu, non facilè inuenietur eiuſmodi promiſſio.

Lutherus in viſitatione Saxonica, & Philippus in locis, cap. de Baptiſmo, adfert illam promiſſionem, Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Sed iſta non eſt promiſſio præcedens, ſed eſt explicatio efficaciæ Sacramenti. Et præterea iſta verba poſt reſurrectionem à Domino dicta ſunt: Baptiſmi autem Sacramentum etiam ante paſſionem Chriſti inſtitutum eſt, & in mores induci cœptum, vt patet Ioan. 3. & 4.

DICENT fortaſſe, haberi aliam promiſſionem Ioan. 3. illis verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Sed hæc non tam promiſſio, quàm comminatio eſt, ex qua colligitur quidem neceſſitas, & virtus Baptiſmi; ſed non promiſſio aliqua præcedens, quæ Baptiſmo obſignetur. Adde quòd etiam ante iſta verba fuit Baptiſmus Ioannis, quem aduerſarij volunt vim habuiſſe noſtri Baptiſmi.

Euchariſtiæ quidem inuenitur promiſſio quædam (vt Lutherus notat in Saxonica viſitatione) præcedens ſignum. Nam Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. habemus Euchariſtiam eſſe ſignum corporis Domini pro nobis traditi, & ſanguinis pro nobis effuſi. Sed eo loco non habemus, Euchariſtiam eſſe ſignum teſtificatiuũ, & confirmatiuum promiſſionis, quale ipſi requirunt, vt patet ex vltima particula; ſed ſignum commemoratiuum tantùm. Sic enim Dominus ait: *Hoc facite in meam cõmemorationem.*

SEXTA particula, quòd promiſſio debeat eſſe annexa ſigno diuina ordinatione, falſa eſt. Nam verbum, quod diuina ordinatione annectitur, & quaſi veſtitur ſigno, vt inde fiat Sacramentum, nunquam eſt promiſſorium, ſed aſſertorium, vel deprecatorium. Cùm enim aqua aſpergitur in Baptiſmo, non dicitur: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* quam aduerſarij promiſſionem appellant; ſed dicitur: *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, et Spiritus ſancti,* Matth. 28. quæ verba non ſunt promiſſoria. Et Dominus cùm primò Euchariſtiam fecit, & dedit, non ait: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, aut aliquid eiuſmodi, ſed ait: *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum.* In Sacramento autem Confirmationis, & Extremæ vnctionis, vtimur verbo deprecatorio,

 quia

quia ſic docent nos Acta Apoſtolorum, cap.8.& Iacobus cap. 5.in Sacramento Ordinis,imperatorio: *Accipe poteſtatem.* in reliquis, aſſertorio.

Quod ſi aduerſarij,antequam Sacramenta miniſtrent,verbum prædicant, & remiſſionem peccatorum annuntiant,ac deinde ſigillum adhibent Sacramentorum, vt Caluinus præſcribit in libello de formula Sacramentorum miniſtrandorum;id faciunt ex capite ſuo,non autem (vt Kemnitius requirit)ex diuina ordinatione. Nuſquam enim exſtat diuina Ordinatio,qua iubeamur non dare Euchariſtiam,aut Baptiſmũ, niſi poſt concionem. Nam nec Dominus Matth. 26. nec Paulus 1.Corinth.11. vbi tradunt ritum Euchariſtiæ adminiſtrandæ,docent, concionem præcedere debere: & certè in Baptiſmo infantium,fruſtrà adhiberetur concio.

Septima particula, quòd illa promiſſio debeat eſſe de remiſſione peccatorum,falſa etiam eſt: & quidem Kemnitius hanc particulam addidit,vt excludat Ordinationem à numero Sacramentorum propriè dictorum. Nam quia in Scripturis inuenitur ſignum externum,quo confertur Ordinatio,nimirum impoſitio manus; & etiam collatio gratiæ,cùm Apoſtolus dicat,1.Timoth.4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuũ preſbyterij,*non putauit Kemnitius poſſe excludi Ordinationem a Sacramentis propriè dictis,niſi adderet,eam gratiam debere eſſe remiſſionem peccatorum. At ſi vera eſſet iſta particula, excluderet etiam Euchariſtiam à Sacramentis propriè dictis: ſiquidem Euchariſtia non eſt inſtituta propriè ad remittenda peccata,ſed ad charitatem nutriendam,& augendam.Ideò enim datur ſub ſpecie panis, & vini, quæ nutriunt viuos, non excitant mortuos. & B.Paulus 1. Corinth.11. iubet, vt homines probent ſe,nimirum an ſint abſque peccato, antequam ad eam menſam accedant:*Qui enim manducat indignè, iudicium ſibi manducat.*

Octava particula,quòd Sacramentum obſignet inſtar ſigilli,& confirmet inſtar miraculi promiſſionem gratię,ad excitandam & alendam fidem iuſtificantem;æquè falſa eſt,& diligenter refutanda, tum quod ſit præcipua, tum etiam,quòd eam ponat Caluinus quoque in ſua definitione.

Primo, ſi Sacramenta confirmarent promiſſiones Dei inſtar miraculi, vel ſigilli, eſſent notiora, & efficaciora ad fidem

fidem persuadendam, quàm sint ipsa Dei verba: hoc autem falsum est, igitur & illa particula falsa est. Probatur propositio, tum quia frustrà adhiberetur vnum ad confirmandum aliud, nisi esset eo notius, & firmius: tum etiam, quia hæc est vis sigilli, & miraculi. Semper enim sigillum Regium notius est, & firmius, quàm literę Regis: sigillum enim omnes norunt discernere, literas non omnes discernunt; & sigillum sine literis auctoritatē habet, literæ sine sigillo non habent. Sic etiam miraculum notius est, & efficacius, quàm prædicatio. Omnes enim qui vident cæcum illuminari, aut mortuum excitari, intelligunt illud esse opus supernaturale, & diuinum, & proinde mouentur ad credendum id, quod tali testimonio confirmatur: non autem omnes, qui audiunt prædicantem, continuò intelligunt, illa esse verba Dei.

Vbi NOTANDVM est, miraculis, quæ fiunt ad confirmandam fidem, non confirmari diuinam auctoritatem, quasi magis credendum sit miraculo, quàm Deo dicenti; omnes enim sciunt, Deum non posse mentiri, & nihil esse maius diuina auctoritate, sed confirmari auctoritatem proponentis fidem. Magis enim mouemur ad credendum verè esse à Deo reuelata, quæ prædicator proponit, si miracula videamus, quàm si sola proponentis auctoritate nitamur. Vnde Marc. vlt. legimus: *Illi autem profecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Vbi vides, Deum confirmare signis non suam ipsius auctoritatem, sed prædicatorum sermonem.

Probatur iam assumptio argumenti, quòd videlicet falsum sit Sacramēta esse notiora, & efficaciora ipso Dei verbo. Nam PRIMO nihil fingi potest maius, & efficacius Dei verbo. SECVNDO experientia docet, facilius intelligi, si quid verbo dicatur, quàm si nutu significetur. Quid autem sunt Sacramenta, si cum verbis comparentur, nisi nutus quidam? Pari ratione experientia docet, magis persuadere verba, quàm muta signa, modò nō sint miracula. Vnde Lutherus ipse fatetur, multò efficaciora esse promissionis verba, quàm Sacramenta, quę sunt mutæ conciones: *Verbum ipsum* (inquit in libro contra Ioannem Cochlæum) *quod longè præualet signo visibili, nullum tamen per sese iustificat, nisi credentem.*

RESPONDET Caluinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 3. Sacramenta non confirmare promissiones ex parte Dei, sed ex parte no-

ſtra: quia licet vt à Deo ſunt, certiſſimæ ſint, tamen vt à nobis recipiuntur, ob noſtræ fidei imbecillitatem, non ita certò accipiuntur, niſi confirmentur teſtimonio Sacramentorum.

SED hoc facilè reiicitur. Nam quod promiſſiones Dei ex parte noſtra egeant confirmatione, vel fit, quia neſcimus, quę ſint Dei promiſſiones, idq; ex Sacramentis diſcimus, aut quia cùm ſciamus & illas promiſſiones Dei, & hæc Sacramenta eſſe; tamen magis credimus Sacramentis, quàm promiſſionibus. Atqúe hoc poſterius iam refutatum eſt. Non enim ſolùm credimus, ſed etiam ſcimus euidentiſſima ratione, Deum non poſſe mentiri, proinde nihil eſſe certius promiſſionibus Dei: neque id aduerſarij negare poſſunt. Illud autem prius, æquè facilè refutari poteſt: ſiquidem falſum eſt, promiſſiones Dei diſci ex Sacramentis, cùm contrà potiùs Sacramenta ex verbo Dei diſcantur. Iam verò, ſi ſigillum Regium eſſet ignotum, & ſolum poſſet cognoſci ex literis, quibus eſt appenſum; eſſet planè ſuperfluum. Nam vel credunt homines literas illas eſſe Regis, ſecluſo ſigillo, vel non; ſi credunt, quid facit ſigillum? ſi non credunt, certè neque credunt ſigillum eſſe Regium: nihil igitur confert. Pari ratione, cùm Sacramenta non ſciantur eſſe Dei ſigilla, niſi quia Scriptura hoc dicit, ſi creditur verbo ſine Sacramentis, quorſum Sacramenta? ſi non creditur, certè nec Sacramenta creduntur eſſe Sacramenta: proinde nihil operantur.

AD HOC argumentum reſpondet Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 14. §. 5. in diplomatibus quoque nihil valere ſigillum ſine literis, vt patet ſi appendatur chartę, in qua nihil ſit ſcriptum: & tamen cùm appenditur diplomati ſcripto, multum valere ad illud confirmandum. Et addit, nihil eſſe mirandum, ſi promiſſiones Sacramentis confirmentur, cùm etiam interdum vna promiſſio per aliam confirmetur.

SED hæc reſponſio non diluit argumentum. Nam vt incipiam à poſteriore exemplo, promiſſio promiſſionem confirmat, quia vna non pendet ab alia. Confirmauit Angelus, Luc. 1. promiſſionem conceptus Virginei, ex promiſſione conceptus, qui iam præceſſerat in fœmina anu, & ſterili. Non enim pendent inuicem duo iſta opera mirabilia: proinde vnum, quod iam præceſſerat, magnam vim habuit ad confirmandum alterum, quod nondum venerat. At Sacramenta, vt diximus, ſimpliciter pendent ex verbo. Quod verò attinet ad

ſimili-

ſimilitudinem ſigilli, & diplomatis, nihil omninò eſt, quod Caluinus dicit. Nam ſigillum appenſum chartæ non ſcriptæ, nihil quidem confirmat, tamen non ideò pendet à literis, aut nihil eſt. Immò hinc intelligimus, quàm ineptè aduerſarij Sacraměta ſigilla appellent, cùm omninò contrariam habeant proprietatem. Nam diplomatum ſigilla habent ſuam auctoritatem ſine literis diplomatis, literæ autem non habent ſine ſigillo: contrà verò in verbo, & Sacraměetis, verbum Dei etiam ſine Sacramentis, infallibilem habet auctoritatem; Sacramenta ſine verbo, nullam habent. Quare verbum potiùs appellandum eſſet ſigillum Sacramenti, quàm Sacramentum, ſigillum verbi.

DICENT fortaſſe; Eſto, Sacramenta non confirment promiſſiones more miraculi, vel ſigilli: tamen iuuant, & confirmant ſaltem eo modo, quo actio externa iuuat, & confirmat orationem docentis. Negari enim non poteſt, quin aliquid conferat ad explicandum, & perſuadendum ipſa actio, & motus manuum, & oculorum, licet primas partes teneat oratio. Erunt igitur Sacramenta, quaſi actio quædam Dei, quæ ſimul cum verbo, magis mouebit ad fidem, quàm ſolum verbum.

RESPONDEO, ne id quidem concedi poſſe. Nam actio in hominibus ideò iuuat orationem, quia oratio humana imperfecta eſt, vt ſunt omnes res creatæ, & etiam quia actio non habet vim ſuam à verbo, ſed à ſe. Quocirca magis credebant Ethnici oraculis Apollinis, quæ falſa putabant eſſe non poſſe, quamuis ſolis verbis ederentur, quàm orationi, & actioni cuiuſlibet oratoris. Cùm ergo verba Dei ſint per ſe ſummæ auctoritatis, & Sacramenta omnem vim ſuam habeant à verbis, nihil addere poſſunt ipſi verbo.

Verum eſt tamen, quod Catholici dicunt, Deum voluiſſe dare gratiam ſuam per ſigna ſenſibilia, vt per ea inſtrueret homines, & deduceret ad intelligenda ſpiritualia. Aliud enim eſt docere ſpiritualia per ſimilitudines rerum corporalium, aliud confirmare rem firmiſſimam per aliam minus firmam.

SECVNDVM argumentum. Eſſentia, & natura Sacramentorum non poteſt aliunde melius colligi, quàm ex verbis illius, qui ea inſtituit. Sed in Scripturis ſanctis, quæ ſunt verba Dei auctoris Sacramentorum, nuſquam dicuntur Sacramenta teſtimonia promiſſionum, ſed vbiq; deſcribuntur, vt inſtrumenta iuſtificationis. Nam Ioan. 3. dicimur naſci denuò per

Baptiſ-

Baptiſmum,&ſimiliter ad Epheſ.5.dicit Apoſtolus, Eccleſiam ſanctificatam, & mundatam lauacro aquę in verbo vitæ: & ad Tit.3.vocat Apoſtolus Baptiſmum, lauacrum regenerationis, & renouationis. Sic etiam de Euchariſtia Ioan.6.dicitur: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*; atque idem de aliis probare poſſemus. Non poſſunt autem niſi abſurdiſſimè iſtæ ſententię ita exponi, vt Sacramenta regenerare, mundare, dare vitam æternam, nihil aliud ſit, quàm teſtimonium dare diuinarum promiſſionum: Quis enim ferret eum, qui ita diceret; Baptiſmus regenerat, id eſt, dat teſtimonium diuinæ voluntatis? vel, Ego te baptizo, id eſt, ego teſtificor? Eſtq; hoc argumentum contra Lutheranos efficaciſſimum: ſiquidem Lutherus, quem ceteri in hac re libenter ſequuntur, in lib. contra Cochlæum, ſic ait: *In rebus ſacris vehementiſſimus, & robuſtiſſimus locus eſt, arguere ab auctoritate negatiuè.* Vel igitur proferant locum, vbi Sacramenta dicantur teſtimonia promiſſionum, aut certè fateantur vehementiſſimum, & robuſtiſſimum argumentum nos habere.

Tria tantùm loca proferre ſolent, quæ ſpeciem aliquam videantur habere. VNVS eſt Geneſ.17. vbi Circumciſio dicitur ſignum fœderis. ALTER Rom.4. vbi Circumciſio dicitur
» ſignaculum iuſtitiæ fidei. TERTIVS 1.Pet.3.vbi Petrus dicit,
» ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientię bonę interrogatio, ſiue (vt ipſi reddunt) ſtipulatio, vel pactum cum Deo.

SED in his locis non nominatur promiſſio, vel teſtimonium, neque hæc loca ad rem faciunt, vt infra oſtendemus in ſolutione argumentorum.

TERTIVM argumentum. Si ſolùm eſſent Sacramenta teſtimonia promiſſionis, & gratiæ, vel ſuperuacanea, vel certè parùm neceſſaria eſſent. Nam habemus alia teſtimonia longè efficaciora: ſiquidem bona opera ſunt teſtimonia adeptæ iuſtitiæ longè meliora, quàm ablutio aquæ, vel ſumptio Euchariſtiæ. Nam multi impij baptizãtur ficto corde, & Euchariſtiam ſumunt, qui proinde peiores ſunt, & magis inuiſi Deo, quàm antea. 2.Cor.1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* 2.Pet.1. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis.* 1.Ioan.3. *Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, & qui natus eſt ex Deo, non peccat.*

QVARTVM argumentum. Si Sacramenta ſolùm eſſent teſti-

testimonia promissionum, ad excitandam fidem instituta, frustrà baptizarentur infantes, & amentes, quos certum est, non modò non credere, sed nec posse credere actu. At Lutherani omnes pugnant pro Baptismo paruulorum contra Anabaptistas: non igitur verè tradunt iidem Lutherani, quid sit Sacramentum. Hoc argumentum coëgit Lutherum in libro contra Cochlæum, & Lutheranos ceteros asserere, infantes actu credere dum baptizantur; quod tamen adeò est absurdum, vt S. Augustinus in epist. 57. ad Dardanum scripserit, eos iniuriam facere humanis sensibus, qui hoc dicunt. Videmus enim infantes ad contactum aquæ sanctæ plorare, refugere, ac reniti, quantum possunt: quod certè si facerent vsum rationis habentes, non modò non purgarentur ab originali peccato, sed adderent etiam proprium actuale.

QVINTVM argumentum. Si Sacramenta essent testimonia gratiæ, quæ in particulari confertur alicui, sæpenumerò falsa essent, nimirum cùm Sacramentum ministratur homini, qui fingit se credere, cùm reuera non credat. Proinde non liceret vllum baptizare, ne cogeremus Deum testificari falsum: de nullo enim certò scimus, credátne verè, an fingat se credere.

DICENT fortasse, Sacramentum testimonium esse gratiæ non absolutè, sed si is, qui suscipit Sacramentum, credat promissioni.

SED contrà, probo testimonium esse absolutum, non conditionatum. PRIMO, Lutherus in assert. 1. art. dicit, eum qui non credit verbo ministri dicentis; Ego te baptizo, vel, Ego te absoluo, facere Deum mendacem, cuius illa verba sunt. At si illa verba intelligerētur cum conditione, si aliter credat; non essent falsa, nec fieret Deus mendax.

SECVNDO, si essent illa verba conditionata, rueret fides iustificans Lutheranorum. Nam ipsi volunt hominem debere credere absolutè sine vlla hæsitatione, se esse iustum: ergo Deus absolutè testatur illum esse iustum; non enim debet homo credere, nisi quod Deus testatur. Et præterea fides debet esse certa, ergo non debet pendere à conditione, si homo credat. Nam nemo certus est secundum Lutherum, de se an verè credat: sic enim scribit Lutherus in libro contra rebaptizantes edito anno M.D.XXVIII. *Baptismus non est fundandus supra fidem baptizantis, vel baptizati, quia vterque incertus*

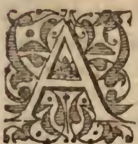
est

est de fide. Et infrà: *Ita euenit, & solet fieri de fide, vt qui arbitratur se credere, nihil omninò credere sæpe conuincatur, & econtrà, qui nihil se putat credere, is omnium maximè credat.*

TERTIO. Aduersarij ita de hac re loquuntur, vt omninò absolutum esse testimonium Dei in Sacramentis credere videantur. Sic enim loquitur Philippus in locis, cap. de Baptismo: *Ego,* inquit minister, *mandato diuino, & loco Christi baptizo te, id est, hoc signo testificor ablui peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo, &c.* vbi nullam facit mentionem conditionis. Atque hæc de definitione Lutheranorum.

CAPVT XV.

Refelluntur definitiones Anabaptistarum, & Zuuinglianorum.

ALTERA sententia de natura Sacramenti est quorundam, quos Lutherus, & Caluinus passim phanaticos vocant. Hi docent Sacramenta nihil esse aliud, quàm signa quædam instituta ad discernendum populum Christianum à Iudęis, & paganis, quomodo Romanis olim toga erat signum, quo discernebantur à Græcis, & quo modo nunc diuersæ formæ, & colores vestium distinguunt diuersa genera Monachorum. Auctorem huius sententiæ Andream Carolstadium facit Lutherus in serm. de verbis cœnæ: *Hoc est corpus meum.* Qui Andreas fuerat olim ex primis Lutheri discipulis, & amicis: quare in secundo scripto contra Regem Angliæ vocat eum suum Absalonem, & Iudam, quòd sicut Absalon Dauidi patri, & Iudas Christo præceptori, ita Carolstadius sibi rebellis, & infidelis fuerit.

Ab hac sentētia non abhorruit initio Philippus Melanchthon, vt patet ex locis anno XXII. editis, vbi hanc sententiam probabilem putat. Cap. de signis, in fine: *Probabilis,* inquit, *& illi voluntatis, qui symbolis, seu tesseris militaribus hæc signa comparauerunt, quod essent notæ tantùm, quibus cognoscerentur, ad quos pertinerent promißiones diuinæ.* Tametsi postea eam oppugnauerit in Apologia Confessionis art. 13. & in locis vltimo editis.

Vbi NOTANDVM est duas primas sententias, quas Kemnitius enumerat; VNA videlicet, quòd Sacramenta sint signa, quibus

quibus distinguuntur Christiani à non Christianis; ALTERA, quòd sint signa symbola quædã Christianæ societatis: rectiùs à Philippo locis notatis, vnam sententiam fieri. Nam illi duo tantũ agnoscunt Sacramenta, Baptismum & cœnã. Et Baptismum quidẽ symbolum faciunt; quo discernamur à non Christianis, cœnam aũt symbolum Christianę inter nos societatis.

Hęc sententia partim est vera, partim etiam falsa. Etsi enim Sacramenta illum vsum habeant, quòd distinguunt religionẽ veram à quibusdam falsis, tamen non est hic solus, vel præcipuus Sacramentorum nostrorum vsus. Nam PRIMO in Scripturis nusquam legimus, Baptismum, Eucharistiam, aut alia Sacramenta instituta esse, vt distinguant populum Christianum ab aliis populis: legimus autem frequenter in eum finem esse instituta; vt iustificent homines, Mar. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit:* Non dixit, discernetur ab aliis, sed saluus erit. Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESV Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Et Actor. 22. *Baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius.* Adde loca suprà citata, quæ idem docent, Sacramenta videlicet instituta ad iustificandum.

SECVNDO alia signa sunt meliora ad distinguendum populum Dei ab aliis populis, vt confessio fidei, quę solis conuenit veris Catholicis; cùm Baptismus communis sit cum hæreticis; vt etiam charitas mutua, quæ in solis Catholicis est, cùm Sacramenta omnia sint communia cum schismaticis. Quare Dominus, Ioannis 13. non ait: *In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis,* si Baptismum habueritis, aut Eucharistiam, sed si dilectionem habueritis adinuicem.

TERTIO, Sacramenta omnia vim habent ex Christi passione, in cuius rei signũ ex latere Domini perfosso manauit sanguis, & aqua, Ioan. 19. Aqua enim Baptismum significauit, vt Ambrosius li. 10. in Luc. c. 105. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus in c. 19. Ioan. Leo epist. 4. c. 6. Damascenus lib. 4. cap. 10. Hieronymus epist. 83. ad Oceanum, & Augustinus docent, tract. 120. in Ioan. qui etiam tract. 15. hoc idem probat ex illis verbis Pauli ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* & lib. 15. ciuit. cap. 26. idem probat aliis testimoniis. At certè si solùm distinguere debebant, quomodo togæ distinguunt, nõ

erat

erat opus Christi passione, sed satis erat humanum beneplacitum.

DENIQVE illa sententia longissimè abest à sensu, & verbis omnium Patrum: quorum nomine vnum AVGVSTINVM audiamus, quæst.84.in Leuiticum: *Sine sanctificatione inuisibilis gratiæ, visibilia Sacramenta quid prosunt?* & lib.19.contra Faustum, cap.11. *Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & ideò contempta sacrilegos facit; Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.*

TERTIA definitio est Anabaptistarum, qui docent, Sacramenta nihil esse aliud, quàm allegorias, & quasi signa quædam bonorum operum, & vitæ ac morum spiritualium. Volunt enim baptizari homines, vt significent debere Christianos sustinere aduersa, & ipsam mortem pro Christo. Referunt hunc errorem Philippus in locis anni XXXVI. & XLI. cap. de Sacramentis, Ioannes Brentius hom.23. in cap.3. Luc. & Kemnitius in 2. parte Examinis, pag.*96*.

SED nullo negotio hæc sententia refelli potest. Nã etiamsi hanc vtilitatem cum aliis habent Sacramenta, vt admoneant homines bonorum operum, & virtutum (nam certè negari non potest, quin mersio in Baptismo, & emersio, admoneat mortis, qua mori debemus peccato, & resurrectionis, qua resurgere debemus ad nouam vitam: cuius rei meminit etiam Apostolus, Rom.*6*. & Eucharistia admonet pacis, & amicitiæ, quę inter nos esse debet: *Sumus enim vnum corpus, qui de vno pane participamus*. 1.Corinth.10. tamen non est iste solus, nec præcipuus Sacramentorum vsus: proinde nec in eo posita est essentia, & natura Sacramenti.

Et probatur hoc iisdem argumentis, quibus aduersus Carolstadium vsi sumus. PRIMO, quia Scriptura dicit, Sacramenta instituta ad iustificandum. 1.Cor.*6*. *Abluti estis, sanctificati estis*. Ephes.5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* SECVNDO, si solùm deberent esse allegoriæ, non erat opus, vt manarent ex latere Christi; sufficiebat enim humanum beneplacitum. TERTIO, quia non deerant aliæ vtiliores, & efficaciores admonitiones ad benè viuendum, vt exhortationes, & exempla Christi, & Sanctorum. Adde QVARTO, quòd si ea sententia vera esset, Sacramenta non essent signa nisi futurarum rerum. At sunt etiam signa rerum præteritarum, & præsentium; nam Eucharistia repręsentat Christi mortem, 1.Cor.

11.&

11. & Baptiſmus ſignificat internam ablutionem, quæ tunc perficitur, cùm exterius baptizamur, iuxta illud Actor. 22. *Baptizare, & ablue peccata tua.*

QVARTA definitio eſt aliorum, qui volunt, Sacramenta eſſe ſigna gratiæ, non quæ tunc percipiatur, ſed quæ iam antea percepta fuerit. Hanc ſine nomine auctoris referunt, & refellunt Zvvinglius in lib. de vera, & falſa religione, cap. de Sacramentis, & Kemnitius loco citato in Exam. pag. 96. Et facilè refutari poteſt; quia Scriptura diſertis verbis docet, Sacramenta in præſenti gratiam adferre. Actor. 22. *Ablue peccata tua.*

QVINTA definitio eſt Zvvinglij, & ſectatorum eius, excepto tamen Petro Martyre, vt ſupra diximus. Zvvinglius igitur in libro de vera, & falſa religione, cap. de Sacramentis, poſteaquam refutauit ſententiam Catholicorum, & Lutheranorum, aperit mentem ſuam, ac docet, Sacramenta nihil eſſe aliud, niſi initiationem quandam, & oppignerationem, qua videlicet homines ſe obligant Chriſto, & eius militiæ nomen dant. Ex quo deducit, Sacramenta nõ eſſe teſtimonia iuſtitiæ, propriè ei, qui Sacramẽta ſuſcipit, vt Lutherani dicebant; ſed eſſe teſtimonia publica toti Eccleſiæ de obligatione, & fidelitate, quam ille debet Chriſto, cui ſe conſecrauit. Eandem ſententiam ſequitur Martinus Bucerus in commentario 3. cap. Matthæi, & in pręfatione ſecundę editionis eorundem commentariorum, vbi addit: *Quod ſi ij, qui baptizantur, ſunt prædeſtinati, tum Sacramentum non ſolùm eſt ſignum, quod illi dent nomen Chriſto, & recipiantur in externa Eccleſia, ſed etiam adfert quandam conſolationem; ſi verò non ſunt prædeſtinati, tum Sacramentum eſt nudum ſignum, quòd illi recipiantur in externa Eccleſia, non autem à Deo.* Vnde etiam deducit, infantibus non prædeſtinatis, nihil prodeſſe Baptiſmum, ſed perire eos, licet ſint baptizati.

Hæc ſententia ſimilis eſt ſuperioribus. nam adfert quidem aliquid veri (neque enim negari poteſt, quin per Sacramenta initiemur, & nomen Chriſto demus, & publicè teſtemur, nos eſſe membra Eccleſiæ) ſed in eo errat, quod nõ agnoſcit alium finem ſublimiorem inſtitutionis Sacramentorum: & proinde non rectè explicat naturam Sacramenti. Et probatur hoc PRIMO ex ſententia Zvvinglij, Chriſtus nihil agit, ſed ſolùm homo teſtatur ſe fore fidelem. At Ioan. 1. dicitur: *Hic eſt qui baptizat.* Et Epheſ. 5. *Mundans eam, &c.*

SECVNDO, quia Zvvinglius requirit, vt homines antequam Sacramenta recipiant, sint iustificati, & coniuncti Christo interiùs, & solùm per Sacramenta exteriùs testentur, & profiteantur se velle Christo militare, & Ecclesiæ externæ adiungi. At Scripturæ testantur Sacramenta esse instituta ad sanctificandum, & mundandum hominem interiùs. Id enim significat Apostolus, cùm ait, Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Ad quem locum respiciens S. AVGVSTINVS tract. 80. in Ioannem scripsit: *Vnde hæc tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Item Ioan. 3. & ad Tit. 3. dicitur Baptismus lauacrum regenerationis, & renouationis. Ex quibus locis habemus, per Baptismum hominem renasci, quod ad interiorem hominem pertinet, & non solùm exteriùs testari se esse fidelem. Huc etiam pertinent Scripturæ citatæ contra alios errores, Actor. 2. & 22. 1. Cor. 6.

TERTIO probatur hoc idem. Nam Apostolus Rom. 6. apertissimè dicit, Baptismum significare mortem, & resurrectionem Christi: & 1. Cor. 11. dicit Eucharistiam institutam in memoriã passionis Domini: Non igitur Sacramenta significant solum hominem initiari Deo, vel coniungi cum Ecclesia.

CAPVT XVI.

Refellitur definitio Caluini.

POSTREMA definitio, ac sentẽtia est Ioannis Caluini, qui lib. 4. Institut. cap. 14. §. 1. his verbis dicit, simplicem, & propriam contineri definitionem Sacramenti: *Sacramentum, externum est symbolum, quo beneuolentiæ erga nos suæ promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem: & nos vicissim pietatem erga eum nostram tam coram eo, & Angelis, quàm apud homines testamur.*]

Est autem OBSERVANDVM, Caluini sententiam compositam videri ex Lutheri, & Zvvinglij sententiis. Nam quod ait, symbolum obsignare promissiones ad sustinendam fidei imbecillitatem, ex Luthero sumptum est; quod addit in fine, eodem symbolo nos testari apud homines pietatem nostram ergà Deum, ex Zvvinglio est acceptum: tamen reipsa plurimùm dissentit Caluinus ab vtroq;. Nam etiamsi cum Zvvinglio agnoscit, Sacramento nos testari hominibus pietatem

nostram,

noſtram, tamen negat hunc eſſe ſolum, vel primarium vſum Sacramenti, & acerrimè pugnat, cap.14.à §.5. vſque ad 14.pro ſententia Lutheri, & ſoluit omnia argumenta, quæ Zvvinglius, & Bucerus faciunt contra Lutherum, tametſi neminem eorum nominat.Pari ratione,licet cum Luthero affirmet Sacramenta eſſe teſtimonia gratiæ, & remiſſionis peccatorum: tamen id longè aliter intelligit, quàm Lutherus. Hic enim ſemper loquitur de gratia, quæ tunc datur homini, cùm Sacramenta percipit: at Caluinus loquitur de gratia prædeſtinationis,ac proinde vult Sacramenta eſſe teſtimonia prædeſtinationis,ad eam fidem alendam inſtituta, qua homo certò credit ſe eſſe prędeſtinatum;ex quo ſequitur id,quod Bucerus dicebat, Sacramenta non eſſe vera ſigna, nec prodeſſe niſi prædeſtinatis.

Fundamentum autẽ huius rei eſt,quod exiſtimet Caluinus (vt ipſe fusè tractat li.3. Inſtit. cap.2.) veram fidem ſemel habitam,nunquam poſſe amitti:hinc enim ſequitur veram fidem, ſine qua Sacramenta nihil proſunt,eſſe propriam prędeſtinatorum, nec eam vllo modo haberi poſſe à non prædeſtinatis. Vnde in Antidoto Concilij,ſeſs.6.cap.5.dicit,Baptiſmum dari infantibus, quia cenſentur iam membra Eccleſiæ,cùm ſint à Deo adoptati in filios, nimirum per gratiã prædeſtinationis: & ibidem ſeſs.7.can.7.de Baptiſmo, dicit, Sacramentum reddere nos certos de perpetua adoptionis gratia:& clariſſimè in lib.de conſenſione inter Tigurinos, & Geneuẽſes in re Sacramentaria,ſic ait Caluinus: *Sedulò docemus, Deum non promiſcuè vim ſuam exerere in omnibus,qui Sacramenta recipiunt; ſed tantùm in electis. Nam quemadmodum non alios ad fidem illuminat,quàm quos præordinauit ad vitã,ita arcana ſpiritus ſui virtute efficit, vt percipiant electi,quæ offerunt Sacramẽta.*

His explicatis refellenda eſt hæc definitio: tota enim eſt vitioſa,vt perſpicuum erit,ſi percurramus ſingula verba.PRIMVM verbum eſt:*Symbolum externum.*Quod quidem verum eſt abſolutè,non tamen in eo ſenſu, quo accipitur à Caluino. Ille enim intelligit eſſe nudum ſymbolum, id eſt, ſymbolum quod ſolùm ſignificet, non autem operetur aliquid: nam in tota definitione non ponit alios effectus huius ſymboli, niſi obſignare Dei promiſſiones, & teſtificari pietatem noſtram. Neque obſtat, quod Caluinus dicat in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſione 7.canone 5.Sacramenta eſſe inſtrumenta

iustificationis; nam intelligit esse instrumenta, quia excitant, vel alunt fidem; idq; non per aliquam efficientiam, sed merè obiectiuè. Id quod explicat clarissimè Theodorus Beza, in libro de summa rei Sacramentariæ, quæst. 2. cùm sic ait: *Vnde efficacia illa Sacramentorum? à Spiritus sancti operatione in solidum, non autem à signis, nisi quatenus externis illis obiectis interiores sensus mouentur.* Hæc ille. Qua ratione certè signa etiam, quæ in foribus publicorum hospitiorum pendent, instrumenta dici possunt cœnationis, quia mouent hominem, vt cogitet in ea domo paratam esse mensam, &c.

At Scripturæ passim docent, Sacramenta esse res quasdam operantes, nimirum quæ mundent, lauent, sanctificent, iustificent, regenerent, Ioan. 3. 1. Cor. 6. Ephes. 5. ad Tit. 3. Actor. 22. immò nusquam Scripturæ dicunt, Sacramenta esse testimonia promissionum Dei, & nostræ pietatis; aut certè non tam expresse hoc dicunt, vt id quod nos asserimus, nimirum quòd sint caussæ iustificationis.

ALTERVM verbum est, *beneuolentiæ erga nos suæ.* Quod verbum duplici nomine non rectè ponitur in definitione Sacramenti. PRIMO; Quia ex hoc verbo sequitur, semper Sacramentum esse signum rei præteritæ, seu potiùs æternę. Id quod ipse non potest negare, cùm per beneuolentiā intelligat gratiam prædestinationis: & præterea id apertè concedit in Antidoto, sess. 6. cap. 5. *Non à Baptismo,* inquit, *initium habet eorum salus, sed quæ iam in Verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.* Et ibidem: *Nisi enim iam antè ad eos pertineret Vitæ promissio, Baptismum prophanaret, quisquis illis daret.* Itaq; concedit ipse, Sacramentum esse sigillum præteritæ, immò æternæ Dei beneuolentiæ. Neque hoc pugnat cum eo quod ipse dicit in Antidoto, sess. 7. can. 4. & 5. & Sacramenta esse instrumenta iustificationis. Nam vult quidem Sacramenta, quatenus fidem sustentant & alunt, confirmare, vel augere iustificationem; (fides enim est, quæ iustificat apud ipsos) tamen non vult Sacramentum esse sigillum huius iustificationis, quę habetur per fidem, sed gratię prędestinationis; nec vult Sacramentum adferre primam iustificationem, sed solùm augmentum, & confirmationē, vt clariùs ipse idem docet in paruo Catechismo. Prima enim iustificatio habetur per fidem conceptam ex concione præcedenti.

At hoc totum repugnat apertissimis Scripturis, quæ tribuunt

buunt Sacramentis vim adferendi primam iustificationem. Quid enim aliud est regenerare, quod tribuitur Baptismo, Ioan.3. & ad Tit.3. quàm ex homine mortuo in peccatis, facere hominem viuum vita gratiæ? Sed de hoc infrà suo loco fusiùs.

DEINDE non rectè ponitur in definitione Sacramenti illa promissio gratiæ prædestinationis, tum quia sæpe contingeret, Deum falsò testificari, tum quia nemo posset sine peccato alium baptizare. Nam Baptismum prophanadt, (vt Caluinus dicit in Antidoto, sess.6. cap.5.) qui illud confert ei, ad quem non pertinet promissio: nam cogit Deum testificari falsum, nimirum se eum diligere, quem reuera non diligit. At nemo potest certus esse de alio, sitné prædestinatus, an non: ergo vel neminem debet vllus baptizare, vel temerè, & infideliter agit, cùm se periculo exponat prophanandi Baptismum.

AD HOC argumentum responderet Bucerus, ministros non habere intentionem baptizandi, nisi prædestinatos: sic enim ipse dicit in præfatione commentariorum in Matthæum.

AT HOC non satisfacit. Nam INPRIMIS hoc excusat ministrum, sed non Deum, nisi fortè etiam Deus aliquando baptizet sine intentione baptizan̄di, quod est ridiculum. DEINDE ex sententia Lutheranorum, & Caluinistarum omnium, Sacramenta nō pendent ab intentione ministri. Scribit enim Lutherus in lib. de captiuitate Babylonica, de Baptismo; Baptismum esse verum, & ratum, etiamsi minister intendat non baptizare, sed ludere. Nec dissentit Caluinus in Antidoto Concilij, sess.7.can.11.

Caluinus aliter RESPONDET, lib.4.Instit.cap.15.§.16.& 17. Deum videlicet ex parte sua verè offerre promissionem, & sigillum promissionis omnibus, qui baptizantur, siue illi recipiant, siue non; proinde Deum semper esse veracem. Nec ministros etiam peccare diceret, si Baptismum conferant iis, qui profitentur se credere, si adulti sint, vel qui filij sint fidelium parentum, si sint infantes; nam filios fidelium, sanctos nasci credit Caluinus, ex illa promissione Dei, Genes.17. *Ero Deus tuus, & seminis tui.* Ratio autem, cur non peccent ministri, est, quia habent probabilem rationem, vnde colligant illos, quos baptizant, esse prædestinatos & sanctos.

SED hæc solutio non satisfacit. Nam INPRIMIS, si quis Baptismum præbeat ei, ad quem scit non pertinere diuinas promissiones, prophanat Baptismum, vt ipse Caluinus dicit,

quia falſum teſtificatur: cur non prophanat Deus ipſe Baptiſmum, & falſum teſtificatur, cùm illum præbet ei, quem ſcit ſe non prædeſtinaſſe? Non enim aliud agit hîc Deus, aliud miniſter, ſed vnum eſt, quod agant: Deus enim per miniſtrum agit, vt patet Ioan. 1. *Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.*

PRAETEREA Sacramentum non ſolùm offert, ſed etiam præbet teſtimonium beneuolentiæ; ſic enim idem Caluinus ait in Catechiſmo paruo: *Sacramentum eſt diuinæ erga nos beneuolentiæ teſtificatio.* Præbet igitur Deus ſigillum beneuolentiæ ei, qui baptizatur, etiamſi ipſe non credat. Nam ſine fide non percipitur quidem fructus, & res Sacramenti, tamen percipitur verum Sacramentum, vt Caluinus etiam docet, lib. 4. Inſtitution. cap. 15. §. 16. vbi contra Anabaptiſtas agnoſcit verum Sacramentum dari, & ſuſcipi apud Catholicos, vbi non putat ipſe vllam eſſe veram fidem. Si igitur Deus reuera præbet ſigillum, & teſtimonium beneuolentiæ ei, quem non diligit, quomodo non mentitur, & Sacramentum prophanat?

PRAETEREA, quòd miniſter peccet, probatur. Nā etiamſi habeat probabilem rationem credendi, eum qui profitetur fidem, eſſe prædeſtinatum, tamen non habet certitudinem. Poteſt enim fieri, vt ille mentiatur ſe credere; poteſt etiam fieri (vt Caluinus fatetur, lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 10.) vt putet ſe credere, & tamen reuera non credat. At ad teſtificandum nomine Dei aliquid, requiritur veriſſima certitudo, nec ſufficit probabilis opinio: vt patet in ſimili de iuramento; non enim licet iuramento, id eſt, Dei teſtimonio vti in re, quam opinamur veram, ſed ſolùm in re, quam certiſſimi ſumus eſſe veram. Immò longè maior adhuc requiri deberet certitudo in Sacramento ſecundum aduerſarios, quàm in iuramento noſtro: nam Sacramentum eſt, quaſi iuramentum Dei. Differt autem iuramentum Dei à noſtro, quòd cùm homo iurat, ipſe eſt, qui aſſerit aliquid, licet Deum in teſtem aduocet. Vnde poteſt eſſe falſum iuramentum noſtrum, ſine vlla Dei iniuria; vt ſi quis iuret, quod putat ſe certò ſcire, & tamē reipſa decipiatur: tunc enim Deus non dat teſtimonium, nec ille peccat, qui Deum in teſtem falſitatis citauit, quia credebat omninò ſe eſſe certum; vt ſi fortè vidit vnum ab alio occidi, qui erat ſimillimus alteri, quem ipſe nunquam viderat. At in Sacramentis ſecundum aduerſarios, Deus ipſe affirmat, & quodammodò iurat

rat illum, qui Sacramentum ſuſcipit,eſſe electum, & iuſtum. Deus autem non poteſt vllo errore decipi. Ergo grauiſſimè peccat,qui Sacramentum confert ei,quem non certò ſcit eſſe iuſtum,& electum,quia cogit Deum mentiri.

PRAETEREA etiamſi miniſter certò ſciret eum,qui profitetur fidem, vel eſt filius hominis fidelis, eſſe iuſtum, & electum, tamen quid faciet ſi offeratur illi baptizandus infans, qui ſit filius Turcæ, aut Iudæi; & parentes eius,licet infideles, libenter patiantur eum baptizari, & manere apud Chriſtianos? Nam ſi eum baptizet, prophanat Baptiſmum,cùm nullum habeat ſignum,quo intelligat illum eſſe prædeſtinatum: ſi verò non baptizet,facit contra vſum totius Eccleſiæ.

SED obiiciet fortaſſis aliquis pro Caluino,in iiſdem anguſtiis verſari Catholicos,cùm etiam ipſi Sacramenta præbeant iis, quos neſciunt an ſint diſpoſiti, & tamen affirment, eſſe ſigna gratiæ diuinitus inſtituta.

RESPONDEO; Nullas patiuntur Catholici anguſtias. Ipſi enim dicunt,Sacramenta eſſe cauſſas gratiæ efficaces,niſi ponatur obex; & ſimul ſignificare eiuſdem gratiæ infuſionem, quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti: denique eſſe eadem Sacramenta ſigna eius effectus,quem facit gratia, vbicunque adeſt. Vt enim abluit corpus aqua Baptiſmi; ita abluit animam gratia Saluatoris: quod quidem perpetuum, & infallibile eſt,neque à diſpoſitione pendet.Diſpoſitio enim iuuat,vt gratiam quis recipiat, ſed quod gratia, vbicunque eſt, abluat ſordes animæ, ſi quas inueniat,intrinſecum eſt illi, & inſeparabile.

TERTIVM verbum in definitione Caluini erat, *Promiſſiones.* Et quidem de promiſſione remiſſionis peccatorum diſſeruimus in refutatione definitionis Lutheranorum, ſed Caluinus loquitur de promiſſione beneuolentiæ prædeſtinationis,quę longè facilius refutari poteſt. Nam nulla exſtat eiuſmodi promiſſio in tota Scriptura: omnes enim promiſſiones includunt conditionem aliquam, vt fidei, aut pœnitentiæ, aut alterius virtutis, & in his omnibus conditionem perſeuerantiæ. Nam: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*, Matth. 24. Nemo autem eſt,qui ſine ſpeciali reuelatione ſibi promittere poſſit perſeuerantiam.

Atque hinc refutari poſſunt omnia planè teſtimonia quæ illi adferunt. Primarium eſt illud, Geneſ. 17. *Ego ero Deus*

tuus, & seminis tui post te. Sed hoc etiam requirit conditionem fidei, & perseuerantiæ; nam: *Semen Abraha* (vt exponit Apostolus, Rom.4.& 9. *non sunt filij carnis, sed fidei*; id est, qui imitantur Abrahamum in fide, illi sunt eius semen, cum quo intercedit pactum Dei. Et certè, vt quis incipit esse semen Abrahæ, cùm incipit credere, ita desinit esse, si desinat credere. Quis autem certò sibi potest persuadere, se nunquam à fide discessurum? præsertim cùm & fides, & perseuerantia in fide, dona Dei sint.

QVARTVM verbum est: *Conscientiis nostris,* cum quo verbo iungi potest illud aliud, *ad sustinendam fidei imbecillitatem.* Hæc verba non rectè poni in definitione Sacramenti, testatur Baptismus paruulorum, qui est verissimũ Sacramentum, etiam apud Caluinum, & tamen in paruulis non est conscientia, nec actualis fides, ad quam sustentandam sit necessarium Sacramentum. Et sanè si promissio est veluti diploma, & Sacramentum veluti sigillum, conscientia erit veluti charta, vel cera: quomodo igitur, vbi nulla est charta, diploma scribi poterit, vel obsignari? Porrò, quod Lutherani dicunt, paruulos actu credere, dum baptizantur, iam est suprà refutatum, neque id Caluinus affirmare audet, tametsi nec reiicere voluerit, vt patet ex lib.4.Instit.cap.16.§.19.

RESPONDET igitur Caluinus, Baptismum paruulorum operari in conscientiis paruulorum, cùm primum illi vsum rationis habere incipiunt, etiamsi antea collatus fuerit: recordantur enim postea Baptismi accepti, & eo signo nutriunt, & sustentant fidem suam, lib.4.cap.16. §.20.& 21. Quod etiam dicit de illis, qui apud Catholicos baptizati sunt, & postea fiũt Caluinistæ, lib.4.cap.15. § 17. AT saltem rectè probamus, non rectè facere Caluinistas, quòd baptizent infantes: nam longè vtilius esset, eos baptizare adultos, quando fidei sunt capaces. Baptismi enim, quẽ in infantia accipimus, nullam habemus notitiam, nisi ex narratione aliorum: proinde nec certitudinem habemus, nisi fidei humanæ, quæ fallere potest. Deinde etiãsi certissimi essemus, tamen magis mouent res visæ, quàm auditæ; quare melius esset ad fidem alendam, baptizari adultum, quam infantem. Sed alere fidem est primarius finis, & vsus Baptismi, vt ex definitione patet; malè igitur illi baptizant infantes.

Nec possunt respõdere, baptizari infantes, ne fortè pereant ante-

antequam adoleſcant, & eo modo decedant ſine gratia Dei: nam Caluinus in Antidoto, ſeſſionis 6. cap. 5. & alibi, docet, paruulos prædeſtinatos etiam ſine Baptiſmo ſaluari, nõ prædeſtinatos autem, etiam cum Baptiſmo perire.

Nihil igitur dicere poteſt, niſi baptizari infantes ea ſolùm de cauſſa, vt admittantur in externa Eccleſia, ſeu profiteantur ſe eſſe membra Eccleſiæ externæ. At hoc etiam non ſoluit argumentum. Nam ex ſententia Caluini lib.4. Inſtit. cap.14.§.5. & ſequentibus, finis principalis Sacramentorum eſt, obſignare promiſſiones ad alendam fidem; finis minus principalis eſt, profiteri ſe eſſe membrum Eccleſiæ externæ. Non autem debet finis minus principalis impedire finem magis principalem; non igitur debent infantes baptizari apud Caluiniſtas; ſiquidem apud eos in Baptiſmo infantium ob finem minus principalem, impeditur finis magis principalis.

QVINTVM verbùm eſt, *Obſignat*, de quo verbo multa diximus in refutatione ſententiæ Lutheri; vt etiam de reliquis verbis ſuprà diximus in refutatione ſententiæ Zvvinglij. Supereſt igitur vt argumenta eorum refellamus.

CAPVT XVII.

Refelluntur argumenta aduerſariorum.

ARGVMENTA, quibus cùm Lutherani, tum Caluiniſtæ vtuntur, vt probent Sacramenta eſſe ſigilla promiſſionũ, hæc ſunt. PRIMO loco adfert Caluinus lib.4. cap.14. Inſtitut. §. 5. verba Apoſtoli ad Roman. 4. vbi Circumciſionem vocat σφραγῖδα, id eſt, ſigillum eius pacti, cuius fide iam antea Abraham fuerat iuſtificatus.

RESPONDEO PRIMO; Quæ de ſola Circumciſione dicũtur, non poſſunt trahi rectè ad omnia Sacramenta. Rectè enĩ argumentamur à genere ad ſpeciem, non contrà.

SECVNDO; Apoſtolus nullam facit mentionem promiſſionis, aut pacti, cùm loquitur de ſigillo Circumciſionis: vocat enim eam ſigillum iuſtitiæ fidei, non ſigillum promiſſionis, & pacti. Vocatur autem ſigillum iuſtitiæ fidei, vel quia (vt Origenes in hunc locum ſcribit) Circumciſio obſignabat, & claudebat iuſtitiam fidei, quæ ſuo tempore patefacienda erat; id eſt, ſub figura, & typo Circũciſionis illius carnalis occultè

significabatur, & proinde velabatur Circumcisio cordis, quæ est vera iustificatio, quā Christus allaturus erat: vel, (vt Chrysostomus, & Theophylactus, & alij docent) vocatur sigillum iustitiæ fidei, quia fuit data Abrahamo in signum, & testimonium iustitiæ, quam sibi acquisierat per fidem.

TERTIO dico; Fuisse hoc priuilegium solius Abrahæ, & non posse transferri ad alios, quasi Circumcisio (vt hæretici volunt) in quocunque esset, testificatio esset iustitiæ illius. Nam priuilegium Abrahæ fuit, vt ipse esset pater omnium fidelium, tam præputiatorum, quàm circumcisorum. Et quia iam erat pater præputiatorum fidelium, quia fidem habuerat adhuc præputiatus existens, vt patet Genes. 12. & ex hoc loco Pauli: *Accepit ipse primus omnium signum Circumcisionis, vt hoc modo esset etiam pater omnium circumcisorum.* Quia verò hoc priuilegium habuit merito iustitiæ, quam acquisierat per fidem, ideò fuit illi signum Circumcisionis sigillum iustitiæ fidei. Porrò, ceteris Iudæis Circumcisio est quidem signum quoddam, nimirum quod sint filij Abrahæ, sed non est illis sigillum iustitiæ fidei, sicut non sunt omnes Iudæi patres multarum gentium.

Hæc esse vera, patet PRIMO; Quia Paulus hæc duo coniungit, cùm ait: *Accepit signum Circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, vt sit pater omnium credentium.* Non igitur habent signaculum iustitiæ fidei omnes circumcisi, cùm non omnes sint patres omnium fidelium.

SECVNDO; Quia Paulus distinguit signum à signaculo, seu sigillo. Nam cùm ait: *Accepit signum Circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei;* pro signo, in Græco est σημεῖον, quod signū in genere significat; pro signaculo est σφραγίς, quod propriè sigillum exprimit. Cur autem distinxit hæc vocabula, nisi vt indicaret Circumcisionem semper, & omnibus esse signum quoddam, non tamen omnibus, sed soli Abrahæ fuisse sigillum iustitiæ.

TERTIO; Scriptura, cùm sæpissimè loquatur de Circumcisione, nusquam tamen vocat sigillum, nisi hoc loco, vbi de Abrahamo agitur: quod est argumentum manifestum, soli Abrahamo fuisse Circumcisionem sigillum. Ac certè, cap. 3. ad Romanos, cùm Paulus quæreret: *Quæ vtilitas Circumcisionis?* & responderet: *Multum per omnem modum.* debuisset secundum

cundum aduersarios primo loco ponere hanc primariam vtilitatē, quod sit sigillum diuinæ promissionis: at huius ne meminit quidem.

SECVNDVM argumentum Caluinus, ibidem §.6. sumit ex Genes.9. vbi arcus cœlestis dicitur signū fœderis inter Deum, & Noë; & ex cap. 17. vbi Circumcisio dicitur signum fœderis inter Deum, & Abraham, posterosque illius. Si enim Iris, & Circumcisio sigilla fuerunt confirmantia pactum, ac promissionem Dei, cur non idem de Baptismo, & Eucharistia dici possit. Et confirmat argumentum, quia inter homines quoq; id vsitatum est, vt pacta sanciantur signo externo, vt porca cæsa, vel contactu dexteræ, quæ signa nihil essent, nisi præcederent verba pacti.

RESPONDEO; Iris, & Circumcisio signa fœderis erant, sed ad memoriam iuuandam, non ad fidem confirmandam: quēadmodum nos etiam suprà docuimus, Baptismum, & Eucharistiam esse signa commemoratiua passionis, & mortis Domini. Multum autem interest, inter signum commemoratiuum, & confirmatiuum. Nam signum commemoratiuum esse potest id, quod oculis obiicitur, etiamsi tota eius efficacia pendeat à promissione; at signum confirmatiuum non potest esse, si omninò pendeat à promissione. Fuisse autem signa commemoratiua tantùm, Iridem, & Circumcisionem, patet. Nam ita pendebant à verbo Dei, vt si quis non crederet verbo Dei, aut non crederet illud esse verbum Dei; non etiam crederet illa esse signa; & contrà, si quis crederet verbo, non egeret illis signis.

Adde quod S. Ioannes CHRYSOSTOMVS ita exposuit hæc loca: sic enim ait de Circumcisione, homil.39. in Genes. *Dato*, inquit, *eis perpetuo memoriali inierit cum eis Circumcisionis signum.* Et infrà dicit, signum Circumcisionis non esse datum à Deo, vt homines ei crederent, sed fuisse postulatum à Deo ab hominibus, quia Deus non credebat hominibus: *Quando*, inquit, *non habemus aliquibus fidem, curamus, vt ab ipsis signum, pignoris loco accipiamus: similiter & omnium Dominus sciens mentium inconstantiam, hoc ab eis signum petere voluit.* Hæc ille. Porrò de signo Iridis, homil.28. in Genesim, sic loquitur: *Quid dicis*, inquit, *ô beate Propheta? Recordabor, inquit, Testamenti mei, id est, pacti mei, promissionis, pollicitationis: non quia ipse opus habeat recordatione, sed vt*

nos

nos ad illud signum respicientes, nihil durum suspicemur, sed statim recordemur diuinæ promissionis, & roboremur, & confidamus.

SED obiicies eundem Chrysostomum ibidem, qui sic ait: *Si sermo meus non sufficit, ecce & signum do, &c.* vbi videtur velle, Iridem fuisse signum confirmatiuum. Sed hæc obiectio paulò pòst diluetur.

Ad confirmationem ex humana consuetudine RESPONDEO, multum interesse inter pacta Dei, & hominum. Nam ab homine, quia non videmus eius animum, & timemus, ne fortè nos decipiat, aut obliuiscatur pacti, quærimus signum externum, vt eo illum conuincamus, si negauerit, aut oblitus fuerit: at Deum non posse fallere, vel obliuisci, certissimi sumus.

TERTIVM argumentum sumit Lutherus in libro de Babylonica captiuitate, cap. de Baptismo, ex signis mirabilibus, quibus Deus confirmare solitus est promissiones suas: quale fuit signum in rore, & vellere datum Gedeoni, Iudicum 6. & in vmbra horologij retrocedente datum Ezechiæ, 3. Reg. 20.

SED hæc & similia non sunt ad rem. Nam miracula, quia non pendent à verbo, sed ex se vim habent, cùm sint opera supra naturam; ideò rectè adhibentur ad probandum, Deum esse, qui promisit, vel Deum reuera aliquid promisisse: Sacramenta verò nullam vim habent (vt suprà diximus) sine verbo. Atque hinc intelligimus, cur CHRYSOSTOMVS putauerit, Iridem esse signum non tantùm memoriale, sed etiam confirmatiuum. Existimauit enim ipse Iridem rem esse nouo miraculo institutam; sic enim ait: *Etsi aquarum magna sit inundantia; neq; sic metuendum, sed confidendum nobis ad miraculum respicientibus.* Hæc ille. Quia tamen probabilius est, Iridem rem esse naturalem, ideò diximus, signum fuisse tantùm memoriale.

QVARTVM argumentum sumunt Lutherani ex illis verbis prioris epistolæ Petri capite tertio: *Quod et vos similis formæ saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed cõscientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Lutherus enim in commẽtario huius loci, Græcam vocem ἐπερώτημα, quam noster interpres vertit interrogationem, vult significare pactũ, & hoc modo exponit: *Baptismus saluos nos facit, non quatenus*

nus lauat corpus, ſed quatenus obſignat pactum, quod habet animacum Deo, dum fide accipit promiſsiones eius. Ex quo ſequitur, Baptiſmum eſſe ſigillum promiſſionis. Eodem ferè modo exponit Caluinus, licet vocem ἐπερώτημα, non pactum, ſed reſponſionem, & teſtimonium ſignificare velit.

Respondeo; Locus hic præſens admodùm obſcurus eſt, tamen nihil iuuat cauſſam aduerſariorum. Oecumenius in commentario huius loci, per interrogationem videtur intelligere pignus, & arrabonem. Dicit enim Baptiſma eſſe quaſi pignus bonæ conſcientiæ, id eſt, qui Deo inſpirante conceperunt bonum deſiderium, illi vitam immaculatam ſectantur, eamque vbique exquirunt, & de ea interrogant: vnde cùm audierint per Baptiſmum mundari animas, mox accurrunt ad Baptiſmum, vt purgentur ſordes ipſorum, atque hac ratione eſt Baptiſma pignus bonæ conſcientiæ.

Hæc expoſitio non fauet hæreticis, vt patet; tamen non videtur ad mentem S. Petri. Nam S. Petrus longè amplius tribuit Baptiſmo, quàm vt ſit pignus bonæ conſcientiæ, cùm ait, per Baptiſmum nos ſaluari.

Eſt alia expoſitio L[illegible]ani, Gagnæi, & Ioannis à Louanio, qui per interrogationem bonæ conſcientiæ, intelligunt interrogationes, & reſponſiones, quæ fiunt ante Baptiſmum. Interrogat enim ſacerdos catechumenum; Credis in Deum? & reſpondet, Credo. Abrenuncias Satanæ, & pompis eius? Abrenuncio, &c. Qui enim bona conſcientia reſpondent his interrogationibus, illis prodeſt Baptiſmus; aliis non prodeſt.

Hæc etiam non fauet hæreticis, ſed non videtur literalis; nec eſt Ambroſij, Baſilij, & Auguſtini, vt putauit Ioãnes à Louanio. nam beatus Petrus antitheſin facit, cùm ait: *Non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio.* Et ſine dubio formalis antitheſis hæc erat futura; Non ablutio ſordium carnis, ſed ablutio ſordium mentis: qua antitheſi diſtinguitur Baptiſmus noſter à Baptiſmo Iudæorum, qui erat exterior tantùm. Porrò illa pars huius antitheſis, nimirum (ablutio ſordium mentis) à beato Petro non eſt expreſſa propriis verbis, ſed figuratis, vt omnes concedunt. Oportet igitur deſcriptam eſſe per cauſſam, vel per effectum: ſi per effectum, tunc non habet locum expoſitio iſtorum. Nam interrogatio illa, & reſponſio, de qua ipſi agunt, ſiue etiam fides, & charitas,

tas, quæ per illas interrogationes, & responsiones deteguntur, præcedunt Baptismum, & proinde ablutionem mentis, quam facit Baptismus: non igitur sunt effectus illius ablutionis. Ergo necesse est vt dicant, illam ablutionem describi per caussam, ac proinde interrogationem illam, quę præcedit Baptismum, esse caussam illius ablutionis. At hoc dici nō potest. Nam tunc Sacramentum haberet efficaciam ex opere operãtis, non ex opere operato; tribueretur enim iustificatio præcedenti fidei, & dilectioni suscipientis Baptismum, non ipsi ablutioni Sacramentali: nec esset differentia inter Baptismum nostrum, & Iudaicum; nam Baptismus Iudaicus, licet ex opere operato nō iustificaret, tamen ex fide, & dilectione suscipientis iustificare poterat, vt quodlibet opus meritorium.

DICENT fortasse, interrogationem, seu fidem præcedētem non esse caussam efficientē ablutionis internæ, sed esse dispositionem. AT istud quidem rectè dicitur, sed non quadrat verbis Apostoli: ipse enim tribuit efficientiam huic interrogationi bonæ conscientiæ, maiorem; quàm ipsi ablutioni externæ, quę tamen instrumentum est iustificationis.

Est igitur ALIA expositio, quam puto esse Sanctorum, Augustini tract. 80. in Ioan. & serm. 30. de verbis Domini, & Basilij libro de Spiritu sancto, cap. 15. vt videlicet exprimatur à sancto Petro ablutio mentis, quæ per antithesin opponitur ablutioni carnis, non per caussam, vt volebat præcedens opinio, sed per effectum. Est enim vsitatissima figura metonymia, qua per effectum intelligimus caussam. Vocat igitur Petrus ablutionem intérnam, interrogationem; seu responsionem bonæ conscientiæ in Deum, quia ex illa munditia oritur pax, & quies conscientiæ; & proinde responsio bonæ conscientiæ, & etiã interrogatio apud Deũm, quia audet cum fiducia Deum accedere, & interrogare, id est, cum eo colloqui, eumque rogare pro se, & pro aliis.

Adde SECVNDO, locum hunc non fauere aduersariis, sed nobis, etiamsi per ἐπερώτημα accipiatur testimonium, vel pactum. Nam INPRIMIS sanctus Petrus non loquitur de testimonio, vel pacto Dei, sed conscientiæ nostræ: ipsi autem probare deberent, Sacramentum esse sigillum testimonij, seu pacti Dei. Multum autem interest inter testimonium, seu pactum Dei, quod illi obsignari volunt Sacramento, & testimonium,

nium,seu pactum conscientiæ nostræ. Illud enim est verbum Dei scriptum,quod præcedit Sacramenti vsum, & fructum, id est,iustificationem:testimonium autem conscientiæ sequitur iustificationem,& proinde Sacramenti vsum, & fructum.

SECVNDO; Sanctus Petrus non dicit, Baptismo obsignari pactum,seu testimonium;sed dicit, saluari animas, & effici iustificationem, ex quo oritur testimonium bonæ conscientiæ. Id quod probatur ex illo verbo, *similis forma*. Vult enim Apostolus eo modo nos saluari per aquas Baptismi, quomodo per aquas diluuij saluati sunt, qui erant in arca Noë. Porrò aquæ diluuij non saluârunt arcam Noë, testificando, vel obsignando promissiones, sed reipsa eleuando arcam in sublime,ne obrueretur cum ceteris ædificiis huius mundi:sic igitur & Baptismus saluos nos facit, non obsignando, & testificando,sed reipsa iustificando animam; vnde sequitur, vt diximus,testimonium, siuè interrogatio conscientiæ bonæ in Deum.

QVINTVM argumentum esse posset pro aduersariis, testimonium sanctorum Patrum, qui non rarò Sacramenta vocant sigilla,seu signacula.

RESPONDEO; Longè alia significatione loquuntur Patres de signaculis Sacramentorum, quàm hæretici faciant. Patres enim nunquam Sacramenta vocant signacula, vel sigilla promissionum Dei,vt hæretici volunt;sed aliquo horum trium modorum loquuntur de signaculis. PRIMO signacula vocant Sacramenta, quia obsignant fideles,& tanquam nota quædam eos separant ab iis, qui non sunt de grege, vel de exercitu Domini. Ita accipit hanc vocẽ Basilius in exhortatione ad Baptismum:item Hieronymus in cap.4.ad Ephes.& Augustinus lib.19.contra Faustum,cap.11. & alibi passim. Ita quoq; accipit Gregorius Nazianzenus,oratione de Baptismo, non procul ab initio,vbi dicit, Baptismum vocari posse sigillum, quia ita conseruat hominem baptizatum,vt notæ regiæ conseruant res obsignatas. Nemo enim audet contingere eas quę magni alicuius Regis sigillum habent.

SECVNDO vocant Sacramẽta signacula,quia claudunt intra se rem sacram,id est,inuisibilẽ gratiam. Id enim, quod clauditur,obsignari solet,iuxta illud Apocalypsis 5. *Liber signatus sigillis septem*. Atque hac significatione vocat Augustinus Sacramenta sacra signacula in libro de catechizandis rudibus,

cap. 26.

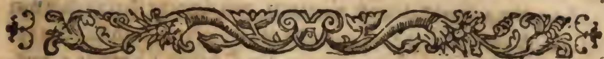
cap. 26. & Scholastici, sigillum Confessionis. Hoc etiam ferè modo Gregorius NAZIANZENVS, oratione de Baptismo, prope finem, vocat sigillum Baptisma, eò quòd obsignet, & claudat multa mysteria, quæ solis fidelibus deteguntur: *Cetera*, inquit, *intus addisces, quæ etiam ipsa apud teipsum occulta, clausaque habebis, Baptismo obsignata, atque retenta.*

TERTIO vocant Baptismum sigillum, vel obsignationem fidei, quia Baptismus est publica approbatio, & testificatio fidei eius, qui baptizatur. Sic enim vtitur hac voce Tertullianus in libro de Pœnitentia, vbi dicit, catechumenos diu probari an credant, & tandem vbi constiterit, eos verè, & constanter credere, Baptismum illis dari in obsignationem, & approbationem fidei. Quomodo etiam vtitur eadem voce Basilius in 3. libro contra Eunomium, vbi dicit, primùm oportere credere, & tum demum accipere sigillum fidei Baptismum. In libro quoque de Spiritu sancto, cap. 12. vocat Baptismum sigillum fidei, quia is qui baptizatur, eo signo testificatur se credere.

DENIQVE vocari potest etiam Baptismus sigillum fidei, quia perficit, & absoluit quodammodò hominem fidelem: quomodo veteres vocabant mortem, seu occisioné pro Christo, signaculum martyrij, vt Eusebius refert lib. 5. historiæ, cap. 3. Confessio enim Martyrum, & supplicia pro Christo non habent perfectam laudem, dum periculum est inconstantiæ, & mutationis, sed tunc demùm perfecta, & quasi sigillo quodam munita, & obsignata censentur, quando morte preciosa consummantur. Atque hactenus de definitione.

CONTRO-

CONTROVERSIA TERTIA.

De caussis Sacramenti.

CAPVT XVIII.

Sacramenta componi ex rebus, & verbis, vt materia, & forma.

De cavssis Sacramenti dispvtatvrus, Primvm de intrinsecis caussis dicam. Deinde de extrinsecis. Ac de intrinsecis tres erunt quæstiones. Prima; An Sacramenta constent ex rebus, vt materia, & verbis, vt forma. Secvnda; Quæ sint illæ res, & illa verba. Tertia; An res illæ, & verba ita determinata sint, vt nihil in eis mutari possit.

Prima quæstio; Vtrum Sacramenta cõstent rebus, & verbis, tanquam materia, & forma; etsi solùm inter Catholicos disputatur, non tam ob discordiam eorum, quàm vt res explicetur: est tamen quæstio vtilissima, vel etiam necessaria propter calumnias hæreticorum, qui ex hoc dogmate Catholicorum, quo requirimus res, & verba in Sacramentis, conantur ostendere, multa non esse Sacramenta ex his, quæ nos habemus pro Sacramentis. Sunt igitur variæ Doctorum sententiæ.

Prima est quorundam recentiorum, qui volunt propriè in Sacramentis materiam, & formam nõ esse res & verba, sed rem sensibilem esse materiam, siue sit res, siue verbum, siue vtrumque, significationem autem esse formam. Quod verò cõmuniter dicitur, rem in Sacramẽto esse materiam, verbum esse formam, volunt explicandum esse de Sacramento materialiter sumpto. Ita docet Dominicus à Soto in 4. dist. 1. q. 1. artic. 1. & 2. quod idem videtur dicere Caietanus in 3. part. q. 60. art. 6. nisi quòd Caietanus affirmat, significationem Sacramenti esse vnam & simplicem, resultantem ex composito sensibili ex rebus, & verbis; quod Sotus non dicit.

ALTERA ſententia eſt aliorum, qui docent, Sacramẽtum ipſum, & non ſolùm eius partem materialem, conſtare ex rebus vt materia, & verbis vt forma. Ita ſanctus Thomas 3. parte quæſt. 60. artic. 6. ad ſecundum, & veteres Theologi communiter.

RVRSVS quidam exiſtimant, non omnia Sacramenta cõſtare rebus, & verbis, ſed ſolùm quædam. Ita Durandus in 4. diſt. 1. quæſt. 3. & Adrianus q. 2. de Baptiſmo.

ALII docent omnia Sacramenta nouæ legis, conſtare rebus, & verbis. Ita Alexander Alenſis 4. parte ſummæ, quæſt. 8. memb. 3. art. 1. & 3. & Theologi communiter in 4. diſt. 1. vel 3.

ALII denique volunt omnia Sacramenta conſtare rebus, & verbis, ſi res, & verba accipiantur largo modo pro iis ſignis, quæ aut ſunt veræ res, & vera verba, aut certè vicem eorum gerunt; ſi verò accipiantur in rigore, non conſtare omnia Sacramenta rebus, & verbis. Ita docet Dominicus à Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 6. & alij quidam recentiores. Sed iſtæ opiniones magna ex parte conciliari poſſunt.

Sit igitur PRIMA propoſitio: *Sacramenta veteris legis probabile eſt non habuiſſe res, & verba, ſed ſolas res.* Hæc eſt ſancti Thomæ 3. parte, quæſt. 60. art. 6. ad vltimum. Ratio eſt, quia in Scriptura veteri, vbi præſcribuntur præcipui ritus Sacramentorum, nulla fit mentio verborum, vt patet Geneſ. 17. vbi præſcribitur ritus Circumciſionis. Exod. 12. vbi præſcribitur ritus Agni Paſchalis. Leuit. 8. vbi præſcribitur ritus Ordinationis. Præterea ratio poſtulare videbatur, vt Sacramenta noua ab ipſo Chriſto inſtituta, ſigna eſſent clariora, quàm vetera, quæ Moſes, vt Dei miniſter inſtituit.

Poſſet OBIICI, quod Leuit. 4. vbi præſcribuntur ſacrificia pro peccato (quæ erant etiam Sacramenta Teſtamenti veteris, ac reſpondebant Sacramento noſtro Pœnitentiæ, vt diuus Thomas docet, 1. 2. quæſt. 102. art. 1.) præſcribitur etiam, vt oret ſacerdos pro iis, quorum eſt ſacrificium. SED reſpondetur, orationem illam ſacerdotis non fuiſſe de eſſentia ſacrificij pro peccato, ſed ſolùm addi debuiſſe in vſu, ſeu adminiſtratione Sacramenti illius ad facilius impetrandum. Id quod ex eo colligitur, quòd, vt ibidem habemus, in ſacrificio pro peccato ſacerdotis nulla oratio adhibebatur, ſed ſolùm in ſacrificio pro peccato aliorum de populo. Illud autem quod habetur Num. 5. de verbis præſcriptis in cæremonia Zelotypiæ, nõ

eſt ad

eſt ad rem. Illa enim cæremonia non erat Sacramentum, cùm non eſſet inſtituta ad ſanctificandum, ſed ad inueſtigandum, & puniendum adulterium.

SECVNDA propoſitio: *In Sacramentis omnibus nouæ legis inueniuntur res, vt materia, & verba, vt forma.* Hæc propoſitio ſaltem quoad modum loquendi, negari non debet. Habetur enim expreſsè in Concilio Florentino, in inſtructione Armenorum, quæ facta eſt, ipſo approbante Concilio, vt ibidem legimus. PRAETEREA habemus in Scripturis, expreſsè res, & verba in quatuor Sacramentis, nimirum in Baptiſmo, Matth.28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* In Euchariſtia, Matth. 26. vbi ponitur panis, & verbum; *Hoc eſt corpus meum.* In Confirmatione, Actor.8. vbi ponitur manus impoſitio, & oratio, quæ verbis fit. In Extrema vnctione, Iacobi 5. vbi ponitur vnctio, & oratio. Credibile igitur eſt alia etiam Sacramenta conſtare rebus, & verbis, licet non habeantur ita expreſsè in Scripturis. ITEM eſt communis ſententia veterum Theologorum, vno Durando, vel aliis paucis exceptis, quorum loquendi modus corrigendus eſt, licet in re non multum diſcrepent à ceteris.

TERTIA propoſitio: *Non ſolùm quod eſt materiale in Sacramento, ſed ipſum totum Sacramentum rectè dicitur conſtare ex rebus, vt materia, & verbis, vt forma.* Hæc eſt aliquo modo contra Caietanum, & Sotum: quamuis quod ipſi dicunt, etiam aliquo modo ſit verum.

NOTANDVM igitur, Sacramentum propriè nõ eſſe compoſitum aliquod Phyſicum, neque artificioſum, ſed cum vtroque habere ſimilitudinem quandam. Et quidem ſi conferatur cum compoſito artificioſo, tum ſine dubio forma eius partim eſt ſignificatio, partim virtus operatiua; materia verò ſunt res ipſæ, & verba, in quibus reſidet ſignificatio, & virtus illa operatiua. Vt enim in compoſito artificioſo tota ſubſtantia dicitur materia, forma verò eſt quoddam accidens: ita Sacramentum, vt ſignum, formaliter dicit ſignificationem; vt cauſſa, dicit vim operatiuam; reliqua omnia ad materiam, ſeu ſubiectum pertinent. Et hoc modo accipiendo Sacramenta, rectè dicunt Caietanus & Sotus.

Tamen poteſt etiam Sacramentum conſiderari, vt eſt ſimile compoſito Phyſico. Nam vt in cõpoſito Phyſico materia præcedit: forma accedit, ita in Sacramento accedit verbum

ad elementum. ITEM vt in composito Physico materia est indeterminata, sed coarctatur à forma; ita in Sacramēto verbum determinat indifferentiam elementi. DENIQVE, vt in composito Physico materia est imperfecta, forma est perfecta, & dat esse rei: ita in Sacramento verba sunt rebus perfectiora, cùm sint signa multò clariora, & præstantiora.

Et hoc modo totum verbum cum sua significatione est forma, & totum elementum cum sua significatione, est materia. Id quod probatur PRIMO, quia ita loquitur Concilium Florentinum, & veteres Theologi. Nam ipsi dicunt, Sacramentũ constitui ex re, & verbo, vt ex materia, & forma. At remota significatione, nulla est compositio ex re, & verbo; non enim est alia coniunctio rerum, & verborum, nisi quatenus rei significatio indeterminata, determinatur per significationem verbi. Non igitur Concilium, & Theologi volunt solum subiectum significationis constitui ex rebus, & verbis, sed totum ipsum Sacramentum etiam vt signum est formaliter.

PRAETEREA compositio ex re sensibili, & significatione, non est compositio ex materia & forma, vt partibus essentialibus, sed est compositio ex subiecto, & accidente. At Concilium, & Theologi dicunt, Sacramenta constare ex materia & forma, non ex subiecto, & accidente: sæpe etiam addũt, ideò non posse ab Ecclesia mutari materiam, aut formam Sacramentorum, quia sunt de essentia, seu substantia.

SECVNDO probatur ratione. Nam significatio Sacramēti, non est vna significatio simplex, vt Caietanus falsò docet, sed duæ sunt partiales, ex quibus vna totalis componitur. Ergo ipsa etiam significatio ex materia, & forma constitui dici potest: proinde totum Sacramentum ex materia & forma cōponetur, vt ex partibus essentialibus.

Antecedens probatur dupliciter. PRIMO: Antequam fiat coniunctio elementi, & verbi, vtrumq; habet suam significationem: Sed ex coniunctione non perit vlla significatio: Non enim potest verbum tollere significationem elementi, quæ est naturalis, sed solùm eam determinare, nimirũ, vt cum aqua, exempli caussa, naturaliter significare possit quamlibet purgationem, determinetur à verbo ad significandam purgationem à peccatis. Manet igitur vtraque significatio, sed coniunguntur inter se, ita vt ex duabus partialibus, fiat vna integra, & totalis.

SECVN-

SECVNDO: Tam verbum, quàm elementum in Sacramentis significat aliquid, vt omnes docent, & patet etiam ex sancto Thoma 3.part.quæst.60.ad primum & secundum. Sed verbum noń cõmunicat elemento suam significationem, neque verbo elementum: duæ sunt igitur, non vna. Assumptio probatur. Quia elementi significatio naturalis est, vt ibidem ait S. Thomas, verbi autẽ voluntaria. Non igitur significatio elementi communicatur verbo, quia tum naturalis esset, nõ voluntaria verbi significatio: & contrà, significatio verbi non communicatur elemento, quia tum elemẽti significatio esset merè voluntaria, & nullo modo naturalis.

QVARTA propositio: *Vt Sacramenta constare dicantur rebus, & verbis, non est necesse, vt res non sint verba, & verba non sint res, sed sat est si aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi.* Hæc propositio conciliat tres vltimas sententias. Nam vt Ledesmius rectè monet, quæst.1. art.6. non est quæstio inter Durandum, & alios, nisi de nomine.

Probatur propositio. Nam in Sacramento Pœnitentię potest fieri, vt nulla sint alia signa præter verba. Ex communi enim consensu Theologorum, in Sacramento Pœnitẽtiæ, forma est absolutio; materia remota sunt peccata; materia proxima sunt actus pœnitentis, id est, contritio, confessio, & satisfactio, quatenus signo externo produntur. Potest autem fieri, vt quis nõ habeat nisi peccata verbo commissa; & tunc materia remota erunt sola verba. Potest etiam fieri, vt nõ ostendat signa contritionis, confessionis, & satisfactionis, nisi verbis. Non eñ est de essentia Sacramenti, vt pœnitens ploret, suspiret, flectat genua, &c. sed si tantùm verbo dicat sua peccata, & dicat se esse contritum, & velle satisfacere, potest absolui: quare materia etiam proxima tunc non erunt, nisi verba. Verè tamen dicuntur esse in eo Sacramento res, & verba, quia peccatum verbo commissum, non vt verbum, sed vt peccatum, est materia confessionis: peccatum autem formaliter non est verbum, sed res à verbi ratione valde distincta. Sic etiam confessio non est propriè materia Sacramenti, vt oratio quædam, sed vt actio pœnitentis. Nam vt eleganter docet S. Thomas in 4.distinct.14.quæst.1.artic.1. singulare est in hoc Sacramento, vt actio suscipientis sit pars essentialis Sacramenti. Vt enim inter corporalia medicamenta, quædam sunt omninò extrinseca, vt emplastra, quæ applicantur ægrotis, & non requi-

runt eius actionem, vt partem medicamenti; quædam alia partim sunt extrinseca, partim intrinseca, vt quædam potiones, quæ requirunt vt partem medicamenti, ambulationem: sic etiam quædam Sacramenta omni ex parte applicantur, & conferuntur à ministro, vt Baptismus, Eucharistia, &c. sed Sacramentum Pœnitentiæ partim applicatur à ministro per absolutionem, partim requirit ipsius ęgroti actionem, nimirum confessionem, &c.

Idem iam de forma ostendere possumus; nam in Sacramẽto Matrimonij omnium consensu, loco verborum sufficiunt nutus, aut literæ; modò sufficienter exprimatur consensus vtriusq; partis. Quod verò aiunt Nicolaus Papa 27. quæst. 2. canon. Sufficiat; & Alexander Papa, cap. Cùm locum, de sponsalibus, & matrimoniis; solum consensum efficere Matrimonium; non ita est accipiendum, quasi consensus interior sufficiat sine signo externo: siquidem idem Alexander, cap. Licet, de sponsa duorum, docet necesse esse, vt consensus, verbis cõsuetis exprimatur. Itaq; illa particula: *Solus consensus dicitur efficere Matrimonium;* non excludit signum, quò exprimitur consensus, sed excludit consensum parentum, & solẽnitatem, & alia, quæ non sunt de essentia Matrimonij.

QVINTA propositio: *Non est necesse, vt in omni Sacramẽto res, & verba ita coniungantur, vt partes essentiales eiusdem rei.* NOTANDVM est hoc loco, Sacramentum habere quandam similitudinem cum rebus naturalibus, quæ ex materia & forma constant: tamen non esse reuera compositum naturale, & idcircò non esse requirendas omnes proprietates materiæ, & formæ, sed satis esse, si aliquæ reperiantur.

Probatur hæc propositio ex Eucharistiæ Sacramento. Siquidem in Eucharistia omnium consensu inueniuntur res pro materia, id est, panis, & vinum, & verba pro forma: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* & tamẽ nunquam res istæ, & verba ita coniunguntur, vt materia, & forma in rebus naturalibus. Nam vel Sacramentum Eucharistiæ est, solùm res ipsa consecrata, id est, species panis, & vini, vt continent corpus, & sanguinem Christi: vel etiam cõsecratio, aut sumptio, vt quidam volunt, Sacramenta dici possunt. Si consecratio dicitur Sacramentum, tum verba habemus, sed rem non habemus, ex qua Sacramentum componatur: tota enim consecratio in verbis consistit; nam panis, & vinum non concur-

runt,

runt, vt pars consecrationis, sed vt subiectum circa quod agit Sacerdos, & in quo recipitur actio consecrantis. Cùm verò Sacramentum dicitur res ipsa consecrata, vel sumptio, tunc rem habemus, verba non habemus, ex quibus Sacramentum componatur. Verba enim respectu rei consecratæ, non sunt pars essentialis, sed principium productiuum; pars enim essentialis manet cum ipsa, verba autem non manent cum re consecrata, immò tunc primùm incipit esse res consecrata, cùm verba desinunt esse. Quocirca Concilium Florentinum in instructione Armenorum, non dicit, verba Eucharistiæ esse formam Sacramenti, sed formam consecrationis. Ex quo intelligimus, quando idem Concilium docet, in omni Sacramento esse res pro materia, & verba pro forma, non debere hoc intelligi ita propriè, vt intelligeremus in vero composito naturali.

Idem ostendi posset ex Sacramento Confessionis. Nam nō solùm, vt diximus, in eo Sacramento materia sunt verba, quæ gerunt vicem rerum; sed etiam potest fieri, vt vno die fiat confessio, & altero die detur absolutio, ac proinde tum simul sint materia, & forma: quod in nullo composito verè Physico reperitur. Quocirca tum Concilium Florētinum in instructione Armenorum, tum etiam Tridentinum sess. 14. can. 4. dicūt, in Sacramento Confessionis actus pœnitentis esse quasi materiam: nec audent absolutè dicere esse materiam.

Ex quibus omnibus apertissimè colligimus, materiam & formam in Sacramentis largo modo esse accipiendam: atque hinc etiam facilè soluuntur omnia, quæ contrà obiici solent.

CAPVT XIX.

Verbum quod cum elemento Sacramentum facit, non esse concionale, sed consecratorium.

DIXIMVS in Sacramentis res, & verba requiri, in quo cum aduersariis conuenimus. Neque dubitatio vlla superest de re, quid sit illud videlicet, quod in Sacramentis adhibendum est, vt sensibile signum; fatentur enim nobiscum in Baptismo aquam, in Eucharistia panem, & vinum adhibendum. De materiis aliorum Sacra-

mentorum non eſt opus hîc diſſerere, quoniam ea non habentur ab aduerſariis pro Sacramentis.

Vnum hîc addam, ridiculè Brentium in confeſſione VVirtembergenſi, cap. de Baptiſmo, excludere Chriſma ab vſu Sacramenti, quod dicat ad elementa mundi pertinere, & in vſu fuiſſe Iudæis in cæremoniis Teſtamenti veteris. Nam ſi ea ratio quidquam valeret, excludere oporteret etiã aquam. Nam aqua magis pertinet ad elementa mundi, quàm oleum, cùm ſit ipſa vnum ex quatuor elementis mundi, oleum verò nõ inter elementa, ſed inter mixta numeretur. In cæremoniis quoque Iudæorum longè frequentiores erant ablutiones aquæ, quàm inunctiones olei.

Sed his omiſſis, de quibus alio loco dicendum erit, quæſtio grauiſſima eſt de verbo, quod cum re coniunctum, Sacramentum facit? Nam Catholici omnes docent, verbum Sacramẽti eſſe pauca quædam verba à Deo præſcripta, quæ ſuper materiam à miniſtro pronuntianda ſint; vt in Baptiſmo illa verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* In Euchariſtia illa: *Hoc eſt enim corpus meum.* & de ceteris ad eundem modum.

At Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 14. §. 4. contendit verbum Sacramentale nihil eſſe aliud, niſi concionem; ſic enim loquitur: *Hoc eſt quod vulgò dicunt, conſtare Sacramentũ verbo, & externo ſigno. Verbum enim intelligere debemus, non quod ſine ſenſu & fide inſuſurratum, ſolo ſtrepitu velut magica incantatione conſecrandi elemẽti vim habeat: ſed quod prædicatum intelligere nos faciat, quid viſibile ſignum ſibi velit. Quod ergo ſub Papæ tyrannide factitatum eſt, nõ caruit ingenti myſteriorum prophanatione: putant enim ſatis eſſe, ſi ſacerdos, populo ſine intelligentia obſtupente, conſecrationis formulam demurmuraret.* Et infrà: *Ergo cùm de verbo Sacramentali fieri mentionem audimus, promiſſionem intelligamus, quæ clara voce à miniſtro prædicata plebem eò manu ducat, quo ſignum tendit, ac nos dirigit.* Hæc ille. Sed antequam vel probemus aliquid vel refellamus, explicanda eſt diligenter Caluini ſententia.

PRIMO igitur annotandũ eſt, Caluinum, & ceteros aduerſarios noſtros aliter ſentire, & loqui de Baptiſmo, aliter de Euchariſtia, quæ duo ſola ſunt apud eos propriiſſimè Sacramenta. Nam in Baptiſmo duo genera verborum requirunt, in

Eucha-

Euchariſtia vnum tantùm: ſiquidem in Baptiſmo PRIMO loco requirunt verbum concionale, quo à miniſtro proponatur, & explicetur promiſſio diuina. DEINDE requirunt, vt dum aſpergitur aqua, ſimul dicantur illa verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Id quod patet tum ex libello Caluini de formula miniſtrandi Sacramenta; tum ex Melanchthone in locis, cap. de Baptiſmo; tum ex praxi ipſorum quotidiana; tum denique, quia non rebaptizantur apud Catholicos ij, quos Lutherani, & Caluiniſtæ baptizarunt: quod tamen eſſet faciendum, niſi illi veram formam Sacramenti adhiberent dum baptizant.

Porrò in Sacramento Euchariſtię Caluiniſtę (vt ex formula Caluini perſpicuum eſt) nō requirunt aliud verbum, quàm inſtructionis; iubent enim PRIMO loco recitari inſtitutionem Sacramenti ex cap. 11. prioris ad Corinthios, eo ferè modo, quo nos in Miſſa recitamus lectionem ex eadem epiſtola ad populi inſtructionem. DEINDE adhibet concionator explicationem; & tum demum ſine vllo ſigno crucis, aut alio verbo, ſeu ritu ſacro diſtribuunt panem, & vinum. Exſtat alia formula Anglorum, qui Geneuæ degunt, in qua poſt lectionem epiſtolæ ad Corinthios, & concionem, ſequitur gratiarum actio conceptis verbis, quam alta voce pronunciat miniſter, & tum demum ſine vllis verbis conſecratoriis, diſtribuitur panis, & vinum.

Lutherani autem non eodem modo omnes agunt, ſed alij recitant verba inſtitutionis merè hiſtoricè, alij recitant cum intentione conſecrandi, alij nihil recitant: quorum opiniones vide apud Kemnitium in 2. par. Examinis, pag. 346.

Ex quibus ſequitur habere aduerſarios verum Baptiſmum, ſed non veram Euchariſtiam, niſi fortè admodum paucos, eos videlicet, qui adhibent verba, & fuerunt in Eccleſia ordinati Sacerdotes.

SECVNDO notandum eſt, quod Caluinus dicit, verbum Sacramentale eſſe concionem, duobus modis intelligi poſſe. VNO modo, vt velit concionem eſſe partem Sacramenti eſſentialem, ita vt ſine concione non ſit Sacramentum. ALTERO modo, vt velit concionem non eſſe partem Sacramenti, ſed tantùm requiri, vt Sacramentum fructuosè percipiatur.

Et quidem valde ꝓbabile eſt, Lutheranos, qui præter concionem adhibent verba conſecrationis in omnibus Sacra-

mentis, non requirere concionem ad essentiam, sed ad fructum tantùm Sacramenti assequendũ; proinde cum eis nulla erit hoc loco altercatio: iis tamen exceptis, qui verba ipsa Sacramentalia non proferunt ad consecrandum, sed ad instruendum, & apertè Euangelij prædicationem vocant, vt facit Ioannes Brentius in Confessione VVirtembergensi, cap. de Euchariſtia.

At Caluinus videtur quidem interdum loqui de verbo concionali, vt de re distincta à Sacramento, vt cùm ait lib.4.cap. 14. §.3. Sacramentum esse quasi appendicem verbi: tamen sæpius de eo loquitur, vt de parte essentiali Sacramenti. Nam in verbis suprà citatis dicit, Sacramentum constare duabus rebus, signo, & verbo, & per verbum dicit se intelligere concionem. Item ibidem explicat de verbo concionali; illud AVGVSTINI: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* vbi sine dubio verbum ponitur de essentia Sacramenti. Nam ibidem AVGVSTINVS, & ex Augustino Caluinus, ait: *Sine verbo, quid est aqua nisi aqua?* id est, aqua sine verbo non est Sacramentum, sed prophanum elementum. Præterea si concionale verbum non esset de essentia Sacramenti, in Eucharistia nullum esset verbum, de essentia, apud Caluinistas. non enim aliud verbum in eo Sacramento habent, nisi concionale. Præterea in commentario, cap.5. ad Ephesios, explicans Caluinus illud (Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ) *Apparet*, inquit, *nullam in Papatu legitimam esse signorum obseruationem. nam verbum quidem per se habere iactant, sed quod sit incantationis vice: quia illud lingua incognita demurmurant, & ita quasi demortuo elemento potius, quàm hominibus destinatum foret; nulla mysterij explicatio ad populum; quæ sola facit vt mortuum elementum incipiat esse Sacramentum*, NOTA vltima verba.

Deniq; Theodorus Beza omnem dubitationem tollit, cùm ita scribit in libro, quem inscripsit; Summa doctrinæ de re Sacramentaria: *Quæ est caussa formalis Sacramentorum? ordinatio Dei in ipsius verbo comprehensa, & ab ipsius ministro explicata secundum eius mandatum: nõ autem pronunciatio ipsa illorum verborum, neq; vlla vis in vocabulis latens.* Hæc ille. Ex quo intelligimus verba illa Baptismi: *Baptizo te, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, recitari quidem à Caluinistis dum aspergitur aqua, sed non esse illa verba formam Sacra-

cramenti apud eos; verùm concionem præcedentem esse formam, illa autem verba ad ritum pertinere, vt paulò infrà idem Theodorus indicat: & illa ipsa non proferri, vt consecretur aqua, sed vt etiam inde instruatur populus.

NOTANDVM est TERTIO, tria esse, in quibus nos à Caluinistis dissentimus, quæ sunt ordine demonstranda. PRIMVM enim nos in omni Sacramento docemus, necessarium esse verba quædam à Deo instituta pronunciari in ipsa actione Sacramenti: illi solùm in Baptismo id necessarium docent. SECVNDO nos docemus, ad essentiã Sacramenti non requiri verbum concionale, illi affirmant, requiri. TERTIO nos docemus, ad essentiam Sacramentorum requiri verba certa, concepta, consecratoria, & hæc esse, quæ dicantur propriè verba Sacramentalia; illi hoc totum negant, & magicam incantationem vocant. Nam etiam verba Baptismi, vt dixi, non ideò recitant dum aspergunt aquam, vt consecretur aqua, sed vt instruatur populus, vt sint etiam illa verba pars quædam concionis: in quo, vt dixi, Ioannes Brentius, & alij quidam ex Lutheranis cum Caluinistis conueniunt. Et hæc est ratio, cur illi lingua vulgari, nos Latina vtamur in Sacramentis: illi enim populum docere volunt, qui non intelligit linguam Latinam; nos Deum inuocamus ad sanctificandum elementum, Deus autem omnes linguas intelligit.

Sit igitur PRIMA propositio: *Non solùm in Baptismo, sed etiam in ceteris Sacramentis requiruntur verba in ipsa celebratione mysterij.* Probatur. Nam in Eucharistia, Dominus dum panem benedixit, certa verba pronunciauit, nimirum: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.* ac deinde iussit, vt idem nos faceremus: *Hoc,* inquit, *facite in meam commemorationem,* Luc. 22. Debemus igitur & nos certis verbis vti, si facere volumus, quod ipse fecit, vt nobis imperauit.

DICENT fortasse, Christum imperasse, vt faceremus, quod ipse fecit, non autem vt diceremus verba, quæ ipse dixit. SED nos respondemus, illud (Hoc facite) referri ad totam actionem Christi, ita vt comprehendat etiam verba. Id quod (vt omittam nunc alia argumenta) discimus ex traditione, & vsu Catholicæ Ecclesiæ, quæ traditio si non recipiatur, in dubium reuocabitur etiam forma Baptismi. Nam vnde, quæso, colligitur, dum aqua aspergitur, dicenda esse illa verba: *Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti?* certè

non

non aliunde quàm ex illis verbis Matt. vlt. *Docete omnes Gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* At ex hoc loco id non poteſt certè colligi, niſi recipiatur Eccleſiæ traditio. Non enim Dominus ait, Dicite; Baptizo te in nomine Patris, &c. ſatis igitur erit, ſi aſpergentes aquam dicamus, In nomine Patris, & Filij, &c.

Præterea non etiam dixit Dominus, Dicite; In nomine Patris, &c. ſed ſolùm ait: *Baptizantes eos, in nomine Patris, &c.* quæ verba non cogunt, vt dicamus; In nomine Patris, &c. ſed ſolùm vt baptizemus auctoritate Dei, nimirum vt eius miniſtri, quod poteſt fieri, etiam ſi nihil dicamus. Id quod ex aliis ſimilibus locis demonſtrari poteſt. Nam Marc. vlt. Dominus ait: *In nomine meo dæmonia eiicient, ſuper ægros manus imponent, & benè habebunt.* & tamen non erat opus, vt Apoſtoli cùm aliquem curare volebant, dicerent voce; In nomine Domini, ſed ſatis erat, ſi cogitatione: nam Actor. 9. Petrus excitauit Tabitham. & Actor. 14. Paulus ſanauit claudum ſine vlla mentione nominis Chriſti. Sic etiam Matth. 18. Dominus ait: *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, illic ſum in medio eorum.* & tamen non eſt opus, vt qui volunt congregari in nomine Chriſti, dicant verbis; Congregamur in nomine Chriſti: ſed ſatis eſt ſi conueniant Chriſti auctoritate. Sic denique Ioan. 5. Dominus ait: *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum recipietis.* vbi non ſignificatur aliud per nomen, niſi auctoritas.

Quod igitur in Baptiſmo dicere debeamus: *Baptizo te, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,* non ex ſola Scriptura certò colligi poteſt, ſed ex Scriptura, adiuncta Eccleſiæ explicatione, & praxi. Quod ſi in Baptiſmo recipitur Eccleſiæ auctoritas, cur non etiam in Euchariſtia, & ceteris Sacramentis?

De aliis Sacramentis idem probari poteſt, quanquam non ſit valde neceſſarium, cùm ea ab aduerſariis non recipiantur. In Confirmatione perſpicuum eſt, adhibenda eſſe verba ex cap. 8. Actor. vbi Apoſtoli manus imponentes ſimul orabant. Vnde CYPRIANVS in epiſtola ad Iubaianum: *In impoſitione,* inquit, *manuum inuocatur, & infunditur Spiritus ſanctus ſuper baptizatos.* Idem habet AMBROSIVS lib. 3. de Sacramentis, cap. 2. *Poſt fontem,* inquit, *ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem ſacerdotis Spiritus ſanctus infunditur.*

tur. Idem habet Hieronymus in libro contra Luciferianos; & Augustinus lib. 3. de Baptismo, cap. 16.

In Sacramento Pœnitentiæ requiri etiam verba, patet ex illo Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur*; nec enim id fieri potest sine verbis. Vnde Ioannes Chrysostomus in commentario eius loci, dicit, Deum vti, & manu, & lingua sacerdotis ad absoluendum; & S. Leo in epist. 91. ad Theodorum dicit, post Baptismũ Deum sic ordinasse remediũ Pœnitentię, vt nisi supplicationibus sacerdotum venia nequeat obtineri.

In Sacramento Ordinis requiri verba, docet AMBROSIVS in cap. 4. prioris ad Timotheum: *Manus impositiones*, inquit, *verba sunt mystica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens auctoritatem, teste conscientia sua, vt audeat vice Domini sacrificium Deo offerre.* Item Hieronymus in cap. 58. Isaiæ, dicit Ordinationem clericorum fieri ad imprecationem vocis, & impositionem manuum.

In Sacramento Vnctionis ægrotorum, planum est requiri verba ex epistola Iacobi, cap. 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, &c.*

Denique de Matrimonio res est perspicua, cùm non possit constare mutua consensio, nisi verbis, aut signis æquiualentibus exprimatur. Itaque Caluinus etiam in libro de forma ministrandi Sacramenta, licet Matrimonium non habeat pro Sacramento, tamen vult in Ecclesia celebrari, & præscribit certam formam verborum.

SECVNDA propositio: *Non requiritur verbum concionale ad essentiam vllius Sacramenti.* Probatur PRIMO, argumento ab auctoritate Scripturæ negatiuè, quod ab aduersariis magnifieri solet, & debet, cùm nihil oporteat in rebus diuinis facere sine Dei verbo, & ipsi nullum Dei verbum agnoscant, nisi scriptum. Igitur in Scripturis fit mẽtio Baptismi; primùm Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* deinde Ioan. 4. vbi habemus, Dominum per discipulos baptizasse; item Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Tit. cap. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum.* 1. Pet. 3. *Vos saluos facit Baptisma.* Sed in his locis nulla fit mentio verbi, nedum concionis.

Duo tantùm sunt loca, vbi fit mentio verborum. VNVS est ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* ALTER Matthæi vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Prior

Prior locus explicari debet per posteriorem; tum quia hæc sit regula generalis etiam ab aduersariis celebrata, vt cùm id fieri potest, vna Scriptura per aliã explicetur; tum quia Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Anselmus, aliiq; interpretes ita docent; dicunt enim illud: *In verbo vitæ,* significare: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vnus est Hieronymus, qui in commentario huius loci per, *verbum vitæ,* intelligit doctrinam. SED obseruandum est, Hieronymum omisisse literalem expositionem, & solùm exposuisse mysticè, id est, vt ipse dicit, tropologicè. Non enim per lauacrum intelligit Baptismum, sed purgationem quamlibet, quę per doctrinam fieri potest. Omnes autem interpretes, qui ad literam exponunt, per lauacrum intelligunt Baptismum, & per verbum, intelligunt inuocationem Trinitatis.

Remanet ergo solus locus ille Matthæi vlt. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* quo loco non negamus iuberi, vt instructio præcedat Baptismum: immò hoc ipsum nos docemus, & facimus; nõ enim baptizamus vllos adultos, nisi prius diu multumque instructi fuerint. Sed negamus hoc loco pręscribi concionem tanquam partem essentialem Sacramenti, immò asserimus distingui hoc loco apertè doctrinam à Sacramento. Sic enim distinguit S. HIERONYMVS in commentario huius loci: *Ordo,* inquit, *præcipuus, iussit Apostolis, vt primùm docerent omnes Gentes: deinde fidei intingerent Sacramento, & post fidem, ac Baptisma, quæ essent obseruanda præciperent.*

Porrò, quod diximus de Baptismo, dici potest etiam de Eucharistia. Nam nec Dominus Matthæi 26. nec Paulus 1. ad Corinthios 11. dicunt fieri debere concionem, cùm celebratur cœna Dominica: nec ipse Dominus vllam habuit concionem, nec explicuit vim Eucharistiæ (quod tamen Caluinus necessarium putat) in ipsa cœnæ celebratione. Habuit quidem postea longissimum sermonem, quem Ioannes descripsit, capite 14. 15. & 16. sed is nihil ad cœnam pertinebat, tum quod post cœnam habitus sit, tum etiam, quod nihil in eo de cœna Dominus disseruerit. Viderit igitur Caluinus, ex quo Euangelio didicerit, concionem esse formam Sacramenti.

SECVNDO probatur, non esse concionem de essentia Sacramenti. Nam si ita esset, non distinguerentur officia concionandi,

cionandi, & baptizandi. Quicunq; enim concionaretur, hoc ipso baptizaret, quandoquidem ministraret formam Baptismi: & contrà, qui baptizaret, concionaretur, cùm Baptismus formaliter nihil aliud sit, nisi concio. At contradicit huic sententiæ B. Paulus, cùm ait 1. Corinth. 1. *Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare.* In quem locum præclarè scribit commentarius, qui tribuitur Ambrosio: ostendit enim multò minus esse baptizare, quàm prædicare, ex eo, quod qui baptizat, solùm pronunciat solēnia quædam verba, & aquam infundit, quod facillimum est. Vnde etiam Petrus Actor. 10. postquam prædicauerat Cornelio, non ipse eum baptizauit, sed iussit à ministris inferioribus baptizari. At secundum Caluinum Petrus ipse baptizasse dicendus esset, qui formam adhibuit Baptismi.

TERTIO; Si forma Baptismi esset concio, varia essent Baptismata pro varietate concionum: non enim omnes eodem modo concionantur. At vnum Baptisma esse, sicut vnus est Deus, & vnus Dominus, testatur Apostolus ad Ephes. 4. & Symbolum Constantinopolitanum.

QVARTO; Si forma Baptismi esset concio, falsum Baptismum haberent hæretici, ac proinde rebaptizandi essent: non enim vera esse potest prædicatio hæreticorum. At Ecclesia approbat Baptisma quorumlibet hæreticorum, modò detur verbis præscriptis, id est: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* etiamsi addant ipsi peruersissimam concionem, & explicationem, vt docet S. AVGVSTINVS libro 3. de Baptismo, cap. 15. *Si Euangelicis,* inquit, *Verbis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum, quamuis eius fides sub iisdem Verbis aliud opinantis, quàm Catholica Veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata. Nam sub eisdem Verbis, (id est, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti) non solùm Marcion, aut Valentinus, aut Arius, aut Eunomius, sed ipsi carnales paruuli Ecclesiæ, si possent singuli diligenter interrogari, tot diuersitates opinionum fortassis, quot homines numerarentur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum Sacramentum accipiunt?*

QVINTO; Baptismus Catholicorum datur sine vlla concione. Etsi enim præcedit Catechismus, & sermones, ac prædicationes

cationes permultæ, tamen eo die, quo fit Baptiſmus, ordinariè concio fieri non ſolet. Et tamen Caluinus non iubet rebaptizari Catholicos, immò fatetur verum eſſe eorum Baptiſmum lib. 4. Inſtit. cap. 15. §. 16. *Tales*, inquit, *hodie ſunt Catabaptiſtæ noſtri, qui ritè nos baptizatos pernegant, quod ab impiis, & Idololatris in regno Papali baptizati ſumus. Itaq; Anabaptiſmum furioſè vrgent, etc.* Quomodo iſta cohærent, vt concio ſit forma Baptiſmi, & tamen ſine concione verus Baptiſmus dari poſſit? Quomodo etiam verba iſta ex libris Inſtitutionum concordãt cum verbis eiuſdem Caluini ſupra citatis ex commentario 5. cap. ad Epheſ. vbi ait, nullam eſſe apud Papiſtas legitimam ſignorum obſeruationem, quòd deſit apud eos explicatio ad populum, quæ ſola facit vt mortuum elementum incipiat eſſe Sacramentum?

SEXTO; Si forma Baptiſmi eſſet concio, paruuli certè baptizandi non eſſent: non enim fieri debet concio, vbi non eſt, qui audiat, & intelligat. Monet enim Sapiens Eccleſ. 32. *Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem*. At pueri nihil intelligunt, nec attendunt, aut attendere poſſunt; igitur non eſt illis concio facienda: quare nec baptizari debent, aut poſſunt.

Ad hoc argumentum dupliciter reſponderi ſolet; aliqui enim, vt Lutherani, volunt paruulos percipere concionem. Sed hos ſuprà refutauimus dilemmate S. Auguſtini in epiſtola ad Dardanum. Aut vſum rationis habent, aut non; ſi nõ habent, ergo non intelligunt; ſi habent, ergo ſacrilegi ſunt, qui Sacramentum recuſant, vt patet.

Alij, vt Caluinus lib. 4. Inſtitution. cap. 16. §. 20. dicunt, paruulos non percipere Sacramentum vtiliter pro eo tempore, tamen verum Sacramentum percipere, quod poſtea vtile ſit futurum. Sed hæc ſolutio non eſt ſufficiens. Nam ſi verbi prædicatio eſt de eſſentia Baptiſmi, non minus, quàm aqua; certè debet percipi non minus, quàm aqua, alioqui non modò inutile, ſed etiam nullum erit Sacramentũ. Quod ſi aqua aſpergeretur à miniſtro, infantem verò non attingeret, nemo diceret illum eſſe baptizatum; ergo ſi concio fiat, & non percipiatur ab infante, nemo dicere debet ex Caluiniſtis, illum eſſe baptizatum. Concio autem non verè percipitur, niſi cùm intelligitur: non enim dicitur percipere concionem, quę propriè inſtructio quædam eſt, qui non inſtruitur, etiamſi ſonum quendam audiat. Nõ ergo infantes percipiunt formam

Sacra-

Sacramenti, quare nec Sacramentum. Aut igitur Caluinistæ fiant Anabaptistæ, aut desinant concionem requirere ad essentiam Sacramenti.

TERTIA propositio: *Requiritur ad essentiam Sacramenti certa forma verborum, quæ non tam instruat circumstantes, quàm consecret & sanctificet elementum.* Hæc est non modò aduersus Caluinum, sed etiam aduersus Brentium, ac ceteros Lutheranos, qui verba ipsa consecrationis pronunciari volunt ad instruendum populum, non ad materiam consecrandam; & idcircò nefas esse putant, si ea verba Latinè pronuncientur apud populum Latinæ linguæ imperitum.

Probatur hæc propositio PRIMO; Verba à Domino præscripta in Baptismo, non habent formam instructionis, sed inuocationis, & benedictionis. Id quod probatur ex ipsa forma loquendi Christi. Non enim ait; Docete omnes Gentes nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* vbi verba illa: *In nomine Patris, &c.* respiciunt actum baptizandi, non actum docendi: proinde sonant inuocationem Trinitatis super aquæ aspersionem, non declarationem mysterij ad auditores. DEINDE, si licet Scripturam exponere per Scripturam, perspicuum erit: *In nomine Patris, &c.* sonare inuocationem, nō instructionem: sic enim accipitur ista forma loquendi in aliis locis, vt Marci vlt. *in nomine meo dæmonia eiicient.* Actor. 3. *In nomine IESV Christi, surge, & ambula.* Matth. 7. *Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus?* & alibi passim. DEINDE, si verba ista ad instructionem pertinerent, valde profectò imperfecta essent. non enim solùm instrui debent de Trinitate qui baptizantur, sed etiam de incarnatione, & passione Domini, & præcipuè de promissione gratię ob Christi meritum; quarum rerum nulla in his verbis mentio fit.

SECVNDO; Verba, quæ dicuntur in mysterio Eucharistiæ ab Apostolo, dicuntur verba benedictionis, quod certè non instructionem, sed consecrationem sonat, 1. Corint. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est?* Idem argumentum duci posset ab aliis Sacramentis, si ea reciperent aduersarij. Vide tamē quæ diximus in confirmatione primæ propositionis.

TERTIO probatur ex illis Apostoli verbis, 1. Cor. 1. *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati*

estis? vbi Apostolus demonstrare vult, Sacramentorum auctores non esse eos homines, qui illa ministrant, sed Deum: idq; inde probat, quia non dantur in nomine ministrorum, sed in nomine Dei, id est, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nomen igitur in verbis Sacramentorum, inuocationem significat, ex qua colligitur auctoritas. Vnde CHRYSOSTOMVS hom. 3. in priorem ad Cor. *Noli*, inquit, *mihi dicere, quis baptizauit, sed in cuius nomine; neque qui baptizat, sed quem in Baptismate inuocamus, requiritur.* Vide de hoc loco, & de hoc argumento Optatum Mileuitanum, lib. 5. contra Parmenianum.

QVARTO idem probatur ex traditione Conciliorum. Nam Concilium Nicænum can. 19. iubet rebaptizari Paulianistas: quod idem statuit Concil. Laodicenum can. 8. de Cataphrygibus. At contrà Concilium I. Arelatense eodem tempore celebratum can. 8. & Syricius epist. 1. cap. 1. iubent, Arianos non rebaptizari, cuius differentiæ caussa non potest reddi nisi illa, quam reddit Innocentius I. in epist. 22. c. 5. quia videlicet Paulianistæ, & Cataphryges non solùm non credebant Trinitatem, sed nec baptizabant cũ inuocatione Trinitatis: at Ariani licet non crederent Trinitatem vnius essentiæ, tamen baptizabant in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. At certè quantum ad instructionem, & explicationem, tam errabant circa Trinitatem Ariani, quàm Paulianistæ, & Cataphryges: non igitur instructio, sed inuocatio Baptismi perficit.

QVINTO probatur ex Patribus, qui cùm de verbis Sacramentorum loquuntur, non instructionis, sed inuocationis, & consecrationis mentionem faciunt. Dionysius AREOPAGITA in lib. de Eccles. hier. cap. vlt. vocat verba Sacramentorum τὰς τελεστικὰς ἐπικλήσεις, id est, consecratorias inuocationes. IVSTINVS in Apologia ad Antoninum Pium: *Super eo*, inquit, *qui renascendum sibi esse statuerit, parentis rerum omnium, & Domini Dei nomen nominatur, atque id ipsum solum lauaturum istum ad lauacrum ducentes inuocamus.* Et infrà: *In nomine etiam IESV Christi crucifixi, atq; in nomine Spiritus sancti abluitur is, qui illuminatur.* BASILIVS lib. de Spiritu sancto, cap. 15. *Tribus*, inquit, *mersionibus, ac totidem nomenclaturis, siue inuocationibus magnum Baptismatis mysterium perficitur.* CYRILLVS catechesi 3. *Aqua simplex*, inquit, *per sancti Spiritus, Christi, & Patris inuocationem, sanctitatem consequitur.*

ATHA-

ATHANASIVS sermon.3. contra Arianos, circa medium: *Cur*, inquit, *dum initiamur Baptismate, vnà cum Patre, Filij quoq; nomen recensetur? nam vt Pater sit insufficiens, nefaria vox est, &c.* vbi docet, tres personas nominari in Baptismo, non quod vna non sufficiat sanctificare hominem, sed quia inseparabiles sunt ob naturæ vnitatem: quocirca vult verba illa Baptismi non dici, ad instruendum populum, vt hæretici somniant, sed ad inuocandum Deum, qui per Baptismum nos sanctificat.

Gregorius NISSENVS in lib. de Baptismo: *Omitte*, inquit, *mecum confligere, & oppone te, si potes, Domini vocibus, quæ inuocationem, & cognominationem Baptismatis hominibus instituerunt. Et quæ sunt verba Dominici præcepti? Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et infra: *Submittimus nos Patri, vt sanctificemur, &c.*

CYPRIANVS, vel quicunq; fuit auctor, in sermone de Baptismo Christi, prope initium: *Verborum*, inquit, *solennitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant Sacramentum. rem verò ipsam Spiritus sanctus format & efficit, & consecrationibus visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit.*

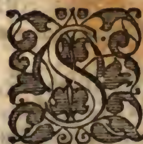
AMBROSIVS lib.2. de Sacramentis, cap.5. *Venit*, inquit, *sacerdos, precem dicit ad fontem, inuocans Patris nomen, præsentiam Filij, & Spiritus sancti, vtitur verbis cælestibus. Cælestia verba, quæ Christi sunt, quod baptizemus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Si ergo ad hominis sermonem, ad inuocationem Sancti, aderat præsentia Trinitatis, quantò magis ibi adest, vbi sermo operatur æternus?* Similia dicit de verbis Eucharistiæ lib.4. de Sacramentis, cap.4.

AVGVSTINVS lib.3. de Baptismo contra Donatistas, cap. 10. *Non est*, inquit, *aqua prophana, & adultera, super quam nomen Dei inuocatur, etiamsi à prophanis, & adulteris inuocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. Baptismus verò Christi verbis Euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici, & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo diuina virtus assistit.* Et lib.5. cap.20. *Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit: vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur,*

quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel supra aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? quæ omnia tamen, & fiunt, & valent etiam per homicidas.

CAPVT XX.

Soluuntur obiectiones.

SOLVENDAE supersunt obiectiones Caluini, qui PRIMO loco profert testimonium S. AVGVSTINI ex tract. 80. in Ioan. vbi S. Augustinus, posteaquam dixerat: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Adiungit: *Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Nã & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Vnde in Actis Apostolorum; Fide mundans corda eorum. Et Petrus Apostolus; Sic nos Baptisma saluos facit, non depositio sordiũ carnis, sed conscientiæ bonæ interrogatio. Hoc est, verbum fidei, quod prædicamus.* Hæc ille.

RESPONDEO; Locus hic mirè torquere solet nonnullos, cùm tamen non vsque adeo obscurus esse possit, cùm sit pars quędam concionis ad populum habitę, nisi fortè credimus S. Augustinum per ęnigmata prędicare solitum, vt Oedipo opus esset ad eum intelligendũ. Referam igitur quid alij sentiant, & refellam ea, quæ non videntur rectè dicta.

PRIMVM igitur Caluinus contendit, totum hunc locum de concione intelligendum. Sed fallitur apertissimè. PRIMO, quoniam AVGVSTINVS ait: *Detrahe verbũ, quid est aqua, nisi aqua?* At detracto verbo concionis, adhuc aqua Baptismi non est pura aqua, sed aqua sacra, & Sacramentalis. nam apud nos nulla fit concio in Baptismo, & tamen Baptismum nostrum verum Sacramẽtum Caluinus esse fatetur, li. 4. Instit. c. 15. §. 16.

SECVNDO, AVGVSTINVS ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* At concio non accedit ad elementum, sed præcedit, vt ipse idem Caluinus docet, lib. 4. cap. 14. §. 3. Oportuisset ergo, vt diceret; Accedit ad verbum elementum, & fit Sacramentum.

TERTIO, AVGVSTINVS ait: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo?* Et infra: *Mundatio nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adde-*

adderetur in verbo. Vbi fatetur Augustinus, ipsam etiam aquam vim habere mundandi, sed eam non ex se habere, sed à verbo. At concio nihil tribuit aquæ; tota enim refertur ad instruendos auditores, non ad sanctificandam aquam. Immò id nobis obiicit Caluinus in commentario, cap.5. ad Ephesios, tanquam valde absurdum, quod in Sacramentis interdum verba referamus ad ipsum elementum consecrandum, & non ad populum instruendum.

QVARTO, AVGVSTINVS ait: *Hoc verbo, vt mundare possit, consecratur & Baptismus.* At idem Augustinus docet verbum, quo Baptismus consecratur, esse illam inuocationem: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sic enim loquitur, lib.3. de Baptismo, contra Donatistas, cap.15. *Quamobrem si Euangelicis verbis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum.* Id ipsum repetit in infinitis locis.

QVINTO, AVGVSTINVS ait: *Hoc verbum fidei tantùm valet in Ecclesia Dei, vt per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamuis nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem.* At verbum concionale nihil prodest, nisi actu credatur, vt notum est: non igitur Augustinus de concionali verbo loquitur.

Reiecta igitur Caluini sententia, quidam ex Catholicis docent, Augustinum loqui de verbo non concionis, nec consecrationis, sed institutionis Sacramẽti: illud enim suo modo efficit Sacramentum, consecrat aquas, mundat infantem, &c.

Sed neq; hæc explicatio admitti potest. PRIMO, quoniam non tollit difficultatem, quam aduersarius nobis obiecit, ex illis verbis: *Non quia dicitur, sed quia creditur.* Et ex illis: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus;* quæ verba ter repetuntur hoc loco ab Augustino.

Nihil enim horum quadrat in verba institutionis Sacramenti. Nam verba institutionis non ideò vim habent, quia creduntur, sed quia dicta sunt à Domino, qui solus potuit ex elementis facere Sacramenta. Neque verba institutionis sunt propriè verbum fidei, quod prædicamus: nam ibidem explicat AVGVSTINVS, quod sit hoc verbum fidei, cùm ait: *Quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est IESVS, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.*

SECVNDO, AVGVSTINVS præter verbum, de quo hîc loquitur, non agnoſcit in Sacramento aliud verbum; ſed nudum ac ſolum elementum, vt patet ex illis verbis: *Detrahe verbum, quid eſt aqua niſi aqua?* Et: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Et: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo?* Non igitur hoc verbum eſt verbum inſtitutionis, cùm certum ſit præter verbum inſtitutionis, Sacramenta conſtare ex verbis, & elementis, & non eſſe nuda elementa.

Alia item Catholicorum ſententia eſt, Auguſtinum loqui ſolùm de verbo cæremoniali, ſeu conſecratorio. Quæ ſententia melior eſt ceteris duabus; tamen habet hoc vnum incommodum, quod non poteſt reddere cauſſam, cur AVGVSTINVS allegauerit ex cap. 10. epiſtolę ad Romanos illa verba: *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus. Quia ſi confitearis in corde tuo, &c.* Et rurſus cur paulò infrà allegauerit illa ex cap. 15. Actor. *Fide mundans corda eorum.* Et ex 1. Petr. 3. illa: *Non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio.* Et deniq; illa ex cap. 15. Ioan. *Iam vos mundi eſtis propter ſermonē, quem loquutus ſum vobis.* Nam nihil horum trahi poteſt, ad verba conſecrationis, niſi per ſummam vim, & niſi ex concione populari, vt ſuprà dixi, ænigmata faciamus.

DICO igitur, Auguſtinum hoc loco non ſemper loqui de eodem verbo, ſed nunc de Sacramentali, nunc de concionali, vt ex argumentis iam factis planum factum eſt.

DICES; ergo AVGVSTINVS in perpetua æquiuocatione verſatur, cùm iiſdem ſententiis tam differenter accipiat nomen verbi: exempli cauſſa, cùm dixiſſet: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo?* Subiungit: *Non quia dicitur, ſed quia creditur;* vbi apertè loquitur de verbo concionali: proinde aut etiam antea loquebatur de concionali, aut vitioſam æquiuocationem committit.

PRAETEREA ad probandum, aquam habere vim ex verbo, profert teſtimonium B. Pauli, ex cap. 10. ad Rom. *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus. Quia ſi confitearis, &c.* Et illud Actor. 15. *Fide mundans corda eorum.* Et illud, 1. Pet. 3. *Non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio.* Et addit: *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus.* Sed quid, quæſo, probat Auguſtinus, ſi æquiuocè de verbo loquitur?

DENI-

DENIQVE in extrema concione cùm dixiſſet, aqua per verbum mundari infantem, ſubiungit continuò: *Hoc totum fit per verbum, de quo Dominus ait; Iam vos mundi eſtis propter verbum, quod loquutus ſum vobis.* quæ verba de concione Domini ſunt intelligenda neceſſariò. Quare vel etiam ſuperiora intelligi debent de concionali verbo, & non de Sacramentali, vt nos paulò antè dicebamus; vel erit in his verbis intolerabilis æquiuocatio.

RESPONDEO, nullam eſſe in verbis Auguſtini æquiuocationem. Siquidem ipſe explicanda ſuſceperat illa verba Domini, Ioan.15. *Iam vos mundi eſtis propter verbum, quod loquutus ſum vobis.* Dum autem illa verba explicaret, propoſuit ſibiipſi quæſtionem, cur non dixerit potiùs Chriſtus; Iam vos mundi eſtis propter Baptiſmum, quo loti eſtis. Nam etiamſi verbum Domini prædicatum mundat, quatenus gignit fidem, quæ eſt initium iuſtificationis, tamen etiam Baptiſmus mundat, cùm ſtatim abluat ſordes omnium peccatorum.

Ad hanc quæſtionem reſpõdet, Chriſtum dixiſſe: *Vos mundi eſtis, propter verbum*, & non dixiſſe; Mundi eſtis propter Baptiſmum, quia in omni mundatione, ſiue ea fiat in Sacramento, ſiue extra Sacramentum, ſemper vis mundandi oritur ex verbo. Nam ſi fit mundatio extra Sacramentum, neceſſariò fit per actualem fidem: fides autem ex auditu: auditus autem per verbum Chriſti, Rom.10. Si verò mundatio fit in Sacramento; elementum quidem eſt, quod mundat, ſed vt mundare poſſit, adiungitur ei verbum conſecrationis. Semper igitur mundatio oritur ex verbo. Quocirca ſanctus Auguſtinus illa verba Domini: *Vos mundi eſtis propter verbum, quod loquutus ſum vobis,* non reſtringit ad verbum concionis, ſed generatim accipit; & in toto reliquo ſermone id vnum probare conatur, omnem mundationem fieri per verbum: idcircò promiſcuè adfert argumenta, & teſtimonia, nunc de verbo Sacramentali, nunc de Concionali, quia illi perinde eſt, modò demonſtret verbum eſſe, quod mundat.

Ex hoc fundamento facilè explicabuntur tria illa loca, vbi videbatur eſſe vitioſa æquiuocatio. PRIMVS locus erat: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur?* Hæc verba à nonnullis intelliguntur ideò eſſe dicta, quia niſi adſit fides vel

propria in adultis, vel aliena in paruulis, Sacramentum nihil efficit. Sed hoc non rectè dicitur. Quia licet fides in adultis requiratur, vt diſpoſitio quædam ad Sacramentum fructuosè recipiendum, tamen non eſt fides, quæ dat virtutem mundandi elemento: non enim ideò aqua habet vim mundandi, quia ego credo, ſed quia eſt Sacramentum à Deo inſtitutum.

Id autem quærit AVGVSTINVS, vnde ſit virtus aquæ, non cui proſit aqua. Illud ergo: *Non quia dicitur, ſed quia creditur,* ſignificat, verbum Sacramentale non dare vim aquæ, vt eſt res quædam naturalis, id eſt, aër percuſſus; ſic enim nihilo melius eſt verbum elemento: ſed vt eſt res ſpiritualis, & ſola fide cognoſcibilis, nimirum, vt continet inuocationem Trinitatis quomodo etiam ſignum crucis, & nomen IESVS, honorabile eſt, & vim habet operandi miracula, ac dæmones coërcendi; non vt eſt res naturalis, & ſenſu corporeo perceptibilis, ſed vt repręſentat rem diuinam ita vt ſenſus ſit: (Verbum non quia dicitur, ſed quia creditur;) id eſt, non quatenus auribus ſentitur, ſed quatenùs fide percipitur.

Eſſe autem hunc ſenſum verum huius loci, patet ex ſequentibus verbis: *Nam,* inquit, *& in ipſo Verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud Virtus manens.* vbi id vocat ſonum tranſeuntem, quod vocauerat, Verbum quia dicitur; id vocat virtutem manentem, quod vocauerat, verbum quia creditur.

PRAETEREA illud: *Quia creditur,* vel ſignificat, quia creditur actu, vel quia eſt obiectum fidei, & proinde res fide perceptibilis: non autem poteſt ſignificare, quia creditur actu; nulla enim actualis fides eſt in rigore neceſſaria ad Baptiſmũ. Nam non requiritur fides actualis ſuſcipientis Baptiſmum, vt patet in paruulis, quos Auguſtinus hoc loco dicit veriſſimè per verbum in Sacramento mundari, etiamſi non valeant corde credere, & ore confiteri. Nec requiritur fides miniſtri, aut parentum, aut quorumlibet offerentium, & ſuſceptorum, vt idem Auguſtinus probat in epiſt. 23. ad Bonifacium, vbi dicit, verè mundari paruulos etiamſi baptizentur, vel offerantur ab infidelibus. Cuius igitur fides actualis requiritur, ſi nec ſuſcipientis, nec dantis, nec offerentis?

DICES, requiritur fides Eccleſiæ. SED quid ſi nullus in Eccleſia actum fidei exerceret, dum infans ab infideli baptizatur? quid ſi per impoſſibile Eccleſia tota periret, & tamen

Turca

Turca quiſpiam, qui noſſet res noſtras, infantem baptizaret cum intentione faciendi quod Chriſtus inſtituit, & Eccleſia faciebat? certè ille eſſet baptizatus. Verum eſt tamen, quod Auguſtinus & alij dicunt, infantes baptizari in fide parentum, vel Eccleſiæ, quia de facto, ſi nullus eſſet fidelis, certè nullus moueretur ad baptizandum infantes: ſed non ideò fides actualis ita requiritur, vt ſine illa Baptiſmus infructuoſus eſſet.

Eſt autem hîc diligenter NOTANDVM, non negari ab Auguſtino, verbum ipſum, vt dicitur, & vt eſt res ſenſibilis, habere virtutem; nam ſi aqua ipſa habet virtutem mundandi, quantò magis verbum, etiam vt ſenſibile? ſed negari virtutem illam eſſe à verbo, vt eſt res ſenſibilis. Itaque totum Sacramentum habet virtutem, ſed habet à verbo, vt verbum eſt res ſpiritualis, & ſola fide cognoſcibilis.

ALTER locus difficilis erat, vbi Auguſtinus allegat Scripturas, Roman. 10. Actor. 15. & 1. Petri 3. SED reſpondeo, illa loca non allegari ad probandum, vim mundandi eſſe in aqua à verbo; ſed ad probandum in genere, verbum habere vim mundandi: ille eñ eſt Auguſtini ſcopus, vt diximus. Et quia id iam probauerat ex eo, quod verbum Sacramentale dat vim mundandi elemento: idem probat teſtimoniis illarum Scripturarum. Nam illa loca demonſtrant fide purgari corda hominum, fidem autem naſci ex verbo prædicationis; ex quibus ſequitur, verbum vim habere mundandi.

TERTIVS locus difficilis erat in fine ſermonis, vbi poſtquam dixerat, verbo Sacramẽtali mundari infantes, addidit: *Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait; Iam vos mundi eſtis propter verbum, quod loquutus ſum vobis.* SED iam reſponſum eſt, iſta verba Domini ab Auguſtino reſtringi ad ſermonem, quem Dominus loquutus fuerat poſt vltimam cœnam, ſed intelligi de verbo generaliter, vt ſenſus ſit; Vos mundi eſtis, propter verbum meum, ſiue quod me concionante audiſtis, & credidiſtis, ſiue quo in Baptiſmo ſanctificati eſtis. Atque hæc de iſto loco Auguſtini, ac de præcipuo argumento Caluini.

Altera obiectio eſt Caluini, Brentij, Kemnitij, & aliorum, quòd ſit ſpecies quædam magicæ incantationis, demurmurare certa verba ſuper aquam, vel panem, aut aliud eiuſmodi mutum elementum.

Sed hæc non tam obiectio, quàm horribilis blaſphemia eſt. Nam inprimis duo ſunt, quæ damnantur in incantationibus magicis. Vnvm, quòd aliqui putent in certis figuris, aut verbis eſſe naturalem virtutem aliquid efficiendi, atque hæc quidem ſuperſtitio eſt; cùm certò conſtet, nec figuras, nec verba vim naturalem vllam habere aliquid efficiendi. Altervm, quòd alij exiſtiment, figuras, aut verba nihil ex ſe habere virtutis, tamen ex pacto cum Diabolo inito adhiberi ad res certas efficiēdas; & hæc propriè magica eſt incantatio, & peccatum maximum.

Porrò verba Sacramentalia omnes fatemur nullam vim naturalem habere; ideò enim dicimus requiri diuinam inſtitutionem, vt ex Dei inſtitutione efficiant, quod ex ſe facere non poterant. Eſtque mera calumnia Caluini, lib. 4. cap. 14. §. 4. quod ſolo ſtrepitu verborum ſine ſenſu, & fide vtamur ad elementum conſecrandum; & Kemnitij in Examine, parte 2. pag. 101. qui dicit, nos vim ponere in ſyllabis, & characteribus, neglecto ſenſu verborum. Iſta enim ſunt mera mendacia: nam nos nec in characteribus, nec in ſono, aut numero ſyllabarum, ſed in ſenſu, & ſignificatione vim ponimus, idque ex Chriſti inſtitutione.

Siquidem fatentur omnes Catholici, quauis lingua vtamur, verè perfici Sacramentum, modò ſenſus ſit idem; conſtat autem eadem verba, ſi diuerſis linguis efferantur, vel ſcribantur, diuerſos habere characteres, diuerſum ſonum, diuerſum numerum ſyllabarum. Sequitur igitur, vt exiſtimemus, vt verè exiſtimamus, ea ex pacto, & promiſſione Chriſti vim habere; quæ ſi magia eſt, quid aliud ſequitur, quàm vt Chriſtus ſit Diabolus? Nam cùm omnis magia pendeat ex pacto Diaboli, vis autem Sacramentalium verborum pendeat ex pacto Chriſti: manifeſtè ſequitur, aut nullam in Sacramentis noſtris eſſe magiam, aut Chriſtum eſſe Diabolum. Ad hanc igitur horribilem impietatem aduerſarij noſtri deuenerunt, vt ex Chriſto Diabolum faciant.

Dicent, ſe non facere Chriſtum Diabolum, quia Chriſtus non inſtituit eiuſmodi verborum pronũciationem ſuper muta elementa. Sed iam ſatis probauimus, Chriſtum inſtituiſſe. Ceterùm quæro ab eis, an credãt Chriſtum potuiſſe inſtituere eiuſmodi ſigna, quæ vim haberent ex pacto ipſius ali-

quid operandi. Non,opinor,negabunt,nisi Christum negent esse Deum.

Nam Deus,Num.5.instituit verba quædam, quæ dicerentur super aquas,ac voluit eam esse vim illorum verborum, vt virtutem tribuerent aquis continuò interficiendi mulieres adulteras,si ab eis biberentur. Item Numer.21.instituit,vt qui aspicerent æneum serpentem, continuò curarentur à morsu serpentium ignitorum. Et Christus ipse, nónne verbis,aut manus impositione, aut etiam luto, & sputo, pellebat morbos? Potuit igitur Christus hoc instituere,vt verba Sacramentalia vim habeant ex pacto ipsius.

Rursus autem quæro, an si id Christus instituisset, quod eum facere potuisse constitit, esset magia, nec ne? Si dicant magiam futuram fuisse, apertè fatentur, Christum esse Diabolum: si negant futuram fuisse magiam, non possunt vlla ratione nos magos appellare: id enim solùm facimus, quod Christum instituisse credimus. Si autem Christus id non instituisset, falleremur simpliciter, sed nulla ex parte magiæ crimen nos attingeret.

DENIQVE verba,& signa magica, non habent vllam vim; neque enim Diabolus dare potest rebus virtutes, sed solus Diabolus operatur ad eorum præsentiam. At verba, & signa Sacramentalia vim habent à Deo operandi quod significant; quare longè mirabilius,& sublimius agunt,quàm vllæ incantationes possint.

TERTIA obiectio Caluini sumitur ab auctoritate Christi, Apostolorum, primitiuæ Ecclesiæ, & ipsius Dei: *Nec est*, inquit lib.4.cap.14.§.4. *quod in hac probatione laboremus, quando minimè obscurum est, quid Christus fecerit, quid nobis facere mandauerit, quid sequuti sint Apostoli, quid purior Ecclesia obseruauerit: immò ab initio vsque mundi notum est, quoties signum aliquod obtulit Deus sanctis Patribus, inseparabilem fuisse doctrinæ copulam, sine qua attoniti nudo aspectu sensus nostri redderentur. Ergo quum de verbo Sacramentali fieri mentionem audimus, promissionem intelligamus, quæ clara voce à ministro prædicata plebem eò manu ducat, quò signum tendit, ac nos dirigit.*]

SED nihil est etiam quod nos in responsione laboremus. Nam minimè obscurum est, Christum nullam præmisisse concionem, cùm Eucharistiam primus consecrauit, & vt

dein-

deinceps idem faceremus, mandauit. Vide Matth. 26. Luc. 22. & 1. Corinth. 11. Notum est etiam quid Apostoli, & veteres Patres sequuti sint, ex his testimoniis, quæ nos paulò antè citauimus. Caluinus enim nullum attulit testimonium, præter vnum Augustini, quod iam à nobis est explicatum. Denique non negamus, & Deum cùm signa dedit Patribus, eorum vim explicuisse, & nobis idem esse faciendum, dum Catechumenos instituimus: sed non rectè inde colligit Caluinus, verbum Sacramentale nihil esse, nisi concionem. Aliud enim est concionari, aliud Sacramenta celebrare: vtrumque fieri debet, sed non idcircò distinguenda non sunt, & tempora, & officia.

CAPVT XXI.

Res, & verba Sacramentorum ita determinata esse, vt nihil addere, minuere, aut mutare liceat.

SEQVITVR TERTIA quæstio de caussis intrinsecis, vtrum res, & verba Sacramentorũ ita sint certa, & determinata, vt nihil in eis mutari possit. Et quidem apud Catholicos nulla ferè dissensio est, magisque explicatione, quàm altercatione res indiget.

Apud hæreticos veteres non deerant, qui res, & verba Sacramentorum inuerterent, ac præcipuè apud Gnosticos, de quibus vide Irenæum, lib. 1. cap. 9. & 18. & Epiphanium hæresi 26. Interim tamen omnes, qui Sacramentis vtebantur, res, & verba determinata habere volebant, & vt plurimùm non recedebant à verbis in Euangelio præscriptis. Sic enim ait AVGVSTINVS, lib. 7. de Baptismo contra Donatistas, cap. 25. *Faciliùs inueniuntur hæretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.*

At nostro tempore Martinus Lutherus hæreticorum omnium audacissimus, nouam hæresim excogitauit, videlicet nõ requiri certa verba in Sacramentis. Sic enim loquitur in lib. de captiuit. Babylonica, cap. de Baptismo: *Quocunque modo tradatur Baptismus, modò non in nomine hominis, sed in nomine Domini tradatur, verè saluum facit: immò non dubitem, si quis in nomine Domini suscipiat, etiamsi impius minister non det in nomine Domini, verè baptizatum esse in nomine Domini.*

Domini. Hæc ille. Itaque ſecundum Lutherum, ſi quis dicat; Ego te baptizo, in nomine Lutheri, & Catharinæ vxoris eius, vel etiam in nomine Diaboli, erit verus Baptiſmus, modò qui ſuſcipit, accipiat in nomine Domini.

Retractauit poſtea Lutherus hunc errorem; Nam in prima homilia de Baptiſmo, habita anno M.D.XXXV. ita loquitur: *Clarè exprimit Chriſtus, quas cæremonias velit, & formā ipſe præſcribit: vt illa ipſa ſigna, neq; alia, illa ipſa verba, neque alia hîc adhibeantur.* Et infrà: *Si infantem intingeres aqua, neq; adderes verba Baptiſmi, ſed pronunciares orationem Dominicam, aut alia quædam verba ex ſacris literis, non eſſet verus Baptiſmus.* Et infrà: *Si quis pane, & vino propoſito pronunciaret nō ipſa verba Sacramenti, ſed aut Decalogum, aut Symbolum Apoſtolorum, aut ſententiam aliquam ſacram, vel Pſalmum, non eſſet verum corpus, & ſanguis Chriſti.* Similia habet in 3. homil. de Baptiſmo, habita anno M. D. XL.

Licet autem retractauerit Lutherus errorem ſuum, tamen Ioannes Brentius magis probaſſe videtur priorem Lutheri ſententiam. Siquidem in Catechiſmo ſuo, cap. de Baptiſmo, non multum curat præſcriptam formam Baptiſmi à Chriſto; vt etiam Zvvinglius in libro de vera, & falſa religione, cap. de Baptiſmo. de qua re dicemus etiam lib. 2. de Sacramentis, cap. 5. Et ſanè prior Lutheri ſententia, vt manifeſtè repugnat veritati, ita magis conuenit principiis Lutheranæ Theologiæ, quàm poſterior. Si enim Sacramenta ideò potiſſimùm inſtituta ſunt, vt fidem excitent, & ſuſtentent; nihil intereſt, quibus verbis, aut rebus vtamur, modò illis fides excitari, ac ſuſtentari poſſit. Igitur tum ad hunc errorem deſtruendum, tum ad rem ipſam declarandam ſtatuam aliquot propoſitiones.

PRIMA propoſitio: *Res certa, & determinata ab ipſo Deo in Sacramentis eſſe debent.* Hæc propoſitio quantum ad Sacramenta nouæ legis, nec ab hæreticis negatur, & apud Catholicos certiſſima eſt. Sed aliter ab illis, aliter à nobis probatur. Illi probant ex generali ſuo principio, quod nullus cultus Deo placeat, niſi quem ipſe inſtituit: cetera ad ἐθελοθρησκείαν, & traditiones hominum pertineant. Quod argumentum infirmum eſt, vt nos alibi ſæpe oſtēdimus. Catholici probant ex alio principio. Quia Sacramenta nouæ legis ſunt cauſſa gratiæ, & iuſtificationis. 1. Corinth. 6. *Abluti eſtis,*

ſancti-

ſanctificati eſtis. Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* At nemo poteſt gratiam dare niſi Deus; ſolus igitur potuit Deus ea determinare, quæ ad eſſentiam Sacramentorum pertinent.

De Sacramentis legis Moſaicæ, & legis naturæ nõnulli dubitare videntur: tamen ſi verè Sacramenta erant, vt reuera erant, omninò ſentiẽdum eſt, fuiſſe à Deo determinatas res eorum Sacramentorum. Nam INPRIMIS de facto conſtat, omnia ferè Sacramenta, quæ ad notitiam noſtram venerunt, à Deo fuiſſe determinata. Nam Circumciſio Sacramentum fuit legis naturæ, & conſtat ab ipſo Deo determinatum, quid, quomodo, & quo tempore faciendum eſſet, Geneſ.17. Agnus Paſchalis Sacramentum erat legis ſcriptæ, & à Deo determinatum eum ritum nouimus, ex cap.12.Exod. Idem de multis aliis probare poſſemus. DEINDE; Sacramenta vetera erant figuræ, ac typi Sacramentorum noſtrorum. At determinare certas res, quæ infallibiliter ſignificent aliquid futurum, non poteſt conuenire niſi Deo; qui certò nouit illas res futuras. DENIQVE; Etiamſi Sacramenta vetera non efficiebant gratiam iuſtificantem, tamen efficiebant legalem munditiam, & introducebant in populum Dei: at nemo poteſt determinare aliquid ad legalem munditiam efficiendam, aut ad introducendum in certam Rempublicam, niſi qui auctor eſt illius legis, & Reipublicæ.

Eſt autem hîc NOTANDVM cum ſancto Thoma, 3. parte quæſt.60.art.5.ad 3. in omni lege fuiſſe materiam Sacramenti determinatam à Deo, ſed non ſemper eodem modo. Nam in lege naturæ, quia lex non ſcribebatur in tabulis, nec promulgabatur per homines, aut Angelos, ſed dictabatur interiùs, atque inſpirabatur cordibus hominum: ita quoq; & Sacramenta inſpirabantur præcipuis Patriarchis, vt Adæ, Noë, Abrahæ, qui alios deinde docebant. Quia verò lex Moſaica promulgata eſt per Moyſem, & publicè ſcripta in tabulis; ita etiam Sacramenta illius temporis, à Deo per Moyſem tradita, & literis mandata etiam fuerunt. Denique, quia legis nouæ auctor eſt Verbum incarnatum, ideò etiam ab ipſo Sacramenta noſtra determinata fuerunt.

SECVNDA propoſitio: *Non ſolùm res, ſed etiam verba in Sacramentis nouæ legis à Deo determinata ſunt, vt non liceat quidquam immutare.* Hæc propoſitio explicanda eſt, vt rectè intel-

intelligatur. Notandum est igitur PRIMO, sex modis contingere posse formæ variationem; nimirum per additionem alicuius vocis; detractionem alicuius vocis; mutationẽ, vt si vna ponatur loco alterius; corruptionem alicuius vocis, detrahẽdo, vel mutando aliquam syllabam; trãspositionem, id est, ordinis dictionum variationem; denique per interruptionem, vt pronunciando vnam partem formæ, ac deinde quiescendo per aliquod spatium, vel loquendo aliquid impertinens, & tum demum perficiendo formæ pronunciationem.

SECVNDO notandum est, duplicem esse Sacramẽtalis formæ integritatem; vnam substantialem; alteram accidentalem. Substantialis cõsistit in solo sensu, seu significatione verborum, non autem in sono vel numero syllabarum. Quare vtcunque varientur verba, addendo, detrahendo, mutando, transponendo, corrumpendo, interrumpendo, semper manet integritas substãtialis, dum manet idem sensus: & contrà minima etiam variatio destruit integritatem substantialem, si pereat sensus; vt si quis vna sola litera mutata dicat; Ego te baptizo in nomine Matris, & Filij, & Spirtius sancti, non habet substantialem formam. Accidentalis integritas consistit in ceteris omnibus, id est, in integro sono, ordine, & numero syllabarum.

TERTIO nota, iudicium de his mutationibus, sintné substantiales, an accidentales, non debere esse mathematicum, sed morale, ita vt tunc iudicandum sit, sensum verborum conseruari, quando audientes intelligunt, & iudicant illud significari, quod per integra verba significari solet, etiamsi alioqui verba pronuntientur valde corruptè. Exemplo esse potest, id quod refert Zacharias Pontifex in epistola ad Bonifacium, & habetur etiam apud Gratianum, can. Retulerunt, de consecrat. distinct.4. Quidam enim ex nimia imperitia linguæ Latinæ baptizabant his verbis; Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta. Quæ verba si propriè accipiantur, non significãt Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & præsertim si seorsim pronunciarentur: iudicauit tamen summus Pontifex prudentissimè, substantiam formæ non esse mutatam, quia facilè poterat intelligi, quid ille vellet dicere, tum ex ipsa actione baptizandi, tum etiam ex coniunctione cum verbo in nomine; Non enĩ ait: In nomine Patriæ, & Filiæ, quòd ratio Grãmaticæ exigebat, si is de industria

formam

formam mutare voluisset; sed, in nomine Patria, & Filia: quæ cùm ex se nihil significent, signum est illum voluisse dicere, quod alij dicunt, cùm aiunt; In nomine Patris, & Filij, &c.

Pari ratione iudicādum est de interruptione: Si enim quis diceret in consecranda Eucharistia: *Hoc est cor*, ac deinde recitaret vnum Psalmum, vel quiesceret ad spatium notabile, & tum demum adderet, *pus meum*, sine dubio iudicio prudentium non censeretur dixisse: *Hoc est corpus meum.* Si verò vbi dixit: *Hoc est cor*, pateretur breuem aliquam euagationem mentis, & nonnihil etiam interquiesceret, antequam adderet, *pus meum*, non censeretur sensus formæ perire.

Notandum est QVARTO, non esse licitum, vt in Conclusione dicimus, vllo modo verborum formam immutare, siue per eam immutationem tollatur substantialis formæ integritas, siue solùm accidentalis. Sed hoc interest, quod cùm forma mutatur substantialiter, Sacramentum non perficitur; & ideò ea integritas dicitur necessaria, necessitate Sacramenti; cùm autem mutatur solùm accidentaliter, Sacramentum perficitur; sed peccat qui ita mutat: & ideò dicitur hæc integritas necessaria solùm necessitate præcepti.

Nota QVINTO, ex parte formæ verborum nunquam Sacramentum irritum reddi, nisi reuera desit integritas substantialis. tamen aliunde posse contingere, vt cum sola corruptione accidentali non perficiatur Sacramentum, nimirum si is qui accidentaliter mutat formam, velit introducere nouum ritum, vt docet Zacharias, can. Retulerunt, de consecrat. dist.4. & post eum S. Thomas, 3. par. q.60. art.7. ad 3. & artic.8. in corpore articuli. Quorum auctorum verba non rectè ab omnibus explicantur.

Ideò ANIMADVERTENDVM est, vtrum is, qui intendit introducere nouum ritum, intendat introducere nouum essentialē ritum respectu totius Ecclesiæ Christi, in vniuersum, id est, qui non fuerit antea in ipsa vera, & vniuersali Ecclesia; an intendat nouum ritum introducere respectu alicuius Ecclesiæ, quam ipse putat falsam.

Si intendit introducere nouum absolutè, tunc non perficitur Sacramentum, non quia desit forma, sed quia deest intentio. Conuincitur enim ille non velle facere, quod facit vera Ecclesia, quandoquidem vult introducere ritum, qui nunquam fuit in Ecclesia vniuersali, & vera. Et hoc est, quod docet

S. Thomas

S.Thomas locis citatis: ſemper enim reddit rationem cur non perficiat Sacramentum, qui intẽdit introducere nouum ritum, quia non habet intentionem Eccleſiæ.

Si verò intendit introducere nouum ritum, non abſolutè, ſed ſolùm reſpectu alicuius Eccleſiæ, quam ipſe putat falſam, & interim intendat facere quod facit vera Eccleſia; tunc perficitur Sacramentum, etiam ſi ipſe fallatur in vera Eccleſia internoſcenda. Vt exempli cauſſa, ſi Græcus aliquis dum baptizat illis verbis; Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, intendat introducere ritum ſubſtantialem, & neceſſarium contra ritum Romanæ Eccleſiæ, ita vt velit perſuadere, non perfici Sacramentum, ſi quis dicat; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & tamen intendat facere, quod facit Eccleſia vera, quæcunque illa ſit; is verè baptizabit, non obſtante ipſius errore. Nam in eo Baptiſmo inuenitur forma ſubſtantialis, & intentio veræ Eccleſiæ in genere, quæ omnium conſenſu ſufficit: error enim illius circa Sacramentum, aut Eccleſiam, non irritat Sacramentum, vt omnes Catholici docent, qui docent Sacramenta ab hæreticis tradita eſſe valida. Non enim tenetur miniſter Sacramenti intendere id facere, quod facit Eccleſia Romana: alioqui nullus hæreticus verè baptizaret; ſed ſolùm id quod facit Eccleſia Chriſti vera, in qua tamen intẽtione virtualiter includitur, vt intendat id, quod Romana Eccleſia intendit, quia illa ſola eſt vera Eccleſia.

Itaque quod Paludanus ait in 4.diſt.3.q.1.art.3. non ſemper irritari Sacramentum, cùm quis intendit introducere nouum ritum, eſt verum, ſed non contra S.Thomam, vt ille fortaſſe putauit. Immò S.Thomas ideò non dixit; Cùm quis vult inducere nouum ritum, non perficitur Sacramentum, ſed, nõ videtur perfici Sacramentum, quia nimirum poſſet fieri, vt perficeretur Sacramentum, ſed præſumitur non perfici, quia præſumitur non adeſſe intentionem debitam.

Quod verò Dominicus à Soto ait, q.1. art.8. Græcos verè baptizare illis verbis; Baptizetur ſeruus Chriſti, &c. quia Eccleſia Romana tolerat eum ritũ; ſed ſi Eccleſia Romana eum ritum deteſtaretur, tunc fore vt ipſi non verè baptizarent; non eſt verum abſolutè. Nam ſi Eccleſia Romana eum ritum deteſtaretur, vt corruptionem formæ accidentalem, illi peccarent quidem, ſed tamen verè baptizarent: ſi verò Eccleſia Ro-

H mana

mana eum ritum deteſtaretur, vt corruptionem ſubſtantialem, tunc illi non verè baptizarent, ſed cauſſa non eſſet, vt Sotus dicit, quia deeſſet intentio, ſed quia deeſſet forma ſubſtantialis.

His ita explicatis, probatur noſtra propoſitio aduerſus Lutheri & Brentij temeritatem. PRIMO. Sacramenta à Deo ſunt inſtituta, vt aduerſarij concedunt; ergo pars Sacramenti præcipua, nimirum forma verborum à Deo inſtituta eſt; ergo qui eam mutat, peccat contra Deum, & ſæpe non perficit Sacramentum, nimirum cùm ſubſtantialiter mutat. Si eñ Sacramentum à Dei inſtitutione pendet, certè non erit Sacramentum, cùm non facimus, quod ipſe inſtituit.

SECVNDO. Mutare Sacramentorum materiam, graue ſacrilegium eſſet, nec perficeretur Sacramentum, vt aduerſarij concedunt; cur igitur non ſit eadem ratio de forma, quæ in verbis conſiſtit?

TERTIO. Addere ad verba Scripturæ, vel ea mutare nullo pacto licet: igitur nec verba Sacramentorum mutari vllo modo debent, aut poſſunt; præſertim cùm verba Scripturæ ſolùm ad ſignificandum, verba Sacramentorum ad ſignificandum, & ſanctificandum inſtituta ſint.

QVARTO. Idem probatur teſtimoniis Patrum. IRENAEVS lib. 1. cap. 18. reprehendit hæreticos quoſdam, quòd mutarent formam verborum à Chriſto præſcriptam in Sacramento Baptiſmi. TERTVLLIANVS in libro de Baptiſmo: *Lex,* inquit, *tingendi impoſita eſt, & forma præſcripta; Ite, inquit, ad omnes gentes tingentes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* CYPRIANVS in epiſt. ad Iubaianum idem habet. Item ATHANASIVS ſerm. 3. contra Arianos. BASILIVS homil. in ſanctum Baptiſma, & ceteri, qui ſcribunt aduerſus Arianos, hoc argumento probant trium perſonarum diuinitatem, quòd iuſſi ſimus in Baptiſmo tres perſonas exprimere. Item Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 12. dicit, eum à gratia excidere, qui detrahit, aut addit ad verba præſcripta in Sacramento Baptiſmi. DIDYMVS in lib. 2. de Spiritu ſancto: *Qui vnum,* inquit, *de præceptis nominibus prætermittit, neque perfectionem Sacramenti attingit, nec à peccatis hominem liberat.* AVGVSTINVS lib. 6. contra Donatiſtas, cap. 25. *Certa ſunt,* inquit, *verba Euangelica, ſine quibus non poteſt conſecrari Baptiſmus.* DAMASCENVS lib. 4. de fide, cap. 16. *Quæ*

formæ

forma verborum in Baptismo adhibenda sit, Dominus exposuit, dicens; Baptizantes eos, &c. Accedat Concilium ARELATENSE I. can. 8. quod examinari iubet, qua forma verborum Ariani baptizent.

CAPVT XXII.

De fine, & necessitate Sacramentorum.

TRIA explicanda erunt circa finalem caussam Sacramentorum. PRIMVM, de ipso fine dicendum erit. SECVNDO, de necessitate, quæ ex fine cognoscitur. TERTIO, defendenda est sentẽtia Ecclesiæ contra mendacia, & calumnias hæreticorum. Quod ad primum attinet, duo quęri possunt, cùm quęritur quis finis sit Sacramentorum. PRIMVM, ad quem finem assequendũ Deus instituerit Sacramenta. SECVNDO, cur ad eum finem assequendum talia media instituerit, cùm potuerit per alia media, & etiam sine vllis mediis ad eum finem peruenire.

Prior quæstio iam explicata est in disputatione de definitione Sacramenti: iam enim ostendimus, Sacramenta instituta esse ad iustificandos homines, atque vt sint signa, & caussæ instrumentales gratiæ Dei.

Posterior quæstio facilis est, nec de ea vlla est controuersia. Et quidem auctores multas rationes colligunt, tum ex parte Dei, tum ex parte hominis, tum ex parte Sacramentorum ipsorum, cur vtile fuerit Sacramenta, id est, sensibilia signa instituere ad iustificandos homines. Sed hæ sunt præcipuæ caussæ.

PRIMA, quia id congruit naturæ humanæ, quæ ex corpore, & spiritu cõstat. Sic enim ait S. CHRYSOSTOMVS homil. 60. ad populum, & 83. in Matthæum: *Si incorporeus esses, nuda, & incorporea tibi dedisset dona, sed quoniam anima corpori inserta est in sensibilibus intelligibilia tibi præbet.* Similia docent Gregorius Naziãzenus, & Gregorius Nyssenus in sermone de Baptismo.

SECVNDA, vt clariùs appareret, gratiam, quę datur per Sacramẽta, à solo Deo esse. Si enim daretur per actiones aliquas spirituales, suspicari potuissent homines, vi propria illius actionis homines iustificari: nunc autẽ cùm per res corporales, & abiectas detur tam excellens donum, nullus relinquitur

locus eiuſmodi ſuſpicionis. Qua etiam de cauſſa Dominus Ioan.9. cæcum illuminauit ſputo,& luto, non aliquo precioſo vnguento: & mundum ſibi ſubiicere voluit per homines pauperes, & obſcuros.

TERTIA, vt ſimul eſſent inſtrumenta iuſtificationis, & ſigna, quibus diſcernerentur fideles ab infidelibus, & quibus colligeretur populus Dei, & quibus etiam, vt ſacris cæremoniis coleretur Deus. Nec enim poterant eſſe ſigna ad diſcernendos alios ab aliis, neque etiam cæremoniæ religionis, niſi eſſent externa, & ſenſibilia. Vide multas eiuſmodi rationes apud Hugonem, lib. 1. de Sacramentis, part. 9. cap. 3. & Magiſtrũm, ac Doctores, lib. 4. ſentent. diſt. 1. & S. Thomam, lib. 4. contra Gentes, cap. 56. & ex recentioribus Gulielmum Alanum, lib. de Sacramentis in genere, cap. 24.

Quantum ad SECVNDVM, de neceſſitate, duplex eſt neceſſitas. VNA dicitur neceſſitas præcepti. ALTERA neceſſitas medij. Et quanquam interdum hæ duæ neceſſitates coniunctæ ſint; nam hoc ipſo quod aliquid eſt medium ad ſalutẽ neceſſarium, ſimul etiam eſt præceptum naturale: tamen hoc intereſt, quod cùm quis ex ignorãtia inuincibili, aut alia iuſta de cauſſa non implet præceptum, is nihil detrimenti accipit: at ſi quis non accipiat medium neceſſarium, is magnum detrimentum capit, quia non aſſequitur finem, licet ex ignorantia inuincibili id ei accidat. Verbi gratia, Sacramentum Confirmationis eſt præceptum, ſed non medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, ideò qui negligit accipere eiuſmodi Sacramentum, peccat, ſed ſi ex legitima cauſſa non accipiat, nec peccat, nec impeditur à ſalute. Quia verò Baptiſmus in re, vel in voto eſt præceptum, & medium, ideò qui non baptizatur; aut certè non deſiderat Baptiſmum, nõ ſaluatur, licet ex ignorantia, vel impotentia id accidat.

Rurſus neceſſitas medij; AVT eſt neceſſitas ſimpliciter, quomodo alæ neceſſariæ ſunt ad volandum; AVT ad bene eſſe, quomodo equus neceſſarius eſt ad iter faciendum. Denique vtraque neceſſitas; AVT eſt abſoluta, & naturalis, vt in exemplis poſitis; AVT ex inſtitutione, & arbitratu alterius: quomodo in ludis attingere metam, eſt medium neceſſarium ad brauium; AVT eſt partim ex inſtitutione, partim ex naturali congruentia, vt cùm Imperator cõcedit militibus vrbem aliquam

quam diripiendam, si eam vi ceperint. Ex his facilè poterit intelligi, quæ sit necessitas Sacramentorum.

Sit igitur PRIMA propositio: *Nulla Sacramenta habēt absolutam necessitatem, sed omnis eorum necessitas pendet ex præcepto, & institutione diuina, adiuncta naturali congruentia.* Certum est enim potuisse Deum sine vllis Sacramentis homines iustificare. neque de hoc vlla controuersia est.

SECVNDA propositio: *Omnia Sacramenta necessaria sunt necessitate præcepti, licet non singulis.* De hac propositione non est controuersia cum hæreticis.

TERTIA propositio: *Baptismus, & Pœnitentia necessaria sunt, posita institutione diuina, necessitate medij simpliciter; Baptismus quidem omnibus, Pœnitentia iis, qui post Baptismum lethaliter delinquunt.* In hac non conuenimus. Nam aduersarij fatentur quidem Sacramenta esse necessaria, quia præcepta, & etiam necessaria vt media vtilia: non tamē agnoscunt vllum Sacramentum necessarium simpliciter vt medium. Et ratio est, quia cùm sola fides iustificet, Sacramenta solùm adhibentur, vt fidem excitent, aut nutriant. Atqui sine Sacramentis per solum verbum potest fides gigni, nutriri, augeri: non igitur sunt vlla Sacramenta simpliciter necessaria. Sed hæc controuersia tractanda est in disputatione de Baptismo, & Pœnitentia: nunc sufficient duo loca Scripturæ apertissima. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Luc. 13. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.*

QVARTA propositio: *Eucharistia, Confirmatio, & Extrema Vnctio necessaria sunt necessitate medij ad benè esse, posita diuina institutione.* In hac non conuenimus, quatenus numeramus Confirmationem, & Vnctionem inter Sacramenta: sed de hoc alibi. Quantum ad Eucharistiam, conuenimus, quod sit in præcepto; sed quod sit necessaria ad benè esse, vt medium, videmur conuenire, sed reipsa non conuenimus. Nam dicunt quidem Caluinus in Antidoto, & Kemnitius in Examine, Sacramenta esse necessaria, vt media à Christo instituta; sed inter explicandum ita extenuant hanc necessitatem, vt eam ferè tollant. Volunt enim Sacramenta solùm esse vtilia ad alendam fidem, quia repræsentant oculis id, quod verbum offert auribus. Vnde Apologia Confessionis, art. 13. comparat Sacramenta picturæ: sicut ergo picturæ non pos-

ſunt dici neceſſariæ ad ſalutem, niſi fortè hominibus valde rudibus; ita nec Sacramenta ſecundum ipſorum ſententiam. Conatur Kemnitius loco citato refellere hanc ſimilitudinem de pictura, & oſtendere neſcio quam maiorem neceſſitatem. Sed non poteſt negare ſimilitudinem illam eſſe in Apologia, quam ſe in omnibus ſequi profitetur. Et præterea aliis verbis idem dicit: nihil enim vult Sacramenta eſſe aliud, niſi ritus, in quibus viſibiliter repræſentetur promiſſio, ſicut audibiliter, vt ſic loquar, repræſentatur in verbo. Itaque reuera non agnoſcunt neceſſitatem, licet mentiantur ſe agnoſcere, ſed ſolùm tenuem quandam vtilitatem Sacramentorum.

QVINTA propoſitio: *Ordo neceſſarius eſt, non ſingulis hominibus, ſed ipſi Eccleſiæ in vniuerſum, neceſſitate medij ſimpliciter, poſita diuina inſtitutione.*

SEXTA propoſitio: *Matrimonium neceſſarium eſt ad benè eſſe, non ſingulis hominibus, ſed Eccleſiæ in vniuerſum.* De his non eſt controuerſia. Vide ſanctum Thomam, 3. parte quæſt. 65. art. 4.

Quantum ad TERTIVM, refellenda ſunt mendacia & calumniæ Caluini, & Kemnitij contra canonem IV. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, vbi de neceſſitate Sacramentorum agitur. Verba Concilij ita habent: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licet omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.* Quo canone Concilium tria definit. PRIMO, Sacramenta non eſſe ſuperflua ad ſalutem, ſed neceſſaria: id quod definitum eſt contra Anabaptiſtas, & Zvvinglianos, qui (vt ſuprà in diſputatione de definitione vidimus) Sacramenta vtilia eſſe volebant ad diſcernendos fideles ab infidelibus, non autem ad ſalutem conſequendam. Atque hanc partem definitionis libenter admittunt, & probãt Caluinus, & Kemnitius. SECVNDO, Sacramenta quædam adeò eſſe neceſſaria, vt ſine ipſis, vel eorum voto non poſſit ſalus contingere. Hoc autem eſt contra Lutheranos, & Caluiniſtas, qui ſoli fidei tribuunt eiuſmodi neceſſitatem. TERTIO, non omnia Sacramenta eſſe ſingulis neceſſaria: id quod aſſeritur propter Ordinem, & Matrimonium. In qua parte definitionis illud ſolum reprehendunt, quod hæc inter Sacramenta numeremus:

remus: ſed de hoc alibi dicendum erit. Veniamus nunc ad mendacia.

Hunc canonem ita Caluinus calumniatur in Antidoto: *Hic boni Patres pro ſua craßitie non animaduertunt, quidquid nobis gratiæ per Sacramenta confertur, nihilominus fidei imputandum. Qui enim à Sacramentis fidem ſeparat, perinde facit, ac ſi animam à corpore tolleret. Ergo quemadmodum Euangelij doctrinam non excludimus, cùm dicimus, nos ſola fide Christi gratiam adipiſci, ita nec Sacramēta; quorum eadem eſt ratio, cùm Euangelij ſint ſigilla.* Hæc ille.

Quibus verbis reprehendit illam partem canonis, vbi Cõcilium damnat eos, qui dicunt, homines iuſtificari ſola fide ſine Sacramentis. Ideò autem reprehendit, quia putat à Concilio damnari ſententiam Lutheranorum non intellectam. Nam etſi fatentur Lutherani ſolam fidem iuſtificare, & proinde Sacramenta non iuſtificare, eo modo, quo fides iuſtificat, tamen admittunt etiam Sacramenta alio modo iuſtificare: quomodo non negant, Deum iuſtificare, & Christi paſſionem iuſtificare, & concionem etiam ſuo quodam modo iuſtificare. Nam Deus iuſtificare dicitur, ex auctoritate peccata remittens, & in gratiam nos recipiens: Chriſtus iuſtificare dicitur meritoriè, quia meruit nobis gratiam, & remiſſionem peccatorum; verbum, & Sacramentum iuſtificant inſtrumentaliter, quatenus excitant, vel nutriunt fidem, quæ iuſtificationem apprehendit: fides autem iuſtificat, quia immediatè veluti quædam ſpiritualis manus, iuſtificationem apprehendit; quo modo iuſtificandi fides comitem nullum habet. Itaque ineptè Concilium ex Caluini ſententia colligit Lutheranos excludere Sacramenta à iuſtificatione, quia doceant ſolam fidem iuſtificare.

Similem calumniam habet Kemnitius, pag. 80. *Quod*, inquit, *præcipuè obſeruandum eſt, neceßitatem Sacramentorum opponunt iuſtificationi per ſolam fidem, atque ea, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, diſtinguenda ſunt, vt Chriſtus promerens, Pater donans, organa, ſeu inſtrumenta verbi, & Sacramentorum, per quæ Spiritus ſanctus beneficia illa noui Teſtamenti offert, applicat, obſignat, auget, & confirmat, in credentibus, & demum fides, quæ beneficia illa apprehendit, & accipit. Singula hæc ſuo modo, & in ſuo gradu ad ſalutem noſtram ordinata ſunt. Et ſicut non ſequitur, Sacramenta ad ſalutem ſunt*

necessaria, ergo non solus Christus suo merito nobis eam acquisiuit: ita etiam non sequitur, Sacramenta ad salutem sunt necessaria, ergo non per solam fidem gratiam iustificationis accipimus. Hæc ille.

Atqui hæc est calumnia, & mendacium manifestum. Concilium enim rectè intellexit eorũ sententiam, & idipsum propriè damnauit, quod illi docent. Nam non damnat eos Concilium, quòd excludant Sacramenta à iustificatione quouis modo, sed quòd excludant ab immediata acceptione, & applicatione iustificationis, quam ipsi soli fidei tribuunt. Fides enim Catholica non admittit sola fide immediatè apprehendi, & applicari hominibus gratiam iustificationis, sed vult ad id necessariò requiri etiam Sacramenta, adeò vt si fides in aliquo existat, quamuis maxima, non tamen iustificet, nisi adsit etiam Sacramẽtum in re, vel in voto; Immò magis requiritur Sacramentum, quàm fides. Nam sine Sacramento in re, vel in voto nemo iustificatur, neque paruulus, neque adultus; sine fide autem aliqui iustificãtur, vt paruuli, qui fidem propriam nullam habent, qua recipiant iustificationem, & tamen per Sacramentum fidei iustificantur.

Vnde etiam refellitur, quod ait Caluinus; quidquid nobis gratiæ per Sacramenta confertur, id fidei imputandum. Id enim falsum est. Gratia enim quæ per Sacramenta confertur, imputanda est virtuti ipsorum Sacramentorum, & Christi institutioni, non fidei: fides enim non tribuit vim Sacramentis, sed solùm disponit subiectum, vt suprà diximus.

Iam verò Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 79. & sequentibus, dicit in singulis dictionibus huius canonis latere insidias: detegit autem ipse quinque insidias: quæ tamen reuera non sunt latentes insidiæ Concilij, sed patentes calumniæ Kemnitij. PRIMO, sic ait: *Principio artificium cõpositionis in hoc canone considerãdum est. In singulis enim fermè dictionibus peculiares latent insidiæ.* Et infrà: *Reliquos,* inquit, *ritus, vt Confirmationis, Extremæ vnctionis, auricularis Confessionis, Satisfactionis, &c. volunt simpliciter esse Sacramenta ad salutem necessaria.*]

Hoc esse mendacium perspicuum est, tum ex eo, quod Cõcilium non addidit vocem illam (simpliciter) tum etiam quia communis sententia Theologorum, à qua Concilium nunquam recedit, solùm tria Sacramẽta docet esse necessaria simpliciter;

pliciter; Baptismum omnibus; & Pœnitentiam omnibus, qui peccant post Baptismum; & Ordinem ipsi Ecclesiæ in vniuersum. Sine reliquis posse homines saluari, modò absit negligentia, & contemptus. Vide S. Thomam 3. par. quæst. 65. art. 4.

SECVNDO sic ait idem Kemnitius: *Neque enim quisquam sanus iustificationem per solam fidem ita vnquam intellexit, quasi à iustificatione excludatur gratia Dei, meritum Christi, & ministerium verbi, & Sacramentorum.*

Hoc est alterum mendacium. Nam etiamsi Kemnitius, & Caluinus doceant, solam fidē non debere opponi Sacramentis in negotio iustificationis, sicut non opponitur gratiæ Dei, & merito Christi; tamen Lutherus, quem sanum fuisse Kemnitius nunquam negaret, multis in locis opposuit solam fidem Sacramentis, ac disertis verbis docuit, ita sola fide homines iustificari, vt nulla pars iustificationis ad Sacramenta pertineat. In lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo: *Baptismus*, inquit, *neminem iustificat, nec vlli prodest, sed fides in verbum promissionis.* Et in assert. 1. artic. *Nos dicimus*, inquit, *nec noui, nec veteris Testamenti Sacramenta, sed solam fidem iustificasse.* Et in lib. contra Ioannem Cochlæum: *Non potest*, inquit, *vlla pars iustificationis tribui Baptismo.* Hæc ille. Qui certè non dixisset, Gratia Dei, aut meritum Christi non iustificant, nec vllis prosunt; & nulla pars iustificationis tribui potest gratiæ Dei, aut merito Christi. Lutherus igitur opposuit iustificationem per solam fidem Sacramentis, quam tamen non opposuisset gratię Dei, aut merito Christi. Sic etiam Philippus Melanchthon, quem insanum fuisse Kemnitius nunquam diceret, in locis editis, anno M.D.XXII. *Non iustificant*, inquit, *signa, vt Apostolus ait, Circumcisio nihil est: ita Baptismus nihil est, participatio mensæ Domini nihil est.* Hæc ille. Sed, quæso, an dixisset Melanchthon, Gratia Dei nos iustificat, & gratia Dei nihil est? Igitur opponebant veteres Lutherani solam fidem Sacramentis, quam non opposuissent gratiæ, & merito Christi. Portò Concilium simul damnauit & has prophanas voces veterum Lutheranorum, & sententiam, quam sequuntur Caluinus, & Kemnitius, licet à verbis abstineant.

TERTIO, sic ait ibidem Kemnitius: *Neque necessitatem Sacramentorum eò tantùm referunt, quòd sint caussæ instrumentales, per quas à Deo nobis offeratur, & exhibeatur gratia*

iustificationis, sed loquuntur de adipiscenda, seu accipienda gratia iustificationis. Et hoc nolunt soli fidei tribui, sed adiungunt necessitatem Sacramẽtorum: hoc est, intelligunt nostrum opus, quod in susceptione Sacramentorum facimus, ita vt fides non sola, sed vnà cum dignitate, seu merito illius nostri operis accipiat gratiam iustificationis.

Hìc verò impudenter mentitur Kemnitius. Nullus enim Catholicorum iustificationem, quam in Sacramentis accipimus, tribuit dignitati, aut meritis operis nostri, sed institutioni diuinæ, & operi Christi. Nec enim Baptismus, aut alia Sacramenta sunt opera nostra, aut pendent ex nostra dignitate, aut merito: alioqui Sacramenta ab impiis collata non essent vtilia, cuius contrarium tum Catholici, tum etiam Lutherani defendunt contra Donatistas.

Qvarto addit Kemnitius: *Et propterea nominant Sacramenta nouæ legis, vt sit mutua relatio legis, & nostrorum operum in ipso etiam Sacramentorum vsu.*

Hìc etiam leuiter calumniatur. Non enim per legem intelligit Concilium præceptum, quo opus imperatur, sed Testamentum nouum; idem enim significant Sacramentum nouæ legis, & Sacramentum à Christo institutum, qui est auctor noui Testamenti, seu legis.

Qvinto adiungit ineptissimè: *Ideò etiam votum nominant, hoc est, pollicitationem certi operis ad accipiendam iustificationis gratiam.*

Quis non miretur imperitiã, vel impudentiam huius censoris? Nam vel ignorauit, votum in verbis Concilij non pollicitationem, sed desiderium significare; vel de industria cauillari voluit. Certè Concilium, cùm ait, Sacramenta esse necessaria, vel eorum votum, per votum voluntatem accepit. Nam vt S. Augustinus lib. 4. contra Donatistas, cap. 23. docet, sine Baptismo, latro saluatus est, quia non eius accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit. Atque hæc de nugis Kemnitianis, & de caussa finali Sacramentorum.

CAPVT XXIII.

Auctorem Sacramentorum solum esse Christum.

E Cavssa efficiente Sacramentorum, quatuor sunt controuersiæ; quot sunt etiam canones de hac re in Concilio Tridentino, sess. 7. Vt autem hæc falius

lius

cilius intelligantur, obſeruandum eſt triplicem cauſſam efficientem in Sacramentis à Theologis conſiderari. VNAM principalem, & omninò independentem, in qua dicunt eſſe poteſtatem auctoritatis. ALTERAM inſtrumentalem, ſed inſtrumenti coniuncti, in qua dicunt eſſe poteſtatem excellentiæ. TERTIAM inſtrumentalem, ſed inſtrumenti ſeparati, in qua dicunt eſſe poteſtatem miniſterialem.

PRIMA cauſſa omnium conſenſu eſt Deus; ipſe enim ſolus ex auctoritate gratiam dare poteſt, & proinde Sacramēta inſtituere, quę gratiam efficiunt, aut etiam infallibiliter ſignificant. SECVNDA cauſſa eſt Chriſtus vt homo; Chriſti enim humanitas eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati hypoſtaticè, & ideò Chriſto vt homini tribuitur quædam poteſtas miniſterialis quidem, quia deriuata eſt à diuinitate, tamen excellentiæ poteſtas dicitur, quia ſoli Chriſto conuenit. TERTIA cauſſa eſt quilibet alius miniſter Sacramentorum. De 1. cauſſa nulla eſt quæſtio, de 2. vna controuerſia eſt, de 3. tres.

PRIMA igitur quæſtio eſt; An auctor Sacramentorum nouæ legis ſit ſolus Chriſtus. Aduerſarij duo quædam docent. Primò, Sacramenta quæ ſola ipſi vera Sacramenta putant, à ſolo Chriſto eſſe inſtituta, nimirum Baptiſmum, & Euchariſtiam; cetera non à Chriſto inſtituta. Ita docent Caluinus in Antidoto Concilij, ſeſs.7.can.1. & Kemnitius in 2.par. Examinis, pag.13. Citat autem Kemnitius Cyprianum, in ſermone de ablutione pedum; item Hugonem, lib.2.de Sacramentis, par.15.cap.2. & Petrum Lombardum, lib.4.diſt.23. qui negant omnia Sacramenta à Chriſto inſtituta fuiſſe. Poterat addere Alexandrum Alenſem, qui 4.part. quæſt.24. membro 1. dicit, Sacramentum Confirmationis poſt mortem Apoſtolorum inſtitutum eſſe ab Eccleſia in Concilio Meldenſi. Idem ſentire videtur S.Bonauentura, in 4.diſtinct.7.art.1.quæſt.1. Præterea idem Alexander, quæſt.59. membro 3. & Bonauentura, diſt.17.art.1.quæſt.3. & Marſilius in 4.quæſt.14. dicunt, Sacramentum Pœnitentiæ non fuiſſe à Chriſto inſtitutum, ſed ab Apoſtolis.

Aduerſus errorem hunc poſuit Concilium Tridentinum, ſeſs.7. can.1. qui talis eſt: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, non eſſe omnia à* IESV *Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Qui canon non debet ita intelligi, quaſi Concilium velit Sacramenta inſtituta eſſe à Chriſto immediatè, vel

mediatè; sed solùm immediatè: nam alioqui Concilium frustrà canonem istum posuisset, cùm nemo vnquam dubitauerit, quin saltem mediatè Sacramenta à Deo sint instituta. Prętereа idem Concilium, sess. 14. can. 1. agens de Sacramento Vnctionis extremæ, seipsum explicat, cùm ait; Sacramentum illud ab ipso Christo institutum fuisse, sed à B. Iacobo Apostolo promulgatum. Denique, si tantùm mediatè Christus Sacramenta instituisset, idem dici posset de Sacramentis, & de aliis omnibus cæremoniis Ecclesiasticis: omnes enim sunt à Christo mediatè institutæ, quia nimirum dedit Ecclesiæ potestatem instituendi, & inspirauit, vt institueret, & astitit, ne erraret in instituendo; & tamen idem Concilium non eodem modo loquitur de Sacramentis, & de aliis cæremoniis. Nam sess. 21. cap. 2. dicit, Ecclesiam habere potestatem mutandi, & instituendi circa Sacramenta, salua tamen eorum substantia.

Hæc igitur verissima Concilij sententia confirmari potest his rationibus. PRIMO, in Scripturis Apostoli non vocantur nisi dispensatores, & ministri mysteriorum Dei, vt 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Nõ igitur instituerunt ipsi, sed solùm promulgarunt, & ministrarunt Sacramenta à Christo instituta.

SECVNDO, Sacramẽta legis veteris à Deo immediatè sunt instituta, à Moyse autem solùm promulgata, vt patet ex libris Exodi, & Leuitici, vbi semper cùm aliquid noui instituitur, legimus; Loquutus est Dominus ad Moysem; multò igitur magis par erat, vt Sacramenta nouę legis pręstantiora ab ipso Deo instituerentur.

TERTIO, id Patres affirmant. CYPRIANVS, siue quicunque est auctor, in sermone de ablutione pedum: *Ipse,* inquit, *summus Sacerdos sui est Sacramenti institutor, & auctor: in ceteris homines Spiritum sanctum habuere doctorem.* Vbi vides non Sacramenta (vt Kemnitius falsò citabat) sed quosdam àlios ritus ab hominibus institutos, auctore Cypriano. AMBROSIVS lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. *Auctor,* inquit, *Sacramentorum quis est, nisi Dominus* IESVS? AVGVSTINVS lib. 3. doct. Christ. cap. 9. dicit primò ipsum Dominum, deinde Apostolicam disciplinam tradidisse Ecclesiis Sacramenta. Idem in epist. 118. cap. 1. Sacramentorum auctorem Deum facit.

Ad testimonia verò, quæ allegat Kemnitius, RESPONDEMVS, Cyprianum contrarium habere, vt supra ostendimus.
Hugo-

Hugonem autem, & Lombardum per institutionem intelligere voluisse promulgationem; quomodo etiam lex vetus dicitur lex Moysis, cùm tamen eam Moyses non instituerit propriè, sed tantùm promulgauerit. Idem responderi potest ad eorum testimonia, qui dicunt, Sacramentum Pœnitentiæ ab Apostolis institutum. Nam iidem dicunt, Christum instituisse Absolutionem, & insinuasse Confessionem: quocirca non tam relinquunt Apostolis institutionem, quàm declarationem, licet ipsi eam vocent institutionem. Porrò quod aiunt Alexander & Bonauenturà de Sacramento Confirmationis, defendi non potest. Constat enim testimonio Fabiani Papæ, Dionysij Areopagitæ, Cypriani, Tertulliani, & aliorum veterum, Sacramentum Confirmationis fuisse diu ante Concilij Meldensis tempora. Vide Dionysium de Ecclesf. hierar. cap. de Baptismo, Tertullianum lib. de resurrectione carnis, Fabianum in epistola ad Orientales, Cyprianum lib. 2. epist. 1. & in sermone de Chrismate. Sed neque Concilium illud aliud statuit, nisi vt qui ad Sacramentum Confirmationis accedunt, ieiuni sint, vt patet ex Gratiano, canone, Vt Episcopi, de consecrat. dist. 5. nec enim aliud exstat ex hoc Concilio. De hac tota quæstione plura dicentur, cùm de singulis Sacramentis agetur.

CAPVT XXIV.

Ministrum Sacramentorum ordinarium non esse quemlibet hominem etiam baptizatum.

ALTERA quæstio est de caussa ministeriali in Sacramentis conficiendis, & ministrandis, quis propriè in Ecclesia sit minister Sacramentorum. Aduersarij multum inter se, & nobiscum in hac quęstione dissentiunt.

Martinus Lutherus duo dicit falsa, & inter se pugnantia. PRIMVM, omnes omninò esse ministros, non solùm homines, sed etiam dæmones. Sic enim ait in lib. de Missa priuata, & vnctione Sacerdotum, edito anno M.D.XXXIV. *Ego non dicam, quòd Papistæ dicunt, nullum Angelorum, ne Mariam quidem ipsam consecrare posse. Sed è contra dico, si diabolus ipse veniret, & ego postea rescirem diabolum sic irrepsisse in officium pastoris Ecclesiæ, in specie hominis vocatum ad prædicandum,*

candum, & publicè in Ecclesia docuisse, baptizasse, celebrasse Missam, & absoluisse à peccatis, & tali munere functum esse iuxta institutionem Christi, tunc cogeremur fateri, Sacramēta ideò non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum Euangelium, veram Absolutionem, verum Sacramentum corporis & sanguinis Christi nos accepisse. Hæc ille.

Probat autem, tum quia fides nostra, dignitas, & efficacia Sacramentorum, non nititur qualitate personæ; sed Christi verbo, & ordinatione. Siue igitur bona sit, siue mala, siue vncta, siue non vncta, siue vocata legitimè, siue non sic vocata, siue Satan, siue Angelus, idem efficit, modò seruet Christi ordinationem; tum etiam quia Iudas, qui erat membrū diaboli, non minus prædicabat, & baptizabat, quàm ceteri Apostoli. Cur igitur non possit diabolus, quod possunt membra eius?

ALTERVM quod Lutherus dicit, est, omnes & solos homines baptizatos habere potestatem omnia Sacramenta ministrandi: tametsi ad tollendam confusionem, non oporteat omnes vti hac potestate, sed tantùm eos, qui legitimè sunt vocati, exceptis tribus casibus. PRIMO, quando quis est in loco priuato, vt domi suæ. SECVNDO, quando nemo alius adest, & necessitas vrget. TERTIO, quando alius adest, sed non tam benè ministrat, vt ego facerem, iuxta illud, 1.Cor.14. *Si alteri reuelatum fuerit, prior taceat.*

Hanc esse eius sententiam patet ex sequentibus. In libro de captiuit. Babylon. cap. de Ordine: *Esto,* inquit, *certus, & sese agnoscat quicunque se Christianum esse cognouerit, omnes nos æqualiter esse Sacerdotes, hoc est, eandem in verbo, & Sacramento quocunq; habere potestatem; verùm non licere quenquā hac ipsa vti, nisi consensu communitatis, vel vocatione maioris.* Et paulò antè: *Quòd si cogerentur admittere, non omnes esse æqualiter Sacerdotes, quotquot baptizati sumus, sicut reuera sumus, &c.* Item in articulis à Leone X. damnatis, art.13. *Vbi,* inquit, *non est Sacerdos, æquè potest quilibet Christianus, etiamsi mulier, aut puer esset.* Et in assertione eiusdem articuli rationē reddens, ait: *Qui enim baptizatus est, Spiritum Christi habet; vbi autem Spiritus Christi, ibi omnium potestas, & libertas.* Hæc ibi. Item in libro, quem edidit contra eandem bullam Leonis, anno XX. *Assero,* inquit, *& amplector fiducia tota spiritus mei articulos per eam damnatos, asserendosque pronuncio omnibus Christianis, sub pœna æterna damnationis.*

nis. Et infrà in fine libri: *His,* inquit, *ſcriptis teſtor, me omnia damnata per bullam iſtam execrabilem confiteri pro Catholicis dogmatibus.* Et infrà: *Vltimum quod habeo exponam, nempe hanc animam, & hunc ſanguinem. Melius enim eſt me millies occidi, quàm vnam ſyllabam damnatorum articulorum reuocare.* Hæc ibi.

Vbi eſt obiter NOTANDVM, reuocaſſe poſtea Lutherum aliquos ex iiſdem articulis, ac nominatim 36. de libero arbitrio, quem in aſſertione primarium, & fundamentum totius doctrinæ ſuæ ipſe appellat. Nam in art. iſto 36. dicit, liberum arbitrium eſſe rem de ſolo titulo: & in aſſertione explicat, id ita intelligendum eſſe, vt iuxta doctrinam VViclefi omnia de neceſſitate abſoluta eueniant. Quod quidem apertiſſimè reuocauit in viſitatione Saxonica, vbi docet, hominẽ eſſe liberi arbitrij in operibus ciuilibus, nec omnia neceſſariò euenire.

Ad hæc in lib. de abroganda Miſſa, edito anno XXI. ex propoſito docet, & probat omnes Chriſtianos habere eandem poteſtatem in verbo, & Sacramentis miniſtrandis: *Inuictis,* inquit, *Scripturis firmabimus legitimum illud, & vnicum verbi miniſterium eſſe commune omnibus Chriſtianis, ſicut & ſacerdotium, & ſacrificium.* Et infrà probat aliquot exemplis Scripturæ, licere etiam fœminis concionari. Item in libro ad Pragenſes, de inſtituendis miniſtris Eccleſię, quem edidit anno M. D. XXIII. *Sacerdos,* inquit, *in nouo præſertim Teſtamento non fit, ſed naſcitur, non ordinatur, ſed creatur: naſcitur autem in Baptiſmo, ſuntq́ prorſus omnes Chriſtiani Sacerdotes.* Et ibidem prolixè probat, omnes Chriſtianos ex Baptiſmo habere, vt poſſint concionari, baptizare, conſecrare, & abſoluere, ac ligare. Et de clauibus habet hæc verba: *Ceſſent,* inquit, *hominum mendacia. Claues ſunt totius Eccleſiæ, & cuiuſlibet membri eius, tam iure, quàm vſu, & omnibus modis.* Hęc ille. Infrà tamen monet, non licere vnicuiq; vti hoc iure, niſi in neceſſitate, ſed exſpectandam eſſe vocationem, & electionem multitudinis.

Ex quibus duo corollaria deducit. VNVM, quòd publici miniſtri non differãt à ceteris poteſtate, vel dignitate aliqua, ſed ſolo vſu poteſtatis. ALTERVM, quod ex proximo ſequitur, poſſe miniſtrum fieri laicum, vt ex laicis fiunt miniſtri. Porrò argumenta eius infrà ponentur, cùm ſoluenda erunt. Hæc igitur eſt Lutheri ſententia.

Ioannes Caluinus in altero extremo verſatur. Nam non ſolùm non concedit diabolum, aut fœminas, aut quoſlibet Chriſtianos poſſe concionari, & Sacramenta miniſtrare, ſed ita ſeuerè defendit, ſolùm quoſdam legitimè vocatos habere hanc poteſtatem, vt ne in neceſſitate quidem concedat laicis, ac præſertim fœminis, vt baptizent. Sic enim ſcribit in Antidoto ad can.10.ſeſſ.7. *Nemo ſanus Chriſtianos omnes in verbi, Sacramentorumque adminiſtratione pares facit: non ſolùm quia decenter, & ordine geri omnia in Eccleſia decet; ſed etiam quod ſingulari Chriſti mandato ad eam rem ordinantur miniſtri.* Et infrà: *Porrò munus baptizandi, vbi mulierculis iniunctum reperient, quemadmodum illis permittunt?* Idem fusè docet in Inſtitut.lib.4.cap.3.§.10.& cap.15.in fine. Itaque cum Caluino nulla nobis hoc loco controuerſia eſt. Nam quod negat laicos, & fœminas non poſſe in neceſſitatis articulo baptizare, in diſputatione de Baptiſmo refutandum erit.

Martinus Kemnitius more ſuo rem totam inuoluens, non ſatis aperit quid ſentiat. Nam diſcutiens 10.can.ſeſſ.7. Concilij Tridentini, qui ſic habet: *Si quis dixerit, Chriſtianos omnes, in verbo, & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, anathema ſit.* Tria dicit. Quæritur PRIMVM, canonem eſſe poſitum ad damnandam Lutheri ſententiam, ſed mutilatam, & deprauatam: *Non enim Lutherus vnquam ſenſit,* inquit Kemnitius, pag.138. *quemuis Chriſtianum promiſcuè ſine legitima vocatione, vel poſſe vel debere ſibi arrogare, vel vſurpare miniſterium verbi, & adminiſtrationem Sacramentorum in Eccleſia.*

AT debuiſſet diſtinguere Kemnitius poteſtatem ab executione. Nam ſi loquitur de ſola executione, verum eſt, Lutherum non ſenſiſſe, poſſe vel debere quemuis ſibi arrogare hoc miniſterium ſine legitima vocatione. Sed neq; Concilium id in Luthero damnauit; id enim omnes fatemur eſſe verum. Si verò loquitur de poteſtate, falſum eſt Lutherum non ita ſenſiſſe: vt loca à nobis prolata demonſtrant. Atque id eſt, quod damnauit Concilium. Neque poteſt dici Lutheri ſententia à Concilio mutilata, vel deprauata. Non enim Conciliũ debuit totum librum Lutheri deſcribere, aut referre ea, quæ ab illo benè ſcripta ſunt: ſed ſatis fuit ea referre, quæ dãnanda erant.

DEINDE addit Kemnitius, Concilium fraudulenter loqui: *Obliquè,* inquit, pag.140. *& quaſi aliud agentes hoc axioma pe-*

ma petunt; Neminem, etiamsi legitimè iuxta præscriptum verbi Dei ab Ecclesia electus, & vocatus sit, nisi ab Episcopo aliquo vnctus, & rasus sit, habere vllam potestatem in verbi, & Sacramentorum administratione: & Sacramenta ab illis administrata non esse vera, & efficacia. Has insidias Lector intelligat occultatas in hoc canone.]

SED canon apertissimus est, & Kemnitius potiùs simplici eius intelligentiæ insidias tendit. Nam Concilium non dicit, non habere vllam potestatem in Sacramentis ministrandis eos, qui non sunt ab Episcopo vncti & rasi. Nam Concilium non ignorabat, ad Sacramenta Baptismi, & Matrimonij non requiri necessariò ordinationem, sed dicit non habere potestatem in omnibus Sacramentis; vt reprobet Lutheri sententiam, quę in omnibus Sacramentis, etiam Eucharistię, & Pœnitentiæ tribuit laicis potestatem. Deinde Concilium non nominat vnctos, & rasos; vnctio enim, & rasura cæremoniæ sunt accidentales, sine quibus essentia Ordinationis consistere potest. Itaq; Kemnitius insidias in suis verbis occultat.

TERTIO, dicit sententiam canonis, vt verba sonant, esse veram, sed tamen eam non rectè exponit: *Quod verò,* inquit, *ad ipsam sententiam decimi huius canonis, sicut verba posita sunt, attinet, planè & clarè respondeo. Si qui existimant, cuiuis Christiano promiscuè sine peculiari, & legitima vocatione permissam esse potestatem vsurpandi, & exercendi ministerium verbi, & Sacramentorum in Ecclesia, eos iure, & meritò damnari.*

AT non rectè exponit Concilium Kemnitius. Non enim Concilium damnat eos, qui dicunt, licere vnicuique sine vocatione vsurpare ministerium; id enim nemo dicit, proinde non fuisset opus canone: sed damnat eos, qui dicunt, omnes Christianos habere potestatē, verbum, & Sacramenta omnia ministrandi, quod Lutherus dixit, & Kemnitius sentire videtur, licet apertè confiteri non audeat. Proponenda est igitur, & probanda Ecclesiæ doctrina, quæ duabus propositionibus comprehendi potest.

PRIMA propositio: *Minister Sacramentorum homo esse debet, non autem Angelus, siue bonus, siue malus.* Hæc est aduersus Lutherum, & communis apud Theologos.

Est tamen OBSERVANDVM, quod si fortè Angelus bonus Sacramentum aliquod ministraret, illud habendum esset ra-

tum, quia certum esset id factum esse diuina dispensatione extraordinaria. Quocirca refert Nicephorus lib.11.cap.20.S. Amphilochium ab Angelis ordinatum Episcopum; idque ratum habitũ ab Episcopis eius prouinciæ. At si Diabolus idem faceret, iterandum esset Sacramentum; quia Diabolus nec habet ex se potestatem, nec peculiari Dei dispensatione acciperet, sed sibi vsurparet, vt falleret.

Probatur hæc propositio. PRIMO; Ad essentiam Sacramentorum, vt requiritur verum, & naturale elementum, ita verum, & naturale verbum. Sed solus homo verè, & naturaliter loquitur: loqui enim est actio corporis viuentis per instrumentum linguæ, & palati; non igitur Angelus bonus, vel malus Sacramenta conficere potest. Nam vt rectè docet S. Thomas 1. parte quæst.51.art.3.ad quartum, Angeli etiam per corpus assumptum, non possunt propriè loqui.

SECVNDO; Etiamsi vera elementa, veraque verba Angeli adhibere possent, tamẽ non propterea illa verum Sacramentum efficerent. Nam Sacramentum est signum, & caussa infallibilis gratiæ: non autem id habent elementa, & verba naturaliter, sed solùm vt à Deo assumuntur vt instrumenta iustificationis. Ergo non sunt vera Sacramenta cùm à quocunque adhibentur, sed cùm adhibentur ab eo, cui Deus id committit: quomodo etiam verba, quibus miracula faciebant Christus, & Apostoli, non à quocunque prolata fuissent, eandem vim habuissent. Si enim quis dicat claudo: *Surge, & ambula*, nihil efficiet, nisi à Deo assumatur vt instrumentum ad miraculum faciendum: non igitur vera Sacramenta conficere potest, nisi qui à Deo habet auctoritatem. Sed Deus hanc auctoritatem solis hominibus dedit, non Angelis bonis, vel malis. Nam Matth.28. hominibus dixit: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Item Lucæ 22. solis hominibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Ioan.20. solis hominibus dixit: *Quorum remiseritis peccata, &c.* Ad hæc Ephes.4. *Christus ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus;* vbi per dona intelligit varia ministeria, quę sunt in Ecclesia; nam antea dixerat: *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, sicut scriptum est; Ascendens in altum, &c.* Et infrà: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, & Doctores, &c.* Deniq; Hebr.5.

Hebr.5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, &c.* Quare Chrysostomus lib.3. de sacerdotio, apertè testatur, Angelis non esse concessum, quod est concessum hominibus, vt Sacramenta ministrent: & idem habet homil.85.in Ioannem, prope finem.

TERTIO, confirmatur ex doctrina Lutheri. Nam ipse vult fundamentum potestatis in verbum, & Sacramenta, esse Baptismum, vt patet ex locis citatis: at hoc fundamento carent Angeli tum boni, tum mali. Item in homilia de Baptismo, & alibi docet, non sufficere verba, & elementa, sed requiri Dei mandatum; at Deus nusquam mandauit Angelis, vt Sacramenta conficerent; igitur, &c.

Neq; argumenta Lutheri pro Diabolo facta concludunt. Ad PRIMVM concedimus, Sacramentorum efficaciam non pendere à qualitate ministri quacunque. Non enim pendet à qualitate accidentali, vt est bonitas: tamen pendet à qualitate essentiali, sine qua non esset verus minister; talis autem inprimis est, vt sit homo.

Ad SECVNDVM, fatemur Iudam, & membrum Diaboli fuisse, & vera Sacramenta ministrasse: negamus autem idem conuenire Diabolo. Nam Iudas non vt membrum Diaboli, sed vt minister Christi Sacramentum administrauit: fuit autem Iudas Christi minister, quia verus homo erat, & à Christo acceperat potestatem baptizandi, quorum neutrum Diabolo conuenit.

SECVNDA propositio: *Verus minister Sacramentorum (Baptismo & Matrimonio exceptis) non est quilibet homo etiam baptizatus, sed is solùm, qui ritè in Ecclesia ordinatus est.*

NOTA, excipi Baptismum, quia propter summam eius Sacramenti necessitatē, semper Ecclesia intellexit, posse à quolibet homine conferri: de qua re dicemus in materia de Baptismo. Item excipi Matrimonium, quoniam cùm Matrimonium consistat in contractu mutuo duorum, non poterat aliter fieri, quàm vt ipsi contrahentes essent ministri.

Probatur hæc propositio aduersus Lutheranos. PRIMO, ex Scripturis, quæ docent, in Ecclesia esse diuersa officia, nec omnia omnibus conuenire; vt Rom.12. 1.Corinth.12. & Ephes.4. *Alios posuit Apostolos, alios Prophetas, &c. Et nunquid omnes Apostoli, nunquid omnes Prophetæ? &c.* Idem ergo dici potest de pastoribus, & doctoribus, qui ibidem nominantur.

Nec responderi potest hîc agi de vsu, vt Lutherani dicunt, non de potestate. Nam certè Apostoli non habebant potestatem Apostolicam, antequam illam à Christo acciperent; non igitur acceperunt vsum tantùm, sed ipsam potestatem.

SECVNDO ex illo Hebr. 5. *Nemo assumit sibi honorem, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Non igitur omnes, qui sunt de populo Dei, sunt hoc ipso sacerdotes. Neq; potest hic locus intelligi de exercitio tantùm: nam Aaron antequam vocaretur à Deo ad sacerdotium, non habebat, neque vsum, neque potestatem. Præterea assumere honorem, non est exequi potestatem, sed accipere eam; quod etiam confirmatur ex sequentibus: *Sic & Christus nō semetipsum clarificauit, vt Pontifex fieret.* Igitur assumere honorem est fieri Pontificem, non autem exercere Pontificatum.

TERTIO; Apostoli baptizati sunt & baptizabant ante Christi passionem. Nam quòd baptizarent, habetur Ioan. 4. quod baptizati fuerint, docet Augustinus in epist. 108. ad Seleucianum: nec est credibile eos à Christo iussos baptizare, antequā ipsi baptizarentur. At potestatem consecrandi Eucharistiam acceperunt postea Luc. 22. cùm audierunt: *Hoc facite in meam commemorationem.* Similiter & absoluendi potestatem acceperunt postea Ioan. 20. *Quorum remiseritis.* Non igitur acceperant in Baptismo.

QVARTO; Si omnes Christiani acciperent in Baptismo hanc potestatem, ideò acciperent, quia tunc, vt ait Lutherus, vnguntur gratia Spiritus sancti, & proinde fiunt spirituales sacerdotes. At id falsum est: nam sequeretur eos, qui dum baptizantur, non recipiunt gratiam, & eos, qui postea eam perdunt, non verè conferre Sacramenta, quod tamen Lutherus rectè negat contra Anabaptistas. Nec potest responderi, sufficere characterem, nam Lutherani non agnoscunt vllum characterem.

QVINTO; Si omnes Christiani haberent hanc potestatem, nemo posset priuari vsu eius, nisi in pœnam magni criminis: atqui apud Lutheranos multi priuantur vsu huius potestatis sine vlla sua culpa. Neq; obstat quod illi obiiciunt de confusione, quæ nasceretur in Ecclesia, si omnes vterentur hac potestate. Nam possent per vices fungi hoc ministerio: aut certè non deberet posse repelli, qui vellet ministrare, quando pauci sunt ministri, etiamsi non esset vocatus à Magistratu. At ipsi repel-

repellunt non vocatos; ergo vel iniuriam eis faciunt, vel fateri debent, eos non habere poteſtatem.

SEXTO; In lege veteri, vbi erant Sacramenta imperfectiora, non tamen omnes poterant ea miniſtrare, ſed ſoli ſacerdotes. Nec valet ſolutio, ſi dicas, Chriſtianos eſſe factos in Baptiſmo ſpirituales ſacerdotes: nam etiam illi fiebant in Circumciſione ſpirituales ſacerdotes, & poterant omnes offerre ſpirituales hoſtias. Immò quod dixit B. Petrus de omnibus Chriſtianis: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium*, 1. Petr. 2. idem antea dixerat Moſes de omnibus Iſraëlitis, Exod. 19. & tamen Ozias Rex, lepra punitus fuit, quia fungi voluit munere ſacerdotali, 2. Paralip. 26.

CAPVT XXV.

Soluuntur argumenta Lutheri.

EX his ad argumenta Lutheri facile erit reſpondere. Ac PRIMVM in libro de abroganda Miſſa proponit ſex Scripturas, quibus probet omnes Chriſtianos æquè eſſe ſacerdotes. PRIMA eſt 1. Pet. 2. *Tanquam viui lapides ſuperædificamini in ſacerdotium ſanctum.* SECVNDA ibidem: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium.* TERTIA ibidem: *Vt virtutes annuntietis eius qui vos vocauit de tenebris in admirabile lumen ſuum.* Vbi Chriſtiani dicuntur ad hoc vocati, vt annuntient, id eſt, prædicent virtutem Chriſti: igitur omnes Chriſtiani poſſunt ac debent prædicare, quod eſt præcipuum munus ſacerdotis. QVARTA Apoc. 5. *Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotium.* QVINTA Apocal. 20. *Erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti eius.* SEXTA 2. Cor. 3. *Qui idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti.*

Addit PRAETEREA quędam loca, vt probet mulieres poſſe concionari, Ioël. 2. *Prophetabunt filij veſtri, & filiæ.* Actor. 21. *Erant Philippo quatuor filiæ virgines prophetantes.* Exod. 15. Maria prophetauit. Iudicum 4. Debora docuit Barach. 4. Reg. 22. Olda conſilium dedit Regi Ioſiæ. Luc. 1. Virgo Maria prophetauit. 1. Cor. 11. *Mulier velato capite oret, & prophetet.* Ex quo loco explicari putat alium eiuſdem Apoſtoli 1. Cor. 14. *Mulieres in Eccleſia taceant.* Nam in priori loco loquitur abſolutè, in poſteriori prohibet, ne loquantur mulieres viris præſentibus, & loqui volentibus, & valentibus.

Rursus in lib. de instituendis ministris ad Pragenses, probat hoc ipsum dupliciter. PRIMO, hac ratione; Christus est sacerdos, Psalm. 109. *Tu es sacerdos in aeternum.* Omnes Christiani sunt fratres Christi, Psal. 21. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Et Psal. 44. Vnxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Igitur omnes Christiani sunt sacerdotes.

SECVNDO probat ex officiis sacerdotum, quæ sunt concionari, baptizare, cõsecrare, absoluere, sacrificare, orare pro aliis, & iudicare de doctrinis. Quòd enim omnes possint concionari, probat tribus Scripturis. PRIMO ex illo 1. Petr. 2. *Vt virtutes annuncietis.* SECVNDO ex illo 1. Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, mortem Domini annunciabitis.* Annunciare enim mortem Domini, prædicare est. TERTIO ex illo 1. Cor. 14. *Vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, potestis omnes per singulos prophetare.* Propter quæ loca ita Lutherus triumphat: *Quare satis his locis robustissimè, & clarissimè firmatum sit, ministerium verbi potissimùm in Ecclesia esse prorsus vnicum, & commune omnibus Christianis, non modò iure, sed etiam præcepto. Quare & sacerdotium non nisi vnicum, & commune erit: vt nihil valeant aduersus hæc diuina fulmina, infiniti Patres, innumera Concilia, æterna consuetudo, & vniuersa mundi multitudo, quibus stipulis rasæ laruæ nituntur sacerdotium suum stabilire.* Hæc ille.

Quòd omnes possint baptizare, probat ex vsu nostræ Ecclesiæ, quæ concedit etiã mulierculis vt baptizent: & proinde vt ministrent verbum: nec enim Baptismus sine verbo constat.

Quod omnes possint consecrare Eucharistiam, probat PRIMO, quia Luc. 22. Christus in cœna omnibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Item SECVNDO, quia Paulus 1. Cor. 11. totam Ecclesiam alloquitur, cùm ait: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Denique TERTIO probat, quia maius est baptizare, & concionari, quàm consecrare. Nam ex concione, & Baptismo datur remissio peccatorum; ex consecratione nihil sequitur, nisi stupor sacerdotis super sua potestate, & dignitate.

Quòd omnes possint absoluere, probat ex illo Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis super terram, &c.*

Quòd omnes possint sacrificare, probat, quia nullum est sacrificium in Ecclesia, nisi illud, quo iuxta Paulum Rom. 12.

Sacrifi-

Sacrificamus corpora nostra per mortificationem vitiorum. Id autem commune est omnibus.

Quòd omnes possint orare pro aliis, probat, quia oratio Dominica est communis; & in ea pro aliis etiam oratur.

Quòd omnes possint iudicare, & discernere dogmata, ꝑbat dupliciter. PRIMO ex illis Scripturis, quæ iubent, vt fugiamus falsos Prophetas. Ioan. 10. *Oues meæ vocē meam audiunt, vocē alienorum non audiunt*. Matt. 7. *Attendite à falsis Prophetis.* SECVNDO ex illis verbis Pauli 1. Cor. 14. *Si sedenti reuelatū fuerit, prior taceat.* Hìc verò triūphat Lutherus, ac vult licere vnicuiq; iudicare Ecclesiam Romanā, licet ipsa sedeat, vt mater, & magistra Ecclesiarum. Hæc sunt argumenta ex lib. de instituendis ministris. Accedat VLTIMO argumentū, quod facit in assert. 13. art. *Qui*, inquit, *baptizatus est, spiritū Christi habet, vbi autem spiritus Christi est, ibi omnium potestas, & libertas.*

RESPONSIO. Ad PRIMVM, SECVNDVM, QVARTVM, & QVINTVM locum respondeo, loca illa intelligi de sacerdotio spirituali, quo offerimus hostias spirituales, id est, opera bona, ac præcipuè laudes, & preces: quod quidem sacerdotium commune est omnibus piis hominibus. Sed præter hoc sacerdotium est aliud propriè dictum, quo offertur sacrificium propriè dictum, & ad cuius officium pertinet ministrare verbum, & Sacramenta populis.

Id ita esse patet, PRIMO ex ipsis locis. Nam 1. Petr. 2. habetur: *Offerentes spiritales hostias.* Addidit enim spiritales ad distinctionem hostiarum, quæ non spiritaliter, & mysticè, sed propriè sacrificantur. Sic etiam in cap. 5. & 20. Apocal. agitur de sacerdotio beatorum in cœlo, quod certum est non esse nisi ad offerendas laudes.

SECVNDO idem probatur: quia verba B. Petri sumpta sunt ex cap. 19. Exodi, vbi illud idem dicitur de Hebræis, quod B. Petrus tribuit Christianis. At in Testamento veteri non erant omnes propriè dicti sacerdotes, sed solùm filij, & posteri Aaron, & tamen erant omnes sacerdotes spiritales.

TERTIO: quia tam Petrus in epist. quàm Ioannes in Apocalypsi coniungunt regnum cum sacerdotio. Sic igitur sunt omnes Christiani sacerdotes, quomodo sunt omnes Reges.

QVARTO: hæc loca solùm intelliguntur de sanctis & piis Christianis, non de peccatoribus, qui non sunt gens sancta, vt eos Petrus vocat: at sacerdotiū, seu ministeriū externum con-

uenit etiam peccatoribus, ex sententia tum Catholicorum, tum Lutheranorum.

Ad TERTIVM locum: *Vt virtutes annuncietis, &c.* Responsio. Non imperat S.Petrus, vt omnes Christiani publicè prædicent verbum Dei, sed vt gratias agant Deo, eumq; laudent ob eius beneficia. Nam vt rectè exponit Beda, alludit Petrus ad Canticum Hebræorũ (*Cantemus Domino gloriosè, etc.* Exod.15.) quod cantauerunt liberati ex Ægypto post transitum maris rubri. Vult enim eodem modo Christianos liberatos de diabolica seruitute per aquas Baptismi cantare canticum actionis gratiarum, & assiduè laudare potentiam Redẽptoris. Nec malè addit Oecumenius, velle etiã B.Petrum, vt omnes Christiani non tam verbis, quàm bonis operibus annuncient Dei virtutem, ita vt eorum vita sit quasi quædam concio gentilibus, iuxta illud Matth.5. *Vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem, &c.* Quomodo etiam intelliguntur multa alia loca, vt Psalm.18. *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* 1.Tim. 2. *Sicut decet mulieres promittentes*, Græcè ἐπαγγελλομένους, annunciantes, *pietatem per opera bona.* Et infrà: *Mulieri docere non permitto.* Vbi vides mulieribus imperari, vt annuncient pietatem; ac ne fortè Lutherana interpretatione deceptę putarent sibi licere etiam concionari, addit: *Per opera bona,* &; *Mulieri docere non permitto.*

Ad SEXTVM: *Idoneos nos fecit ministros, &c.* Responsio. Non loquitur de omnibus Christianis, sed de se tantùm, & ceteris collegis suis Apostolis. Nam confert se cum Mose, qui minister fuit Testamenti veteris, ac dicit, illum ministrasse literas in lapidibus insculptas, se autem, & collegas suos ministrare spiritum, &c. At constat in Testamento veteri non fuisse omnes ministros, & promulgatores legis, sed solum Mosem. Præterea toto capite præcedenti loquitur de seipso, & similiter initio capitis 3.cùm ait: *Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut egemus, sicut quidam commendatitiis literis ad vos, aut ex vobis?*

AD loca illa pro fœminis, RESPONDEO. Aliud est prophetare, id est, futura prædicere, aliud prophetare, id est, concionari, siue Scripturas interpretari. Primum non est propriè munus sacerdotis, seu præsulis Ecclesiastici, sed est gratia gratis data, quæ etiam laicis viris, & fœminis conuenire potest,

Certè

Certè Dauid, Helias, Helisæus, Isaias, & alij permulti, sacerdotes non erant, & tamen prophetabant, & de hoc genere prophetandi intelliguntur ferè omnia loca allegata. Alterum genus est proprium sacerdotis, neque conuenit fœminis, quia fœminarum est subesse, non præesse. Et hanc rationem adfert B.Paulus, 1.Corinth.14. *Mulieres taceant in Ecclesia, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse.* Nec tamen propterea prohibetur Deus, quin possit extraordinariè fœminis concedere, vt doceant viros, vt quondam contigit Deboræ, & ante annos ducentos S.Catharinæ Senensi. Sed hæc priuilegia non faciunt legem.

AD argumentum, ex eo quòd Christus est sacerdos, & omnes Christiani sunt fratres eius, RESPONDEO. Nihil concludit hoc argumentum. PRIMO, quia Christus non est sacerdos Aaronicus, sed secundum ordinem Melchisedech. In sacerdotio Aaronico id habebat locum, vt omnes fratres essent sacerdotes: at in sacerdotio secũdum ordinem Melchisedech solus primogenitus erat sacerdos.

PRAETEREA etiam in sacerdotio Aaronico soli fratres naturales erant sacerdotes, non autem adoptiui: porrò Christiani sunt fratres Christi adoptiui non naturales.

DENIQVE, si omnia, quæ Christo cõueniunt, nobis etiam omnibus conuenirent, cur non omnes faceremus miracula, prædiceremus futura? &c.

AD argumentum ex PRIMO officio sacerdotis, RESPONDEO. Tria illa loca nihil probant. Nam illud 1.Petr. 2. *Vt virtutes annuncietis,* intelligitur de laude priuata, non de concione, vt diximus. Illud 1.Corinth.11. *Mortem Domini annunciabitis,* intelligitur de commemoratione passionis Dominicæ, quam facimus non concionando, sed sumendo Eucharistiam; alioqui deberent omnes, qui sumunt Eucharistiam, cõcionari, quod est impossibile. Illud 1. Corinth.14. *Potestis omnes prophetare, vt omnes discant & omnes exhortentur*; nõ intelligitur de omnibus Christianis, sed de omnibus, qui habebant ea dona, ait enim: *Vnusquisque vestrum psalmum habet, linguam habet, &c.* At certè non habebant omnes donũ linguarum, cùm idem Paulus dicat, 1.Corint.12. *Diuisiones gratiarum sunt, &c.* &; *Nunquid omnes linguis loquuntur?* & hoc tempore nulli sunt, qui habeant eiusmodi donum. Vult ergo Paulus dicere; Vnusquisque vestrum, qui gloriamini ob

eiusmodi dona, vtimini illis ordinatè, & ad ædificationem. Adde SECVNDO, quod non loquitur de concione publica, quæ est propria sacerdotum, sed de piis collationibus, & exhortationibus quibus vtebantur, cùm simul cõueniebant, vt paulò pòst dicam. Itaq; immeritò Lutherus ob hæc tria loca malè intellecta, cõtemnit infinitos Patres, innumera Concilia, ęternã consuetudinem, & vniuersam mundi multitudinẽ.

AD alterum ex SECVNDO officio, RESPONDEO. Mulieres apud nos baptizare in casu necessitatis, & ex permissione, non ex officio: quo modo etiam permittitur Iudæis, & Turcis ob summam eius Sacramenti necessitatem. Sicut ergo non sequitur, Turca potest baptizare, ergo potest omnia Sacramenta ministrare, vel, ergo est verus sacerdos; ita non sequitur, Fœmina potest baptizare, ergo potest omnia Sacramenta ministrare, vel, ergo est sacerdos. Neque est verum, neminem baptizare, quin concionetur. Verbum enim quod in Baptismo profertur, non est concionale, vt suprà demonstrauimus, sed consecratiuum.

AD argumentum ex TERTIO officio, RESPONDEO. Illud, *Hoc facite*, non est dictum omnibus; alioqui tenerentur fœminæ, & pueri consecrare Eucharistiam. Pari ratione illud: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; non significat omnibus traditam potestatem consecrandi, sed omnibus traditum, id est, dictum, explicatum, & declaratum, quod Dominus instituerat. Denique potentia consecrandi maior est, quàm baptizandi, sicut per Baptismum datur remissio peccatorum, ita & per Eucharistiam; Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Et præterea per consecrationem fit conuersio panis, etiamsi Lutherus nolit, quæ non fit per Baptismum.

AD argumentum ex QVARTO officio. Illa verba: *Quæcunque alligaueritis super terram, &c.* intelliguntur dicta Ecclesiæ, de qua ibidem: *Dic Ecclesiæ*, &; *Si Ecclesiam non audierit, &c.* Vt enim ostenderet Dominus non esse contemnendum Ecclesiæ iudicium, addidit illam promissionem: *Quæcunq; alligaueritis*. Porrò Ecclesia ligat, & soluit, sed per suos præsules, non per quoscunque, sicut corpus loquitur, sed per linguam, non per manum; & vniuersitas determinat propositiones, sed per Doctores, nõ per Scholasticos. Id autem ostendit apertissimè praxis Ecclesiæ omnium ætatum.

AD argu-

AD argumentum ex QVINTO officio. Negamus non esse in Ecclesia aliud sacrificium, quàm mortificationis vitiorum. Nam ad hoc sacrificium non requiritur altare: est autem in Ecclesia altare, vt patet ad Hebræ. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Sed de hoc alibi.

AD argumentum ex SEXTO officio, RESPONDEO. Non est sacerdotis orare quomodocunque, sed orare publicè, & tanquam publicam personam intercedere pro vniuerso populo, vt Chrysostomus docet, lib. 6. de sacerdotio.

AD argumentum ex SEPTIMO officio, RESPONDEO. Illa loca: *Oues meæ vocem meam audiunt; non audiunt vocem alienorum*, &: *Attendite à falsis Prophetis*; docent, debere omnes homines iudicare de dogmatibus, non quidem examinando illa ad regulam Scripturæ, vt hæretici; si enim id omnes facere possent, non esset opus pastoribus, & doctoribus in Ecclesia; sed examinando illa ad doctrinam antea traditam, & ad doctrinam aliorum pastorum. Facilè enim possunt omnes iudicare, an doctrina sit noua, & tunc eam suspectam habere debent. Præterea Dominus alienos, & falsos Prophetas non vocat ordinarios pastores, sed extraordinarios, qui per se veniunt, vt venerunt omnes hæretici.

Illud autem: *Si sedenti reuelatum fuerit, prior taceat*, in quo Lutherus triumphat: non intelligitur nisi in collationibus quibusdam, de quibus eo loco Paulus agit, non de publica cōcione Pastoris, & multò minus de publico iudicio Concilij, aut summi Pōtificis. Id quod patet PRIMO, vsu Ecclesiæ. Nunquam enim est auditum, vt dum sit publica concio, permissum sit alicui alteri loqui, & multò minus permissum est vnquā priuatis hominibus reluctari iudicio totius Ecclesiæ.

SECVNDO, quia non tenemur credere vnicuique dicenti sibi esse reuelatum aliquid, præsertim in re graui, & maximè si illa reuelatio sit contraria doctrinæ ordinariorum Pastorum: alioqui pateret aditus omnibus hæresibus. Nullus est enim hæresiarcha, qui non iactet sua dogmata, vt verissimam Dei reuelationem.

TERTIO patet ex illis verbis Prophetæ: *Duo aut tres dicāt, & ceteri diiudicent.* Non enim conueniret vt duo aut tres cōcionarentur, sed benè conueniebat, vt in collatione spirituali duo aut tres dicerēt. Adde quòd Iustinus in 2. Apologia propè extrema,

extrema, explicans morem primæ Ecclesiæ, distinguit concionem, quam soli Præposito tribuit, à collatione spirituali, quam ibidem post concionem, & Sacramenta inter se habere soliti erant.

Ad illud argumentum postremum; Qui baptizatus est, habet spiritum Christi: vbi autē spiritus Christi est, ibi omnium potestas, & libertas. Respondeo Primo; Maior propositio non est vera vniuersaliter. Multi enim baptizantur, qui nō recipiunt spiritum Christi, quia sine fide aut pœnitentia baptizantur: multi recipiunt, qui postea amittūt, & tamen non amittunt Baptismum. Secundo; Minor etiam propositio falsa est. Nam plurimi habent spiritum Christi, qui tamen non habent omnium rerum potestatem, cùm nec possint loqui variis linguis, neque futura prædicere, neque curare morbos, neq; excitare mortuos.

CAPVT XXVI.

Non requiri fidem, aut probitatem ministri, vt Sacramenta efficacia esse possint.

Seqvitvr Tertia quæstio de qualitatibus ministri Sacramentorum, vtrum requiratur necessariò fides, aut caritas, ita vt hæretici, infideles, schismatici, improbi Catholici non possint Sacramenta conferre. Non quærimus autem, an peccent Sacramenta conferendo: ista enim est quæstio propriè Scholastica; sed tantum an sit irritum, quidquid faciunt infideles, aut improbi homines, etiamsi alioqui legitimè ordinati sint Presbyteri, aut Episcopi, & nihil omittant eorum, quæ ad substantiam Sacramentorum pertinent.

Porrò, cōtrouersia de hac re nulla, aut penè nulla hoc tempore esse videtur. Nam etsi Lutherus aliquoties dicat, spiritum Christi, qui recipitur in Baptismo esse fundamētum potestatis conferendorum Sacramentorum, ex quo sequitur, solos bonos, qui spiritum Christi habent, efficaciter Sacramenta conferre: tamen ipse idem postea docuit, adeò non requiri fidem, aut probitatem ministri, vt etiam Diabolus efficaciter Sacramēta ministrare possit, vt suprà diximus. Confessio quoque Augustana, artic. 8. fatetur Sacramenta esse efficacia, licet ab hy-

ab hypocritis, & malis hominibus ministrentur. Quod idem habet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 16. Vnde in Antidoto Cōcilij Tridentini ad can. 12. sess. 7. vbi dicitur anathema iis, qui negant Sacramenta esse efficacia, si à malis ministrentur, nihil aliud scribit, nisi hanc vocem, *Amen.* Denique Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 155. affirmat canonem Concilij 12. sibi non displicere.

Tribui solet & Anabaptistis ea sententia, quòd Sacramenta non sint efficacia, nisi à probis, & fidelibus ministrētur. Sed mirum est, si Hussitæ ita sentiant, cùm ordinationes sacerdotum suorum à Romano Pontifice petere consueuerint, cùm tamen Romanum Pontificem, & omnes Episcopos Catholicos pro hæreticis haberent, & habeant. Et certè si Hussitæ ratas habent ordinationes eorum, quos hæreticos putant, multò facilius ratum haberent Baptismum ab eis collatum: Id patet ex libro Lutheri ad senatum Pragensem, vbi dehortatur Bohemos Hussitas, ne petant ordinationes à Romanis, cùm & ipsi Romanis, & Romani ipsis sint hæretici. Quod ergo Ioannes Huss in articulis, qui damnantur in Concilio Constantiensi, sess. 14. dicit, Prælatum malum, aut præscitum esse æquiuocè pastorem; & nullum esse Episcopum, dum est in peccato mortali: aut intelligitur solùm, quoad iurisdictionem; aut certè non sequuntur in hac parte Hussitæ Magistrum suum.

Anabaptistis tribuit hunc errorem Kemnitius loco citato, sed quia doctrina eorum est in multis occulta, & non publicè euulgata, non scimus quibus fundamentis nitantur. Quare satis erit hoc loco PRIMVM indicare qui fuerint olim errores de hac re. DEINDE à quibus Patribus, & quibus rationibus confutati. POSTREMO quomodo eorum obiectiones dissoluantur.

Quoad PRIMVM; Ante annos M. CCC. in Asia, & Africa cœpit error exoriri, non esse rata Sacramenta, quæ ab hæreticis, & schismaticis dabantur post separationem eorum ab vnitate Catholica. De Asiaticis id refert Eusebius lib. 7. histor. cap. 6. ex epistola Dionysij Alexandrini. De Africanis constat tum ex eodem Eusebio lib. 7. cap. 2. tum ex Augustino lib. 2. de Baptismo, cap. 7. vbi etiam indicat primum auctorem huius erroris fuisse Agrippinum Episcopum Carthaginensem sancti Cypriani prædecessorem: Quod clarius testatur Vincentius

tius Lyrinensis in commonitorio, vbi dicit Agrippinum primum omnium mortalium rebaptizandum censuisse.

Sequutus est prædecessorem suum S. Cyprianus cum multis Africæ Episcopis, sic tamen, vt non propterea se ab Ecclesiæ vnitate separaret, vt patet ex epistolis ad Quintū, ad Pompeium, & ad Iubaianum. quocirca nunquam hæreticus habitus est. Nec desunt, qui asserunt, eum postea reuocasse sententiam, vt S. Augustinus testatur in epist. 48. ad Vincentium: quemadmodum etiam Episcopos ceteros, qui cum Cypriano eum errorem definierant, reuocasse sententiam suam, permotos auctoritate Stephani Romani Pontificis scribit S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos.

Sequuti sunt paulò pòst hæretici Donatistæ, qui pertinaciter eundem errorem tenuerunt, & auxerunt. Nam INPRIMIS, Agrippinus, & Cyprianus non habebant pro hæreticis, qui contrarium sentiebant: vnde nec rebaptizabant baptizatos à Catholicis etiam sibi in ea opinione cōtrariis. Donatistæ autem rebaptizabant etiam Catholicos, quos hæreticos putabant. Sic enim ait AVGVSTINVS in libro de vnico Baptismo, cap. 13. conferens Donatistas cum Agrippino, & Cypriano: *Rebaptizare hæreticos, quod illi fecisse dicuntur, tunc fuit humani erroris; rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc isti faciunt, semper est diabolicæ præsumptionis.*

SECVNDO, Donatistæ errorem defendebant post Ecclesiæ definitionem in Concilio generali, quod est hæreticorum proprium. Agrippinus, & Cyprianus non viderunt vllam absolutam Ecclesiæ definitionem, vt Augustinus testatur, lib. 2. de Baptismo, cap. 7. & 9.

TERTIO, Cyprianus tantùm improbabat Sacramenta tradita ab hæreticis, & schismaticis, id est, ab iis, qui essent extra Ecclesiam; at nō improbabat Sacramenta tradita à malis ministris intra ipsam Ecclesiam: vt Augustinus demonstrat, lib. 4. de Baptismo, cap. 2. & lib. 3. contra epistolam Parmeniani, cap. 2. At Donatistarum alij, omnes peccatores manifestos excludebant à Sacramentorum administratione, vt Augustinus testatur, lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 10. alij, omnes omninò homines malos, etiam occultos, vt idem Augustinus refert lib. 2. contra Cresconium, cap. 28.

Post Donatistas eundem errorem saltem ex parte docuerunt Luciferiani. Nam teste S. Hieronymo in Dialogo con-

tra Luciferianos,admittebant illi Baptiſma collatum ab hæreticis,ſed non Ordinationem: quanquam Hilarius quidam Diaconus, vt ibidem ait Hieronymus, ne Baptiſma quidem admitteret.

Fuerunt deinde alij tempore S.Bernardi, qui dicebãtur Apoſtolici, qui negabant homines malos poſſe efficaciter Sacraméta miniſtrare, vt ipſe teſtatur ſerm.66.in Cantica. Quod idem poſtea etiam docuerunt Albigenſes, vt refert S.Antoninus in ſumma Theologica, part.4.tit.11. cap.7.§ 5.

Inter vtroſque autem exſtiterunt VValdenſes, qui bonis laicis concedebant miniſteria Sacramentorum, atque illa eadem malis ſacerdotibus detrahebant, teſte S.Antonino, part. 4.tit.11. cap. 7. §. 2. Atque huc reſpexit, S.Thomas, lib.4.contra Gentes, cap.77. cùm ait eſſe quendam errorem, quòd omnes boni, & nulli mali poſſint eſſe idonei Sacramentorum miniſtri: quod idem omninò eſt cum eo, quod Lutherus initio dicebat, eos omnes, & ſolos eſſe ſacerdotes, qui habẽt Spiritum Chriſti.

Denique poſt hos omnes exſtitit Ioannes VViclef, qui hanc hæreſim non parùm locupletauit. Nam non ſolùm peccatores, ſiue occultos, ſiue manifeſtos, ſed etiam bonos in præſenti, ſed malos aliquando futuros, id eſt, præſcitos, negant Sacramenta poſſe conficere. Vide de hoc errore Concilium Conſtantienſe, ſeſſ.8. & Thomam VValdenſem, tomo 2. cap.14.

Quantum ad SECVNDVM; Refutârunt hãc hæreſim multi ſancti ac veteres ſummi Pontifices: Ac primum in ipſo eius exortu S.Stephanus Papa, & Martyr, vt refert Euſebius, lib. 7. hiſt.cap.2. & ſequentibus. Deinde Syricius in epiſt.1.ad Himerium, Innocẽtius I.in epiſt.22.ad Macedoniæ Epiſcopos, Leo epiſt.77.ad Nicetam, Anaſtaſius II. in epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem, & alij.

SECVNDO damnârunt eandem hæreſim Concilia. PRIMO Concilium NICAENVM generale. Id enim frequentiſſimè teſtatur S.Auguſtinus lib.2.de Baptiſmo, cap. 3. 4. 5. 7. 9. & alibi, ſed quia nuſquã Auguſtinus vocat illud Concilium Nicænum, multi dubitant de quo Cõcilio loquatur. At nulla eſt cauſſa dubitandi; nam vocat Concilium plenariũ orbis terræ. Nullum autem nouit Auguſtinus orbis terræ Concilium, niſi Nicænum. Nam quatuor tantùm facta ſunt Auguſtini tẽpore

Conci-

Concilia generalia, Nicænum, Sardicense, Constantinopolitanum I. & Ephesinum I. Sed ex his Ephesinum I. indictum fuit paulò ante mortem Augustini, & post mortem eius celebratum; ex epistola Africanorum ad Imperatorem Theodosium iuniorem. Concilium Constantinopolitanum de hac quæstione non tractauit.

Adde, quod Augustinus lib. 2. de Baptismo, cap. 9. testatur Concilium plenarium, in quo hæc veritas definita est, antè celebratum fuisse, quàm ipse nasceretur. Constat autem solum Nicænum celebratum esse ante Augustini natiuitatem. Nam Concilium Nicænum actum est anno C C C. X X V I I. Augustinus natus est anno C C C. L V I I. Concilium Constantinopolitanum actum est anno C C C. L X X X I I I. Vide Chronicum Eusebij cum additione Prosperi. Concilium Sardicense nec de ista quæstione tractauit, nec notum fuit Augustino, vt ostendimus in disputatione de iure appellationis, & sexto Cõcilio Carthaginensi.

Præterea in Concilio Nicæno can. 19. iubentur Paulianistæ rebaptizari, ex quo apertè deducitur ceterorum hæreticorum Baptisma approbatum à Concilio fuisse.

Denique (quod vnum sufficere deberet) S. HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos extremo, sic ait: *Synodus quoque Nicæna omnes hæreticos suscipit, exceptis Pauli Samosateni discipulis.* Hæc ille. Vbi apertissimè dicit, à Synodo Nicæna approbatum Baptisma hæreticorum omnium (de hac eñ re loquebatur) exceptis quibusdam, qui nimirum non vtebantur forma legitima.

Non diu pòst damnauit eundem errorem Concilium Carthaginense I. can. 1. præsidente Grato Episcopo, temporibus Constantini Imperatoris, cuius Concilij meminit etiam sanctus Augustinus, libro 2. cap. 2. de Baptismo contra Donatistas. Item Arelatense I. can. 8. eodem tempore: ac diu postea Concilium Constantiense, sess. 8. & Tridentinum, sessione 7. can. 12.

TERTIO, refutârunt Doctores permulti, ac præcipuè Augustinus in omnibus libris contra Donatistas. Optatus in libris contra Parmenianum, Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, Nazianzenus in oratione de Baptismo. S. Thomas lib. 4. contra Gentes, cap. 77. & Thomas VValdensis tomo 2.

mo 2. ab initio per multa capita, vbi etiam multorum multa profert testimonia.

Porrò argumenta præcipua quibus vtuntur tria sunt. PRIMO adferunt traditionem, & consuetudinem antiquissimam ab Apostolorum tempore. Hoc enim argumento præcipuè vsum S. Stephanum Papam testatur S. Cyprianus in epistola ad Pompeium. Eodem argumento vtitur passim S. AVGVSTINVS lib. 2. de Baptismo, cap. 9. *Consuetudinis*, inquit, *robore tenebatur orbis terrarum, & hac sola opponebatur inducere volentibus nouitatem.* Vincentius autem Lyrinensis in commonitorio, dicit tantùm valuisse apud Ecclesiam Catholicam hoc argumentum ductum à traditione, & consuetudine Ecclesiæ, vt hoc vno superata fuerit caussa S. Cypriani, qui summa eloquentia, & frequentissimo sanctorum Episcoporum Concilio, & multis diuinæ Scripturæ testimoniis contra veritatem pugnabat.

Ex quo intelligimus Lutherum cum suis, contrarium spiritum habere ei, quem habuit vetus, & vera Christi Ecclesia. Lutherus enim propter vnum Scripturæ testimonium perperam intellectum, contemnit æternam cõsuetudinem, vt ipsemet loquitur in libro de abroganda Missa; & in libro de instituendis ministris ad Pragenses. At vetus Ecclesia ex consuetudine ducentorum, vel trecentorum annorum explicabat omnia testimonia, quæ Cyprianus cum suis adferebãt, & meritò: Nam cùm certum sit, consuetudinẽ vniuersæ Ecclesiæ perpetuam non posse cum verbo Dei pugnare, & clarior sit consuetudo, quàm ipsum verbum; rectè iudicabant illi, ex consuetudine verbum Dei esse interpretandum, non ob verbum Dei obscurum & ambiguum, consuetudinem abolendam, vt Lutherani hoc tempore faciendum esse contendunt.

SECVNDO adferebant rationem in verbo Dei fundatam, quæ potest hoc syllogismo concludi. . Minister Sacramentorum operatur virtute, & auctoritate diuina, Deus autem non aufert à ministro datam ei potestatem ob eius peccatum, aut infidelitatem, ergo, &c.

PROBATVR Maior; nam Scripturæ passim hoc docent. Ioan. 1. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Præcipuus ergo auctor in Baptismo Christus est, non minister, vt fusè hinc deducit Augustinus, tract. 5. in Ioannem. 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incremẽtum dat*

Deus. PRAETEREA si ministri sua virtute baptizarent, essent diuersa Baptismata, alia aliis meliora pro diuersitate meritorum, & excellentiæ baptizantium. At vnum est Baptisma, ad Ephes. 4. ITEM Apostoli nunquam appellârunt Baptismum, suum, quem aliis conferebant, cùm tamen aliquando appellarent Euangelium suum, quod prædicabant, Roman. 16. & 2. Timoth. 2. *Iuxta Euangelium meum*. Ergo in Baptismo nihil suum agnoscebant, nisi nudum ministerium. DENIQVE æquum fuit, vt Sacramenta non penderent ab humana virtute, ne homines in hominibus confidere assuescerent, cùm scriptum sit: *Maledictus homo, qui confidit in homine*.

PROBATVR iam minor propositio. Nam auctoritas conferendi Sacramenta, non est gratia gratum faciens, sed gratis data: nô ergo ita pugnat cum improbitate vitæ, vt simul cum ea esse non possit. Constat enim eiusmodi gratias in peccatoribus esse posse, vt patet de Caipha, qui prophetauit, cùm tamen esset pessimus. Ioan. 11. item de illis, qui Matth. 7. dicunt: *Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus? &c.*

SECVNDO; Auctoritas conferendi Sacramenta, non datur in vtilitatem habentis, sed aliorum: igitur non erat conueniens, vt auferretur propter peccatum habentis; sic enim vnus puniretur ob culpam alterius.

TERTIO; Deus non aufert ob peccata potestatem iurisdictionis, vt patet 1. Petri 2. vbi iubet Apostolus, vt Christiani obediant dominis suis, non tantùm bonis, & modestis, sed etiã discolis: & ibidem iubet obedire Regibus, aliisq; Magistratibus Gentilium, qui infideles erant; igitur multò minus aufert potestatem ordinis. Nam si potestas auferretur ad puniẽdum eum, qui illã habet, magis deberet auferri potestas iurisdictionis, quàm ordinis; quia illa magis amatur, & proinde magis punitur, cui illa tollitur, & præterea magis dependet potestas iurisdictionis à probitate vitæ eius, in quo est, quàm potestas ordinis. Nam magis dominantur passiones in imperando, quàm in Sacramentis ministrandis, vt patet ex perientia.

QVARTO; Non aufert Deus hominibus ob peccata naturales potentias ad opera naturalia, vt notum est: igitur nec auferre debet supernaturalem potestatem ad opera supernaturalia, in quibus non consistit meritum operantis. Nam non minus Deus prouidit bono totius Ecclesiæ, quàm bono mũdi huius.

QVINTO;

QVINTO; Iudas peccator erat, & reprobus, & tamen baptizabat, vt colligit Augustinus tractat. 5. in Ioannem, ex illo Ioan. 4. *Ipse non baptizabat, sed discipuli eius.* Et quod efficaciter Iudas baptizauerit, docet idem Augustinus ex eo, quòd non legimus rebaptizatos, quos ille baptizauerat.

TERTIVM argumentum sumitur à similibus rebus. Nam INPRIMIS apud Iudæos circumcisi à Samaritanis, qui hæretici erant Hebræis, non circumcidebantur iterum, sed admittebantur, vt ritè circumcisi, vt Augustinus docet, lib. 1. cõtra Cresconium, cap. 31. DEINDE, verbũ Dei efficaciter prædicatur ab improbis, vt colligit Augustinus, lib. 4. de Baptismo, cap. 11. ex Matth. 23. Quæ dicunt, facite, quæ faciunt, nolite facere. & Philip. 1. *Quidam ex contentione Christum annunciant non syncerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? dum om ni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* PRAETEREA nihil refert ad efficaciam seminis, & plantationis, vt idem Augustinus ratiocinatur, lib. 3. in Cresconium, cap. 8. an lotis manibus, an sordidis id fiat, modò bonum sit semen, & terra fertilis, nec desit calor solis, & pluuia de cœlo. Item vt Nazianzenus docet in oratione de Baptismo, non minus rectè imprimit imaginem Regis sigillum ferreum, quàm sigillum aureum. Item vt idẽ Augustinus docet, lib. 3. de Baptismo, cap. 10. lumen solis, vel etiam lampadum non inquinatur, etiamsi per lutum transeat, & loca cænosa. DENIQVE, vt idem habet Augustinus tract. 5. in Ioannem, parùm refert, vtrum aqua ad areolas irrigandas per canalem lapideum, an per argenteum transeat.

Quoad TERTIVM; Argumenta hæreticorum refelluntur ab Augustino diligentissimè in libris septem contra Donatistas. Præcipua erant hæc. PRIMVM: Nemo dat, quod non habet. Hæretici, & impij non habent remissionem peccatorum; igitur non dant: quare non efficaciter Sacramenta ministrant.

RESPONDEO ad Minorem, hæreticos non habere remissionem peccatorum formaliter, tamẽ habere ministerialiter, quomodo famulus, qui sæpe nõ habet vnum obulum, tamen defert multos aureos à Domino suo ad alium aliquem. Et in rebus naturalibus, & artificialibus, effectus non debet esse similis instrumento, sed caussæ principali. Non habet calor

formam substantialem ignis, nec habet dolabra formam cathedræ:& tamen eas efficiunt instrumentaliter.

Adde PRAETEREA distinguendum esse ipsum Sacramentum ab effectu ipsius;& inter effectus distinguẽdum esse characterem à gratia:hæc enim omnia separari possunt ab inuicem. Poterit igitur fieri,vt hæreticus baptizet, & characterẽ, ac gratiam conferat,vt si baptizet infantem. Item vt gratiam non conferat,quia is qui baptizatur ponit obicem infidelitatis credens hæretico: sed non ideò inanis est Baptismus; nam efficit characterem. Item vt nec characterem, nec gratiam conferat,vt si det extremam vnctionem ægroto hæretico: tamen adhuc etiam tunc verum Sacramentum, & Sacramentum efficax ministrat, licet in suscipiente nihil operetur ob eius indispositionem. Vbi NOTANDVM cum Augustino lib. 6. de Baptismo, cap.1. hanc fuisse præcipuam caussam erroris Cypriani,& aliorum,quia nõ distinguebant inter Sacramenta,& eorum vsum,& effectum.

SECVNDVM argumentum contra solutionem præcedentis: Qui non habet Spiritum sanctum, non potest remittere peccata:dictum est enim Ioan.20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* At hæretici, & impij non habent Spiritum sanctum;ergo,&c.

RESPONDEO,negãdo minorem. Siquidem per Spiritum sanctum eo loco intelligimus potestatem remittendi peccata,vt intelligunt Chrysostomus & Cyrillus in eum locum.Potest autem & potestas esse sine gratia gratum faciente. Quod autem nomine Spiritus sancti intelligi possint quælibet eius dona,licet non faciant hominem sanctum,patet ex 1.Cor.12. *Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij datur per spiritum sermo sapiẽtiæ, &c.* & 1.Corinth.14. *Spiritus Prophetarum Prophetis subiecti sunt.* vbi spiritum vocat donum prophetandi à Spiritu sancto datum.

Posset etiam dici,voluisse Dominum significare illis verbis: *Accipite Spiritum sanctum, &c.* effectũ Sacramentorum præcipuè pendere à virtute Spiritus sancti: proinde necessarium esse,vt saltem assistat Spiritus, & sic accipiatur saltem vt assistens,& operãs in Sacramentis,licet non operetur in ipso ministro. Assistit autem Spiritus sanctus Sacramentis suis semper (vt Augustinus rectè docet, libro 3. de Baptismo, cap.10.) etiamsi

etiamsi minister sit adulter, vel homicida; quia Sacramentum nunquam est adulterum.

Denique, quia non desunt qui hoc loco per Spiritum sanctum intelligãt Spiritum, vt gratiam, & charitatem largitur, ac diffundit in cordibus nostris, vt Ambrosius serm. 10. in Psal. 118. & Augustinus in commentario, cap. 20. Ioannis: ideò possumus addere, gratiam quidem Spiritus sancti dari per sacram Ordinationem cum potestate remittendi peccata; sed non inde colligi posse, eum, qui gratiam non habet, non posse peccata remittere. Non enim gratia illa idem est cum potestate remittendi peccata, neq; cum illa ita cõiuncta, vt separari nequeat: nam non datur, vt qui eam habet, possit peccata remittere, sed vt nõ offendat Deum in tam sancto ministerio, si ipse inimicus Dei permanens alios Deo reconciliare præsumat.

TERTIVM argumentum: Sacramenta sunt solius Ecclesiæ Catholicæ, quam Christus condidit; at hæretici sunt extra Ecclesiam in synagoga Satanæ.

RESPONDEO; Sacramenta semper esse Ecclesiæ, etiamsi interdum extra Ecclesiam reperiantur. Quocirca cùm veniunt ad Ecclesiam baptizati ab hæreticis, agnoscendum est quod est Ecclesiæ, id est, Baptisma, & retinendum, corrigendus verò error. Alioqui etiam Euangelium, & alia multa bona, & vera repudianda essent, quæ interdum apud hæreticos inueniuntur.

Possent VLTIMO adferri quædam loca Patrum, vt ATHANASII serm. 3. contra Arianos, vbi dicit, omnes hæreticos habere inutilem aquam. Itèm AMBROSII libro de iis, qui mysteriis initiantur, cap. 4. vbi dicit: *Non sanat Baptismus perfidorum.* Et LEONIS epist. 77. ad Nicetam, cap. vlt. vbi dicit, nullum hæreticum posse dare per Sacramenta sanctificationem.

RESPONDEO; ATHANASIVS duo dicit. PRIMVM sic ait: *Ariani autem veniunt in periculum, ne amittant integritatem mysterij, loquor autem de Baptismate.* SECVNDO absolutè negat Baptismum Arianorum, aut aliorum hæreticorum mũdare: *Non enim,* inquit, *qui simpliciter ait, Domine, is est, qui donat legitimum Baptisma, sed qui nomen exprimit, & fidem rectam habet.* Priori loco agit de ipsa substantia Sacramenti, & ideò non dicit, absolutè Baptismum Arianorum non esse integrum, sed ait periculum esse, ne aliquando non sit integer, quia nimirum facile erat, vt corrumperent for-

 mam,

mam,& nomine Patris, & Filij dicerent factorem, & facturam,vt ipſe ibidem ait. Poſteriori loco non agit de ſubſtantia, ſed de vtilitate Sacramenti: & ideò abſolutè hæreticos, quia carent recta fide, non ſanctificare eos, quos baptizant,quod intelligitur de illis, qui eis in hæreſi conſentiunt. Et eodem modo loquuntur Ambroſius, & Leo, & alij. Vnde nunquam dicunt iſti Patres, Baptiſmum hæreticorum eſſe iterandum, quod certè dicerent,ſi de ſubſtantia loquerentur.

CAPVT XXVII.

Requiri intentionem faciendi quod Eccleſia facit.

RESTAT POSTREMA quæſtio de cauſſa miniſteriali; Sítne intentio miniſtri neceſſaria ad Sacramenti perfectionem. Quatuor erunt partes huius quæſtionis. PRIMO, explicanda erit ſententia hæreticorum. SECVNDO, ſententia Catholicorum ſimul explicanda, & vindicanda à mendaciis aduerſariorum. TERTIO, confirmanda veritas. QVARTO, ſoluendæ obiectiones.

Quantum ad PRIMVM, noua hæreſis noſtro tempore exorta eſt, non requiri intentionem in miniſtro Sacramenti; ſed Sacramentum omninò perfici, ſi res, & verba adſint, etiamſi miniſter ioco, aut irriſoriè, aut fictè, & mendaciter actionem illam peragat. Primus auctor videtur fuiſſe Lutherus. Sic enim ſcribit in libro de captiuitate Babylon. cap. de Baptiſmo: *Non dubitem*, inquit, *ſi quis in nomine Domini ſuſcipiat, etiāſi impius miniſter non det in nomine Domini, vere baptizatum eſſe in nomine Domini. Non enim in cōferentis tantum, quantum in ſuſcipientis fide, vel vſu ſita eſt virtus Baptiſmi, ſicut legitur exemplum de quodam mimo per iocum baptizato.* Et in artic. 12. eorum, quos Leo Papa damnauit: *Si ſacerdos*, inquit, *non ſeriò, ſed ioco abſolueret: ſi tamen credat ſe eſſe abſolutum, veriſſimè eſt abſolutus.* Et in aſſertione idipſum confirmat: necnon in libro de Miſſa priuata, anno XXXIV. edito, idem probat tribus argumentis, quæ poſtea ſoluentur.

Ioannes Caluinus Lutherum ſequutus in Antidoto Concilij Trident. ſeſſ. 7. can. 11. *Quod*, inquit, *de intentione conſecrandi garriunt, à ſophiſtis nulla probabili ratione fuit proditum.*

eum. Et infrà: *Ego verò sacrosanctæ Christi institutioni tantum defero, vt si Epicureus quispiam, intus totam actionem subsannans, mihi cœnam ex Christi mandato, & secundum regulam ab eo datam, rituq; legitimo administret, non dubitem panem, & calicem illius manu porrecta vera mihi esse corporis et sanguinis Christi pignora.* Idem docet Tilmannus Heshusius in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, loco 15.

Idem etiam Martinus Kemnitius in 2. parte Examin. pag. 141. & sequentibus, vbi fusè de hac re tractat. Et quanquam pag. 146. docet, actionem Sacramentalem non debere esse mimicam subsannationem, aut ridiculum lusum, in quo videtur nobiscum conuenire: tamen intelligit hoc de exteriore actione tantùm, non de intentione interna. Nam postea pag. 154. docet, Sacramentum esse verum, licet minister animo irrisorio Sacramentum administret: & tota disputatione id contendit, non pendere Sacramenti efficaciam vllo modo ab intentione ministri. Et infrà pag. 1045. vbi agit de Absolutione: *Nec sollicita*, inquit, *esse debet conscientia de intentione ministri, sed si vox Euangelij annunciatur; fides eam apprehendens, statuat se coram Deo absolutum: quidquid sit de sacerdotis animo.*

Ad hanc hæreticorum sententiã proximè accessisse videtur Ambrosius Catharinus, qui in opusculo de intẽtione ministri Sacramentorum, distinguit duplicem intẽtionem; vnam, faciendi simpliciter actũ externum, quem facit Ecclesia; alterã, faciendi actum externũ non simpliciter, sed vt Sacramentalẽ, siue animo celebrandi mysterium, quod Christus instituit, & Ecclesia celebrat. Et quidẽ priorem intentionem ait requiri, posteriorẽ negat. Itaq; si quis dum puerum baptizat, intendat fundere aquã super puerum, & dicere; Ego te baptizo, secundum Catharinum erit verũ Sacramentum, etiamsi ille intendat aquã fundere, & illa verba dicere solùm ad lauandũ corpus pueri à sordibus, vel ad ludendum eo modo. Quæ opinio non video quid differat à sententia Kemnitij, & aliorum hæreticorum, nisi quod Catharinus in fine opusculi subiicit se Apostolicæ sedi, & Concilio; illi autem rident vtrumque.

Quantum ad SECVNDVM, sententia Catholicorum est, requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Ita enĩ expressè habent Concilium Tridentinum, sess. 7. can. 11. & Concilium Florentinum in instructione Armenorum.

Sunt autem hoc loco quædam notanda. PRIMO, non ita requiri, vt minister habeat intentionem generalem faciendi, quod facit Ecclesia, vt non possit habere particularem: immò melius est habere particularem, id est, conferendi Sacramentum Baptismi, Absolutionis, Confirmationis, cõsecrandi Eucharistiam, &c. Sed qui non nosset nostra mysteria, satis esset, si in generali intenderet facere, quod facit Ecclesia: & hoc docent Concilia.

SECVNDO, non est opus intendere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod facit vera Ecclesia, quæcunq; illa sit, vel quod Christus instituit, vel quod faciunt Christiani: ista enim in idem recidunt.

PETES, quid si quis intendat facere, quod facit Ecclesia aliqua particularis, & falsa, vt Geneuensis, & intendat non facere, quod facit Ecclesia Romana? RESPONDEO, etiam id sufficere. Nam qui intendit facere, quod facit Ecclesia Geneuensis, intendit facere, quod facit Ecclesia vniuersalis. Ideò enim ille intendit facere, quod facit talis Ecclesia, quia putat illam esse membrum Ecclesię verę vniuersalis: licet fallatur in cognitione veræ Ecclesię. Non autem tollit efficaciam Sacramenti error ministri circa Ecclesiam, sed defectus intẽtionis.

TERTIO, non requiritur necessariò actualis intentio, nec sufficit habitualis, sed virtualis requiritur, & sufficit, quamuis danda sit opera, vt actualis habeatur. Actualis dicitur, quando minister actu habet talem intentionem: quæ quidẽ actualis intentio non requirit, vt quidam scrupulosi faciunt, vt dicamus ore aut corde illa formalia verba; Intendo hoc facere, aut volo hoc facere, sed tantùm requirit, vt homo sit præsens animo, & attentè faciat, quod facit. Ista enim dicitur intentio in actu exercito, vt loquitur Caietanus, & vt diximus, non necessariò exigitur; quia non est in nostra potestate, quin distrahatur aliquando nostra cogitatio, etiam dum res sanctissimas agimus. Habitualis dicitur inclinatio quædá, seu promptitudo ex habitu infuso, vel acquisito, qualis etiã in dormiente inesse potest: & hæc sine dubio non sufficit. Nam actus inde procedens, nõ est humanus, & deliberatus; alioqui baptizatus diceretur, si quis à dormiente, vel ebrio baptizatus esset. Virtualis dicitur cùm actualis intentio in præsenti non adest ob aliquam euagationem mẽtis, tamen paulò antè adfuit, & in virtute illius fit operatio: & hæc omnium consensu requiritur, si

actualis

actualis non adſit, & ſufficit. Neque repugnat huic doctrinæ S.Thomas,licet 3.par.quæſt.64.art.8.dicat,ſufficere habitualem intentionem. Nam (vt ipſe ſe explicat) per habitualem intelligit virtualem; ipſe enim ſolùm meminit intentionis actualis, & habitualis. Scotus autem, & Gabriel, & alij poſteriores,maioris claritatis gratia fecerunt trimembrem diſtinctionem, & virtualem appellarunt, quam S.Thomas vocat habitualem, & addiderunt aliam habitualem, quam S.Thomas omiſit.

VLTIMO notandum eſt,in hac tota doctrina mirificè conuenire Catholicos doctores,vno Catharino excepto:Id quod patebit ex refutatione mendaciorum Tilmanni & Kemnitij.

PRIMO;Vterq; auctor locis notatis dicit,Concilium Tridentinum definiuiſſe,non eſſe ratum Sacramentum,niſi miniſter intendat non ſolùm actũ, ſed etiam finem Sacramenti, id eſt,intendat illud, propter quod Sacramentum eſt inſtitutum: quod certè multum diſtat à noſtra ſententia.

Sed hoc merum mendacium eſt. Concilium enim in toto can.11. non nominat finem Sacramenti, neque dicit Concilium,vt illi videntur accepiſſe,oportere miniſtrum intendere id facere,quod Eccleſia intendit,ſed quod Eccleſia facit.Porrò, quod Eccleſia facit, non finem, ſed actionem ſignificat. Denique ex praxi id conſtat. Nam neque vetus Eccleſia rebaptizabat baptizatos paruulos à Pelagianis, neq; nos rebaptizamus baptizatos à Zvvinglianis,& Caluiniſtis, & tamen ſcimus omnes iſtos baptizare ſine intentione veri finis, qui eſt tollere peccatum originale. Neque tamen volumus à Concilio definitum id quod vult Catharinus, & quod Kemnitius vellet, nimirum, vt ſolùm intendat miniſter facere actum externum, quem Eccleſia facit: id enim non erat opus definire, cùm à nemine vnquam negatum fuiſſet, nec poſſet negari. Deinde qui intendit facere externum actum, ſed non ſeriò, is non intendit facere, quod facit Eccleſia, ſed intendit ſimulare,quod facit Eccleſia.Quomodo milites illi,qui genu flexo, dicebant Chriſto: *Aue Rex Iudæorum,* verè intendebant flectere genua, & dicere illa verba, tamen quia non ſeriò,ſed ioco id faciebant, nemo diceret eos intendiſſe facere, quod faciunt qui adorant ſuos Reges, ſed intendiſſe ſimulare adorationem.

SECVNDO Kemnitius dicit, Scholaſticos inter ſe diſſenti-

re, quod Magister Sententiarum, & Innocentius Papa IV. velint sufficere intentionem faciendi, quod Christus instituit. Alexander autem Alensis, & Gabriel velint requiri etiam intentionem finis Sacramenti.

Sed non verè dissentiunt Scholastici, si rectè intelligantur: omnes enim in 4. sent. dist. 6. docent id ipsum, quod Magister docet. Neq; excipiendi sunt Alexander & Gabriel. Nam Alexander in 4. p. summæ, q. 13. mem. 1. art. 2. dicit quidem requiri in ministro intentionem finis Sacramenti, sed per intentionē finis intelligit intentionem actionis integræ, & completę, & sic idem dicit, quod alij dicunt, sed aliis verbis. Id ita esse, patet ex eodem loco, vbi duplicem finem distinguit; vnum intrinsecum operi, qui nihil est aliud, nisi terminus, & complementū actionis; alterum extrinsecum, qui est fructus, & vtilitas rei. Verbi gratia, in Sacramento, finis intrinsecus est completa cæremonia per res, & verba ritè coniuncta; finis extrinsecus est remissio peccatorum. Affirmat autem Alexander intentionem prioris finis necessariò requiri, non autem posterioris.

Porrò Gabriel in 4. distinct. 6. quæst. 1. conclusione 3. dicit, requiri intentionem ministri, non solùm respectu actus baptizandi, vt obiecti, sed etiam respectu effectus, vt finis. Accepit autem Gabriel hæc omnia à Scoto in 4. dist. 6. quæst. 5. Vterque autem, vt ipsi se explicant, intelligunt per actum, vt obiectum, ipsum actum externum, qualem etiam intendere posset, qui ioco baptizare vellet: quam intentionem etiam nos diximus non sufficere. Per effectum autem, vt finem, intelligunt finem quendam generalem, & remotum, non particularem, & proximum. Non enim volunt requiri, vt minister intendat effectum gratiæ, vel salutis, sed solùm vt intendat id facere in baptizato, quod faciunt Christiani in iis, quos baptizant; sic enim Scotus explicat. Hoc autē nihil est aliud, quàm dicere requiri intentionem respectu operis, non vt est opus quoddam naturale, & quod ioco fieri potest, sed vt est opus sacrum, seu vt est cæremonia, quam Christus instituit, siue qua Christiani vtuntur. Atque ita recidit hęc sententia in id, quod omnes Catholici dicunt.

Quantum ad TERTIVM, probanda est sententia Ecclesię. PRIMA ratio; Sicut certa forma verborum requiritur necessariò, vt determinetur indifferentia materiæ; ita requiritur aliquid, quo determinetur indifferentia formæ. Nam illa

verba;

verba; Ego te baptizo, & similia, possunt habere varias significationes. Nam baptizare est tingere aquis; tingit autē aquis, qui lauat sordes corporis, qui refrigerat, qui lauando medetur, &c. At nihil fingi potest, quo determinetur hæc indifferentia formæ; nisi intentio ministri, qui illa verba profert, & cuius est tota actio; ergo, &c. Dicent fortasse determinari ab intentione suscipientis; at falsum est. Nam hîc agimus de actione ministri, non de actione suscipientis; non potest autem actio vnius determinari ab intentione alterius. Præterea quid fieret, cùm baptizantur, qui nihil intendere possunt, vt infantes? Nam dicent determinari ab institutione Christi. Sed contrà; nam si Christi institutio id faceret vt illa verba id significarent, modò proferantur exterius, sine vllo ordine ad intentionem dicentis, quare non esset verum Sacramentum, si ea verba à psitaco proferrentur?

SECVNDA ratio sumitur ex genere ministerij. Nam ministri Sacramentorum sunt instrumenta Dei, sed instrumenta animata, & ratione vtentia. Vbi NOTANDVM est, multis modis posse vnum hominem esse instrumentum alicuius agentis.

PRIMO, secundum sola membra corporalia, vt si quis vtatur manu alterius ad aliquid capiendum, vel si cogat eum ferre onera, id quod potest fieri sine vlla eius voluntate.

SECVNDO, per membra corporalia, & potentias sentientes, vt si quis iubeat seruum legere aliquid, aut alicui aliquid significare, aut excubare, & respicere aliquid, & renuntiare quid videat: & ad hoc non requiritur voluntas serui, nisi qua velit actum exteriorem facere. Nam etiamsi non intendat legere significanter, tamen si velit ea verba proferre, satisfacit muneri suo: quia non vtitur Dominus pro instrumento, nisi eius lingua, & oculis, &c.

TERTIO, per membra corporalia, potentias sentientes, & etiam rationem; vt cùm Rex constituit præsides, & iudices in vrbibus, qui nomine suo ius dicant, & gubernent populos: in huiusmodi enim non solùm corpus, & sensus, sed etiam prudentia, & voluntas sunt instrumenta. Non enim Rex determinat actiones particulares, sed relinquit in arbitrio instrumenti. Quare in talibus requiritur necessariò non solùm potestas, sed etiam voluntas, & proinde intentio exercendi actiones. Nec verè est absolutus, quem iudex absoluit sine intentione, licet exterius videatur absolutus. Ministros autem

Sacra-

Sacramentorum esse huius tertij generis, patet ex Scripturis. Nam Matthæi 24. dicitur: *Quis est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* vbi fidelitas, & prudentia indicant talem esse hunc seruum, vt in eius arbitrio sit facere, & non facere: ad hoc enim requiritur fidelitas, & prudentia. Præterea ideò vocantur præpositi; ad Rom. 12. *Qui præest in sollicitudine.* Et Hebr. 13. *Obedite præpositis.* Denique non determinauit Christus particulares actiones, sed ait: *Cui remiseritis peccata, remittuntur eis,* Ioan. 20. vbi manifestè relinquit in eorum arbitrio, vt soluant, vel ligent. Et hæc ratio planè conuincit. Nam cùm eiusmodi instrumenta potissimùm sint instrumēta per voluntatem, & intentionem; si hæc tollatur, desinunt esse instrumenta.

TERTIA ratio sumitur ex discrimine inter verba speculatiua, & practica. Nam verba speculatiua, quia totam efficaciam suam habent in significando, à quocunque dicantur; eandem vim habent: idem enim significant verba, siue dicantur ab homine sobrio, siue ab ebrio, siue etiam à psitaco, vel ab asina Balaam, modò non sit ambigua significatio, quia tunc, vt diximus, deberet determinari ex intentione dicentis. At verba practica, quæ præter significationem habent efficientiam, non sunt efficacia, nisi dicantur ab eo, qui habet potestatem, & voluntatem faciendi quod verba significant. Id patet inductione. Nam imperia Regum, & Iudicum sunt efficacia, non imperia priuatorum. Similiter qui habent donum miraculorum, efficaciter imperant morbis, & dæmonibus; non autem alij, etiamsi iisdem verbis vtātur. Et ratio est, quia cùm verba per se, & naturaliter non sint operatiua, necesse est vt tunc solùm sint efficacia, cùm ab eo dicuntur, qui habet potestatem. Idem de voluntate probari potest, nam potestas nunquam exit in actum, nisi velit, qui eam habet. Quare de potestate prophetandi dicit Apostolus, 1. Cor. 14. *Spiritus Prophetarum Prophetis subiecti sunt.* Et idem patet experientia; nam si Rex sine intentione, vt somniando, iubeat aliquem occidi, imperium non solet mandari exequutioni, quia non constat, an velit, licet possit Rex illud iubere. Sed constat verba Sacramentorum esse verba practica, cùm sint instrumenta iustificationis; ergo requirunt potestatem, & voluntatem, ac proinde intentionem.

Si quis OBIICIAT, verba Sacramentorum habere in se virtu-

virtutem operatiuam ex Christi institutione; proinde non pendere eorum efficaciam ab intentione, vel potestate ministri.

RESPONDERI debet, duas esse Theologorum sententias. ALIQVI enim, vt Caietanus 3. par. quæst. 64. art. 1. & Sotus 4. dist. 1. quæst. 5. art. 1. & Ledesmius ibidem, volunt in ipso etiam ministro esse virtutem operatiuam efficienter, & instrumentaliter, vt est in Sacramento, & secundum hanc sententiam facilis est solutio. Nam in verbis Sacramentalibus est virtus operatiua, sed dependenter à ministro. Tunc enim solùm illa verba habent virtutem, dum coniunguntur cum virtute, quę est in ministro.

ALII tamen sentiunt ministrum non habere in se vim vllam efficientem respectu iustificationis, sed eam solùm esse in Sacramento: ministrum autem solùm concurrere applicando Sacramenta; quomodo qui plantat, & qui rigat (quibus comparat Apostolus ministros Ecclesiæ, 1. Corint. 3.) non producunt efficienter, & physicè fructus arborum, sed applicant agentia. Ita videtur quibusdam sentire S. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 1. ad primum. Neq; inferri debet; Ergo ministri secundum hanc sententiam non verè, & propriè consecrant, absoluunt, lauant, reconciliant, &c. Nam hoc interest inter agentia voluntaria, & res ceteras, quòd res ceterę non dicuntur, propriè agere, quando solùm applicant agentia: nō enim dicitur propriè felis incendisse domum, si ignem applicuit, sed dicitur domus illa casu combusta. At agentia voluntari.. quando de industria applicant agentia, dicuntur propriissimè agere. Nam & medicus propriè curat ægrotum, cùm adhibet medicinam salutarem; & propriè illum occidit, cùm de industria pro medicina porrigit venenum. Et secũdum hanc sententiam respondendum est ad obiectionem positam, verba Sacramentalia non habere virtutem, & proinde non esse Sacramentalia, nisi quando mouentur à Deo vt instrumēta; non autem mouentur à Deo, vt instrumēta, nisi quando pronunciantur ab eo, cui ipse commisit. Quare semper aliquo modo pendent verba Sacramentalia à ministri potestate, & voluntate. Quamuis igitur prior sentētia probabilior videatur: tamen secundum vtramq; rectè soluitur argumentum.

QVARTA ratio ex absurdis, quæ alioqui sequerentur, vt bene notat Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, p. 6. c. 13.

Nam

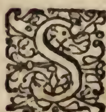
Nam PRIMO, si parens aliquis duceret filium ad balnea, & dum puerum immergit, more Christiano signaret eum cruce, & diceret; Lauo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nimirum inuocans Deum, vt bene cedat illa lotio, & nihil de Baptismo cogitans; tunc ille puer deberet dici baptizatus, si non requiritur intentio baptizandi, sed sufficiant materia, & forma quomodocunq; prolata. Hoc tamen planè ridiculum est.

SECVNDO, si Sacerdos in mensa legeret Euangelium, vt fieri solet in mensa Prælatorum, & religiosorum; & inter legendum pronunciaret illa verba: *Hoc est corpus meum*; Et: *Hic est sanguis meus*, iam totus panis, & totum vinum illius mensæ esset consecratum, si non requiritur intentio.

TERTIO, si cùm aliquis ancillam conducit, diceret; Accipio te in meam (intelligens, sed non exprimens ancillam) & illa diceret; Accipio te in meum (intelligens herum, sed non exprimens) iam illi essent coniugati.

CAPVT XXVIII.

Soluuntur argumenta.

SVPEREST argumenta soluere. PRIMO Lutheri. SECVNDO Caluini. TERTIO Kemnitij. QVARTO Catharini.

PRIMVM argumentum Lutheri ex assertione art. 12. Verbum Dei, quacunque intentione dicatur, excitat fidem in audiente. Sed fides est quæ iustificat; ergo verbum Sacramentale, quacunque intentione proferatur, efficax est, & confirmat. Quia Philipp. 1. Apostolus gaudet prædicari verbum quacunq; intentione, etiamsi aliqui prædicarent, vt inuidiam Paulo conflarent, quia nimirum etiam eo modo poterat verbum esse fructuosum: igitur eodem modo verbum in Sacramentis, licet ioco prolatum, vtile erit.

SECVNDO confirmat idem Lutherus in lib. de Missa priuata, ex eo quod Alexander Episcopus Alexandrinus ratum habuisse legitur Baptismum, quem Athanasius puer aliis pueris per iocum contulerat. Item ex eo, quod legitur in aliis historiis de quibusdam Gentilibus parasitis, qui vnum ex suis baptizarunt, vt riderent Christianos, & ille tamen continuò conuersus est, vbi aqua eum attigit, ex quo intelligimus fuisse illum verum Baptismum.

RESPON-

RESPONDEO, PRIMVM argumentū rectè probare apud eos, qui sentiunt cum Luthero Sacramenta tantùm esse instituta ad excitandam fidem, & solam fidem iustificare: at apud nos nihil concludit. Nam etiamsi concedamus verbum quacunq; intentione prolatum, posse excitare fidem, non tamen concedimus verbum quacunq; intentione prolatum habere posse effectum Sacramentalem. Ratio discriminis est, quia ad excitandam fidem non requiritur vlla efficientia, sed sufficit significatio, vt notum est.

AD confirmationem dico, aliud esse intendere non concionari, aliud intendere concionari, sed ob malum finem. Paulus de hoc posteriore loquitur; & hoc modo concedimus Baptismum esse verum, & efficacem cùm minister intendit verè baptizare, licet ob malum finem. DICES etiam, qui intendit non concionari seriò, si tamen verba concionis proferat, fructum facere poterit: Ergo, &c. RESPONDEO, non esse eandem rationem verbi concionalis, & Sacramentalis. Nam verba concionum sunt verba, vt sic dicam, speculatiua, quæ non pendent ab intentione; verba Sacramentalia sunt practica, quæ, vt probauimus, pendent ab intentione.

Quamuis autem argumenta hæc concludant in via Lutheri, tamen non esse rectam eam viam, patet ex istis iisdem argumentis. Nam concluditur sola verba sufficere sine aqua, vel alio elemento; item concludunt Sacramenta posse conferri ab ebrio, immò etiam à pica.

AD SECVNDAM confirmationem respondeo, duobus modis posse per iocum Sacramenta conferri (vt explicat Hugo lib. 2. de Sacramentis, par. 6. cap. 13.) VNO modo, vt qui ludunt, intendant verè Sacramenta conferre, sed ob finem recreandi animum eo modo: quomodo possent alij verè intendere Sacramenta conferre, sed ob finem lucrandę pecunię. Et hic ludus non impedit veritatem Sacramenti, quia hic iocus est extrinsecus ipsi Sacramentali actioni. ALIO modo, vt qui ludunt, intendant non verè Sacramenta conferre, sed illudere, & decipere, quomodo, qui Christum purpura induebant, eiq; dicebant: *Aue Rex Iudæorum*, non intendebant eum Regem facere, sed ei illudere. Et hic ludus impedit veritatem Sacramenti, quia hic iocus est intrinsecus actioni.

DICO igitur ludum Athanasij fuisse prioris generis: nā verè voluit baptizare, sed accepit eam actionē pro materia ludi, &

oble-

oblectationis.Id ita esse colligitur tum ex ipsa historia,quam scribunt Ruffinus,lib.10.hist.cap.14.Sozomenus lib.2.cap.16. & Nicephorus libro 8. cap.40. Scribunt enim hi auctores ab Athanasio solos Catechumenos baptizatos, idque omnibus Ecclesiæ cæremoniis adhibitis;tum etiam ex eo, quod solent pueri seriò facere res ludicras. Nam, verbi gratia, cùm fingunt vnum esse Regem,alios famulos, vel fingunt oppugnationem alicuius loci, verè intendit Rex eorum iubere, & illi intendunt obedire;&seriò oppugnant locum aliquem,& alij seriò defendunt: dicuntur tamen hæc ludicra, quia sunt puerilia, & quia gratia oblectationis suscipiuntur. Similem historiam suo tempore accidisse scribit idem Nicephorus,lib.5. cap.vlt.

Ad illud de mimo RESPONDEO,nihil in historia illa esse contra nos. Nam primus, qui historiam scripsit, fuit (quod sciam) Ado Treuirensis in martyrologio 8. Kalend. Septembris.Ab eo acceperunt posteriores Vincentius, speculo historiali,lib.12.cap.102. & S.Antoninus,1.par.tit.8.cap.1.§.9. summę historialis.Porrò Ado scribit,mimum illum nomine Genesium,coram Imperatore Diocletiano gratia irridendi mysteria Christiana, se ægrotum finxisse, ac Baptismum postulasse; tum iussu Imperatoris accersitum presbyterum & exorcistam,qui eum baptizarent. Verùm cùm à presbytero interrogaretur,quid peteret,illum repentè conuersum,non fictè, sed seriò respondisse, gratiam Christi se petere, atque ita baptizatum verè, & seriò, cùm & presbyter baptizare intenderet, & ille intenderet suscipere Baptismum; licet Imperator adhuc crederet eum fingere. Vide Surium, tomo 4.in vita S. Genesij.

SECVNDVM argumentum est Caluini in Antidoto, & Kemnitij in 2.par.Examinis,loco citato, qui inde argumentum sumunt, quod si ab intentione ministri penderet efficacia Sacramenti,periret certitudo, quam homo debet habere de effectu Sacramenti, & consolatio spiritualis, quia nemo potest certus esse de intentione alterius.

RESPONDEO,non debere hominem in hoc mundo quęrere certitudinem de sua salute, vel iustificatione infallibilem, qualis est certitudo fidei diuinæ. Hæc enim non conuenit huic statui, de quo dicit Apostolus,1.Cor.10. *Qui stat, videat,ne cadat.* Et Philipp.2. *Cum timore, & tremore salutem*

vestram

vestram operamini. De qua re vide Augustinum, lib. 2. de bono perseuer. cap. 13. & de corrept. & gratia, cap. 13. Certitudinem autem humanam, & moralem, quæ sufficiat, vt homo quiescat, ex Sacramentis habemus, etiamsi pendeant ab intentione alterius. Nam cùm habere intentionem sit facillimum, nulla est caussa dubitandi, an minister habuerit intentionem, nisi aliquo signo exteriori id prodat: & hoc sufficit, vt homo non quærat iterum baptizari, sed acquiescat in accepto Baptismo.

Et NOTA, Lutheranos cogi idipsum confiteri etiamsi nolint. Nam ipsi baptizantur adhuc infantes more Catholicorum; quocirca cùm adoleuerint non possunt recordari, nec scire an habuerint Baptismum, nisi credere velint parentibus. Itaque parentibus credunt, qui tamen decipere possunt, & in eo acquiescunt. Quantò magis poterit acquiescere in Baptismo is, qui videt se baptizari, & intelligit verba, nec habet vllam coniecturam contrariæ intentionis ministri; si is acquiescit, qui tantùm credit parentibus, vel amicis dicentibus, eum esse baptizatum?

TERTIVM argumentum est Kemnitij ex auctoritate S. Augustini, lib. 7. de Baptismo, cap. 53. vbi non audet definire an Baptismus collatus per iocum teneat, sed dicit exspectandam Dei reuelationem. Addunt quidam alij alium locum Augustini ex tractat. 5. in Ioan. vbi videtur dicere, Baptismum ab ebrio collatum, esse ratum, cùm tamen constet, ebrios nõ habere intentionem.

ADDIT etiam Kemnitius Innocentium Papam IV. qui teste Angelo in sua summa, sensit ad veritatem Sacramenti non requiri, vt minister gerat in mente facere, quod facit Ecclesia, immò, si contrarium gerat in mente, id est, non facere, quod facit Ecclesia, si tamen appareat, quod velit illud facere, satis esse.

RESPONDEO, locum Augustini esse contra aduersarios. Nam inprimis ibidem AVGVSTINVS dicit, se de ea re dubitasse, quia in nullo Concilio res definita fuerat: *Sed nobis,* inquit, *tutum est in ea nõ progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt. Id autem fit cura secura vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri, et Saluatoris IESV Christi vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.* Nunc

autem res definita est in duobus generalibus Conciliis, Florentino, & Tridentino. Neq; refert, quod non recipiuntur à Lutheranis: nam neq; Nicænum recipiebatur à Donatistis in caussa Anabaptismi; & tamen Augustinus vbiq; affirmat, rem esse certam, & definitam ob illius Concilij auctoritatem. Deinde ibidem Augustinus cùm dicit, petendam esse Dei reuelationem, an Baptismus ioco traditus, sine vera intentione conferendi sit ratus, apertè testatur non esse certum ex Scripturis, vt aduersarij iactant, Sacramenta non requirere intentionem ministri. Præterea sine dubio nos longè melius facimus secundum Augustini sententiam baptizando eos, qui sunt baptizati sine intentione, quàm Lutherani non baptizando. Nam in re dubia præstat repetere Baptismum, saltem sub conditione, quàm exponere se periculo amittendi Baptismum. AD alium locum Augustini facilis est responsio: nam non dicit ebrij, sed ebriosi Baptismum esse ratum.

Ad auctoritatem Innocentij RESPONDEO, Kemnitium more suo non fideliter recitasse eius sententiã. INNOCENTIVS enim in cap. Si quis puerum, extra de Baptismo, &c. postquam dixerat, Sacramentum esse ratum, etiamsi minister gerat in mente non facere, quod facit Ecclesia, addidit: *Dummodo intendat baptizare*, quæ verba omisit Kemnitius. Nec verò semel, sed ter repetit Innocentius, Baptismum non esse ratum, si minister intendat non baptizare, sed tantùm lauare corpus.

Vnde illa verba Innocentij: *Etiamsi gerat in mente non facere, quod facit Ecclesia*, duobus modis possunt intelligi; vno modo, de eo, quod facit Ecclesia, quantum ad substantiam actionis; altero modo, quantum ad effectum illius actionis. Posteriori modo intellexit Innocentius, & est sensus: Etiamsi minister non gerat in mente facere, quod facit Ecclesia, id est, iustificare hominem à peccatis, quia nimirum putat non habere talem virtutem illam cæremoniam; tamen si intendit verè facere cæremoniam, quam facit Ecclesia, satis est. Priori modo accepit Kemnitius, sed perperam, quia contradictorium ter ibidem habet Innocentius. Quare illud etiam Kemnitius falsò imponit Innocentio, quod dixerit, Sacramentum esse ratum, si tantùm appareat, ministrum voluisse baptizare, etiamsi reuera id non intenderit. Id enim Innocentius non dicit, neque ex verbis colligi potest.

QVARTVM argumentum est Catharini ex auctoritate S. Thomæ,

Thomæ, Chryſoſtomi, & Nicolai Papæ. S. THOMAS, 3. p. q. 64. art. 8. ad 2. dicit, ad perfectionem Sacramenti ſatis eſſe intentionem Eccleſię, quę exprimitur in ipſa forma verborum, nec aliud requiri ex parte miniſtri. Quod clarius habet in 4. d. 6. q. 1. art. 2. q. 1. vbi dicit, non requiri mentalem intentionem miniſtri, ſed ſufficere expreſſionem verborum, in qua continetur intentio Eccleſiæ. CHRYSOSTOMVS homil. 85. in Ioan. *Sacerdos*, inquit, *linguam, & manus præbet; neq; enim iuſtum eſt propter alterius malitiam ad ſalutem noſtram accedentes offendi.* NICOLAVS Papa ad Conſulta Bulgarorum interrogatus, an baptizati à Iudæo, eſſent rebaptizandi; reſpondit, non eſſe, ſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizati eſſent: vbi nulla fit mentio intentionis.

Deniq; addit rationem Catharinus, quia nimis durum videtur, vt Deus in arbitrio impij miniſtri poſuerit ſalutem hominum; & quia redditur incerta noſtra iuſtificatio. Quod tamen argumentum iam eſt ſolutum. Sed poteſt addi aliud eius loco; quia inter homines, cùm dominus per ſeruum contrahit cum alio, vel mittit munus alteri, non requiritur, qua intentione ſeruus id faciat.

RESPONDEO ad S. Thomam, eum docere, requiri intentionem internam miniſtri. Nam 3. parte quæſt. 64. artic. 8. in corpore articuli, dicit, determinari debere ea, quæ in Sacramentis fiunt, quia ad multos vſus fieri poſſunt per intentionem miniſtri. Item in reſponſ. ad 1. dicit, miniſtrum, quia eſt inſtrumentum animatum, debere ſeipſum applicare ad opus per intentionem, qua intendat facere, quod facit Chriſtus, & Eccleſia. Item in reſponſ. ad 3. dicit, non eſſe neceſſarium actualem intentionem, ſed ſufficere habitualem; & explicat, tunc eſſe habitualem, quando initio operis, actu intendebat facere, quod facit Eccleſia. Item in artic. 9. ad primum dicit, verum eſſe Sacramentum, etiamſi miniſter non credat Sacramentum aliquid valere, modò intendat facere, quod facit Eccleſia. Deniq; in art. 10. clariſſimè dicit, requiri in miniſtro intentionem Sacramẽtum conferendi, non autem ludendi, vel iocandi, & ſine ea intentione non perfici Sacramentum. Neque obſtat, quod addit S. THOMAS: *Præcipuè quando ſuam intentionẽ exterius manifeſtat.* nõ vult dicere; Quando miniſter habet intentionem, nõ conferendi Sacramentum, ſed iocandi, ſed eam non manifeſtat, tum Sacramentum eſſe

 nullum,

nullum, sed magis esse nullum, si intentionem manifestet, quia primo modo est nullum coram Deo, secundo modo est nullum coram Deo, & coram hominibus.

Ad locum obiectum à Catharino ex respons.ad 2.art.8.RESPONDEO cum Caietano, & Soto, S.Thomam, cùm dicit, non requiri mentalem intentionem ad perfectionem Sacramenti, sed sufficere externam prolationem verborum; non loqui de perfectione Sacramenti simpliciter, sed de perfectione coram hominibus, quæ sufficit ad humanam certitudinem, & mentem pacandam, vt non requirat aliud. Id quod probatur dupliciter. PRIMO, quia in argumento secundo S. Thomas hoc obiecerat, si requiratur intentio mentalis, nullum posse esse certum se accepisse Sacramentum. Responsio igitur debet intelligi de Sacramenti perfectione, quoad certitudinem, non absolutè. SECVNDO, quia in hac solutione addit S.Thomas, sufficere externam prolationem formę, nisi exprimatur contraria intentio ministri, vel suscipientis, quæ additio optimè se habet, si agatur de certitudine, vt patet: falsa autem est, si agatur de perfectione Sacramenti absolutè, vt vult Catharinus. Nam si non requireretur interna ministri intentio, nisi pronunciandi illa verba, tum certè verum esset Sacramentum, si minister exprimeret contrariam intentionem, hoc modo; Ego non intendo baptizare, sed irridere Sacramentum, & ideò volo dicere hæc verba; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: immò etiam si externo gestu irrisionem exprimeret, & ironicè illa verba diceret, adhuc esset Sacramentum. At S.Thomas contrarium docet, vt patuit.

Ad locum Chrysostomi RESPONDEO, CHRYSOSTOMVM loqui de probitate ministrorum, ac velle dicere, non pendere efficaciam Sacramētorum à bonitate ministrorum, sed à bonitate Dei solius. Vnde cùm ait: *Sacerdos manus, & linguam præbet,* excludit virtutes, non intentionem ministri. Nam vult dicere; Minister est instrumentum Dei, non principale agens; ex hoc autem, quod minister est instrumentum, sequitur, vt non agat in virtute propria; & proinde, vt non requiratur fides, spes, charitas, aut alia eius virtus: tamen non sequitur, vt non requiratur intentio, immò potiùs contrà sequitur, vt requiratur, cùm homo sit instrumentum animatum, & rationale; & proinde debeat moueri à Deo secundum natu-

naturam suam, id est, mediante propria electione, & intentione.

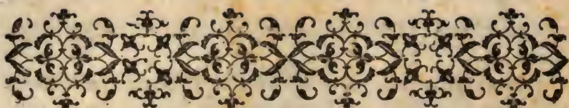
DICES; At ratio, quam adfert Chrysostomus, nimirum; Quia non est iustum, vt alterius malitia, alteri noceat, concludit etiam non debere pendere Sacramenta ab intentione ministri; quia tunc nocere posset ministri malitia suscipientibus Sacramenta, si nimirum ille occultè subtraheret intentionem.

RESPONDEO; Rationem illam concludere de probitate, non autem de intentione, ob duas caussas. PRIMO, quia si Sacramenta penderent à probitate, sæpissimè noceret vnius malitia alteri, quia plurimi sunt mali, & non possent Sacramenta esse rata, quæ ab infidelibus, vel hæreticis, vel publicis peccatoribus aliquando vrgente necessitate traduntur. At si pendeant ab intentione, rarissimè nocebit malitia ministri suscipientibus: nam intentionem omnes habere possunt, nec est ratio cur nolint. SECVNDO, quia iustum est, vt non pendeant Sacramenta ab ea qualitate ministri, quæ non est omninò necessaria ipsi ministerio, qualis est probitas; at non erat æquè iustum, vt non pendeant ab ea qualitate, sine qua minister non esset minister, qualis est intentio. ADDE, quod si hæc ratio probaret, Sacramenta non pendere ab intentione seriò tradendi Sacramenta, probaret etiam ea non pendere ab intentione faciendi actum illum externum, quam solam admittunt Catharinus, & hæretici. Nam etiam hoc modo potest fieri, vt malitia ministri noceat suscipienti, vt si quis nolit dicere verba, aut infundere aquam eo tempore, quo non inueniatur alius, qui possit, aut velit hoc facere.

Et per hoc SOLVITVR etiam illa ratio Catharini, quòd sit nimis durum, salutem hominum esse in arbitrio impij ministri; nam cogitur ipse quoque in aliquo casu id fateri. Neque debet videri durum, quod Deus permittit, ne destruat naturam hominis, alioqui etiam videretur durum, quod Deus reliquerit in arbitrio tyranni vitas multorum innocentium.

Ad auctoritatem Nicolai Papæ, DICO, eum non fuisse sollicitum de intentione, tum quia ea ordinariè adest, tum quia Ecclesia non iudicat de internis.

Ad vltimum argumentum ex more humano, patet solutio ex nostra tertia ratione.

DE EFFECTV, NVMERO, ET CÆREMONIIS SACRAMENTORVM.

LIBER SECVNDVS.

Quarta controuersia de effectu Sacramentorum.

Partitio huius controuersiæ.

TRES SVNT HVIVS CONtrouersiæ partes. PRIMA: *An Sacramenta nouæ legis sint veræ caussæ iustificationis ex opere operato.* SECVNDA: *An id sit proprium Sacramentis nouæ legis, an verò commune cum Sacramentis legis veteris.* TERTIA: *An Sacramenta nouæ legis imprimant animæ characterem.*

PRIMA *quæstio in quatuor capita diuidetur.* PRIMVM *explicabitur status quæstionis.* SECVNDO *adferentur sententiæ hæreticorum.* TERTIO *confirmabitur veritas.* QVARTO *soluentur obiectiones.*

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

Quis sit status quæstionis de efficacia Sacramentorum.

QVOD AD PRIMVM ATTINET, EXPLIcandum est, quid sit, quod quæritur, cùm disputatur de efficacia Sacramentorum ex opere operato. Nam id aduersarij, vt odiosam reddant Catholicorum sententiam, perperam exponunt.

Sunt igitur hic NOTANDA quatuor. PRIMO, statum quæstionis non esse eum, quem ponit Caluinus, lib. 4. Instit. cap. 14. §. 17. his verbis: *Tantum hic quæritur, propriáne, & intrinseca, vt loquuntur, virtute operetur Deus, an externis symbolis resignet vices suas.* Hæc ille. At nemo vnquam istam quæstionem disputauit: id enim esset petere, an Sacramenta sint caussæ primariæ, quod nulli vnquam venire in mentem potuit, nisi furioso. Id igitur solùm quærimus, an sint instrumenta Dei, id est, an Deus per Sacramenta nos iustificet, non autem an Sacramenta sine Deo. Et sicut nemo vnquam quæsiuit, an faber operetur, an serræ vices suas resignet, cùm constet, serram sine fabro nihil agere.

Ex quo sequitur esse mendacium, & calumniã vanissimam hæreticorum, qui dicunt, nos abstrahere homines à Christo, & ab eius passione, & alligare signis, quia docemus Sacramẽta esse caussas iustificationis. Nam contrà potiùs hoc ipso trahimus homines ad Christum, & eius passionẽ, quod dicimus Sacramenta esse Christi instrumenta, quibus ille nobis applicat meritum passionis suæ; nisi fortè retrahere dicatur homines ab igne, qui dicit calorem esse instrumentum, quo ignis calefacit. Et tamen sic loquitur Caluinus ibidem, lib. 4. cap. 14. §. 14. *Quia iustitiæ caussam à Sacramentis ducit, miseras hominum mentes in terram, suapte sponte plus satis inclinatos hac superstitione alligat, vt in spectaculo rei corporeæ potiùs, quàm in Deo ipso acquiescat.* Et similia Lutherus habet, & alij.

SECVNDO notandum, non esse controuersiam de modo quo Sacramẽta sint caussæ, id est, an physicè attingendo effectũ, an moraliter tantùm; & rursum si physicè, an per aliquam

qualitatem inhærentem, an per ſolam Dei motionem: iſta enim ad quæſtionem fidei non pertinent; ſed ſolùm generatim, an Sacramenta ſint veræ, & propriè cauſſæ inſtrumentales iuſtificationis, vt verè ex eo, quod quis baptizatur, ſequatur, vt iuſtificetur. Nam in hoc conueniunt omnes Catholici, vt Lutherus ipſe fatetur, in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo: *Arbitrati*, inquit, *ſunt quàm plurimi eſſe aliquam virtutem occultam ſpiritualem in verbo, & aqua, qua operetur in anima recipientis gratiam Dei. His alij contradicentes ſtatuunt, nihil eſſe virtutis in Sacramentis, ſed gratiam à ſolo Deo dari, qui aſsiſtit ex pacto Sacramẽtis à ſe inſtitutis: omnes tamen in hoc concedunt, Sacramenta eſſe efficacia ſigna gratia.* Hæc ille.

Et hoc ſufficit ad fidem, & ad legitimum vſum Sacramentorum; quomodo in miraculis Chriſti non requirebatur, vt homines, qui curandi eſſent, ſcirent in quo genere cauſſæ fimbria Chriſti ſanaret, ſatis erat, vt ſcirent, & crederent, tactum illius fimbriæ adferre ſanitatem: neque opus erat, vt ipſi Apoſtoli, qui manus imponendo curabant, ſcirent, quomodo id fieret. Ita quoque non eſt neceſſe, vt vel miniſtri, vel qui ſuſcipiunt Sacramenta, ſciant, quomodo Sacramenta ſint cauſſæ iuſtificationis.

ADDE quod hoc eſt, commune multis myſteriis fidei, vt tantùm habeamus ex Scripturis, eſſe aliquid, & tamen ignoremus modum, vt Deum eſſe trinum, & vnum, Chriſtum eſſe Deum, & hominem, reſurgere corpora eadem numero, Chriſtum totum eſſe in Euchariſtia, &c. ita quoque in hac re ſatis eſt, probari poſſe ex fide Scripturarum, vt oſtendamus, Sacramenta eſſe cauſſas gratiæ: quomodo id fiat, difficillimum eſt intelligere, nedum explicare. Neque id mirum eſt. Nam ſi de rebus naturalibus, quas Deus fecit, quanquam ſub ſenſum cadunt, non poteſt homo reddere rationem, vt ait Salomon, Eccleſ. 8. quantò magis exacta ratio reddi non poterit de rebus ſupernaturalibus? Diſputant tamen Scholaſtici de his rebus non inutiliter, vt oſtendant variis modis poſſe defendi id, quod fides docet, & probabiliter multa dicunt; ceterùm ea ad fidem non pertinent.

Quare non rectè aduerſarij, ac potiſſimùm Kemnitius in 2 parte Examinis, cap. de efficacia Sacramenti, & cap. de opere operato; & Heshuſius in libro de 600. erroribus Pontificiorum,

rum, tit. 15. qui est de Sacramentis, Scholasticorum opiniones de modo efficiendi Sacramentorum ita reprehēdunt, atque oppugnant, quasi eæ ad fidem Catholicæ Ecclesiæ pertinere, credamus.

TERTIO notandum est, quid sit conferre gratiam ex opere operato. Nam aduersarij reprehendunt nomen, vt nouum, & ipsam sententiam perperam exponunt. Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 7. can. 8. vocat monstra verborum, conferre gratiam ex opere operato. Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 115. dicit non seruasse Concilium cùm hoc verbum protulit, formam sanorum verborum, quam teneri iubet Paulus, 2. Timoth. 1.

SED non est cur de nomine magna contentio fiat. Nulla enim hîc est nouitas, nisi quod contra regulam Grammaticę, operatum, passiuè accipitur. Sed neque hoc est nouum. Nam etiam in epistola ad Hebræos, cap. 13. contra regulam Grammaticæ passiuè accipitur (promeretur) cùm legimus: *Talibus enim hostiis promeretur Deus.* Et S. AVGVSTINVS in Psalmum 138. maluit dicere ossum ossi, quàm os ossis, vt faciliùs intelligeretur: *Melius est*, inquit, *vt nos reprehendant Grammatici, quàm vt non intelligant populi.*

Quod ad rem attinet, duo dicunt nos intelligere, per opus operatum, quæ tamen, & falsa sunt, & inter se pugnantia. PRIMO affirmant opus operatum significare opus meritorium, seu dignitatem operis ex parte ministri, vel recipientis. Primus Lutherus ita perperam exposuit in captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo, vbi dicit, Papistas ex Sacramento fecisse præceptum, & ex fide opus. Quasi dicat, Papistæ putant, Sacramenta dare gratiam, quia qui suscipit Sacramentum, facit opus bonum a Deo præceptum. Deinde Caluinus, lib. 4. Instit. cap. 14. §. 26. *Quidquid*, inquit, *de opere operato nugati sunt Sophistæ, non modò falsum est, sed pugnat cum Sacramentorum natura, quæ instituit Deus, vt fideles vacui bonorum omnium, & inopes, nihil præter mendicitatem eò adferant. Vnde sequitur ea recipiendo nihil istos agere, vnde laudem mereantur, vel in hac actione, quæ eorum respectu merè passiua est, nullum illis posse opus adscribi.* Idem habet in Antidoto, sess. 7. can. 8. vbi non aliter refellit, Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, nisi quia absurdum est ex meritis hominum pendere efficaciam Sacramenti. Tandem Kemnitius in 2.

parte Examinis, pag. 95. *Fuerunt*, inquit, *qui virtutem Sacramentorum in ipso opere, quo Sacramenta, vel celebrantur, vel suscipiuntur, constituerunt; ita vt Sacramenta dicerentur cōferre gratiam ex dignitate, & merito operis, quod exercet, vel is, qui celebrat, vel qui suscipit.*

Hanc esse falsam expositionem, & testem ignorantiæ, vel malitiæ ipsorum, patet ex eo, quod omnes Catholici opponunt opus operatum operi operantis, & per opus operantis intelligunt opus bonum, seu meritorium ipsius operantis. Deinde cùm tam Catholici, quàm Lutherani doceant contra Donatistas, Sacramentorum efficaciam non pendere à bonitate ministri, quomodo potuit cadere in mentem alicuius, vt Catholici crederent, Sacramenta conferre gratiam ex dignitate, & merito ministri? Neque enim dubitari potest, quin bonum opus, & meritum pendeat à bonitate operantis, nam: *Non potest arbor mala bonos fructus facere,* Matth. 7. Pari ratione cùm omnes Catholici doceant Sacramenta cōferre gratiam, & sæpe primam gratiam, ita vt hominem ex impio iustum faciant; quomodo potest fieri, vt credant Sacramenta conferre gratiam ex dignitate, & merito suscipientis? Nam si is, qui suscipit Sacramentum, posset bona opera, & meritoria facere ante susceptionem Sacramenti, nō esset impius, sed iustus.

SECVNDA expositio falsa, est, quod conferre gratiam ex opere operato sit conferre gratiam peccatori sine fide, & bono motu cordis eiusdem peccatoris, ita vt vis operis operati sit excogitata ad excludendam fidem, & pœnitentiam internam in negotio iustificationis. Lutherus in Babylone, cap. de Baptismo: *Hinc*, inquit, *impulsi sunt tantum tribuere Sacramentis nouæ legis, vt ea statuerent prodesse etiā iis, qui in peccatis mortalibus sunt, nec requiri fidem, aut gratiam.* Caluinus in Antidoto, sess. 7. can. 5. *Fingūt*, inquit, *subesse vim magicam Sacramentis, quæ sit extra fidem efficax.* Et can. 8. *Si*, inquit, *conceditur illis, quod postulant, opere operato comparari gratiam in Sacramentis, separatur à fide pars meriti, vt per se valeat Sacramenti vsus ad salutem.* Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 125. *Pontificij*, inquit, *defendunt opinionem operis operati, quòd scilicet per Sacramenta ita conferatur vtentibus gratia, vt non requiratur bonus motus interior in suscipiente.* Similia habent Philippus in Confess. Augustana; artic. 13. & Apologia eiusdem,

eiuſdem, & Heshuſius in libro de ſexcentis erroribus Pontificiorum, tit. 15.

At hæc expoſitio pugnat cum ſuperiore. Nam ſi opus operatum eſt opus meritorium ſuſcipientis, quomodo poteſt fieri, vt opus operatum excludat fidem, cùm ſine fide nullũ bonum meritum poſſit intelligi? nam: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo,* Hebr. 11. Eſt PRAETEREA ea expoſitio falſa, & mera calumnia, ac mendacium. Nam ipſum Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. diſertè docet, initium iuſtificationis fieri à fide, & pœnitentia, & idem omnes Theologi docent, vt ſuprà cap. 2. oſtendimus in refutatione mendaciorum.

Igitur vt intelligamus, quid ſit opus operatum, NOTANDVM eſt, in iuſtificatione, quam recipit aliquis, dum percipit Sacramenta, multa concurrere; nimirum ex parte Dei, voluntatem vtendi illa re ſenſibili; ex parte Chriſti, paſſionem eius; ex parte miniſtri, poteſtatem, voluntatem, probitatem; ex parte ſuſcipientis, voluntatem, fidem & pœnitentiam; denique ex parte Sacramenti, ipſam actionem externam, quæ conſurgit ex debita applicatione formæ & materiæ. Ceterùm ex his omnibus id, quod actiuè, & proximè, atque inſtrumentaliter efficit gratiam iuſtificationis, eſt ſola actio illa externa, quæ Sacramentum dicitur, & hæc vocatur opus operatum, accipiendo paſſiuè (operatum) ita vt idem ſit Sacramentum conferre gratiam ex opere operato, quod conferre gratiam ex vi ipſius actionis Sacramentalis à Deo ad hoc inſtitutæ, non ex merito agentis, vel ſuſcipientis: quod S. AVGVSTINVS lib. 4. de Baptiſmo, cap. 24. expreſſit illis verbis: *Ipſum per ſe ipſum Sacramentum multum valet.* Nam voluntas Dei, quæ Sacramento vtitur, concurrit quidem actiuè, ſed eſt cauſſa principalis. Paſſio CHRISTI concurrit, ſed eſt cauſſa meritoria, non autem effectiua, cùm non ſit actu, ſed præterierit, licet maneat obiectiuè in mente DEI. Poteſtas, & voluntas miniſtri concurrunt neceſſariò, ſed ſunt cauſſæ remotæ; requiruntur enim ad efficiendam ipſam actionem Sacramentalem, quæ poſtea immediatè operatur. Probitas miniſtri requiritur, vt ipſe miniſter non peccet Sacramenta miniſtrando, non tamen ipſa eſt cauſſa gratiæ in ſuſcipiente, nec iuuat ſuſcipientem per modum Sacramenti, ſed ſolùm per modum impetrationis & exempli. Voluntas, fides, & pœnitentia in ſuſcipiente adulto neceſſariò requiruntur, vt diſpo-

vt diſpoſitiones ex parte ſubiecti, non vt cauſſæ actiuæ: non enim fides & pœnitentia efficiunt gratiam Sacramentalem, neque dant efficaciam Sacramenti, ſed ſolùm tollunt obſtacula, quæ impedirent, ne Sacramenta ſuam efficaciam exercere poſſent: vnde in pueris, vbi non requiritur diſpoſitio, ſine his rebus fit iuſtificatio.

Exemplum eſſe poteſt in re naturali. Si ad ligna comburenda, primùm exſiccarentur ligna, deinde excuteretur ignis ex ſilice, tum applicaretur ignis ligno, & ſic tandem fieret cõbuſtio; nemo diceret, cauſſam immediatam combuſtionis eſſe ſiccitatem, aut excuſſionem ignis ex ſilice, aut applicationem ignis ad ligna, ſed ſolum ignem, vt cauſſam primariam, & ſolum calorem, ſeu calefactionem, vt cauſſam inſtrumentalem.

QVARTO, notanda eſt fraus & imperitia Kemnitij; nam in 2. parte Examinis, cap. de opere operato, fatetur quoſdam ex Catholicis, vt Gropperum & Alfonſum rectè exponere, quid ſit opus operatum; ſed addit, nõ ita ſenſiſſe reliquos Catholicos, neque ipſum Concilium Tridentinum, & ideò adhuc remanere integram controuerſiam. At miſer Kemnitius neque hos, neque illos intelligere potuit, aut certè intelligere noluit: *Fingunt*, inquit, *nimirum Gropperus & Alfonſus, iniuriam fieri Doctoribus Scholaſticis, quaſi opinione operis operati docuerint, Sacramenta alicui conferre gratiam ſine fide gratiam accipiente, ſed dicunt, nihil aliud ipſos diſputatione de opere operato voluiſſe, quàm Sacramentorum veritatem non eſſe ex miniſtri operantis dignitate, ſeu merito æſtimandam, ſed ex Dei auctoris inſtitutione, potentia, & operatione.* Et infrà: *Si hoc vellent Pontificij, quando de opere operato diſputãt, quia ſententia vera eſt, nulla eſſet controuerſia. Sed nec olim Scholaſtici omnes hoc ſenſerunt, & ne nunc quidem Pontificij hoc volũt, quando pro opinione operis operati dimicant, ſed longè aliud monſtrum ſub exoticis illis verbis alitur, & Eccleſiæ obtruditur.* Hæc ille; In cuius verbis tria ſunt falſa.

PRIMVM, quod ait, Gropperum & Alfonſum fingere, fieri Scholaſticis iniuriam, &c. non enim id fingunt, ſed veriſſimè dicunt, vt ſæpe probauimus, & probabimus iterum paulò pòſt.

SECVNDVM, quod ait, nullam fore controuerſiam, ſi omnes Catholici idem dicerent, quod Gropperus & Alfonſus.

Nam

Nam reuera idem dicimus omnes, & tamen cõtrouersia manet. Nam illi duo auctores non solùm dicunt, Sacramenta non sumere efficaciam à dignitate ministri, & non excludere fidem, quod placet Kemnitio & nobis; sed etiam dicunt, Sacramenta habere veram efficaciam, seu efficientiam ad producendam gratiam ex institutione diuina, quod Kemnitio placere non potest, cùm ipse (vt mox videbimus) nullam tribuat Sacramẽtis efficientiam, nisi ad alendam fidem per modum obiecti repræsentantis diuinam promissionem.

TERTIVM, quod ait, neque olim Scholasticos, neq; nunc Pontificios intelligere opus operatum, quomodo exponunt Gropperus & Alfonsus, nimirum vt non excludat fidem. Hoc autem esse mendacium, planum fiet ex refutatione argumentorum eius.

PRIMVM ergo id probat, quia Scholastici omnes dicunt, Sacramenta nouæ legis dare gratiam ex opere operato; legis autem veteris dedisse ex opere operantis: At si opus operatum excluderet dignitatem ministri, etiam Circumcisio dedisset gratiam ex opere operato: nihil enim nocebat circumcidentis malitia ministri. Non igitur ex sententia Scholasticorum opus operatum excludit tantùm dignitatem ministri, sed etiã fidem, & motum interdũ suscipientis, quæ pertinent ad opus operantis, & erant necessaria in lege veteri.

RESPONDEO PRIMVM; Aliquos Scholasticos, vt Gabrielem (quem paulò pôst citat Kemnitius) cùm dicunt, Sacramenta vetera non contulisse gratiam ex opere operato, excipere Circumcisionem: proinde apud eos nihil valeret Kemnitij argumentum.

SECVNDO dico, opus operatum non solùm excludere dignitatem ministri, sed etiam fidem, & motum internum ab efficientia gratiæ Sacramẽtalis. Nam, vt diximus, etiamsi ista requiruntur in adultis, tamen nõ sunt ista, quæ efficiunt gratiam, sed ipsum Sacramentum, vt instrumentum Dei. In Sacramentis autem legis veteris, non ipsum Sacramentum propriè operabatur gratiam, sed vel fides, & deuotio suscipientis, vel totius Synagogæ, vel quid aliud, vt postea dicemus. Itaque argumentum Kemnitij probat, opus operatum ex sententia Scholasticorum excludere fidem & motum internum ab efficientia gratiæ Sacramentalis, non tamen probat, quod erat probandum, excludere simpliciter fidem & motum internum,

num, ita vt Sacramenta (vt ipsi calumniantur) conferant gratiam accipientibus ea sine fide, & sine interna conuersione cordis.

SECVNDO probat ex Gabriele, qui in 4. distinct. 1. quæst. 3. dicit, tunc esse opus operatum, cùm non requiritur motus internus.

RESPONDEO; Corruptè citat Gabrielem: nam mox subiungit Gabriel, quo motu de congruo, vel de condigno mereatur gratiam. Non igitur Gabriel excludit motum internum disponentem ad gratiam, sed meritorium gratiæ. Nam etiamsi illa dispositio potest esse meritoria gratiæ de cógruo, vel etiam augmenti gratiæ de condigno, si sit actus ex charitate procedens: tamen alia est gratia, quæ datur ob dispositionem; alia, quæ datur ex vi Sacramenti, vt idem auctor explicat in 4. dist. 4. q. 2. conclus. 4. ad primum.

TERTIO probat ex Paludano, qui in 4. dist. 1. q. 1. conclus. 2. probat. 4. dicit, non requiri in Sacramentis vt homo se disponat, sed dispositionem effici ab ipso Sacramento, & hoc esse caussare gratiam ex opere operato.

RESPONDEO; Non intellexit Kemnitius Paludanũ. Non enim loquitur Paludanus de dispositione, quæ est motus internus suscipientis, vt fides & pœnitentia, quos motus expressè dicit requiri in Sacramentis idem Paludanus dist. 4. q. 5. sed loquitur de quadam dispositione vltima, ad quam putat ipse continuò sequi gratiam, & eam dispositionem esse dicit characterem in tribus Sacramentis, in aliis ornatum quendam animæ. Cùm enim non posset Paludanus intelligere, quomodo Sacramentum efficeret gratiam, excogitauit illam sententiam, quòd efficeret quandam dispositionem, ad quam continuò sequeretur gratia. De qua re ad Scholasticos pertinet disputare.

QVARTO probat ex Marsilio in 4. sentent. q. 2. artic. 2. & Mensingero in 6. cap. Ioannis, qui distinguunt opus operatũ contra deuotionem internam operantis.

RESPONDEO; Distinguunt, non vt excludant omninò, sed vt excludant ab efficientia, vt diximus.

QVINTO probat ex S. Thoma, Paludano, & Gabriele, qui dicunt, Missam prodesse etiam illis ex opere operato, qui non habent in corde pœnitentiam.

RESPONDEO; Loquuntur de sacrificio, non de Sacramento.

mento. Porrò sacrificium prodest impœnitentibus per modum impetrationis, quia impetrat illis conuersionem & pœnitentiam. quomodo etiam orationes nostræ, licet non tam efficaciter, id faciunt.

SEXTO probatur ex eo, quod multi Catholicorum probant, Sacramenta efficere gratiam ex opere operato, quia Baptismus prodest paruulis nõ habentibus fidem, aut vllum internum motum. Ergo eodem modo in adultis excludunt fidẽ & motum interiorem: nam etiam in adultis volunt, Sacramenta vim habere ex opere operato.

RESPONDEO; Catholici efficacissimè probant exemplo paruulorum, Sacramentorum efficaciam nõ pendere ab vlla qualitate suscipientis. Nec tamen ideò sequitur, eos excludere in adultis fidem & pœnitentiam: nam hæc exquiruntur in adultis, vt dispositiones, quibus dispositionibus nõ egent paruuli, vt suo loco demonstrabitur.

Probat deinde Kemnitius, Concilium Tridentin. per opus operatum excludere voluisse fidem & motum internum. PRIMO; Quia cùm Scholastici variè exponant opus operatum, & alij excludi velint motum internum, alij nolint: Concilium, can. 8. simpliciter admittens opus operatum, & non restringens ad hanc potiùs, quàm ad illam expositionem, censetur omnes approbasse. RESPONDEO; Falsum est ab Scholasticis vllis per opus operatum excludi motum internum. Deinde si ita esset, Concilium nullam approbasset, sed solùm in genere definiuisset, Sacramenta conferre gratiam ex opere operato.

SECVNDO; Quia Concilium can. 12. definit, Sacramenta non pendere ex dignitate ministri. Igitur in hoc can. 8. per opus operatum non intelligit, Sacramentum non pendere à dignitate ministri, quomodo opus operatum exponit Gropperus; sed aliquid aliud, nimirum non requiri fidem suscipiẽtis. RESPONDEO; Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, propriè non significare negationem, id est, non pendere à dignitate ministri, sed significare affirmationem, id est, Sacramenta vi sua efficere gratiam, ex qua sequitur negatio, id est, non pendere à dignitate ministrantis, vel suscipientis. Itaque Concilium can. 8. definiuit illam affirmationem contra Lutheranos: deinde can. 12. definiuit negationem contra Donatistas & Anabaptistas.

TERTIO

TERTIO probat; Quia Concilium in isto can. 8. opponit opus operatum fidei; ergo intelligit excludi fidem per opus operatum. RESPONDEO; Si esset verum Antecedens, negari posse Consequentiam; nam si Concilium opponeret opus operatum fidei, intelligeret excludi fidem ab efficientia gratiæ Sacramentalis, non autem excludi simpliciter. Sed tamen falsum est Antecedens, quia Concilium non opponit opus operatum fidei, sed soli fidei. Quod paulò infrà annotauit etiam Kemnitius.

Præter hæc argumenta addit Kemnitius duo expressa mēdacia, quibus claudit suam disputationem de opere operato. Nam non solùm imposuit Theologis absurdam expositionē operis operati, sed etiam fingit, iam Theologos ab ipsis conuictos, non audere amplius eam opinionem defendere: *Ipsi,* inquit, *Pontificij scriptores iam tergiuersantur, nec manifestè audent suscipere defensionem huius axiomatis, quòd vsus Sacramentorum sine fide saluet suscipientes.* Atqui hoc, vt ostendimus, non fuit vnquam axioma Pontificiorum, sed mendacium Lutheranorum. Deinde vt homo solers, inuestigat etiā caussas, cur in tam absurdum errorem Scholastici inciderint: & ponit duas caussas. VNAM, quod cùm legerint apud Augustinum lib. 3. de Baptismo, cap. 14. non interesse ad integritatem Sacramenti, qua fide sit imbutus, qui recipit Sacramentum, & non aduerterint, Augustinum loqui de substantia Sacramenti, non de vtilitate & fructu; inde putauerint, non requiri fidem vt Sacramenta prosint. ALTERAM, quod cùm legerint apud eundem Augustinum in epist. 23. paruulos sine fide actuali salubriter percipere Sacramentum, quia non ponunt obicem contrariæ cogitationis: putauerint, eandem esse rationem paruulorum & adultorum.

Sed friuolæ, immò etiam falsæ sunt istæ caussæ. Nam omnes Theologi in 4. distinct. 4. distinguunt Sacramentum à re Sacramenti; & docent, Sacramentum etiam sine fide & pœnitentia posse recipi, non autem rem Sacramenti, id est, gratiam. Præterea Concilium Tridentinum, sess. 7. canon. 13. de Baptismo, docet, Baptismum paruulis prodesse sine actuali ipsorum fide; & tamen sess. 6. cap. 6. & 8. & sess. 14. cap. 4. & alibi, docet, in adultis necessariò requiri fidem & pœnitentiam, vt iustificari possint; & semper Ecclesiam Catholicam ita sensisse.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Sententia hæreticorum de efficacia Sacramentorum.

QVANTVM ad SECVNDVM, antiqua fuit hæresis Messalianorum, ante annos M. C. qui docebant, Sacramentis Baptismi, Eucharistiæ, & aliis non iustificari homines, sed solis precibus. Ita refert Ioannes DAMASCENVS in lib. de hæresibus: *Baptismum*, inquit, *hominem non perficere, nec diuina Sacramenta accepta animi sordes expiare, sed solas preces, quæ ab illis rectè fundantur.* Armeni quoque & noui quidam Cathari, si Guidoni credimus, negabant, Sacramenta gratiam conferre.

Sed his omissis, Lutherani de hac re interdum ita scribunt, vt videantur à Catholicis non dissentire, interdum autem apertissimè scribunt contraria. Semper tamen in eadem sententia manent, quæ est, Sacramenta non habere immediatè vllam efficientiam respectu gratiæ, sed esse nuda signa; tamen mediatè aliquid efficere, quatenus videlicet excitāt, vel alunt fidem, quæ homines iustificat, quod tamen ipsum, id est, excitare fidem, non faciunt nisi repræsentando. Volunt enim eodem modo cōcurrere ad iustificationem Sacramenta, quo prædicatio verbi, nisi quod prædicatio adhibetur auribus, & per auditum excitat fidem; Sacramenta adhibentur oculis, & per visum excitant etiam fidem.

Hanc sententiam initiò Lutherus & Philippus nudè proponebant, atque apertè dicebant quod sentiebant, nimirum Sacramenta nihil efficere. Sunt autem loca NOTANDA contra Kemnitium, qui impudentissimè in 2. parte Exam. pag. 111, dicit, Lutherum seriò & semper improbasse in Sacramentariis prophanam illam sententiam: *Quòd Sacramenta non sint organa, & caussæ instrumētales gratiæ, sed solùm instar picturæ commonefaciant, & excitent fidem.* Hæc ille.

Audiamus nunc Lutherum. Anno M. D. XX. in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptismo: *Baptismus*, inquit, *neminem iustificat, nec vlli prodest; sed fides in verbum promissionis, cui additur Baptismus: hæc enim iustificat.* Et ibidem: *Idem Deus, qui nos nunc per Baptismum, & panem saluat, saluauit Abel per sacrificium, Noë per arcam, Abraham per Circumcisionē,*

& alios omnes per sua signa. Et paulò infrà numerat inter Sacramenta veteris legis, quæ non vult esse inferiora Sacramentis nouæ legis, quoad efficaciam, signum datum Gedeoni in rore & vellere; & signum datum Manue in sacrificio; & signū oblatum Achaz ab Isaia capite septimo, & concludit: *Nostra & Patrum signa, seu Sacramenta habent annexum verbum promissionis, quod fidem exigit, & nullo opere alio impleri potest; ideò sunt signa, seu Sacramēta iustificationis, quia sunt Sacramenta iustificantis fidei, & non operis: vnde & tota eorum efficacia est ipsa fides, non operatio. Qui enim iis credit, is implet ea, etiamsi nihil operetur.* Et infrà: *Nec verum esse potest, Sacramentis inesse vim efficacem iustificationis, seu esse ea signa efficacia gratiæ: hæc enim omnia dicuntur in iacturam fidei.* Item anno M.D.XXI. in assert. 1. articuli ita scripsit: *Nos dicimus, nec noui, nec veteris Testamenti Sacramenta, sed solam fidem iustificasse.* Item anno M. D. XXIII. in lib. contra Cochlæum: *Non potest vlla pars iustificationis tribui Baptismo; alioqui si vlla parte iustificaret, non liceret negare, Baptismum sine fide iustificare: cùm autem ei denegetur, soli fidei rectè relinquitur.*

Philippus Melanchthon in locis editis anno M. D. XXII. cap. de signis, horrendum esse dicit errorem Scholasticorum, quòd Sacramenta iustificent; & addit: *Non iustificant signa, vt Apostolus ait, Circumcisio nihil est: ita Baptismus nihil est, participatio mēsæ Domini nihil est; sed testes sunt* καὶ σφραγῖδες *diuinæ voluntatis erga te.* Idem etiam in Apologia anno M. D. XXX. edita, ad artic. 13. dicit, Sacramentum esse signum promissionis, ac veluti picturam verbi; & in libro cōtra Anabaptistas: *Sicut voluntas Dei ostenditur in verbo, seu promissione, ita etiam ostenditur in signo, tanquam in pictura.* Et infrà: *Prodest & hoc moneri, Sacramenta non iustificare.* Vbi vides illam ipsam similitudinem picturæ, quam tantopere execratur Kemnitius, & tamē profitetur se Apologiæ huius sectatorem in ipso principio, 2. part. Examinis.

Lutherum & Philippum sequuti sunt Sacramentarij, ex quibus Caluinus lib 4. Institutionum, cap. 14. §. 6. vtitur eadem similitudine picturæ, & §. 17. *Fixum,* inquit, *maneat, non esse alias Sacramentorum, quàm verbi Dei partes: quæ sunt offerre nobis, ac proponere Christum, & in eo cælestis gratiæ thesauros.*

thesauros. Et infrà: *Cauendum præterea*, inquit, *ne in errorem nos abducant, quæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem paulò magnificentiùs à veteribus scripta sunt: vt scilicet arbitremur, latentem aliquam virtutem Sacramentis annexam, affixamque esse, quo ipsa per se Spiritus sancti gratiam nobis conferant, cùm hoc tantùm illis diuinitùs iniunctum sit munus, testificari nobis ac sancire Dei in nos beneuolentiam.* Et infrà: *Sacramenta id sunt nobis à Deo, quòd ab hominibus rerum lætarum nuncij, vel arrhæ in pactis sanciendis; vtpotè quæ non à se quidem largiantur aliquid gratiæ, sed renũcient; & ostendant, atque (vt sunt arrhæ & tesseræ) rata apud nos faciant, quæ diuina largitate nobis donata sunt.* Et §.18. vtitur exemplo iridis & velleris Gedeonis, atque aliis, quibus vtebatur Lutherus.

Porrò idem Lutherus in libris posterioribus conuictus (vt verisimile est) argumentis Catholicorum, longè aliter scripsit. Nam in homil. 1. de Baptismo, quam anno M. D. XXXV. edidit, circa principium 2. part. ita habet: *Ad hoc institutus est Baptismus, vt nobis seruiat, nobis prosit, nobis donet, non aliquid carnale, vel corporale, sed æternam gratiam; æternam munditiam, & sanctitatem, æternam vitam.* Et in homil. 2. de Baptismo, quam habuit anno M. D. XL. *Non potest*, inquit, *non id operari Baptismus, ad quod institutus est; videlicet regenerationem & renouationem Spiritus sancti.* Et infrà: *Tantam virtutem & energiam habet Baptismus, vt homo, qui in peccatis conceptus & natus est, regeneretur coram Deo, & qui ante ad mortem erat damnatus, iam sit Filius Dei. Quis hanc gloriam & virtutem sacrosancti Baptismi sensibus, cogitatione, intellectu humano assequi, & percipere potest?* Et infrà: *Voluit Ioannes his verbis significare, Baptismũ tam efficacem, ac tantæ virtutis esse, vt peccata abluere, mortem submergere & suffocare, & omnia vitia & sordes sanare & mundare posset.*

Hunc modum loquendi imitantur recẽtiores Lutherani; atque inprimis Kemnitius. Nam in 2. parte Examinis, pag. 98. vbi citasset aliquot Scripturas pro efficacia Sacramentorum contra Anabaptistas & Sacramentarios, ita subiungit: *Hæc manifestißima testimonia, quæ Sacramentis efficaciam tribuunt, et qualis ea sit, explicant, non sunt per tropos peruertenda à simplici, et genuina significatione, quam propria voca-*

bulorum significatio prabet: & ita Veteres hac testimonia simpliciter, sicut sonant, intellexerunt. Et pag. 101. *Sacramēta sunt caussa instrumentales, ita quòd per illa media, seu organa Pater Vult gratiam suam exhibere, donare, applicare: Filius meritum suum communicare credentibus; Spiritus sanctus efficaciam suam exercere ad salutem omni credenti.* Hæc ille: qui certè Catholicissimè loqui videtur. Caluinus quoq; nō rarò ita loquitur, vt loquuntur Catholici. Nam in Antid. Concil. sess. 7. can. 5. sic ait: *Semper memoria repetendum est, Sacramēta nihil, quam instrumentales esse cōferenda nobis gratia caussas.* Et can. 6. *Si qui sint, qui negent, Sacramētis contineri gratiam, quam figurant, illos improbamus.*

Veruntamen nec Lutherus, nec Caluinus, nec Kemnitius recedit à prima illa sententia, quæ nihil reuera tribuit Sacramentis efficientiæ. Nam cùm dicunt, Sacraméta esse caussas instrumentales, & conferre gratiam, & esse efficacia, semper intelligunt, mediante fide, ita vt ipsa nihil aliud agāt, nisi excitare, vel nutrire fidem, quæ sola iustificat.

Nam idem Caluinus ibidem can. 5. explicat, quomodo Sacramenta sint caussæ instrumentales gratiæ, ac dicit, tunc demum Sacramenta suum effectum habere, si fidei seruiant. Et can. 8. dicit, eodem modo efficere in nobis gratiam Sacramēta, quo efficit verbum Dei prædicatum. At certum est, verbum non efficere, nisi excitando, vel nutriendo fidē. Deniq; Theodorus Beza (vt suprà notauimus) in lib. de summa rei Sacramētariæ, q. 2. ita explicat Caluini præceptoris sui sentētiam: *Vnde efficacia,* inquit, *illa Sacramentorum? à Spiritus sancti operatione in solidum, non autem à signis, nisi quatenus externis illis obiectis interiores sensus mouentur.*

Kemnitius quoq; pag. 101. & sequent. explicans accuratè, quemadmodum sint efficacia Sacramenta, tandem cōcludit esse efficacia, eo modo, quo ipsa promissio, seu promissionis verbum. Et pag. 102. *Verbum,* inquit, *& Sacramenta monstrāt nobis, Vbi fides debeat quarere, et Vbi possit inuenire Christum Mediatorem, Patrem & Spiritum sanctum.* Et pag. 105. explicans, quomodo fides in Sacramentis iustificet: *Non est sensus,* inquit, *quòd fides gratiā accipiat sine medio aut organo Verbi & Sacramentorum: obiectum enim fidei est Verbum & Sacramenta, immò in Verbo & Sacramentis Verum fidei obiectum est Christi meritum, gratia Dei, & efficacia Spiritus: & fides*

ideò

ideò iustificat, quia illa in Verbo & Sacramentis apprehendit & accipit. & hoc sensu sicut fides Verbi, ita etiam fides Sacramenti, dicitur iustificare. Hæc ille.

Denique quibuscunque verbis Catholicorum vtantur Lutherani, non possunt tamen vllo modo sentire, quod nos sentimus, Sacramenta esse veras & immediatas caussas iustificationis, nisi recedant à primo illo suo principio; Sola fides iustificat: quod hactenus non fecerunt.

CAPVT TERTIVM.

Quòd Sacramenta ex opere operato cōferant gratiam, ex Scripturis probatur.

PROBANDVM iam superest, Sacramenta esse veras caussas instrumentales gratiæ; ac ne frustrà laboremus, demonstrandum est simul, aliter esse caussam Sacramenta, quàm concionem. Nam ad omnia testimonia nostra respondere solent, Sacramenta esse veras caussas gratiæ, sed excitādo fidem, quomodo etiam verbum Euangelij dicitur à Paulo Rom. 1. *Virtus Dei in salutem omni credenti.*

Adferemus sex argumētorum classes. PRIMA erit ex Scripturis Testamenti noui, vbi expresse id habetur. SECVNDA ex vaticiniis Prophetarum, & ex figuris Testamenti veteris. TERTIA ex Cōciliis. QVARTA ex Patribus Græcis. QVINTA ex Latinis. SEXTA ex ratione.

Prima classis testimoniorum ex nouo Testamento.

PRIMVM testimonium est Matth.3. Marc.1. Luc.3. Ioan.1. vbi Ioannes Baptista loquitur: *Ego baptizo vos aqua, ille vos baptizabit Spiritu sancto.* Quibus verbis non est dubium, tantum discrimen poni inter efficaciam Baptismi Ioannis, & Baptismi Christi, quantum est inter aquam & Spiritum. At Baptismus Ioannis efficax erat ad alendam fidem, non minus quàm Baptismus Christi; nam in Baptismo Ioannis erat externa ablutio & verbum promissionis. Nam prædicabat Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, Luc. 3. &

prædicabat simul fidem Mediatoris, dicens, vt crederent in eum, qui venturus erat, Actor. 19.

Ad hoc argumentum Caluinus in caput tertium Matth. RESPONDET, eandem fuisse efficaciam Baptismi Ioannis & Christi: discrimen autem, quod ponit Ioannes in aqua & Spiritu, dicit in eo consistere, quod Ioannes erat minister externi ritus, Christus autem erat auctor internæ sanctificationis. AT si ita est, non debuit Ioannes dicere; Ego baptizo, ille baptizabit, sed; Ego baptizo, ille baptizat. Præterea si erat eadem vis vtriusque Baptismi, cur Actor. 19. Paulus iussit baptizari Christi Baptismo eos, quos audiuit iam fuisse baptizatos Baptismo Ioannis.

RESPONDET Caluinus in commentar. Actor. 19. non fuisse illos iterum baptizatos; sed tantùm accepisse visibiliter donum Spiritus sancti, & hoc significari illis verbis: *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini IESV.* AT præterquā quòd ista esset vitiosa æquiuocatio, cùm in tota ea narratione accipiatur nomen Baptismi pro Baptismo aquæ, & quòd licebit, omnes Scripturas peruertere, si licet verba tam aperta aliò torquere: ibidem mox adiungit Lucas: *Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabāt.* Non igitur illud; *Baptizati sunt,* significat, Acceperunt donum Spiritus sancti visibiliter.

RESPONDET Caluinus, ista posteriora verba esse explicationem priorum. AT non diceret Lucas: *Baptizati sunt: Et cùm imposuisset manus, &c.* sed, Baptizati sunt: nam cùm imposuisset manus, &c. vel certè, Baptizati sunt, & imposuit illis manus, &c. sic enim fieri solent explicationes. Illa autē phrasis: *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini IESV, et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus;* euidenter ostendit, duas fuisse actiones, & diuerso tempore factas, Baptismum, & manus impositionem. Denique conferatur hic locus cum alio eiusdem auctoris, nimirum Actor. 8. vbi similiter habetur Baptismus in nomine Domini IESV, & impositio manuum; & erit luce clarius, per Baptismum in vtroq; loco intelligi verum Baptismum.

SECVNDVM testimonium Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Hîc tribuitur Baptismo vis saluandi; at non saluat, nisi iustificando, & abluendo sordes peccatorum.

Neque

Neque potest responderi, quòd saluet excitando fidem. Nam INPRIMIS hoc loco fides præcedit. Ineptum autem est dicere, primò poni effectum, deinde caussam. Sicut enim absurdum esset dicere; Qui curatus fuerit, & acceperit medicinam; ita absurdum esset dicere: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*; si Baptismus est caussa fidei. Vnde quia audire verbum Dei est verè caussa fidei, semper in Scriptura præcedit, vt Ioan. 5. *Qui audit verbum, & credit, habet vitam æternam.* Et Ioan. 6. *Omnis qui audiuit, & didicit, venit ad me.* Non ergo fides est effectus Baptismi, cùm eum præcedat, sed potiùs dispositio ad illum.

PRAETEREA ad hominem; Christus hoc loco non coniungit Sacramentum cum concione, vt aduersarij faciunt; nō enim dicit: Qui audierit verbum, & baptizatus fuerit; sed coniungit cum fide, quæ est effectus verbi. Sicut ergo fides apud aduersarios immediatè iustificat applicando merita Christi, non autem excitando aliquam aliam caussam; cur non eodem modo fateantur, Baptismum immediatè iustificare applicando Christi merita, cùm Christus eodem modo loquatur de fide & de Baptismo?

TERTIVM testimonium Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei.* Hic locus apertè facit Baptismum aquæ caussam nouæ natiuitatis; id enim significat præpositio, *Ex*, vt patet in omnibus similibus loquutionibus.

Neque potest dici, quòd renasci ex aqua sit renasci ex fide, quam excitat aqua. Nam PRIMO, debuisset potiùs Christus dicere; Nisi quis renatus fuerit ex verbo & Spiritu sancto, quàm, Ex aqua & Spiritu sancto; cùm principalior caussa excitandæ fidei, sit verbum, quàm aqua. SECVNDO, quia fuisset Christi sermo omninò inintelligibilis. Nam cùm nihil dixerit antea de fide, quis diuinare posset, eum modò tradere rationem excitandę fidei? TERTIO, esset falsa propositio: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Nam si fides sola iustificat, impertinens est ad salutem, vnde fides excitetur, siue ex aqua, siue ex vino, siue ex alia re. Et constat multis modis, fidem excitari posse sine Baptismo aquæ: concio enim abundè sufficit ad excitandam fidem.

AD HVNC locum non potuit aliter Caluinus respondere, nisi negando, hîc agi de Baptismo, quod etiam ante illum

negarunt Zvvinglius & Bucerus. Itaque Caluinus in commentar. & lib. 4. Institut. cap. 16. §. 25. negat, intelligi debere de Sacramento Baptismi, sed de sola interna renouatione. Quocirca per aquam vult intelligi Spiritum sanctum, & hunc esse sensum; Nisi quis renatus fuerit ex aqua, id est, ex Spiritu sancto, qui instar aquæ mundat, &c.

AT PRIMVM; Omnes scriptores hactenus hunc locum intellexerunt de Baptismo; vt Iustinus Apolog. 2. Tertullianus in libro de Baptismo, Cyprianus libro 3. ad Quirinum, cap. 25. Ambrosius libro 3. de Spiritu sancto, cap. 11. Hieronymus in caput 16. Ezechielis, item Basilius, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus in sermone de Baptismo; denique omnes interpretes huius loci, Origenes, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus, Beda, Theophylactus, Euthymius, & alij.

SECVNDO; Si ita liceret ludere in Scripturis, possemus negare Baptismum aquæ. Nam vbique intelligemus nomine aquæ Spiritum sanctum, & eodem modò licebit peruertere omnia alia mysteria.

TERTIO; Negari non potest, quin sit coacta, & absurda, & Scripturis inusitata loquutio. NEC valet exemplum, quod Caluinus profert ex Matthæi 3. *Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* Vbi vult per ignem intelligi eundem Spiritum sanctum, vt habet similitudinem cum igne. NAM per ignem rectissimè potest intelligi externus ignis, qui descendit visibiliter super Apostolos in die Pentecostes, vel ignis tribulationis, vel ignis Purgatorij: quas expositiones attingit Beda in commentario Luc. 3. Præterea in hoc loco, ignis postponitur Spiritui sancto, & non est ita absurdum, post vnum vocabulum poni alterum, quo illud declaretur. At aquam Ioan. 3. Dominus præposuit Spiritui sancto; absurdissimum autem est, prius poni declarationem, deinde id, quod declarandum est. Neque negari potest, quin aqua si accipitur pro Spiritu sancto, ponatur ad declarandum effectum Spiritus sancti, qui est mundare.

QVARTO; Si aqua hoc loco non poneretur, nisi ad explicandum effectum Spiritus sancti, malè coniungeretur cum verbo renascendi; aqua enim, si tantùm inspiciatur eius significatio, non gignit, sed lauat, & refrigerat. Itaq; vel dicere debuisset Dominus; Nisi quis mundatus fuerit aqua & Spiritu

sancto, vel; Nisi quis renatus fuerit ex semine & Spiritu sancto. Non igitur aqua solùm hoc loco declarat effectum Spiritus sancti, sed propriè significat aquam, vt concurrit Sacramentaliter ad spiritualem regenerationem.

QVARTVM testimonium Actor. 2. *Pænitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrûm in remissionem peccatorum.* Cui simile est illud Actor. 22. *Et nunc quid moraris; baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius.* In his locis tribuitur Baptismo remissio peccatorum: nec potest dici, id fieri, quod Baptismus excitet fidem. Nam quos Petrus alloquitur Actor. 2. iam crediderant, vt Lucas ibidem indicat. Audita enim Petri concione, compuncti sunt corde, & dixerunt: *Quid faciemus viri fratres?* Petrus autem non ait; Oportet credere, vel magis credere, sed; *Pænitentiam agite, &c.* Pari ratione Paulus, cui dixit Ananias, Actor. 22. *Baptizare, & ablue peccata tua*, iam crediderat, & pœnitentiam egerat triduo ieiunans.

RESPONDET Caluinus, tum in commentario Actorum, tum lib. 4. Instit. cap. 15. §. 18. baptizari in remissionem peccatorum, seu abluere peccata Baptismo, nihil esse aliud, nisi accipere testimonium, seu sigillum acceptæ iustificationis, idq; ad fidem roborandam, & confirmandam.

SED (vt omittam quod antea demonstrauimus, Sacramenta non posse esse sigilla, vel certè esse falsa sigilla, cùm nō sciat minister, an ille, cui applicat sigillum diuinum, sit verè iustificatus) quis non miretur nouum istum tropum, quo abluere peccata, significat, accipere sigillum iustificationis acceptæ? Inauditum est enim, vt actio significata, ponatur ad significandum signum; & quòd actio futura ponatur ad significandam præteritam. Exempla esse possunt, si quis diceret; Bibe vinum, absurdè id diceret, si significare vellet; Inspice hederam, quæ in hospitio pendet. Pari ratione, si Imperatori reuertenti cum victoria, diceretur; Vince hostes, idq; diceretur ad significandum; Accipe triumphum in signum præteritæ victoriæ, absurdissima esset loquutio. Non enim rectè dicitur; Vince hostes, ei, qui iam pugnauit, & vicit.

QVINTVM testimonium Actor. 8. *Cùm vidisset Simon, quia per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus*; cui loco similis est ille 2. Tim. 1. *Admoneo te, vt resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mea-*

rum. Etsi enim hæc loca intelliguntur de Sacramentis Confirmationis & Ordinationis, quæ apud multos aduersariorum non sunt propriè Sacramenta: tamen si Sacramenta, vt ipsi volunt, impropriè dicta sunt veræ caussæ gratiæ, quantò magis Sacramenta propriè dicta? Porrò in his locis apertissimè impositio manuum asseritur caussa gratiæ, vt patet ex illa particula, *Per*. Nec potest dici, manuum impositionem esse caussam gratiæ, excitando fidem; nam omnes isti, qui per impositionem manuum acceperunt gratiam Spiritus sancti, iam crediderant & baptizati erant.

SEXTVM testimonium 1.Corinth.10. *Vnum corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane participamus.* Vbi participare de vno pane ponitur pro caussa vnius corporis. Quod in Græco est clarius: οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. Omnes enim ex vno pane participamus. Quomodo autem sumus vnũ corpus, quia de vno pane participamus, nisi quia panis ille alit, & auget vitam huius corporis? Nam in rebus corporalibus, quia idem cibus alit omnia membra eiusdem corporis, ideo rectissimè probamus, aliqua membra esse membra eiusdem corporis, si ab eodem cibo alantur. Quare si tollas à Sacramento altaris veram caussalitatem gratię, non poterit probari, quòd simus vnum corpus, quia eandem Eucharistiam participamus. Similis est huic loco ille 1.Corinth.12. *Etenim omnes nos in vno Spiritu in vnum corpus baptizati sumus.* Vbi Paulus probat, nos esse vnum corpus, quia per Baptismum accepimus vnum Spiritum. Quod argumentum nihil efficit, si Baptismus non confert Spiritum.

SEPTIMVM testimonium Ephes.5. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Cui similis est locus ille Tit.3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Vbi apertissimè dicimur mundari, & saluari lauacro aquæ, & per lauacrum: vtrumque autem caussam instrumentalem significat.

RESPONDET Caluinus in commentario horum locorum, Baptismum propriè dici lauacrum animæ, & esse symbolum efficax: quia Deus, dum hoc signum ostendit, simul etiam operatur, quod per illud significat. AT per accidens hoc modo coniungitur iustificatio, quam solus Deus facit cum Baptismo: proinde non magis propriè dicimur mundari, & saluari per Baptismum, quàm per quamlibet aliam actionem, quæ

quæ tunc ſimul fiat. Nec poteſt verè dici Baptiſmus lauacrum regenerationis, ſi per illum Deus non lauat nos, licet eodem tempore lauet nos. Si dicat, Deum nos mundare per Baptiſmum, quia oſtendens illud ſymbolum, prouocat fidem quæ mundat: etiam dicere poſſet, homines inebriari per hederam, quæ pendet in hoſpitiis; quia illa hedera prouocat ad emendum vinum, quod vinum poſtea inebriat.

OCTAVVM teſtimonium eſt 1.Pet.3. *Quòd nos ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Hic habemus PRIMVM, Baptiſmo nos ſaluos fieri. DEINDE, ſaluos fieri ſimili quodam modo, quo olim tempore Noë pauci quidam ſalui facti ſunt per aquam. Atqui aqua illa verè & efficienter ſaluauit eos, qui erant in arca, videlicet arcam in ſublime attollens. DENIQVE, habemus diſcrimen inter Baptiſmata Iudæorum, & noſtrum: quòd illa tollerent ſordes carnis, noſtrum purificet conſcientiam. Sicut igitur Baptiſmata Iudæorum verè tollebant ſordes carnis, non tantùm ſignificando, ſed etiam efficiendo; ita & noſtrum Baptiſma verè lauat conſcientiam, non tantùm ſignificando, ſed etiam efficiendo.

CAPVT QVARTVM.

Secunda claſsis teſtimoniorum, vaticinia Prophetarum.

PRIMO ISAIAS cap.1. vbi dixerat: *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum, dicit Dominus? plenus ſum; holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.* Subiungit: *Lauamini, mundi eſtote.* Quæ verba S. Hieronymus, & S. Cyrillus in commentario, & Cyrillus Hieroſolymitanus in 1. catecheſi, & Theodoretus in Pſal.50. & Baſilius orat.13. quæ eſt de Baptiſmo, exponunt ad literam de Baptiſmo, qui ſuccedit expiationibus illis veteribus. Quòd autem Baptiſmus vim habeat mundandi, patet ex illis verbis: *Lauamini, mũdi eſtote.* Eſt enim ac ſi diceret; Baptizamini, & eo modo mundi eritis. Vnde S. Hieronymus hunc locum ita enarrat: *Pro ſuperioribus victimis & holocauſtis Euãgelij mihi placet religio, vt baptizemini in ſanguine meo per lauacrum regenerationis, quod ſolum poteſt peccata dimittere.* Hæc ille.

vbi

vbi illud, *Solum*, non excludit Deum, Christi meritum, fidem, & alia id genus, sed sacrificia & cæremonias Iudaicas.

SECVNDO; EZECHIELIS cap. 36. *Effundam*, inquit, *super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, etc.* Hunc locum de Baptismo intelligunt Hieronymus & Theodoretus in commentario, & Cyprianus lib. 1. epist. vlt. & lib. 4. epist. 7. vbi notat S. Hieronymus, per aquæ Baptismi aspersionem non solùm mundari peccata, sed etiam dari cor nouum, & spiritum nouum.

TERTIO; MICHEAS cap. 7. *De Baptismi gratia*, inquit Hieronymus in epist. 83. ad Oceanum, *vaticinatur; Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Quomodo etiam hunc locum exponit Rupertus in commentario, & Augustinus in commentario Psal. 113. At quod in mare mergitur, non solùm significatur extingui, sed re ipsa vi aquarum extinguitur.

QVARTO; ZACHARIAS cap. 13. *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruata.* Hunc etiam locum Hieronymus & Rupertus in commentario exponunt de Baptismo, qui vim habet purgandi peccata.

QVINTO; DAVID Psalm. 50. *Asperges me Domine hyssopo, &c.* Sed de hoc paulò infrà dicemus, in explicatione sextæ figuræ.

Figuræ Sacramentorum.

PRIMA est Gen. 1. *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* In Hebræo exprimitur, quorsum ferretur super aquas, nimirũ vt eas fœcundas redderet; nam inde procreandi erant pisces, & aues, vt infrà habetur, מְרַחֶפֶת incubabat, more gallinæ nidum suum fouentis, & oua calore animantis, inquit Hieronymus in qq. in Genesim. Fuisse autem hanc figuram Baptismi, qui constat ex aqua & Spiritu sancto, docent TERTVLLIANVS in libro de Baptismo. HIERONYMVS in epist. 83. ad Oceanum. Vt igitur aqua initio mundi à Spiritu sancto vitalem quandam vim accepit, vt animalia procrearet; sic & Baptismus à Spiritu sancto vim accepit procreandi nouos homines: *Ne mirum sit*, inquit Tertullianus, *in Baptismo, si aquæ animare possunt.* Et ibidẽ Christianos vocat pisciculos, quòd nascan-

nascantur ex aquis. Qua etiam de caussa literæ capitales versuum Sybillinorum faciunt ἰχθύς, id est, piscis, & significant *IESVS Christus Dei Filius Saluator*. Quod annotauit AVGVSTINVS lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 23. & PROSPER li. 2. de prædictionibus, cap. 29. & ante vtrúmq; OPTATVS Mileuitanus lib. 3. contra Parmenianum: *Hinc*, inquit, *est piscis, qui in Baptismate per inuocationem fontalibus vndis inseritur, vt qua aqua fuerat, à pisce etiam piscina vocitetur, cuius piscis nomen secundum appellationem Græcam in vno nomine per singulas literas turbam sanctorum nominum continet, ἰχθύς, quod est Latinè: IESVS Christus Dei Filius Saluator*. Et huc alludens S. HIERONYMVS in epist. 43. *Bonosus*, inquit, *tanquam ἰχθύος Filius aquosa petit.*

SECVNDA figura est Genes. 7. de diluuio saluante Noë, & reliquos, qui erant in arca, quam explicat S. Petrus epist. 1. cap. 3. vt paulò antè diximus.

TERTIA figura est Genes. 17. de Circumcisione, de qua B. Paulus Colos. 2. sic ait: *Circumcisi estis Circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed Circumcisione Christi consepulti ei in Baptismo.* At Circumcisio verè & efficienter carnem abscindebat, non autem erat solum testimonium abscisionis, &c.

QVARTA figura est Exod. 14. submersio Ægyptiorum in mari rubro, & transitus filiorum Israël; de qua sic loquitur B. Paulus 1. Cor. 10. *Omnes*, inquit, *in Mose baptizati sunt in nube & in mari*. Et infrà dicit: *Hæc omnia contingebant illis in figuram.* Itaque mare rubrum figura fuit Baptismi; nubes autem obumbrans, figura Spiritus sancti; & sicut mare rubrum verè demersit Ægyptios, & liberauit Israëlitas; ita Baptismus verè delet peccata, & saluat animas. Vide Cyprianum libro 4. epist. 7. Augustinum tract. 11. & 13. in Ioan. & Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum.

QVINTA figura est Exod. 16. & 17. de Manna pluente è cœlo, & aqua scaturiente ex petra: quæ figuræ erant Eucharistiæ corporis & sanguinis Domini, eodem Paulo ibidem 1. Cor. 10. explicante. At Manna & aqua illa verè reficiebat, & recreabat corpora Israëlitarum, & non erant testimonia vel sigilla. Igitur Eucharistia verè reficit animas; alioqui erit melior figura, quàm res figurata.

SEXTA

SEXTA est Num. 19. de aqua lustrationis, quæ admistum habebat cinerem vaccæ rufæ, quam fuisse Baptismi figuram, scribit Augustinus in quæstionibus super Numeros, cap. 33. Vbi NOTANDVM ex eodem Augustino, tria fuisse necessaria in hac expiatione; cinerem vaccæ rufæ, aquam & hyssopum, quo aqua aspergebatur: & quidem cinis vaccæ Christi mortem & merita significat: aqua verò Baptismum, qui Christi merita applicat: hyssopus herba humilis, radices habens in petra, fidem significat, sine qua Baptismus adultis non datur, & si fortè datur, non eis prodest. Sicut ergo in illa expiatione hyssopus non mundabat, sed aqua vim habens ex cinere vaccæ & hyssopo aspersa: sic in Baptismo non est fides, quæ propriè in Baptismo purgat peccata, sed aqua vim habens ex Christi passione, & fide suscepta. Ad has expiationes tum figurantem, tum figuratam respexit DAVID, cùm diceret Psal. 50. *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor*. Petit enim eam purgationem, quam nouerat figuram, per expiationem aquæ, quæ hyssopo aspergebatur, vt exponit Theodoretus in commentario huius loci.

SEPTIMA figura est Iosue 4. de transitu filiorum Israël per Iordanem ad terram promissionis, duce Iosue, quam fuisse figuram Baptismi, docent Ambrosius in illud Lucæ 1. *Ipse præibit in spiritu & virtute Eliæ*. Et Augustinus in illud Psal. 113. *Et tu Iordanis conuersus es retrorsum*. Neq; vllus dixerit, per aquas Iordanis non transiuisse filios Israël ad terram promissionis; sed obsignatam promissionem transeundi.

OCTAVA est 4. Reg. 5. de Naaman Syro curato à lepra, lauacro Iordanis: de qua vide Ambrosium in 4. cap. Lucæ, & lib. 2. de Sacramentis, cap. 4. Et certè aqua Iordanis verè curauit Syrum illum; non fuit sigillum promissionis.

NONA est Ioan. 5. de probatica piscina, quæ figura manifestissima est, & à Patribus multis celebrata, vt Tertulliano in libro de Baptismo, Ambrosio lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 7. Chrysostomo, Cyrillo, & Theophylacto in hunc locum Ioannis. Et quidem CHRYSOSTOMVS pulcherrimè hanc figuram explicat, & addit, Deum voluisse variis figuris efficaciam Baptismi demonstrare, ne incredibilis videretur: *Futurum*, inquit, *erat Baptisma plenum maximæ potestatis & gratiæ, purgaturum peccata, pro mortuo viuum effecturum, &c.*

Et

Et sanè nisi ita esset, vt dicit Chrysostomus, præstantior fuisset figura re ipsa figurata.

DECIMA est Ioan. 9. de cæco nato, quem Dominus illuminauit per aquam Siloe, de qua vide Ambrosium epistol. 75. ad Bellicium, & Augustinum tract. 44. in Ioan.

Sunt autem duo NOTANDA ad hæc loca Scripturæ. PRIMVM, quòd cùm tam sæpe Scriptura, & vaticiniis, & figuris, & expressis verbis loquatur de Sacramentis, tamen ne semel quidem dicat, vim Sacramentorum consistere in excitanda, vel alenda fide; sed semper explicet consistere in purgandis peccatis, & mundanda anima. Ex quo reuera, si res seriò perpendatur, euidenter colligitur, falsissimam esse hæreticorum sententiam. Nam quomodo credibile est, finem immediatum, & præcipuum Sacramentorum nunquam in Scriptura haberi, cùm finis mediatus tam sæpe inculcetur?

SECVNDO nota, quod si licet negare, Sacramenta verè & immediatè sanctificare, cùm tam apertè Scripturæ hoc doceant; eadem ratione negari poterit, fidem iustificare, quod tamen aduersarij passim affirmant. Nam nihil Scripturæ tribuunt fidei, quod non tribuant etiam Sacramentis. Verbi gratia, Lucæ 7. dicitur: *Fides tua te saluam fecit.* Et in 1. epist. Petri, capite 3. dicitur: *Vos saluos facit Baptisma.* Item de fide, Ioan. 5. *Qui credit ei, qui me misit, habet vitam æternam.* De Sacramentis, Ioannis 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* De fide, Actor. 15. *Fide purificans corda eorum.* De Sacramentis, Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* De fide, ad Rom. 3. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* De Sacramentis, ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* De fide, ad Rom. 5. *Iustificati ergo ex fide.* De Sacramentis, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.*

CAPVT QVNTVM.

Tertia classis argumentorum ex Conciliis.

ONCILIVM NICAENVM, quod nuperè Græco versum, editum est ab Alfonso Pisano, in caput, quod inscribitur διατύπωσις, doctrina de Baptismo, ante 8. canon. *Baptisma nostrum,* inquit, *non oculis corporis considerandum est, sed mentis oculis; aquam vides, considera virtutē Dei in aquis absconditam.*

Et

Et infrà: *Descendit quidem is, qui baptizatur, peccatis obnoxius, & seruitutis corruptione detentus, ascendit autem ab ea seruitute & peccatis liber, filius Dei; & hæres, & cohæres Christi.*

Concilium CONSTANTINOPOLITANVM I. in Symbolo: *Credimus vnum Baptisma in remißionem peccatorum.*

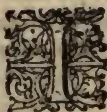
Concilium MILEVITANVM, capite 2. *Paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remißionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.* At certè in paruulis Baptismus non potest esse caussa remissionis peccatorum excitando fidem.

Concilium ARAVSICANVM II. can. 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicã credimus, quòd accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati, Christo adiuuante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, poßint & debent, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* NOTA, non posse id exponi de excitatione fidei. Nam paulò infrà idem Concilium dicit, à Deo prius fidem inspirari, vt Baptismi Sacramenta fideliter requiramus. Præterea etiamsi fides, secundum aduersarios, iustificet à peccatis, tamen non dat gratiam bene operandi: At Baptismus ex hoc Concilio dat gratiam bene operandi.

His adde Concilia recentiora, Florentinum & Tridentinum.

CAPVT SEXTVM.

Quarta claßis, ex Patribus Græcis.

IAM ex Patribus Græcis; IVSTINVS in Apologia ad Antoninum: *Remißionem antè commissorum peccatorum consequimur in aqua, &c.* Et antea dixerat, neminem adduci ad Baptismum, nisi antea crediderit. Similia habet in Dialogo cum Triphone.

CLEMENS ALEXANDRINVS lib. I. Pædag. cap. 6. *Multis,* inquit, *modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, & lauacrum: lauacrum quidem, per quod peccata abstergimus; gratia autem, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur; illuminatio autem, per quam sanctam illam, & salutarem lucem intuemur; perfectum autem dicimus, cui nihil deest. Quid enim ei desit, qui Deum nouit? &c.*

ORIGENES homil.14.in cap.2.Lucæ: *Paruuli,* inquit, *baptizantur in remißionem peccatorum.* Et infrà: *Et quia per Baptismi Sacramentum natiuitatis sordes deponuntur, propterea & baptizantur & paruuli.*

CYRILLVS catechesi 3. *Mortuus,* inquit, *in peccatis descendisti, & ascendis viuificatus in iustitia, &c.* Vide totam catechesim. Et in præfatione catecheseon: *Magnum est sanè propositum hoc Baptisma; captiuitatis liberatio, peccatorum remißio, animæ regeneratio, currus ad cælum, &c.*

BASILIVS libro de Spiritu sancto, cap.15. ponit obiectionem hæreticorum; Si ideo Spiritus sanctus æqualis est Patri & Filio, quia in ipso baptizamur, etiam aqua erit æqualis Patri & Filio, quia in ipsa baptizamur. Respondet: *Si qua est in aqua gratia, non ex aquæ natura est, sed ex præsentia Spiritus, &c.* Secundum aduersarios dicere debuisset, aquam nihil facere, & sic statim obiectionem soluisset. At Basilius fatetur, in aqua esse virtutem, sed ait, eam non inesse aquæ ex aquæ natura, sed ex vi Spiritus sancti. Vide etiam homil.13. quæ est hortatio ad Baptismũ, vbi clarissimè idem habet. Vide etiam Gregorium NAZIANZENVM oratione in sancta lumina, & orat.in sanctum lauacrum.

Gregorius NYSSENVS in libro de Baptismo: *Baptisma,* inquit, *peccatorum expiatio est, remißio delictorum, renouationis, & regenerationis caussa.* Et infrà explicans, quomodo id fiat, multa exempla adducit earum rerum, per quas Deus miracula fecit, vt virgam Aaron, & alia; & subdit: *Atque hæc omnia cùm materiæ sint inanimatæ, atque sensus expertes, posteaquam vim Dei accepissent magnis miraculis, media intercesserunt. Ac simili consequentia rationum etiam aqua cùm nihil aliud sit, nisi aqua, superna gratia benedicente ei, in eam, quæ mente percipitur, hominem renouat regeneratione. Quod si quis mihi rursus dubitando, & ambigendo negotium exhibeat interrogans, qua ratione aqua regeneret; dicam optimo iure ad eum: Ostende mihi modum natiuitatis, quæ fit secundum carnem; dices fortasse: Semen caussa hominis effectrix est. Audi igitur contrà à nobis, quòd aqua, quæ benedicitur, purgat & illuminat hominem.*

Vbi NOTANDVM est, non posse Gregorij sententiam trahi ad id, quod hæretici dicunt, Sacramenta operari, quia obiectiuè mouent ad fidem. Nam PRIMO, comparat aquam

Baptiſmi virgæ Aaronis, quæ miracula faciebat efficienter. SECVNDO, comparat ſemini, quod eſt cauſſa hominis efficiens, vt ipſe dicit. TERTIO, negat, aquam aliquid efficere, niſi recipiat vim quandam ſupernaturalem: at vt moueat obiectiuè per modum ſigni, non requiritur vlla virtus ſupernaturalis. DENIQVE quæſtio, quam proponit; Quomodo poſſit aqua regenerare, nulla eſſet, ſi tantùm obiectiuè operaretur.

CHRYSOSTOMVS homil.39. in Geneſim extrema: *Nam id,* inquit, *quod illic operatur, Circumciſio in depoſitione carnis: id agit hic Baptiſmus in depoſitione peccatorum.* Item homilia 24. in Ioannem, prolixè docet, eſſe credendum verbis Chriſti aſſerentis, aquam vim habere regenerandi, licet modus ſuperet rationem. Et homil.25. *Quod,* inquit, *eſt matrix embrioni, hoc eſt, fideli aqua. Siquidem in aqua fingitur, & formatur. Nam primùm dictum eſt; Producant aquæ reptile animæ viuentis: ex quo autem Iordanis alueum ingreſſus eſt Chriſtus, non amplius reptilia animarum viuentium, ſed animas rationales & ſpiritales aqua producit.* Vide eundem homilia 35. in Ioannem homilia 1. in Acta. homilia ad Neophytos, vbi enumerat decem effectus Baptiſmi, quos etiam in paruulis operatur, & inter tot effectus non venit illi in mentem, vt poneret, Excitare fidem; quem ſolum agnoſcunt aduerſarij.

CYRILLVS ALEXANDRINVS li.2. in Ioannem, cap.42. *Quemadmodum,* inquit, *viribus ignis intenſiùs aqua calefacta, non aliter vrit, quàm ipſe ignis: ſic Spiritus ſancti operatione aqua, qua baptizati corpus aſpergitur, reformatur ad diuinam virtutem & potentiam.* Hæc ille. Vbi vides, ſic eſſe inſtrumentum Dei aquam in Baptiſmo, vt eſt calor in aqua calefacta inſtrumentum ignis ad calefaciendum.

THEODORETVS in cap.10. ad Hebr. in illud: *Aſperſi corda à conſcientia mala: In lege,* inquit, *vtebantur aſperſionibus, & corpus frequenter lauabant; qui autem ex nouo Teſtamento vitam inſtituunt, per ſanctiſſimum Baptiſmum animã expurgant, & à prioribus maculis liberam reddunt conſcientiam.* Vide eundem Theodoretum in Epitome diuinorum decret. cap. de Baptiſmo; Damaſcenum lib.4. de fide, c.10. Theophylactum in 3. & 5. cap. Ioannis, & Oecumenium in cap.10. ad Hebr.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM:

Idem probatur ex Latinis.

IAM ex Latinis TERTVLLIANVS in lib. de Baptismo: *Prius*, inquit, *liquor, quo viueret, dedit, id est, aqua produxit animantia, vt in Baptismo mirum non sit, si aquæ animare nouerunt*. Item lib. de resurrectione carnis probat, corpus resurrecturum, quia Sacramenta corpori adhibentur, vt ad animam transeat eorum effectus: *Caro*, inquit, *abluitur, vt anima emaculetur; caro vngitur, vt anima consecretur; caro signatur, vt anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur; caro corpore Christi & sanguine vescitur, vt anima de Deo saginetur*. vbi enumerat varios effectus Sacramentorum; proinde non putat solùm excitare fidem Sacramenta.

CYPRIANVS lib. 2. epist. 2. ad Donatum, scribit, se, antequam baptizaretur, vix potuisse adduci vt crederet, quòd à Christianis de Baptismi virtute prædicabatur, quòd videlicet repentè hominem mutet, peccata abstergat, virtutes infundat: sed postea id verum esse experientia sua didicisse: *Difficile*, inquit, *ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quòd in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis renasci denuo posset, vtque in nouam vitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat exponeret, corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret: Qui possibilis, aiebam, est tanta conuersio?* Et infrà: *Sed postquam vndæ genitalis auxilio superioris æui labe detersa in expiatum pectus, ac purum desuper se lumen infudit; postquam cælitus Spiritu hausto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, mirum in modum, etc.* In quibus verbis duo NOTANDA sunt: PRIMO; Si Sacramenta tantùm obiectiuè mouerent mentem ad credendum, vt aduersarij dicunt, non fuisset vlla caussa, cur Cyprianus difficulter crederet effectum Baptismi: non enim est hic effectus magis difficilis, quàm sit, quòd verbum Dei prædicatum valeat ad excitandam fidem. Nota SECVNDO; Cyprianum dicere, Baptismum repentè & perniciter operari, & renouare hominem. At hoc non diceret, si crederet, Baptismum mouere mentem solùm obiectiuè: nam tunc nõ repentè, nec ordinariè haberet suum effectum. Aliqui enim

ex eodem signo, vt etiam ex iisdem verbis, celeriùs mouentur, aliqui tardiùs, aliqui nunquam.

Item in lib.3. epist.8. ad Fidum, docet, infantes baptizandos, etiam ante octauum diem (nimirum si vitæ periculum immineat) vt peccati remissionē accipiant. Quod idem iubet Syricius Papa in epist.1.cap.2. At si Baptisma solùm excitat fidem, & prodest infantibus tantùm ea ratione, quia cùm adoleuerint, recordabuntur, &c. quorsum infantes morituros baptizari vult Cyprianus? Item in epist.7.lib.4. ad Magnum, dicit, quomodo venenum scorpij & serpentis in aqua extinguitur; ita Diabolum obluctari, & resistere Exorcistis ante Baptismum; at in Baptismo amittere omnem virtutem. Quæ certè omnia ridicula essent, si tantùm obiectiuè Sacramenta operarentur. Vide etiam sermones de Baptismo Christi, de cœna Domini, & de vnctione Chrismatis. Similia habet Gaudentius in 1. tract. de Exodo.

LACTANTIVS lib.7. de diuino præmio, cap.5. *Cùm homo cælesti lauacro purificatus exponit infantiam cum omni labe vitæ prioris, & incremento diuini vigoris accepto, fit homo perfectus ac plenus.*

SYLVESTER Papa (vt refert Nicephorus lib.7.cap.33. cùm Constantinum baptizaret, ita locutus est: *Hæc aqua diuina virtute per inuocationem Trinitatis concepta, sicut extra corpus hominis abluit, ita animum intrà à sorde & inquinatione mundans, splendidiorem radiis solaribus efficit.*

AMBROSIVS lib.2. de pœnit. cap.2. *Impossibile*, inquit, *videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Et Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit: sed quod impossibile erat, Deus fecit possibile esse, qui tantā nobis donauit gratiam.* Vide etiam lib.1. de Sacramentis, cap.4. & 5. lib.2. cap.1. & 5. lib.3. cap.1. & librum de iis, qui initiantur mysteriis, cap.3. & 9. & librum 9. super Lucam, cap.3. & librum 3. de Spiritu sancto, cap.11.

HIERONYMVS in epist.83. ad Oceanum: *Quantam vim*, inquit, *habeat Baptisma, & aqua in Christo sanctificata gratiam, paulò pòst docebo.* Et infrà, vbi plurima attulit testimonia & figuras: *Dies*, inquit, *me deficiet, si cuncta, quæ ad potentiam Baptismi pertinent, de Scripturis sanctis voluero digerere.* Vide eundem in Dialogo contra Luciferianos, & lib.3. contra Pelagianos extremo.

OPTATVS lib.5.contra Parmenianum,initio: *Baptisma*, inquit, *Christianorum Trinitate confectum, confert gratiam; si repetatur, facit vitæ iacturam.* Hæc ille. Vbi PRIMVM vides, apertè asseri, Sacramentum conferre gratiam. DEINDE, quòd hic auctor ait, Baptismum repetitum detrimentum afferre, clarè demonstrat, non operari tantùm obiectiuè excitando fidem; nam eo modo vtiliter repeteretur. Vide ibidem multa de virtute Sacramentorum.

AVGVSTINVS lib.4.de Baptismo,cap.22.*Inuenio*, inquit, *non tantùm passionem pro nomine Christi id, quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem, conuersionemq́; cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest.* Hæc ille. Si ergo aliquando martyrium, aliquando fides cum cordis conuersione supplet vicem Baptismi, manifestè sequitur, non iustificare excitando fidem, sed immediatè applicando Christi merita, atque immediatè iustificando. Et ibidem capite 24. probat, Sacramentum Baptismi multum paruulis prodesse, etiam si illi careant fide; ex Circumcisione, quæ dabatur octauo die: *Cur ergo*, inquit, *ei præceptum est, vt omnem deinceps infantem masculū octauo die circumcideret, qui nondum poterant corde credere, vt ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia, & ipsum per seipsum Sacramentum multum valebat?* Vbi Augustinus docet, Sacramentum non operari excitando fidem, sed vi sua efficiendo. Idem Augustinus lib.19.contra Faustum,cap.11.*Sacramentorum*, inquit, *vis inenarrabiliter valet plurimum, et ideo contempta, sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas.* Hæc ille. At si tantùm excitarent fidem obiectiuè, non modò non inenarrabiliter valerent plurimum, sed vix aliquid valerent. Nam de concione nemo diceret, eam inenarrabiliter plurimum valere, cùm sæpissimè multis concionibus vix aliqui moueantur: & tamen fatetur Lutherus in libro contra Ioannem Cochlæum, multò efficaciorem esse concionem Baptismo. Quod verissimum est, si agatur de efficacitate prouocandi fidem. Idem Augustinus tract.80.in Ioan.*Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Et infrà: *Mundatio nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo.*

LEO Papa in serm.4. de Natali Domini: *Omni homini renascenti aqua Baptismatis, instar est vteri virginalis, eodem*

Spiritu replente fontem, qui repleuit & Virginem; vt peccatum, quod ibi vacuauit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio. Et serm.5. *Originem quam sumpsit in vtero Virginis, posuit in fonte Baptismatis: dedit aquæ, quod dedit Matri. Virtus enim Altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit, vt* MARIA *pareret Saluatorem, eadem fecit, vt regeneret vnda credentem.* Hæc ille.

Auctor homiliæ de Sacramento corporis Domini, quę habetur inter Eusebij Emisseni homilias, & in 9.tomo S.Hieronymi: *Ergo,* inquit, *vt ad nutum præcipientis Domini, repentè ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: ita parem potentiam in spiritalibus Sacramentis verbis præbet virtus, & rei seruit effectus, &c.* Et ibidem ex vi Sacramenti Baptismatis, quo repentè hominem mutat, ac renouat quoad animam; probat, non debere videri incredibile, si verba Sacramentalia mutent substantiam panis in carnem Christi. Vbi sine dubio nullum habet locum operatio illa obiectiua ad prouocandam fidem: neq; enim in consecratione Eucharistiæ verba illa mutant panem excitando in eo fidem. Similem autem vim ponit hic auctor in consecratione respectu panis, & in Baptismo respectu animæ.

GREGORIVS lib.9. epistol.39. ad Theodistam Patritiam, docet, in Baptismo omnia peccata ita verè dimitti, vt in mari rubro verè Ægyptij mortui sunt: *Qui ergo,* inquit, *dicit, peccata in Baptismate funditus non dimitti, dicat in mari rubro, Aegyptios non veraciter mortuos.*

Deniq; S.BERNARDVS (vt recentiores omittam) in serm. de cœna Domini: *Duo,* inquit, *operatur in nobis Sacramētum Dominici corporis, vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrûm non tam sæpe modò, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut ceterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini; quoniam virtus Sacramenti operatur in eo.* Hęc ille: cuius verba non possunt trahi ad effectum nutriendæ fidei. Non enim S.Bernardus solùm dicit, per Sacramenta remitti peccata; quod Lutherani fieri volunt, per fidem apprehendentem Christi iustitiam & Dei beneuolentiam; sed etiam dicit, vim Sacramenti operari in nobis, vt non consentiamus peccatis, quod per solam fidem nec potest fieri, neque aduersarij fieri dicunt.

Ad

Ad hoc argumentum ex Patribus variè respondent hæretici; Philippus in Apologia art. 13. audacter sanè ita loquitur: *Neq; vlla litera ex veteribus scriptoribus proferri potest, quæ patrocinetur in hac re Scholasticis.*

Lutherus in lib. contra Cochlæum, agnoscit loca Augustini, quæ citauerat Cochlæus, & aliorum Patrum, sed more suo contẽnit: *Quòd si qui sunt*, inquit, *ex Patribus, qui senserunt, Sacramenta sua virtute iustificare, esto etiam Augustinus, vt Cochlæus contendit, nihil moror, hominum sunt dicta, sibi ipsis sæpius pugnantium, & pleraq; humano sensu extra Scripturas docentium* Hęc ille. At certè credibilius est, tot sanctos Patres Scripturam intellexisse, quàm vnum Lutherum: quod ipse quoq; concederet, nisi eũ planè superbiæ spiritus excæcasset.

Caluinus respondet lib. 4. Instit. cap. 14. §. vlt. Patres hyperbolicè loqui: *Fortè*, inquit, *miseros istos Sophistas deceperunt immodica illa Sacramentorum encomia, quæ de signis nostris apud veteres leguntur: quale est illud Augustini, quòd veteris legis Sacramenta Saluatorem tantùm promittebant, nostra verò dent salutem. Has & similes dicendi figuras, cùm non aduerterent hyperbolicas esse, & ipsi hyperbolica sua dogmata promulgarunt.* Hæc ille. At hoc nimis ruinosum est effugium. Nam citati Patres, vt plurimùm referunt ad omnipotentiam Dei hos mirabiles effectus: nulla autem est opus omnipotentia, vbi non veri ac proprij, sed hyperbolici sermones sunt. Præterea Patres ipsi aliquando monent, se non loqui hyperbolicè, vt Chrysostomus homil. 4. ad baptizandos, vbi cùm dixisset, Baptismo perfectè lauari & mundari animas, monet se non ea dicere ambitionis gratia, id est, amplificandi & eloquentiæ ostendendæ studio. Et Augustinus in epist. 23. circa finem dicit, eos qui non credunt, posse fieri, vt paruuli etiam sine fide actuali per ipsum Sacramentum saluentur, infideles esse. Ex quo intelligimus, eum non hyperbolica encomia, sed dogmata fidei tradere. Deniq; si diceret Caluinus, vnum aut alterum ex Patribus Hyperbole vsum in oratione laudatoria, posset tolerari. At quòd omnes Græci & Latini, non modò in concionibus, sed etiam in libris dogmaticis, vel epistolis, vel commentariis Scripturarum hyperbolicè loquantur, nullo modo credibile est.

Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 98. dicit Scripturam apertè tribuere vim iustificandi Sacramentis: nec esse ea loca

per tropos detorquenda in alium sensum, & sic à Patribus esse intellecta, tamen postea exponit omnia de efficientia per excitationem fidei, quod iam refutauimus.

CAPVT OCTAVVM.
Sexta Classis ex ratione.

EST autem OBSERVANDVM, vt faciliùs intelligatur efficacia rationum, duplicia esse verba, & signa cetera. QVAEDAM enim sunt non ad alium finem instituta, quàm ad significandum, quæ quidem theorica signa dici possunt. ALIA sunt instituta ad significandum, & efficiendum aliquid, quæ ob id practica dici possunt. Differunt autem quòd priora nihil immediatè, & vi sua operentur, sed solùm repræsentant obiectum, & si fortè sequitur effectus aliquis, non sequitur ex vi illius signi, sed aliunde; posteriora immediatè operantur, & sua quadam virtute; Verbi gratia, cùm quis monet alium, adesse hostem, ille continuò fugit; ceterùm illius fugæ non est caussa immediata illa admonitio, sed apprehensio rei noxiæ; proinde admonitio signum fuit prioris generis. Pari ratione, qui viso signo hospitij currit ad hospitium, non mouetur ab eo signo immediatè, sed ab apprehensione rerum, quibus indiget, & quas illud signum repręsentat: proinde illud etiam non est propriè signum practicum, vt hîc accipimus. Nam aliquando solemus vocare signa practica omnia illa, quæ referũtur ad opus, siue mediatè, siue immediatè; quomodo accipiebatur in disputatione de intentione ministri: Tunc enim vocabamus practica omnia verba imperatiua: at hîc ista vocamus theorica; practica autem dicimus, quæ præter significationem habent efficientiam, quomodo sigillum est verè signum practicum, quia non tantùm repręsentat imaginem, sed etiam eam imprimit in cera.

Cognoscuntur autem hæc varia signa ex alio discrimine. Nam verba & signa theorica non adhibentur nisi intelligentibus: cùm enim non operentur, nisi repræsentando aliquid menti, stultum esset ea signa adhibere, vbi non est vsus mentis. At verba, & signa practica possunt adhiberi etiam rebus inanimis, & non modò non intelligentibus, sed ne sentientibus quidem; quomodo in Scripturis Iosue imperauit soli,

&

& lunæ, Iosu.10. *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Haialot*, Matth.8. Dominus imperabat mari, & ventis, Matth.9. Luc.7. & Ioan.11. imperauit mortuis. & Petrus Actor.9. *Tabita*, inquit, *surge*. Matth.17. *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, &c.* Sic etiam quod attinet ad alia signa; Moyses percussit petram, vt daret aquas: Exod.17. & Dominus misit digitos in auriculam surdi, & muti, & tetigit etiam linguam eius, vt eum curaret.

Controuersia igitur est inter nos, & hæreticos, quòd illi faciunt Sacramenta, signa prioris generis, dum affirmant ea nõ iustificare, nisi excitãdo fidem: nos facimus generis posterioris. Quare si ostendere poterimus, Sacramenta esse signa posterioris generis, obtinuimus caussam.

Sit ergo PRIMA ratio. Sacramenta rectè adhibentur non intelligentibus; ergo sunt signa posterioris generis, & verè iustificant non excitando fidem more concionis, sed immediatè efficiendo sanctitatem. Consequentia manifesta est ex dictis. Antecedens probatur, quia baptizantur ritè infantes, surdi, amentes, dormientes. Exemplum insigne est apud Augustinum, lib 4. Confess. cap.4. de quodam baptizato, dum vi morbi extra se positus esset, & omninò ignoraret, quid erga se fieret: cui tamen Sacramentum vtilissimum fuit. ADDE quod Concilium Carthaginense IV. can.76. Arausicanum I. can.12. Augustinus, lib.1. de adulterinis coniugiis, cap.26. & 28. & Leo epist.91. ad Theodorum, docent Sacramenta Baptismi, & Absolutionis, posse conferri etiam iis, qui in periculo vitæ sunt, licet ipsi vi morbi oppressi nõ habeant vsum rationis, vel sensuum: modò constet eos antea desiderasse eiusmodi Sacramẽta. At certè istis non nisi ineptissimè fieret concio, aut signa adhiberentur ad excitandam fidem.

SECVNDA ratio. Verba & signa Sacramentalia pendent ex diuina institutione, neque ab hominibus propria auctoritate institui potuerunt: ergo non sunt mera signa, vt verba concionis, sed signa practica, & vim habentia aliquid supernaturale efficiendi. Antecedens conceditur ab aduersariis, vt suprà est demonstratum. Probatur consequentia; quia si verba, & signa Sacramentalia essent nuda signa ad excitandam mentem instituta, potuissent ab hominibus facillimè institui, & eandem vim habuissent. Non enim refert ad nudam

 signifi-

ſignificationem, quis illa inſtituerit, modò repræſentet idem obiectum. Quid enim refert, quis poſuerit ſigna in hoſpitiis? & nunquid non eodem modo ſignificant verba Hebraica à Deo ſcripta in tabulis, & verba Græca, vel Latina ſcripta ab hominibus? nónne etiam modo eodem incitabant ad bellum tubæ, quas Deus fieri iuſſerat, Numer.10. & tubæ prophanæ Ethnicorum? Eodem igitur modo, ſi Petrus aut Paulus, aut quiuis alius inſtituiſſet Baptiſmum, & Euchariſtiam, eandem vim haberent illa ſigna, quam modò habent. Quod certè nō poteſt dici ſecundum Catholicorum ſententiam, qui volunt hæc Sacramenta non ſolùm ſignificare, ſed etiam, efficere id, quod ex ſe non potuiſſent.

Tertia ratio. Sacramenta non ſolùm pendent à Deo in inſtitutione, ſed etiam in ipſo vſu: ipſe enim eſt, qui per miniſtros ſuos baptizat,, conſecrat, abſoluit, &c. ergo nō ſunt nuda ſigna ad excitandam fidem inſtituta, vt conciones; ſed aliquid prætereа efficiunt. Antecedens conceditur ab aduerſariis, & probatum eſt ſuprà in quæſtione de cauſſa efficiente Sacramentorum, ex illo Ioan.1. *Hic eſt, qui baptizat*, ex Chryſoſtomo, homil.83. in Matthæum, & Auguſtino, tract.5. in Ioannem, & ex aliis. Probatur conſequentia. Nam vt verba, & ſigna cetera ſolùm ſignificent, & animum excitent repræſentando, nihil refert à quo procedant. Siue enim dominus, ſiue ſeruus loquatur, idem ſemper verba eadem ſignificant; nec magis excitat ſignum tubæ ad bellum, ſi tuba inſletur ab Imperatore, quàm à tubicine. Ergo ſi ſigna Sacramentalia neceſſariò pendent à Deo, vt cauſſa principali, quæ per miniſtros operetur: fateri cogimur, ea non ſolùm ſignificare, ſed etiam aliquid efficere.

Qvarta ratio. Sacramenta non ſolùm pendent à Deo, vt inſtitutore, & principali agente, ſed etiam à Chriſti paſſione, & morte, vt ſuprà probauimus in principio quæſtionis de cauſſa efficiente Sacramentorum: propter quod Patres communi conſenſu, docent Sacramenta fluxiſſe à Chriſti latere perfoſſo. Vnde etiam multi veterum docent, Chriſtum baptizari voluiſſe, vt tactu ſuæ mundiſſimæ carnis daret aquis vim mundandi, vt Ambroſius lib.2. in Lucam, cap.12. Naziãzenus oratione in ſancta lumina, Chryſoſtomus homil.25. in Ioannem, Beda in cap.3. Lucæ, & alij, & ipſe etiam Lutherus in homiliis de Baptiſmo idem fatetur. Ergo non operantur

Sacramenta

Sacramenta solùm repræsentando obiectum, more concionis, sed verè efficiendo: nam alioqui nō eguissent Christi meritis, nec vllam eis virtutem Christus dedisset. Et sicut concio nō rectè diceretur manasse ex Christi latere, nec dicitur Christus dedisse vllam virtutem concioni ad significādum, quia id ex se habent verba, ita non rectè diceremus, Sacramenta prodiisse ex Christi latere, vel Christum eis vim vllam dedisse.

QVINTA ratio. Sacramenta instituta sunt, vt nos certos reddant remissionis peccatorum, & gratiæ Dei, ergo non solùm operantur obiectiuè repræsentando more concionis, sed efficiendo teipsa quod significant. Antecedens admittitur ab omnibus, sed maximè ab aduersariis. Catholici enim docent, ex Sacramentis gigni in nobis moralem quandam certitudinem remissionis peccatorum, non tamen infallibilem. Tametsi enim Sacramenta ex se infallibiliter efficacia sint, tamen potest fieri, vt nobis non sint efficacia ob nostram indispositionem, At aduersarij volunt absolutam certitudinem gigni ex Sacramentis: & nos reprehendunt, quasi iubeamus homines dubitare de efficacia Sacramenti; vt patet ex Luthero, in lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo, ex Kemnitio in 2. parte Examinis, cap. de intentione ministri; & ex aliis. Probatur consequentia; nam si Sacramenta solùm operarentur significando, & excitando fidem, nullam adferrent certitudinem. Penderet enim tunc Sacramentum à nostra fide, non à Christi institutione; quod est tollere veram certitudinem efficaciæ Sacramenti, vt Lutherus fatetur in lib. contra Anabaptistas, edito anno M. D. XXVIII. vbi fusè persequitur, Sacramentum non debere pendere à fide dantis, vel accipientis, sed à sola Dei institutione, ne incerta reddatur eius efficacia.

Nec potest responderi, Sacramenta adferre certitudinem infallibilem, quia infallibiliter excitent fidem; quæ infallibiliter iustificat: siquidem experimento contrarium didicimus. Quot enim sunt, qui baptizantur, & tamen non credunt? & si concio, quæ est efficacior Sacramentis, ipso etiam teste Luthero in libro contra Cochlæum, non excitat fidem infallibiliter, vt experimur; quantò minus Sacramenta infallibiliter fidem excitabunt? Ergo si vllam certitudinem Sacramenta adferunt, id est, quia ex opere operato efficiunt quod significant.

SEXTA

SEXTA ratio, Sacramenta contrario modo se habent ad fidem, ac verbum: non igitur eodem modo operantur. Probatur antecedens. Nam verbum Dei præcedit fidem, Sacramenta autem sequuntur, siquidem: *Fides ex auditu,* Roman. 10. vnde verbum prædicatur infidelibus, & hæreticis quibuscunque, vt incipiant credere. At Sacramenta requirunt fidem saltem in adultis, nec possunt rectè conferri, nisi iis, qui prius credunt. Vnde Actor. 8. cùm Eunuchus diceret: *Ecce aqua quis prohibet me baptizari?* respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Et semper in Ecclesia consuetudo fuit, vt qui Christiani esse vellent, primùm fierent Catechumeni, & satis diu instruerentur, & non nisi instructi, & firmi, ac stabiles in fide baptizarentur. IVSTINVS in Apologia ad Antoninum explicans mores Ecclesiæ: *Quicunque*, inquit, *persuasi fuerint, & crediderint vera esse, quæ à nobis traduntur, & dicuntur, ac viuere se ita posse receperint; orare ieiunantes, & petere à Deo priorum peccatorum remissionem iubentur, nobis cum eis vnà, & orantibus, & ieiunantibus: deinde adducuntur à nobis, vbi aqua est, atque eo regenerationis modo, quo ipsi regenerati sumus, regenerantur.* Hæc ille. Ex quo sequitur, non modò falsam, sed etiam ineptissimam esse hæreticorum sententiam.

SEPTIMA ratio, Sacramenta non minus sunt efficacia, si dentur lingua Græca, aut Latina, quam nō intelligat, qui Sacramentum suscipit, quàm si dentur lingua vulgari, quam omnes intelligant; Ergo non operantur more concionis, sed habent effectum suum præter fidei excitationem. Consequētia patet, quia si operarentur more concionis, nihil efficerent, nisi darentur lingua vulgari. Antecedens probatur, quia Lutherani, & Caluinistæ admittunt nostrum Baptisma, quod semper datur lingua Latina; non enim rebaptizant à nobis baptizatos.

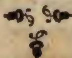
OCTAVA ratio, si Sacramenta operarentur excitando fidem, non esset vlla caussa cur adhiberentur hominibus doctis, qui legere possunt Scripturas, vel etiam imperitis, qui audiunt conciones: multò enim melius excitat fidem Scriptura, & concio, quàm Baptismus, vel Eucharistia. Itaque præstaret loco Baptismi legere vnum caput ex Bibliis. ADDE, quod etiam imago Baptismi in tabula depicta posset idem facere, quod facit Baptismus; nam facit visibilem promissionem, & excitat

excitat fidem:& hoc præstat Baptismo, quod manet semper, cùm Baptismus semel fiat,& transeat.

NONA ratio,Sacraměta non prosunt nisi suscipientibus, etiamsi multi alij præsentes sint,& audiant,& videant quę geruntur:alioqui non esset opus,vt singuli baptizarentur,& cõmunicarent corpori Domini, sed satis esset, vt vnus baptizaretur, & communicaret coram tota multitudine;ergo non operantur more concionis,excitando fidem. Consequentia patet. Nam si operarentur more concionis, prodessent omnibus audientibus: omnes enim excitari possunt ad fidem, qui adsunt,dum pronunciatur promissio Dei,& signo visibili ante oculos ponitur. Neque refert, quod Sacramentum solum dirigi videtur ad vnum. Nam etiam concio potest dirigi ad vnum,& tamen omnes audientes excitaret.

PRAETEREA dum minister baptizat, ac dicit; Ego te baptizo,non vult dicere,Ego te abluo à peccatis (secundum Lutheranos) sed,Ego testificor tibi remitti peccata, vt Melanchthon exponit in locis,cap.de Baptismo,& Caluinus lib.4. Instit. cap.15.§.15. & omnes alij exponere coguntur. Porrò hæc testificatio non prodest ei, qui baptizatur, nisi quia interim cogitat,& credit, Deum sibi esse propitium per Christum, vt ipsimet fatentur. Possunt autem omnes,qui adsunt,idem cogitare,& credere:siquidem promissio est communis, & quod vni dicitur,omnibus conuenit. Non enim ideò illi,qui baptizatur,Deus est propitius, quia baptizatur (ex Lutheranorum sententia) sed ideò vera est testificatio Baptismi, quia Deus illi est propitius, modò per fidem apprehendat hanc Dei beneuolentiam.

DECIMA ratio,si Sacramenta solùm operarentur significando,nihil interesset inter nostra Sacramenta,& Sacramenta veteris legis: nam etiam illa significabant Christi gratiam, & remissionem peccatorum,& excitare poterant fidem. Id autem esse falsum in sequenti quæstione demonstrabimus.

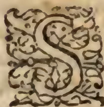

CAPVT

CAPVT NONVM.

Soluuntur obiectiones ex Scripturis depromptæ.

SOLVENDA sunt argumēta Lutheri, Philippi, Caluini, Kemnitij, & aliorum: quæ quidem partim sumuntur à Scripturis, partim à Patribus, partim à ratione.

Vt igitur à PRIMA classe argumētorum incipiamus. PRIMVM argumentum sumitur ex Habacuch 2. & Roman. 1. & Hebræ. 10. *Iustus ex fide viuit*, inquit Scriptura, non autem dicit, Iustus ex Sacramentis viuit; igitur Sacramenta non iustificant, nisi excitando fidem. Confirmatur ex similibus locis, vt Roman. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Et Roman. 10. *Corde creditur ad iustitiam*, & non addidit Paulus; Et corpore suscipitur Sacramentum ad iustitiam. Ita Lutherus in Babylone, cap. de Baptismo, & in assert. 1. articuli.

RESPONDEO PRIMO, non dicit Scriptura, Iustus ex sola fide viuit, proinde relinquitur suus locus Sacramentis. Alioqui non solùm Sacramenta, sed etiam Deus, & Christi meritum, & alia excluderentur, quæ neque ipsi Lutherani excludi volunt: non enim ait Scriptura, Iustus ex Deo viuit, aut ex Christi merito viuit.

SECVNDO, etsi his verbis Scriptura non dicit, iustum ex Sacramentis viuere; tamen idem dicit aliis verbis. Nam cùm ait, hominem per Baptismū regenerari, Ioan. 3. & Tit. 3. quid aliud dicit, nisi Baptismum dare vitam?

TERTIO, verba illa Prophetica: *Iustus ex fide viuit.* non significant ad literam, Iustum hominem fieri, aut reputari ex fide, vt Lutherani volunt; sed significant, Iustum ex fide quam habet, constanter exspectare, quæ Deus promisit, & non frangi, aut deficere, etiamsi promissiones tardari videantur. Hunc esse verum sensum non dubitabit, qui expendet locum Habacuch, & Pauli ad Hebræos. vterque enim tractat de patientia, & longanimitate: *Si moram fecerit*, inquit Propheta, & ex eo Apostolus, *exspecta eum, quia veniens veniet, & nō tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: Iustus autem ex fide viuet.* AD Confirmationem respondeo eodem modo: Nam Paulus tribuit iustificationem

fidei,

fidei, sed non soli. Et præterea idem tribuit Scriptura in aliis locis Sacramento, vt Actor.2. *Baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Et Actor.22. *Baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius.*

SECVNDVM argumentum ex Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Lutherus locis citatis in primo argumento dupliciter ex hoc testimonio argumentatur. PRIMO sic: Qui credit, & baptizatur, saluus est, qui non credit, damnatur, etiamsi baptizaretur: Igitur non Baptismus, sed fides saluat. SECVNDO sic; Dominus ait: *Qui non crediderit, condemnabitur,* & non ait; Qui non fuerit baptizatus, condemnabitur: Igitur fides sola saluat, non Baptismus.

Ad PRIMVM respondeo, malam esse consequentiam. Solùm enim ex illo antecedente colligi potest, Ergo non solus Baptismus saluat; non autem, Ergo Baptismus non saluat. Alioqui ex eo, quod Paulus dicit, 1. Corinth. 13. Fidem nihil prodesse sine charitate, possemus colligere, Ergo fides nihil prodest. Ad SECVNDVM dico, Dominum non dixisse; Qui non fuerit baptizatus, condemnabitur; non quia hoc non sit verissimum, cùm idem Dominus dixerit, Ioan.3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei;* sed quia non erat opus hoc dicere, cùm per se intelligeretur ex eo, quod dictum erat: *Qui non crediderit, condemnabitur.* Qui enim non credit, consequenter nō vult baptizari, & etiamsi vellet, nihil ei prodesset. At in affirmatione oportuit addere Baptismum fidei, quia non omnis, qui credit, baptizatur. Similia sunt argumenta à genere ad speciem. Negatiuè enim valet, Non est animal, igitur nec homo; affirmatiuè non valet, Est animal, igitur est homo.

TERTIVM argumentum sumitur ex Paulo, Rom.4. sic enim ait Philippus in Apologia, artic. 13. *Paulus reclamat* (nimirum contra Scholasticos, docentes Sacramenta ex opere operato iustificare) & negat Abrahamum iustificatum ex Circumcisione, sed Circumcisionem dicit esse signum propositum ad exercendam fidem nostram. Igitur eodem modo Sacramenta Christiana non iustificant, nisi excitando fidem.

RESPONDEO PRIMO, non dicit Paulus, Circumcisionem fuisse signum propositum, ad exercendā fidem: sed fuisse datam Abrahamo vt signaculum iustitiæ fidei: id est, factum

hoc

hoc priuilegium Abrahamo, vt ipse primus haberet Sacramentum Circumcisionis; quia id meruerat eius obedientia, & fides. Fuit enim hoc testimonium iustitiæ fidei ipsius, vt suprà monuimus, cap. 17. Itaque hic locus nihil facit ad rem. Nam Circumcisio soli Abrahæ fuit signaculum iustitiæ fidei; & illi non fuit signaculum excitans fidem, sed testimonium fidei iam antè habitæ.

SECVNDO, non est eadem ratio Circumcisionis, & Baptismi. Nam de Circumcisione Paulus dicit: *Circumcisio nihil est,* 1. Cor. 7. de Baptismo autem ad Tit. 3 *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Sed de hoc postea.

QVARTVM argumentum est Zvvinglij, in lib. de vera, & falsa religione, qui adfert illud Luc. 5. *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Pharisæi,* inquit Zvvinglius, *intellexerunt, solum Deum, non autem Sacramenta posse iustificare; iuxta illud* Isaiæ 43. *Ego sum, qui deleo iniquitates.*

RESPONDEO, miram esse hæreticorum cæcitatem, qui malunt Pharisæis credere, quàm Christo. Nam si Pharisæi dixerunt: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Christus ibidem paralyticum sanauit, vt ostenderet, se etiam vt hominem posse peccata dimittere: *Vt autem sciatis,* inquit, *quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico; Tolle lectum tuum, &c.* Et præterea nónne Christus hominibus dixit, Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis?* Nec tamen ob id falsa erunt verba Isaiæ. Ipse enim loquitur de eo, qui propria auctoritate peccata dimittit, qui sine dubio solus Deus est.

QVINTVM argumentum est Kemnitij, ex cap. 5. ad Ephes. vbi Apostolus ait: *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* vbi totam vim Baptismi tribuit Paulus verbo. Verbum autẽ operatur excitando fidem; nam: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi,* Roman. 10. ADDIT etiam Kemnitius illud, 1. Petri 3. *Vos saluos facit Baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi.* vbi Baptisma dicitur saluare per resurrectionem, id est, per fidem resurrectionis.

RESPONDEO ad Ephes. 5. per verbum vitæ, non intelligi concionem, cuius effectus est fides, sed formam Sacramenti, id est, verbum consecratorium, & practicum, non concionale; Ita enim exponunt omnes interpretes, vt suprà ostendimus

mus in quæſt. de forma Sacramenti. Porrò, S. Petrus non dicit, Baptiſma ſaluare per fidem reſurrectionis, ſed per reſurrectionem, id eſt, vt Beda in hunc locum exponit, quia cùm baptizamur, repræſentamus Chriſti reſurrectionem, emergendo ex aquis; & quia Baptiſmus facit iuſtificando nos, vt in nouitate vitæ ambulemus, quomodo Chriſtus per reſurrectionem nouam vitam viuere cœpit, ſicut etiam Paulus dicit, Roman. 6. Similis phraſis eſt Rom. 4. vbi Paulus dicit: *Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.* quod idem eſt, ac ſi diceret, per Chriſti paſſionem morimur peccato, per Chriſti reſurrectionem iuſtitiæ vita viuere incipimus: vbi ſine dubio præpoſitio, *Per,* nō ſignificat cauſſam meritoriam, ſed cauſſam exemplarem. Non enim Chriſtus meruit reſurgēdo, cùm fuerit extra viam & ſtatum merendi.

CAPVT DECIMVM.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

PRIMO obiiciunt Auguſtinum, qui ait, non Sacramentum, ſed fidem Sacramenti iuſtificare. Hanc ſentētiam ſine nomine Auguſtini, vt prouerbium vulgare, citat Martinus Lutherus in lib. de captiuitate Babylon. cap. de Baptiſmo, & in aſſert. artic. 1. ſed in lib. contra Cochlæum citat nomine Auguſtini. Quod etiam facit Philippus in Apologia, artic. 13. vbi poſtquam dixerat, non poſſe produci vllam literam ex veteribus pro ſententia Scholaſticorum, addit: *Immò in contrarium ait Auguſtinus, quod fides Sacramenti, non Sacramentum iuſtificet.*

RESPONDEO, Auguſtinum nihil eiuſmodi dicere expreſſis verbis, ſed contrarium potiùs. Nam in epiſt. 23. ad Bonifacium dicit Auguſtinus, paruulos eſſe fideles, & ſaluari, ſi moriuntur poſt Baptiſmum, quia etiamſi non habent fidem, habent tamen fidei Sacramentum: quod eſt idem, ac ſi diceret; Paruulos non ſaluat fides, ſed Sacramētum fidei. Fortaſſe Lutherus collegit eam ſententiam ex tract. 80. in Ioannem, vbi Auguſtinus ait, aqua Baptiſmi mundari cor, id faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur. Sed iam ſuprà oſtēdimus in quæſtione de forma Sacramenti, illud (quia creditur) non ſignificare actum fidei, ſed obiectum. Quod ſi alicubi

inueniretur disertis verbis ea sententia, sine dubio exponenda esset pro eo solo tempore, quo quis non potest habere Sacramentum: in eiusmodi enim necessitate sufficit fides Sacramenti cum voto eiusdem, vt Augustinus dicit, lib. 4. de Baptismo, cap. 22. sicut etiam è contrario in paruulis, qui non possunt habere fidem actualem, sufficit fidei Sacramentum, vt ex epist. 23. Augustini iam probauimus.

SECVNDO proferunt illa verba Augustini ex lib. quæstionum veteris & noui Testamenti, q. 59. *Qui Baptismum putat carnali ratione consistere, hic non est spiritualis: nec donum cæleste poterit consequi, qui se per aquam non per fidem commutari credit.*

RESPONDEO PRIMO, librum citatum non esse Augustini, sed alicuius hæretici, qui multa docet, & contra fidem. & contra Augustinum, vt quod mulier non sit creata ad imaginem Dei, quæst. 21. quòd Melchisedech fuerit Spiritus sanctus, quæst. 109. & quòd Adam non habuerit Spiritum sanctum, quæst. 123.

SECVNDO dico, testimonium allatum non esse contra nos, sed pro nobis. Nam auctor hic loquitur de caussa formali, non de efficiente iustificationis, ac dicit hominem immutari, & renouari non per externam lotionem, quasi nihil sit Baptismus noster, nisi mundatio carnis, vt olim Baptismata Iudæorum; sed per fidem, quę cùm est perfecta, & viua, formaliter mundat & iustificat, iuxta illud Petri, Actor. 15. *Fide purificans corda eorum.* Hanc autem fidem, id est, formalem iustificationē hic auctor dicit dari in Baptismo: *Aqua*, inquit, *cernitur, sed qui non videtur, Spiritus operatur, vt fides in ipso sit.* vbi non potest loqui de fide imperfecta, & inchoata, quæ secundum nos, disponit ad iustificationem, & quæ secundum Lutheranos, apprehendit iustificationem; ista enim præcedere debet Baptismum. Loquitur igitur de fide perfecta, quæ infunditur in Baptismo, & quæ iustificat formaliter. Quod idem definiuit Concilium Tridentinum, sessione sexta, capite septimo.

TERTIO profert Caluinus, lib. 4. Instit. cap. 14. alium locū Augustini, ex lib. 3. quæst. in Leuiticum, q. 84. vbi Augustinus duo dicit. PRIMO, ministrum hominem solum præbere Sacramentum visibile, Deum autem præbere inuisibilem gratiam. SECVNDO, ita separari hæc duo, vt in quibusdā sit Sacramen-

cramentum ſenſibile ſine gratia inuiſibili, vt in Simone Mago à Philippo baptizato; in quibuſdam inuiſibilis gratia ſine Sacramento viſibili, vt in bono latrone.

Ad PRIMVM reſpondeo, duobus modis hominem miniſtrare Sacramenta. VNO modo faciendo, quod poteſt ex naturali ſua virtute. ALIO modo applicando Sacramenta vt inſtrumenta à Deo mota, & eleuata ad actionem ſupernaturalem faciendam. Primo modo verè dicimus, hominem non iuſtificare, ſed ſolùm lauare corpus, aut aliquid huiuſmodi; & ſic loquitur Auguſtinus. Alio modo verè dicimus, hominem iuſtificare, ſed non alia actione, quàm illa, qua Deus ipſe vtitur ad iuſtificandum. Atq; ad hunc modum exponendum eſt, quod ait S. HIERONYMVS, in cap. 4. Iſaiæ, vbi dicit: *Homo aquam præbet, Deus autem Spiritum ſanctum.* Ad SECVNDVM dico, illa poſſe ſeparari; non quod Sacramentum ſenſibile nõ ſit cauſſa inuiſibilis gratiæ, ſed quòd poſſit impediri eius effectus per obicem, vel indiſpoſitionem ſubiecti, & quod poſſit Deus ſine Sacramento etiam dare gratiam ſuam.

QVARTO ſolet adferri ex Auguſtino alius locus ex lib. 15. Trinit. cap. 26. vbi dicit, ſolum Deum poſſe dare Spiritum ſanctum, & ideò Apoſtolos non dediſſe Spiritum ſanctum, quibus manus imponebant, ſed oraſſe, vt deſcenderet.

RESPONDEO, aliud eſſe dona Spiritus ſancti, aliud ipſum Spiritum ſanctum. Dona Spiritus ſancti dant Sacramenta; ipſum Spiritum ſanctum nõ poteſt propriè dare, niſi is, à quo ille procedit. Poſſet etiam dici, Spiritum ſanctum ex auctoritate non dari, niſi à Deo, à quo procedit, tamen inſtrumentaliter dari etiã ab hominibus. Nam Actor. 8. legimus, per manus Apoſtolorum datum fuiſſe Spiritum ſanctum, quod etiã ibidem fatetur Auguſtinus.

QVINTO proferunt ex AVGVSTINO, lib. 19. contra Fauſtum, cap. 16. illa verba: *Quid ſunt, quæq; corporalia Sacramenta, niſi quædam verba viſibilia?* Hinc enim colligi putant, Sacramenta non iuſtificare, niſi more concionis, aut picturæ. quæ ſolùm repræſentando agit.

RESPONDEO, Auguſtinum eo loco aſſignare vnum Sacramenti effectum, id eſt, ſignificationem, ſed non propterea negare ceteros, quos alibi ſæpe poſuit. Cur autem eo loco ſolùm de ſignificatione agat; cauſſa fuit, quia diſputabat de Sacramentis in genere, id eſt, de Sacramentis vtriuſq; Teſtamenti:

proinde ponere debuit effectum communem omnibus Sacramentis. Cur autem appellauerit Sacramenta visibilia verba, illa fuit caussa, quia disputabat contra Manichæos, qui reprehendebant mutationem Sacramentorum veterum in noua: ac dixerat necessariò mutāda fuisse verba post Christi aduentum; nam cùm veteres dicerent, Christus veniet, morietur, resurget: nos dicere debemus; Venit, mortuus est, resurrexit. Inde collegit etiam Sacramenta mutanda fuisse, ne iam falsò significarent. Vt autem similitudo aptissima demōstraretur, dixit: *Quid sunt Sacramenta* (nimirum quoad significationem) *nisi visibilia verba?*

SEXTO profert Kemnitius alium locum Augustini, ex lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 25. vbi B. Augustinus reprehendit eos, qui sentiebant non posse damnari eos, qui Sacramenta percipiunt Baptismi, & cœnæ Domini, licet nec fidem, nec bonam vitam teneant. Isti enim videntur omninò sensisse Sacramenta iustificare ex opere operato, ita vt vi sua iustificarēt, non per fidem.

RESPONDEO, Augustinus meritò illos reprehendit, quia illi non solùm credebant, Sacramenta iustificare ex opere operato, sed credebant non posse amitti gratiam, & salutem semel acceptam in Sacramento per quæcunque peccata postea accedentia; quæ sententia non est nostra, sed potiùs Martini Lutheri, qui in libro de captiuit. Babylon. cap. de Baptismo, ait: *Vides quàm diues sit homo Christianus, seu baptizatus, qui etiam volens, non potest perdere salutem suam quantiscunque peccatis, nisi nolit credere?*

SEPTIMO solet obiici BERNARDVS, qui in sermone de cœna Domini sic ait: *Sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic diuisiones gratiarum diuersis sunt traditæ Sacramentis.*

RESPONDEO, non comparat Bernardus Sacramēta cum libro, baculo, & annulo ratione efficientiæ, sed solùm ratione diuersitatis Sacramentorum. Nam alioqui ibidem docet, Sacramenta conferre gratiam, vt suprà citauimus.

VLTIMO proferunt Tertullianum, qui in libro de Pœnitentia vocat Baptismum fidei obsignationem: quomodo etiam loquitur Basilius, lib. 3. in Eunomium, & libro de Spiritu sancto, cap. 12.

SED ad hęc respondimus suprà cap. 17. vbi ostendimus, Baptismum

ptiſmum vocari ſigillum fidei, nõ quia excitet fidem, ſed quia per Baptiſmum teſtatur is, qui baptizatur, ſe credere, & etiam Eccleſia baptizans dat illi publicum teſtimonium ipſius fidei. Sed quanquam Patres id verè tribuant Baptiſmo, non tamen negant habere etiam alios effectus præſtantiores. immò etiam eos aſſerunt, vt ſuprà oſtendi.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones ex ratione depromptæ.

PRIMA ratio eſt Lutheri in Babyl. cap. de Baptiſmo, & Philippi in Apologia, artic. 13. & aliorum. In omni Sacramento requiritur verbum promiſſionis: vbi eſt promiſſio, ibi neceſſariò exigitur fides, quæ promiſſionem accipiat: ergo fides eſt, quæ immediatè operatur, & iuſtificat. Confirmat Lutherus, quia multi per fidem ſaluantur ſine Sacramento, vt qui non habent à quo baptizentur, & contrà qui Sacramentum habent ſine fide, damnantur. Igitur in Sacramento fides eſt, quæ iuſtificat, non Sacramentum.

RESPONDEO, tribus modis peccare hoc argumentum, quod tamen eſt cõmuniſſimum apud aduerſarios. PRIMVM enim, verbum promiſſionis requiritur quidem in inſtitutione Sacramenti, at non requiritur in ipſo vſu Sacramenti: id quod patet. Nam qui baptizant, non dicunt: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, quæ eſt promiſſio, ſed dicunt; Ego te baptizo in nomine Patris, &c. Et qui conſecrant Euchariſtiam, non dicunt: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Sed: *Hoc eſt corpus meum.* Et qui abſoluunt, non dicunt: *Quorum remiſeritis peccata*, ſed; Ego abſoluo te. Porrò hîc agimus de vſu Sacramenti, non de inſtitutione: agimus enim de effectu Sacramenti; operatur autẽ Sacramentum, dum eo vtimur. Quare argumentum nõ eſt ad propoſitum, & falſum aſſumit. SECVNDO, etiamſi in vſu requireretur ſemper promiſſio, & conſequenter fides, nõ inde poſſet cõcludi, fidem eſſe, quæ immediatè iuſtificat: diceremus enim, fidem requiri vt conditionem, & vt quæ applicaret homini Sacramentum. Sicut autem medico offerente pharmacum, & promittente ſanitatem, requiritur in ægroto fides, quæ accipiat ſeriò illam promiſſionem, & medico aſſentia-

tur; non tamen est ea fides, quæ ſanat ægrotum, ſed pharmacum, licet ſine fide pharmacum acceptum nõ fuiſſet: ita quoque, &c. TERTIO, etiamſi & promiſſio requireretur, & fides in Sacramento iuſtificaret: non tamen inde concludi poſſet, quod illi concludunt, ſolam fidem agere, Sacramentum autem nihil efficere: ſed concluderetur, vtrumque eſſe neceſſarium, & vnum ſine altero non ſufficere.

AD confirmationem RESPONDEO, fidem, & Sacramentum paria in hac re videri poſſe. Nam ſicut in neceſſitatis articulo poteſt ſaluari aliquis ſine Sacramento in re, modò habeat votum eius, & fidem, ac pœnitentiam: ita è cõtrario ſaluantur paruuli ſine fide actuali per ſolum Sacramentum. Et ſicut in adultis, qui habet Sacramentum, & non vult credere, damnatur; ita qui habet fidem, & nõ vult Sacramentum percipere, damnatur. Ex quo intelligimus vtrumq; requiri, cùm haberi poteſt, & vtrumque iuſtificare, ſed diuerſo modo. Nam Sacramentum actiuè iuſtificat, vt inſtrumentum Dei, fides, & pœnitentia iuſtificant, vt diſpoſitiones, & ſecundum aliquos, vt cauſſæ meritoriæ de congruo. Neque eſt eadem gratia (vt ſuprà diximus) quæ datur vi Sacramenti, & quæ datur ſine Sacramento ob diſpoſitionem, vel meritum de congruo fidei, & pœnitentiæ.

SECVNDA ratio eſt Zvvinglij in libro de vera & falſa religione, cap. de Sacramentis. Solus Deus nouit corda hominum, igitur ſolus ipſe poteſt ea mundare: non ergo Sacramenta iuſtificant. Confirmatur PRIMO, quia ſi Sacramenta ex opere operato iuſtificarent, Deus eſſet obligatus Sacramẽtis, quippe qui non poſſet non iuſtificare eum, qui Sacramentum percipit.

RESPONDEO, argumentum probat, Sacramenta non eſſe cauſſas principales; non autem non eſſe inſtrumentales. Non enim eſt neceſſe vt Sacramentum nouerit cor, vel conſcientiam, ſed ſatis eſt, ſi Deus nouerit, qui per Sacramentum operatur.

Ad confirmationem dico, Deum non eſſe alligatum Sacramentis, ſed contra Sacramenta eſſe alligata Deo; nam Deus poteſt ſine Sacramentis iuſtificare, Sacramenta ſine Deo non poſſunt. Quod autem Deus non poſſit non iuſtificare eum, qui accipit fideliter Sacramenta, nõ ideò fit, quia ſit

alligatus Sacramentis, sed quia est alligatus (si sic loqui licet) veritati suæ. non enim potest non esse fidelis in promissis suis. ADDE, quòd hæc omnia argumenta, si quid concluderent, concluderent etiam, Christi sanguine, vel fide in Christum, non posse homines iustificari. Nam Christi sanguis non scrutatur corda, nec penetrat ad animam magis, quàm Sacramenta: & sicut absurdum videtur aduersariis Deum alligari aliquo modo Sacramentis, ita absurdum videri debet alligari Christi sanguini, aut nostræ fidei. Et tamen aduersarij nihil sæpius docent, quàm nos Christi sanguine, & fide in ipsum iustificari.

TERTIA ratio Caluini, lib. 4. Instit. cap. 14. §. 14. Qui dicunt, Sacramenta iustificare, abstrahunt homines à Deo, & faciunt vt in spectaculo rei corporeæ acquiescant, non in ipso Deo.

RESPONDEO PRIMO, si argumentum aliquid valeret, probaret non debuisse Deum in Testamento veteri proponere serpentem æneum, quem qui aspicerent sanarentur; immò nec debuisse Deum incarnari, ne in spectaculo rei corporeæ homines acquiescerent.

SECVNDO respondeo, contrarium sequi ex nostra doctrina. Nam cùm dicamus, Sacramenta ex se non habere virtutem, sed Deum esse, qui per illa operatur, hoc ipso trahimus homines ad Deum; quomodo qui à Christo curabantur, vel per tactum fimbriæ, vel etiam per sputum, & lutum non acquiescebant in fimbria, & sputo, ac luto, sed agnoscebant, & laudabant Christi virtutem.

QVARTA ratio est Kemnitij loco citato in 2. parte Examinis, cap. de efficacia Sacramenti; Eodem modo iustificant verbum Dei, & Sacramenta; sed verbum iustificat solùm excitando fidem, igitur & Sacramenta solùm iustificant excitando fidem. Maiorem propositionem probat PRIMO, quia Scriptura sicut dicit Sacramenta iustificare, sic etiam dicit verbum iustificare, Rom. 1. *Euangelium virtus Dei est in salutem omni credenti.* SECVNDO probat, quia in iustificatione per Sacramenta concurrunt duæ quasi manus, vna est Dei offerentis gratiam, altera est hominis illam accipientis; manus Dei est verbum, & Sacramentum; manus hominis est fides. Ergo nec verbum, nec Sacramentum quidquam prodest, nisi fide accipiatur, & si quid prodest, ideò prodest, quia

fide accipitur. Hebræ. 4. *Non proficit illis sermo auditus, non admistus fidei.*

RESPONDEO, falsum esse, verbum, & Sacramentum eodem modo iustificare; immò, vt suprà diximus, ita diuerso modo iustificant, vt vnum, id est, verbum præcedat fidem, alterum, id est, Sacramentum, sequatur fidem.

Ad PRIMAM probationem respondeo PRIMO, per Euangelium eo loco intelligi posse non concionẽ, sed mysteria ipsa Euangelij, vt incarnationem, passionem, Sacramẽta, &c. SECVNDO, si accipiatur Euangelium pro cõcione, dico ibidem explicari, quomodo Euangelium saluet. Nam subiungit Apostolus: *Iustitia enim Dei reuelatur in eo ex fide in fidem.* At nusquam Scriptura ita exposuit modum saluandi Sacramentorum. TERTIO dico, Scripturam, & verbo, & Sacramento tribuere vim iustificandi, sed nusquam dicere eodẽ modo iustificare; neq; licet ex eo quod legimus, verbum, & Sacramentum iustificare, continuò colligere, ergo eodem modo iustificant: Alioqui liceret etiam concludere eodem modo iustificare verbum, quo iustificat Deus, vel fides, vel Christi passio, hæc enim omnia dicuntur in Scripturis iustificare: & tamen non admitteret Kemnitius, ista eodem modo iustificare.

Ad SECVNDAM respondeo, verbum, & Sacramenta dici posse manum Dei, per quam ad nos venit gratia, & iustitia: sed non eodem modo. Manus enim multa officia habere potest; nam & porrigit aliquid, & etiam operatur. Porrò verbum dici potest manus, quia offert salutem, non autem quia re ipsa operetur, vel applicet: contra verò Sacramentum dicitur manus, quia applicat re ipsa Christi meritum, & operatur gratiam. Cuius differentiæ signum euidens est, quod verbum non prædicatur, nisi intelligentibus, nec prodest, nisi intelligatur, & credatur: at Sacramentum exhibetur, & prodest etiam non intelligentibus, vt infantibus, & amentibus. Pari ratione fides dici potest manus nostra, non, vt vult Kemnitius, quia apprehendat promissionem, & ipsa sola hoc modo iustificet; sed quia remouet obstacula, & disponit animam, vbi est necessaria talis dispositio. Alioqui non solùm non prodesset Baptismus infantibus, & amentibus, sed nec adultis, & sanis, si in ipso momento Baptismi paululùm distraherentur animo; tunc enim fides non apprehendit promissiones.

Argumen-

Argumentum POSTREMVM Zvvinglij eſt: Fieri non poteſt, vt Sacramenta, quæ ſunt res craſſæ & materiales, ad animam penetrent; igitur non purgant ſordes peccati, quæ in anima reſident.

Confirmari poteſt hoc argumentum. PRIMO; Quia ſi vllo modo Sacramenta poſſent operari in animam, id fieri deberet per actionem, quam habent in corpora, vt Auguſtinus dicit de aqua, quæ corpus tangit, & cor abluit: at ſæpe Sacramenta ne ipſum quidem corpus attingunt. Nam cùm quis abſoluitur, non eſt neceſſe, vt ſonus verborum, aut manus ſacerdotis pertingat ad pœnitentem. Pari ratione Matrimonium poteſt fieri ſolis nutibus, vel inter abſentes. Deniq; non eſt neceſſe, vt verba conſecrationis realiter panem conſecrandum attingant: poſſunt enim ea verba dici tam ſubmiſsè, & in tanta diſtantia, vt aër motus non perueniat ad panem. Denique de ipſo Baptiſmo idem probari poteſt; nam virtus debet eſſe in verbis.

SECVNDO; Iuſtificatio eſt opus nobilius, & difficilius, quàm ſit creatio mundi, vt Auguſtinus docet tract. 72. in Ioan. Et patet, quia in iuſtificatione reperitur creatio gratiæ, quæ eſt res quædam diuina, & ſupernaturalis: at nulla creatura poteſt eſſe inſtrumentum creationis, vt S. Thomas docet, 1. par. quæſt. 45. art. 5.

TERTIO; Iuſtificatio fit in momento: Sacramenta in momento operari non poſſunt; ergo non poſſunt iuſtificare. Probatur Minor. Nam non poteſt operari aliqua cauſſa, niſi quando eſt: actio autem Sacramentalis, cùm ſit ſucceſſiua, in inſtanti eſſe non poteſt. Explico: res ſucceſſiuæ non habent eſſe, niſi dum fiunt, conſiſtunt enim in quodam fluxu. Quare non eſt aſſignare vllum inſtans, in quo ſit res ſucceſſiua, vel etiam vlla pars eius: ſed tantùm eſt aſſignare inſtans in quo eſt quiddam indiuiſibile continuatiuum rei ſucceſſiuæ, quod quidem continuatiuum non eſt res ſucceſſiua, nec pars eius: res enim ſucceſſiuæ eſſentialiter requirunt extenſionē quandam. Igitur intelligi nequit rem ſucceſſiuam agere, niſi ſucceſſiuè, & proinde in tempore, cùm ipſa in nullo inſtanti ſit, & non poſſit id quod non eſt, vel quando non eſt, agere.

QVARTO; Vel eſt in Sacramentis aliqua virtus ſuperaddita diuinitùs, vel non. Si non eſt, ergo non poſſunt attingere effectum ſupernaturalem: eſt enim inintelligibile, quod ali-

qua res maneat prorſus, ſicut antea erat, & nihil accipiat, & tamen poſsit facere, quod antea non poterat. Si eſt, vel eſt virtus corporalis, vel ſpiritualis. Si corporalis, non poterit efficere rem ſpiritualem, neque agere in rem ſpiritualem, proinde nihil proderit; nam ideo virtus ſuperaddita requiritur, quia Sacramentum non poteſt agere in animam, quæ eſt ſpiritus, nec poteſt producere gratiam, quæ eſt ſpiritualis. Si autem virtus ſpiritualis eſt; non igitur poterit eſſe in Sacramento corporali. Non enim accidens ſpirituale, & indiuiſibile in ſubiecto corporali, & extenſo recipi poteſt; omne enim quod recipitur, per modum recipientis recipitur.

Præterea QVINTO; Iſta virtus vel eſſet tota in qualibet parte Sacramenti, vel pars eius in vna parte Sacramenti, & pars in altera. Non primum, quia tunc ſequeretur illam non pendere à ſubiecto in eſſe, nec propriè inhærere; quare eſſet ſubſtantia, non accidens. Item etiam prolato quouis verbo, ſtatim produceretur effectus, quod nemo concedit. Non etiam ſecundum, quia tunc eſſet corporea, & præterea prolato primo verbo periret pars virtutis, prolato ſecundo periret altera pars: & ſic virtus illa, vel tota, vel maxima ex parte periret, antequam effectus inciperet produci. Quare ſuperuacanea erat illa virtus in partibus Sacramenti præcedentibus effectum.

SEXTO; Vel iſta virtus eſt in verbis tantùm, aut in elemento tantùm, aut in vtroque. Si in verbis tantùm, quomodo Euchariſtia ſumpta iuſtificat? Si in elementis tantùm, quomodo verba conſecrationis Euchariſtię operantur? Si in vtroque, vel erit eadem virtus, & hoc non poteſt eſſe, cùm non poſſit vnum accidens eſſe in duobus ſubiectis: vel erunt duæ virtutes, & tunc erunt in vno Sacramento duæ virtutes, quod videtur abſurdum. SI dicas, Erunt duæ partiales. Contrà, quia tunc deberent concurrere ſimul ad opus; at aliquando accidit, vt vna pars Sacramenti longo tempore adhibeatur poſt aliam, vt cùm vnus hodie confitetur, & cras abſoluitur.

DENIQVE, inintelligibile eſt (vt Kemnitius dicit) quid ſit iſta virtus, quando adueniat, quando deſinat eſſe, &c.

Ad hæc argumenta poſſet tripliciter reſponderi. PRIMO poſſet, ſi quis vellet, confiteri ignorantiam circa huiuſmodi nodos; & tamen ſatisfacere hæreticis, immò etiam ora illorum obſtruere. Nam tenemur quidem rationem reddere

eius,

eius, quæ in nobis est spei, 1. Petri 3. sed id facere tenemur ex principiis fidei, non ex Metaphysica. Nam S. AVGVSTINVS lib. 3. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 4. *Ego*, inquit, loquens de argumentis contra modum traductionis peccati originalis, *etiamsi istorum argumenta soluere non valeam, video tamen inhærendum esse diuinis literis, &c.* Et in epist. 29. ad Hieronymum, dicit se, cùm interrogatur quomodo peccatum Adæ propagetur in posteros, respondere solitum: *Hoc, vt alia multa, me ignorare confiteor.* Et tamen non propterea deerat defensioni fidei, immò acerrimè eam propugnabat, ostendens credendum esse peccatum originale propagari in posteros, licet modum ignoremus, quia id Scriptura docet, & traditio, atque vsus Ecclesiæ.

SECVNDO posset quis respondere, Sacramenta esse veras caussas iustificationis, sed Morales, non Physicas: quomodo vera caussa est homicidij, qui illud fieri iubet, licet ipse hominem, qui occiditur, non attingat. SED quanquam hæc responsio salua fide defendi potest, quam tuentur ex recentioribus Ledesmius in 4. distinct. 1. quæst. 3. artic. 1. & Canus in relectione de Sacramentis; & idem sensisse videntur antiqui Scholastici multi, vt Bonauentura, Scotus, Durandus, Richardus, Okam, Marsilius, Gabriel, in 4. distinct. 1. vel 2. qui docent, Sacramenta verè iustificare, & tamen volunt solum Deum producere gratiam ad præsentiam Sacramentorum, ita vt non sint Sacramenta caussæ Physicæ, nisi, sine quibus non fieret effectus: tamen puto longè probabiliorem, & tutiorem sententiam, quę dat Sacramentis veram efficientiam; quia Patres passim docent, Sacramenta non agere, nisi prius à Deo virtutem, seu benedictionem, seu sanctificationem accipiant; & referunt effectum Sacramenti ad omnipotentiam Dei; & conferunt cum veris caussis efficientibus, vt suprà vidimus. SECVNDO, quia non esset differentia inter modum agendi Sacramentorum, & signorum magicorum. TERTIO, quia tunc non esset homo Dei minister in ipsa actione Sacramentali, sed homo præberet signum actione sua, & Deus alia actione, viso eo signo infunderet gratiam, vt cùm vnus ostendit syngrapham mercatori, & ille dat pecunias. At Scripturæ docent, Deum esse, qui baptizat per hominem, vt suprà ostendimus.

TERTIO

Tertio igitur responderi potest cum S. Thoma 3. parte quæst.62.art.4. quod Sacramẽta sint caussæ efficientes, etiam Physicæ, sed instrumentales, virtus autem diuinitus indita non sit aliqua noua qualitas inhærens spiritualis, vel corporalis, sed sit solùm motus, siue vsus Dei. Per hoc enim quod Deus vtitur hac actione Sacramentali ad gratiam producendam, eleuat eam, & facit eam attingere effectum supernaturalem, quem non posset attingere, si à quocunque alio moueretur.

Ad cuius rei intelligentiam notanda sunt quatuor. Primum est, multum interesse inter instrumenta quibus vtitur Deus, & quibus vtuntur homines. Sunt autem quinq; differentiæ. Prima est, quòd homo eget duplici applicatione, vna, qua se applicet instrumento, vt accipiendo securim in manu; altera, qua applicet instrumentum operi; prior motio est in ipso homine; posterior est in instrumento. Deus autem non eget priori applicatione; est enim immutabilis, & præsentissimus omnibus rebus, proinde etiam applicatus. Quare motio illa, qua Deus mouet Sacramenta, est sola applicatio Sacramenti ad opus, & est in ipso Sacramento, non in Deo.

Secunda est, quòd homo eget instrumento naturaliter apto ad illud opus; non enim posset homo secare lignum serra, nisi illa ferrea, & acuta esset. Deus autem non indiget ista aptitudine instrumenti: non enim ipse iuuatur instrumento, cùm possit se solo omnia facere, sed vtitur instrumento, quia placet illi, vel honorare creaturam, vel certè in eo potentiam suam ostendere; vt si quis de industria scribere vellet calamo parum idoneo. Ex quo sequitur non esse necessarium, ponere in Sacramentis aliquam inhærentem qualitatem, quæ illud formaliter perficiat, sed satis est, si Deus Sacramento vti velit: non enim ipse indiget instrumento apto.

Tertia est, quòd quando homo vtitur instrumento, necesse est, vt præter motionem ipsius hominis, qua instrumentum mouetur, ipsum etiam instrumentum per naturalẽ suam virtutem concurrat, & operetur id, quod sibi proprium est. Verbi gratia, cùm vtitur faber securi ad faciendã cathedram, non satis est moueri securim artificiosè, sed necesse etiam est, vt securis scindat: & cùm vtitur natura calore ad nutritionem, requiritur vt calor calefaciat, quod est sibi propriũ; mediante enim illa actione, natura vtitur calore ad conuertendum

cibum

cibum in carnem. At cùm Deus vtitur aliquo instrumento, non est necesse, vt instrumentum per naturalem suam virtutem aliquid operetur in subiecto; & si fortè operatur, illa operatio non est caussa effectus diuini', vt talis operatio, sed solùm, vt res, quam Deus ad hoc faciendum adhibere voluit. Hinc videmus in vsu multorum Sacramentorum non reperiri vllam actionem propriam, & naturalem eorum, vt patet de Absolutione, de Matrimonio, de consecratione Eucharistiæ. In aliis reperitur actio propria, vt lotio, aut vnctio; sed, vt dixi, illa quatenus naturalis actio, non est caussa, sed vt res quædam. Ex quo sequitur, vt motio, seu vsus Dei in Sacramentis non solùm sit virtus agentis instrumento impressa, sed sit tota virtus, & ratio, per quam agunt. Id enim, quod est in securi acies, & vis agentis illi impressa, id totum est in Sacramentis sola motio Dei.

QVARTA differentia sequitur ex his duabus, quòd homo non potest vti qualibet re pro instrumento sui operis: Deus autem potest; & reuera vtitur rebus diuersissimis ad rem eandem producendam.

QVINTA differentia sequitur etiam ex præcedentibus, quòd homo non potest vti instrumēto, nisi quod tangat rem, in qua est producendus effectus. Quia instrumentum debet operari circa subiectum suam propriam & corporalem actionem: actio autem corporalis non fit sine contactu. Deus autem potest etiam per id, quod est in vno loco, agere in aliam rem ab eo loco remotissimam, quandoquidem non eget operatione propria illius rei.

SECVNDO notandum est, omnes concedere posse Deum vti quibuslibet instrumentis, quantumuis ineptis, modò tamen illa instrumenta prius ipse faciat apta. At certè id non est necesse, sed potest Deus instrumento inepto, manente inepto, efficere quidquid voluerit, quomodo potest optimus scriba calamo inepto ita dextrè vti, vt per eum rectissimè formentur literę. Exemplū habemus Ioan. 5. vbi Angelo descendente, & mouente aquam, per eam aquam ita motam curabantur omnes languores. Fuisse autem hanc figuram Baptismi, suprà docuimus. Quare Patres imitati hunc modum loquendi, sæpe dicunt, Sacramenta non operari, nisi prius in ea descendat Spiritus sanctus. Vide Tertullianum in lib. de Baptismo, Ambrosium lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 7. & Chrysostomum in

cap. 5.

cap.5.Ioan. & ibidem Theophylactum, & Theophilum Alexandrinum lib.1.Paschali? Pari ratione cùm Deus voluit mundum conuertere per Euangelij prædicationem, poterat eligere homines eloquentes, aut certè homines rudes continuò eloquentissimos reddere: sed noluit hoc modo vti, sed elegit homines rudes, & qui simpliciter, impolitè, & inornatè loquerentur, & per eos mundum conuertit.

TERTIO notandum est, virtutem Sacramentalem aliquando esse in elemento, aliquando in verbo, aliquando in vtroque. Nam actio Sacramentalis propriè est actio ministri dantis Sacramentum, non actio suscipientis; susceptio enim est opus nostrum, Sacramentum autem non est opus nostrum, sed Dei. Itaq; actio ministri est illa, qua Deus vtitur tanquam instrumento ad iustificandum. Quando ergo minister vtitur rebus, & verbis, vt in Baptismo, Confirmatione, & Vnctione extrema; tunc etiam Deus vtitur rebus, & verbis, & proinde virtus Dei est in vtrisque: & oportet illa duo simul concurrere, alioqui nihil fieret. At cùm minister non vtitur, nisi verbis, materia autem Sacramenti se tenet ex parte suscipientis, aut certè non adhibetur à ministro ad agendum; tunc virtus non est nisi in verbis. Ita fit in Sacramento Absolutionis, & Matrimonij, & in consecratione Eucharistiæ; non enim adhibet minister peccata pœnitentis ad eum absoluendum, nec panem ad aliquid consecrandum, sed verba ad consecrandum panem. Et hinc est quod non repugnat Sacramento Pœnitentiæ, vt vno die dicantur peccata, & alio die absoluatur pœnitens; virtus enim operatiua non est in peccatis, sed in sola absolutione. In consecratione tamẽ Eucharistię requiritur præsentia panis, non quòd in pane sit virtus operatiua, sed quia nisi esset panis præsens, non esset materia, in qua ageret Sacramentum: in Absolutione enim etiamsi non sit Confessio, quia iam præteriit, est tamen homo, in quem cadit Absolutio. Deniq; aliquando minister vtitur solo elemento, vt cùm porrigit Eucharistiam, & tunc virtus est in solo elemento.

QVARTO notandum est, gratiam iustificantem non propriè creari, nec tamen educi de potentia naturali animæ, sed educi de potentia obedientiali, seu capacitate naturali: proinde S.Thomam non pugnare secum, cùm dicit, non posse creaturam instrumentaliter concurrere ad creationem, & tamen Sacramenta concurrere ad productionem gratiæ in

anima.

anima. Explico; illud dicitur propriè creari, quod fit independenter à subiecto; illud contrà dicitur educi, quod dependet à subiecto, in fieri, in esse, & operari. Itaque anima rationalis verè creatur, licet fiat in corpore, quia non pendet à corpore necessariò, vt patet, quia separata esse, & operari potest, & prius natura est in seipsa subsistens, quàm corpori infundatur. At gratia est qualitas quædam spiritualis, quæ pendet omnibus modis à subiecto, vt patet, quare educitur. Sed non educitur de potentia naturali, quia non est in homine talis potētia; alioqui gratia esset res naturalis: vbi enim est potentia naturalis, ibi est actus naturalis. Neque obstat, quod gratia non possit fieri nisi à Deo; nam etiam anima non potest creari nisi à Deo, & tamen est res naturalis, quia materia est in potentia naturali ad animam. Itaque gratia non dat esse naturale, sed supernaturale homini. Est tamen in homine capacitas naturalis ad gratiam: naturaliter enim conuenit homini posse recipere gratiam, vt Augustinus docet de prædestinatione Sanctorum, cap. 5. & potest ea capacitas dici etiam potentia obedientialis, quia licet non sit talis, vt naturaliter possit concurrere etiam passiuè ad productionem gratiæ, (tunc enim esset potentia naturalis) tamen est talis, vt ex ea possit fieri quidquid Deus voluerit, & hæc dicitur potentia obedientialis.

Neque repugnat hæc eductio gratiæ de potentia obedientiali ei, quod dicunt Theologi, & ipsum Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 7. gratiam infundi: infusio enim opponitur acquisitioni, non eductioni. Sic enim distinguitur scientia infusa, & acquisita, non quod non vtraque educatur de potentia intellectus, sed quod vna acquiratur proprio labore, altera à solo Deo sine labore donetur. Et si rectè dicitur infusa scientia rerum naturalium, quam Deus donauit Adamo, & Salomoni sine labore ipsorum, licet educta fuerit de potentia naturali: quantò rectius dicetur gratia infundi, quæ à solo Deo datur, & non respondet ei potentia naturalis?

Ex his ad argumentum Zvvinglij RESPONDEO, negando consequentiam. Nam res corporea, & crassa potest agere in animam non ex natura sua, sed ex virtute Dei. AVGVSTINVS tract. 80. in Ioannem, non timuit dicere: *Aqua corpus tangit, & cor abluit.* Et ignis verus, & corporeus, animas, & dæmones

nes tenere, & cruciare potest: immò etiam experimur corporis affectionibus, miro modo affici animos nostros, qui tamẽ spiritus sunt. Et quomodo hæc ipsa nostra corpora animas retinent tanquam in carcere? nec enim potest anima cùm voluerit à corpore recedere, & tamen corpus, corpus est, & anima spiritus est.

Ad PRIMAM confirmationem iam responsum est, non egere contactu id quod nõ agit per actionem suam propriam & naturalem.

Ad SECVNDAM dico PRIMO, locum Augustini non esse ad rem. Nam Augustinus cùm dicit, minus esse iustificare impium, quàm creare cœlum & terram, non vult dicere, esse difficilius infundere gratię habitum in anima, quàm creare cœlum; sed vult dicere (vt ipse ibidem se explicat) esse opus maioris misericordiæ iustificare impium, quàm creare cœlum; & etiam esse opus nobilius, quia cœlum, & terra transibunt, salus electorum non transibit. Idcirco ibidem dicit, fideles cooperari Deo in iustificatione sua, proinde fideles concurrere ad opus maius, quàm sit creare cœlum, & terram. SECVNDO, non est improbabile posse creaturam concurrere, vt merum instrumentum Dei ad veram creationẽ. Sanctus autem Thomas loco notato id negat de creatura, quæ concurrat disponendo subiectum per propriam actionem. TERTIO, iam ostendi gratiam propriè non creari.

Ad TERTIAM confirmationem posset dici, non dari vltimum vllo modo intrinsecum in successiuis: & ideò iustificationem fieri in vltima parte sensibili, non in vltima simpliciter, quæ nulla est. VEL dicendum, iustificationem fieri in instanti illo, in quo finitur actio Sacramentalis. Tametsi enim actio desinat negatiuè, quoad suas partes, id est, per primum non esse, tamen desinit affirmatiuè, id est, per vltimum sui esse, quantum ad terminum suum. Vt enim in linea non potest assignari vltima pars, potest tamen assignari vltimum punctum, quo terminatur linea: ita in tempore & motu. AT (inquiunt) tunc non est actio Sacramentalis. Respondeo tunc maximè esse, eo modo, quo res successiua esse potest. Res enim successiua nunquam est per suas partes in re existẽtes, sed semper habet quiddam indiuisibile, quod vel est initium, vel finis, vel continuatiuum rei successiuæ: & per illud dicitur esse; & tunc perfectè dicitur esse, quando illud indiuisibile terminat

nat actionem. Id patet in tempore:non enim dicitur esse vna hora,nisi quando finitur. Idem patet in oratione,quæ perfectè significat,cùm profertur eius terminus.

Ad QVARTAM iam dixi,virtutem illam esse corporalem, quia est motus rei corporalis, licet dici possit spiritualis, ratione caussæ, & effectus.

Ad QVINTAM dico, virtutem illam esse partim in vna parte Sacramenti, partim in alia: proinde paulatim perire, prout pereunt partes Sacramenti. Nec tamen superuacaneæ fuerunt. Nam vltima particula operatur in virtute omnium præcedentium. Sicut etiam oratio perfectè significat, cùm profertur vltima vox;quæ tamen nihil efficeret,nisi aliæ præcessissent: & terminus motus acquiritur per vltimum mutatum esse,quod tamen nihil posset,nisi cetera præcurrissent.

Ad SEXTAM iam respondi, virtutem nunc esse in verbis, nunc in elemento, nunc in vtroque,&c.

Ad VLTIMAM dico, rem illis difficilem videri,quia imaginantur spiritualem qualitatem in re corporali debere constitui: sed qui sentiunt, non esse necessariam eiusmodi qualitatem,nullas in hac re patiuntur angustias.

CAPVT XII.

Explicatur controuersia de differentia Sacramentorum legis nouæ,& veteris.

SEQVITVR ALTERA quæstio de effectu Sacramenti; vtrum videlicet iustificare ex opere operato sit proprium Sacramentis nouæ legis,an commune cum Sacramentis legis veteris. Quatuor erunt partes huius quęstionis.Exponemus enim PRIMO sententiam hæreticorum. SECVNDO sententiam Catholicorum. TERTIO probabimus veritatem. QVARTO soluemus obiectiones.

Quantum ad PRIMVM, conuenit inter omnes Catholicos, & hæreticos, sex vt minimùm esse differentias inter Sacramenta legis nouæ, & veteris. PRIMA, quòd nunc sint alij ritus externi,quàm tunc erant,vt notũ est. SECVNDA, quòd nunc sint pauciora Sacramenta,quàm tunc erant. TERTIA, quòd sint nostra faciliora, vt patet de Circumcisione, & Baptismo,& aliis. QVARTA,quòd nostra sint nobiliora saltem

ratione auctoris, quia nostra ab ipso Christo immediatè instituta, & promulgata, Mosaica verò à Mose, si non instituta, certè promulgata sunt. QVINTA, quòd illa fuerint figuræ nostrorum. SEXTA, quòd illa sint data ad tempus, id est, vsq; ad aduentum Messiæ; nostra duratura sint, quamdiu mundus durabit. Colliguntur hæc omnia ex Augustino in epist. 118. ad Ianuarium, lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 9. & lib. 19. contra Faustum, cap. 13. in Psal. 73.

Quæstio autem est, vtrum præter has differentias, discrimen sit in effectu principali, qui est iustificare à peccato. Hæretici huius temporis nullum ferè ponunt discrimen, quanquam inter se non satis conueniunt.

AC PRIMVM Anabaptistæ, Carolstadiani, & Zvvingliani, qui (vt suprà ostendimus) nihil tribuunt Sacramentis nostris, nisi vt discernant fideles ab infidelibus, vel sint quasi professio fidelitatis, vel admoneant bonorum operum: coguntur plus tribuere Sacramentis veteribus, quàm nostris. Melius enim discernit Iudæum à non Iudæo Circumcisio, quę semper manet, & cerni potest, quàm Baptismus, qui semel exhibetur, & transit. Et eadem ratione melius admonet fidelitatis, & bonorum operum Circumcisio, quàm Baptismus, cùm illa sit permanens, crassior, & sensibilior, &c.

Lutherus autem, qui vult Sacramenta nostra excitare fidem, idem tribuit Sacramentis veteribus. Vnde sic ait in libro de Babylonica captiuitate, cap. de Baptismo: *Error est Sacramenta noua legis differre à Sacramentis veteris legis, penes efficaciam significationis, id est, quod nostra efficaciter significent faciendo, quod figurant, non illa.* Et idem repetit in assert. 1. articuli.

Est autem NOTANDVM, Lutherum distinguere duo genera signorum veterum in libro de Babylonica captiuitate, cap. de Baptismo. QVAEDAM enim fuisse dicit, quæ haberent annexum verbum promissionis, ac proinde exigerent fidem, vt signum iridis datum Noë, signum roris in vellere Gedeonis, signum in reuersione solis datum ab Isaia Regi Achaz, & alia. Atque hæc dicit fuisse vera Sacramenta, & æqualia nostris, quoad efficaciam. ALIA verò fuisse dicit, quæ non haberent annexam promissionem, vt omnes illas cæremonias legales, quibus expiabantur homines, vestes, ædes, &c. atq; has dicit non fuisse propriè Sacramenta, & esse longè inferiora

nostris

nostris Sacramentis. Vnde in homil. 1. de Baptismo non procul ab initio secundæ partis grauiter inuehitur in Anabaptistas, qui non plus tribuerent nostro Baptismo, quàm lotionibus Iudaicis; quasi ipse multum tribuat Baptismo, qui iridem illi æquare non veretur. Porrò ex hac distinctione Lutheri colligitur alius error, vel potius paradoxum ipsius, qui non vult esse Sacramenta ea, quæ ab omnibus veteribus dicuntur Sacramenta, vt lotiones Iudaicas, agnum Paschalem, sacrificia, & similia; & contrà, ea vult esse Sacramenta, quæ à nullo, ne per somnium quidem, vocata sunt Sacramenta, vt iridem, vellus Gedeonis, vmbram horologij Achaz, & similia.

Iam Caluinus conuenit cum Luthero, quod Sacramenta veteris legis eodem modo iustificarent, quo nostra, nimirum alendo fidem. Nam lib. 4. Institut. cap. 14. §. 23. *Hoc dogma*, inquit, *Scholasticum, quo tam longum discrimen inter veteris, ac nouæ legis Sacramenta notatur, perinde ac si illa non aliud, quàm Dei gratiam adumbrauerint, hæc verò præsentem conferant, penitus explodendum est.* & similia habet in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 7. can. 2. Dissentit tamen à Luthero Caluinus in duobus. PRIMO, quod existimat Sacramenta nouæ legis vberiorem gratiam dare, quàm vetera, quia nimirum clarius excitant fidem, & proinde maior fides magis iustificat. *Neque tamen negamus*, inquit in Antidoto, loco citato, *quin vberior sub Christi regno percipiatur gratia.* Lutherus autem omninò æquat Sacramenta illa nostris. SECVNDO, Lutherus (vt ostendimus) non omnes cæremonias Iudaicas, sed tantùm eas, quæ habent annexas promissiones, vult esse Sacramenta, & nostris æqualia. At Caluinus omnes illas cæremonias habet pro Sacramentis, quæ darent gratiam, licet non ita copiosam, vt nostra. Nam lib. 4. Instit. cap. 14. & 21. purificationes Iudæorum numerat inter Sacramenta: & §. 26. idem prolixius docet. Et licet vterque erret, minus absurdè Caluinus docet, quàm Lutherus.

Kemnitius in Examine Concilij partim Lutherum, partim Caluinum sequitur. Nam pag. 60. & 70. admittit Lutheri distinctionem de duplici genere signorum veterum: pag. autem 74. admittit cum Caluino vberiorem gratiam dari in Sacramentis nouis, quàm in veteribus: cùm vtroq; autem conuenit in damnanda Ecclesiæ doctrina. Atque hæc de sententia hæreticorum.

CAPVT XIII.

Explicantur sententiæ Catholicorum.

QVANTVM ad SECVNDVM, Catholici omnes conueniunt, Sacramenta veteris legis, quæ propriè Mosaica dicuntur, non contulisse gratiam ex opere operato. Id enim docent omnes Theologi in 4. dist.1. & idem definiuit Concilium Florentinum in instruct. Armenorum; & Concilium Tridentinum, quamuis breuius, & obscurius, quia non erat necesse, cùm iam res esset definita, sess.7.can.2.

Est autem hîc NOTANDVM, ista Concilia non definiuisse (vt calumniatur & mentitur Kemnitius in 2. parte Examinis, pag.58.& 59.) veteres Patres non habuisse gratiam Dei ex merito Christi, aut eam habuisse sine vllo organo, seu medio applicante Christi merita. Concilia enim nihil horum dicunt, sed tantùm asserunt, hoc esse discrimen inter Sacramenta legis veteris, & nouæ, quòd nostra conferunt gratiam, illa solùm eam significabant. Non est autem consequens, veteres Patres non habuisse gratiam, aut habuisse sine organo applicante Christi merita. Nam etiamsi nõ habuerunt eam per Sacramenta, tamen habuerunt per fidem, vt etiam nunc adulti per fidem, & contritionem veram iustificantur, antequam reipsa ad Sacramentum accedant.

Etsi autem Catholici in hoc principio conueniant inter se, & discrepent ab hæreticis huius temporis: tamẽ sunt etiam apud eos duæ quæstiones, de quibus breuiter dicam, quæ sint opiniones, cùm id sit necessarium, partim ad controuersiam propositam explicandam, partim ad refellendas hæreticorum calumnias.

VNA igitur quæstio est de Sacramentis veteribus, Circumcisione excepta, an saltẽ iustificarent ex opere operantis. Duæ sunt autem opiniones. PRIMA Magistri in 4.dist.1.qui id negat: ait enim, Sacramenta illa non iustificasse, etiamsi in fide & charitate susciperentur, quia data erant, vt essent oneri, non vt iustificarent. SECVNDA est communis Theologorum, iustificasse omnia illa Sacramenta ex opere operantis, id est, ex fide & deuotione suscipientis: & hæc sententia est verissima. Nam est generaliter vera sententia Apostoli Rom.2. *Factores legis iustificabuntur.* Quanquam ista iustificatio non

est

est propriè Sacramentalis, sed est communis omnibus bonis operibus, quæ in charitate fiunt; nec est iustificatio prima, sed secunda. Quod autem Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 58. vociferatur, hanc sententiam directè, & quasi aduersa fronte pugnare cum Paulo, qui Rom. 4. ex professo docet, Abrahamum non esse iustificatum ex operibus, ex mera imperitia nascitur. Nam Paulus loquitur de operibus, quæ fiunt ex solis viribus liberi arbitrij, quibus operibus & nos fatemur, neminem iustificari. Theologi autem cùm dicunt, Sacramenta vetera iustificasse ex opere operãtis; loquuntur de opere; quod oritur ex gratia Dei. Vocant enim opus operantis fidem, charitatem, obedientiam, quæ sunt omnia Dei dona, cùm sine speciali Dei auxilio non habeantur: de qualibus operibus Paulus Rom. 2. *Factores legis iustificabuntur.* Et Iacobus cap. 2. *Abraham nónne ex operibus iustificatus est?*

Altera quæstio est de Circumcisione, quæ non est propriè Sacramentum Mosaicum, sed legis naturæ: vnde Ioan. 7. *Circumcisio nō est ex Mose, sed ex Patribus.* Porrò de Circumcisione duæ sunt opiniones. Prima opinio est Alexandri, par. 4. quæst. 7. memb. 7. art. 4. Bonauenturæ, Scoti, & Gabrielis, in 4. dist. 1. qui admittunt, Circumcisionem ex opere operato contulisse iustificationem. Pugnant autem cum hac sententia multa argumenta. Primo Scripturę, quę cùm dicunt, Sacramenta vetera fuisse egena elementa, non excludunt Circumcisionem, immò de illa maximè loquuntur, vt postea videbimus. Secundo Concilia, Florentinum & Tridentinum, quę solis Sacramentis nostris tribuunt vim iustificandi. Neq; valet, quod quidam dicunt, Concilia ista cùm negant, Sacramenta veteris legis iustificasse, loqui tantùm de Sacramentis Mosaicis, id est, a Mose promulgatis, non autem de Circumcisione, quæ erat Sacramentum legis naturæ datum Abrahæ, non Mosi: hoc, inquam, non valet. Nam Concilia intendunt explicare excellentiam Sacramentorum nouæ legis; quę quidem excellentia non minus obseruatur, si Sacramenta legis naturæ sint nostris æqualia, quàm si id tribuatur Sacramentis legis scriptæ. Præterea cùm Deus in lege gradatim processerit, & legem imperfectiorem dederit in statu naturæ, quam in statu legis scriptæ; & in hoc statu imperfectiorem, quàm in statu Euangelij: idem sine dubio fecit in Sacramētis, proinde si Sacramenta Mosaica nō iustificabant, multò minus Sacramenta legis naturæ.

Hìc tamen est hoc ANNOTANDVM, hanc sententiam primam non fauere hæreticis huius temporis, licet aliquod Sacramentum antiquum cum nostris æquauerit. Nam hæretici cùm paria faciunt Sacramenta vetera nostris, non vetera extollunt, sed nostra deprimunt, ac deiiciunt; hæc autem prima sententia non deiicit nostra, sed extollit antiqua.

SECVNDA sententia est S. Thomæ 3. par. quæst. 70. art. 4. & discipulorum S. Thomæ, Capreoli, Scoti, Ledesmij, & aliorum, in 4. dist. 1. vel 2. qui docent, Circumcisionem vi sua non iustificasse, sed iustificasse tamen, quatenus fidei protestatio erat, & fidem applicabat. Itaque volunt ij auctores, iustificatos fuisse veteres ex merito passionis Christi, vt nos iustificamur, sed hoc meritum nobis applicari per Sacramenta, Hebræis autem per solam fidem; quæ tamen fides requirebat vt conditionem, sine qua non operabatur, Sacramentum Circumcisionis. Hæc sententia sine dubio probabilior est: sed quia non est nobis propositum, nisi fidem aduersus hæreticos propugnare, his omissis, ad tertium caput transeamus.

CAPVT XIV.

Probatur, nullum Sacramentum legis naturæ, aut scriptæ, iustificasse ex opere operato.

NVNC probanda est veritas. Probabimus autem, nullum Sacramentum legis naturæ, aut scriptæ iustificasse ex opere operato, siue eo modo, quo iustificant Sacramenta nouæ legis, contra omnes hæreticos huius temporis, & aliquo modo etiam contra eos, qui Circumcisioni tribuunt iustificationẽ ex opere operato.

AC PRIMVM quidem argumentum sumitur ex diuinis literis: nam & Prophetę, & Apostoli miro consensu docent, Sacramenta vetera non iustificasse, cùm de nostris contrarium asserant.

PRIMVS locus ex Prophetis, Psal. 39. *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti.* Vbi Scriptura nõ negat, Deum velle sacrificia, cùm ipse ea fieri iusserit, sed negat ea velle ad expiandum peccatum. SECVNDVS locus Psal. 50. *Si voluisses, sacrificium* (nimirum ad peccatum expiandum) *dedissem, vtique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c.*

tus, &c. Vbi Scriptura opponit sacrificium contritioni; & de vno negat, quod de altero affirmat, quod nō faceret, si vtrumque concurreret ad iustificationem: neq; enim rectè diceretur nunc, Deus non vult Baptismum, sed contritionem. TERTIVS locus Isai. I. *Quò mihi multitudo victimarum vestrarum? quis quæsiuit hæc de manibus vestris?* QVARTVS locus Hier. II. *Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?* vbi de sacrificio pro peccato loquitur. Et certè de Baptismo nō diceret; Nunquid Baptismus auferet à te malitias? QVINTVS locus Amos 5. *Quod si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium non respiciam.* Porrò si sacrificia non iustificabant, multò minus iustificabāt aliæ cæremoniæ: nullæ enim cæremoniæ habent clariores ꝑmissiones de remissione peccatorū, quàm sacrificia.

Iam ex verbis Apostolorum idem probari potest. PRIMVS locus est Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo est, aut quæ vtilitas Circumcisionis? multum quidem per omnem modum. Primum, quia credita sunt illis eloquia Dei.* vbi illud, *Primum* (etiam Caluino & Petro Martyre testibus in commentario) non est nota ordinis, quasi vellet Paulus multas vtilitates Circumcisionis adferre; sed significat potissimum, seu præcipuum; non enim adfert alias vtilitates. Solùm ergo, auctore Paulo, Iudæi circumcisi præstabant Gentibus incircumcisis, quòd illi habuerint Dei legem, & oracula: non ergo Circumcisio iustificabat. Nam alioqui pręstitissent Iudæi Gentibus etiam iustitia, quod præcipuè Paulus refutare intendit; vnde paulò pòst subiungit: *Quid ergo præcellimus eos? nequaquam. Caussati enim sumus* (id est, caussas attulimus, & ostēdimus) *Iudæos & Græcos oēs sub peccato esse.* vbi Paulus etiamsi dixerat, Iudęos pręstare Gentibus ob Circumcisionē, quia fuerāt illis credita eloquia Dei: tamen nunc negat, Iudęos pręstare Gentilibus, quia non pręstant, quod attinet ad iustificationem, de qua agebatur; omnes enim tam circūcisi, quàm incircūcisi peccatores sunt. Quibus verbis clarissimè docet, Circumcisionem non iustificasse. Non enim vult dicere, nullum fuisse iustum ante Christi aduentum, cùm constet, Patriarchas, & Prophetas, & multos Gentiles fuisse iustos, vt Melchisedech, Iob, & alios. Sed vult dicere, nō fuisse iustos ex eo, quod essent circumcisi, vel incircumcisi, sed ex eo, quòd in Christū venturum crederent. Ibidē addit Apostolus: *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*

coram illo. Quis autem neget, Circumcisionem fuisse opus legis? Ibidem: *An Iudæorum,* inquit, *Deus tantùm? nónne & Gentium? immò & Gentium, quoniam vnus est Deus, qui iustificat Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem;* Quasi dicat, Deus est omnium Deus, quomodo igitur credibile est, eum dedisse remedium contra peccatum solis Iudæis? Possumus nos hinc etiam aliter argumētari: An masculorum Deus tantùm: nónne & fœminarum? Quis ergo credat, Deum dedisse remedium, quod solis masculis prodesset?

SECVNDVS locus est Roman. 4. vbi Apostolus ex professo probat, Abrahamum non in Circumcisione, sed in præputio fuisse iustificatum: vt inde admoneat, Circumcisionem non esse datam, vt iustificaret. Si enim is, cui primò data est, non fuit ex ea iustificatus, quātò minus alij ex ea iustificādi erunt?

TERTIVS locus 1. Cor. 7. *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* vbi ita Paulus Circumcisionem vt præputium despicit, cùm agitur de iustificatione.

QVARTVS locus est Galat. 4. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma & egena elementa, quibus iterum seruire vultis?* Quorum elementorum nomine intelligit Circumcisionē, de qua præcipuè loquitur in ea epistola, & simul etiam alias cæremonias legales: & sanè non dicerentur infirma & egena, si iustificarent. Ibidē dicit, Iudæos tanquam paruulos sub elementis huius mundi seruientes fuisse: nos autem viros esse perfectos: quæ sanè differentia nō esset vera, si Sacramenta nostra non haberent aliam vim, quàm illa Iudæorum.

QVINTVS locus Gal. 6. *Neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura.* Vbi videmus opponi nouam creaturam tam Circumcisioni, quàm præputio; quod esset ineptum, si Circumcisio efficeret nouam creaturam.

SEXTVS locus Philip. 3. vbi Paulus dicit, se arbitrari detrimentum, iustitiam quæ est ex lege, & hoc aliquoties repetit: quod certè non diceret, si ex vlla legali cæremonia iustificatus fuisset. Vnde ibidem Circumcisionem per contemptum concisionem vocat: *Videte,* inquit, *concisionem.* Nam (vt exponit Chrysostomus) circumciditur, quod apertè expolitur resecatis superfluis; conciditur, quod temerè & præter artem scinditur in frusta. Ibidem Apostolus ait, se non habere fiduciam in carne, & per fiduciam in carne, exponit ipse, fiduciam in Circumcisione, aliisque id genus rebus.

SEPTI-

SEPTIMVS locus Coloss. 2. vbi omnia Sacramenta vetera dicuntur vmbra futurorum, corpus autem Christi. Quòd si nostra eandem vim haberent, adhuc essemus in vmbra. Ibidem: *Circumcisi*, inquit; *estis Circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed Circumcisione Christi consepulti ei in Baptismo.* Vbi Paulus Circumcisionem vocat manu factam, & proinde Baptismum non manu factum, quia principalis baptizans est Deus. Item nihil tribuit Circumcisioni, nisi carnem expoliare, & eam Baptismo opponit. NOTANDVM autem est, in textu Græco haberi: *In expoliatione corporis peccatorum carnis*; & proinde coniungendam hanc partem (*In expoliatione*, &c.) cum illa (*Circumcisi estis*) non cum illa (*Circumcisione manu facta*) vt sensus sit; Circumcisi estis in expoliatione corporis peccatorum, non Circumcisione manu facta, sed Circumcisione Christi spirituali consepulti ei in Baptismo. Ex quo textu sumitur idem argumentum, sed alio modo. Nam (vt exponunt Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus) Paulus docet, Circumcisionem Iudaicam fuisse denudationem vnius pelliculæ, nostra autem Circumcisio est expoliatio totius corporis peccatorum.

OCTAVVS est Hebr. 7. *Reprobatio*, inquit Apostolus, *fit præcedentis mandati propter infirmitatem & inutilitatem.* Loquitur autem de mandatis cæremonialibus, quorum præcipuum erat de Circumcisione.

NONVS locus Hebr. 9. vbi cæremonias veteres dicit fuisse iustitias carnis, & sanctificasse quidem inquinatos, sed solùm ad emundationem carnis.

DECIMVS locus Hebr. 10. vbi dicit, legem vmbram habuisse, non ipsam imaginem rerum, nec potuisse accedentes perfectos facere; nec potuisse auferre peccata, & mundare cōscientiam: & Deum hostias & oblationes noluisse, nec ei placuisse; quod intelligi debet in ordine ad iustificationem ex opere operato: nam alioqui negari non potest, quin ei placuerint, ex obedientia & deuotione offerentis. Nam vocantur odor suauissimus Domino, Leuit. 1.

Sed videamus, quid ad hæc loca aduersarij respondeant. Lutherus & Lutherani respondent, Scripturas cùm negant, Sacramenta vetera iustificare, debere intelligi de illis, quæ nō habent annexam promissionem.

AT loca à nobis adducta, loquuntur expreſsè de Circumciſione, quam omnes concedunt habuiſſe annexam promiſſionem. Deinde nullæ cæremoniæ Iudaicæ habuerunt promiſſionem magis expreſſam, quàm ſacrificia & ablutiones. Nam Leuit. 4. 5. & 6. promittitur remiſſio peccatorum offerenti ſacrificium. Et rurſus Leuit. 20. 21. & 22. promittitur ſanctificatio iis, qui abluuntur aqua, vt lex præcipit: & tamen Apoſtolus Hebr. 10. diſertis verbis dicit, impoſſibile eſſe, ſacrificiis & ablutionibus Iudaicis remitti peccata.

Kemnitius in Exam. 2. par. pag. 63. poſt ſolutionem Lutheri, proponit aliam, quæ eſt etiam Caluini, lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 23. & 25. & Martyris in cap. 7. 1. ad Corinth. quod videlicet Scriptura cùm reprehendit tanquam inutilia Sacramēta vetera, non loquatur de illis ſecundum ſe, ſed vt perperam intelligebantur à Iudæis, id eſt, de nudis cæremoniis, remota promiſſione & fide in Chriſtum. Veriſſimum enim eſt, Sacramenta illa nihil valuiſſe accipientibus ea ſine fide.

At contrà; nam PRIMO, non eſt quæſtio inter nos & hæreticos, an Sacramenta illa ex fide prodeſſent. Id enim fatemur omnes, & hoc eſt quod Scholaſtici dicunt, & illi malè reprehendūt, Sacramenta vetera fuiſſe vtilia ex opere operātis. Sed quæſtio eſt, an prętcrea ex diuina inſtitutione fuerint vtilia, vt Sacramenta. Illa enim vtilitas ex opere operantis, nō eſt propriè Sacramentorum, ſed communis omni bono operi.

SECVNDO, Sacramenta ſine promiſſione & fide nihil prodeſſe, non tantùm conuenit Sacramentis veteribus, ſed etiam nouis, vt ipſi aduerſarij docent: & tamen Paulus ita diſtinguit noua à veteribus, vt dicat, noſtra ſaluare, regenerare, mundare, iuſtificare, Epheſ. 5. Tit. 3. 1. Corinth. 1. vetera autem eſſe elementa egena, nihil valere, & nihil eſſe, 1. Corinth. 7. Galat. 5. Hebr. 10. & alibi.

TERTIO, Apoſtolus in his locis dicit, illas cæremonias fuiſſe inutiles ad iuſtificandum, vbi dicit, fuiſſe vmbras & figuras rerum noſtrarum, Coloſſ. 2. 1. Corinth. 10. Hebr. 10. Ergo Apoſtolus vult, Sacramenta illa fuiſſe inutilia ad iuſtificandum, non ſolùm vt falsò exponebantur à Iudęis, ſed etiam ſecundum ſe, & vt erant Sacramenta à Deo inſtituta. Non enim vt exponebantur perperam à Iudæis, figuræ dici poterāt, ſed ſolùm vt erāt Sacramenta à Deo inſtituta. Non enim illis

figuræ

figuræ erant,qui nihil de Christo cogitabant, sed solùm illo ritu acquiescebant.

DENIQVE,si Paulus solùm dicere vellet,Sacramenta vetera sine fide nihil prodesse: non conferret cum præputio,nec diceret: *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* 1. Corinth. 7. & Galat. 6. *Neque Circumcisio aliquid valet,neque præputium.* Præputium enim non solùm sine fide nihil est, & nihil valet,sed absolutè nihil est, & nihil valet.

Caluinus præter hanc solutionem adhibet alias tres. VNA est lib.4.Instit.cap.14.§.22.quòd Paulus loquatur de Sacramẽtis veteribus, nõ absolutè,sed comparatiuè;ac præsertim Coloss.2. vbi vocantur vmbræ illa Sacramenta. Dicit enim Caluinus,Paulum non voluisse extenuare efficaciam illorum Sacramentorum, sed magnificare efficaciam nostrorum, quæ dant vberiorem gratiam, quàm illa.

At contrà,nam si solùm differrent nostra à veteribus,quòd nostra darent maiorem gratiam, illa minorem; Paulus non rectè diceret, illa nihil esse, & nihil valere; nec conferret cum præputio Circumcisionem; neque etiam distingueret illa vt vmbram à corpore. Vmbra enim non est corpus minus,sed nullum;nec habet aliud, nisi similitudinem corporis. Immò Hebr.10.ita extenuat ea Sacramenta,vt dicat,non fuisse imagines,sed vmbras. Nam imago habet positiuã & realem corporis similitudinem: vmbra autem habet similitudinem priuatiuam, & quæ reuera nihil est.

ALTERA solutio Caluini est ibidem, §. 24. quòd Paulus loquatur de Sacramentis veteris legis pro eo tempore,quo iam erant per Christum abrogata.

At contrà. Nam Rom.2. Paulus dicit: *Circumcisio quidem prodest,si legem obserues.* Vbi indicat,se loqui de eo, quod cõueniebat Circumcisioni,cùm adhuc vigeret. Nam post abrogationem nõ prodest,sed obest,vt idem Paulus dicit, Galat.5. Vult ergo Paulus dicere, Circumcisionem, quando vigebat fuisse vtilem,non quidèm quòd ipsa iustificaret, sed quia circumcisi habebant legem Dei, & poterant faciliùs quàm alij nosse Dei volũtatem, vt idẽ Paulus explicat,ca.3. *Quæ vtilitas Circumcisionis? multum per omnem modum,etc.* Item 1.Cor.7. vbi dicit,Circumcisionem nihil esse,loquitur pro tẽpore,quo vigebat;nam paulò antè dixerat: *Circumcisus vocatus est? non adducat præputium. In præputio vocatus est? non circũcidatur.*

Et est

Et est sensus; perinde esse, vtrum quis ex Iudaismo ad fidem Christi veniat, an ex Gentilismo. Itaque loquitur de illis, qui fuerant circumcisi vigente lege, & postea ad fidem Christi venerant, & illos monet, ne glorientur præter ceteros, ob Circumcisionem olim acceptã, quia nihil est. Præterea Galat 4. dicit, antiquos Patres sub elementis mundi huius fuisse seruientes. Item Philip. 3. dicit, se non habere fiduciam in carne, id est, non magnifacere (vt ibidem exponit) quod fuerit circumcisus octauo die; ac proinde cõtemnit Circumcisionem, quam acceperat, cùm ea vigeret. Item Coloss. 2. & Hebræ. 10. vocat vmbras & figuras. Non autem erant vmbræ & figuræ, nisi ante abrogationẽ. Item Hebr. 7. dicit, abrogata illa fuisse ob infirmitatẽ & inutilitatem. Denique Hebr. 10. ex professo docet, impossibile fuisse, vt sacrificiis & lotionibus illis expiarentur peccata, & propterea Christum venisse, vt perficeret quod illa non poterant.

Tertia solutio est eiusdem ibidem, §. 25. vbi dicit, cæremonias legis vocari vmbratiles, non quod nihil habeant solidi, sed quia earum complementum vsque ad Christum quodammodo suspensum erat. Addit etiam quòd vocantur vmbræ, non esse accipiendum de efficacia, sed de modo significandi, quia nimirum significabant res futuras, nostra significant res præteritas.

At cõtrà. Primo, ista solutio planè destruit textum. Nam Paulus non solùm vmbratiles facit eas cæremonias, sed ipsam vmbram appellat. Secundo, si ideò solùm fuissent vmbratiles, quia complementum erat suspensum vsq; ad Christum, id est, quia repræsentabãt aliquid, quod nondum aderat; nostra etiam vmbratilia dici possent. Nam repræsentant resurrectionem & gloriam futuram. Tertio, impudentissimè asseritur, Paulum non agere de efficacia, sed solùm de modo significandi. Nam illa verba: *Nihil est, nihil valet, elementa egena, infirma, inutilia, non posse expiare peccata,* & similia, nõ possunt nisi de efficacia exponi. Deniqve, Apostoli quæstio cum Iudæis de efficacia erat, & de iustificatione, non de modo significandi. Neque enim tam stulti erant Hebræi, vt non intelligerent, Sacramenta vetera significasse res futuras, si Messiam venturum credebant. Atque hæc de primo argumento.

CAPVT

CAPVT XV.

Idem probatur ex Patribus.

PROBANDVM est hoc diſcrimen etiam ex Patribus, tum vt res ſit magis confirmata, tum quia Kemnitius in ſecunda parte Examinis, pag. 56. & ſequentibus, vſque ad 60. conatur oſtendere, vnũ tantùm locum nos habere, eumque ex Auguſtino, quem tamen ipſum eripere nobis conatur. Proferemus igitur auctores veteres, Hebræos, Græcos, Latinos viginti, præter Auguſtinum.

I. PHILO in lib. de Circumciſione, exponẽs omnes cauſſas Circumciſionis, quas à maioribus ſe accepiſſe fatetur, neque clarè dicit, neque obſcurè inſinuat, eam inſtitutam fuiſſe in remedium peccati.

II. IOSEPHVS lib. 1. antiquit. cap. 12. non aliam cauſſam Circumciſionis reddit, niſi vt poſteritas Abrahæ ab aliis Gentibus diſcerneretur. Et tamen ſi quis noſſe potuit, quorſum eſſet inſtituta Circumciſio; iſti maximè, qui Hebræi erant, & doctiſſimi; & vixerant etiam eo tempore, quo adhuc lex vigebat.

III. IVSTINVS in Dialogo cum Triphone, ante mediũ: *Quin etiam,* inquit, *ex eo, quòd nõ poſſunt fœminæ circumcidi, intelligitur ſigni cauſſa datam eſſe Circumciſionem, non pro opere iuſtitiæ.* Et toto ferè Dialogo hoc probat, Circumciſionem non iuſtificaſſe, ſed datam ſolùm, vt diſcernerentur Iudæi ab aliis.

IV. DIONYSIVS Areopagita in lib. de hierarchia Eccleſiaſtica, cap. 5. part. 1. docet, Eccleſiam eſſe mediam inter ſynagogam & cœleſtem patriam; quòd ſynagoga carnalia Sacramenta, & vmbras, ac figuras habuerit; cœleſtis Hieruſalem habeat nudam veritatem ſine vllis ſignis corporalibus: Eccleſia noſtra cum vtraque communicet, quòd habeat ſigna corporalia, & ſimul ſpiritualia dona.

V. IRENAEVS lib. 4. cap. 30. *Circumciſionem,* inquit, *non quaſi iuſtitiæ conſummatricẽ, ſed in ſigno eam dedit Deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ.* Et infrà: *Et quia non per hæc iuſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt populo, oſtendit, quod ipſe Abraham ſine Circumciſione credidit Deo, & reputatum*

ratum est illi ad iustitiam. Vide eundem in eodem lib. cap. 28. 29. 32. & 34.

VI. ORIGENES lib. 2. contra Celsum dicit, Christianos meritò dimisisse Circumcisionem, Sabbatha, & similia, quòd res carnales, & corporales essent, & transisse ad legem DEI spiritalem. Item homil. 3. in Genesim, vbi explicat Circumcisionis præceptum, opponit carnalem illam Circumcisionem Iudæorum, Circumcisioni spirituali Christianorum: proinde vult tantum interesse inter Sacramenta illorum, & nostra, quantum interest inter carnem, & spiritum.

VII. EVSEBIVS Cæsariensis lib. 1. demonstrat. Euangelicæ, cap. 10. & lib. 1. hist. cap. 1. pulchrè docet, cur data fuerint primis illis parentibus Sacramenta carnalia, & sacrificia, tanquã elementa quædã, & adumbrationes rerum spiritualium.

VIII. EVSEBIVS Emissenus homil. in Sabbatho post primam Dominicam Quadragesimæ in illud: *Faciamus hic tria tabernacula. Primum,* inquit, *tabernaculum est synagoga; secũdum Ecclesia; tertium cælum. Primum in vmbra fuit, & figura; secundum in figura & veritate; tertium in sola veritate. In primo via ostẽditur; in secundo inuenitur; in tertio possidetur. Non enim Sacramenta Ecclesiæ, sicut Sacramenta synagogæ medicinam tantùm docent, et ostendunt, sed ipsa potius sunt medicina, & remissio peccatorum.*

IX. ATHANASIVS oratione in illud: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo,* circa finem fusè docet Circumcisionem nihil fuisse aliud nisi vmbram, & figuram Baptismi, qui est vera, & spiritualis Circumcisio.

X. EPIPHANIVS hær. 8. quæ est Epicureorum: *Illic,* inquit, *Circumcisio fuit carnalis, quæ deseruiit tempori vsque ad magnam Circumcisionem, hoc est, Baptismum, qui circumcidit nos à peccatis.*

XI. BASILIVS lib. de Spiritu sancto, cap. 14. *Qui veritatem,* inquit, *vmbræ comparans, cumq́; figuris conferens ea, quæ figuris significantur, vniuersam pariter Euangelicam disputationem eleuare aggreditur.* Et infrà: *Quid,* inquit, *cõfers lauacra cum lauacris, quæ solam nominis appellationem habent cõmunem, rerum verò tanta est differentia, quanta est inter somnia, & veritatem; inter vmbras, & imagines, & inter ea, quæ reuera sunt.*

XII. Ioan. CHRYSOSTOMVS hom. 27. in Genesim: *Attende,*

tende, inquit, *quod Deus Circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animæ salutem efficere hoc possit aliquid, sed vt Iudæi pueri hoc gratitudinis indicium circumferrent, quasi signum, & sigillum, & ne liceret eis commisceri gentium commistionibus. Hinc B. Paulus signum hoc vocat, dicens: Et signũ dedit Circumcisionis sigillum; nam ad iustitiam ipsa Circumcisio nihil conducit.* Vide eundem homil. 39. & 40. in Genes. homil. de proditione Iudæ, homil. 7. in epist. ad Rom. & homil. 14. in epist. ad Hebræos.

Idem docẽt XIII. CYRILLVS lib. 10. in Iulianum vltra medium. XIV. THEODORETVS q. 67. in Genes. & lib. 7. ad Græcos. XV. DAMASCENVS lib. 4. de fide, cap. 10. 14. & 26. XVI. THEOPHYLACTVS in cap. 2. ad Romanos, & XVII. OECVMENIVS in cap. 4. ad Romanos.

Iam ex Latinis, XVIII. TERTVLLIANVS in lib. contra Iudæos, cap. 1. *Si Circumcisio,* inquit, *purgat hominem, Deus Adam incircumcisum cùm faceret, cur eum non circumcidit, vel posteaquam deliquit, si purgat Circumcisio?* Et infrà: *Prouidens Deus, quod hanc Circumcisionem in signum, non in salutem esset daturus.* Ibidem probat ex Prophetis sacrificia, & Sacramenta Iudæorum non iustificasse, vbi etiam illa vocat carnalia, & nostra spiritualia.

XIX. S. CYPRIANVS lib. 1. contra Iudæos, cap. 8. opponit carnalem Circumcisionem Iudęorum, spirituali Circumcisioni Christianorum: & addit Adamum, Henoch, Noë, & Melchisedech iustos fuisse sine Circumcisione: *Quia,* inquit, *signaculum seminis nihil proficit.* Idem lib. 3. epist. 8. ad Fidum, dicit carnalem Circumcisionem aduenìente spirituali, tanquam vmbram luce adueniente euanuisse.

XX. S. AMBROSIVS in epist. 72. ad Irenæum: *Signum,* inquit, *Circumcisio corporalis, veritas Circumcisio spiritualis: illa membrum amputat, ista peccatum.* Idem: *Si tamen idem,* in cap. 4. ad Rom. *Non ergo,* inquit, *Circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantùm; quod signum ideò accipiebant filij Abrahæ, vt scirentur eius filij esse, qui credens Deo hoc signum acceperat, vt æmuli essent paternæ fidei.* Vide eundem lib. 1. de Abraham, cap. 4. vbi ex professo agit de Circumcisione, & lib. 1. de Sacramentis, cap. 4. & 6. & libro de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 8. & 9.

XXI. S. HIERONYMVS in cap. 3. ad Galat. reddit caussam

cur

cur fueirt Circumcisio instituta, & ne verbulo quidem indicat, fuisse in remedium peccati: *Quia*, inquit, *ex semine Abrahæ erat Christus oriundus, & ab Abraham, usq; ad Christum multa erant secula transitura; prouidens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ ceteris nationibus misceretur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Israëliticum quodam Circumcisionis cauterio denotauit. Deniq; per quadraginta annos in eremo nullus est circumcisus: soli quippe sine gentis alterius cõmistione viuebant. Statim vt Iordanis ripam transgressus est populus, Circumcisio necessariò futuro ex commistione Gentium prouidit errori. Quod autem à Iesu duce secundò scribitur populus circumcisus, significat in eremo cessare Circumcisionẽ, quæ in Aegypto rationabiliter exercebatur; & à Domino nostro Iesu Christo spirituali Circumcisione credentes esse mundandos.* Idem in cap.1.Isaiæ dicit, Deum respuere cæremonias Iudaicas, & placere ei lauacrum Baptismi: *Quod solum*, inquit, *potest purgare peccata.*

Denique S. AVGVSTINVS etiamsi de Circumcisione sensit, quod antea diximus; de aliis tamen Sacramẽtis apertè docet, quod omnes Catholici docent. Sic enim habet in Psalm. 73. *Sacramenta*, inquit, *non sunt eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui Testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem.*

Ad hunc solum locum respondent Kemnitius & Caluinus. Kemnitius in Exam.pag.59. & 60. respondet Augustinum loqui de Sacramentis veteribus, quæ non habebant annexam promissionem, sed erant mera signa, iuxta Lutheri distinctionem.

Non valet solutio, quia Augustinus loquitur in genere de Sacramentis veteribus, & maximè de sacrificiis, & dicit omnia esse mutata, quia non dabant salutem. Præterea cùm Augustinus dicit, illa Sacramenta fuisse promittentia Saluatorem, videtur maximè loqui de illis, quæ habẽt annexam promissionem. Quomodo enim non habebant annexam promissionem, si promittebant Saluatorem?

SECVNDO, respondet cum Caluino, lib.4. cap.14.§.26. Instit. Augustinum non loqui de efficacia Sacramentorum, sed de significatione; & hoc solum velle interesse inter illa, & ista,

quòd

quòd illa ſignificabant Chriſtum venturum, iſta ſignificant eum iam exhibitum, & datum.

At contrà; nám Auguſtinus non dicit, noſtra ſignificare Saluatorem, ſed dare ſalutem. Præterea ibidem ait: *Mutata ſunt Sacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.* At hæc ad efficaciam, non ad ſignificationem pertinent. Denique idem Auguſtinus in aliis locis apertè ponit diſcrimen quoad efficaciam. Epiſt. 19. ad Hieronymum: *Cur non dicam,* inquit, *præcepta illa veterum Sacramentorum, nec bona fuiſſe, quia eis non iuſtificantur homines? Vmbræ enim ſunt prænunciantes gratiam, qua iuſtificamur.* Hæc ille. Quid clarius? Nónne idem prorſus dicit Auguſtinus, quod poſtea definiuit Concilium Florentinum? lib. 19. contra Fauſtum, cap. 13. *Inſtituta ſunt*, inquit, *alia Sacramenta virtute maiora, vtilitate meliora.* Hæc ille. Igitur noſtra excellunt antiquis, vtilitate, & virtute; non ſola ſignificatione. tract. 41. in Ioannem: *In ſacrificiis*, inquit, *non erat expiatio peccatorum, ſed vmbra futurorum.* quæſt. 25. in lib. Num. *Si*, inquit, *per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi: ſi autem res ipſæ, quarum hæc Sacramenta ſunt, inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum.* Hæc de teſtimoniis Patrum.

CAPVT XVI.

Idem probatur rationibus in Scriptura fundatis.

PRIMA ratio. Sacramentum, vt iuſtificare poſſit, debet habere annexam promiſſionem abſolutam gratiæ. Nullum tale erat in lege veteri; igitur nullum eorum iuſtificabat. Maior propoſitio eſt certiſſima apud aduerſarios. Nam id aſſerit Lutherus in aſſert. primi articuli, Philippus in locis anni 58. tit. de Sacramentis, Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 3. denique Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 42. ponit in ipſa definitione Sacramenti, quod habeat promiſſionem gratiæ, & gratiæ non cuiuſcunque, ſed remiſſionis peccatorum. Denique coguntur hoc admittere, cùm velint Sacramenta iuſtificare excitando fidem: fides enim apud eos non iuſtificat, niſi apprehendendo promiſſionem indulgentiæ.

Minor propositio probatur PRIMO, ex Apostolo Hebr. 8. *Melius*, inquit, *sortitus est ministerium, quãto & melioris Testamẽti mediator est, quod in melioribus repromißionibus sancitum est*. Et infrà, explicans quæ sint istæ promissiones meliores noui Testamenti, profert illud Hieremiæ 31. *Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum non recordabor amplius.*

SECVNDO, ex Augustino tract. in Psalm. 72. vbi dicit, promissiones Testamenti veteris, & noui esse diuersas, vt ipsa etiã Sacramenta sunt diuersa: tunc enim promittebantur res terrenæ, nunc autem cœlestes.

TERTIO, probatur ex ipso Luthero. Nam in libro de captiuitate Babyl. cap. de Eucharistia, ita loquitur: *Vetus Testamentum per Moysem datum promißio erat, nõ remißionis peccatorum, seu rerum æternarum, sed temporalium, nempe terræ Chanaam, per quam nemo renouabatur spiritu, vnde & irrationalem pecudem in figura Christi oportebat occidi, in cuius sanguine idem Testamẽtum confirmabatur, vt qualis sanguis, tale Testamentum, qualis hostia, talis promißio.* Hæc ille: vbi præbet nobis contra se argumentum planè insolubile. Nec potest responderi, loqui eum de Sacramentis, quæ non habẽt annexam promissionem; nam expresè meminit promissionis. Et prætereà paulò pòst ponit exempla in iride, vellere Gedeonis, horologio Achaz, & similibus, ac dicit, ista signa habuisse tantùm promissiones terrenas, & tamen in sequenti capite, quod est de Baptismo, hæc ipsa signa vult esse propriè Sacramenta, & nostris æqualia.

Porrò Caluinus negat hanc minorẽ propositionem. Nam lib. 4. Instit. cap. 16. §. 4. dicit, vnam esse, & eandem promissionem Sacramentorum veterum & nouorum. Probatur igitur hæc minor. QVARTO ex singulis, quæ apud illos dicuntur Sacramenta. Lutherus enim Sacramenta vocat, sacrificium Abel, iridem, vellus Gedeonis, horologium Achaz. At nullum eorum habet promissionem remissionis peccatorum. Nam de sacrificio Abel nihil legimus, nisi placuisse Deo, postquam factum fuerat. Iris habuit promissionem solius temporalis salutis: vnde Genes. 9. dicitur, data in fœdus non tantùm hominibus, sed etiam bestiis terræ, & omni reptili. Similiter in vellere Gedeonis, & in horologio Achaz, facta sunt signa ad confirmandam promissionem victoriæ contra hostes tempo-

temporales. De aliis Sacramentis, vt de Circumcisione, de sacrificiis pro peccato, de manna, mari rubro, & ceteris idem ostendam in solutione argumentorum.

SECVNDA ratio. Lex ipsa vetus tota in hoc distinguitur à noua, quod illa non iustificat, hæc iustificat: ergo fieri non potest, vt Sacramenta vetera, quæ erant pars quædam illius legis, iustificarent. Probatur antecedens. Nam PRIMO dicitur, Ioan. I. *Lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Quomodo hoc est verum, si Sacramenta Mosayca gratiam cõferebant? SECVNDO, 2. Corint. 3. illa vocatur litera occidens, noua, spiritus viuificans. At cur non erat etiam illa spiritus viuificans, si eius Sacramenta iustificabant? TERTIO, Galat. 4. dicitur illa in seruitutem generasse, nostra libertatem attulisse; At cur hoc, si etiam illa gratiam conferebat, quæ liberat à seruitute peccati? QVARTO, denique illud dicitur vetus Testamentum, quia ad veterem hominem pertinet, nec renouare nouit; nostrum dicitur nouum, quia renouat, vt docet Augustinus lib. 3. contra duas epist. Pelagian. cap. 4. vnde & Apostolus ad Titum 3. vocat Baptismum lauacrum renouationis. Neque tamen hinc sequitur, non fuisse iustificationem à peccatis in sanctis hominibus Testamenti veteris: erat enim, sed non per Testamentum vetus, aut per eius Sacramenta, sed per Testamẽtum nouum, ad quod illi pertinebant, & ad cuius participationem fide, ac desiderio pertingebant.

TERTIA ratio. Promissio in Sacramentis, quæ sunt instituta ad iustificandum, non potest impleri nisi fide recipiatur, vt aduersarij dicunt. At promissiones annexæ Sacramentis veteribus implebantur, etiamsi homines non crederent; non igitur Sacramenta illa erant instituta ad iustificandum. Probatur minor. Nam ꝓmissio Dei annexa arcui cœlesti, qui Luthero est verum Sacramentum, fuit de non dissipanda vnquã amplius terra aquis diluuij. Quæ promissio impletur, & implebitur etiam si homines non credant. Sic etiã promissio annexa Circumcisioni fuit, vt fieret Abraham pater multarũ Gentium, & daret posteris eius terram promissionis, vt patet Genes. 17. & Roman. 4. quæ sine dubio implenda erat, etiamsi Hebræi non crederent. Ita quoque omnia sacrificia habebant annexam promissionem de Christi morte futura pro expiatione peccatorum; id enim significabant omnes il-

læ mactationes; quæ promissio implenda fuit, siue crederent homines, siue non crederent. Vnde Apostolus Rom. 3. *Nunquid*, inquit, *incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Absit. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.*

QVARTA ratio. Nostra Sacramenta dicuntur in Scripturis saluare, regenerare, iustificare, vt suprà probauimus. Nihil tale vsquam legitur de Sacramentis veteribus, vt patebit ex solutione argumentorum: igitur temerè asseruntur paria, quoad efficaciam.

CAPVT XVII.

Soluuntur obiectiones.

ARGVMENTA aduersariorum sunt quinque. PRIMVM est ex cap. 17. Genesis, vbi Deus sic loquitur de Circumcisione: *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Ex hoc loco sumunt argumentum tam Catholici, qui putant Circumcisionem iustificasse ex opere operato, quàm hæretici, qui non agnoscunt discrimen inter Sacramenta noui, ac veteris Testamenti.

AC PRIMVM Catholici Augustinum sequuti in libro decimo sexto, de ciuitate Dei, capite decimo septimo, ita argumentantur. Deus minatur omni masculo Hebræorum, etiam infanti, perpetuum interitum, nisi fuerit circumcisus; ergo per Circumcisionem liberabantur masculi ab æterna morte.

Caluinus autem libro quarto Institut. cap. 16. §. 3. & 4. ita argumentatur. In Circumcisione eadem est promissio, quæ in Baptismo, nimirum remissionis peccatorum, & vitæ æternæ: igitur non differunt nisi externo ritu, seu signo. Probat antecedens. Nam Genes. 17. vbi instituitur Circumcisio, dixit Deus Abrahæ: *Ego ero Deus tuus, & seminis tui post te. Quibus verbis*, inquit Caluinus, *vitæ æternæ promissio continetur: quemadmodum interpretatur Christus, qui resurrectionem inde probauit, Matthæi 22. quod dicatur Deus, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob: non est enim Deus mortuorum, sed viuentium. Itaque idem est dicere, Ero Deus, &, Dabo*

Dabo tibi vitam æternam. Sed primus ingreßus ad Deum est per remißionem peccatorum; ergo promisit Deus etiam remißionem peccatorum, cùm ait; Ero Deus tuus, & seminis tui. Confirmat argumentum Caluinus ex eo, quod Apostolus ad Ephesios secundo dicit, Gentiles, qui erant incircumcisi, fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, & alienos à promissionibus. Ergo ista omnia consequebantur homines per Circumcisionem.

RESPONDEO ad argumentum Catholicorum, vim totam illius argumenti pendere ex duabus vocibus, quæ habẽtur in editione Græca, qua vtebatur S. Augustinus. Græci enĩ sic legunt locum citatum: *Et incircumcisus masculus, cuius non circumcidetur caro præputij in die octauo, peribit anima illa de populo suo.* vbi illa verba: *In die octauo,* sunt addita à Græcis: non enim habentur in codicibus Hebraicis, nec in paraphrasi Chaldaica, nec in Latina vulgata editione. Porrò ob illa duo verba: *In die octauo,* S. Augustinus coactus est hunc locum exponere de paruulis, ac dicere, Deum minari pœnam paruulis carentibus Circumcisione; & hinc vlterius coactus est verba sequentia: *Quia pactum meum irritum fecerunt*, exponere de peccato originali, & de pacto facto cum Adamo de non comedendo ligno scientiæ boni, & mali, quod solùm paruuli præuaricari potuerunt: & hinc vltimò coactus est, illa verba: *Peribit anima illa*, exponere de morte æterna, quæ debetur peccato originali. Vide Augustinum lib. 16. ciuit. cap. 27. lib. 2. de peccato originali, cap. 30. & 31. & lib. 2. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 11. At si remoueamus à textu duo illa verba (*In die octauo*) vt verè remouenda sunt, totum argumẽtum concidet. Nam non cogemur exponere hunc locum de paruulis, immò cogemur exponere solùm de adultis, vt hic sit sensus; Masculus Hebræus, qui noluerit circumcidi, aut filium suum circumcidere noluerit, peribit de populo suo, quia inobediens fuit præcepto à me dato de Circumcisione. Ex qua sententia non magis sequitur, Circumcisionem iustificare, quàm quodcunque legis præceptum: millies ènim Deus minatur mortem non seruantibus præcepta.

Esse autem illum sensum eius loci, ostenditur tribus modis. PRIMO, ex illis verbis: *Quia pactum meum irritum fecit.* Nam etiamsi S. Augustinus hoc exposuerit de pacto facto cũ Adamo, tamen luce clarius est hoc debere exponi de pacto fa-

cto cum Abraham de circumcidendis masculis. Nam in illo capite octies nominatur pactum Dei, & semper accipitur pro pacto Circumcisionis. Et quid clarius illa expositione ipsius Dei in eodem capite: *Hoc est pactum meum, quod obseruabitis; circumcidetur ex vobis omne masculinum?* Proinde caussa cõminationis hòc loco non est peccatum originale, sed peccatum actuale, id est, trãsgressio præcepti de Circumcisione, cuius peccati soli adulti capaces sunt.

SECVNDO, idem probatur ex illa pœna: *Peribit anima eius de populo suo.* Non enim ista verba significant mortem æternam, seu gehennam, sed pœnam aliquam temporalem. Nam id significat illud: *De populo suo;* non enim dicit, peribit absolutè, sed peribit de populo, id est, separabitur à populo suo, seu per mortem corporalem, seu per quandam veluti excommunicationem. Vox enim Hebraica כָּרַת propriè excindere significat. Et ponitur hæc pœna in Scriptura passim contra omnes, qui aliquam cæremoniam omisissent, vt patet Exod.12. & 31. Leuit. 7. 17. 18. 19. 20. & 23. Numer. 15. & 19. in quo vltimo loco dicitur, peritura anima illius de populo suo, qui tetigerit cadauer, & se aqua non abluerit; quæ certè omissio non videtur crimen dignum æterna morte.

TERTIO, probatur ex cap. 4. Exodi, vbi Dominus Moysem occidere voluit, quia filium suum non circumciderat. Vbi clarè videmus, pœnam illam esse mortem corporalem, & in eum latam, qui adultus sit, & capax peccati actualis, non in infantes. Et quanquam S. Augustinus quæst. 11. in Exod. & lib. 4. de Baptismo, cap. 24. conatur ostendere filium Moysis, non ipsum Mosem in periculo fuisse ob incircumcisionem; tamen res clarissima est. Nam si Deus minaretur mortẽ paruulo, si non circumcidatur octauo die; quid profuisset filio Mosis Circumcisio illa facta post octauum diem? Deinde textus apertissimus est: *Cumq; esset,* inquit, *in itinere in diuersorio Moses, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* Quẽ eum? nisi Mosem, de quo loquebatur in proximis verbis. Præterea sequitur: *Tulit ergo Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filij sui.* Si illud: *Voluit occidere eum,* de filio Mosis intelligeretur, dixisset Scriptura; Circumcidit prę-putium eius, non autem filij sui. Præterea addidit Sephora, & dixit Mosi: *Sponsus sanguinum tu mihi es,* id est, iam te spon-

sum

ſum meum amiſſura eram, niſi te ſanguine filij mei redemiſſem. Quare S.Hieronymus in comment.cap.5. ad Galatas,nõ dubitat,quin Moſes in periculo fuerit hoc loco,nõ filius eius.

Ad argumentum Caluini,nego Circumciſioni fuiſſe annexam promiſſionẽ remiſſionis peccatorum, & vitæ æternæ. Id enim repugnat. PRIMO,Apoſtolo,& Auguſtino, qui vt ſuprà vidimus,docẽt meliores eſſe promiſſiones Teſtamenti noui, quàm veteris. SECVNDO, repugnat primæ inſtitutioni Circumciſionis. Nam primùm imperata eſt ipſi Abrahæ,& ei primò facta eſt promiſſio: ipſe autem iuſtiſſimus erat ante Circumciſionem,vt patet ex Geneſ. cap. 12. & ſequẽtibus,ex Paulo Rom.4. Non ergo promiſſio erat de remiſſione peccatorum. TERTIO, repugnat iſti ipſi capiti 17. Geneſeos;vbi ſolùm legimus,Deum promiſiſſe Abraham, quando illi iniunxit Circumciſionem, propagationem poſteritatis, & terram Palæſtinæ: *Ponam*,inquit,*fœdus meum inter me & te,et multiplicabo te vehementer nimis.* & paulò pòſt: *Ego ſum, & ponã pactum meum tecum, eriſq; pater multarum Gentium.* Et infrà: *Daboq; tibi, & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam.* Et hoc idem docet Apoſtolus Rom.4. Verum quidem eſt, promiſſionem hanc terrenam, figuram fuiſſe promiſſionis ſpiritualis,& cœleſtis, quæ danda erat iis, qui non carne, ſed corde circumciderentur: & hoc etiam intelligebant Patriarchæ,& Prophetæ,& alij viri perfecti illius tẽporis,vt dicit Apoſtolus Hebr.11. & Tobias ſenior. 2.Iob 13. tamen ad literam,promiſſio terrena erat annexa carnali Circumciſioni,& hæc ſola ad vetus Teſtamentum pertinebat; & cõtrarium aſſerere,quod facit Caluinus,nihil eſt aliud, quàm ex lege Euangelium facere,& omnia confundere.

Ad probationem Caluini ex illo; *Ero Deus tuus*, RESPONDEO;his verbis non ſignificari promiſſionem vitę æternæ,vel remiſſionis peccatorum,ſed tantùm,vt exponit Chryſoſto.in commẽt. huius loci,promiſſionem cuiuſdam peculiaris protectionis;qualis debetur populo peculiari,qualis fuit Iſraëliticus,vt in Deuteronomio paſſim repetitur. Hoc autem modo Deus non tantùm erat Deus bonorum, ſed etiam malorum, modò eſſent de populo Iſraël. Proinde non ſignificant promiſſionem remiſſionis peccatorum illa verba: alioqui Deus non fuiſſet Deus, niſi iuſtorum. ADDE, quòd iſta verba non tam ſonant promiſſionem Dei, quàm obligationem

populi. Idem enim eſt: *Ero Deus tuus, & ſeminis tui,* ac ſi dixiſſet: Non habebitis alium Deum quàm me; iuxta illud Hierem. 24. *Ego ero illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Et illud Geneſ. 29. *Si fuerit Dominus mecum, & dederit mihi panem ad manducandum, erit mihi Dominus in Deum.*

At, inquit Caluinus, *Deus non eſt mortuorum Deus, ſed viuentium, vt Chriſtus ait; Ergo, Ero Deus tuus, ſignificat promiſſionem vitæ æternæ.* RESPONDEO; Chriſti verba nihil aliud ſignificare, niſi Deum non eſſe Deum eorum, qui non ſunt, ſed eorum, qui ſunt, ſiue ſint boni, ſiue mali; ſiue beati, ſiue damnati. Nam probare volebat contra errorem Sadducæorum, animas mortuorum hominum eſſe immortales, & ideò non extingui cum corpore, ſed reuera permanere, & viuere: id verò probauit optimè ex verbis Dei ad Moyſem, Exodi 4. *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob.* Cùm enim illi iam mortui eſſent, quantum ad corpus, niſi viuerēt, quantum ad animam, non diceretur, Deus eſſe Deus eorum; non enim Deus eſt Deus eorum, qui nihil ſunt.

Ad illud ex epiſt. ad Epheſios RESPONDEO; Gentiles fuiſſe ſine Deo, ſine Chriſto, ſine ſpe, & ſine promiſſionibus, non quia carebant Circumciſione, ſed quia carebant vera fide, & notitia veri Dei, & idola pro Deo colebant. Alioqui enim etiam inter Gentiles, qui Deum verum agnoſcebant, vt olim Iob, & poſtea Cornelius Centurio, & alij nonnulli, non erant ſine Deo, ſine Chriſto, & ſine ſpe, etiamſi circumciſi nō eſſent.

Argumentum SECVNDVM ſumitur ex Leuit. cap. 4. 5. & 6. vbi ſic legimus: *Anima quæ peccauerit, &, contempto Domino, negauerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perditā inuenerit, & inficians etiam peierauerit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere integra, & quintam inſuper partem domino, cui damnum intulerat; pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum Sacerdoti iuxta æſtimationem menſuramq; delicti, qui rogabit pro eo corā Domino, & dimittetur ei pro ſingulis, quæ faciēdo peccauit.* Hìc apertè videmus promitti remiſſionem cuiuſcunque peccati, etiam periurij, quod inter grauiſſima numeratur, offerenti ſacrificium. Et confir-

confirmatur argumentum. Nam si hæc cæremonia à Deo instituta cum tam insigni promissione remissionis peccatorum non iustificat, ineptè Catholici colligunt ex epistola Iacobi cap. 5. Extremam vnctionem iustificare. Nam eodem modo loquitur Iacobus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

RESPONDEO; Sacrificia vetera valuisse ad expiationem peccati, quoad pœnam temporalem, & quoad immunditiam legalem, non quoad culpam, & pœnam gehennæ, nisi quatenus signa quædam erant protestantia fidem in Christum, vt docent communiter Theologi in 4. sentent. dist. 1. & S. Thomas in 1. 2. quæst. 103. art. 2. & Alfonsus Tonstatus in cap. 1. Leuit. quæst. 19.

Potest autem id probari multis modis. PRIMO, quia Scriptura non instituit sacrificia pro omnibus peccatis, sed solùm pro peccatis ignorantię, præsertim contra cæremonias legis, vt patet Leuit. 4. & 5. & etiam pro peccatis circa damnum proximi, in rebus externis, & pro periurio ex cupiditate habendi res alienas prolato, vt patet Leuit. 6. Pro aliis peccatis grauioribus, vt pro blasphemia, homicidio, adulterio, idololatria, nullum inuenitur sacrificium. Neque obstat, quod Leuit. 6. dicitur, sacrificio arietis expiari omne id peccatum, quo peccare solent homines. Nam loquitur de omni peccato circa ablationem rei alienę, non de omni peccato simpliciter, alioqui frustrà capitibus superioribus ponerentur varia sacrificia pro variis peccatis. Igitur si sacrificia non expiabant omnia peccata, sed solùm quædam, sine dubio non expiabant quoad culpam, sed solùm quoad pœnam temporalem, vel immunditiam legalem. Nam Deus nunquam remittit vnum peccatum quoad culpam & pœnam æternã, quin remittat omnia; & hinc etiam apparet differentia inter promissiones istas veteris Testamenti, & promissiones Sacramenti Extremæ vnctionis. Iacobus enim absolutè de omnibus dicit: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

SECVNDO id probatur, quia sacrificia vetera, vt notat S. Thomas loco citato, non placebant Deo ex se, sed ex deuotione & obedientia offerentium; vt patet: Quia Prouerb. 15. victimæ impiorum dicuntur abominabiles Domino; Eccles.

34. *Dona iniquorum non probat Altißimus, nec respicit in oblationes iniquorum.* Isaię 1. vbi Dominus dixerat, se nolle sacrificia Israëlitarum; subiungit: *Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Malach. 2. dicit Deus malis sacerdotibus: *Maledicam benedictionibus vestris.* Et 1. Reg. 15. *Nunquid vult Deus sacrificium, & non potius, vt obediatur voci Domini?* Deniq; Gen. 4. *Respexit Deus ad Abel & ad munera eius; ad Cain & ad munera eius non respexit.* Vnde GREGORIVS lib. 22. moralium, cap. 12. *Iram Iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* Et infrà: *Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt.* Hinc ergo colligimus, sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. Nam vel qui offerri iubebat, iustus erat, vel iniustus; si iustus, non egebat remissione peccatorum; si iniustus, nihil valebat eius sacrificium, vt iam ostendimus. DICES, valere poterat iniusto ex merito Sacerdotis offerentis. At non possunt merita vnius conferre alteri primam gratiam certò, & infallibiliter. Hîc autem ponitur promissio absoluta de remissione peccatorum; ergo oportet intelligere de remissione, quoad pœnam temporalē tantùm.

TERTIO, Ezechiel. cap. 18. cùm de remissione peccatorum agitur, nusquam fit mentio sacrificiorum. Immò Prophetæ ceteri, & Paulus disertè docent, non posse sacrificiis expiari culpas animorum. Ne igitur Scripturæ inter se pugnent, cogimur fateri, in Leuitico non agi, nisi de expiatione legalis immunditiæ, vel remissione temporalis pœnæ.

Argumentum TERTIVM sumitur ex 1. Cor. 10. vbi Apostolus loquens de manna Hebręorū, & de aqua scaturiente ex petra, sic ait: *Eandem escam spiritualē manducauerunt, & eundem potum spiritualem biberunt.* Hoc argumentum magni facit Caluinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 23. *Nihilo splendidius de illis,* inquit, *loquitur Apostolus, quàm de his: cùm docet, Patres eandē nobiscum escam spiritualem manducasse, & escam illam Christum interpretatur. Quis inane ausit facere signum illud, quod veram Christi communionem Iudæis exhibebat?* Et infrà: *Ergo,* inquit, *primum in Sacramentis pares nobis facit, nec vllam prærogatiuæ particulam nobis relinquit.* Idem argumentum vrgent Petrus Martyr in commentario 1. Cor. 10. & Kemnitius in 2. par. Examinis, pag. 67.

Porrò argumentum hoc quatuor habet difficultates. Nam PRIMO, vrgent particulam (*Eandem.*) Si enim eandem escam

Iudæi veteres manducauerunt in manna,quam nos in Eucharistia,certè eiusdem erunt virtutis manna & Eucharistia. SECVNDO,vrgent particulã(*Spiritualem.*)Si enim esca illa,& ille potus spiritualia erant,certè spiritualem effectum habebant, proinde nõ erant nuda signa corporalia. TERTIO,vrgent statum caussę.Nam(vt ipsi dicunt)Apostolus volebat admonere Christianos,ne nimiũ confiderent in perceptione Sacramentorum,& vt non crederent,sibi esse omnia salua,quia Baptismum & Eucharistiam perciperẽt, nisi etiam perseuerarent in bonis operibus: id verò Apostolus facit exemplis antiquorũ, quibus parùm profuerunt similia Sacramenta, cùm non abstinuerint se à peccatis.Oportet igitur Sacramenta illorum & nostra eiusdem esse dignitatis & efficaciæ,si Pauli argumentũ aliquid valere debet. QVARTO,confirmant ex Augustino,qui de isto loco Pauli disputans tract.26.in Ioan.dicit,Sacramenta Iudæorum & nostra fuisse in signis diuersa; in re quæ significatur,paria; diuersa specie visibili,paria virtute spirituali.

RESPONDEO; Caluinum & Kemnitium secum apertissimè pugnare. Nam inprimis Caluinus & Kemnitius loco notato volunt,manna & aquam de petra scaturientem,immò & transitum maris rubri,Sacramenta fuisse apud Iudæos,& Sacramenta iustificantia,vt apud nos Baptismus & Eucharistia. At ipsi idem suprà negârunt, ista esse Sacramenta. Nam Caluinus li.4.Instit.cap.14.§.19. dicit, Sacramenta,de quibus agimus,esse cęremonias ordinarias,non aliquid quod semel,aut iterum factum est. Et Kemnitius in Examine 2.partis,pag.41. posuit in definitione Sacramenti,vt sit cęremonia quę duret, quamdiu religio durat. Constat autem,tales non fuisse manna,aquam de petra,& transitum maris:illa enim nec cæremoniæ fuerunt, nec nisi ad breue tempus durârunt. Deinde Caluinus hoc loco dicit, ita esse paria Sacramenta vetera nostris, vt nulla prærogatiuæ particula nostris relinquatur: & tamen suprà eodem cap.14.§ 22.dixerat, nostra esse excellentiora, eò quòd vberiorem gratiam conferant. Porrò Kemnitius in alia re grauiore secum pugnat. Nam hoc loco admittit cum Caluino, Eucharistiam nihilo esse præstantiorem, quàm fuerit manna Iudęorum,& non aduertit,Caluinum ista argumenta proferre ad probandum, in Eucharistia non esse corpus Domini,nisi tropicè,quomodo fuit in manna,cuius contrarium docent Lutherani,& ipse Kemnitius in hac ipsa 2.par.Examinis,pag.332.

SED

SED his omissis, ad PRIMAM partem argumenti respondeo; cùm Scriptura dicit: *Eandem escam manducauerũt;* non velle dicere, eandem esse escam nostram & illorum, sed eandem illorum omnium: est enim sensus; Omnes Iudæi eandem escam manducârunt, & tamen non omnes placuerunt Deo. Id quod probatur: nam PRIMO, illa non erant Sacramenta, nostra sunt Sacramenta, vt iam ostendimus. SECVNDO, illa erant communia etiam bestiis: nam etiam bestiæ biberunt ex aqua scaturiente ex petra, & transierunt mare rubrum; & canes, & gallinæ, & similia animantia domestica, manna in cibum sumpserunt; & id non casu aliquo, aut malitia alicuius, quomodo etiam fieri posset, vt signa Eucharistiæ à bestiis vorarentur: sed ex instituto & voluntate Dei. Deus enim aquam de petra eduxit, vt biberent homines & iumenta: & mare aperuit, & pluit manna, vt transirent, & viuerent homines & iumenta. TERTIO, quia nulla legitur promissio facta comedenti manna, aut bibenti aquam illam, aut transeunti per mare rubrum: nostra autem Sacramenta habent amplissimas promissiones. Hîc planè in angustias rediguntur.

Petrus Martyr in comment. 1.Cor.10. conatur extricare se; & postquam petiit, vbinam sint promissiones annexæ mari rubro & mannæ, ita respondet: *Existimo ea esse, quæ in Exodo & in Numeris legimus. In Exodo quippe admonebantur, vt attenderent visuri magnalia Dei. Idemque inuenies de manna scriptum, si omnia diligenter percurreris.* Hæc ille. At ista testimonia sunt inopiæ & miseriæ aduersariorum. Si enim aliquid haberent, notarent locum Scripturæ, non nobis iniungerent, vt quæramus. Porro diligenter quæsiui, & non inueni, nisi has promissiones. Exod.14. filiis Israël transituris mare rubrum, dicitur à Mose: *State, & videte magnalia Dei. Aegyptios enim, quos nunc videtis, non videbitis vltrà in sempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Hæc autem promissio temporalis est, & continuò impleta occisis in mari rubro Ægyptiis, vt ibidem legimus. Rursus Exod.16. exhibetur manna populo, & coturnices, nec vlla promissio additur, nisi illa dicatur promissio: *Vesperè comedetis carnes, & manè saturabimini panibus.* Denique Exod.17. & Numer.20. educitur aqua de petra; sed nulla est ibi promissio, nisi ista: *Cùm eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo, & iumenta eius.*

Vidit

Vidit Petrus Martyr, has esse terrenas promissiones; & idcirco ne penitus caussa cecidisse videatur, ex istis ipsis promissionibus elicere conatur promissionem remissionis peccatorum. Vtitur autem hac ratiocinatione; Extremum malorum, & radix omnium aliorum est peccatum; igitur cùm petimus ab aliquo malo liberari, quodcunq; illud sit, tacito sensu petimus a peccato liberari. Igitur eodem modo, quęcunq; bona Deus promittit aut exhibet, innituntur reconciliationi cum eo, & gratiæ ac fauori eius. At certè facilius esset, ex petra elicere aquam, quàm ex his locis Scripturæ elicere promissionem reconciliationis. Nam etiamsi peccatum Adæ fuit occasio omnium malorum, tamen non sunt ita connexę afflictiones huius vitæ cum peccatis, vt non possint esse separatæ. Sæpe enim peccant homines, & tamen non puniuntur in hac vita: sæpe non peccant, & affliguntur, vt patet de S. Iob, & Tobia, & aliis, qui non propter peccata, sed ad exercitium virtutis affligebantur. Et contrà in rebus bonis, sæpe Deus dat affluentiam rerum temporalium iis, quibus non est daturus gratiam suam, & vitam æternam, vel vt remuneret eorum bona opera moralia, vel aliis de caussis; & non dat bona temporalia iis, quibus daturus est vitam æternam, vt patet Lucæ 16. exemplo diuitis & mendici; & in Scripturis passim de Nabuchodonosor, de Cyro, & aliis, quibus Deus subiecit orbem terræ, cùm tamen eius amici nunquam fuerint. Vide Augustinum lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 12. & 15. Itaque errat Martyr apertissimè, cùm dicit, quælibet bona quæ Deus dat, inniti reconciliationi cum Deo, & gratiæ ipsius. Nec sequitur; Deus promisit populo Iudæorum victoriam de hostibus, vel abundantiam cibi & potus; ergo promisit remissionem peccatorum & vitam æternam. Vide BASILIVM libro de Spiritu sancto, cap. 14. vbi probat, nullam fuisse spiritualem promissionem in transitu maris rubri, mannæ, aquæ, &c. ac dicit, eos vniuersam Euangelicam dispensationem extenuare, qui signa illa nostris æquant: *Quæ, inquit, peccatorum remißio, quæ vitæ renouatio in mari? quod donum spirituale datum est per Mosen? quæ illic peccati mortificatio?*

Ad SECVNDAM partem argumēti dico; Manna & aquam de petra scaturientem vocari cibum & potum spiritualem, non propter effectum, sed propter caussam, & propter significationem. Propter caussam quidem, quia vtrumque productum

ctum erat per miraculum opera Angelorum; vt indicant hoc loco Chrysostomus & Theophylactus. Vnde Psal.77. manna dicitur panis Angelorum: *Panem Angelorum manducauit homo*. Et certè nón dicitur panis Angelorum, quia eo vescantur Angeli, sed quia eum fecerunt Angeli. Et de aqua explicat idem Apostolus, cur diceretur potus spiritualis: *Bibebant*, inquit, *de spirituali consequēte eos petra, petra autem erat Christus*. Vbi nō ipsam aquam quam bibebant, vocat spiritualem; sed petram, quę erat caussa illius aquæ; & monet, veram caussam illius aquæ non fuisse petram corporalem & visibilē, quæ fixa humi iacebat, sed quandam aliam inuisibilem petram, id est, Christi Dei prouidentiam, quæ eos nunquam deserebat. Quare cùm dicit Apostolus: *Bibebant de spirituali petra*, non est sensus (vt putat Caluinus) quòd biberent spiritualem petram, id est, Christum, sed quòd biberent aquam ex petra spirituali, id est, Christo, tanquam ex caussa efficiente profluentem. Quocirca non comparat Apostolus aquam cum Christo, sed petram, quæ erat caussa aquæ. Confirmatur hæc tota expositio ex Ioan.6. *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Qui manducat hunc panē, viuet in æternum*. Vbi Dominus apertissimè docet, non fuisse manna Iudæorum cibum spiritualem, quoad effectum, vt est Eucharistia: qui enim manna manducarunt, mortui sunt.

Respondent Caluinus lib.4. Instit. c.14. §.25. & Martyr loco citato, Christum se accommodasse crassæ Iudæorum opinioni, qui manna nihil aliud, nisi cibum ventris esse cogitabant. Itaq; Christum non asseruisse, se daturum meliorem cibum, quàm fuerat manna reuera, sed quàm fuerat manna secundū crassam Iudæorum opinionem. At contrà. Nam vel Iudæi rectè sentiebant, manna fuisse cibum corporalem tantùm, vel non rectè: si rectè, igitur nostra Eucharistia est longè melior, cùm sit cibus spiritualis: si non rectè, igitur Dominus approbauit illorum errorem, & non syncerè, immò nec verè loquutus est. Siquidē etiam ipse asserit, cibum illum fuisse corporalem tantùm, cùm ait: *Patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt*. & clariùs paulò antè: nam cùm gloriarentur, patres suos manducasse manna in deserto, & hunc panem quasi cœlestem iactarent, Christus dixit: *Nō Moses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*, id est (vt rectè exponit Cyrillus lib.3. in Ioan.cap.34. & Chryso-

ſoſtomus hom. 44. in Ioannem) manna non erat reuera panis cœleſtis, ſed terrenus, licet de cœlo, id eſt, ex aëre deſcenderit; panis autem verè cœleſtis eſt iſte, quem nunc Pater dat vobis.

Adde quod CHRYSOSTOMVS homil. 45. in Ioan. nobiſcum ſentit: *Animaduerte*, inquit, *quam faciat huius panis & manna differentiam, ab vtriuſq; ſcilicet fine: quòd enim manna nihil magnum præberet, addit; Patres noſtri manducauerunt, &c.* Item CYRILLVS lib. 4. in Ioan. cap. 11. de manna Iudæorum, ita Chriſtum loquentem inducit: *Ego ſum panis viuus; ille figura, imago, vmbraq; ſolummodo fuit.*

Ad TERTIAM partem argumenti reſpondeo, ſcopum Apoſtoli non eſſe oſtendere, non eſſe nimium confidendum in Sacramentis, ſed potius non eſſe abutendum Sacramentis. Nam ſi vellet oſtendere, non eſſe nimium confidendum in Sacramentis, idq; exemplo Iudæorũ, accepiſſet in exemplum vera Sacramenta Iudæorum, vt Circumciſionem, & agnum Paſchalem, & ſimilia. Ipſe autem accepit alia quædam, quæ ſunt quidem figuræ Sacramentorum noſtrorum, non tamen ſunt ipſa Sacramenta, vt ſuprà oſtendimus. Præterea id patet ex ipſo contextu. Nam cap. 8. hortabatur Chriſtianos, ne manducarent idolothyta; ne eo modo offenderent infirmos: deinde cap. 9. oſtendit exemplo ſuo, oportere non offendere infirmos; tum cap. 10. redit ad quæſtionem de idolothytis, & probat, non eſſe ea comedenda, quia nimis turpe ſit, à menſa Domini tranſire ad menſam dæmoniorum; id enim eſt ſignum magnæ ingratitudinis in Chriſtum, & magnæ irreuerentiæ erga Sacramenta ipſius. Ad hoc igitur oſtendendum profert exempla Iudæorum. Proinde non requiritur (vt vult Caluinus) vt parem vim tribuamus mari rubro & Baptiſmo, mannę & Euchariſtiæ. Nam quò ſunt illa inferiora, eò argumentum Pauli eſt fortius. Si enim Iudæi puniti ſunt, quòd contempſerint figuras Sacramentorum noſtrorũ, & ingrati fuerint Deo, à quo illa beneficia acceperant; quantò iuſtius puniendi ſunt Chriſtiani, qui contemnunt Sacramenta ipſa, & ingrati ſunt Deo, à quo acceperunt beneficia longè maiora?

Ad QVARTAM partem argumenti reſpondeo, S. Auguſtinum nuſquam dicere, Sacramenta noſtra & vetera eſſe paria, quoad efficaciã, ſed tantùm quoad ſignificationem, ſeu rem ſignificatam, quia nimirum eundem Chriſtum omnia ſignificant. Vide Auguſtinũ non ſolùm tract. 26. & 41. in Ioannem,

quæ

quæ loca aduersarij citant; sed etiam in Psal.72. & 77.& tract. 11.in Ioan.& homil.27.ex lib.50.homiliarum: vbiq; enim hoc repetit, diuersa fuisse signa, sed vnam rem significatam, id est, Christum. Illa autem verba, quæ Caluinus citat ex tract.26.in Ioan. *Diuersa sunt specie visibili, paria virtute spirituali*; non integrè & bona fide adducta sunt. Sic enim AVGVSTINVS loquitur: *Aliud illi, aliud nos, sed specie visibili quidem, tamen hoc idem significante virtute spirituali*: id est, diuersa erant signa, tamen quoad vim spiritualem significandi, eadem erant, quia idem significabant: quod clarius paulò antè dixerat his verbis: *In signis diuersa sunt, sed in re, quæ significatur, paria sunt.* Nec poterat Augustinus vllo modo dicere, quod ei Caluinus tribuit, Sacramenta vetera nostris æqualia esse, quoad efficaciam, cùm in Psal.72.dixerit, nostra esse salubriora & feliciora; & lib.19.contra Faustum, cap.13.nostra dixerit esse virtute maiora, vtilitate meliora.

Vnum est hîc OBSERVANDVM, Augustini expositionem, qui per eandem escam spiritualem 1.Cor.10. intelligit significari, eadem esse Sacramenta vetera & noua, quoad vim significandi, & inde illam escam dictam esse spiritualem, non esse quidem contra nos, vt iam ostendimus; tamen non esse necessariò sequendam. Nam si per escam spiritualem intelligeremus escam spiritualiter intellectã, vt vult Augustinus, tunc soli iusti eam manducassent. Id quod fatetur Augustinus, & ideo notat Paulum dixisse: *Patres nostri eandem escam spiritalem manducauerunt*; non autem, Patres vestri, quia loquebatur solùm de iustis, qui sunt nobis similes. Christum autem Ioan.6.dixisse: *Patres vestri manducauerunt manna*, non, Patres nostri; quia loquebatur Dominus de malis Iudæis, qui non manducauerunt illam escam spiritualiter. At hoc repugnat Apostoli verbis, qui ait: *Patres nostri omnes eandẽ escam spiritualem manducauerunt*; & per, *Omnes*, intelligit non omnes iustos tantùm, sed omnes absolutè tam bonos, quàm malos, qui in deserto illo fuerunt. Nam subiungit: *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo*: & paulò antè dixerat: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt.* At certè non tantùm boni, sed etiam màli sub nube fuerunt, & mare transierunt. Verior igitur est Chrysostomi & Cyrilli expositio, & aliorum interpretum, quos suprà sequuti sumus. Nec mirum esse debet, si anteponimus in huius loci

expli-

explicatione Chrysostomũ Augustino. Nam ille scripsit commentaria ex professo in epistolam hanc B. Pauli; hic autem obiter explicuit hunc locum in commentariis in Ioannem.

Argumentum QVARTVM sumit Kemnitius ex Paulo Coloss. 2. *Circumcisi estis Circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis. Paulus,* inquit Kemnitius pag. 66. *permutatis vocabulis Circumcisionis & Baptismi, significat nos, qui in nouo Testamento per Baptismum habemus expoliationem corporis peccatorũ carnis, accepisse, & habere idem, quod circumcisi in veteri Testamento per Circumcisionẽ acceperunt.*

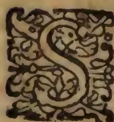
RESPONDEO, hoc argumentum nihil concludere. Nam etiamsi Paulus Baptismum vocat Circumcisionem, quia Circumcisio fuit figura Baptismi; tamen non inde sequitur, eundem fuisse effectum vtriusque, immò sequitur, non esse eundem, cùm non possit esse vis eadem figuræ, & rei figuratę. Vnde idem Apostolus Circumcisionem Iudaicam vocat manu factam, nostram autem negat esse manu factam, quia qui principaliter baptizat, Deus est, non homo. Neq; tribuit Paulus effectum Circumcisionis Baptismo. Nam expoliare à corpore peccatorum, id est, à toto corpore obnoxio peccatis, & reddere hominem plenè spiritualem, tribuit Paulus soli Circumcisioni Christianę, id est, Baptismo. Circumcisio enim Iudaica nõ totum corpus, sed vnam particulam circumcidebat.

Argumentum QVINTVM est Kemnitij, pag. 67. ex Paulo ad Hebr. 13. *Christus* IESVS *heri, & hodie, ipse & in secula.*

RESPONDEO, argumentum si quid concludit, tantùm concludere Sacramenta vetera idem significare, quod nostra significant, nimirum Christum, qui erat in Testamento veteri latens in figuris, & vaticiniis. At ne hoc quidem concludit. Nam Apostolus loquitur de fide, & doctrina, non de Sacramentis: vult enim credi, Christum esse æternum, non temporalem, vt somniabant hæretici.

CAPVT XVIII.

De charactere.

EQVITVR TERTIA quæstio de effectu Sacramentorum, quæ est de charactere: an scilicet Sacramenta aliqua imprimant in anima indelebilem characterem. Tria dicemus, PRIMO, quid

aduersarij sentiant de charactere. SECVNDO, quæ sit sententia ac doctrina Catholicorum de charactere. TERTIO, demonstrabimus ex Scriptura, Patribus, & rationibus hanc veritatem. Ex quibus argumenta aduersariorum euanescent.

Quoad PRIMVM Ioannes VViclefus lib. 4. Trialogi, cap. 15. (teste Thoma VValdensi tomo 2. de Sacramentis, cap. 109.) characterem Sacramentalem affirmat nec Scriptura, nec ratione posse probari. Idem hoc tempore docent omnes hæretici, ac inprimis Ioãnes Caluinus in antidoto Concilij, sess. 7. can. 9. & Martinus Kemnitius in 2. p. Examin pag. 129. & seq. & Tilmannus Heshusius in lib. de errorib. Pontificiorum tit. 5.

Argumenta sunt tria, quibus vtitur Kemnitius. PRIMVM, quòd in Scripturis, & Patribus de charactere isto mirum silentium sit. Quod argumentum etiam Caluini est; & ex his, quæ dicemus, per seipsum corruet.

SECVNDVM est, quòd inter ipsos etiam Scholasticos nihil sit certum: id quod ex Gabriele probat. Et hoc etiam argumentum paulò pòst euanescet.

TERTIVM, quòd primus auctor, siue excogitator characteris fuerit Innocentius III. Papa; qui multa mala partim decreuit, partim etiã fecit, ac inter alia Othonem Imperatorem creari curauit, ac postea eundem excommunicauit, ac deposuit. In quo argumento duo sunt mendacia. VNVM, quòd Innocentius III. excogitauerit primus characterem; quod mendacium est. Nam idem Innocentius cap. Maiores, extra de Baptismo, refert opinionem quorundam dicentium eos, qui inuiti baptizantur, recipere tantum characterem, vt illi qui baptizantur ficti. Non ergo ipse primus excogitauit characterẽ. ALTERVM, quòd idem Pontifex malus fuerit: fuit enim vnus ex laudatissimis Pontificibus. Nam vt omittam opera eius, libros de contemptu mundi, sermones, & epistolas, quæ pietatem spirant: laudatur ab omnibus historicis, vt optimus, & doctissimus. Ac vt omittam Italicos, Blondum, Platinam, & alios, solùm audiamus testimonium duorum Germanorum.

Albertus KRANTIVS homo Germanus, & qui ante Lutheranas contentiones scripsit, proinde nec odio, nec amore ducebatur, lib. 9. Metropolis, cap. 1. *Laudabilia*, inquit, *multa scripsit, multa constituit*. Et lib. 12. cap. 2. *Præfuit*, inquit, *Innocentius III. Pontifex, cui parem multa doctrina, rerum magnificentia, ætas illa non habuit*. Idem lib. 7. Saxoniæ, cap. 37. scribit,

bit,Othonem Imperatorem rebellem Ecclesiæ fuisse, & ideo nihil ei prosperum successisse, & tandem in morte summum dolorem, & contritionem ob id peccatum habuisse, adeò, vt etiam iuberet ab infimis famulis domus suæ in signum pœnitentiæ collum sibi pedibus conculcari: quæ certè pœnitentia non Papam, sed Imperatorem errasse docet.

Abbas VRSPERGENSIS,item Germanus,& qui tempore Innocentij vixit,& non bene erga eum affectus fuit,quod studeret Philippo Imperatori,cui Papa aduersabatur;& denique quem solùm Kemnitius citat contra Innocentium ; iste, inquam,auctor rectissimè de illo sensit.Nam vbi scribit de Philippo Imperatore, dicit, non esse credendum, quod Papa voluntatem suam Deo præferre voluerit, licet Philippo aduersaretur,quod est dicere Papam non malo animo,sed ex aliqua falsa informatione non fauisse Philippo. Et infra loquens de excommunicatione Othonis dicit, Othonem contra iuramentum Domino Papæ factũ inuasisse hostiliter,& sibi vsurpare voluisse terras S.Petri. Item addit Papam pro bono pacis omnes iniurias tolerare voluisse, & tamen ne sic quidem potuisse flecti Othonis obstinationem. Ibidem dicit Papam vt fortem virum, & in Domino confidentem tria ardua negotia peregisse, nimirum Othonis depositionem, expeditionem pro auxilio terrę sanctę, & Concilium generale maximum,& Ecclesiæ vtilissimum.

CAPVT XIX.

De charactere sententia Catholicorum.

QVANTVM ad SECVNDVM, sententiam Catholicorum aliquot propositionibus complectemur: quibus comprehẽdam solutiones omnium quæstionum, quas Kemnitius attingit, & de quibus dicit, nihil esse certum.

PRIMA: *Signum aliquod spirituale animæ imprimitur in quibusdam Sacramentis, quod character appellatur.* Hæc est omnium Catholicorum in 4.d.6.& habetur expresse in Conciliis generalibus Florent.in Instructione Armenorum.& Trident.sess.7.can.9.Est autem NOTANDVM, Theologos aliquos, vt Durandum in 4.d.4.q.1. & Scotum dist.6.q.9. & Gabrielem ibidem quæst.2.admittere quidem characterem,sed quędam docere,quæ videntur facere pro Kemnitio. Primò Durandus

dicit,characterem nō esse aliquid reale distinctum ab anima, sed esse solum respectum rationis: tamen ibidem dicit,characterem non esse debere negari, & hoc omnes Theologos dicere. IgiturDurandi dubitatio non est de charactere an sit,sed quid sit. Porrò ceteri omnes fatētur characterem esse aliquid reale distinctū ab anima. Scotus dubitat de ratione probandi characterem, ac dicit non posse probari ex aliquo manifesto Scripturæ testimonio,vel etiam ex Patribus: tamen ob Ecclesiæ auctoritatem non dubitat esse certissimum dari characterem. Gabriel dubitat etiam, an Ecclesia id definierit, tamen dicit,esse præsumptuosum negare characterem:his enim verbis vtitur in fine primi dubij. Ceteri omnes non solùm Ecclesiæ auctoritate,sed etiam Scripturis, & Patribus, docent characterem probari posse. Nulla ergo fuit inter Scholasticos quæstio, nisi de modo probandi characterem.

Nomen autem characteris acceperunt Scholastici ab Augustino, qui hoc nomine passim vtitur: alij enim veteres ante Augustinum, signum, aut signaculum vocant,non characterem; res tamen eadem est. CHARACTER enim Græca vox est, & formam significat, seu figuram, & habetur in codice Græco hoc nomen in Scripturis Hebr.1. & in codice Latino Apocal.13. licet non de Sacramentis, sed de aliis rebus in his locis agatur.

SECVNDA propositio: *Character non est relatio,sed absoluta qualitas.* Hęc est communis,Scoto & Durando exceptis. Durandus loco citato,docet characterem esse ens rationis,id est, respectum aduenientem ex deputatione ad certum officium, qualis est relatio in Doctoribus, Prætoribus,&c. Quæ sententia vix distinguitur ab hæresi huius temporis, & videtur expresſè damnata in Conciliis,quæ si Durandus videre potuisset,sine dubio aliter docuisset. Hęretici enim non negant, neq; negare possunt, quin sit aliqua relatio rationis in ministris,quæ non est in aliis, qui non sunt deputati ad ministrandum. Proinde Concilium Tridentinum cùm dicit anathema negantibus characterem, & intendit errorem aliquem damnare,sine dubio damnat eos,qui negant realem characterem. Scotus vult esse realem relationem:sed certè vix id defendi potest. Nam character omnium consensu producitur per actionem Sacramentalem:relationes autem non producuntur,sed consurgunt ad productionem fundamenti proximi. Præterea

quod

quod esset fundamentum huius relationis? num anima? at tunc in omnibus hominibus esset character. Num fides, aut gratia? at sine his character esse potest. Scio Scotum quoddam genus relationis constituere, ad quod actio esse possit. Sed nõ est mihi propositum ista latiùs disputare; neq; desunt, qui sententiã illam Scoti accuratè refutauerint. Certè nomen ipsum characteris, nónne aliud quàm relationem significat? Deniq; modus loquẽdi Patrum, qui dicunt characterem imprimi, & infigi, eoq; nos consecrari, & consignari, absolutam rem nominant. Est igitur character qualitas absoluta, ex qua tamen consurgit relatio similitudinis ad Christum, cui configuramur per characterem.

TERTIA propositio: *Character tria habet officia, aptum facere ad cultum diuinum, configurare Christo, & distinguere ab aliis.* Explico: PRIMVM officium est aptum facere. Est enim character potestas quædam spiritualis & supernaturalis, partim actiua, partim passiua. Nam tria sola Sacramenta imprimunt characterẽ, Baptismus, Confirmatio, Ordo. Character Baptismatis est passiua potestas: facit enim hominem aptum ad suscipienda omnia alia Sacramenta; & sine ipso nulla Sacramentorum aliorum susceptio est rata. Character Ordinis est actiua potestas ad ministranda aliis Sacramẽta. Character Confirmationis habet vtrumque: nam & facit aptum ad alia Sacramenta suscipienda, & facit etiam aptum ad profitendam fidem. Videtur tamen magis principaliter esse actiuus, quàm passiuus, character iste Confirmationis. Nam sine isto charactere tenent reliqua Sacramenta, quod non esset, si iste character esset principaliter passiuus, sicut character Baptismi. Est tamen hîc NOTANDVM, istam potentiam non videri Physicam, sed moralem. Non enim character attingit effectum, sed tantùm operari dicitur, quia vbicunq; est talis character, Deus ex pacto adest, & concurrit ad effectum supernaturalem producendum, quod non facit, vbi non est talis character.

SECVNDVM officiũ oritur ex primo. Quia enim ista potentia deriuatur à Christo, & est quædã quasi participatio potestatis Christi, qui vt summus Sacerdos habet omnem potestatem in Sacramentis, ideò character configurat nos Christo, & similiores illi facit, quàm sint alij, qui nõ habent characterem.

TERTIVM officium oritur ex secundo. Quia enim per characterem Christo configuramur speciali quadã ratione, inde

ſit vt diſtinguantur iſti ab aliis, vt ſacerdotes à laicis, & laici confirmati a non confirmatis, & baptizati à non baptizatis. Atq; hinc intelligitur cur Theologi dicant, characterem eſſe Sacramentum, & rem Sacramenti, cùm ſignum externum ſit Sacramētum tantùm, gratia autem ſit res tantùm. Nam character eſt effectus Sacramenti ſenſibilis, & ſic dicitur res: & ſimul eſt ſignum, quòd homo ſit conſecratus Deo, & Chriſti miles, &c. immò etiam gratiæ, quæ vel adeſt, vel adeſſet, niſi poneretur obex.

QVARTA propoſitio: *Character Sacramentalis in ſola anima eſt, tanquam in ſubiecto.* NOTA, conuenire omnes, characterem eſſe in anima inhæſiuè. Accidens enim non inhęret in accidente, ſed in ſubſtantia: tamen poteſt accidens vnum eſſe in alio duobus modis. PRIMO, quia mediante illo eſt in ſubſtantia; quomodo accidentia corporalia ſunt in quantitate. SECVNDO, quia perficit operationē alicuius alterius accidentis, quomodo fides dicitur eſſe in intellectu, ſpes & charitas in voluntate. Hoc modo characterem aliqui ponunt in intellectu, vt neceſſariū ad exercendos actus intellectus. Alij ponunt in voluntate, quia putant diſponere ad charitatem, quæ eſt in voluntate. Alij ponunt ſimpliciter in ſubſtantia animę, & hoc videtur verius, quia non eſt habitus, vel potentia operatiua. Vnde Concilia Florent. & Trident. dicunt, imprimi in anima.

QVINTA propoſitio: *Character indelebilis eſt.* Hæc habetur in Conciliis notatis, & ab omnibus conceditur. Ratio à poſteriori eſt, quia conſtat, Sacramenta quæ imprimunt characterem, non poſſe repeti. A priori multæ rationes adducuntur, ſed potiſſima eſt, quia character non habet contraria, & eſt in ſubiecto incorruptibili. Non enim eſt ſicut habitus fidei aliarumque virtutum, qui per actus contrarios tolluntur: vel eſt ſicut potentia ſecundum quoſdam, vel ſicut forma, ſeu figura ſecundum alios. Accedit quod character eſt quædam conſecratio animæ: conſecratio autem tamdiu durat, quamdiu durat res conſecrata.

SEXTA propoſitio: *Tria ſolùm Sacramenta imprimunt characterē; Baptiſmus, Confirmatio, Ordo.* Hæc etiam habetur in Conciliis prædictis, & ab omnibus conceditur; & ratio à poſteriori eadem eſt, quę ſuperioris Concluſionis. A priori difficile eſt, & minimè neceſſarium, reddere rationem. Illa potiſſimùm adduci ſolet, quod in his tribus accipit homo nouam poteſta-

potestatem, ac deputatur nouo ministerio per nouam consecrationem, & quodammodo statum mutat; & proinde accipit nouum signaculũ. Nam in Baptismo trãsit homo à Diabolo ad Christum, & adscribitur in eius familiam, & accipit potestatem participandi Sacramenta, aliaq; bona Ecclesiæ Christi. In Cõfirmatione adscribitur ad militiam Christi, vt gerat vexillum eius in fronte, & accipit robur, & potentiam, vt ex officio pugnet contra dæmones. In Sacramento Ordinis adscribitur in numerum ducum, & prępositorum huius militię, & accipit potestatem distribuendi aliis bona Domini sui. In aliis Sacramentis non fit mutatio status, nec deputatur homo nouo ministerio, nec accipit nouam potestatem; sed vel alitur spiritualiter, vt in Eucharistia, vel accipit medicamentũ contra morbos, & vulnera peccatorum, vt in Sacramento Pœnitentiæ, vel accipit antidotum contra reliquias peccatorum, vt in Extrema vnctione, vel denique accipit remedium contra concupiscentiam, vt in Matrimonio.

SEPTIMA propositio: *Nec Circumcisio, nec vllum Sacramentum veteris legis imprimebat characterẽ in anima.* Ita S. Thomas 3. p. q. 63. art. 1. Contrariũ sentit Scotus de Circumcisione in 4. d. 6. q. 9. ad 1. sed verior est sententia S. Thomæ. Nam Circumcisio imprimebat in corpore charactere, & eo modo figura erat Baptismi, qui characterem in anima impressurus erat. Præterea character nobis imprimitur ad suscipienda vel ministranda opera supernaturalia: nulla autem opera Sacramentorum legis veteris erant supernaturalia. Deniq; Scotus, quia docuerat, Circumcisionẽ ex opere operato conferre gratiam, non sine caussa tribuit etiam impressionem characteris Circumcisioni. At nos, qui docemus Circumcisionẽ nullam vim habuisse ex se, nisi ad præcidendam carnem: debemus etiam consequẽter negare vim imprimendi spiritualẽ characterem.

OCTAVA propositio: *Nullus in Christo character fuit creatus.* Est etiam S. Thomæ 3. par. quæst. 63. art. 5. Et ratio est; quia character est quædam participatio sacerdotij Christi, igitur solùm est in illis, qui habent hoc sacerdotium per participationem. Item signari charactere, est ouium, seruorum, militum, deniq; subditorum, qui recipiuntur ab aliquo maiore ad aliquod ministerium; Christus autem est Pastor, Dux, Dominus, &c. Item Christus non accepit vlla Sacramenta, ergo nec eorum characteres. Denique nos egemus charactere, vt Deus

nobiscum quasi ex pacto concurrat ad actiones Sacramentales; at Christus non eget, vt vllus cum eo ex pacto concurrat, cùm sit ipse caussa principalis vt Deus, & instrumentalis coniuncta vt homo. Non enim facit vllus pactum secum, aut cum suo brachio de concursu.

CAPVT XX.

Probatur character ex Scripturis.

QVANTVM ad TERTIVM, probandum est ex diuinis literis, characterem esse. Vbi interim OBSERVANDVM est, non esse mirandum, si non inueniantur tot testimonia, & tam expressa de charactere, vt inueniuntur de gratia. Nam gratia est effectus principalis, character secũdarius: item gratia est effectus omnium Sacramentorum, character aliquorum tantùm; proinde vera ratio Sacramenti potest sine charactere consistere. Deniq; notitia gratiæ magis necessaria est, quàm characteris. Non desunt tamen loca Scripturę, ex quibus character colligi possit, præsertim adiuncta explicatione Patrum, & Ecclesiæ, sine qua nullum dogma Ecclesiasticum omnino certò statui potest.

PRIMVM testimonium est 2.Cor.1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Hîc tres effectus ponuntur regenerationis, & iustificationis, quæ fit in Baptismo. PRIMO vnctio, quę sine dubio fit per gratiam gratum facientem. Vt enim oleum sanat morbos, reddit robusta membra, illustrat, consolatur, &c. ita gratia iustificans facit. SECVNDO est signum, seu obsignatio quædam, qua consecramur Deo, & deputamur ad eius cultum; & per hanc intelligimus characterem, quem Patres passim signum & sigillum vocant. TERTIO pignus spiritus, id est, testimonium bonæ conscientiæ, quod sequitur iustificationem, & est quasi arrabo futuræ gloriæ. Nihil enim in hoc mundo iucundius testimonio bonæ conscientiæ: hæc est enim pax, quæ exuperat omnem sensum. Neque potest responderi per hoc signum intelligi ipsum Sacramentum externum, quo obsignantur promissiones, vt aduersarij volunt; tum quia Paulus loquitur de obsignatione cordis, non corporis, vt etiam de vnctione interna, & testimonio interno; tum etiam quia Paulus dicit

nos

nos obsignari, non promissiones. Alioqui etiam oporteret dicere inungi promissiones: nam eodem modo loquitur Paulus de signo, & de vnctione. Vide Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 6. Haym. & Theod. in hunc locum.

SECVNDVS locus est Ephes. 1. *In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis.* Vbi NOTA illud (credentes) in Græco esse temporis præteriti πιστεύσαντες, id est, postquam credidistis. Quocirca loquitur de Baptismate, quod datur post fidem; ac dicit in Baptismate dari obsignationem virtute Spiritus sancti. Et ita exponunt de signaculo, quod accipitur in Baptismo, Græci & Latini, Chrysostomus, Theophylactus, Hieronymus, Haymo, Beda, Anselmus, & alij. Nec possumus dicere hîc agi de obsignatione promissionum ad excitandam fidem, quandoquidem hæc obsignatio datur post fidem.

TERTIVS locus est Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.* vbi per *diem redemptionis*, intelligit diem regenerationis per Baptismum, vt Haymo, & Oecumen. annotârunt. Neq; obstat particula illa, *in diem*, quia Apostolus solet vsurpare præpositionem εἰς, quæ coniungitur accusatiuo, pro præpositione ἐν, quæ coniungitur datiuo apud Græcos, & ablatiuo apud Latinos: vt 2. Tim. vlt. *Saluabit me in regnum suum cæleste*, id est, in regno suo cœlesti.

Hæc omnia loca Caluinus in commẽtario exponit de obsignatione promissionum, quam Deus in cordibus facit, vt fides magis confirmetur. Sed repugnat modus loquendi Apostoli, qui semper dicit, nos obsignari. esset enim nimis impropria, & inusitata loquutio, obsignari hominem, pro eo quod est, obsignari promissiones homini factas.

His accedat figura, & vaticinium Testamenti veteris. Nam Circumcisio fuit figura Baptismi omnium cõsensu. Circumcisio autem non solùm præcidebat carnem, quo significabatur iustificatio à peccato, sed etiam relinquebat in corpore quoddam veluti cauterium, quo discernebantur Iudæi à non Iudæis. Quod cauterium si quid significabat, certè significabat characterem, quem in anima gerunt Christiani, quo discernemur in æternum à non Christianis. Vaticinium habetur Isa. 66. vbi loquens Dominus de vocatione gentiũ: *Omnes*

gentes, inquit, *& linguæ venient, & videbunt gloriam meam, & ponam in eis signum, &c.* Quamuis enim per hoc signum possit intelligi signum crucis, aut aliquid aliud, tamen nihil repugnat, si dicamus intelligi characterem: præsertim cùm videamus Paulum loqui de signo quodam spirituali interno, & oporteat Scripturam exponere per Scripturam, cùm id fieri potest.

Aliqui addunt aliam figuram ex Exod. 12. vbi signantur postes, & superliminaria sanguine agni; & vaticinium Ezech. 9. *Signa Thau in frontibus gementium, & dolentium.* Sed hæc loca non sunt ad rem. Nam exponũtur à Patribus de signo crucis, quod inscribitur in frõte, & rectè: nam Ezechiel nominat frontẽ, & idem significat superliminare, quod est in porta domus id, quod est frons in homine. Vnde etiã Apoc. 7. vbi habetur similis obsignatio, etiã nominatur frons; *Donec signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Et præterea in vtroque loco dicuntur saluari omnes signati, & nulli non signati saluari: quod certè non conuenit characteri; multi eñ cum charactere damnabuntur, & multi sine charactere saluabũtur. At omnes saluantur, qui signantur Christi cruce sanguine, id est, quibus applicatur meritum crucifixi, cuius figura est signum crucis; & nulli saluantur quibus hoc meritum nõ applicatur. Vide de his locis Cyprianum tract. cõtra Demetrianum. Hieronymum in cap. 9. Ezech. Gaudentium tract. 5. in Exod.

CAPVT XXI.
Idem probatur ex Patribus.

DIONYSIVS AREOPAGITA lib. de Eccles. hierar. cap. 2. par. 1. dicit, Baptismum formare hominem ad alia suscipienda Sacramenta. Illam formationem vocamus nos characterem. Idem par. 3. de eo qui baptizatur, ita loquitur: *Hunc*, inquit, *diuina Maiestas in sui consortium intus admittit, eiq; lucem suam perinde ac signum aliquod tradit.*

CYRILLVS Hierosolymitanus in præfatione Catecheseon, describens Baptismum per effectus eius, vocat regenerationem, remissionem peccatorum, signaculum sanctum & indelebile. Item Catechesi 4. *Spiritus sanctus*, inquit, *tempore Baptismi animam tuam obsignat.* & Catechesi 16. *Hic*, inquit, *ad ho-*

ad hodiernam vsque diem obsignat animas in Baptismo. Vide etiam Catechesim 17.

BASILIVS oratio. 13. quæ est exhortatio ad Baptismum: *Deus*, inquit, *sub se militantibus dat tesseras, &c.* Et infrà: *Quomodo vendicabit te Angelus sibi, quomodo eripiet ex hostibus, si non agnouerit signaculum?* Et infrà: *Thesaurus non obsignatus facilè diripitur à furibus: ouis non signata, citra periculum insidiis appetitur.* & infrà definiens Baptismũ per suos effectus, vocat signaculum inuiolabile.

Gregorius NAZIANZENVS oratione in sanctum lauacrũ, simili phrasi dicit, Baptismum esse sigillum, quo cõseruantur fideles, & quo tanquã signo cognoscimur esse Dei possessio.

CHRYSOSTOMVS hom. 2. in epist. ad Ephes. *Porrò idem*, inqt, *charactere Spiritus sancti nos insigniuit*. Et infra: *Signati sunt etiam Israëlitæ, sed Circumcisionis nota, vt pecora, nos autem vt filij signati sumus Spiritu sancto.* & homil. 14. nos dicit esse signatos, vt gregem Dominicum.

EPIPHANIVS hær. 8. quæ est Epicureorum, postquam dixerat, Circumcisionem fuisse carnalem abscissionem, & carnale signaculum, subiungit de Baptismo: *Circumcidit nos à peccatis, & obsignat in nomine Dei.* & hæresi 30. vocat Baptismum signaculum Christi.

AMBROSIVS lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 6. *Spiritu*, inquit, *signamur, vt splendorem, atque imaginem eius, & gratiam tenere possimus: quod est vtique spiritale signaculum.* Item de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 7. *Repete*, inquit, *quia accepisti signaculum spiritale.*

AVGVSTINVS lib. 6. de Baptismo, cap. 1. dicit in generali Concilio hoc approbatum: *Satis*, inquit, *eluxit Pastoribus Ecclesiæ Catholicæ toto orbe diffusæ, per quos postea plenarij Concilij auctoritate, originalis consuetudo firmata est, & ouem, quæ foris errabat, & Dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat, venientem ad Christianæ vnitatis salutem ab errore corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere sanari, characterẽ tamen Dominicum in ea agnosci potiùs, quàm improbari.* Vide eundem epist. 23. 50. & 204. tract. 5. & 6. in Ioannem, lib. 2. contra epistol. Parmeniani, cap. 13. lib. 2. contra literas Petil. cap. vlt. lib. 1. contra Cresconiũ, cap. 30. & tract. 5. in epist. Ioan. Similia vide apud Theodoretum in ca. 1. 2. ad Cor. Haymonem, Primasium, Anselmum, Theophy-

Theophylactum, Oecumenium in 1. & 4. ad Ephes. Damascenum lib. 4. de fide, cap. 10.

Ad hæc loca solùm responderi posset, à Patribus non vocari characterem, seu signaculum id, quod nos dicimus, sed externum symbolum. Nam AVGVSTINVS in serm. de gestis cum Emerito tria dicit, quæ videntur valde fauere huic solutioni. PRIMO dicit, exteriùs characterem cognosci, & agnitum approbari. SECVNDO dicit, quod si Donatus in nomine Donati baptizaretur, Donati characterem infigeret. At certè Donati character in anima infixus nullus esse potest. TERTIO dicit, characterem esse ipsam inuocationem Trinitatis, quæ fit in Baptismo: *Attendo*, inquit, *fidem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Iste est character Imperatoris mei: de isto charactere militibus suis, vel potiùs comitibus suis, vt hunc imprimerent eis, quos congregabant castris eius, præcepit, dicens: Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

RESPONDEO, characterem apud Augustinum, & alios Patres, non posse esse externum symbolum, seu Sacramentum. Nam PRIMO Patres dicunt, hoc signaculum esse in anima, non in corpore, vt Cyrillus; vel esse spiritale, vt Ambrosius; vel opponunt cauterio Circumcisionis, quod erat in corpore, vt Epiphanius, & Chrysostomus; vel denique esse quandam consecrationem, vt Augustinus lib. 2. contra epist. Parmen. cap. 13. Et certè anima consecratur propriè, non corpus, iuxta illud TERTVLLIANI lib. de resurrect. carnis: *Caro inungitur, vt anima consecretur.* SECVNDO dicunt, hærere, & manere, quod non conuenit symbolo externo, quod non mansit, nisi dum fieret. AVGVSTINVS lib. 2. contra epist. Parmen. cap. 13. *Non minus*, inquit, *hærent Sacramenta Christiana, quàm nota corporalis, cùm videamus nec apostatas carere illis, quæ propterea illis resipiscentibus non restituuntur, quia amitti non potuerunt.* Idemque habent alij Patres, qui dicunt esse sigillum indelebile, vt Cyrillus, Nazianzenus, & alij. Quò etiam spectant aliæ Augustini loquutiones locis citatis, vbi dicit characterem infigi, imprimi, portari, & alia, quæ non possunt quadrare in actionem transeuntem. TERTIO, si Symbolum externum diceretur à Patribus character, vel signaculum, omnia Sacramenta imprimerent characterem: omnia enim sunt externa symbola obsignantia promissionem, vt ipsi dicunt.

cunt. Cur ergo nullus vnquam Patrum per Euchariſtiam dixit imprimi characterem?

Ad loca autem Auguſtini cõtrà allata Respondeo, characterem poſſe exterius videri, & cognoſci, non in ſe, ſed in ſua cauſſa. Cùm enim cognoſcimus aliquem ritè baptizatum, ſimul cognoſcemus illi infixum characterem, quia hic eſt effectus, qui ſemper, & neceſſariò ſequitur illã cauſſam. Et quod hoc ſatis ſit, patet; nam etiam actum externum non videmus, poſtquam tranſiit; quare nec de externo ſymbolo Auguſtinus rectè dicere potuiſſet, illud videri, & agnoſci, quando veniunt ad Eccleſiam, qui fuerant ab hæreticis baptizati.

Ad illud de charactere Donati dico, Auguſtinum loqui ex hypotheſi, non abſolutè: vult enim dicere, ſi Donatus in nomine ſuo poſſet Sacramenta conferre, characterem ſuum imprimeret. Alioqui non ignorabat Auguſtinus, Baptiſmum in nomine Donati collatum non modò non imprimere characterem in anima, ſed neque eſſe Sacramentum externum.

Ad vltimum dico, inuocationem Trinitatis, & ipſum totum externum ſymbolum dici poſſe characterem non impreſſum, ſed imprimentem. Vt enim eadem imago eſt in ſigillo, & in cera, ſed imago ſigilli eſt character imprimens, in cera eſt character impreſſus: ita Sacramentũ externum, ac præcipuè forma Sacramenti eſt character imprimẽs, cùm ad eius collationem mox ſequatur character in anima, & ex vi, & impreſſione Sacramenti ſequatur.

CAPVT XXII.

Idem oſtenditur ratione.

PRIMA ratio ſumitur ex diuina liberalitate & conſuetudine. Deus enim in hoc differt ab hominibus, quòd homines cum hominibus iniungunt aliquod officium, non tribuunt eis aliquid internum, quo fiant apti ad illud officium; & cùm diligunt aliquẽ, non faciunt bonum, & pulchrum, ſed diligunt, quia talis eſt, & cùm volunt ſe ab aliis diligi, aut ſibi credi, aut in ſe ſperari, non tribuunt eis vim aliquam internam, qua diligant, ſperent, aut credant. Deus autem cùm diligit, diligendo facit bonum, & pulchrum, infundẽdo gratiam: & cùm vult ſibi credi, in ſe

in se sperari, se diligi, infundit habitum fidei, spei, & charitatis. Igitur eodem modo credibile est, cùm Deus aliquem deputat & consecrat ad Sacramenta, vel danda, vel recipienda, vel alia ministeria, id non faciat per simplicem deputationẽ, vt homines facere solent, sed infundendo certas qualitates, quibus illi fiant apti, & idonei ad talia officia, vel ministeria; & eas qualitates vocamus characteres.

SECVNDA ratio. Baptismus ex communi sententia, exceptis Anabaptistis, aliquid Sacramẽtale confert, etiamsi detur, & percipiatur sine fide; Eucharistia, & Absolutio nihil cõferunt; igitur aliquem effectum Sacramẽtalem habet Baptismus, præter gratiam. Et idem argumentũ fieri posset de Confirmatione, & Ordine. Probatur antecedens; Nam qui baptizatur ab infidelibus, & communicat cum eis infidelitate, dicitur verè, & propriè baptizatus, si seruatus sit debitus ritus, & forma verborum cum intentione; neq; id negant Lutherani & Caluinistæ: at qui absoluitur sine fide, non verè est absolutus; & qui sumit Eucharistiam sine fide, non verè communicat corpori Domini, secundum Caluinum: & secundum Catholicos sumit quidem ore verum corpus Domini, sed nihil recipit in anima, nisi peccatũ. Manet igitur ex Baptismo effectus aliquis Sacramentalis, qui non est gratia, cùm gratia sine fide non detur, nec est ipsa actio exterior, quia illa reperitur etiam in Eucharistia, & Absolutione; est igitur aliquid aliud permanens in anima, & hoc vocamus characterem. Alioqui reddant aduersarij rationem, cur sine fide homo verè baptizetur, & non verè absoluatur, aut communicet corpori Domini. Et hæc fuit antiqua quæstio Donatistarũ, qui non putabant Baptismum habere alium effectũ, quàm dare gratiam, & ideò inanem putabant esse, cùm sine fide percipiebatur.

TERTIA ratio. Baptismus non potest repeti, si fuerit semel ritè collatus, vt etiam Confirmatio & Ordo: cetera possunt repeti, vt notum est de Eucharistia, & Absolutione. Sed vera caussa non potest assignari huius discriminis, nisi character; igitur necesse est fateri imprimi per Sacramẽta quædam characterem. Maior propositio est recepta ab omnibus, etiã hæreticis huius temporis, exceptis Anabaptistis. Minor probatur; Nam inprimis si ponatur character, perspicua erit ratio discriminis. Ideò enim quædã Sacramenta non possunt repeti, quia semel data semper manent in suo effectu: alia repetuntur,

petuntur, quia non manent nec in se, nec in suo effectu; gratia enim, quæ est effectus solus aliorum Sacramentorum, facilè potest amitti, & sæpe amittitur. Præterea etiamsi aliquando non amittatur, tamen augeri potest, & sic Sacramentum potest repeti, vt gratia augeatur. At character non potest augeri per iterationem Sacramenti eiusdem. ADDE, quod gratia nō est Sacramentum, sed effectus Sacramenti tantùm: character autem Sacramentum est, & Sacramenti effectus. Hæc igitur ratio rectè ostendit, cur Sacramenta illa nō repetantur, & alia repetantur, vt Concil. Florentinum & Tridentinum docent. Si autem hæc ratio non admittatur, nulla alia sufficiens reddi potest: quod ostendo ex refutatione earum, quæ adferuntur à Caluino, & Kemnitio.

Caluinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 19. dicit, Baptismum nō posse repeti, quia est ingressus in Ecclesiam, & initiatio quædam fidei: vnde sicut vnus est Deus, in quē credimus, & vna Ecclesia, in quam ingredimur; ita vnus Baptismus.

Hæc ratio non est solida. PRIMO, quia qui baptizantur ab hæreticis, & eis credunt, non intrant in Ecclesiam, nec initiantur ad fidem, vt patet, cùm apud hæreticos, neq; sit Ecclesia, neque fides: ergo possent isti iterum baptizari. SECVNDO, qui in Ecclesia Catholica baptizantur, & postea per hæresim, aut apostasiam ab illa discedunt, iterum debent, si salui esse velint, intrare in Ecclesiam, & initiari ad fidem; cur ergo non possunt iterum baptizari? Quare ratio Caluini solùm aliquid probaret, si homo baptizatus non posset exire extra Ecclesiam; nec perdere fidem; quæ tamen falsa esse constat. TERTIO, nō minus intramus in Ecclesiam, & initiamur ad fidem per verbum, quàm per Baptismum: sed verbum repeti potest, vt magis confirmemur in fide, & Ecclesiæ fortiùs adhæreamus; cur ergo nō poterit etiam repeti Baptismus? QVARTO, Ordinatio non est initiatio fidei, neque ingressus in Ecclesiam, & tamen repeti non potest, vt Augustinus docet, lib. 1. de Baptismo, cap. 1.

Iam verò Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 133. ponit vnā rationem non suo nomine, sed Gabrielis, quòd videlicet diuina institutio sit caussa, cur quædā Sacramēta iterari possint, quędam non possint. At hæc ratio parum valet: nō enim sine magna ratione Deus prohiberet rem tam vtilē repeti. Qui ergo non possunt vllam caussam assignare, cur Deus prohibuerit,

temerè

temerè dicunt Deum prohibuisse. Vnde enim ipsi sciunt Deum id prohibuisse? nam Scripturæ id non apertè dicunt. Quod si confugias ad Patrum, & Conciliorum traditionem; illa vtrumque simul docet, nimirum Deum id voluisse, quia Sacramenta quædam imprimunt characterem, alia non imprimunt.

Ipse autem Kemnitius, pag. 136. remittit nos ad alium locum, vbi pollicetur se ex diuinis literis solidissimas rationes redditurum. Id verò præstat postea, pag. 238. 239. & 240. examinans Canonem 11. de Baptismo. Ibi autem ponit quatuor rationes, quas fatetur non esse adeò solidas: deinde alias quatuor solidissimas.

PRIMA igitur ex non solidis est, quia Baptismus significat Christi mortem: Christus autem semel tantùm mortuus est. Hæc nō valet; nam Eucharistia etiam significat Christi mortem, 1. Corinth. 11. & tamen repeti potest: & sacrificia Iudæorum significabant omnia Christi mortem, & tamen frequentissimè repetebantur. DICENT, non esse hæc similia. Nam per Baptismum nos ipsi cōmorimur Christo: morimur enim peccato, vt ille mortuus est corporaliter. Contrà; nam vel vis rationis Kemnitij sumitur ex eo, quòd Christi mors, quæ vna fuit, per Baptismum repræsentatur, vel quia nos ipsi morimur peccato. Si primum dixerint, ratio nihil concludit, quia quod semel fit, potest sæpius repræsentari, vt patet in comœdiis, vbi repræsentantur res semel gestæ: & quantum ad hoc, per accidens est, quòd nos etiam moriamur in Baptismo. Si dicant secundum, tunc etiam ratio illa nihil concludit, quia potest idē homo sæpius commori Christo; si nimirum sæpius peccet, & sæpius eum pœniteat peccatorum. Præterea Ordinatio, non est repræsentatio mortis Christi, & tamen repeti non potest. Non igitur vera caussa prohibens repetitionem, est repræsentatio mortis Christi.

SECVNDA ratio ex non solidis, quia Ioan. 13. dicitur: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet; sed est mundus totus.* Hæc non valet, quia loquitur de eo, qui reuera est mundus. Vnde qui post Baptisma iterum factus est immundus, nō prohibetur ex hoc testimonio iterum baptizari.

TERTIA ratio ex non solidis est, quia ad Hebræos 6. dicitur: *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, renouari iterum ad pœnitentiam,* vbi per illuminationem intelligitur Baptisma.

ptiſma.Hęc non valet, quia loquitur Paulus de illis, qui ſemel ſunt illuminati, & renouati, id eſt, iuſtificati, vt patet ex illis verbis: *Iterum renouari*. Quare poſſent ij ſaltem ſecundò baptizari, qui in primo Baptiſmo non fuerunt iuſtificati.

QVARTA ratio non ſolida eſt, quia Epheſ.4. dicitur: *Vnũ Baptiſma*. Hæc non eſt ſolida, quia vnum Baptiſma dicitur, quia ſolum Chriſti Baptiſma ſalutare eſt, idq́ue vno certo ritu celebratur. Nam alioqui etiam dicitur vna fides ibidem; & 1.Cor.12. vnus panis dicitur Euchariſtia: & tamen repetimus fidei confeſſionem; & Euchariſtiæ ſumptionem. Etſi quis fidem amittat, poteſt & debet eam iterum acquirere, & tamen non poteſt Baptiſmum iterum accipere.

PRIMA ratio ſolidiſſima eſt, quia pactum Dei nobiſcum in Baptiſmo initum, perpetuum eſt. Non enim ſequitur illam vulgarem regulam Deus: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Sed ſemper ipſe ſeruat pactum ſuum etiamſi nos infideles ſimus. Roman. 3. *Nunquid infidelitas illorum, fidem Dei euacuauit? abſit*. Quare cum peccamus poſt Baptiſmum, non eſt opus nouo pacto, ſed ſatis eſt recurrere ad illud primum iam initum ſemel in Baptiſmo.

Hæc ratio minus eſt ſolida, quàm ſuperiores. Nam PRIMO, Hebræ. 6. Paulus negat poſſe hominem peccantem poſt Baptiſmum redire ad pactum Baptiſmi. Ideò enim non ait; Impoſſibile eſt iterum baptizari, ſed: *Impoſſibile eſt iterum renouari*; id eſt, non poteſt homo amplius ea facilitate redire ad amicitiam Dei, & remiſſionem totius culpæ, & pœnæ, vt quõdam in Baptiſmo, ſed eget iam laborioſa pœnitẽtia, ieiuniis, lachrymis, &c. proinde eget alio pacto Dei multò magis ſeuero, quàm eſſet illud primum.

SECVNDO, cùm quis ſine fide baptizatur, non facit Deus pactum cum illo vllum: pactum enim eſt inter duos conſentientes. Vnde etiã Kemnitius dicit, per Baptiſmum non ſolùm offerri, ſed etiam exhiberi, applicari, & dari gratiam. At certè non applicatur, nec datur ei, qui non credit: igitur ſaltẽ poſſent rebaptizari ſecundum iſtam rationẽ illi, qui ſine fide Baptiſmum acceperunt, quod falſum eſſe ipſi quoq; cõcedunt.

TERTIO, ſicut Baptiſmus eſt pactum, ita etiam verbum Dei, ac præſertim ſecundum aduerſarios, qui dicunt eodem prorſus modo ſe habere in iuſtificatione verbum & Sacramentum. At verbum quotidie repetitur.

QVARTO, Eucharistia non minus continet pactum Dei, quàm Baptismus, & tamen repeti potest.

DENIQVE falsum est, pactum Dei esse perpetuum illi, qui Deo fidem frangit, ita vt promissio seruanda sit, qualemcunque se præbeat is, cui promissio facta est. Nam promissiones Dei sunt conditionatæ: promittit enim se fore patrem, & sponsum in Baptismo, si nos perseueremus esse filij, & sponsæ, alioqui dicit idem Deus. Hierem. 18. *Repentè loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam, quod cogitaui, vt facerem ei: & subitò loquar de gente, & de regno, vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, pœnitentiam agam super bono, quod loquutus sum, vt facerem ei.* Quod autē Kemnitius adducit ex Roman. 3. *Nunquid infidelitas eorum fidem Dei euacuauit?* intelligitur de promissionibus absolutis, qualis erat de Messia mittendo: sed non talis est promissio in Baptismo. Nam, vt minimum, pendet ex fide recipientis, vt ipsi docent, proinde non est absoluta.

SECVNDA ratio solidissima, Kemnitij est, quia de Baptismo nusquam scriptum est, vt repetatur: de aliis scriptum est, vt de Eucharistia, 1. Corinth. 11. *Quotiescunque feceritis.* Et de Pœnitentia, Matth. 18. *Non dico tibi septies, sed septuagies septies.* AT neque hæc ratio multum valet. Nam vt omittam, quod locus Matthæi non intelligitur de Sacramento Pœnitentiæ, sed de condonatione iniuriarum, possumus Kemnitio respondere, quod respondit Lutherus Carolstadio, in libro contra cœlestes Prophetas, de nomine Sacram. non esse quidem scriptum, vt Baptismus repetatur, sed neque esse scriptum, vt non repetatur. Et sicut AVGVSTINVS libro 7. Trinit. cap. 4. dicit de nomine trium personarum: *Dicimus in Deo tres personas, non quia Scriptura dicit, sed quia non contradicit:* ita & nos possemus rebaptizare, non quia Scriptura dicit, sed quia nō contradicit, & res est bona, & vtilissima Baptismus, si non esset periculum sacrilegij ob characterem iam impressum.

TERTIA ratio solidissima est, quia non habemus exemplum in Scripturis Anabaptismi; & præterea Circumcisio, quæ est figura Baptismi, tantùm semel recipiebatur. AT hæc est similis superiori. Nam in Scriptura non habemus etiam exem-

exemplum alicuius, qui fuerit prohibitus baptizari; immò secundum aduersarios habemus exemplū Anabaptismi. Nam Actor. 19. Paulus iussit baptizari eos, qui fuerant a Ioanne Baptista baptizati: & secundum Lutheranos omnes; & ipsum Kemnitium, eadem erat vis, & efficacia Baptismi Christi, & Ioannis. Si igitur solùm exempla Scripturæ quæramus, oporteret omninò rebaptizare. Deberent itaque aduersarij aperire oculos, & intelligere post Baptisma Ioannis potuisse rebaptizari, quia illud non habuit effectum in anima indelebilem, vt habet Christi Baptisma. Si respiciamus exempla Patrum, deberent Lutherani omninò rebaptizare. Nam Cyprianus, & alij Africani, necnon plurimi in Asia rebaptizabant: resistebat autem illis Romana Ecclesia, quæ nolebat rebaptizari, vt patet ex Eusebio, libro 7. histor. Quare aduersarij non sequuntur potiùs Africanos, & Asiaticos Patres in hac re, quàm Romanam Ecclesiam, vt in aliis omnibus rebus facere solent? Quod autem de Circumcisione Kemnitius profert, pro nobis est. Nam ideò Circumcisio non repetebatur, quia imprimebat in carne indelebilem characterem.

QVARTA ratio solidissima est, quia per Baptismum nascimur spiritualiter. Vna autem tantùm est natiuitas spiritualis, vt vna est natiuitas corporalis. Vnde Nicodemus, Ioan. 3. *Quomodo potest*, inquit, ***homo nasci, cùm sit senex?*** Et rectè iudicabat de natiuitate corporali. Hanc rationem Kemnitius furatus est Catholicis: eam enim habet sanctus Thomas 3. q. 66. artic. 9. Sed hoc interest inter Catholicos, & Kemnitium, quod Catholici ea vtuntur, vt congruentia quadam; & simul notant veram caussam, quæ est impressio characteris. Quam solam, vt veram, & solidam posuit Concilium Florentinum, & Tridentinum, suprà citatum. At Kemnitius explosa vera caussa, amplectitur istam congruentiam, vt solidissimam rationem.

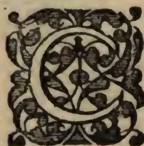
Ostendam igitur & hanc rationem non esse solidam. Nam INPRIMIS homo nō solùm per Baptismum, sed etiam per fidem, & verbum Dei generatur spiritualiter; vt aduersarij concedunt, & patet ex Paulo, 1. Corinth. 4. *Per Euangelium ego vos genui.* & tamen fidei actus, & conciones sæpe repetuntur. Præterea SECVNDO, etiamsi generatio corporalis

vna tantùm sit naturaliter, tamen supernaturaliter potest repeti, immò reipsa repetetur in resurrectione, quam Dominus vocat regenerationem, Matthæi 19. Cùm ergo Baptismus sit generatio supernaturalis, quid prohibet eum repeti? TERTIO, etiamsi generatio corporalis nullo modo posset repeti, tamen non eadem est ratio spiritualis generationis. Nam vt mors corporalis vna tantùm est, ita natiuitas corporalis. At mors spiritualis multiplex est, vt patet: cur igitur non possit etiam multiplex esse spiritualis generatio? QVARTO, Ordinatio non est generatio, & tamen non potest repeti. DENIQVE, qui sine fide baptizantur, reuera non regenerantur, & tamen rebaptizari non possunt: & contrà, qui sunt regenerati ante Baptismum per fidem, & contritionem, & desiderium Baptismi, nihilominus postea baptizantur, vt patet de Cornelio, Actor. 10. Non igitur illa est ratio.

CONTROVERSIA QVINTA.

De numero, & ordine Sacramentorum.

ONTROVERSIA QVINTA, QVÆ est de numero Sacramētorum, quatuor habebit partes. Nam PRIMO exponemus hæreticorum sententias. SECVNDO probabimus Ecclesiæ Catholicæ veritatem. TERTIO refellemus argumenta aduersariorum. QVARTO addemus per modum appendicis aliquid de ordine Sacramentorum.

CAPVT

CAPVT XXIII.

Quid hæretici ſentiant de numero Sacramentorum.

QVOD ad PRIMVM, aduerſarij inter ſe multùm diſſentiunt de numero Sacramentorum, quibus omnibus viam ſtrauit Lutherus in libro de captiuitate Babylonica. Nam in eo libello anno XX. edito, multa docuit. Initio libri dicit, vnum tantùm eſſe Sacramentum, ſi ſecundum vſum Scripturæ loquendum ſit. Ibidem tamen dicit, neganda eſſe ſeptem Sacramenta, & tria pro tempore ponenda, Baptiſmum, Panem, & Pœnitentiam. In fine libri dicit, ſi rigidè loqui velimus, duo eſſe Sacramenta, Baptiſmum, & Panem. In medio libri, cap. de Confirmatione dicit, ſe non damnare ſeptem Sacramenta, ſed tantùm negare ea ex Scripturis probari poſſe. At non bene hoc cohæret cum initio libri, vbi dicit, neganda eſſe ſeptem, & tria ponenda: non enim aliud eſt damnare, aliud negare ſeptem Sacramenta. Ex hac inconſtantia Lutheri natæ ſunt variæ Lutheranorum atque aliorum hæreticorum ſententiæ, quas breuiter enumerabo.

PRIMA igitur eſt, vnum tantùm eſſe Sacramentum, quãuis plura ſint Sacramentalia ſigna. Ita Lutherus loco citato. Sed non habuit in hac opinione ſectatores: omnes enim alij plura ponunt, & ſecundum vſum Scripturæ ea ponere ſe putant.

SECVNDA opinio eſt eorum, qui tantùm duo numerant Sacramenta propriè dicta, Baptiſmũ, & Euchariſtiam. Hanc, vt dixi, Lutherus indicauit, in lib. de captiuit. Babylon. Idem ſenſit Philippus in locis anni XXI. & XXII. cap. de ſignis, vbi ſolùm iſta duo agnoſcit. Idem Illyricus in Confeſſ. Antuerpienſi, cap. 11. de Sacramentis, & cap. 18. de Abſolutione. Nicolaus Selneccerus in 2. part. ſuæ pædagogiæ, cap. de Sacramentis, & Kemnitius in 2. part. Exam. cap. de numero Sacramentorum, pag. 12. & ſequentibus.

TERTIA opinio eſt eorum, qui tria Sacramenta numerant, Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam. Hæc eſt cõmunior, & magis recepta apud Lutheranos. Nam inprimis

Lutherus etiamsi rigidè duo tantùm esse voluerit, in libro de captiuit. Babylon. tamen etiam tria esse dixit ibidem, & hoc semper postea repetiuit, vt anno XXIII. in lib. ad Pragenses de instituendis ministris, & anno XXXIV. in libro de Missa priuata, & deniq; anno XLV. qui fuit penultimus vitæ ipsius, in assertionibus contra Louanienses. Sic enim habet assertio 35. *Pœnitentiam cum virtute clauium Absoluentium Sacramentum libenter confitemur: habet enim promißionem, & fidem remißionis peccatorum propter Christum.* Idem habent ferè omnes Catechismi Lutheranorum, vt Catechismus Philippi, Brentij, & aliorum. Item libri rituales, seu agendæ ipsorum, & denique Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13.

Vbi NOTANDVM est, Illyricum, & Kemnitium non posse defendi à periurio, & defectione à Confessione Augustana. Nam vt refert Tilmannus Heshusius, in libro de præsentia Corporis Christi in cœna, iurant omnes apud Lutheranos in verba Confess. & Apologiæ, qui promouentur ad gradus, vel pastoratum. Sed respondent Illyricus in Apolog. Confess. Antuerpien. cap. 18. & Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 44. & 903. Apologiam Confessionis largo modo appellasse Pœnitentiam Sacramentum, non quòd sit verè, & propriè Sacramentum. At solutio non valet; nam Apologia habet hæc verba: *Si Sacramēta vocamus ritus, qui habent Dei mandatum, & quibus est addita promißio gratiæ, facile est iudicare, quæ sint propriè Sacramenta.* Et paulò pòst applicans definitionem: *Verè igitur*, inquit, *sunt Sacramēta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ; nàm hi ritus habent mandatum Dei, & promißionem gratiæ.* Hæc ibi. Præterea ideò solùm Kemnitius non vult Absolutionem esse propriè Sacramentum, quia non habet ritum à Deo præceptum. At Apologia profitetur Absolutionem habere ritum à Deo præceptum: igitur ex sententia Apologiæ Absolutio est verissimum Sacramentum.

QVARTA opinio est Zvvinglij, in libro de vera, & falsa religione. Nam cap. de Sacramentis, duo esse docet Sacramenta, Baptismum, & Cœnam, tamen cap. de Matrimonio, addit etiam Matrimonium. Verum est quidem non libenter à Zvvinglio Matrimonium vocari Sacramentum, sed caussa non est, quod putet, Sacramenti definitionem non conuenire

nire Matrimonio, sed quia timet, ne Sacramenti vocabulo obscuretur, & inquinetur dignitas Matrimonij: dicit enim esse vocabulum multò illustrius Matrimonij, seu coniugij, quàm Sacramenti.

QVINTA opinio est Caluini, qui tria Sacramenta numerat, sed non eadem cum Luthero, & Zvvinglio: vult enim Sacramenta esse Baptismum, Cœnam Domini, & Ordinationem. Etsi enim lib. 4. Institut. cap. 18. §. 19. & 20. duo tantùm esse dicat Sacramenta, Baptismum, & Cœnam, tamen paulò pòst, cap. 19. §. 31. sicut & antea, cap. 14. §. 20. etiam Ordinationem inter vera Sacramenta numerat, ac monet, se, cùm tantùm duo esse dicit, loqui de Sacramentis ordinariis, & toti Ecclesiæ communibus. Hinc etiam in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 7. can. 1. quatuor tantùm Sacramenta reiicit à numero Sacramentorum; Confirmationem, Pœnitentiam, Vnctionem extremam, & Matrimonium. Proinde tria reliqua admittit.

SEXTA opinio composita ex Lutherismo & Caluinismo, est aliorum, qui quatuor Sacramenta recipiunt, Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam, & Ordinationem. Hæc est Philippi, qui licet cum Luthero primò posuerit duo tantùm Sacramenta, & postea tria: tamen in locis editis, anno XXXVI. & LII. & LVIII. quæ fuit vltima editio, habet hæc verba in cap. de numero Sacramentorum: *Mihi maximè placet etiam addi Ordinationem, vt vocant, id est, vocationem ad ministerium Euangelij; quia hæc etiam mandato Euangelico præcipitur, & addita est promissio, &c.* ac toto capite fusè probat Ordinationem esse Sacramentum, ac proinde quatuor esse Sacramenta. Eandem sententiam habet Lucas Lossius in Catechismo, edito anno LVII. nam in eo, quem ediderat anno LIV. tantùm tria posuerat.

SEPTIMA opinio composita, ex Lutherismo, Caluinismo, & Zvvinglianismo non apertè, sed obscurè fuit Philippi. Nam in locis vltimò editis, anno LVIII. licet quatuor tantùm faciat Sacramenta, tamen propēdebat maximè ad quintum addendū, id est, Matrimonium cum Zvvinglio: Fatetur enim Matrimonium esse signum rei sacræ, & habere mandatum diuinum, & habere annexam promissionem. Vnum tan-

tum dicit ei deesse, quod fuerit ante Christum. At hoc non debuit eum impedire, quò minus Matrimonium faceret Sacramentum; nam Baptismus Ioannis ex sententia ipsius fuit verissimum Sacramentum, & idem cum nostro Baptismo, & tamen fuit ante Christum. Sicut igitur Baptismum vult esse Sacramentum, quia à Christo receptum, & confirmatum, cur non eadem ratione & Matrimonium?

OCTAVA opinio est, sex esse Sacramenta. Hanc tribuit Lindanus in tabulis analyticis Gulielmo Postello in sua Panthenosia: qui tamen vir postea Catholicè obiit.

NONA opinio est, septem esse Sacramenta. Licet enim fide Catholica nos teneamus, septem esse Sacramenta: illis tamen hæc sententia, opinio, non fides esse potest: qui enim in vno articulo hæreticus est, fide simpliciter caret. Est igitur opinio hæc aliquorum Lutheranorum, quibus placuit, quòd Lutherus initio dixerat, se non damnare septem Sacramenta; licet ibidem etiam dixerit, se negare septem Sacramenta. Scribit Ioan. Sleidanus, lib. 20. histor. biennio post obitum Lutheri, id est, anno XLVIII. in quodam Lipsensi Conciliabulo, determinatum fuisse, Confirmationem, & Extremam vnctionem esse ritus conferentes gratiam, atque adeò septem Sacramenta recipienda esse. In quo Conciliabulo interfuisse Theologos multos VVittenbergenses, ac Lipsenses, & cum iis Philippum Melanchthonem; ac tum primùm cœpisse hos, molles Lutheranos appellari scribit Surius in sua hist. anni XLVIII. Vnde Matthias Illyricus in libro qui inscribitur; Adhortatio Illyrici ad constantiam in agnita Iesu Christi religione, & Augustana Confessione; queritur, quod in Lipsensi Interim (sic enim appellatur) septem Papistarum Sacramenta restituantur. Et præfatione septimæ Centuriæ, Hæresiarchas appellare non dubitat principes mollium, seu politicornm Lutheranorum.

Ex his colligere licet PRIMO, miram fuisse inconstantiam Lutheri, & Philippi præcipuorum patrum Lutheranorum, idque in re grauissima. SECVNDO, nõ posse apud aduersarios verã Ecclesiam esse. Nam nota præcipua veræ Ecclesiæ apud eos est consensus in doctrina Sacramentorum. Ita enim habet Lutherus in lib. de notis Ecclesiæ, & Cõfess. Augustana, & Apolog. ar. 7. Ipsi aũt ita conueniunt, vt adhuc non potuerint

Sacra-

Sacramenta communi consensu enumerare. Quod si quisque eorum ad se solum trahat Ecclesiam, mirum, si non pudeat eum suæ paucitatis. Hinc etiam TERTIO colligitur, non posse diu durare eiusmodi hæreses. Nam omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. Vnde Lutherus ipse hoc annotauit in Psalm.5. *Nulli*, inquit, *haretici victi sunt vi, aut astu, sed mutua dissensione; nec aliter cum eis pugnat Christus, quàm misso inter eos spiritu vertiginis, & dissensionis, sicut inter Sichimitas, Iud.9. & inter Babylonica turris operarios, Genes.*11. *& in noua lege, inter Arianos, Donatistas, & Pelagianos.* Hæc ille. Quod idem multò antè scripsit Hilarius, lib.7. de Trinitate.

CAPVT XXIV.

Ex Scripturis, & Patribus probatur veritas Catholica de numero septenario Sacramentorum.

QVANTVM ad SECVNDVM, sententia Catholicorum vna est, ac semper fuit, septem esse propriè dicta Sacramenta, quæ probanda est tripliciter. PRIMO, ex testimoniis Scripturę, & Patrum, quę quidem non numerant Sacramenta, tamen reipsa omnia ista septem Sacramenta vera, & propria esse testantur. SECVNDO, ex testimoniis aliis Conciliorum, & Doctorum, quæ præcisè numerum istum septenarium ponunt. TERTIO, rationibus seu congruentiis quibusdam.

Quantum ad PRIMVM genus testimoniorum, notanda sunt tria. PRIMO, non debere aduersarios petere, vt ostendamus in Scripturis, aut Patribus nomen septenarij numeri Sacramentorum. Nam nec ipsi ostendere possunt nomen binarij, vel ternarij, vel quaternarij: Scriptura enim, & Patres non scripserunt Catechismum, vt modò facimus propter hęresum multitudinem, sed tantùm tradunt res ipsas variis in locis. Neq; est hoc proprium Sacramentis, sed commune aliis multis rebus. Nam Scriptura refert Christi miracula, & nunquam numerat quot sint: tradit articulos fidei, & nusquam dicit, quot sint. Apostoli postea ediderunt symbolum duodecim articulorum certis de caussis. Sic etiam ex Scriptura non po-

S 5 test

test sciri, quot sint libri Canonici: sed Concilia postea ediderunt Canonem, & certum numerum, quem ex traditione didicerant.

Secundo notandum, non debere etiam aduersarios petere, vt ostendamus in Scripturis nomen Sacramenti attributum Confessibni aut Ordinationi, & similibus. Nam non disputamus de nomine, sed de re: & nec ipsi ostendent hoc nomen tributum Baptismo, aut Eucharistiæ, sed soli Matrimonio, quod tamen ferè omnes hæretici negant esse verum Sacramentum. Et contrà inuenimus nomē Sacramenti in Scripturis tribui multis rebus, quæ omnium consensu non sunt Sacramēta, de qualibus nunc agimus; vt Ephes.1. propositum vocandi Gentiles ad fidem, dicitur Sacramentum voluntatis Dei. Et 1. Timoth.3. Sacramentum pietatis dicitur incarnatio Verbi. Et Apocal.17. dicitur, Sacramentum mulieris, signum quoddam impressum in fronte mulieris, quæ Babyloniam repræsentabat.

Tertio notandum, id omninò sufficere, si ostendamus ex Scripturis, & Patribus definitionem Sacramenti conuenire ritibus non paucioribus, nec pluribus, quàm septem. Licet autem non conueniamus in explicanda definitione Sacramenti (vt suprà fusè ostendimus lib.1. in secunda controuersia) tamen conuenimus in definitione quadam generali; nimirum quòd Sacramenta sint ritus, seu signa externa, & sensibilia, quæ ex diuina institutione annexam habeant promissionem gratiæ iustificantis. His notatis accedamus ad probationem.

Quod Baptismus sit Sacramentum.

AC primùm de Baptismo nulla quæstio est. Est enim ritus expressus: *Lauacrum aquæ in Verbo vitæ*, Ephes.5. & institutio, ac mandatum, Ioan.3. *Nisi quis renatus*. Et Matt. vlt. *Baptizantes eos*. Et promissio gratię, Matth. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Et Tit.3. *Saluos nos fecit per lauacrum*. Idem docent omnes Patres suprà citati in quęstione de effectu Sacramentorum.

Quod Eucharistia sit Sacramentum.

DE Eucharistia etiam nulla quæstio est; habetur enim ritus, Matth.26. & 1. Cor.11. *Accepit panem, gratias agens, fregit,*

fregit, &c. Et inſtitutio, ac mandatum ibidem: *Hoc facite.* Et Ioan. 6. *Niſi manducaueritis, &c.* Et promiſſio gratiæ, Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Idem etiam Patres docent, Auguſtinus epiſtola 118. cap. 1. vbi cùm dixiſſet, Chriſtum inſtituiſſe Sacramenta numero pauciſſima, ſignificatione præſtantiſſima, obſeruatione facillima, ponit loco exempli Baptiſmum, & Euchariſtiam.

Quod Confirmatio ſit Sacramentum.

DE Confirmatione habemus ritum externum, manuum impoſitionem, Actor. 8. & 19. Habemus effectum gratiæ ibidem. Nam per manus Apoſtolorum dabatur Spiritus ſanctus. eadem phraſi qua dictum eſt, Tit. 3. de Baptiſmo: *Per lauacrum regenerationis ſaluos nos fecit.* Inſtitutio, & mandatum non habetur expreſsè in Scriptura, tamen colligitur euidenter ex locis citatis. Nunquam enim Apoſtoli ita confidenter, & ordinariè impoſuiſſent manus ad gratiam Spiritus ſancti communicãdam, niſi Dominus id præcepiſſet. Non enim ignorabant non poſſe vllum hominem inſtituere cæremoniam, ad quam ſequeretur gratia Spiritus ſancti. Nam etiam Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 13. & Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, art. 13. & Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. §. 2. affirmant, non poſſe vllum hominem efficere, vt externum ſymbolum contineat certam promiſſionem gratiæ. Proinde oportet vel Apóſtolos fuiſſe temerarios, quod nemo diceret, vel habuiſſe Chriſti mandatum. Fuiſſe autem cæremoniam illam ordinariam, & neceſſariam, & non ſatis fuiſſe orare Deum pro aduentu Spiritus ſancti, ex eo colligitur, quod Apoſtoli primarij Petrus, & Ioannes tantum laboris, & itineris ſuſceperunt, vt irent ex Hieroſolyma in Samariam, ad imponendas manus iis, quos Philippus Diaconus baptizauerat. Nam orare poterant pro illis manentes Hieroſolymæ.

Eſt autem NOTANDVM, impoſitionem manuum coniunctam fuiſſe cum vnctione & ſigno crucis: ſimul enim hæc fiunt dum crucis ſignum Chriſmate pingitur in fronte confirmandorum, idque miniſterio manus Epiſcopalis. Vnde DIONYSIVS libro de Eccleſiaſtica Hierarch. cap. 2. par. 3. & cap. 4. part. 3. meminit apertè Chriſmatis in hoc Sacramento.

Et

Et TERTVLLIANVS libro de resurrectione carnis, vbi ponit Confirmationem in eodem ordine, cum Baptismo, & Eucharistia: *Caro abluitur,* inquit, *vt anima emaculetur; caro vngitur, vt anima consecretur, &c.* Et de præscript. hæreticorum, docens diabolũ imitari Sacramenta Christiana, ponit exemplum in his duobus: *Tingit,* inquit, *& ipse quosdam vtique credentes, & fideles suos; signat illic in fronte milites suos.* Et in libro de Baptismo: *De hinc,* inquit, *manus imponitur per benedictionem, prouocans, & inuitans Spiritum sanctum.* Vbi vides Tertullianum antiquissimum auctorem omnia tria ponere, vnctionem, signum crucis in fronte, & manus impositionem.

Item CYPRIANVS lib. 1. epist. 12. & lib. 2. epist. 1. modò vocat vnctionem, modò manus impositionem, & præterea vocat apertè Sacramentum. Nam sic ait lib. 2. epist. 1. de Baptismo, & Confirmatione loquens: *Tunc plenè sanctificari, & esse Filij Dei possunt, si Sacramento vtroque nascantur.* AVGVSTINVS li. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. *Sacramentum,* inquit, *Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

De Pœnitentia.

IOan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hîc habemus PRIMO ritum, nimirum externum, & iudicialem absolutionem, quæ est signum interioris, quę fit à Deo per verbum externum, tanquam instrumentum. SECVNDO habemus promissionem gratiæ: *Remittuntur eis.* TERTIO habemus mandatum ibidem: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Vnde Apostolus, 2. Cor. 5. *Deus,* inquit, *dedit nobis ministerium reconciliationis.* Et infrà: *Pro Christo legatione fungimur.*

AMBROSIVS libro 1. de Pœnitentia, cap. 7. *Quid interest, vtrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum Sacerdotes vendicent? vnum in vtroque ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in Pœnitentia? nónne Dei nomen operatur?*

CYRILLVS li. 12. in Ioan. cap. 56. comparat reconciliationem pœnitentium cum Baptismo.

AVGVSTINVS libro 5. de Baptismo, cap. 20. numerat cum Baptis-

Baptiſmo,Euchariſtia,& Confirmatione,etiam Reconciliationem,per manus impoſitionem,& in Pſal.146.in illud: *Qui alligat contritiones eorum*, diſertis verbis Sacramentum appellat reconciliationem pœnitentium: *Quæ ſunt*, inquit, *iſta alligamenta? temporalia Sacramenta. Alligamenta medicinalia ſunt contritionis noſtræ, Sacramenta interim temporalia, quibus habemus conſolationem*. Et infrà: Hæc Sacramenta eſſe dicit Euchariſtiam, & manus impoſitionem Præpoſiti in Pœnitentiam, quæ in cœlo non erunt.

De Extrema vnctione.

IAcobi 5.habemus ritum: *Orent ſuper eum, vngẽtes eum oleo in nomine Domini.* Item promiſſionem: *Et alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei.* Deniq; mandatum colligitur euidenter ex eo, quod Apoſtolus non auderet ita abſolutè promittere tantum effectum, niſi à Domino id accepiſſet, vt ſuprà oſtendimus etiam teſtimonio Apologiæ, Caluini, & Kemnitij.

Ex Patribus, INNOCENTIVS I. in epiſt.1. ad Decentium, cap.8. loquens de oleo ſancto infirmorum: *Pœnitentibus*, inquit, *iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur poſſe concedi?*

BERNARDVS in vita S.Malachiæ, ſcribit eum vocatum, vt fœminam morituram inungeret, ſed dum differtur vnctio, illam expiraſſe; Malachiam autem vehemẽter doluiſſe, quòd ſine gratia Sacramenti huius obiiſſet; itaque tamdiu oraſſe, ac fleuiſſe, donec eam à mortuis reuocauit, & tum demum eam vnxiſſe, & eam omninò conualuiſſe: *Vnxit eam*, inquit, *ſciens in hoc Sacramento remitti peccata.*

De Ordinis Sacramento.

HAbemus ritum externum, manus impoſitionem, 1.Tim. 4. Item promiſſionem gratiæ ibidem: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterij.* Et 2.Tim.1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Deniq; inſtitutio, & mandatum, Epheſ.4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios Paſtores,*

& Doctores,&c. Et præterea, vnde sciebat Apostolus datam esse Timotheo gratiam per impositionem manuum, si à Deo non didicerat, eo signo conferri gratiam?

AVGVSTINVS lib.2.contra epistolam Parmeniani, cap.13. loquens de Baptismo, & Ordinatione: *Vtrumque*, inquit, *Sacramentum est, & quadam consecratione vtrumque homini datur, illud cùm baptizatur, istud cùm ordinatur. Itaque in Catholica Ecclesia, vtrumque non licet reiterare.* Similia habet lib.1.de Baptismo, cap.1.

De Matrimonio.

HAbemus nomen ipsum Sacramenti, Ephes.5. *Sacramentum hoc magnum est.* Item ritum externum, id est, contractum visibilem inter virum, & fœminam: de hoc enim Apostolus dicit, quòd sit magnum Sacramentum, vt exponit Chrysostomus, & Hieronymus in hunc locum, qui etiam Nazianzenum citat, & omnes alij. Habemus etiam institutionem diuinam, Matth.19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Denique gratiam annexam colligimus ex hoc ipso loco Pauli. Nam coniunctio viri, & fœminæ, significat coniunctionem Christi cum Ecclesia. Illa autem coniunctio duplex est; vna per naturæ conformitatem, quæ facta est in incarnatione, & hæc Christum coniungit non solùm cum Ecclesia, sed etiam cum toto genere humano: altera est per gratiam, & charitatem, & hæc est cum sola Ecclesia; & ratione huius dicitur Christus sponsus, & Ecclesia sponsa, iuxta illud, 2.Corinth.11. *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* Igitur Matrimonium viri, & fœminæ, vt possit significare vtramque vnionem Christi cum Ecclesia, oportet vt non solùm sit inter coniuges vnio quædam naturalis, & carnalis, qualis etiam inter Gentiles reperitur, sed etiam vnio spiritualis ex gratia, & charitate prouenienis. Proinde Sacramentum hoc gratiam istam confert, vt significatio sit perfecta. Quare Paulus Ephes.5. sæpe monet viros, vt diligant vxores, sicut Christus Ecclesiam, & fœminas monet, vt viris subiectæ sint, sicut Ecclesia subiecta est Christo: & rationem reddit, quia hæc eorum coniunctio, Sacramentum est Christi, & Ecclesiæ.

Iam

Iam ex Patribus, AVGVSTINVS passim hoc docet, lib.de bono coniugali, cap.18. *In nostrorũ*, inquit, *nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.* Et cap.24. *Bonum nuptiarum per omnes Gentes, & omnes homines in caussa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei attinet, etiam in sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam intercedente repudio alteri nubere.* Atq; hæc hoc loco sufficiant: nam in disputatione de singulis Sacramentis plura adferemus.

Lotionem pedum non esse Sacramentum.

NVnc superest demonstrare, non esse plura Sacramenta, quàm septem prædicta. Et quidem multa dicuntur à veteribus Sacramenta, præter ista septem. Nam Alexander I. Papa in epist.1. vocat aquam benedictam Sacramentum. Augustinus lib.19. contra Faustum, cap.14. & in Psal.141. signum crucis vocat Sacramentum, & in Psal.65. ac lib.4. de symbolo, cap.1. vocat Sacramenta cęremonias, quę fiunt ante Baptismum, vt exorcismos, & similia, & lib.2. de peccatorum meritis, & remiss. cap.26. vocat Sacramentum panem quendam benedictum, qui dabatur Catechumenis. Deniq; Ambrosius lib.3. de Sacramẽtis, cap.1. & Cyprianus in serm. de ablutione pedum, & Bernardus in serm. de cœna Domini contendunt ablutionem pedum, quam Dominus instituit, Ioan.13. Sacramentum esse. SED ex his omnibus nihil est, quod habeat difficultatem, præter vltimum. Nam INPRIMIS nec aqua benedicta, nec signum crucis, nec panis benedictus, nec exorcismi, & alię cęremonię Baptismum præcedentes in Scripturis inueniuntur: proinde non possunt aduersarij ea pro Sacramentis habere. DEINDE illa omnia dantur etiam ante Baptismum, vt ex iisdem locis Augustini constat; At Baptismus omnium consensu est, omnium Sacramentorum primum, & quasi ianua. DENIQVE nihil eorum habet promissionem gratiæ gratum facientis; neque constat an à Christo instituta sint, an ab Apostolis, cùm tamẽ vera Sacramenta à solo Christo institui potuerint.

De lotione pedum videtur maior difficultas. Nam habemus Ioan.13. ritum externum, ipsam pedum lotionem. item promissionem gratiæ: *Si non lauero te, nõ habebis partem mecum.* Item mandatum Dei: *Exemplum dedi vobis.* Item: *Et vos*

debetis alter alterius lauare pedes. Item esse mysterium, indicant illa verba: *Quod ego facio tu nescis modò, scies autem postea.* Denique testimonia illa Patrum, Ambrosij, Cypriani, Bernardi; cuius testimonium adducit Kemnitius, pag.32. ad probandum, Sacramenta esse plura, quàm septem, si testimoniis Patrum standum sit.

RESPONDEO tamen, lotionem illam pedum, nihil habuisse commune cum Sacramentis propriè dictis, & solùm posse dici Sacramentum largo modo, quemadmodum Sacramenta dicuntur omnia, quæ mysticum sensum habent, & figuræ sunt, ac typi aliarum rerum. Nam fuit reuera lotio illa signum Christi humilitatis, & charitatis. Item fuit signum puritatis, qua debent homines ad Eucharistiam accedere: ideò enim immediatè ante Eucharistiæ institutionem Christus hoc fecit. Denique fuit etiam signum, & figura quædam purgationis, quam eramus habituri per Christi passionem, vt Cyrillus hoc loco exponit.

Non fuisse autem Sacramentum propriè dictum, patet PRIMO, quia non habemus promissionem gratiæ iustificantis; illud enim: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum,* ad literam non promittit gratiam, sed minatur pœnam ob inobedientiam, vt exponunt hoc loco Chrysostomus, & Cyrillus, & Basilius li.1.de Baptismo, cap.2. Si enim Petrus obstinatè recusasset illam lotionem, periisset in æternum: non quia illi deerat lotio pedum, sed quia peccauerat contra Christum, & deerat illi obedientia. Mysticè tamen significare potest, vt exponit hoc loco Augustinus, etiam iustos indigere, vt Christus eos quotidie lauet à peccatis venialibus, quæ sunt veluti sordes, quæ pedibus adhærent ob humanam conuersationem. Sed hoc non sufficit ad Sacramentum efficiendum, quia hîc agitur de lotione peccatorum venialium, quæ non eget noua gratia gratum faciente. Vnde Dominus ait: *Qui lotus est, non eget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus,* id est, mundus est simpliciter, & absolutè, cùm sit iustus: tamen adhuc eget lotione à peccatis venialibus. Et præterea non habemus ex hoc loco ipsam lotionem pedum reipsa tollere peccata venialia, alioqui deberemus quotidie lauare pedes: sed solùm lotionem illam vnam, qua Dominus pedes lauit discipulorum fuisse figuram internę lotionis, quam accipimus à Christo.

ſto. Non igitur ipſa pedum lotio eſt Sacramentum propriè dictum.

SECVNDO, non habemus mandatum, ſeu inſtitutionem huius ritus frequentādi, quod requiritur in omni Sacramento: alioqui peccarent ferè omnes homines, qui non vtuntur iſta cæremonia. Et licet fuerit hæc cæremonia vſitata olim in quibuſdam Eccleſiis ſtatim poſt Baptiſmum, tamen non fuit vnquam ab omnibus recepta, nec ab ipſa Romana Eccleſia, vt teſtatur Ambroſius loco citato. Neque obſtat illud mandatum: ***Exemplum dedi vobis.*** Item: ***Et vos debetis alter alterius lauare pedes.*** Et: ***Quod ego facio tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.*** Nam hoc mandatum præcipit humilitatem, & charitatem, vt exponunt Chryſoſtomus, & Cyrillus, non autem ipſam materialem lotionem pedum, vt patet ex praxi Eccleſiæ; nunquam enim Chriſtiani putarunt ſe habere ſpeciale mandatum de lotione pedum.

Ad loca illa Patrum facile eſt reſpondere. Nam Ambroſius vocat Sacramentum, & myſterium, quia in ipſius Eccleſia ſeruabatur, vt ſacra cæremonia, & vt aliquid Sacramentale: tamen non putabat ipſe eſſe hanc lotionem propriè dictum Sacramentum, vt patet tum ex eo, quod fatetur non remitti peccata lethalia per eam lotionem, ſed quaſdam reliquias peccati originalis: tum etiam, quia dicit ſe non reprehendere Eccleſiam Romanam, vbi hæc cæremonia non erat in vſu; quod certè non diceret, ſi putaret eſſe verum Sacramentum. Porrò Cyprianus, & Bernardus, ſi attentè legantur, non dicunt ipſam lotionem pedum materialem, eſſe Sacramētum, quo homines ſanctificentur: ſed ſolùm dicunt illam vnicam lotionem pedum Apoſtolorum à Chriſto factam, fuiſſe Sacramētum; quia per eam ſignificabatur aliquid ſacrum, quod in nobis quotidie fieri debet, id eſt, expiatio peccatorum venialium, quæ fit in nobis quotidie à Chriſto per orationem, ieiunia, humilitatem, & exercitia pietatis erga proximos, quibus vacamus. Et ſanè ſi putarent lotionem pedum eſſe Sacramentum, oporteret nos quotidie ex eorum ſententia lauare inuicem pedes: id enim ipſi dicunt, hoc Sacramentum eſſe quotidianarum culparum expiationem.

CAPVT XXV.

Septem esse Sacramenta, probatur ex posterioribus Conciliis, & Doctoribus.

SECVNDA probatio sumitur ex testimoniis, quæ præcisè ponunt numerum septenarium, quæ testimonia tria sunt. PRIMVM est omnium Theologorum, & proinde totius Ecclesiæ ab annis vt minimum CD. Nam Magister Sentent. lib.4. dist.2. & omnes inde Theologi septem Sacramenta esse tradiderunt. Neque verò Magister aliquid nouum scripsit, sed quod inuenit in vsu Ecclesiæ; quod argumentũ maximi ponderis esse debet. Nam si falsum esset, quod dicimus, errasset tota Ecclesia per annos CD. perniciosissimè. NAM si Sacramenta essent pauciora, magna impietas fuisset, & superstitio, & magna deceptio animarum, habuisse tamdiu pro Sacramentis ea, quę Sacramenta non erant. Si verò essent plura, fuisset magna impietas, tamdiu contempsisse vera Dei Sacramenta, & magnum detrimentum animarum. SECVNDO, magis perniciosus est error circa Sacramenta, quàm circa alia dogmata: nam reliqua ferè speculatiua sunt, & earum ignoratio multos simplices excusat. At Sacramentorum cognitio ad praxim pertinet, & ad praxim singulorum hominum. TERTIO, sincerus Sacramentorum vsus ad notas Ecclesiæ pertinet ex sententia omnium hæreticorum huius temporis. Quare si his CD. annis erratum est in Sacramentis tam grauiter, consequenter dicere debent, Ecclesiam periisse de orbe terrarum: non enim inuenient facilè, qui aliter senserint hoc tempore de Sacramentis. Nam ipsi etiam Hussitæ, & VValdenses, qui ferè soli erant hæretici, cùm Lutherus apparuit, septem Sacramenta recipiebant. De Hussitis patet in Concil. Constantiensi, sess. 15. art. 8. de VValdensibus, id testatur Lutherus in libro ad eos scripto.

SECVNDVM testimonium est Concilij Florentini in institutione Armenorum, vbi septem Sacramenta asseruntur, & explicantur. Vbi NOTANDA sunt duo mendacia Kemnitij. Is enim in 2. parte Examinis, pag. 35. dicit, septenarium numerum Sacramentorum apud Græcos tentatum, Armenis verò obtru-

obtrusum fuisse: & addit, Armenos à S.Bartholomæo Apostolo ad fidem conuersos, post mille, & eo amplius annos septenarium numerum Sacramentorum à Romano Pontifice tandem accepisse. Vbi mentitur IN PRIMIS cùm dicit, hunc numerum tentatum à Concilio apud Græcos, quasi dicere velit, conatos fuisse Patres id persuadere Græcis, sed non potuisse. At in toto Concilio, nihil omninò de numero Sacramentorum cum Græcis actum esse, ex ipso Concilio, quod exstat Græcè, & Latinè, perspicuum est. Immò instructio hæc Armenis data est toto approbante Concilio, paulò antè eius dissolutionem, vt ibidem legimus in decreto Eugenij IV. vbi hæc ipsa institutio habetur. Ex quo intelligimus, Græcos idem omninò cum Latinis semper sensisse de numero Sacramentorum: alioqui Græci non tam facilè sine vlla quæstione instructionem approbassent.

SECVNDO mentitur Kemnitius, cùm dicit, obtrusum fuisse Armenis hunc numerum Sacramentorum, cùm eum ignorassent per annos mille, & amplius. Nam (vt in decreto Eugenij legimus) ante vnionem Armenorum cum Latinis, collationes factæ sunt inter eos de fide Trinitatis, & Incarnationis, & Sacramentorum, & inspecti libri vtriusque nationis, & tum demum præscripta formula instructionis: Quare non obtrusa fuit, sed post maturam discussionem, ab eis accepta: & sanè non tam facilè accepissent, nisi vidissent conformem esse antiquis libris, & ritibus Ecclesiæ suæ. Adde quod in eadem instructione traditur Armenis doctrina de tribus personis diuinis, & de duabus Christi naturis. Vt igitur Kemnitius dicit, obtrusum illis numerum septem Sacramentorum, cur non dicit etiam obtrusum numerum personarum diuinarum, & naturarum Christi?

TERTIVM testimonium est Concilij Tridentini, sess. 7. canon. I. vbi additur anathema negantibus septem esse vera & propria Sacramenta; quod testimonium etiam si nullum haberemus aliud, deberet sufficere. Nam si tollamus auctoritatem præsentis Ecclesiæ, & præsentis Concilij, in dubium reuocari poterunt omnium aliorum Conciliorum decreta, & tota fides Christiana. Semper enim hęc fuit consuetudo apud Christianos, vt exortas controuersias definirent Episcopi, qui tunc viuebant. Et præterea omnium Conciliorum, veterum,

& omnium dogmatum firmitas pendet ab auctoritate præsentis Ecclesiæ. Non enim habemus testimonium infallibile, quod Concilia illa fuerint, & legitima fuerint, & hoc aut illud definierint, nisi quia Ecclesia, quæ nunc est, & errare non potest, ita sentit, & docet. Quod enim historici quidam meminerint eorum Conciliorum, non potest parere fidem, nisi humanam, cui potest subesse falsum.

CAPVT XXVI.

Idem probatur ex congruentiis.

CATHOLICI Doctores confirmare solent septenarium Sacramentorum numerum variis congruentiis. PRIMA est à similitudine vitę spiritualis, & corporalis. Siquidem in vita corporali quędam requiruntur ex parte hominum singulorum, quædam ex parte totius Reipublicæ. Ex parte hominum singulorum requiruntur tria per se, generatio, augmentatio, & nutritio; & duo per accidens, remedium contra morbos, si contingat hominem ægrotare: & remedium contra reliquias morbi, vt perfectè conualescat. Ex parte Reipublicæ requiruntur duo. Primò parētes, qui propagent vitam corporalem hominum. Secundò Principes, & Magistratus, qui eam ordinent, & regant. Eodem igitur modo in vita spirituali. PRIMO, requiritur regeneratio, quæ est per Baptismum. SECVNDO, augmentatio, per Confirmationem. TERTIO, nutritio, per Eucharistiam. QVARTO, remedium, contra morbos, si contingat regeneratum peccare, per Pœnitentiam. QVINTO, remedium contra reliquias peccatorum, per Vnctionem extremam. SEXTO, ex parte Reipublicæ, Matrimonium, quo propagentur homines ad cultum Dei deputandi. SEPTIMO, Ordo sacer, quo regantur, & gubernentur.

SECVNDA ratio ex numero peccatorum, & vulnerum. Nam Baptismus est præcipuè contra originale, Pœnitentia contra actuale mortale, Vnctio extrema contra reliquias peccatorum, Confirmatio contra infirmitatem, Eucharistia contra malitiam, Matrimonium contra concupiscentiam, Ordo contra ignorantiam.

TERTIA ratio ex numero virtutum, Baptismus respondet

det fidei, Confirmatio ſpei, Euchariſtia charitati, Pœnitentia iuſtitiæ, Vnctio extrema fortitudini, Ordo prudentiæ, & Matrimonium temperantiæ.

QVARTA ratio ex celebritate numeri ſeptenarij in expiationibus. Vide Exod.29. Leuit.4.& 8.13.14.15.16.23. Numer.19. Deuter.15. 2 Paral.29. Iob vlt. vbi ſemper videbis in expiatione offerri ſeptem animalia, vel ſeptem diebus, vel ſepties aſpergi ſanguinem, &c. Vnde etiam 4.Reg.5. Naaman ſepties iuſſus eſt lauari ad purgandam lepram. Vide S.Thomam in 4.diſt.2. quæſt.1.3.par.quæſt.65.art.1.& contra Gentes, lib.4.cap.58.

Sed Kemnitius in 2.parte Examinis, pag.16.17.& 18.tria dicit de his rationibus. PRIMO affirmat, eſſe fundamenta principalia, & demonſtrationes noſtræ ſententiæ: *Hæ ſunt*, inquit, *demonſtrationes, hæc fundamenta, quibus ſeptenarius numerus Sacramentorum in Eccleſiam inuectus & receptus fuit à ſcriptoribus Scholaſticis.* SECVNDO dicit, has demonſtrationes nihil valere, quia alioqui probaremus etiam ſeptem fuiſſe Sacramenta in lege veteri: nam etiam tunc erant virtutes, & peccata, & vita ſpiritualis, & corporalis. TERTIO dicit, ſi ex numeris celebratis in Scriptura numerus Sacramentorum deſumi debeat, poſſe probari tria eſſe Sacramenta, vel etiam duodecim, aut plura, quia multi ſunt numeri celebres & ſacri in Scripturis.

SED hæc leuia ſunt. Nam inprimis nullus Theologorum dixit, iſta eſſe fundamenta, & demonſtrationes, ſed ſolùm congruentias ſuppoſita fide. Id enim Scholaſtici facere ſolent, vt ea, quæ ex fide habemus, oſtendant etiam non repugnare rationi, ſed illi potiùs eſſe conformia. Nec tamen argumentum Kemnitij concludit, oportuiſſe nimirum etiam in veteri lege eſſe Sacramenta ſeptem. Nam Sacramenta vetera (vt ſupra oſtendimus) non erant inſtituta ad perficiendum hominem in vita ſpirituali, nec ad remedium peccati, excepta Circumciſione, ſed ſolùm ad ſignificanda myſteria Chriſtiana, & alios quoſdam fines: noſtra autem ſunt inſtituta in remedium peccati, & ad iuſtificandum, & perficiendum hominem in vita ſpirituali, vt ex Scripturis apertiſſimè deducitur. Itaque congruentiæ illæ rectiſſimè ſe habent, ſi applicentur noſtris Sacramentis, non autem ſi applicentur veteribus. Denique illa ratio Kemnitij de variis numeris in Scriptura cele-

bribus, nihil concludit. Nam ratio Catholicorum ſumitur ex numeris, quę ſignificabant expiationem peccatorum, non autem ex quibuſcunque numeris. Porrò in Scriptura, ita frequens eſt numerus ſeptenarius in expiationibus, vt tota Scriptura clamare videatur, futurum aliquando fuiſſe tempus, quo ſeptem inſignia, & efficaciſſima remedia darentur à Deo in expiationem peccatorum.

CAPVT XXVII.

Soluuntur obiectiones.

RESTAT vt obiectiones aduerſariorum diluamus, quę ſunt partim ex Scriptura, partim ex Patribus, partim ex ratione. Primum igitur ex Scriptura tria proferunt argumenta. PRIMVM negatiuum, quia Scripturæ nuſquam tradunt ſeptem eſſe Sacramenta. SECVNDVM affirmatiuum, quia Scripturæ duo tantùm Sacramenta eſſe docent. Nam Ioan.19. ex latere Chriſti fluxerunt ſanguis, & aqua, id eſt, (vt exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, & Theophylactus eum locum, & Damaſcenus lib.4. de fide, cap.10. & Auguſtinus lib.2. de ſymbolo, cap.6. & tract.9. in Ioanem, & alij.) Euchariſtia & Baptiſmus. TERTIVM, quia Scripturæ non ſolùm non ponunt ſeptem, & ponunt tantùm duo, ſed etiam negant eſſe ſeptem. Nam Apocal.17. Angelus vocat Sacramentum beſtiam, quæ ſeptem capita habebat; ex quo ſignificari videtur ſeptenarium numerum Sacramentorum ad Antichriſtum pertinere, qui per eam beſtiam deſignatur. Hæc ſunt argumenta Kemnitij ex Scriptura, quæ ipſe habet in 2. parte Examinis, pag.18. & 50. Sed hæc leuia ſunt.

Ad PRIMVM ſuprà reſpondimus, Scripturam neque ſeptem, neque duo, neque tria, vſquam expreſsè numerare.

Ad SECVNDVM, locus ille Ioannis non malè ita exponi poteſt, vt ſignificentur per ſanguinem, & aquā, Euchariſtia, & Baptiſmus, vt exponunt ferè Græci omnes, ſed non propterea excluduntur cetera Sacramenta. Solùm enim duo poſita ſunt, quia ſunt illa magis communia, & magis principalia, & ex illis poterat idem iudicium de ceteris fieri. Sicut etiam Hebr.6. Paulus, duo tantùm ponit Sacramenta, Baptiſma, & manuum impoſitionem, id eſt, Confirmationem: *Non rur-*

ſum

ſum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum. vbi per manuum impoſitionem intelligunt Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & alij Confirmationem, quæ dabatur poſt Baptiſmum, nec meminit Euchariſtię, quę ſimul dabatur (vt etiam modò datur cum baptizantur adulti) cum Baptiſmo, & Confirmatione.

Dico tamen SECVNDO, non eſſe neceſſarium ſequi illam expoſitionem Græcorum de ſanguine, & aqua. Alij enim æquè magni expoſitores aliter exponunt. Cyrillus Catecheſi 3. & Hieronymus in epiſt. 83. ad Oceanum, intelligunt per ſanguinem, & aquam, ſignificata eſſe duo Baptiſmata, vnum in ſanguine, id eſt, Martyrium, aliud in aqua. Ambroſius lib. 10. in Lucam, cap. 105. & Leo epiſtola 4. & Auguſtinus, ac Beda in cap. 19. Ioãnis, intelligunt per ſanguinem, redemptionis pretium, per aquam, Baptiſmum. Et hæc videtur maximè literalis expoſitio, vt nimirum intelligamus ex Chriſti latere fluxiſſe Baptiſmum, qui omnem ſuam vim habet ex Chriſti ſanguine. Nam ideò non dixit; Exiuit aqua, & ſanguis, vt ordo poſtulabat, ſi ageretur de Baptiſmo, & Euchariſtia, cùm Baptiſmus præcedat Euchariſtiam; ſed dixit: *Exiuit ſanguis, & aqua,* id eſt, precium, & applicatio illius precij. Quod etiam confirmatur ex illo 1. Ioan. 5. *Hic eſt, qui venit per aquam, & ſanguinem, IESVS Chriſtus, non in aqua ſolùm, ſed in aqua, & ſanguine.* Vbi videtur ipſemet Ioãnes explicare myſterium, quod poſuerat, Ioan. 19. & ſimul oſtendere differentiam inter Baptiſmum Chriſti, & Ioannis, quòd Ioannes venerit in aqua ſolùm, id eſt, Baptiſmum attulerit non efficacem. At Chriſtus attulerit Baptiſmum efficaciſſimum, cùm aquam dederit ſanguini ſuo admiſtam.

Ad TERTIVM reſpondeo, blaſphemum eſſe Kemnitium, cùm Sacramenta Chriſti capita beſtiæ eſſe dicit. Nam cogitur, velit nolit, ea etiam Sacramenta numerare inter capita beſtiæ, quæ ipſe habet pro veris Sacramẽtis, nimirum Baptiſmum, & Euchariſtiam: hæc enim ſunt ex numero illorum ſeptem. Adde, quòd Ioannes non dicit ſeptem illa capita eſſe ſeptem Sacramenta, ſed vnum Sacramentũ: proinde, (ſi liceret nugari) id magis quadraret in Lutherũ, qui vnum Sacramentum eſſe dixit, & plura ſigna Sacramentalia. Denique ipſemet

Ioannes ſeptem illa capita ſeptem Reges interpretatur. Ex quo ruit totum ædificium blaſphemiæ Kemnitianæ.

Iam ex Patribus. PRIMO, Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. 3. dicit, veteres cùm loquuntur propriè de Sacramentis, duobus contentos eſſe, Baptiſmo, & Euchariſtia. Id probat ex Auguſtino, lib. 3. doct. Chriſt. cap. 9. & epiſt. 118. Addit Caluinus probationem. Nam Auguſtinus ſolet, vt plurimùm quærere myſteria in numeris: *Immò,* inquit Caluinus, *in obſeruandis numeris curioſior eſſe ſolet, quàm neceſſe foret: & tamen de iſto numero ſeptenario Sacramentorum nihil vnquam ſcripſit.*

Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 25. & ſequent. tria aſſerit ex Patribus. PRIMO, ſi propriè loquamur de Sacramentis, vetuſtiſſimos Patres non agnouiſſe, niſi duo, Baptiſmum, & Euchariſtiam. Id probat ex Iuſtino, Apologia 2. ex Irenæo, ex Tertulliano li. 1. & 4. in Marcionem, & de corona militis, item ex Cyrillo in Catecheſibus, ex Ambroſio in lib. de Sacramentis, & de iis, qui initian. myſt. qui duo auctores ex profeſſo tractant de Sacramentis, & tamen non ponunt niſi duo.

SECVNDO, affirmat Patres recentiores ponere plura Sacramenta, quàm duo, ſed pauciora, quàm ſeptem; propriè loquendo de Sacramentis. Id probat ex Dionyſio, quem dicit à nobis fingi eſſe Areopagitam, qui in Eccleſiaſtica hierarchia, quatuor tantùm Sacramenta exponit, Baptiſmum, Euchariſtiam, Confirmationem, & Ordinem. Item ex Gregorio can. multi ſecularium, 1. q. 1. apud Gratianum, qui tria ponit, Baptiſmum, Chriſma, Euchariſtiam. Item ex Rabano, & Paſchaſio de cœna Domini. Denique ex incerto auctore, qui ſub nomine Cypriani, ſcripſit de operibus Cardinalibus Chriſti. Is enim in ſermonibus de cœna Domini, de ablutione pedum, & de Chriſmate, pauciora ponit, quàm ſeptem.

TERTIO affirmat, Patres, cùm largo modo de Sacramentis loquuntur, plura numerare quàm ſeptem, & probat ex variis locis Auguſtini. Ex quibus omnibus colligitur, neq; propriè, neq; impropriè loquendo Sacramenta eſſe ſeptem apud veteres, ſed vel pauciora, vel plura.

Reſpondeo PRIMVM ad hæc omnia, nullum ex Patribus ſcripſiſſe vnquam Sacramenta non eſſe ſeptem; aut eſſe tantùm duo, vel tria: ſed ſolùm ad ſuum propoſitum mentionem feciſſe aliquorum Sacramentorum, de aliis nihil dixiſſe. Non

autem

autem pugnant cum Theologis, qui septem asserunt Sacramenta, ij qui neque septem esse negant, neque dicunt tantùm esse duo, vel tria. Adde quod iidē Patres in multis locis vnius tantùm Sacramenti mentionem faciunt: in aliis locis nullius. Quare secundum Kemnitij Dialecticam, oporteret colligere vnum esse Sacramentum, aut etiam nullum. Satis igitur esse debet, quòd Patres in variis locis, aut certè varij Patres eiusdem ætatis omnium septem Sacramentorum alicubi meminerint, vt nos suprà ostendimus. Hac solutione pręmissa respondeo etiam ad singulos Patres.

AC PRIMVM ad Augustini testimonia à Caluino citata, dico Augustinum in illis duobus locis non dicere esse tantùm duo, sed ponere duo, loco exempli. Id quod patet ex iisdem locis. Nam lib. 3. doctr. Christianæ, cap. 9. sic habet AVGVSTINVS: *Pauca pro multis, eademq́; factu facillima, & intellectu augustißima, & conseruatione castißima ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina, sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.* Vbi vides particulam *(sicuti)* apertè indicare ista esse exempla. Sic etiam in epistol. 118. vbi Augustinus dixit, nos habere Sacramenta numero paucissima, significatione præstantissima, obseruatione facillima, subiungit: *Sicuti est Baptismus, et communicatio corporis Domini, etsi quid aliud in diuinis literis commendatur.* Vbi etiam vides exempla esse, & indicari etiam plura esse, quàm duo; quod clarius repetit in Psalm. 103. concione 1. in illa verba: *Qui tegit aquis superiora eius. Respice*, inquit, *ad munera ipsius Ecclesiæ, munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacramentis.* Et in epist. 119. ad eundem Ianuarium, cap. 7. *Ad celebrationem*, inquit, *Sacramentorum vtimur de sensibilibus rebus, aqua, frumento, vino, & oleo.* Vbi vides numerari materias omnium Sacramentorum, excepta Pœnitentia, & Matrimonio, quæ duo non habent vllam materiam consecratam.

Adde quod Augustinus etsi in quibusdam locis non meminerit, nisi duorum, tamen alibi expresè ponit plura; & præsertim de Confirmatione, & de Ordine affirmat illa esse Sacramenta, sicut est Baptismus, lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. & lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13. Mentitur

igitur Caluinus impudenter, cùm dicit, Augustinum duobus tantùm Sacramentis esse contentum.

Ad Confirmationem; retorqueo argumentum in auctorē. Nam si S. Augustinus tantùm duo Sacramenta esse credidit, & erat curiosior, quàm oporteret in mysteriis numerorum; cur non indicauit, quæ mysteria lateant in binario numero Sacramentorum? Præterea non est verum, S. Augustinum tam curiosum fuisse, vt dicit Caluinus, in mysteriis numerorum. Non enim ignorabat esse duodecim articulos fidei, tres virtutes Theologicas, decem præcepta decalogi, & alia id genus multa, de quorum tamen numerorum mysteriis, nihil Augustinus scripsit. Sic igitur neque scripsit de mysteriis septenarij numeri Sacramentorum, ne Caluinus nimis eum curiosum in his rebus appellaret.

Venio ad loca citata à Kemnitio. Ad locum Iustini RESPONDEO, Iustinum in Apologia illa tātùm meminisse duorum Sacramentorum, quia id requirebat argumentum illius operis: respondet enim iis, quæ obiiciebantur à Gentilibus. Gentiles autem duo quædam obiiciebant. PRIMO, quòd Christiani essent athei, quia non colebant Deos. SECVNDO, quòd in suis conuenticulis multa turpia, & scelerata agerent, ac præcipuè, quòd humanas carnes vorarent, & ideò ad suam Synaxim non admitterent vllos præter suos. De quibus calūniis vide etiam Tertullianum in Apologetico, Athenagoram in Apologia, & Minutium in Octauio. Iustinus igitur ad illa duo respondet, & ideò in maxima parte Apologiæ tractat de fide, ac docet, Christianos nō esse atheos, cùm colant tres diuinas personas, & præterea venerentur Angelos, &c. Deinde in altera parte tractat de Synaxi, & obiter meminit Baptismi, vt doceat solis baptizatis licere interesse Synaxi; & breuiter exponit quid Christiani agant singulis Dominicis diebus in sua Synaxi, vbi necessariò disserere debuit de Eucharistia, quia hoc mysterium præcipuū est in Synaxi, & de hoc potissimùm malè audiebant Christiani; putabantur enim vesci carnibus alicuius pueruli. De aliis Sacramentis non fuit opus, vt quidquam diceret, quia illa partim erant ignota Gentilibus, partim sine calumnia exercebantur.

Ad Irenæum RESPONDEO, Irenæum nunquam instituisse disputationem de Sacramentis, sed pro locorum oportunitate

tate modò meminisse vnius, modò alterius. Nam lib. 1. cap. 9. tractat de Eucharistia, refellens deliramenta Marci cuiusdam circa Eucharistiam, cap. 18. tractat de Baptismo refellens deliramenta aliorum eius temporis hęreticorum circa Baptismũ. Rursus lib. 4. cap. 32. 33. & 34. tractat de sacrificiis legis veteris, & nouæ, & ideò simul agit etiã de Eucharistia. Item lib. 1. c. 2. tractat de Pœnitentia, & lib. 3. cap. 4. meminit Confessionis. Neq; obstat, quòd nõ vocet Pœnitentiam Sacramentũ: nam nec Baptismum, aut Eucharistiam vocat Sacramenta.

Ad Tertullianum idem dici posset; non enim instituit vsquam disputationem de Sacramentis: sed præterea perspicuè distinguit in libro de resurrectione carnis quatuor diuersa, Baptismum, Chrisma, Eucharistiam, Ordinationem. Neque valet glossa Kemnitij, quod Tertullianus Chrisma, & manus impositionem non faciat noua Sacramenta, sed velit esse cæremonias Baptismo annexas. Nam Tertullianus distinguit illa quatuor, & tribuit singulis proprios effectus. Et præterea, si de cæremoniis Baptismi ageret, non poneret manus impositionem post Eucharistiam.

Sed videamus loca à Kemnitio adducta. PRIMO, adfert librum primum in Marcionem. Sed locus ille pro nobis est: non enim dicit in eo libro vsquam duo esse Sacramenta, sed dicit in Sacramentis Deum vti voluisse aqua, pane, & oleo; quæ sunt materiæ, quæ consecrantur in quinque Sacramentis. Nec meminit Tertullianus aliorum duorum, quia solùm volebat ostendere Deum nostrum esse verum Creatorem elementorum, & aliarum rerum sensibilium, cõtra Marcionis errorem, qui id negabat. Id autem probat egregiè; quia si res istas creasset alius Deus, non eis vteretur Deus noster in Sacramentis suis.

SECVNDO, adducit librum quartum contra Marcionem, vbi in margine ad numerum 51. est annotatio B. Rhenani: *Baptismus, & Eucharistia, duo Sacramenta primitiuæ Ecclesiæ.* Quæ annotatio Kemnitium decepit: non enim eo loco Tertullianus dicit tantùm esse duo ista Sacramenta, sed reprehẽdit Marcionem, quod ad hæc Sacramenta nõ admitteret, nisi eos, qui damnabant coniugium.

TERTIO, adducit librum de corona militis, vbi etiam nõ nominantur, nisi Baptismus, & Eucharistia. Sed non aduertit

Kemni-

Kemnitius in eo libro non agi de Sacramentis,ſed de cęremoniis Eccleſiæ,quæ non habentur ex Scriptura, ſed ex traditione. Vnde ibi enumerat varias traditiones circa hæc Sacramēta;& ne putaremus non eſſe alia Sacramenta, vel alias cæremonias,addit:*Harum,& aliarum eiuſmodi diſciplinarum,ſi legem poſtulas Scripturarum, nullam inuenies; traditio tibi obtenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix.*

Ad Cyrillum,& Ambroſium dico duo. PRIMO, falſum eſſe eos duo tantùm Sacramenta agnoſcere:vterque enim in libris à Kemnitio citatis, meminit Chriſmatis, tanquam Sacramenti à Baptiſmo, & Euchariſtia diſtincti; vt patet ex Cyrillo Catecheſ.3. & ex Ambroſio lib.3. de Sacramentis, cap.2. & de iis qui myſteriis initiantur, cap.7.

SECVNDO, dico, non eſſe mirum,ſi iſti auctores in his libris de tribus tantùm Sacramentis tractant:ſcribunt enim ex profeſſo ad Catechumenos,& eos inſtruunt de his rebus,quæ fiunt tempore Baptiſmi. Porrò cùm baptizantur adulti, tria Sacramenta eodem die illis miniſtrantur,Baptiſmus,Confirmatio,& Euchariſtia: id quod certum eſt, tum ex praxi, quæ hodie eſt in Eccleſia,tum ex libris citatis Ambroſij,vbi totum ordinem Baptiſmi,& rerum conſequentium deſcribit. Vnde AMPHILOCHIVS in vita S.Baſilij, ita de illius Baptiſmo ſcribit:*Baptizauit,*inquit, *Epiſcopus Maximinus Baſilium,et Eubulum, atque vngens eos ſancto Chriſmate, tradidit eis viuificam communionem.*

Ad Dionyſium Areopagitam dico, eum tantùm diſſerere in eo libro de hierarchia Eccleſiaſtica, vt ipſum nomen indicat,ac de ſolennibus actionibus Hierarchæ, id eſt, Epiſcopi. Itaque tractat de Baptiſmo, & Euchariſtia, quæ ſolenni ritu Epiſcopus adminiſtrare ſolet. Item de Conſecratione olei, de Ordinatione clericorum, quæ à ſolis Epiſcopis fieri poſſunt: cetera tria omiſit. Nam Extrema vnctio, priuatim à presbytero confertur: Matrimonium non eget, quoad eſſentiam ſuam, miniſterio Sacerdotum, tametſi præſentia Parochi ex decreto Concilij Tridentini omninò requiratur: & benedictio,quam nouis nuptis dare ſolet Eccleſia, à presbytero priuatim celebretur. Denique Pœnitentiam ſolenniter quidem olim Epiſcopi imponebant, & deinde in ſancta hebdomada pœniten-

pœnitentes absoluebant: sed videtur id cœpisse post Apostolorum mortem, cùm peccata multiplicari cœpta essent. Quare hoc potiùs est argumentum antiquitatis horum librorum. Nec tamen ignorauit Dionysius Sacramentum Pœnitentiæ, cùm eius meminit in epist. ad Demophilum.

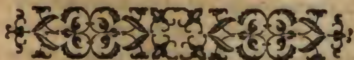
Ad Gregorium dico, verba illius Canonis non videri Gregorij, nec enim in eius operibus inueniuntur: exstant autem apud Isidorum, lib. 6. Etymologiarum, cap. 19. sed cuiuscunq; sint, non ponit ille auctor, nisi exempla quædam.

Rabanus in libris de institutione Clericorum, tractat de Sacramentis omnibus, quæ conueniunt Clericis, lib. 1. cap. 6. de Ordine ibidem, ca. 24. de Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia, lib. 2. cap. 29. de Pœnitentia, ibidem cap. 11. de Extrema vnctione. Matrimonium solum omisit, quia ad Clericos non pertinet.

Paschasius in lib. de cœna Domini, quid mirum, si non tractet nisi de Eucharistia, cùm hoc solum requirat argumẽtum illius libri? Denique Cyprianus seu quicunque sit auctor sermonum de operibus Cardinalibus Christi, nõ meminit omnium Sacramentorum; quia solùm explicat Sacramenta, quæ Dominus instituit in cœna, quæ sunt Eucharistia, Chrisma, & Ordinatio. Vide sermones de cœna Domini, de ablutione pedum, & de Chrismate. Ad alia loca Kemnitij nihil opus est respondere: fatemur enim Sacramenta largo modo sumpta esse plura, quàm septem.

Vltimo loco Kemnitius argumentatur ex ratione, ac probat duo tantùm esse Sacramenta, quia duobus tantùm conuenit definitio Sacramenti. Sed vt hoc possit efficere, fingit sibi nouam definitionem, eamque longissimam: tot enim particulas in ea posuit, quot sufficere videbantur ad excludenda quinque Sacramenta. Sed hanc definitionem nos suprà diligenter refutauimus in disputatione de definitione Sacramenti.

CAPVT

CAPVT XXVIII.

De ordine, & comparatione Sacramentorum nouæ legis inter se.

VNVM hoc superest ad finem quæstionis de numero Sacramentorum, vt eorum etiam ordinem ostendamus. Est enim vnus ex Lutheranorum erroribus, non esse vnum Sacramentum alio præstantius: ita enim loquitur Lutherus in lib. de instituẽdis ministris ad Pragenses: *Sacramentum altero dignius esse non potest, cùm eodem Verbo Dei omnia constent.* Quod idem maiori ratione dicere coguntur Caluinistæ, qui cùm in Eucharistia non ponant Christi corpus, nisi tropicè, non est vlla ratio, cur eam Baptismo anteponant. Sed nec Lutherani rationem habent, cur Eucharistiam anteponant Baptismo. Etsi enim fatentur in pane esse verum Christi corpus, tamen idem corpus Christi cogũtur eodem modo ponere in aqua Baptismi, cùm vbique illud ponant. Sicut etiam non est ratio, cùm eundem effectum vtrique Sacramẽto tribuant, nimirum obsignare promissiones ad alendam fidem.

Contra hunc errorem posuit Concilium Tridentinum, sess. 7. can. 3. in quo dicitur anathema iis, qui septẽ Sacramenta nouæ legis paria faciunt. Circa quem Canonem, & totam hanc rem, pauca quædam notanda sunt. PRIMVM est, Caluinum in Antidoto, & Kemnitium in Examine 2. par. pag. 75. & sequentibus, omninò dissimulasse statum quæstionis præsentis, & rem totam ad iocum, & calumnias vertisse. Nam vterque dicit hunc canonem à se maximè seruari, cùm ipsi non faciant paria septem Sacramenta, immò tantum discrimen ponant inter Baptismum, & Eucharistiam ab vna parte, & cetera quinque ab altera, vt priora duo Christi institutionem esse dicant, reliqua verò hominum inuenta. Sed hoc (vt dixi) est dissimulare statum quæstionis. Concilium enim cùm dicit anathema iis, qui septem Sacramenta faciunt paria, non vim facit in numero septenario, sed in ratione Sacramenti: hic enim est sensus canonis; Si quis Sacramenta nouæ legis, quæ in 1. can. septem esse diximus, paria facit, ita vt non sit vnum alio dignius, anathema sit. Esse autem hunc sensum patet,

tet,tum quia Concilium suis canonibus Lutheranorum errores damnat;error autem Lutheranorum non est,quòd parem faciant Baptismo Confirmationem, aut aliud eiusdem generis eorum,quæ ipsi non habent pro Sacramentis,sed quod inter Baptismum,& Eucharistiam discrimen dignitatis non ponant;tum etiam id patet ex ipso Concilio. Nam infrà sess.13. cap.3. asserit Eucharistiam excellere omnibus aliis Sacramẽtis,quam comparationem non facit Concilium in aliis.

Nota SECVNDO, Kemnitiũ dissimulata vera caussa huius canonis, alias quasdam ponere, nimirum quod Concilium renouare voluerit antiquam contumeliam, quod scilicet Chrisma præstet Baptismo. Item quod Ordinis Sacramẽtum antecellat ceteris,quia secum adfert pingues præbendas. Deniq; quod Ordinis Sacramentum tantò sit excellentius coniugio,vt simul cum eo manere non possit. Sed ista omnia meræ calumniæ,ac meræ nugæ sunt auctoribus suis dignissimæ. Nam Concilium, vt dixi, præcipuè intẽdit damnare errorem Lutheranorum de paritate Baptismi,& Eucharistiæ: atque ad hoc respondere debuissent isti censores. Neque dicimus Sacramentum Ordinis pugnare cum Matrimonij Sacramẽto, sed actum Matrimonij habere aliquid indecens in sacerdote. Nam si laici continere debent ab vxore ad tempus caussa orationis, 1.Corinth. 7. certè actus coniugij impedit orationem, & multò magis sacrificium. Alioqui veros coniuges,sed continentes,ordinamus sacerdotes.

Nota TERTIO,Sacramenta septem,licet sint eiusdem generis, & proinde omnia verè, & propriè Sacramenta:tamen differre specie,& secundum varias rationes nullum esse,quod alicui alteri non præstet. Nam Baptismus excellit omnibus, quoad effectum remittendi peccata; nam remittit peccatum originale, quod nullo alio Sacramento remittitur: item remittit omnia actualia, & omnem pœnam eis debitam, quod non faciunt Sacramenta cetera.

Confirmatio excellit omnibus,& ipsi etiam Baptismo (etiamsi nolint Lutherani) quoad effectum gratiæ ad benè operandum. Nam in eo Sacramento confertur plenitudo Spiritus sancti, & est Confirmatio quædam perfectio, & consummatio Baptismi: præsupponit enim totũ effectum Baptismi, & superaddit gratiam copiosiorem. Vnde Apostolis dicitur,

Luc.

Lucæ vlt. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Et ante Confirmationis effectum, quam acceperunt in die Pentecostes, licet baptizati essent, timidissimi erant, ita vt omnes in passione fugerent; postea verò accepto Spiritu sancto, facti sunt robustissimi. Quare Cyprianus lib. 2. epist. 1. & Cornelius in epist. ad Fabianum apud Eusebium lib. 6. histor. cap. 33. non timuerunt dicere non esse plenè sanctificatos, nec perfectos Christianos, qui carent Sacramento Chrismatis; etiamsi hanc vocent Caluinus & Kemnitius veterem contumeliam.

Eucharistia excellit omnibus, quoad ipsam substātiam Sacramenti. Nam cetera constant ex re sensibili, & virtute quadam agendi sibi à Deo communicata per motum: at Eucharistia nō solùm virtutem quandam operatiuā, sed ipsum Christum auctorem illius virtutis verè continet.

Pœnitentia excellit ceteris necessitate, solo Baptismo excepto, cum quo est illi hæc excellentia communis.

Extrema vnctio aliquo modo excellit Pœnitentiæ, quoad effectum gratiæ, sicut Confirmatio Baptismo. Nam præsupponit totum effectum Pœnitentiæ, & superaddit gratiam copiosiorem, quæ non solùm posset delere omnia peccata si adessent, sed etiam tollit reliquias peccatorum.

Ordo excellit omnibus, excepta Confirmatione, ratione ministri; nam solùm ab Episcopo conferri potest. Immò etiam videtur excellere in hac re Confirmationi. Nam Confirmatio aliquando ex dispensatione confertur à simplici sacerdote: Ordines autem sacri, ac præsertim sacerdotium, nunquam nisi ab Episcopis conferuntur. Præterea Ordo ceteris præstat, quoad aliquid sibi proprium, quia constituit homines in gradu sublimiore, quàm sint ceteri Christiani, non (vt nugatur Kemnitius) quia præbendas pingues secum adfert.

Denique Matrimonium excellit significatione: significat enim Christi vnionem cum Ecclesia; vnde ab Apostolo magnum Sacramentum appellatur, Ephes. 5.

Nota QVARTO, simpliciter Eucharistiam omnibus excellere; nam eius excellentia est in ipsa Sacramenti substantia. Et præterea est hoc Sacramentum consummatio omnium Sacramentorum, vnde etiam post singula conferri solet.

let, quando ea traduntur adultis: de qua re alibi dicendum erit.

Nota QVINTO, ordinem, quem ſeruat Concilium in Sacramentis numerandis, non eſſe ordinem dignitatis, ſed primò poni quinque, quæ ad omnes pertinent, deinde duo, quæ non ad omnes: & quidem in primis quinque ſeruari ordinem temporis, quo ex natura ſua ſumi deberent. Primò enim datur Baptiſmus. Secundò Confirmatio. Tertiò Euchariſtia: hic enim ordo ſeruatur cùm baptizãtur adulti, & eſt òrdo naturalis. Quartò datur Pœnitentia, ſi contingat peccare poſt Baptiſmum. Quintò Extrema vnctio in fine vitæ. Poſt iſta quinque, quæ ſunt omnibus communia, ponuntur alia duo, quæ non conueniunt omnibus, Ordo, & Matrimonium; & quidem prius Ordo, quàm Matrimonium, quia Ordo eſt excellentior: hîc enim non debuit haberi ratio temporis, cùm non coniungantur hæc duo Sacramenta in vno homine, niſi per accidens.

CONTROVERSIA SEXTA.

De cæremoniis Sacramentorum in genere.

DE RITIBVS SINGVLORVM Sacramentorum ſuis locis agemus; hîc tantùm de ritibus in genere diſputandum eſt. Quam poſtremam cõtrouerſiam diſputare inſtituimus, tum quia res digniſſima eſt, quæ ſciatur, tum etiam vt nullus ſit canon Concilÿ Tridẽtini de Sacramentis in genere, quem non defenderimus; hactenus enim omnes defendimus, præter vltimum, qui dicit anathema iis, qui cæremonias

nias Ecclesiæ, vel contemnunt, vel sine peccato prætermitti posse putant.

Erunt autem quatuor partes huius quæstionis. PRIMA *de nomine, definitione, & partitione cæremoniarum.* SECVNDA *de statu caussæ, & hæreticorum erroribus, & mēdaciis.* TERTIA *de explicatione, & probatione veritatis.* QVARTA *de obiectionibus aduersariorum.*

CAPVT XXIX.

De nomine, definitione, & partitione cæremoniarum.

QVOD ad PRIMVM attinet, notanda sunt quædam pro statu caussæ intelligendo. PRIMVM est, quid sit cæremonia. Est autem cæremonia actus externus religionis, qui non aliunde habet laudem, nisi quia fit ad Dei honorem. Religio enim, quæ est nobilissima moralium virtutum, tres habet actus, vt quæuis alia virtus. PRIMO, actum internum elicitum, qui est velle Deo debitum honorem, & cultum dare. SECVNDO, actum externum interno respondentem, qui est quælibet externa actio, quæ non aliunde est bona, & laudabilis, nisi quia fit ad Deum colendum, vt sacrificium, genu flexio, & similia. TERTIO, actum imperatū, id est, actum cuiusuis virtutis, qui à religione ordinetur ad Dei honorem. Hoc modo ieiunia, eleemosynæ, & alia id genus dici possunt actus religionis, quando fiunt ad colendum Deum, licet alioqui sint etiam actus aliarum virtutum. De hoc tertio actu dixit S. Iacobus cap. 1. religionem esse visitare pupillos, & immaculatum se custodire ab hoc seculo; & S. Augustinus in Enchirid. cap. 3. dixit, Deum coli fide, & spe, & charitate. Ex his tribus actibus, primus nullo modo est cæremonia; tertius non est etiam cæremonia, nisi quatenus imperatur à religione; secundus est propriè, & simpliciter cæremonia, & de eo tractamus hoc loco.

Quod autem ad nomen attinet: Cæremoniæ apud Hebręos dicuntur חֻקִּים quod nomen propriè significat non tam ipsam

ipſam externam actionem, quam legem, ſeu ſtatutum, quo actio illa præcipitur. Vnde etiam in nouo Teſtamento cæremoniç Iudaicæ nomine legis appellari ſolent, vt Matth. 11. *Lex, & Prophetæ vſq; ad Ioannem.* Galat.5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Eam vocem Græci reddunt vbiq; per δικαιώματα, id eſt, iuſtificationes, quia erant ritus ad hominem iuſtificandum, & purgandum inſtitutę. Latinus interpres ferè ſemper vertit cæremoniam in Teſtamento veteri vocem Hebræam חקים. Nomen autem hoc Latinum vel dictum eſt ab oppido Cære, vt volunt Liuius lib.5. & Valerius Maximus lib. 1. cap.1. quod in eo oppido ſacra Romana ſeruata ſint, quo tempore Galli Romam diripuerunt; vel fortè rectiùs dictum eſt à carendo, vt ſit cæremonia, quaſi carimonia, vt vult S.Auguſtinus lib. 2. retract. cap. 37. & Gellius lib.4. cap.9. & Macrobius lib.2. Saturnal. cap. 3. eò quòd quædam cæremoniç in abſtinendo, & carendo poſitę ſunt, qualis erat apud Iudęos carere vſu carnis ſuillę, & omnia ferè vota Nazaręorum, & aliorum, qui vini, & aliarum multarum rerum vſu, & voto carebant.

Sed ad partitionem veniamus. Quinque ſunt partitiones cęremoniarum. PRIMA partitio ſumitur à fine ſeu effectu. Quædam enim inſtituuntur ad iuſtificandum, vt Sacramenta, & de his modò non agimus: quędam ad alios quoſdã effectus ſpiritales, vt ad dęmones coërcendos, vt exorciſmi, aqua benedicta, &c. quędam ad ſolum ornatum, & ſignificationem, vt veſtis alba neophytorum, lumina cereorum, &c. & de his agimus.

SECVNDA partitio ſumitur à cauſſa efficiente, id eſt, ab inſtitutore. Quędam enim ſunt ab ipſa natura quodammodò inſtitutę, quę naturales dici poſſunt: quale eſt reſpicere in cœlũ, tollere manus, flectere genua, tundere pectus cũ Deum oramus: iſta enim natura ipſa docet, vnde etiam communes ſunt etiam Gentilibus, & quibuſcunq; ſectis. Quędam ſunt à Deo inſtitutę, vt multę in Teſtamento veteri, & Sacramenta quędam in nouo; atque hę diuinę cęremonię appellantur. Quędam deniq; ſunt ab Apoſtolis, vel eorũ ſucceſſoribus inſtitutę, quę dicuntur Eccleſiaſticę. Et ſimilis eſt partitio ver-

borum;ſunt enim cæremoniæ quædam verba viſibilia. Videmus enim quaſdam voces eſſe naturales,vt ſunt eę,quibus varios effectus exprimimus; nam omnes eodem modo plorant, ſuſpirant,rident,&c. alias à Deo inſtitutas,vt Geneſ.1.nomen cœli,terræ,maris,& alibi nomina aliquorum magnorum virorum. denique alias ab hominibus inſtitutas,vt Geneſ. 2. Adam impoſuit nomina animantibus.

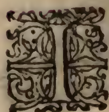
TERTIA partitio ſumitur à cauſſa formali. Quædã enim cæremonię ſunt immediatè cultus Dei,vt ſacrificium,oratio, adoratio,&c. quædam diſponunt ad colendum Deum, vt ieiunia,cœlibatus,vitæ aſperitas, &c. quædam ſunt inſtrumenta diuini cultus,vt templa, aræ,calices,&c.

QVARTA partitio à cauſſa materiali, ſeu ab obiecto materiali. Quædam enim cæremoniæ verſantur circa perſonas; vt Exorciſmi, inſufflationes, aſperſio cineris,&c. quædam circa locum, vt conſecratio templi; quædam circa tempus,vt dies feſti,vigiliæ, Quadrageſima, & ſic etiam ſunt tempora determinata Sacramentorum celebrationi : quædam circa modum, vt quod Latinè Sacramenta miniſtrentur; denique quædam circa res ipſas, vt benedictiones aquæ, olei, veſtium,palmarum, &c.

QVINTA partitio ſumitur ab accidentibus,vt quod aliæ ſint vniuerſales,aliæ particulares; vt ieiunium Sabbathi temporibus S.Auguſtini ſeruabatur Romæ, non Mediolani; & contrà lotio pedum poſt Baptiſma, ſeruabatur Mediolani, non Romæ. Vide Auguſtinum epiſt. 118. & Ambroſium libro de Sacramentis 3.cap.1. Item aliæ temporales,vt abſtinentia à ſanguine,& ſuffocato,Actor.15. aliæ perpetuæ, vt ritus Sacramentorum. Denique aliæ in præcepto,aliæ liberæ; de quibus vide Auguſtinum epiſt. 118.

CAPVT XXX.

De ſtatu cauſſæ.

IAM vt ſtatum cauſſæ intelligamus, obſeruanda ſunt tria. PRIMO non pauca eſſe, in quibus aduerſarij nobiſcum conueniunt. PRIMO enim fatentur aliquas cæremonias neceſſarias eſſe ad Sacramen-

cramentorum administrationem, præter cæremonias, quibus continetur Sacramentorum essentia. SECVNDO eas cæremonias esse adhibendas, quæ habent in Scriptura mandatum, vel exemplum, vt orationes, gratiarum actiones, exhortationes, psalmodiam; ista em̃ fuisse in vsu Apostolorum, patet ex 1. Cor. 14. & 1. Tim. 2. TERTIO fatētur posse Ecclesiam statuere de his cæremoniis, quæ habentur in Scripturis, certum ordinem, & modum, quo seruari debent, ne sit confusio. Ita Lutherus in lib. de piis cæremoniis, & in lib. de formula Missæ. Caluinus lib. 4. Instit. cap. 10. §. 14. Kemnitius in Examine, 2. part. pag. 171. Denique idem probāt tot agendæ, quas singulæ ferè Ecclesiæ ipsorum ediderunt.

SECVNDO obseruandũ est, multa ab aduersariis reprehendi in doctrina de cæremoniis Catholicorum, sed omnia esse ipsorum mendacia, nõ dogmata nostra: quocirca sunt hæc omnia notanda, & separanda, vt verus caussæ status appareat.

Igitur Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 157. & sequentibus, hæc omnia nobis tribuit. PRIMO, quòd Cõcilium Tridentinum approbauerit quoscunque ritus ab hominibus excogitatos, licet absurdissimos. Idem habet Caluinus in Antidoto huius canonis. At falsum est: nam Concilium non approbat, nisi ritus receptos ab Ecclesia vniuersali, quos etiam ita approbat Augustinus epist. 118. vt dicat contra eos disputare esse insolentissimæ insaniæ.

SECVNDO, quòd asseramus retinendos ritus, qui pugnāt cum Dei verbo. TERTIO, quòd Papa possit immutare Christi instituta. QVARTO, quòd sit peccatum mortale, & anathemate dignum, mutare vel minimum in his cæremoniis. Idem habet Caluinus in Antidoto. QVINTO, quòd anteponamus humanas cæremonias diuinis præceptis. Idem habet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 10. & Confessio in Apologia August. artic. 15. & vlt. SEXTO, quòd putemus sine his ritibus humanis non habere Sacramenta veritatem, & efficaciam. Quod sanè est mendacium impudentissimum: & idem tamen mendacium est apud Tilmannum Heshusium lib. de 600. erroribus Pontificiorum, tit. 15. errore 13. SEPTIMO, quòd singulis cæremoniis tribuamus vim aliquam spiritualem. OCTAVO, quòd aliquibus cæremoniis tribuamus efficaciam Sacramētorum, vt cereo Paschali. Simile quid habet Lutherus in vlt.

homilia de Baptiſmo, vbi dicit, Catholicos putare aquam benedictam, & ſimiles res conſecratas, eſſe Sacramēta; quamuis contrarium idem Lutherus dicat in lib. de captiui. Babyl. cap. de Ordine. NONO, quòd præferamus cæremonias noſtras ipſis Chriſti Sacramentis. Idem habet Caluinus in Antidoto, vbi impudētiſſimè mentitur, nos anteponere ſalē, & oleum, & ſputum aquæ Baptiſmi. DECIMO, quòd Tertullianus, & Cyprianus ex errore Montaniſtarum docuerint, exorciſmos, & vnctionē habere ſpirituales effectus. At nihil tale docuiſſe Montaniſtas vſquā legimus: ſed in Patribus omnibus paſſim id legimus. VNDECIMO, quòd Cyprianus, & Cornel. tribuerint Vnctioni effectum Baptiſmi, & quòd poſtea, teſte Magiſtro Sententiarum, correctæ fuerint iſtæ opiniones, & nunc tamen à Concilio Tridentino iterum renouentur. Sed iſta omnia mendacia ſunt. Nam Cornelius, & Cyprianus non loquuntur de cęremoniis Eccleſiaſticis, ſed de Sacramēto Confirmationis; & ei tribuunt non effectum Baptiſmi, ſed alium proprium. Neque apud Magiſtrum exſtat vllum verbum de correctione huius ſentētiæ; ſolùm enim corrigitur error Cypriani de Anabaptiſmo, lib. 4. ſent. diſt. 6.

His addunt alij quod ſentiamus præcipuum Dei cultum in his cæremoniis conſiſtere. Ita Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 10. §. 9. & 12. item Confeſſio Auguſtana, art. 26. qui eſt de diſcrimine ciborum. Item per has cæremonias homines iuſtificari, & in Chriſti locum quodammodò ſucceſſiſſe. Ita Caluinus loco citato, §. 15. & Apologia Confeſſ. art. 15. Sed hæc omnia mendacia ſunt, & ad ſtatum quæſtionis non pertinent. Fatemur enim omnes Catholici cæremonias Eccleſiaſticas non eſſe præcipuum cultum; nec ab iis pendere eſſentiam, & efficaciam Sacramentorum; nec habere vim iuſtificandi, vt habent Sacramēta, proinde inferiores eſſe Sacramentis, nec eſſe approbandos ritus qui pugnant cum verbo Dei; nec eſſe nimis multiplicandos, ita vt ſua multitudine obruant quodammodò religionem, cui ſeruire debent. Vt enim agricolæ cupiunt in vitibus præter vuas etiam pampinos, quibus ornentur, & adiuuentur vuæ; ſed ſi nimium pampini creſcant, & impediant potiùs, quàm iuuent, eos reſecant: ita faciendum eſſe in eiuſmodi ritibus, docet Auguſtinus epiſt. 119. cap. 19. In his ergo cum aduerſariis conuenimus.

Nota

Nota TERTIO, totam controuersiam consistere in sex capitibus. PRIMVM est, an sint aliquæ cæremoniæ à Christo, vel Apostolis institutæ, quæ non habeantur in Scriptura, sed ex traditione sola cognoscantur. SECVNDVM est, an cæremoniæ, quæ non sunt Sacramenta, habeant vim aliquam spiritualem, vt coërcendi dæmones. TERTIVM est, an Ecclesia possit instituere nouas cæremonias. QVARTVM, an possit eas ita instituere, vt teneantur fideles, in conscientia eas seruare, etiam citra scandalum. QVINTVM, an eiusmodi cæremoniæ sint res bonæ, & meritoriæ, & pars aliqua diuini cultus. SEXTVM, an lingua Latina Sacramenta celebranda, & ministranda sint.

Ad hæc omnia Catholici respondent affirmatiuè, ad eadem capita, solo excepto tertio, omnes ferè Lutherani, & Caluinistæ respondent negatiuè: de tertio inter se non conueniunt. Lutherus enim in lib. de formula Missæ, & in lib. de piis cæremoniis, & Confessio Augustana, artic. 15. & 26. & Philippus in locis, titul. de cæremoniis, & Illyricus in Apologia pro Confessione Antuerpiensi, cap. 10. & communiter Lutherani, fatentur posse Ecclesiam instituere aliquas cæremonias ad eruditionem, & splendorem, & ordinem Ecclesiæ; modò absit obligatio, & opinio cultus. At Caluinus lib. 4. Instit. cap. 10. §. 11. contendit id non licere vllo modo, & idem sentire videtur Brentius in Confessione VVirtembergensi, cap. de cæremoniis. Dicit enim, posse Ecclesiam instituere dispositionem concionum, lectionum, festorum, & aliarum rerum, quæ secundum mandata, vel exempla Scripturarum celebrantur: sed non licere comminisci nouos ritus ad adumbrandam veritatem, iam in Euangelio patefactam; quales sunt interdiu accendere cereos, vti vexillis, seu crucibus, ad significandam victoriam Christi, &c. Idem denique satis apertè docet Kemnitius, pag. 166. Nam posteaquam dixit arduam quæstionem esse, an hominibus permissum sit, aliquos ritus quocunque consilio superaddere iis, quos Dei Filius instituit: subiungit, diuinæ institutioni nihil addendum, aut detrahendum esse; & eos qui addunt, id videri facere, quasi cæremoniæ à Christo institutæ, non sint satis idoneæ, & sufficientes.

CAPVT XXXI.

Explicatur, & defenditur veritas.

NVNC vt veritas explicetur, & probetur, adferemus aliquot propositiones. PRIMA: *Caremonias aliquas Christus, vel Apostoli instituerũt, quas ex nulla Scriptura, sed ex sola traditione habemus.* Hæc probanda est fusiùs, cùm de singulis agetur: nunc breuiter probatur ex eo, quod Sacramentum Chrismatis sacrosanctũ est, sicut Baptismi Sacramentum, vt Augustinus affirmat lib. 2. cap.104. contra literas Petiliani; at Sacramenta solus Deus instituere potest; igitur Sacramentum Chrismatis Christus instituit: & tamen nusquam habemus in Scriptura mentionem Chrismatis. Item 1. Corinth. 11. Apostolus ait: *Cetera cùm venero, disponam.* Et tamen nihil postea scripsit de ritu Sacramenti Eucharistiæ, de quo ibi agebat: neque credibile est eum non præstitisse, quod promiserat, aut eius leges postea interiisse. Quare B. Augustinus affirmat epist. 118. inter alias Apostolorum leges vnam fuisse, vt Eucharistiam ieiuni susciperemus; idque cum aliis ritibus, quos Ecclesia seruat Apostolum promisisse, cùm ait: *Cetera cùm venero, disponam.* Basilius libro de Spiritu sancto, cap.27. multa enumerat, ac primo loco signum crucis, quæ ab Apostolis instituta ad nos sola traditione non scripta venerunt. Pari ratione aqua vino miscenda in Eucharistia Christum ipsum instituisse asserit Cyprianus lib. 2. epistol. 3. & ex eo Augustinus lib. 3. doctrin. Christ. cap.21. & tamen non habetur hoc expressè in vlla Scriptura. Sed de his aliàs.

SECVNDA propositio: *Aliqua caremonia vim habent spiritualem.* De hac etiam alibi dicendum est; interim probatur de signo crucis. Nam omnes Patres passim affirmãt frontem armandam, & muniendam contra omnes insidias Dæmonum; & miram eius esse virtutem. Vide Tertullianum initio Scorpiaci. Origenẽ homil. 6. in cap.15. Exod. Cyprianum lib. 4. epist. 6. Lactantium lib. 4. cap. 26. & 27. Nazianzenum oratione 1. in Iulianum. Nyssenum in vita Gregorij Thaumaturgi. Epiphanium hæres. 30. Chrysostomum homil. quòd Christus sit Deus. Ephrem in lib. de armatura spirituali. Palladium in hist.

in hist.Lausiaca,cap.2.& 54.Hieronymum in vita Hilarionis· Sulpitium in vita S.Martini.Augustinum lib.22.de ciuit.Dei, cap.8. Prudentium in hymno ante somnum. Paulinum Natali 8. Sed nomine aliorum audiamus.ATHANASIVM in libro de Incarnatione & salutari aduentu Domini: *Signo crucis,*inquit,*omnia magica compescuntur,& veneficia inefficacia fiunt.* Et infrà: *Veniat, qui istorum dictorum experimentum capere velit,& in ipsis præstigiis dæmonum,& imposturis vaticiniorum, & in miraculis magiæ vtatur signo crucis ab ipsis deriso, nomenq; Christi inuocet,& videbit, quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquiescant, magiæ & veneficia iaceant.*

Est autem OBSERVANDVM,tribus modis operari signum crucis in dæmonibus terrendis. PRIMO, ex apprehensione ipsorum dæmonum. SECVNDO,ex deuotione hominis.TERTIO, idque potissimùm ex instituto Dei, atque adeò ex opere operato. Ac primum dubium esse non potest, quin dæmon, cùm signum crucis fieri videt, recordetur se Christi cruce deuictum, ac proinde horreat illud signum suæ calamitatis, & fugiat, quomodo canes fugiunt, cùm baculum, aut lapides vident. Deinde vim habet hoc signum ex deuotione hominis se signantis,eo modo,quo vim habet oratio vocalis.Est enim signum crucis quædam inuocatio meritorum Christi crucifixi signo expressa;loquimur enim corde,ore,& nutibus.Itaq; opponere Diabolo,& cuiuis malo signum crucis,est opponere Christi passionem, id est,inuocare Deum per Christi merita. Quocirca tunc effectus magis procedit ex interna fide & deuotione, quàm ex ipsa figura crucis, sicut cùm oramus voce, & impetramus, impetratio non tribuitur sono vocis, sed fidei,& deuotioni.Præter hos duos modos est etiam tertius ex Dei institutione,& ex opere operato. Nam sæpe homines Iudæi,vel Ethnici, sine vera fide,aut deuotione signo crucis adiuti sunt, vt patet de Iuliano apostata apud Nazianzenum orat.1. in Iulianum. & de Iosepho Hebræo apud Epiphanium hæresi 30. & de alio Hebræo apud Gregorium lib.3.Dialogor. cap.3.Quare S.AVGVSTINVS lib.83.qq.q.79.*Nec mirum,*inquit, *quod hæc signa valent, cùm à bonis Christianis adhibentur, quando etiam cùm vsurpantur ab extraneis, qui omnino suum nomē ad istam militiam non dederunt, propter honorem*

tamen excellentissimi Imperatoris valent. Cùm autem non cedunt his signis huiusmodi potestates, Deus ipse prohibet occultis modis, cùm id iustum, atque vtile iudicat. Nam nullo modo illi spiritus audent hæc signa contemnere, contremiscunt hæc vbicunque illa prospexerint. Hæc ille.

TERTIA propositio: *Potest Ecclesia instituere nouas cæremonias, non quidem ad iustificandum impium, sed ad alios effectus spirituales.* NOTA pro explicatione, cæremonias ab Ecclesia institutas tribus modis posse esse vtiles. PRIMO, ad ornandum, & repræsentandum aliquod mysterium religionis, & eo modo iuuandos rudiores; & de hoc inter Catholicos nulla potest esse dubitatio. SECVNDO, ad morbos curandos, & dæmones pellendos, & peccata venialia purganda, & alia id genus, idq; per modum impetrationis, vt cùm Ecclesia benedicit candelas, palmas, agros, &c. Ista enim valent ad effectus illos, ad quos instituuntur ex vi orationum Ecclesiæ, quæ sine dubio exaudiuntur; & de hoc etiam non est quæstio apud Catholicos. TERTIO modo probabile est, posse Ecclesiam instituere eiusmodi cæremonias ad eosdem effectus per applicationem Christi meritorum; ita vt ex opere operato illos effectus producant, quomodo Sacramenta ex opere operato iustificant. Christus enim sine dubio meruit Ecclesiæ suæ non solùm gratiam, & gloriam, sed etiam omnia alia beneficia, quæ illi vtilia esse possunt. Et quidem ad gratiam, & iustificationem impij consequendam instituit ipse Sacramenta, quibus applicentur ipsius merita; nec licet iam alia signa instituere ad effectum illum principalem: ad alia beneficia minora reliquit Ecclesiæ potestatem, vt instituat signa, quibus applicentur ipsius merita. Ita quidam disputant, sed non est hoc vsque adeò certum, præsertim cùm videamus non habere signa ista infallibilem effectum. Quanquam posset dici habere effectum infallibilem, si id sit vtile hominibus, non autem absolutè, quia sæpe non expedit nobis ea beneficia consequi: quomodo de extrema Vnctione dicere solemus, quoad effectum sanitatis corporalis.

Sed quidquid de hoc sit; nostra propositio solùm asserit contra hæreticos, licere Ecclesiæ instituere nouas cæremonias, non ad iustificandum à peccatis mortalibus, sed ad alios fines. Probatur PRIMO exemplis Synagogæ, vel hominum priua-

priuatorum in Testamento veteri. Non est enim vlla ratio, cur non possit Ecclesia Christi id, quod sine Dei mandato expresso, quanquam non sine Dei inspiratione, aliqui priuati homines vel Synagoga poterat. Gen.28. Iacob cùm nondum Patriarcha esset, sed priuatus homo, Deo quidem vt videtur, impellente non tamen expresse mandante, nouam cæremoniam excogitauit. Erexit enim lapidem in titulum, fundens oleum desuper, & vocauit nomen loci illius Bethel in memoriam visionis, quam in eo loco habuerat. Item Synagoga Iudæorum auctore Mardochæo addidit nouum festum diem solennem omnibus celebrandum, quem Deus nõ instituerat in lege, vt habemus Ester 9. Idem factum est tempore Iudith in additione alterius festi; sic enim legimus cap.vlt. *Dies autem victoriæ huius festiuitatis ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore, vsque in præsentem diem.* Neq; obstat, quod hunc librum hæretici non recipiunt: satis enim est nobis, si fidem illi habeant, quam habent Liuio, aut Salustio; non enim hîc agitur de aliquo abstruso dogmate, sed de historia rei gestæ. Simile habemus in Machabæis lib.1.cap.4. vbi instituitur nouum festum dedicationis altaris, ad quod festum celebrandum, etiam Dominus ipse in Hierusalem ascendit, Ioan.10.

SECVNDO probatur ex Apostolorum exemplo. Apostoli enim Actor.15. congregati in Concilio, nouam cæremoniam instituerunt, nimirum vt Gentiles abstinerent à sanguine, & suffocato; quod certè nusquam Deus iusserat, nisi Iudæis, & præterea iam erat euacuata, & abrogata lex illa Iudaica per Christi mortem. Vnde fuit verè noua cæremonia illa Apostolorum instituta ad alium finem, quàm olim Iudaica; vnde vocatur dogma Apostolorum Actor.16. Et præterea iam suprà probauimus multa alia Apostolos instituisse, licet in Scripturis non habeantur. Nulla autem est ratio, cur non possit modò Ecclesia, quod tunc poterat. Non enim Apostoli id fecerunt ex aliqua noua reuelatione sibi concessa, sed ex potestate ordinaria gubernandi Ecclesiam; vt patet ex eo, quod Concilium coegerunt, & collatis sententiis statuerunt, quod vtile esse iudicârunt.

TERTIO; Si Ecclesia non posset id facere, vel repugnantia esset ex parte Ecclesiæ, vel ex parte cæremoniarum, vel ex parte noui-

nouitatis, id est, vel non posset, quia non habet auctoritatem aliquid statuendi, vel quia cæremoniæ (vt dicit Brentius) sunt propriæ Testamenti veteris, proínde non conueniunt Testamento nouo, vel quia non licet aliquid addere cæremoniis à Christo institutis: At nihil horum dici potest: nam Ecclesiam posse aliquid statuere, manifestè patet, vel ex eo, quod ab initio fidei singulis ætatibus, Concilia celebrata sunt, quæ semper canones ediderunt: damnare autem omnia Concilia, manifesta insania esset; vt interim omittam argumenta plurima, quibus hoc ipsum alibi demonstrauimus. Non repugnare autem cæremonias nouæ legi, patet ex Sacramentis a Christo institutis, quæ sunt verissimæ cæremoniæ, vt etiam aduersarij concedunt. Denique non repugnare ipsam nouitatem, patet, quia nusquam Dominus prohibuit, ne adderemus cæremonias ad Sacramenta ipsius commodius, & vtilius ministranda. Immò cùm Dominus paucissimas cæremonias instituerit, nec tradiderit modum, quo ministrari deberent, id reliquit sine dubio prouidentiæ pastorum ipsius Ecclesię, vt rectè docet Augustinus epist. 118. cap. 6.

QVARTA propositio: *Cæremoniæ ab Ecclesia institutæ non possunt omitti sine peccato, etiam citra scandalum.* Hæc pendet ab alia quæstione, An leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia: quam disputauimus lib. 4. de Pontifice, cap. 15. & sequentibus. Ratio præcipua est ex Paulo Rom. 13. *Non est potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et infrà: *Ideoque necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Quæ sententia etiamsi ab Apostolo applicetur in particulari temporalibus Principibus, cùm subiungit: *Si malè egeris, time; non enim sine caussa gladium portat.* tamen sententia est generalis de omnibus habentibus potestatem, vt Caluinus concedit lib. 4. Instit. cap. 10. §. 5. & patet ex illis verbis: *Non est potestas, nisi à Deo.* Ista enim propositio æquiualet huic; Omnis potestas à Deo est. Esse autem in Ecclesia potestatem quandam Præpositorum supra ceteros, negari non potest, cùm id Scriptura passim doceat, vt Rom. 12. *Qui præest, in solicitudine.* 2. Cor. 13. *Hæc absens scripsi, vt non præsens durius agam secundum potestatem, quam dedit mihi Dominus.*

nus. Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris*. Efficitur igitur, vt qui leges Ecclesiæ non seruant, peccent in conscientia. Id enim significant illa omnia: *Dei ordinationi resistunt*: &, *ipsi sibi damnationem acquirunt*: &, *necessitate subditi estote*: &, *non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam*. Vide plura loco citato.

Sed in particulari, quòd cæremoniæ non sint omnes liberæ obseruationis, probatur ex eo, quod propter cæremonias natæ sunt in Ecclesia grauissimæ dissensiones, & sub pœnis grauissimis impositæ sunt leges de cæremoniis, & tandem hæretici habiti sunt, qui non obediebant. Quæ omnia sunt argumenta manifesta, rem istam non esse liberam: non enim de rebus liberis nascuntur dissensiones.

PRIMA dissensio in Ecclesia fuit ob cæremonias legales, quę dissensio sopita est ab Apostolis Act. 15. Vbi cùm dicunt: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, præter hæc necessaria, vt abstineatis vos à sanguine, &c.* non vocarent onus legem cæremonialem; neque rem necessariam, nisi obligaret in conscientia.

SECVNDA dissensio fuit de die Paschatis, hoc est, de alia cæremonia. Et tanti fecit Ecclesia hanc cæremoniam, vt Victor Papa I. totam Asiam separare voluerit ab vnitate fidelium, quòd nollent Asiatici in ea re parere. Testis est Eusebius lib. 5. hist. cap. 25. Deinde verò Concilium Nicænum propter istam quæstionem potissimùm conuenit, vt scribunt Epiphanius hæres. 70. & Constantinus in epistola sua apud Eusebium lib. 3. de vita Constantini: & Athanasius in epistola de synodis Arimini, & Seleuciæ: vbi etiam addit Concilium Nicænum disertis verbis imperasse, vt omnes obedirent. Et Concilium Antiochenum paulò pòst celebratum excommunicat can. 1. eos, qui legem Concilij Nicæni de Paschate non seruant. Denique à Patribus habiti sunt hæretici, qui eam cæremoniam diuerso modo seruare volebant, vt patet ex Epiphanio hæres. 50. Augustino hæres. 29. & Theodoreto lib. 3. de fabulis hæreticorum.

TERTIA dissensio fuit de ritu Baptismi, an hæretici verè baptizarent. Quæ etiam dissensio multū exercuit Ecclesiam, & multa inde Concilia facta sunt, & tandem habiti sunt hæretici

retici Donatistæ, quòd non obtemperarent definitioni Concilij generalis. Vide Eusebium lib.6.hist.cap.3.& Augustinum in magna parte tomi 7.

Aliæ fuerunt postea dissensiones de delectu ciborum, de temporibus ieiuniorum, de diebus festis, peregrinationibus, vigiliis, cereis, aliisque cæremoniis, ob quas numerati sunt inter hæreticos Encratitæ apud Epiphanium hæresi 46. & Augustinum hæresi 23. Deinde Manichæi, qui plurimas cæremonias Ecclesię reiiciebant apud Augustinum lib.20. contra Faustum, cap.3.& 4. Deinde Eustatiani apud Socratem lib.2. cap.33. tum Aëriani apud Epiphanium hęres. 75. & Augustinum hęres.53. tum Vigilantius apud Hieronymum in libro contra Vigilantium. Inde Claudius Taurinensis apud Ionam in libris tribus de sacris imaginibus. Inde Petrobrusiani apud Bernardum in epist.240. Inde VValdenses apud Guidonem in summa de hæreticis: & Thaburitæ apud Æneam Syluium libro de origine Bohemorum, cap.35. Denique Ioannes VViclefus apud Thomam VValdensem, tomo 3. de Sacramentalibus.

Vltimò probatur hæc propositio: quia si libera esset cęremoniarum obseruatio, nullo modo fieri posset, vt aliquis ordo, & vniformitas in Ecclesia seruaretur. Si enim nunc vix seruatur vniformitas in rebus quibusdam pręcipuis, cùm tam seuerè id pręcipiatur, quid fieret si esset res libera? Et tamen iubet Apostolus 1. Corinth.14. vt omnia honestè, & secundum ordinem fiant. Quæ ratio Caluinum mouit, vt cęremonias suas voluerit lege sanciri. Nam lib.4. Instit.cap.10. §.27. dicit, dissolui suis neruis, & deformari, ac dissipari Ecclesiam, si vnicuique liceat mutare cęremonias, & §.31. dicit, libera quidem conscientia debere seruari cęremonias, sic tamen, vt non contemptui habeantur, nec supina negligentia prætereantur: & infrà dicit, non esse crimen si per imprudentiam, aut obliuionem aliquid omittatur; vbi indicat esse crimen si per contemptum, vel crassam negligentiam omittantur. At nihil aliud Ecclesia de suis cæremoniis docet.

QVINTA propositio: *Cæremoniæ non sunt res indifferentes, sed sunt res vtiles, meritoriæ, & pars quædam cultus diuini.* Probanda sunt hęc omnia per partes. Ac PRIMVM, quòd cęremonię sint vtiles, probatur his rationibus. PRIMO; Cęremonię,

moniæ, vt oriuntur ex interna pia affectione, & deuotione, ita etiam illam conseruant, nutriunt, augent, vt Augustinus docet libro de cura pro mortuis, cap. 5. & epist. 119. cap. 11. & lib. 9. Confess. cap. 6. & 7. Et nos ipsi hoc experimur, cùm intramus Basilicas ornatás, & mundas, & crucibus, ac sacris imaginibus, & aris instructas, & accensis lampadibus, deuotionem facillimè concipimus: contrà autem cùm ingredimur templa hæreticorum, vbi nihil est, nisi sedes ad concionandum, & mensa lignea ad cœnam faciendam, videmur ingredi profanam aulam, non domum Dei.

SECVNDA vtilitas est, quòd nõ solùm affectum, sed etiam intelligentiam iuuant cæremoniæ, vt Augustinus docet eadem epist. 119. cap. 7. & præsertim rudibus sunt cæremoniæ loco Scripturæ, vel picturæ. Adde, quòd aliquando ex vetustis cæremoniis melius persuadentur aliqua dogmata, quàm multis testimoniis. Certè S. Augustinus lib. 1. de peccatorum merit. & remiss. cap. 34. & lib. 6. in Iulianum, cap. 2. apertissimè se probare putauit, peccatum originale esse in paruulis ante Baptismum, quia secundum vsum Ecclesiæ exorcizantur, & insufflantur, & iubentur per ora gestantium abrenunciare Diabolo, & operibus eius.

TERTIA vtilitas est, quòd iuuant memoriam. Nisi enim quotannis repræsentaremus variis cæremoniis Domini ortum, apparitionem, passionem, aliaque mysteria redemptionis, facilè mandarentur obliuioni tam insignia beneficia.

QVARTA est exercitium fidei. Valde enim fidem exercemus cùm contra Diabolum armamur signo crucis, vel aqua benedicta, vel similibus rebus. Protestamur enim ea cæremonia nos certò credere, tantam esse potentiam crucifixi, vt ad eius solam imaginem dæmones fugiant.

QVINTA est conseruatio religionis. Id enim cæremoniæ præstant, ne religio vilescat, & contemnatur, & sic paulatim pereat. Nam excellentia religionis nostræ præcipua, quia spiritualis est, nõ facilè perspicitur à nobis, qui corporei sumus. Ideò non proponuntur nuda mysteria, sed vestiuntur, & ornantur, vt externam quãdam maiestatem sensibus obiiciant, & per eam maiori cum reuerẽtia ab ipsa mente percipiãtur. Itaq; id sunt cæremoniæ religioni, quod sal carnib⁹, & cortex medullæ. Quocirca rectè Augustinus lib. 19. contra Faustum,

cap. 11.

cap.11. affirmat nullam religionem, neque veram, neque falsam sine cæremoniis posse consistere. Atque hinc apud veteres, Theologum esse, nihil erat aliud, nisi scire, quæ numina, quibus cæremoniis colerentur, vt ex Platone intelligi potest in Dialogo de regno. Et apud Iudæos summum quid fuisse, scire cæremonias, patet ex cap.18.Exod. vbi Ietro monet Mosem, vt iudicia ciuilia committat aliis, ipse autem doceat populum cæremonias, & ritum colendi. Apud Christianos quoque fuisse etiam in magno pretio cognitionem cæremoniarum, vel vna quæstio de Paschate, abundè demonstrat. Quod idem colligitur ex Basilio epist.63. Leone epist.4. Innocentio epist.1.ad Decentium, qui reprehendunt Episcopos, qui cæremonias ignorant.

SEXTA est distinctio Catholicorum ab hæreticis. Nam Sacramenta sunt quidem symbola quædam, quibus discernimur ab infidelibus, tamen ab hæreticis vix per Sacramenta distingui possumus, sed per cæremonias optimè distinguimur. Hoc enim tempore signum crucis, abstinentia à carnibus feria sexta, & similia sunt optima signa distinguentia Catholicos ab hæreticis. Hac de caussa initio Ecclesię mutârunt Apostoli Sabbathum in Dominicam, ne videremur iudaizare: & Epiphanius in fine librorum contra omnes hæreses, recensuit cęremonias Ecclesię, vt indicaret quasdam veluti notas, quibus Ecclesia ab omnibus sectis discernitur. Hinc etiam sancti viri semper maluerunt mori, quàm cogi ad aliquam cæremoniam dimittendam, cùm intelligerent non abiicere signum militiæ, nisi militiæ desertores. Testis est S. Eleazarus lib.2.Machab.cap.6. qui maluit occidi, quàm simulare se comedisse carnem suillam, ne eo modo videretur religionem suam deseruisse: quem postea sequuti sunt septem fratres Machabæi lib.2.cap.7. Testis est etiam ille, qui Tertulliano auctore in lib. de corona militis, mori maluit, quàm cum ceteris militibus laurea coronari: quoniam apud Christianos tum cæremonia erat id non facere.

Iam verò, quod sint meritoriæ, ac Deo placeant, PROBATVR, quia omnia opera virtutum Deo placent, & apud eum præmium merentur, si fiant vt oportet, id est, cum fide & charitate. Sunt autem cæremonię opera virtutum. Nam vt minimùm sunt actus religionis, sæpe etiam sunt actus simul religionis,

gionis, & alicuius alterius virtutis, & denique cùm sunt imperatę, sunt etiam actus obedientię. SECVNDO, professio fidei exterior Deo placet, vt patet Matth.10. *Qui me confessus fuerit, &c.* Et Rom.10. *Ore confeßio fit ad salutem.* Sed cæremoniis profitemur fidem, vt patet; quia non minus cognoscet Turca me esse Christianum, si videat me venerari crucem, quàm si dicam me esse Christianum. Vnde etiam aduersarij fatentur, per Sacramenta nos protestari fidem. TERTIO, Deo placet fides, spes, charitas, deuotio, & omnis interior actus bonus; ergo etiã placebunt actus exteriores, qui partim sunt effectus interiorum, partim illos ipsos (vt diximus) augent & conseruant. Vnde Exod.17. cùm Moses oraret eleuatis manibus, populus Dei vincebat, cùm dimitteret manus, vincebatur.

Quod autem dici possint pars cultus diuini, PROBATVR; Nam ipsa naturalis ratio docet hominem, qui constat animo & corpore, debere Deum honorare & colere, & animo per actus interiores, & corpore per exteriores. Vnde CYPRIANVS in sermone de oratione Dominica: *Cogitemus,* inquit, *nos sub conspectum Dei stare: placendum est diuinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis.* SECVNDO, omnes aliæ virtutes, licet in animo consistant principaliter, tamen consummantur per actus exteriores, vt patet de temperantia, fortitudine, & ceteris; cur ergo non idem dicamus de religione? Et confirmatur, quia si oratio vocalis omnium consensu est cultus Dei, cur non etiam adoratio corporalis? Vt enim oratio vocalis est cultus, quia est signum mentalis; ita adoratio erit cultus, quia est signum internæ adorationis. TERTIO, natura docet, Deum esse colendum summo modo, cùm sit summum Esse. At magis colit qui corpore, & animo, quàm qui animo tantùm; igitur corporalibus cæremoniis Deus potest coli. QVARTO, Deus verè offenditur, & ignominia afficitur non solùm actu interno, sed etiam externo; igitur honorandus est non solùm actu interno, sed etiam externo.

Sed ad hæc omnia responderent aduersarij, non negare se, quin aliquibus cæremoniis Deus coli possit, & debeat, sed id negare de cęremoniis ab hominibus inuentis. Deo enim non placet vllus cultus, quem ipse non instituit, aut certè, cui non dederit testimonium verbo suo.

At contra; Nam aut requiritur, vt in particulari, & expreſsè Deus approbauerit cultum, aut ſufficit ſi in genere, & in virtute probauerit. Non poteſt dici primum, Deo videlicet non placere cultum, quem ipſe in particulari expreſsè non probauerit. Nam ſine dubio placuit illi cultus Abel, qui obtulit de adipibus gregis ſui, Geneſ. 4. & Hebr. 11. & tamen hoc Deus non præceperat: & ſimiliter placuit cultus Iacob, qui erexit lapidem in titulum, Geneſ. 28. & cultus B. Virginis, quæ vouit perpetuam virginitatem, quam Deus nuſquam imperauerat: ergo ſatis erit, ſi in genere Deus aliquid commendauerit. Et hoc fatetur Caluinus. Nam lib. 4. Inſtit. cap. 10. §. 30. probare volens geniculationem in oratione eſſe bonam, immò & diuinam, adfert illud teſtimonium Apoſtoli, 1. Cor. 14. *Omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in vobis;* ac dicit, geniculationem eſſe bonam, & diuinam, quia in genere indicatur à Paulo in illo decoro, quod pręſcribit in oratione. At hoc modo omnes noſtræ cæremoniæ ſunt bonæ, & diuinæ: nam indicantur in genere à Deo, & probantur multis modis. PRIMO, in hoc ipſo teſtimonio Pauli non magis includitur geniculatio, quam cereorum accenſio, & ſacræ veſtes, & alia id genus. SECVNDO, cùm Deus iubet obediri præpoſitis, in genere iubet ſeruari omnes leges Eccleſiaſticas; quarum non paucę ſunt de cęremoniis. DENIQVE, Deus eſt auctor omnium virtutũ; nam Sap. 8. dicitur de diuina Sapientia: ***Sobrietatem, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus nihil eſt in vita vtilius hominibus.*** vbi enumerantur quatuor virtutes Cardinales, ad quas omnes aliæ reducuntur. Deus ergo docet, & commendat religionem, quę eſt pars iuſtitię, & proinde cultum externum, qui eſt pars quædam religionis.

SEXTA propoſitio: *Sapientiſsimè inſtitutum eſt, vt in Eccleſia Latina, Latinè Sacramenta adminiſtrentur.* NOTA PRIMO; Cùm de lingua, qua Sacramenta miniſtrari debent, agitur, debere excipi Matrimonium. Quia enim Matrimonium conſiſtit in conſenſu mutuo, neceſſariò requirũtur verba, vel nutus, qui ab vtraque parte intelligantur. Et ſimiliter Confeſſio peccatorum debet fieri lingua vtrique nota: licet Confeſſio non tam ſit Sacramentum, quàm Sacramenti materia.

Nota SECVNDO; Non eſſe de iure diuino, qua lingua Sacramen-

cramenta miniſtrentur, neque id ad eſſentiam Sacramentorum pertinere: tam enim valebit Baptiſmus, ſi miniſtretur Latinè, quàm ſi Italicè, vel alia lingua: tamen ob multas, eaſque grauiſſimas cauſſas, viſum eſt Eccleſiæ, & ipſi Spiritui ſancto, qui eam regit, vt Sacramenta non miniſtrentur lingua vulgari, niſi fortè in caſu neceſſitatis.

Nota TERTIO; Nos loqui de Eccleſia Latina: nam in Eccleſia Græca rectè faciunt, cùm Græca lingua vtuntur, & in Eccleſiis Syriæ, cùm vtuntur lingua Chaldaica. Nam requiritur ad miniſterium Sacramentorum lingua non vulgaris, ſed quę tamen non ſit omnino incognita, ſaltem doctis, alioqui non inuenirentur paſtores, & miniſtri neceſſarij. Tales autem ſunt lingua Græca, Chaldaica, & Latina: nulla enim eſt vulgaris, & tamen quælibet eſt communis, & nota peritis in ſuis regionibus. Idem ferè dici poteſt de Arabica, quæ nunc eſt communis multis orientalibus Prouinciis, & in ea celebrantur officia diuina, ſed alia eſt Arabica vulgaris, alia Arabica, qua vtuntur in ſacris.

PROBATVR hæc propoſitio PRIMO, ex Eccleſiæ antiqua conſuetudine. Eccleſia Latina ſemper Latinè Sacramenta miniſtrauit, licet iamdiu deſierit lingua Latina eſſe vulgaris. Id patet ex Iſidoro, Alcuino, Amalario, Rabano, Strabone, Micrologo, Ruperto, Thoma VValdenſi, qui ſcripſerunt de diuinis officiis in Hiſpania, Gallia, Germania, Italia, Anglia, quo tempore lingua Latina nuſquam erat vulgaris, & apertiſſimè docent, lingua Latina Sacramenta miniſtrari ſolita. Deſcribunt enim Latinè totum ritum, & formalia verba, quibus vti oportet. Prӕterea in Sacramentis miniſtrandis ſemper leguntur aliquę partes diuinæ Scripturę, & maximè apud aduerſarios: at non exſtabant tunc Scripturæ, niſi Hebraicè, Græcè, & Latinè, vt patet ex Beda lib.1.hiſt. Gentis ſuæ, cap.1. vbi dicit, in Anglia ſua ætate fuiſſe quatuor linguas vulgares, ſed Latinam fuiſſe communem omnibus ratione Scripturarum. Rabanus quoque lib.3.de Inſtitut. Clericorum, cap.8. dicit, non exſtitiſſe ſua ætate, niſi in his tribus linguis diuinas literas. Denique non proferent aduerſarij editionem Germanicam, vel Gallicam, vel etiam Hiſpanicam, aut Italicam Scripturarum, niſi à paucis annis factam. Poſſent obiicere editionem Gothicam, quam Vlphilas Epiſcopus Gothorum

fecisse dicitur in Tripartita histor. lib. 8. cap. 13. & apud Socratem lib. 4. cap. 27. Sed Episcopus ille non prius id fecit, quàm Arianus cum toto suo populo esse cœpit. ADDE vltimò duo exempla, quæ apertè indicant olim non fuisse vsum linguæ vulgaris in Sacramentorum celebratione. VNVM est Morauorum, qui vt est apud Æneam Syluium de origine Bohemorum, cap. 13. impetrârunt à Pontifice Romano, vt possent officia diuina celebrare lingua Sclauonica. ALTERVM Bohemorum, quibus idem petentibus, negauit Gregorius VII. vt est in 7. lib. epistolarum eius. At si fuisset vsus communis tunc linguæ vulgaris, non petiissent hanc licentiam.

SECVNDO probatur ratione. Nam nulla est necessitas, quæ cogat lingua vulgari Sacramenta ministrari, & contrà multa sunt incommoda, si id fiat. Non esse vllam necessitatem probatur. Nam si vlla esset necessitas, ea maximè, vt intelligant id quod dicitur, qui Sacramenta percipiunt: at hæc non est vera necessitas. Nam verba Sacramentorum aut diriguntur ad elementa, vt consecratio Eucharistiæ, benedictio aquæ, & olei; elementa autem nullam linguam intelligunt: aut diriguntur ad Deum, vt formæ verborum deprecatoriæ, qualis est in extrema vnctione. Deus autem omnes linguas intelligit: aut diriguntur ad personas; sed consecrandas, vel absoluendas, non autem instruendas, & docendas, vt in Baptismo, & Absolutione, & proinde per accidens est, si persona intelligat. Cuius signum est, quia verissimè, & efficacissimè baptizantur, & reconciliantur etiam ij, qui non vtuntur ratione, vt patet in Baptismo infantium, & in Reconciliatione ægrotorum, qui sunt à sensibus alienati: quos posse reconciliari, vt etiam baptizari, si Baptismo careant, docet Augustinus lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 26. & 28. & Concilium IV. Carthaginense, can. 76. & Leo I. epist. 91. ad Theodorum. Adde, quod nulli ferè sunt in Ecclesia Latina adulti tam rudes, qui non intelligant verba Sacramentorum, licet Latina, aut certè non intelligant in genere per ea verba sibi tale, aut tale Sacramentum ministrari.

Esse autem incommodum, si vtamur lingua vulgari, patet PRIMO, quia impeditur commercium Ecclesiarum; non enim poterunt conuenire in Ecclesiis Germanorum, Anglorum, Polonorum, Itali, Galli, Hispani, neque contrà. Quod

multum

multum nocet vnitati, & communicationi, quæ deberet esse inter membra vnius corporis. Et præterea cogerentur Christiani extra suas regiones carere diuinis officiis.

SECVNDO, Sacramenta requirunt maiestatem, & reuerentiam quandam, quæ certè melius conseruatur, si vtamur lingua non vulgari, & communi. Quomodo enim æquum est vt in Sacramentis ministrandis vtamur alia domo, aliis vestibus, aliis instrumentis, quàm ordinariis, & quotidianis: ita par esse videtur, vt vtamur alia lingua. Nec tamen somniamus, vt putat Kemnitius, linguam Latinam esse magis sacram, quàm sint ceterę, sed hoc ipso dicimus eam habere plus venerationis, quod non est vulgaris.

TERTIO expedit, vt verba Sacramentorum conceptis verbis, & eodem modo ab omnibus proferantur, vt periculum caueatur mutationis, vel deprauationis. Id autem facillimè seruabitur, si eadem lingua omnes vtantur; difficillimè, si diuersis.

QVARTO, si lingua vulgari Sacramenta ministrentur, aperietur porta latissima ignorantię: contenti enim erunt ministri, si sciant legere. Itaque paulatim obliuiscentur linguam Latinam, atque ita non legent Patres, & proinde non intelligent Scripturas.

CAPVT XXXII.

Soluuntur obiectiones contra cæremonias.

IOANNES Caluinus lib.4.Instit.cap.10.multa obiicit contra cæremonias, quæ ordine refellenda sunt. PRIMVM argumentum, §.2. *Apostolus* 1.*Corinth.*7.*ne vna quidem in re laqueum iniicere ausus est; neq; id nulla caussa. Prospiciebat enim quantum vulnus infligeretur conscientiis, si earum necessitas illis imponeretur, quarum relicta esset à Domino libertas.*

RESPONDEO; Agit Apostolus eo loco de continentia virginali, quam Dominus non imperauerat, sed consuluerat; & sanè æquum fuerat, vt Apostolus non faceret præceptum, quod Dominus consilium esse voluit. At non eadem est ratio aliarum rerum, de quibus Dominus nihil in particulari præscripsit. Illa enim possunt ab Ecclesia, vel imperari, vel cõsuli,

prout res ipsę requirunt. Vnde idem Apostolus, qui continentiam imperare noluit, multa alia imperauit, & præter cetera 2. Thess. vlt. sic ait: *Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur.* Et Apostoli Actor. 15. imposuerunt Gentibus onus abstinẽdi à sanguine, & suffocato, & necessarium id esse dicunt; & tamen Dominus liberum id reliquerat.

SECVNDVM argumentum, §. 8. *Apostolus in epistola ad Colossenses docet, non esse de vero Dei cultu petendam ab hominibus doctrinam: quia Dominus fideliter nos, & ad plenum instituit, qualiter sit colendus. Quo hoc demonstret; primo capite dicit in Euangelio contineri omnem sapientiam, qua perfectus reddatur homo Dei in Christo: initio secũdi capitis dicit, omnes thesauros sapientiæ & scientiæ in Christo esse absconditos: inde postea concludit; Caueant fideles, ne per inanem Philosophiam abducantur à grege Christi secundum constitutiones hominum: in fine autẽ capitis maiore adhuc fiducia damnat omnes* ἐθελοθρησκείας, *hoc est, fictitios cultus, quos homines sibi ipsis comminiscuntur, vel ab aliis accipiunt, & quacunque de cultu Dei tradere præcepta ex se audent.*

Respondeo PRIMVM, epistolam illam ad Colossenses, nihil habere contra Ecclesiasticas leges de cæremoniis. Nam vt ex Chrysostomo, Ambrosio, Theodoreto, Theophylacto & Oecumenio constat, scripta est contra Simonem Magum, & alios eius temporis hæreticos, & impostores, qui persuadebãt hominibus, per Angelos quosdam oportere accedere ad summum Deum, nec sufficere Christum; & prętерea obtrudebant Christianis cæremonias, partim Iudaicas, partim Ethnicas. Hinc igitur in 1. cap. fusè tractat de excellẽtia Christi, ac dicit, eum esse caput omnium, & super omnia, & Angelos ab ipso, vt auctore pendere. Deinde in 2. cap. monet, ne decipiantur per Philosophiam, videlicet Platonis, & similium, qua vtebantur Simoniani, & Gnostici, & simul arguit eos, quod Sabbatha, & neomenias seruent, quę Iudaica sunt, & euacuata per Christũ; & quod abstinerent à cibis quibusdam, vt immundis; & quod in religione Angelorum ambularent, putãtes per eos tantùm ascendi posse ad Deum; quæ omnia sunt falsa & superstitiosa.

Deinde RESPONDEO ad singulas propositiones Caluini. PRIMA est; *Christus ad plenum nos instruxit de vero Dei cultu.*

RESPON-

RESPONDEO, id verum esse de instructione generali, non autem de particulari, vt ipse etiam Caluinus fatetur infra, §. 30. vbi agit de geniculatione.

SECVNDA est: *Apostolus docet non esse petendam ab hominibus doctrinam de vero cultu.* RESPONDEO, docet non esse petendam ab hominibus, qui contraria Christo doceant, vt erant Philosophi, & Simoniaci, sed benè esse petēdam ab hominibus, qui super Christum ædificant, & secundum eius regulam, & doctrinam docent in particulari, quod ille solùm in genere indicauit. Ipse enim ait, Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit.*

TERTIA est: *Apostolus damnat omnem cultum humanum, & voluntarium.* RESPONDEO, vocari cultum humanum, & voluntarium apud Paulum eum, qui est merè humanus, & proprio ingenio inuentus, id est, qui non est conformis fidei, & principiis doctrinæ Christi. Quæ autem ab Ecclesia docentur, nō sunt merè humana, cum Deo inspirante instituantur. Vnde 1. Cor. 14. posteaquam instituerat Paulus varios ritus in Ecclesia de ordine prophetandi, & loquendi, & vt mulieres taceant, de quibus Dominus nihil expresſè mandauerat, subiungit Apostolus: *Si quis Propheta, aut spiritualis est, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* vbi vocat mandata Domini, quia eius inspiratione data erant, ideò vult à spiritualibus cognosci. Si enim fuissent expressa Domini pręcepta, non fuisset opus spiritu ad ea cognoscenda.

Argumentū TERTIVM, §. 9. *Apostolus Gal. 5. non patitur vllo modo, vt fidelium conscientiæ in seruitutem redigantur. Non ergo licet instituere cæremonias, quæ obligent in conscientia.*

RESPONDEO, loquitur Paulus de seruitute Iudaica, qua seruierant illi sub antiqua lege, nō autem de quauis obedientia legis. Nam alioqui idem Apostolus, Rom. 13. docet, obediendum potestati: *Non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Vbi NOTANDVM est, legem veterem dici iugum seruitutis, non quia obligabat in conscientia; id enim est com mune omni veræ legi) sed quia difficillima, & laboriosissima erat, & non habebat secum annexā gratiā, qua impleri posset, amore iustitiæ: vnde vel nō implebatur, vel implebatur timore pœnę, (si qui enim amore iustitiæ illā implebant, quales Patriarchas, & Prophetas, & multos alios fuisse negari nō potest;

id non ex lege, sed ex gratia noui Testamenti habebant) & eo modo premebat, & grauabat more grauissimi iugi. Atque ab hoc iugo deterret Apostolus Galatas. Illi enim cùm circumcidi vellent, excidebant à gratia Christi, & simul obligabant se ad omnem legem seruandam: quod erat prorsus redire ad statum veteris Testamenti. Itaque Caluinus pessima fide Scripturas tractat, dum eas detorquet à vero sensu ad suam hæresim comprobandam.

Argumentum QVARTVM, §.10. & 15. *Dominus, Matth. 15. reprehendit traditiones hominum, & idem facit Isaias 29. Frustrà colunt me mandatis hominum.* RESPONDEO, in hoc §.10. sunt multa impudentissima mendacia, quæ toto sapone Geneuensi nunquam elui possent: vt, quòd Catholici interdicant coniugium, & concedant scorta; quòd grauius iudicent, si quis die Veneris modico carnis gustu linguam infecerit, quàm si omnibus diebus totum corpus scortando fœdauerit, &c. Ad loca Scripturæ, quæ etiam passim afferuntur à Philippo, Brentio, Kemnitio, & aliis, dico Dominum tria reprehendere solitum in cæremoniis Iudaicis. PRIMO, quòd quædam pugnarent cum mandatis Dei; vt erant illa Matth. 15. & Marci 7. vt filij donarent Sacerdotibus, quæ necessaria fuissent parentibus. SECVNDO, quòd multa ex Iudaicis traditionibus Pharisæorum inanes essent, & inutiles prorsus, vt lauare toties manus. Atque hæc duo genera cæremoniarum Dominus vocat mandata hominum, quòd nihil haberent nisi humanum. TERTIO, quòd quasdam alias bonas, & vtiles seruarent, sed peccarēt in modo, constituentes in eis summam religionis, & pluris istas facientes, quàm diuina mandata; & de his loquitur Dominus, Matthæi 23. nec vocat eas humanas traditiones, sed dicit: *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Cæremoniæ autem Christianæ ab Ecclesia approbatæ, non sunt primi, aut secundi generis, nec aduersarij adhuc protulerunt argumenta, sed sola mendacia, ad probandum contrarium. Quod si qui sunt inter Catholicos rudiores, qui pluris faciant cæremonias, quàm grauiora mandata, eos corrigendos putamus. Non enim probamus, quidquid homines faciũt, alioqui multa peccata approbaremus: sed id, quod facere debent secundum sanam doctrinam Ecclesiæ.

QVIN-

QVINTVM argumentum, §. 12. *Romanenses partim ex Gentilium deliriis sibi desumpserunt exemplum, partim simiarum more temerè imitati sunt veteres Iudaicos ritus, qui nihilo magis ad nos pertinebant, quàm pecudũ victima.* RESPONDEO PRIMVM, idem argumentum fecisse olim Manichæos apud Augustinum, lib. 20. contra Faust. cap. 4. & Vigilantium apud Hieronymum, in lib. contra Vigilant. quod ad Gentilium imitationem attinet. Itaque agnoscere debet Caluinus, à quibus maioribus descenderit. SECVNDO dico, si argumẽtum aliquid valeret, deberet etiam tolli Baptismus, & cœna Domini; nam etiam Gentiles vtebantur Baptismo, cùm initiarent suos Mithræ sacris; & Sacramentum etiam panis celebrabant, vt Tertullianus refert in libro de præscriptionibus. Iudæi quoque frequentissimè vtebantur expiationibus per aquam, nec eis deerant panes propositionis. Dico TERTIO, non debere mirum videri, si nostræ cæremoniæ habent aliquam similitudinem cum Iudaicis; nam erant illæ figuræ rerum nostrarum, vt 1. Corinth. 10. legimus. Eadem ratione nõ debet esse mirum si interdum nostræ similes sunt ritibus Gentilium. Diabolus enim, qui semper simia Dei esse voluit, imitari conatus est Iudaicos ritus à Deo institutos, vt loco citato Tertullianus notat, quos rerum nostrarum figuras fuisse diximus. Dico QVARTO, licet in externo symbolo sit aliqua similitudo inter nostros ritus, & ritus Gentilium, & Iudæorũ: absolutè tamen maximum esse discrimen. Nam à fine, & intentione sumunt externæ actiones speciem suam. Ritus Gentilium fiebant ad cultum Dæmoniorum: nostri fiunt ad colendum verum Deum; ideò tantùm interest inter illos & nostros, quantum inter sacrum & sacrilegium; quantum inter pietatem & impietatem, & quantum inter Deum & Diabolum. Nam etiam sacrificia erant eadem Gentilium, & Iudæorum, & tamen erant illa idololatrica, ista pia, & religiosa. Et hoc modo respondent Hieronymus Vigilantio, & Augustinus Manichæis, locis citatis. Ritus autem Iudaici boni erant, sed Christum venturum prænunciantes; nostri item sunt boni, sed ab illis diuersi, quia partim sunt in memoriam rerum præteritarum, partim ad significandam gloriam futuram.

SEXTVM argumentum, §. 13. sumitur ex epistola Augustini 119. cap. 19. qui conqueritur, quòd multitudine cæremo-

niarum ita aliqui Ecclesiam onerauerint, vt tolerabilior sit conditio Iudæorum. RESPONDEO, AVGVSTINVS loquitur de cæremoniis, quas priuati homines, & maximè mulierculæ sibi ipsis imponunt. Nam idem Augustinus ibidem loquens de cæremoniis superuacaneis, sic ait: *Omnia talia, quæ neque sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, neque in Conciliis Episcoporum statuta inueniuntur, neque consuetudine Ecclesiæ vniuersæ roborata sunt, sed diuersorum locorum, diuersis moribus innumerabiliter variantur, resecanda existimo.*

SEPTIMVM argumentum, §. 14. *Deus hoc discrimen esse voluit inter nos & Iudæos, quòd illos vt pueros docuit per signa sensibilia, nos vt viros, simplicius, sine talibus signis. Id patet ex cap. 4. Ioannis, vbi Dominus ait: Venit hora, qua veri adoratores in spiritu, & veritate adorabunt Patrem.* Et Galat. 4. *Apostolus comparat Iudæos paruulis sub pædagogo degentibus.* Idem argumentum facit Kemnitius, pag. 166. vbi dicit, vmbras, & figuras esse proprias Testamenti veteris, nos autem in noua lege luce verbi Dei admoneri, non vmbris. Similia etiam habet Brentius in Confessione VVirtembergensi, cap. vltimo, quod est de cæremoniis. RESPONDEO, discrimen inter Iudæos, & Christianos, quod ad cæremonias attinet, duobus modis intelligi posse, VNO, vt illi solas habuerint cæremonias externas, nos autem solam lucem verbi, & spiritualem, ac simplicem veritatem. Et hoc videntur sonare verba aduersariorum, ac præsertim Kemnitij: sed id manifestè falsum est. Nam Iudæi præter cæremonias habuerunt etiam lucem verbi; vnde est illud Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Nec solùm ab eis Deus cultum externum, sed etiam internum requirebat. Nam Isaiæ 29. Iudæos reprehendit Deus, cùm ait: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Et contrà Christiani, præter lucem verbi habent etiam Sacramenta sensibilia, quæ sunt vmbræ, & figuræ rerum præteritarum, & futurarum. Et sicut non repugnant nouo Testamento Sacramenta externa, & sensibilia, vt notum est; ita non repugnant aliæ cæremoniæ. Ecclesia enim Christiana, licet versetur in magna luce respectu synagogæ, tamen versatur etiam in vmbra respectu cœlestis Hierusalem. Nam per fidem, quæ obscura est, ambulamus, &

non

non per ſpeciem. ALTERO modo poteſt intelligi diſcrimen illud, quòd cultus Iudaicus, quatenus Iudaicus, id eſt, veteris Teſtamenti, erat principaliter externus, & corporalis; cultus Chriſtianus, id eſt, noui Teſtamenti, eſt principaliter internus, & ſpiritualis. Et hoc eſt veriſſimum. Nam cultus internus, & ſpiritualis à ſpiritu fidei, & charitatis procedit, qui ſpiritus eſt ipſa gratia noui Teſtamenti, & ex lege veteri nullo modo haberi poteſt. Vnde Paulus 2. Corinth. 3. vetus Teſtamentum vocat literam, nouum vocat ſpiritum. Et Ioan. 1. illud dicitur lex, hoc gratia. Denique Ioan. 4. illud: *In ſpiritu, & veritate*, ſignificat (vt exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, & Euthymius) cultum Chriſtianum eſſe in ſpiritu, vt opponitur Iudaico, qui erat corporalis, & eſſe in veritate, vt opponitur eidem Iudaico, qui in vmbris, & figuris conſiſtebat. Quamuis non malè etiam Theophylactus, & beatus Thomas in commentario eiuſdem loci illud: *In ſpiritu*, opponant Iudaico cultui, qui erat corporalis, illud: *In veritate*, opponant cultui Samaritanorum, qui erat falſitati, & errori admixtus. Vnde paulò antè Dominus dixerat: *Neque in monte hoc*, id eſt, Garizim, vbi Samaritani adorabant. *Neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem*, ac ſi diceret; Non coletis Deum deinceps cultu Samaritanorum falſo, neque cultu Iudaico, præcipuè corporali, ſed cultu Chriſtiano, qui erit in ſpiritu, & veritate, id eſt, ſpiritualis, & purus ab omni errore.

Eſt tamen OBSERVANDVM, licet cultus Iudaicus, vt veteris Teſtamenti, fuerit corporalis, tamen non placuiſſe Deo ſine ſpirituali, & ideò Deum ab eis quæſiuiſſe cultum etiam ſpiritualem, vt oſtendimus ex Iſaiæ 29. Sed qui eum præſtabant, id non ex veteri Teſtamento, ſed ex nouo habebant; ad quod iam tunc pertinere incipiebant. Sicut etiam notum eſt, timorem eſſe veteris Teſtamenti proprium, & amorem noui: & tamen Deus à Iudæis petebat, vt ex toto corde diligerent, & verè id ſancti illius temporis præſtabant, non ex vi Teſtamenti veteris, ſed ex gratia noui. Pari ratione, licet cultus Chriſtianus ſit principaliter ſpiritualis, tamen ſine corporali eſſe non poteſt in hac peregrinatione, & ideò Sacramenta, & cæremonias alias admittit, quæ cultui ſpirituali deſeruiant.

OCTAVVM

Octavvm argumentum, §. 15. *Quidquid commendationis habent opera, id totum habent obedientiæ intuitu, quam solam Deus respicit, vt testatur per Prophetam: Non præcepi de sacrificiis, & victimis, sed tantùm vt audiendo audiatis vocem meam.* Ierem. 7. & 1. Regum 11. *Nunquid vult Deus sacrificium, & non potiùs, vt obediatur voci Domini? non ergo caremoniæ, quas Deus non instituit, ipsi placere, aut meritoriæ esse possunt.* Confirmat ibidem argumentum suum, quia cæremoniæ nostræ non solùm non sunt meritoriæ, sed nec vtiles, cùm vix ab vllo intelligantur. Respondeo; Antecedens falsum esse, & contra apertissimas Scripturas. Nam Deo placuit sacrificium Abel, Hebræ. 11. quod tamen Deus non imperauerat. Et 1. Corinth. 7. *Qui non nubit, melius facit.* Et ibidem de vidua: *Beatior erit, si sic permanserit.* & tamen ibidem asserit, non esse præceptum, non nubere, etiam secundò. Et 1. Corinth. 9. contendit sibi fuisse licitum viuere de bonis eorum, quibus prædicabat, & tamen se maluisse viuere ex proprio labore, vt maiorem mercedem haberet; id enim significant illa verba: *Melius est mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.* Porrò Scripturæ illæ anteponunt obedientiam sacrificiis. Sed non ideò licet concludere; Ergo sacrificia non imperata nihil merebantur, modò cum fide, & deuotione offerrentur: cùm cõstet ex Scripturis contrarium, vt iam ostendimus. Ad confirmationem Respondeo, cæremonias Ecclesiæ facillimè intelligi saltem in genere, vt patet, si quis discurrat per cæremonias à persona, à loco, à tempore, à rebus sumptas. Quod si aliquæ cæremoniæ non ab omnibus intelligantur, vt est multitudo vestium in Missa, & signorum, tamen non carent vtilitate, etiam apud rudissimos, cùm sine dubio concilient venerationem rebus sacris. Certè Iudæi parùm admodum intelligebant, & tamen non frustrà eas acceperunt.

Nonvm argumentum, §. 17. *Annon illa semel Ecclesiæ dicta lex æterna manet? Quod præcipio tibi, hoc obseruabis, vt facias. Non addes quidquam, nec detrahes.* Et Prouerb. 30. *Non addas ad verbum Domini, neque minuas ex eo, ne te fortè arguat, inueniarisq; mendax.* Respondeo; Non prohibet Dominus in his locis quamlibet additionem. Nam siue per verbum, intelligantur libri sacri, siue præcepta moralia, aut

iudicia-

iudicialia, aut cęremonialia, ſemper inueniemus factam fuiſſe additionem. Nam poſt Deuteronomium, vbi habetur illa prohibitio additionis ad verba Domini, ſcripti ſunt omnes alij libri ſacri, tum hiſtorici, tum prophetales, & totum nouum Teſtamentum. Item multa ſunt moralia præcepta in Prophetis, & in libris Salomonis, quæ videntur addita Pentateucho: & Dauid addidit iudiciale præceptum, vt æqualiter diuiderent prædam in bello, qui pugnabant, & qui ſarcinas cuſtodiebant, 1. Regum 30. Addiderunt etiam poſteriores Iudæi cæremoniales leges de nouis feſtis diebus, Eſter 9. Iudith vltimo. & 1. Machab. 4. Prohibet igitur Dominus additionem corrumpentem; & idem eſt: *Non addes, nec minuas,* ac ſi diceret; Integrè, & perfectè obſerua, quod ego præcipio. Id patet ex ratione, quæ redditur, Prouerb. 30. *Ne fortè arguat te, & inueniaris mendax.* Non enim poteſt dici mendax, & falſarius, qui inſtituit nouam cæremoniam, modò illa nihil officiat cæremoniis Dei; ſed ille dicitur mendax, & falſarius, qui corrumpit Dei verba, aut præcepta. Poteſt autem duobus modis fieri iſta corruptio. VNO modo, ſi quis ipſis Dei verbis, aut præceptis aliquid addat, vel minuat, quo illa corrumpantur; vt ſi quis in ſacrificiis Chriſti offerret panem ſine vino, aut panem, & vinum, & mel. ALIO modo, ſi quis venditaret pro Dei verbo librum non Canonicum, aut pro Sacramento aliquam cæremoniam à ſe inuentam: aut contra librum verè Canonicum, aut verum Sacramentum detraheret de numero librorum ſacrorum, aut Sacramentorum; quod peccatum hæretici committunt, cùm multos ſacros libros negant eſſe Canonicos, & quinque Sacramenta tollunt de numero Sacramentorum. Idem videmus in monetarum corruptione: illi enim dicũtur falſarij, qui vel ipſas monetas corrumpunt, addendo ſtannum argento, aut minuendo ipſum argentum; vel qui monetas à ſe cuſas obtrudunt pro moneta Principis. Nihil autem horum inuenient in cæremoniis Eccleſiæ.

DECIMVM argumentum, §. 23. ſumit Caluinus à tribus exemplis diuinæ Scripturæ, 4. Regum 17. Qui incolebant Samariam à feris diſcerpti dicuntur, quòd illi nouis cæremoniis Deum colerent, quas Deus non inſtituerat, 4. Regum 16. Reprehenditur Achaz, quòd nouum altare poſuerit in templo,

plo, quod quidem ad ornatum templi videri poterat: *Et tamen videmus*, inquit Caluinus, *vt Spiritus audaciam illam detestetur, non alia de caussa, nisi quod hominum inuenta in Dei cultu, impuræ sunt corruptelæ*. 4. Reg. 21. *Aggrauatur*, inquit Caluinus, *hac circumstantia crimen Manasse, quod altare nouum exstruxerit in Hierusalem*.

RESPONDEO, in his omnibus exemplis more suo Caluinum mala fide vti. Nam 4. Regum 17. non arguuntur Samaritani illi, quòd nouis cæremoniis Deum colerent, sed quod initiò non timerent Dominum, neq; colerent, quippe Gentiles erant, nec sciebant legem Dei; deinde autem edocti legem Dei, simul Deum colere incœpissent, & sua idola. Et 4. Regum 16. Achaz reprehenditur, non quod nouum altare in templo exstruxerit, sed quod iusserit fieri in templo Domini altare nouum ad similitudinem altaris idolorum, quod erat in Damasco, & remouerit altare Domini de loco suo, vt in optimo loco constitueret altare illud idololatricum. Denique 4. Regum 21. Manasses non solùm nouum altare in templo posuit, sed altare, vbi sacrificaretur idolis. Sic enim Scriptura loquitur: *Exstruxit altaria vniuersæ militiæ cæli in duobus atriis templi Domini*. Et infrà: *Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in templo Domini*. Alioqui enim nouum altare erigere in templo Domini, nullum crimen fuisset. Nam 3. Regum 8. legimus, Salomonem iussisse mediam partem atrij sanctificari ad holocausta offerenda, quoniam altare æneum, in quo offerri debuissent, non erat capax tantæ multitudinis victimarum: obtulit enim tum Salomon viginti duo millia boum, & centum viginti millia ouium. Atque hæc ex Caluino. Simili fide Scripturas tractat Melanchthon. Nam in Apologia Confessionis Augustanæ, artic. 15. præter alia, profert hæc argumenta. PRIMO, Ezech. 20. *In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere*: *Ergo non licet instituere nouos cultus sine Dei mandato*. At loquitur Ezechiel de Patribus idololatris: nam alioqui Scriptura dicit, Prouerb. 22. *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt Patres tui*. Item SECVNDO argumentatur Philippus: *Si licet hominibus instituere cultus; iam omnium Gentium cultus erunt approbandi, & illi etiam quos instituit Ieroboam*. Egregiè sanè, quasi verò liceat condere legem iniustam, si licet condere legem nouam.

TERTIO

TERTIO addit, Daniel. cap. 11. *Significat nouos cultus humanos ipsam formam Antichristi fore. Sic enim inquit; Deum Maosim in loco suo colet, & Deum, quem non nouerunt Patres eorum.* Et hoc præclarum est argumentum, quasi idem sit colere Deum verum nouo cultu, & colere nouum Deum, id est, falsum, & fictitium Deum.

Finis librorum de Sacramentis in genere.
Ad honorem DEI.

ERRATA.

Fol. 18. versu 14. inutiliter. fol. 80. v. 11. Catechumenos. fol. 95. v. 9. pronuntiat. fol. 99. v. 22. apponit.

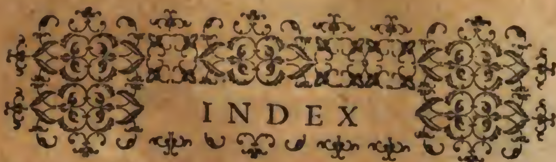
2

SECVNDI TOMI SECVNDA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE,

DVOBVS LIBRIS EXPLICATA.

A R. P. ROBERTO BELLARMINO POLITIANO, SOCIETATIS IESV.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS, De Sacramento Baptismi.

Argumentum, & partitio disputationis de Baptismo.

LIBER SECVNDVS, De Sacramento Confirmationis.

IV. *Idem*

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

LIBER VNICVS.

Argumentum, & partitio disputationis de Baptismo.

E BAPTISMO, QVAE DISPVtari solent, ad nouem capita reuocari possunt. PRIMVM *est, de nomine, & definitione.* SECVNDVM, *de materia.* TERTIVM, *de forma.* QVARTVM, *de neceßitate.* QVINTVM, *de ministro.* SEXTVM, *de suscipientibus.* SEPTIMVM, *de effectis.* OCTAVVM, *de comparatione Baptismi Christi, & Ioannis: præcipua enim comparatio circa effecta versatur.* NONVM, *de ritu, & cæremoniis. In quibus omnibus controuersiis explicandis, duos præcipuè fines intuebimur.* VNVM, *vt Canones Concilij Tridentini de Baptismo, qui habentur in 7. seßione, defendamus contra Caluini Antidotũ, et Examen Kemnitij.* ALTERVM, *vt præcipuorũ huius temporis hæreticorum sententias, & argumẽta benè intelligamus, & efficaciter, Deo adiuuãte refellamus.*

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De nomine, definitione, & partibus Baptismi.

DE NOMINE Baptismi nulla dissensio est: vtuntur enim omnes hac voce, quod in Scripturis passim habeatur. Significat autē βάπτισμα propriè immersionem. Ordinariè enim Baptismus fit per mersionem, idq; ad Christi sepulturam repræsentandam, iuxta illud Coloss. 2. *Consepulti ei per Baptismum.* Habet autem apud Patres alia multa nomina, de quibus vide pręcipuè Clementem, lib.1. Pædagogi, cap.6. Nazianzenum oratione de Baptismo, & Chrysostomum, homil. ad baptizatos; qui vocant Baptismū, illuminationem, gratiam, donum, sigillum, mysterium, expurgationem, & alia quędam: sed pręcipuum nomen, & communissimum est φωτισμὸς, id est, illuminatio: hoc em̄ præter tres citatos Patres, vtuntur omnes alij Græci posteriores, & ante eos Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, cap.2. immò & ipse Apostolus, Hebr.6. cùm ait: *Impoßibile est eos, qui semel sunt illuminati, &c.* Et cap.10. *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis paßionum.* Vnde etiam Cyrillus Hierosolymitanus Catecheses suas de Baptismo, vocat Catecheses illuminatorum. Dicitur autem Baptismus illuminatio, quia in eo infunditur habitus fidei.

Quod autem attinet ad definitionem, S. Thomas, 3. parte q.66. art.1. aliquot definitiones adfert. Sed ex Scripturis Catechismus Romanus aptissimè ita definiuit: *Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam in Verbo Vitæ.* Quæ definitio partim sumitur ex Ioan. 3. partim ex Paulo ad Ephes.5. Et quidem PRIMO loco ponitur, *Sacramentum*, quod est genus. DEINDE additur, *regenerationis*, quæ differentia est contrahens genus, & distinguens à Sacramentis veteris legis. TERTIO additur, *per aquam*, quæ est alia differentia, adhuc magis contrahens, & distinguens ab aliis Sacramentis nouæ legis. Etsi enim cetera nō dicuntur propriè regenerare, tamen iustificant impium, ac præsertim Pœnitentia: Iustificatio autem impij, præsertim hæretici, aut apostatæ, parum

aut nihil differt à regeneratione. Vnde Galat.4.Paulus, *filioli mei, quos iterum parturio.* Sed cùm additur, *per aquam*, iam perspicua differentia est. Non enim reconciliatio pœnitentium est regeneratio per aquam, sed reformatio quædam, & quasi reuocatio ab inferis.

Vbi & illud OBSERVANDVM est, Sacramentum Baptismi non esse ipsam aquam, quæ est rés permanēs, sed ablutionem, quæ est res transiens. Itaque Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam, id est, signum externum sanctificans per aquæ aspersionem. DENIQVE additur, *in verbo vitæ*, vt exprimatur etiam forma Sacramenti, quæ est præcipua pars essentiæ.

Philippus in locis, anni LVIII. tit. de sacrificio, ita definit Baptismum: *Baptismus signum est, quo Deus nobiscum agit, & recipit nos in gratiam.* Sed hæc definitio conuenit omni Sacramento, immò etiam ipsi verbo, quod tamen non est Sacramentum.

Caluinus lib.4.Instit.cap.15.§.1. ita definit: *Baptismus est signum initiationis, quo in Ecclesiæ cooptamur societatem, vt Christo insiti inter filios Dei censeamur.* Quæ definitio multa habet vitia. Nam neque est essentialis; cùm nō attingat vllam partem essentiæ Baptismi; neque explicat effectum, seu finem principalem huius Sacramenti. Nam finis principalis secundum Catholicos, immò secundum Scripturas est iustificare, & regenerare; secundum Caluinum (vt ibidem ipse subiungit) est alere fidem more diplomatis signati, qui certè finis in ea definitione non explicatur, sed solùm finis quidam secundarius, qui est testari fidelitatem, quam Deo, & Ecclesiæ debemus, & sic agnosci, ac numerari inter filios Dei.

ADDE, quòd ista definitio conuenit etiam Circumcisioni. Nam Circumcisio erat signum initiationis, quo Iudæi cooptabantur in Ecclesiæ societatem, & Christo inserebantur. Nam etiamsi Iudæorum cœtus dicatur Synagoga, quādo distinguitur contra Ecclesiam; tamen absolutè Ecclesia erat, & Ecclesia Dei veri, antequam Christum negaret. Ipse etiam Christus, licet non fuerit homo tempore Synagogæ, nisi in vltimis diebus, tamen vt Deus, semper fuit caput totius Ecclesiæ. Immò etiam, vt homo venturus, & passurus, iam tum erat caput, cui per fidem Hebræi coniungebantur, eique inserebantur. Vnde, 1. Corinth.10. Iudæi dicuntur in deserto

tentasse

tentaſſe Chriſtum. Et Apocal.13. dicitur; Agnus occiſus ab origine mundi. Eadem etiam definitio verbi Dei prædicato conuenire videtur: nam etiam per verbum Dei initiamur, & cooptamur in Eccleſiam, & Chriſto inſerimur.

CAPVT SECVNDVM.

De materia Baptiſmi.

DE materia nulla ferè diſſenſio eſt, tametſi nõ pauci errores de hac re aliquando exſtiterint, vel etiam exiſtant. PRIMVS fuit error Manichæorum, qui teſte Auguſtino, libro de hæreſ. cap.46. Baptiſmum in aqua non putabant adhibendum, quòd videlicet aquam, vt res ceteras corporales, non Deus, ſed Diabolus procreaſſet. Magis verecundi fuerunt Marcioniſtę, qui etſi crederent aquam eſſe opus mali principij, id eſt, Diaboli, non Dei boni: tamen eam adhibebant in Baptiſmo ob Chriſti præceptum. Refert Theodoretus, lib.1. fabul. hæret. ſe vidiſſe ſenem quendam Marcioniſtam, qui fatebatur in myſterio aquam adhibendam, & tamen ita illam oderat, vt faciem ſuam mallet proprio ſputo, quàm aqua abluere, ne videlicet creatore indigere videretur.

SECVNDVS error fuit Seleuci, & Hermiæ, qui aquam ex Baptiſmo excludebant, idq; ob auctoritatem Scripturarum, quæ vbicunque comparant Baptiſmum Ioannis cum Chriſti Baptiſmo, ſemper affirmant Ioannẽ baptizaſſe in aqua, Chriſtum baptizaturum Spiritu ſancto, & igne, Matthæi 3. Luc.3. Ioan.1. Marc.1. Actor.1. Referunt hunc errorem Philaſtrius in lib. de hæreſibus, & Auguſtinus de hæreſibus, cap.59.

TERTIVS error ex eodem fundamento fuit Iacobitarum, qui loco aquæ Baptiſmalis ferro candente imprimebant in frõtibus crucis figuram. Teſtis eſt Bernardus Lutzemburgenſis in Catalogo hæreticorum.

QVARTVS eſt Paulicianorum, qui teſte Euthymio in 2. parte Panopliæ, titul.21. pro elemento aquæ in Baptiſmo illa verba ſubſtituunt; Ego ſum aqua viua.

QVINTVS error Lutheri eſt, qui in ſympoſiacis colloquiis, cap.17. interrogatus, num deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut ceruiſia: primùm reſpondit, iudicio diuino id eſſe committendum: deinde addidit, quidquid balnei nomine

nuncupari poteſt, illud eſſe aptum ad baptizandum. At certè balnea vini, & lactis, nedum ceruiſiæ fieri poſſe, nemo dubitauit vnquam.

Aduerſus hæc omnia deliramenta ſtatuit Concilium Tridentinum, ſeſs.7. can.2. aquam veram, & naturalem requiri ad Baptiſmum. Ex quo intelligimus duo. PRIMO, nullum liquorem eſſe materiam Baptiſmi, qui non ſit vera, & naturalis aqua. SECVNDO, omnem veram, & naturalem aquam, quantumuis accidentaliter alteratam, & mutatam, eſſe materiam idoneam ad Baptiſmum. Id verò patet ex apertiſſimis Scripturis. Nam Ioan.3. dicitur: *Ex aqua, & Spiritu ſancto.*

Item ibidem orta eſt ęmulatio diſcipulorum Ioannis, quia videbant Chriſtum baptizare per diſcipulos ſuos in aqua, vt etiam ipſe Ioannes baptizabat. Actor.8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizare?* Epheſ.5. *Lauacro aquæ in verbo vitæ.* 1.Cor. 10. Paulus comparat Baptiſmum mari rubro. 1.Pet.3. comparat Petrus eundem Baptiſmum diluuio. Denique etiam Prophetæ expreſsè prædixerunt Baptiſmum aquæ, vt Ezechiel cap.36. *Effundam ſuper vos aquam mundam.* Cur autē aquam Deus elegerit potius, quàm aliud elemētum, cauſſas reddunt auctores adferentes varias aquæ proprietates: quas vide apud S.Thomam 3.part.quæſt.66.art.3. & Gulielmum Pariſienſem in lib. de Sacramentis, cap. de Baptiſmo.

Neque teſtimonia à Seleucianis allata concludunt. Nam non docent diſcrimen eſſe inter Baptiſma Ioannis, & Chriſti, quod vnum eſſet in ſola aqua, alterū in ſolo Spiritu, vel igne; ſed quod vnum eſſet in ſola aqua, alterum non in ſola aqua, ſed in aqua, & Spiritu, vt dicitur Ioan.3. Vnde 1.Ioan.5. *Hic eſt, qui venit per aquam, & ſanguinem, non in aqua ſolum, ſed in aqua, & ſanguine.* Quod autē additur de igne Matt.3. & Luc. 3. non ſignificat ignem aliquem elementalem, vt ſtultè putârunt Iacobitæ, ſed ignem quendam cœleſtem, & diuinum: nam ideò coniungitur cum Spiritu ſancto. Poteſt autem ille ignis, vel ſignificare linguas igneas, quæ deſcenderunt in Apoſtolos in die Pentecoſtes, vel ignem Purgatorij, vt Hieronymus docet in caput 3. Matthæi, & Beda in cap.3. Lucæ, vel etiam ignem diuini iudicij, vt exponit Hilarius canone 2. in Matth. vel denique ignem tribulationis in hac vita, qui nulli baptizato deeſt, vt exponit auctor operis imperfecti in cap.3. Matth.

Kemni-

Kemnitius in hunc canonem nihil aliud notat, niſi non eſſe neceſſarium, vt aqua exorzizetur, & benedicatur: ſi aqua vera, & naturalis ſufficit. Sed malè id colligit: nam etiamſi ad ſubſtantiam Sacramenti non requiratur benedictio aquæ, tamen rectè eſt inſtituta, vt infrà dicemus.

CAPVT TERTIVM.

De forma Baptiſmi.

FORMAM Baptiſmi etſi hoc tempore ferè omnes admittant, quod ad praxim attinet, quæ eſt ſingularis Dei prouidentia, ne innumerabiles infantes pereant, tamen fuerunt, & ſunt non leues de hac re errores. PRIMVS fuit quorundam, qui ipſo tempore Apoſtolorum baptizabant in nomine trium principio carentium, id eſt, trium Patrum, vel in nomine trium filiorum, aut trium Paracletorum. Qui error refertur, & damnatur can.48. aliâs 49. Apoſtolorum.

SECVNDVS fuit Gnoſticorum, qui teſte Irenæo lib.1.cap. 18. baptizabāt in nomine Ignoti Patris, in veritate Matris omnium, & in nomine deſcendentis IESV.

TERTIVS fuit Cataphrygum, & Paulianiſtarum, qui non baptizabant in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt Innocentius I. teſtatur in epiſt.22.cap.5. & ideo iterum baptizari iubentur in Concilio Nicæno, canone 19. & Laodicenſi, can.8.

QVARTVS fuit aliquorum Arianorum, qui baptizabant in nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto. Refert Nicephorus lib.13. cap.35. ita baptizare voluiſſe quendam Epiſcopum Arianum nomine Deuterium; ſed diuino miraculo continuò aquā euanuiſſe. Alios item Arianos non ſeruaſſe veram Baptiſmi formam patet ex Concilio I. Arelatenſi, vbi can.8. iubentur interrogari Ariani, cùm ad Eccleſiam redeunt, ſub qua forma verborum à ſuis baptizati ſint: non enim eodem modo omnes baptizabant. Multi quoque eorum Catholicos rebaptizabant, vt Auguſtinus teſtatur lib.de hæreſ.cap.49.

QVINTVS error fuit quorundam Eunomianorum, qui non baptizabant in nomine trium perſonarum, ſed in Domini mortem, vt refert Socrates lib.5.cap.23.

SEXTVS fuit Græcorum, qui aliquando ita adhærebant ſuæ formę, qua dicunt, Baptizetur N. ſeruus Chriſti, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt rebaptizare auderent Latinos baptizatos, illis verbis; Ego te baptizo, &c. Refert, & damnat hunc errorem Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 4. vbi non damnatur forma baptizandi Græcorum, quæ non differt à noſtra, quoad ſubſtantiam, vt in Concilio Florentino ſeſs. vlt. declaratum eſt, ſed damnatur Græcorum error, qui noſtram formam damnare audebant ſine vlla ratione, vel cauſſa.

SEPTIMVS error eſt Lutheri, Zvvinglij, & Brentij, qui licet forma vſitata vtendum eſſe doceant; tamen id non putant neceſſarium ad Baptiſmi ſubſtantiam. Lutherus in lib. de captiu. Babyl. cap. de Baptiſmo, affirmat Baptiſmum eſſe ratum, quibuſcunque verbis collatum, modò non in nomine hominis, ſed in nomine Domini detur. Immò addit, etiamſi impius miniſter non det in nomine Domini, tamen eſſe ratum, ſi ſuſcipiatur in nomine Domini. Zvvinglius in lib. de vera, & falſa religione, cap. de Baptiſmo ſub finem, apertè docet, non eſſe neceſſariam vllam certam verborum formam in Baptiſmo: licet dicat ſe non vetare, quo minus vtamur ſacris verbis iam receptis. Vnde Zvvingliani quidam, vt refert Ioannes Eckius homil. 10. de Baptiſmo, baptizabant in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; qui eſt manifeſtus Arianiſmus. Nomen enim, poteſtatem, & auctoritatem ſignificat in Scriptura. Marc. vlt. *In nomine meo Dæmonia eiicient.* Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei.* Vt autem eſt vna Deitas trium perſonarum, ita vnum nomen, vna virtus, vna auctoritas. Vnde Ambroſius lib. 2. de Sacramentis, cap. 7. & Hieronymus in cap. 4. ad Epheſ. notant in Baptiſmo trinam fieri merſionem, & tamen non dici, In nominibus, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Ioannes Brentius in ſuo Catechiſmo, cap. de Baptiſmo ſcribit, verum eſſe Baptiſmum, ſi miniſter poſt recitatum à Catechumeno Symbolum fidei, ita diceret: *Audiui iam ex te confeſſionē fidei tuæ, quod credas in Deum Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: in hanc igitur confeſſionem intingo te in aquam, vt hoc ſignaculo certus ſis te eſſe inſertum Chriſto; vade in pace.* Monet tamen, vt forma Eccleſiæ vſitata ſeruetur. Quod quidem benè monuit, alioqui non eſſet ratus Baptiſmus.

Præter

Præter hos errores eſt opinio quædam incommoda multorum Catholicorum, qui putarunt ſufficere ad Baptiſmum, inuocationem vnius perſonæ diuinæ tantùm, ac præſertim Chriſti. Ita videntur ſentire S.Ambroſius lib.1.de Spiritu ſancto, cap.3. Beda in cap.10. Actor. qui ipſa verba Ambroſij citat. Bernardus epiſt.340. ad Henricum, qui docet, ratum ſibi videri Baptiſmum, quem quidam contulit ex imperitia, In nomine Dei, ac ſanctæ & veræ crucis. Item Hugo de S. Victore lib.2. de Sacramentis, parte 6. cap.2. & Magiſter lib.4. ſentent. diſt.3. & deniq; Nicolaus Papa in epiſt. ad Bulgaros, vt habetur can. A quodam Iudæo, de conſecrat. diſt.4. qui nihil quidem definit, ſed profert Ambroſij auctoritatem, & eam approbare videtur.

Fundamenta horum auctorum ſunt duo. PRIMVM, auctoritas Apoſtolorum, qui baptizabant in nomine Chriſti, vt habetur Actor.8. & 10. & 19. SECVNDVM, quia in qualibet perſona diuina implicitè continentur omnes tres. Qui enim dicit Patrem, ſimul dicit Filium, & Spiritum oris eius; qui dicit Chriſtum, dicit vngentem, id eſt, Patrem, vnctum, id eſt, Filium, & vnctionem, id eſt, Spiritum ſanctum; qui dicit Spiritum ſanctum, dicit Patrem, & Filium, à quibus ille ſpiratur. Sed fundamentum pręcipuum omnium auctorum poſt Ambroſium, eſt ipſius Ambroſij auctoritas; quare ſi fortè Ambroſius non illud voluerit dicere, quod verba eius ſonare videntur, ruit fundamentum præcipuum illius opinionis.

Sed quidquid de hoc ſit, certum eſt, Baptiſmum, aut abſolutè, aut ſub conditione repetendũ, ſi detur in nomine Chriſti, aut alterius cuiuſuis perſonæ, ſine expreſſione aliarum, vt rectè docent Theologi omnes grauiores in 4. diſt.3.

Eſt igitur hæc vera forma Baptiſmi: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Vbi non eſt de eſſentia, illa particula, *Ego,* & licet ea non debeat omitti cùm præſcribatur ab Eccleſia, tamen ſi omitteretur, Baptiſmus eſſet integer, quia ſatis exprimitur perſona miniſtri in verbo, *Baptizo.*

Porrò hanc eſſe veram & neceſſariam formam Baptiſmi, colligitur ex Euangelio, ſed non euidenter ex ſolo Euangelio, ſed cogimur recurrere ad traditionem, & Eccleſiæ declarationem. Quod eſt NOTANDVM contra Caluinum, & alios hæreticos, qui eandem formam pręſcribunt in ritu Baptiſmi, & eadem vtuntur, cùm tamen nolint traditiones, ſed ſolam Scriptu-

Scripturam admittere. In Euãgelio nihil habemus niſi vnum teſtimonium, Matth. 28. *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Ex quibus verbis, ſi ſola conſiderentur, non cogimur dicere, Ego te baptizo, ſicut non cogimur dicere cùm prædicamus, Ego vos doceo; ſed videmur ſatisfacere, ſi baptizemus, & doceamus, etiamſi nõ exprimamus verbis nos id facere. Pari ratione non colligitur euidenter ex hoc ſolo loco, oportere dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: poſſet enim exponi hic locus, vel de fide Trinitatis, vt baptizemus in fide Trinitatis; vel etiam de auctoritate, id eſt, vt baptizemus auctoritate à Deo accepta; quemadmodum cùm Marci vlt. legimus: *In nomine meo dæmonia eiicient, &c.* Si tamẽ adiungamus ad hunc locum Euangelij, Eccleſiæ auctoritatem, conſtabit certiſſimè, omnia illa verba ad formam Baptiſmi pertinere.

Nam INPRIMIS eſſe dicendum: *Ego baptizo*, vel aliquid eiuſmodi, quo exprimatur actio miniſtri; docet Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum: docet etiam Alexander Papa III. extra de Baptiſmo, & eius effectu, cap. Si quis puerum: docent omnes catechiſmi, & rituales libri, etiam antiquiſſimi. Denique etiam ratio id docet. Nam ſola illa verba: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, etiam cum ipſa lotione externa, non determinatè ſignificant id, quod hoc Sacramento ſignificari debet. Nam poſſet fieri lotio illa ad refrigerandũ, aut curandum ab aliquo morbo, & ad id etiam rectè inuocaretur auxilium ſanctæ Trinitatis. Itaque addendum eſt verbum, *Baptizo*, quo ex vſu Eccleſiaſtico ſignificatur ablutio à ſordibus non tam carnis, quàm ſpiritus.

DEINDE eſſe exprimendam aliam perſonam à miniſtro diuerſam; quod facimus per pronomen (*Te*) ac proinde non poſſe vllum baptizare ſeipſum; docet præter teſtimonia iam allata, diſertis verbis Innocentius III. extra de Baptiſmo, & eius effectu, cap. Debitum.

DENIQVE eſſe exprimendas tres diuinas perſonas; præter allata teſtimonia, docent duo ſummi Pontifices, Pelagius can. Si reuera, & can. Multi ſunt, & Zacharias can. In Synodo, de conſecr. diſt. 4. qui affirmant, Baptiſmum non eſſe ratum, ſi detur in nomine Domini, aut in nomine Chriſti, niſi diſertè exprimantur tres perſonæ. Idem confirmat traditio omnium Patrum, qui affirmant, Baptiſmum dari debere in nomine

mine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vide can.49. Apoſtolorum. Dionyſium de Eccleſ. hierar. cap.2. Iuſtinum in Apologia 2. Origenem in cap.6. ad Rom. in illud: *Quicunq; in Christo baptizati ſumus.* Vbi etiam dicit, non haberi ratum Baptiſmum in nomine ſolius Christi, niſi addantur aliæ perſonæ. Item Athanaſium ſerm.3. contra Arianos, parùm à medio: vbi dicit, non eſſe perfectam initiationem, niſi in nomine trium perſonarum; quod idem habent Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap.12. & Didymus lib.2. de Spiritu ſancto, non procul ab initio. Vide etiam Nyſſenum in lib. de Baptiſmo ante medium. Chryſoſtomum in c.5. ad Epheſ. in illud: *Mundans eam lauacro.* Nazianzenum oratione in ſanctum lauacrum prope finem. Damaſcenum lib.4. cap.10. & Theophylactum in cap. vlt. Matth. Præterea ex Latinis Tertullianum lib. contra Praxeam, & lib. de corona militis. Cyprianum in epiſt. ad Iubaianum. Hilarium libro de Synodis in fine. Ambroſium lib.2. de Sacramentis, cap.5. & 7. de iis, qui initiantur myſteriis, cap.4. Hieronymum in cap.4. ad Epheſ. Siricium in epiſt.1. Innocentium epiſt.22. Auguſtinum lib.6. de Baptiſmo, cap.25. Leonem in epiſt.4. Fulgentium de incarnatione, & gratia Christi, cap. 11. Gregorium lib.9. epiſt.61.

Neq; illa argumenta quæ poſuimus pro eorum opinione, qui putabant Baptiſmum eſſe ratũ, ſi in nomine ſolius Christi daretur, aliquid concludunt. Ad PRIMVM de exemplo Apoſtolorum, aliqui Scholaſticorum reſpõdent, Apoſtolos id feciſſe ex quadam peculiari Dei diſpenſatione. Sed, cùm neq; in Scriptura, neq; in vllo Concilio, neq; in Patribus legatur talis diſpenſatio, ſolidius reſpõdent, qui negant Apoſtolos baptizaſſe, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; id quod etiã confirmatur ex ca.19. Act. Nam cùm quidam Paulo dixiſſent: *Neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus;* ſubiunxit Paulus: *In quo ergo baptizati eſtis?* Quibus verbis indicat etiam ſuo tempore in ipſa forma Baptiſmi nominari ſolitum Spiritum ſanctum. Et cùm certum ſit, nunquam datum eſſe in nomine ſolius Spiritus ſancti, ſequitur vt datus ſit in nomine trium perſonarum. ADDE, quòd cùm in Canonibus Apoſtolorum damnentur, qui aliter baptizant, quàm in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & antiquiſſimi Patres, qui vel Apoſtolos viderũt, vel eorum diſcipulos, vt Dionyſius, & Iuſtinus, eandem formam Baptiſmi præſcribant, non eſt vllo modo credibile, Apoſtolos aliter baptizaſſe.

Quod

Quod autem Lucas dicit in Actis, cap. 2. 8. 10. & 19. baptizasse Apostolos, in nomine Domini IESV: potest intelligi multis modis, nimirum, vt baptizasse dicantur in fide Domini IESV, vel auctoritate Domini IESV, vel Baptismo à Christo instituto, vel denique in nomine Domini IESV, sed non solius, verùm adiuncto Patre, & Spiritu sancto. Fortasse enim ad magis commendandum nomen Christi, ita dicebant; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius IESV Christi, & Spiritus sancti.

Et hoc modo videntur mihi intellexisse hæc loca, Hilarius, Basilius, & Fulgentius. Nam Hilarius in libro de Synodis prope finem, enumerat varia loca Scripturę, quę videntur inter se pugnare, nisi rectè intelligantur: & inter alia ponit hæc loca, quòd Apostoli Matth. vlt. iussi sint baptizare, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & tamen in Actis Apostolorum referātur baptizasse in nomine Christi. Et quamuis non explicet Hilarius quomodo hæc intelligenda sint, tamen ex modo loquendi ipsius, & ex aliis similibus locis in speciem pugnantibus, colligitur eum sensisse Apostolos baptizasse in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: alioqui, vt ipse dicit, in crimine fuissent, tanquam præuaricatores regulæ diuinæ sibi datæ; sed Lucam in Actis id ipsum breuissimè significasse, exprimendo nomen Christi, & non negando nomina aliarum personarum. Fulgentius de incarnatione, & gratia Christi, cap. 11. apertissimè dicit, Apostolos baptizasse, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & hoc ipsum esse baptizare in nomine Domini IESV, vt dicitur Actor. 2. vel in morte Christi, vt dicitur Rom. 6. Basilius in lib. de Spiritu sancto, cap. 12. scribit in nomine Filij, intelligi omnes personas, cùm Scriptura dicit, Apostolos baptizasse in nomine Christi: proinde Apostolos reuera in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizasse, non in nomine solius Christi. Vbi vult S. Basilius in vna persona intelligi omnes, quod attinet ad verba S. Lucę in Actis, non autem quod attinet ad ipsam formam Baptismi. Et hoc etiam modo aliqui volunt loquutū esse Ambrosium, & ex eo Bedam. Nam Ambrosius videtur sequi Basilium, cùm eadem testimonia adducat, & de eadē re loquatur, & frequentissimè soleat Basilij sententias suas facere: certè Catechismus Romanus cap. de Baptismo, coniungit in hac re Ambrosium cum Basilio.

Ad

Ad SECVNDVM argumentum respondeo, non sufficere in Baptismo implicitam mentionem trium personarum, tum quia Dominus in Euangelio, & omnes Patres explicitam tradunt, tum etiam quia Sacramenta sunt signa externa, & sensibilia; proinde oportet inuocationem trium personarum exterius, & sensibiliter sonare, nec sufficit, si vnius personę inuocatio exterius sonet, aliarum autem solà mente concipiatur, quod fit, quando implicitè solùm inuocantur.

CAPVT QVARTVM.

De necessitate & institutione Baptismi.

DIXIMVS de caussa materiali, & formali, nunc de necessitate dicendum, quæ ad caussam finalem pertinere videtur. Ac primùm nulla quæstio est, quin Baptismus sit necessarius ad salutem ex diuino Christi mandato. Id enim etiam Caluinus fatetur in Antidoto Concilij, sess. 7. canon. 5. Sed controuersia est, an sit necessarius, vt medium ad salutem, ita vt si quis non baptizetur, pereat, etiamsi fortè ob ignorantiam excusetur à præuaricatione præcepti. Ac præcipuè habet locum controuersia in paruulis, qui non sunt capaces præcepti. Tres autem sunt quęstiones. PRIMA, an Baptismus sit necessarius. SECVNDA, quando cœperit esse necessarius. TERTIA, an possit suppleri per materiam, aut pœnitentiam, quæ dicuntur Baptismata, illud sanguinis, hoc flaminis.

De PRIMA quæstione fuit olim hæresis Pelagianorum, Baptismum non esse necessarium ad remissionem peccati originalis, sed solùm ad assequutionem regni cœlorum, teste Augustino lib. de hæresibus, cap. *69*.

Sed nostri hæretici Pelagianis multò audaciores, non solùm ad remissionem peccati, sed etiam ad regnum cœlorum negant Baptismum esse necessarium. Id inprimis negauit Ioannes VViclef, vt testatur Thomas VValdensis tom. 2. cap. *96*. Deinde Zvvinglius libro de vera, & falsa religione satis apertè negat, Baptismum esse necessarium ad salutem; quod nihil sit nisi externum symbolum. Martinus Bucerus in cap. 3. Matth. idem docet, sed ex alio fundamento, nimirum, quia pueri prædestinati etiam sine Baptismo saluantur, non prædestinati autem, etiam cum Baptismo damnantur. Ioannes Calui-

nus in Antidoto Concilij ad 6. sess. cap. 5. & lib. 4. Institution. cap. 16. §. 24. & 25. docet, paruulos fidelium etiam sine Baptismo esse sanctos, & membra Ecclesiæ, & si moriantur, saluari. Fundamentum eius est, quia putat filiis fidelium non imputari peccatum originis, idque ex vi fœderis Dei facti cum Abraham, Genes. 17. *Ero Deus tuus, & seminis tui.* Nos enim successimus per Christum in Abrahæ posteritatem. Idem habet Petrus Martyr in cap. 7. 1. ad Corinth. in illa verba: *Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* Vbi apertè dicit, filios fidelium saluari sine Baptismo, & profert eadem argumenta, quæ Caluinus. Idem quoque habet Henricus Bullingerus Zvvinglij successor in Tigurina synagoga in eundem locum, 1. Corinth. 7. Hoc tamen videtur interesse inter Bullingerum, & Caluinum; quòd Caluinus solos eos facit sanctos, ante Baptismum, qui nascuntur ex parentibus fidelibus: Bullingerus autem in libro de Testamento, seu fœdere Dei vnico, & æterno, docet, satis esse, si parentes aliquando fuerint fideles, licet tunc non sint, quando filij eis nascuntur. Immò etiam videtur dicere, satis esse, si maiores fuerint fideles, licet immediati parentes non sint fideles. Ex quo sequitur secundum opinionem huius hominis saluari ferè omnes pueros: rari enim sunt, qui non habuerint aliquem ex maioribus suis fidelem.

Contra hos errores posuit Concilium Tridentinum, sess. 7. canon. 5. *Si quis dixerit, Baptismum non esse necessarium ad salutem, anathema sit.* Probatur hæc veritas PRIMO ex Dei verbo expresso, Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quæ verba non sonant præceptum, sed medium, vt Augustinus demonstrat libro 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 30. vbi hunc locum accuratè expendit. Et patet etiam ex ratione, quæ redditur: *Quod natum est ex carne, caro est,* &, *Oportet vos nasci denuò.* Indicat enim Dominus homines nasci carnales, & peccatores, atque adeò seruos peccati; & proinde necessarium esse remedium contra hæc mala, quod remedium deinceps erit Baptismus. Idem apertissimè conuincitur ex figura ænei serpentis, quam ibidem Dominus ponit. Vult enim ita esse remedium contra mortem æternam renasci per fidem, & Baptismum suum, vt olim fuit serpens æneus remedium vnicum contra morsum serpêtium. Itaq; illud: *Nisi quis*

renatus fuerit, &c. ſimile eſt, ac ſi quis diceret; Niſi comedas, non viues. vel; Niſi pharmacum ſumas, non conualeſces. Iſta enim non tam præceptum, quàm medium neceſſarium ſignificant. Neque de hoc aduerſarij diſputant; ſed nituntur variis expoſitionibus ita deprauare hunc locum, vt non poſſit ex eo colligi aquam neceſſariam eſſe.

Caluinus in Antidoto loco notato duo dicit. PRIMO, ſecundum aliquos Patres aquam accipi pro mortificatione: quod idem habet Kemnitius in Examine, can. 2. ſeſs. 7. & nominat Baſilium, qui per aquam intelligit mortificationem. AT hoc vanum eſt. Nam Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 15. non explicat quid ad literam ſignificet aquæ vocabulum, Ioannis 3. ſed præſupponens ſignificare veram, & naturalem aquam, quærit cur aqua adiungatur Spiritui in Baptiſmo, & cauſſam reddit, vt aqua ſignificet mortificationem peccatorum, ſpiritus autem reſurrectionem virtutum.

SECVNDO Caluinus dicit, aquam hoc loco eſſe epithetum Spiritus, & ſenſum eſſe; Oportere naſci ex Spiritu, qui purgat ad modum aquæ. SED hanc expoſitionem refutauimus ſuprà libro 1. de Sacramentis, capite 31. vbi attulimus quindecim teſtimonia Patrum, qui hunc locum intelligunt de aqua Baptiſmi: & prætereа idem confirmauimus aliquot rationibus.

Petrus Martyr in cap. 7. 1. ad Cor. præter hãc Caluini explicationem, quam non improbat, adfert aliam, quòd videlicet nõ ſit vis facienda in illa copulatiua: *Ex aqua, & ſpiritu.* ſatis enim eſt, ſi ex Spiritu homines renaſcantur, quomodo Rom. 10. dicitur: *Corde creditur ad iuſtitiam, & ore confeſsio fit ad ſalutem.* Vbi habetur eadẽ copulatiua particula, *&*, & tamen non eſt eiuſdem neceſſitatis fides cordis, & confeſſio oris. AT hoc etiam miſerum eſt effugiũ. Nam inprimis confeſſio oris, & fides cordis non referuntur ad eandem fidem, ſeu effectum; fides enim cordis neceſſaria eſt ad iuſtitiam acquirendam; confeſſio oris ad ſalutem non amittendam. At in Baptiſmo, Spiritus & aqua ad eandem regenerationem pertinent: quare loca illa non ſunt ſimilia. Præterea ſi non eſt vis facienda in copulatiua, certè æquiualebit diſiunctiuę: inde autẽ ſequetur ſatis eſſe renaſci ex aqua ſine Spiritu, quod abſurdiſſimum eſt. Quod enim Martyr dicit, Chriſtum velle, vt renaſcamur ex

Spiritu, gratis dicit. Si enim particula, &, copulatiuè accipitur, vtrumq; est necessarium; sin disiunctiuè, alterutrum sufficit, quodcunque illud sit.

Zvvinglius in cap.1. Marc. exponit per Baptismum concionem. Ioan. Brentius in cap.1. Matth. totum locum Euangelij: *Nisi quis renatus fuerit*; exponit de pœnitentia, vt sensus sit: *Nisi quis pœnitentiam egerit, non intrabit in regnum cælorum.* Deniq; Ioannes VViclef, teste Thoma VValdensi, tomo 2. cap. 101. per aquam in loco Euangelij Ioan. 3. intelligit aquā illam, quæ fluxit ex Christi latere, vt sensus sit; Nisi quis renatus fuerit ex aqua, quæ fluet ex meo latere, id est, ex passione mea, &c.

Sed hæc & similia somnia facilè refutantur. PRIMO, ex communi consensu Patrum suprà citatorum. Cùm enim hic locus tam variè exponatur ab hominibus huius, & superioris ætatis, nihil rectiùs facere possunt homines prudētes, etiamsi Christiani non essent, quàm appellare ad iudicium antiquorum, qui ante nostras lites hunc locum exposuerunt.

SECVNDO, refelluntur ex communi axiomate Theologorum, quo docemur Scripturam intelligere secundum verborum proprietatem, vbi non cogimur euidenti absurdo; alioqui possemus deprauare omnia loca, etiam clarissima, si liceat pro arbitrio fingere nouos sensus. Porrò aduersarij nullum absurdum ostendunt, quod sequatur, si hoc loco per aquam intelligamus aquam, nisi quia hinc refellitur ipsorum hæresis.

TERTIO, quia si hoc loco per aquam non intelligimus aquam, difficile erit statuere, Sacramentum Baptismi constare ex aqua: quod tamen affirmant hoc tempore omnes tum Catholici, tum hæretici. Nam cetera loca Scripturæ, vbi fit mentio aquæ in Baptismo, vt Act. 8. & Ephes. 5. probant quidē posse homines baptizari aqua, sed non probant non posse baptizari aliis etiam liquoribus. Et præterea poterunt ea loca detorqueri ad metaphoras, non minus, quàm iste. Rectè igitur Concil. Tridentinum, sess. 7. can. 2. anathema dicit omnibus, qui hunc locum Euangelij detorquent ad metaphoras, & non intelligunt de vera, & naturali aqua, vt verba sonant.

SECVNDO, probatur eadem veritas ex traditione Ecclesiæ, & Patrum: semper enim Ecclesia credidit, infantes perire, si absque Baptismo de hac vita recedant. Ac PRIMVM habemus testimonia Conciliorum Carthaginensis, & Mileuitani

apud

apud Auguſtinum epiſt.90. & 92. in quibus ex profeſſo damnatur ſententia eorum, qui putant paruulos ſaluari ſine Baptiſmo. Quibus conſonat Tridentinum Concilium, ſeſs.6. cap.3. & ſeſs.7.can.5.

SECVNDO, habemus teſtimonia Pontificum. Siricij in epiſt. 1.ad Himericum, cap.2. & Innocentij I. epiſt.26.ad Concilium Mileuitanum, qui docent, paruulos omnino perire, ſi abſque Baptiſmo decedant. Item Leonis I. epiſt. 80. aliâs 78. ad Epiſcopos Campaniæ, vbi dicit, in periculo vitæ quocunq; tempore eſſe homines baptizandos, ne careant neceſſaria liberatione.

TERTIO, habemus teſtimonia omnium ferè Patrum, qui idem docent, vt Irenæi li.3.cap.19. Origenis in cap.6. ad Rom. Nazianzeni oratione in ſanctum lauacrum. Baſilij orat.13. de exhortatione Baptiſmi. Item Cypriani lib.3.epiſt.8.ad Fidum. Ambroſij lib.2.de Abraham, cap.vlt. Hieronymi lib.3. contra Pelagianos. Auguſtini lib.1.de peccatorum meritis, & remiſs. cap.16.23.24.& 27.& epiſt.28.lib.2.de origine animę, cap.12.& lib.3.cap.9. Proſperi lib.2. de vocatione Gentium, cap.8. Fulgentij lib.de fide ad Petrum, cap.30. Bernardi ſerm.66. in Cantica, & Petri Cluniacenſis in epiſt.contra Petrobruſianos, qui ex profeſſo hoc tractat. Sed audiamus vnum aut alterum AVGVSTINI teſtimonium nomine aliorum, li.3.de origine animæ, cap.9. *Noli, inquit, credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorũ, ſi vis eſſe Catholicus.* & in epiſt.20. ad Hieron. *Quiſquis dixerit, quod in Chriſto viuificabuntur etiã paruuli, qui ſine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur, & curritur, quia ſine dubio creditur aliter eos in Chriſto omnino viuificari non poſſe.*

TERTIO, probatur ratione deprompta ex fundamentis aduerſariorum. Nam fundamentum ipſorum eſt, quia filij Chriſtianorum naſcuntur liberi à reatu peccati originalis, non quidem, quòd non habeant peccatum, ſed quia eis non imputatur, cùm ſint filij ſanctorum. Hoc enim fundamẽtum facilè poteſt euerti. PRIMO, quia Iacob, & Eſau, filij erant optimi patris Iſaac, & tamen Deus Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit, antequam aliquid boni, vel mali egiſſent, Rom. 8. Non ergo filij ſanctorum naſcuntur ſancti.

Respondet Petrus Martyr in comment. 1. Corinth. 7. filios sanctorum nasci sanctos, quando sunt prædestinati: quia tamen nos ignoramus, qui sint prædestinati, ideò benè speramus de omnibus filiis sanctorum, donec illi per mala opera non prodant suam reprobationem. INEPTA responsio; Nam si res ita se habet, impertinens erit nasci ex fideli, vel infideli, & benè sperandum erit de omnibus infantibus; sæpissimè enim contingit, vt filij fidelium sint reprobi, & filij infidelium prædestinati. Præterea si filij fidelium non prædestinati, non nascuntur sancti, malè allegat Petrus Martyr Caluinum, sequutus illam promissionem Genes. 17. *Ero Deus tuus, & seminis tui.*

Respondet Martyr, illam promissionem non esse vniuersalem, sed solùm habere locum in prædestinatis. AT hoc gratis dicitur; Verba enim Scripturæ absoluta sunt, neque vlla fit in toto illo capite mentio prædestinationis. Et denique promissio illa inanis additur, si adiungenda est conditio prædestinationis: nullā enim consolationem inde capere possunt, vel parentes, vel filij, cùm ignorent an sint prædestinati. Simile est si Rex diceret alicui; Do tibi hanc vrbem pro te, & posteris, si tamen mihi placuerit posteris tuis illam concedere.

SECVNDO, Dauid erat filius hominis fidelis, & tamen Psal. 50. dicebat: *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et Apostolus erat filius sanctorum, vt ipse affirmat 2. Corinth. 12. & tamen ait Ephes. 2. *Eramus & nos natura filij iræ.*

Respondent: Hæc dici de corruptione naturæ, & de peccato quod reuera inest, non de reatu, qui non est in filiis fideliū, cùm eis peccatum non imputetur. SED certè, esse filium iræ, apertissimè sonat reatum. Filius enim iræ non est, nisi qui est obnoxius pœnæ, & vindictæ. Non autem est obnoxius pœnę, cui peccatum non imputatur. Vnde Paulus non ait; Sumus filij iræ, sed, *Eramus*, & tamen secundum aduersarios, peccatum semper manet etiam post Baptismum.

TERTIO, loca Apostoli Pauli de peccato originali generalia sunt, Rom. 5. *In quo omnes peccauerunt.* Et 2. Corinth. 5. *Christus pro omnibus mortuus est, ergo oēs mortui sunt.* Nec possunt hæc loca exponi de vitio naturæ, nō de reatu: alioqui nemo haberet reatum. Nec potest dici, filios fidelium contrahere peccatum originale, sed mox dimitti eis, antequam nascantur.

ſcantur.Nam ſi filij fidelium ideò ſanctificantur,quia ſunt filij fidelium, eodem momento incipient ſancti eſſe,quo incipiunt eſſe filij fidelium; at eodem momento incipiunt eſſe filij fidelium,quo incipiunt eſſe ſimpliciter; ergo nunquam habent peccatum originale, quod eſt contra Paulum, & contra ipſos aduerſarios, qui admittunt peccatum originale, & non aduertunt ſe pugnantia dicere.

QVARTO, fundamentum aduerſariorum, pugnat cum axiomate omnium Patrum, immò etiam omnium Chriſtianorum; quod eſt, Chriſtianos non naſci,ſed fieri;vt Hieronymus ait epiſt.7.ad Letam. Tertullianus in Apologetico, cap. 17.in fine, & alij paſſim. Iam enim ſecundum Caluinum, & Martyrem Chriſtiani naſcuntur, non fiunt.

Sed argumenta ipſorum videamus.PRIMO obiiciunt illud Geneſ.17.*Ero Deus tuus, & ſeminis tui*.Quod quidem dictum eſt Abrahæ, & eius poſteritati: ſed nos per Chriſtum ſucceſſimus in poſteritate Abrahæ. Chriſtus enim ſoluit maceriam, quæ nos ſeparabat à populo Dei.

RESPONDEO, promiſſionem illam, vt ſuprà oſtendimus in quæſtione de differentia Sacramentorum nouæ & veteris legis, ad literam non fuiſſe promiſſionem remiſſionis peccatorum,ſed peculiaris protectionis,& gubernationis,& terrenæ felicitatis; tamen ſenſu quodam myſtico, fuiſſe etiam ſpirituales promiſſiones, & remiſſionis peccatorum, ac vitæ æternæ,& ad nos pertinere: ſed ad nos deſcēdere non per carnalem generationem parentum, ſed per ſpiritualem regenerationem Chriſti.Nam Apoſtolus Rom.4.& 9.& Galat.3.& 4. apertè docet eos eſſe veros Abrahæ filios, non qui ſunt filij carnis,ſed qui ſunt filij fidei,id eſt,qui imitantur fidē Abrahę. Tunc ergo incipimus ſecundum Apoſtolum eſſe filij Abrahę, cùm incipimus eſſe fideles; quod paruuli nō faciunt,niſi cùm baptizantur;illis enim baptizari eſt credere, vt dicit Auguſtinus lib.1.de peccatorum meritis,& remiſs.cap.27.Et præterea ratio idem docet. Nam per carnalem generationem nō poſſumus fieri filij Abrahę,cùm parentes noſtri ab Abraham non deſcendant, ſed quia Chriſtus verè fuit filius Abrahæ; tunc & nos incipimus eſſe filij Abrahæ, cùm incipimus eſſe Chriſti filij, vel fratres. Id autem certum eſt non fieri niſi per Baptiſmum.Vnde Ioan.1. *Qui non ex ſanguinibus,neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri,ſed ex Deo nati ſunt.* Et Ioan.3.

Oportet vos naſci denuò. Vide Auguſtinum epiſt.200.ad Aſellicum.

SECVNDO obiiciunt illud Apoſtoli 1.Cor.7.*Filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.*

RESPONDEO cum Auguſtino lib.3.de peccatorum merit. & remiſs.cap.12. quidquid ſignificetur per hanc filiorum ſanctitatem, non poſſe vllo modo intelligi, quod aduerſarij volunt, filios fieri ſanctos ſine Baptiſmo. Nam ibidem Paulus dicit, ſanctificari coniugem infidelem per fidelem, & tamen ſtultiſſimum eſſet credere, coniugem infidelem, ſine conuerſione ad Deum, & Baptiſmo Chriſti poſſe peruenire ad remiſſionem peccatorum hoc ſolo, quod adhæret coniugi fideli.

Porrò tres ſunt huius loci Patrum expoſitiones. VNA eſt, ſanctos hîc vocari filios ſanctitate quadam ciuili, quod videlicet legitimi, non ſpurij ſint. Ita commentarius, qui tribuitur Ambroſio, & S.Thomas, & Anſelmus in hunc locum.

Refellit Martyr hanc expoſitionem, quia filij eſſent legitimi, etiamſi vterq; coniunx eſſet infidelis: & tamen Apoſtolus dicit, filios naſci ſanctos ex vno coniuge fideli, altero infideli; quia ſanctificatur infidelis per fidelem; aliqua igitur alia ſanctitas hoc loco agnoſcenda eſt. SED malè reprehenditur hæc expoſitio. Nã alia ratio eſt coniugij inter duos infideles, alia inter fidelem, & infidelem. Nam cùm vterq; coniunx eſt infidelis, coniugium ſine dubio eſt legitimum, vt ciuilis quidam contractus; neque de eo dubitari poterat; vt etiam non poteſt dubitari cùm vterq; eſt fidelis. At cùm alter fidelis eſt, alter infidelis, dubitari poterat, an coniugium eſſet legitimum propter religionis diſparitatem: videtur enim fidelis pollui ob cohabitationem cum infideli. Ideò Apoſtolus monet Chriſtianos, etiam tum Matrimonium eſſe legitimum, neq; pollui fidelem ob cohabitationem cum infideli, ſed è contrario ſanctificari infidelem per fidelem: maior enim vis eſt fidei, quàm infidelitatis. Eſſe autem etiam in tali diſparitate religionis, legitimum coniugium, probat ex eo, quod filij eorum non cenſentur immundi, id eſt, infames, & ſpurij, ſed ſancti, id eſt, legitimi & liberi à ciuili ignominia.

ALTERA expoſitio eſt, filios horum coniugum dici ſanctos, quia conſecrantur Deo ab altero coniuge fideli, & per Baptiſmum Chriſtiani fiunt, & in Dei timore educantur.

Horta-

Hortatur enim Apoſtolus coniuges Chriſtianos, vt non diſcedant à coniugibus infidelibus, ſi ipſi infideles velint cum fidelibus permanere, & rationem reddit, quia ſanctificatur infidelis per fidelem, id eſt, vel conuertitur ad fidem, vel certè eſt candidatus fidei, cùm non abhorreat à conſuetudine coniugis fidelis: inde autem ſequitur, vt filij ſancti ſint, id eſt, Chriſtiani fiant. Quod certè non fieret, ſi nollet infidelis cum fideli habitare, vel non ſanctificaretur infidelis per fidelem; tunc enim filij ſequerentur parentem infidelem, & proinde immundi, & infideles eſſent. Ita expoſuit Tertullianus lib. 2. ad vxorem, & ex eo S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & in epiſt. 153. ad Paulinum, & Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſ. cap. 26. & lib. 3. cap. 12. & lib. 1. de ſerm. Domini in monte, cap. 27.

Carpit etiam hanc expoſitionem Petrus Martyr, vt ſuam hæreſim ex hoc loco Apoſtoli ſtabilire poſſit. Nam ſæpe accidit, vt qui ex ſcortatione filios ſuſcepit, eos Chriſtianos fieri curet, & in timore Dei enutriat, vt Auguſtinus ipſe fecit cum filio ſuo Adeodato, & tamen nemo inde probaret ſanctam eſſe coniunctionem cum ſcorto. Paulus autem probat ſanctum eſſe coniugium etiam infidelis cum fideli, quia inde naſcuntur filij ſancti. AT immeritò reprehendit Martyr hanc expoſitionem. Nam coniunctio cum ſcorto, res eſt per ſe mala, & ideò nõ poteſt fieri ſancta per coniunctionem fidelis, nec poteſt fieri laudabilis, & retinenda, etiamſi inde naſcantur filij, qui Chriſtiani fiant. Nam non ſunt facienda mala, vt veniant bona, Rom. 3. At coniugium etiam infidelium res eſt bona, & ideò poteſt fieri melior, ſi alter eorum conuertatur ad fidem, & poteſt commendari, & ſuaderi perſeuerantia in tali coniugio; ob bonum, quod inde ſequitur, vt filij Chriſtiani fiant.

TERTIA expoſitio eſt aliorum, vt referunt Auguſtinus, & Anſelmus locis citatis, qui dicebant, ſanctificari coniugem infidelem per fidelem, quia diſcebat ſeruare leges coniugij, & non abuti Matrimonio. Infideles enim qui ignorant Deum, etiamſi legitimè coniuncti ſint, tamen ſæpe abutuntur Matrimonio, neq; abſtinent ſe à copula coniugali tempore mẽſtrui, neque ſemper naturalem modum ſeruant: inde autem polluitur coniugium, & filij naſcuntur immundi; à qua pollutione liberantur & parentes & filij, per hoc quod infi-

delis conſentit habitare cum fideli, & proinde ſeruare leges caſti coniugij.

TERTIVM argumentum Caluini; Prophanatur Baptiſmus cùm datur ei, qui ad Chriſtum non pertinet, quomodo ꝓphanatur ſigillũ regium, cùm eo ſignatur falſum diploma.

RESPONDEO; Baptiſmum non prophanari, cùm datur immundis, ſed contrà potiùs ſanctificare, & purgare immundos. Non enĩ eſt ſigillum, vt Caluinus ſomniat, acceptæ gratiæ, ſed eſt inſtrumentum conferens gratiam, & ſignum gratiæ, quæ tunc datur.

QVARTVM argumentum; Infantes Iudæorum, qui ante octauum diem moriebantur, non poterant circumcidi, & tamen non eſt veriſimile eos periiſſe; igitur ſine Circumciſione ſaluabantur. At eadem ratio eſt Baptiſmi apud Chriſtianos, & Circumciſionis apud Iudæos.

RESPONDEO; Totum argumentum conſtare ex rebus incertis. Nam INPRIMIS multi veterum (vt ſuprà diximus) negant Circumciſionem datam in remedium contra peccatum. DEINDE non ſcimus an ante octauum diem haberent infantes Iudæorum aliquod remedium, & quod illud eſſet. DENIQVE non eſt eadem ratio Chriſtianorum, & Iudæorũ. Nunc enim determinatum eſt à Chriſto certum remedium, & quidem communiſſimum, & facillimum, præter quod nõ licet fingere aliud; tunc autem quid fieret, certò ſciri non poteſt, cùm Scriptura nihil dicat. Illud vnum certò ſcimus ex diuinis literis, omnes homines naſci peccatores, nec ſaluari, niſi per Chriſti paſſionem certis mediis applicatã, vt Auguſtinus fusè docet in tribus libris de peccatorum meritis, & remiſſione, & libris quatuor de origine animæ.

QVINTVM argumentum; Si Baptiſmus eſt neceſſarius, peribunt ſine ſua culpa infiniti infantes, quod alienum videtur à Dei miſericordia. Hoc argumentum Petri Martyris, fuit etiam quorundam Catholicorum, vt Caietani, Gabrielis, & aliorum, qui non quidem docent, filios Chriſtianorum naſci ſanctos, ſed tamen conantur inuenire alia remedia pro paruulis, præter Baptiſmum.

SED reſpondemus cum Auguſtino lib. 2. de bono perſeuerantiæ, cap.12. & Proſpero lib. 2. de vocatione Gentium, cap.8. Dei iudicia eſſe occulta, cur tot paruulos perire ſinat; interim tamen eſſe iuſtiſſima. Nam etiamſi paruuli ſine ſua culpa non bapti-

baptizantur,non tamen ſine ſua culpa pereunt, cùm habeant originale peccatum. Qui autem fingũt aliud remedium præter Baptiſmum, apertiſſimè pugnant cum Euangelio, Conciliis,Patribus,atque Eccleſiæ vniuerſæ conſenſu. Nam vt Auguſtinus ait, epiſtol. 28. non alia de cauſſa in Eccleſia feſtinatur,& curritur cum infantibus periclitãtibus ad Baptiſmum, niſi quia conſtat nullum eſſe aliud remedium. Videntur autem, qui iſta fingunt, non cogitare curam infantium magis ad Deum,quam ad ſe pertinere; & Chriſtum cùm Baptiſmum neceſſarium aſſeruit,Ioan.3. bene ſciuiſſe,multos eo remedio ſine ſua culpa priuandos,& facillimum eſſe Deo,ſi vellet,prouidere infantibus omnibus Baptiſmum, ſicut reipſa prouidet omnibus electis. Quod enim Bucerus, & Martyr dicunt,infantes prædeſtinatos etiam ſine Baptiſmo ſaluari,ineptiſſimè dicitur, vt Auguſtinus oſtendit lib. 3. de origine animæ, cap. 10. Quos enim Deus prædeſtinauit,iis remedia ad ſalutem efficaciſſimè prouidit. Proinde omnes,qui in infantia moriuntur, ſi prædeſtinati ſint, ſine dubio baptizantur, & contrà ſi reprobi ſint, non baptizantur.

CAPVT QVINTVM.

Quo tempore cœperit Baptiſmus eſſe neceſſarius.

QVo tempore cœperit Baptiſmus eſſe neceſſarius, quæſtio eſt inter Theologos. Sed quia non eſt controuerſia cum hęreticis,exponam ſolùm paucis propoſitionibus, quæ mihi eſſe probabilior ſententia videatur.

PRIMA propoſitio: *Baptiſmus ante paſſionem Domini inſtitutus eſt.* NOTA,negari non poſſe;quin aliquem Baptiſmum Chriſtus in vſu habuerit ante paſſionem. Nam Ioan.3. & 4.dicitur Chriſtus baptizaſſe per diſcipulos ſuos. Sed dubiũ eſſe poteſt,an ille Baptiſmus fuerit Sacramentum illud, quod nunc habemus,& de quo fit mentio Matth. vlt. an verò fuerit præparatio quædam ad Baptiſmi Sacramentum poſtea inſtituendũ,vt erat Baptiſmus Ioannis. Et quidẽ CHRYSOSTOMVS homil. 28.in Ioan.& Theophylactus in cap.3.Ioan.apertè docent Baptiſmum illũ,quo diſcipuli Chriſti baptizabãt,Ioan.3.

non

non remiſiſſe peccatum, & fuiſſe in aqua tantùm ſine Spiritu; nec vllam fuiſſe differentiam inter Baptiſmum diſcipulorum Christi, & Ioannis, ſed vtrumque fuiſſe præparationem ad fidem: & ideò Chriſtum non baptizaſſe per ſe, ſed per diſcipulos, quia non decebat eum baptizare ſine Spiritu. Idem videtur ſentire S. LEO epiſt. 4. ad Epiſcopos Siciliæ, cap. 3. *Ipſa*, inquit, *operis qualitas docet celebrādæ generaliter gratiæ eum eſſe legitimum diem*, id eſt, diem Reſurrectionis, *in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipſe Dominus Ieſus Chriſtus, poſteaquam reſurrexit à mortuis, diſcipulis ſuis, in quibus omnes Eccleſiarum præſules docebantur, & formam, & poteſtatem tradidit baptizandi, dicens: Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. De quo vtique eos etiam ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi, regenerationis gratiam ex ſua Reſurrectione cœpiſſe.* Hæc ille. Probabilius tamen eſt, quod nos diximus. Quod ex profeſſo docent Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 57. & ſequentibus, & Auguſtinus tract. 13. & 15. in Ioan. & epiſt. 108. ad Seleucianam, & Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, part. 6. cap. 4.

Eſt hæc communior Theologorum ſententia, cùm Magiſtro in 4. diſt. 3. Et ratio eſt. PRIMO, quia Ioan. 3. dicitur Chriſtus baptizaſſe, cùm tamen non ipſe baptizaret, ſed diſcipuli eius, vt ibidem adiungit Euāgeliſta. Ergo ille Baptiſmus erat propriè Chriſti Baptiſmus, vt diſtinguitur à Baptiſmo Ioannis; alioqui non ipſe, ſed Ioannes diceretur baptizaſſe eos, quos diſcipuli Chriſti baptizabant. Si autē erat propriè Chriſti Baptiſmus, neceſſariò erat in aqua, & ſpiritu, non in ſola aqua. Semper enim Scriptura ponit hoc diſcrimē inter Chriſtum, & Ioannem, quòd iſte in aqua, ille non in ſola aqua, ſed etiam in Spiritu baptizaret. Nec decebat vt Chriſtus inſtitueret inanem cæremoniam, aut munus Ioannis ſibi vſurparet, nimirum baptizandi in ſola aqua. Adde, quod Ioan. 1. dicitur de Chriſto in præſenti: *Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.*

SECVNDO probatur hoc idem, quia Actor. 19. legimus rebaptizatos, quos Ioannes, baptizauerat. At nuſquam legimus rebaptizatos, quos diſcipuli Chriſti ante paſſionem eiuſdem baptizauerant. Immò probabiliſſimum eſt (vt Auguſtinus docet in

cet in epiſtol. 108.) Apoſtolos non fuiſſe baptizatos, niſi ante Chriſti paſſionem.

TERTIO Patres cōmuni conſenſu docent, Chriſtum, cùm baptizaretur in Iordane dediſſe aquis vim ſanctificandi, vt patet ex Tertulliano libro contra Iudæos, cap. de paſſione; ex Hilario can.2. in Matth. Ambroſio lib.2. in Luc. cap.12. Hieronymo in Dialogo cōtra Luciferianos; Nazianzeno in oratione in ſancta Lumina; Beda in cap.3. Luc. & ex aliis. At certè non habuerunt aquæ vim ſanctificandi, niſi ab eo tempore, quo cœperunt eſſe materia Baptiſmi.

DENIQVE fundamentum contrariæ ſententię non eſt ſolidum. Solum enim adferunt Chryſoſtomum & Theophylact. in illud Ioan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum Ieſus erat glorificatus.* At hic locus intelligitur de plenitudine Spiritus ſancti, quæ dari cœpit viſibiliter in Pentecoſte; alioqui enim omnes ſancti habuerunt Spiritum ſanctum, etiam ante Chriſti paſſionem.

SECVNDA propoſitiò: *Baptiſmus Chriſti inſtitutus eſt, quando Dominus ipſe in Iordane à Ioanne baptizatus eſt.*

NOTA de hac re, id eſt, quo puncto tēporis Chriſtus Baptiſmum inſtituerit, eſſe plurimas opiniones Scholaſticorū, ſed communiorem, & probabiliorem eſſe, quam nos ſequimur, quam etiam amplectitur Catechiſmus Concilij Tridentini, & Magiſter cum S. Thoma, & aliis lib.4. diſt.3.

NOTA præterea, non velle nos dicere, Chriſtum in die ſui Baptiſmi verbis docuiſſe materiam, aut formam Baptiſmi; id enim falſum eſt; ſed tum primum ſtatuiſſe, ac decreuiſſe, quod poſtea declarauit Ioan.3. Nicodemo, & alio tempore ſuis diſcipulis; vt aqua eſſet materia Baptiſmi, & vt forma eſſet inuocatio trium diuinarum perſonarum. Determinauit enim aquas, ad Baptiſmi materiam, cùm eas tactu mundiſſimæ carnis ſuæ, conſecrare, & illuſtrare dignatus eſt, vt docent Patres citati. Et ſimul determinauit formam, cùm in eius Baptiſmate tota Trinitas ſenſibiliter apparuit, vt patet Matth.3. Chriſto enim baptizato aperti ſunt cœli, & vox Patris intonuit; & Spiritus apparuit in ſpecie columbæ, & Filius ipſe Dei in carne aſſumpta præſens erat; vbi etiam ſimul (Hilario teſte loco citato) declaratus eſt effectus Baptiſmi à Chriſto inſtituti, nimirum, quod baptizatis aperitur cœlum, & à Patre in Filios adoptantur, & Spiritu ſancto replentur, &c.

TERTIA

TERTIA propoſitio: *Baptiſmus Chriſti non fuit neceſſarius, neceſſitate medij, aut præcepti ante Chriſti mortẽ.* PROBATVR, quia vſque ad Chriſti mortem lex antiqua vim ſuam retinuit, vt patet, quia Chriſtus eam ſeruauit vſque ad mortem. Nam pridie quàm pateretur, ſeruauit cęremoniam agni Paſchalis. & Matth, 23. monebat homines, vt ſeruarent, & facerent, quæ Scribæ, & Phariſæi docebant ex cathedra Moſis; ergo etiam Circumciſio, ſi in remedium peccati data fuerat, vſq; ad Chriſti mortem vigebat. Non igitur toto eo tempore Baptiſmus Chriſti neceſſarius erat vt medium ad ſalutem, quandoquidem ſine eo poterant homines, etiam paruuli iuſtificari. Quare illud Chriſti verbum Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* non ſignificat ab eo die, quo Dominus cum Nicodemo loquebatur, fuiſſe Baptiſmum neceſſarium, ſed ſignificat neceſſarium futurum fuiſſe in lege noua, poſtquam ceſſarent cæremoniæ legales, vt rectè exponit Bernardus epiſt. 77. ad Hugonem. Et eodem modo exponẽdum eſt, quod ait Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 3. ex quo tempore dictum eſt: *Niſi quis renatus fuerit*, neminem ſine Baptiſmo poſſe ſaluari. Accipit enim nomine temporis, non illum diem, quo ea dicebantur, ſed tempus legis nouæ. Denique illud etiam Lucæ 16. *Lex, & Prophetæ vſq; ad Ioannem*; non ſignificat tunc legem ceſſaſſe, quoad vim, aut obligationem, ſed quoad prædicationem: Ioannes enim fuit vltimus Prophetarum. Vnde ſubiungitur: *Ex eo regnum Dei euangelizatur.* Præterea in morte Chriſti ceſſauit efficacia cęremoniarum, & totius legis veteris; ergo ceſſauit etiam vis Circumciſionis; ergo vſque ad illud tempus vim habuit lex vetus. Porrò in morte Chriſti ceſſaſſe vim legis, patet ex Euangelio Matth. 27. *Sciſſum eſt velum.* & Ioan. 19. *Conſummatum eſt.* Item ex Apoſtolo Rom. 7. *Mortificati eſtis legi per corpus Chriſti.* Item omnes ferè cæremoniæ legis figuræ erant Chriſti, Coloſſ. 2. & Hebr. 10. Chriſtus autem in morte compleuit opus redemptionis.

QVARTA propoſitio: *Baptiſmus Chriſti cæpit eſſe neceſſarius neceſſitate medij, & præcepti à die Pentecoſtes.* NOTA, legem veterem ſimpliciter ceſſaſſe in morte Chriſti, quia tunc ceſſauit vniuerſaliter ratio legis; tamen ob ignorãtiam huius rei adhuc obligaſſe Iudæos, vſq; ad publicam promulgationẽ Euangelij: & contra legem Euangelicã, & Sacramenta Chriſtiana condita fuiſſe, & multum profuiſſe etiam ante Chriſti mortem,

mortem, tamen non habuiſſe vim præcepti, niſi poſt promulgationem ſolennem, vt Concilium Tridẽtinum, ſeſſ.6. cap.4. dicit de Baptiſmo. Et ratio eſt, quia promulgatio eſt de eſſentia legis, vt S. Thomas docet, part.2. quæſt.90. art.4. Promulgatio autem ſolennis nouæ legis facta eſt in die Pentecoſtes. Quod probatur PRIMO, quia, vt diximus, lex vetus viguit vſque ad Chriſti mortem: ab eo autem tempore vſque ad Pentecoſtem, neque Chriſtus, neque Apoſtoli publicè ad populum loquuti ſunt. SECVNDO, non debuit promulgari ſolenniter lex noua, niſi completis omnibus myſteriis redemptionis; myſteria autẽ completa ſunt in Aſcenſione Chriſti. TERTIO, lex vetus ſolenniter promulgata fuit in monte Sina die quinquageſimo poſt primum Paſcha Iudæorum; ergo lex noũa promulgari debuit die quinquageſimo poſt primum Paſcha Chriſtianorum. Fuiſſe enim illam legis promulgationem, figuram promulgationis Euangelij, docent Auguſtinus epiſt.119. Leo ſermon.1. de Pentecoſte, & alij. QVARTO, concioni primæ, quam habuit S. Petrus Actor.2. ipſo die Pentecoſtes, conueniunt omnes conditiones promulgationis ſolennis. Nam habita eſt in vrbe Regia Hieroſolymorum, præſentibus omnibus hominibus omnium nationum, vt Lucas teſtatur, à ſummo Præcone Euangelij, qui erat Apoſtolus Petrus, & in ea concione comprehenſa ſunt præcipua capita totius doctrinæ Euangelicæ. Denique continuò etiam cœpit vſus Sacramentorum.

CAPVT SEXTVM.

De Baptiſmo ſanguinis, & flaminis.

QVOD attinet ad POSTREMAM partem diſputationis de neceſſitate Baptiſmi, quæſtio eſt, an Baptiſmus aquæ ſuppleri poſſit per Martyrium, tam in paruulis, quàm in adultis; & per veram cordis Conuerſionem in adultis.

Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag.90.91. & 92. admittit hæc tria Baptiſmata, ac dicit, ab antiquis venuſtè diſtincta eſſe tria Baptiſmata, ſanguinis, flaminis, & fluminis. Sed diſſentit à Catholicis in modo explicandi: non enim vult Martyrium aut Pœnitentiã remittere peccata, vt facit Baptiſmus aquæ, ſed ſolã fidem, quæ tempore Martyrij & Pœnitentiæ,

tiæ, apprehendit Chriſtum, eſſe eam quæ iuſtificat. Illyricus quoque Cent. 5. cap. 4. col. 517. dicit, Proſperum contra verbum Dei, & cum magna iniuria Baptiſmi æquaſſe Martyrium Baptiſmo. Sed Illyricus nō adfert argumenta: Kemnitius autem probat, quia Martyrium & Pœnitentia ſunt opera noſtra; abſurdum autem, & impium eſt, opera noſtra ęquare ſanguini Chriſti, & virtuti Baptiſmi. Confirmat ex Auguſtino, qui lib. 4. contra Donatiſtas, cap. 22. dicit, bonum latronem, qui cum Chriſto pendebat in cruce, non paſſione ſua obtinuiſſe remiſſionem peccatorum, ſed ex fide apprehendente Chriſtum, cuius cōtrarium docuerat Cyprianus, ſed eum Auguſtinus loco notato refutauit.

Hæc ſententia Kemnitij non ſolùm eſt falſa, ſed etiam ſecum ipſa pugnat, & mendaciis ſuis non caret. Nam cùm idem Kemnitius paſſim doceat cum Magiſtro ſuo Luthero, in ipſo etiam Baptiſmo aquæ ſolam fidem iuſtificare; an non apertè ſecum pugnat cùm dicit, Martyrium & Pœnitentiam non remittere peccatum, eo modo, quo Baptiſmus, quia in eis ſola fides iuſtificat? Mendacia verò duo ſunt in hac ſentētia Kemnitij. PRIMVM, cùm ait, Auguſtinum aſſerere bonum latronem ſola fide Chriſtum apprehendente iuſtificatum. Non enim hoc Auguſtinus dicit; ſed bonum latronem fide, & conuerſione cordis ad Deum iuſtificatum eſſe. SECVNDVM, cùm ait, ab Auguſtino refutari Cyprianum, qui crediderat Martyrium iuſtificare, eo modo, quo facit Baptiſmus. Id eñ eſt impudens mendacium. AVGVSTINVS enim non modò non refutat, ſed etiam laudat Cypriani ſententiam. Sic enim ait: *Baptiſmi ſanè vicem aliquando implere paſſionem, dę latrone illo cui non baptizato dictum eſt: Hodie mecum eris in Paradiſo, non leue documentum idem B. Cyprianus aſſumit.* Hæc ille. Docet quidem paulò infrà Auguſtinus, latronem illum non poſſe dici Martyrem, nec ſaluatum Baptiſmo ſanguinis, ſed Baptiſmo flaminis, ſed hoc dicit ad confirmandam Cypriani ſententiam; ſi enim Baptiſmus flaminis iuſtificat, multò magis Baptiſmus ſanguinis, vt Cyprianus dixerat. Vt autem res tota explicetur, ponam aliquot propoſitiones.

PRIMA propoſitio: *Martyrium rectè dicitur, & eſt quoddam Baptiſma.* Probatur hæc propoſitio duplici ratione. PRIMO, quia Scriptura diuina, & ſancti Patres Martyrium Baptiſma nominare ſolent. Marci 10. *Poteſtis bibere calicem, quem*

quem ego bibiturus ſum; aut Baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? Et quomodo coarctor, donec perficiam illud? Idem etiam Patres paſſim docent. TERTVLLIANVS in libro de Baptiſmo, de Martyrio loquens: *Hic*, inquit, *eſt Baptiſmus, qui lauacrum regenerationis non acceptum refert, vel perditum reddit.* PROSPER in Epigrammatis:

Et quidquid ſacri fert myſtica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria Martyrij.

Cyprianus præfatione libri de exhortatione Martyrij, dicit Martyrium eſſe Baptiſmum, & quidem Baptiſmo aquæ præſtantiorem. Ambroſius in Pſal.118. ſerm.3. tria Baptiſmata diſtinguit, vnum aquæ, alterum ſanguinis, tertium purgatorij in alia vita. Hieronymus in cap.4. ad Epheſ. in illud: *Vnum Batiſma*, diſtinguit Baptiſmum aquæ, à Baptiſmo Martyrij. Auguſtinus lib.13. de ciuit. Dei, cap.7. epiſt.108. ad Seleucianum, lib.1. de origine animæ, cap.9. lib.4. de Baptiſmo, cap.21. & 22. Cyrillus Catecheſi 3. ponit etiam duo iſta Baptiſmata, vt faciunt quoque Nazianzenus, oratione in ſancta lumina. Damaſcenus lib.4. cap.10. Bernardus in epiſt.77. & Hugo de ſancto Victore lib.2. de Sacramentis, part.6. cap.7.

ALTERA ratio eſt, quia Martyrium conuenit cum Baptiſmo aquæ in tribus effectibus; nimirum, quòd PRIMO configurat hominem Chriſti paſſioni, & morti. SECVNDO remittit peccatum originale, & reliqua omnia, ſi quæ ſint admiſſa. TERTIO, quòd remittit omnem pœnam peccato debitam, tam æternam, quàm temporalem: quod inter Sacramenta proprium eſt ſolius Baptiſmi.

Hîc tamen OBSERVANDVM eſt, non eſſe hæc omnia æquè certa. Ac PRIMVM certum eſt, quòd Martyrium ſit configuratio mortis Domini, vt notum eſt, & configuratio nobilior, quàm Baptiſmi aquæ; quia illa eſt realis, hæc Sacramentalis. ITEM certum eſt apud omnes, quòd remittat omnem pœnam, ita vt Martyres continuò perueniant ad coronam. Id quod patet vel ex eo, quòd Eccleſia nūquam orat pro animabus Martyrum, ſed illis potiùs ſe commendat: *Iniuriam*, inquit AVGVSTINVS ſermon.17. de verbis Apoſtoli, & INNOCENTIVS cap. cùm Marthæ, extra, de celebratione Miſſarū, *facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Vnde CYPRIANVS li.4. epiſt.2. ad Antonianum conferens Martyres cum aliis Chriſtianis morientibus: *Aliud*, inquit, *eſt ad veniā ſtare, aliud ad*

gloriam peruenire, aliud miſſum in carcerem non exire inde donec ſoluat nouiſſimum quadrantem, aliud ſtatim fidei, & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis lõgo dolore cruciatum emẽdari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia paſſione purgaſſe, aliud deniq; pendere die iudicij ad ſententiam Domini, aliud ſtatim à Domino coronari.

De SECVNDO effectu eſt maior difficultas. Nam non deſunt Theologi, vt Dominicus à Soto, & Martinus Ledeſmius in 4. diſt. 3. q. vn. art. 11. qui docent, Martyrium non dare gratiam ex opere operato, ſed tantùm ex opere operantis, nec dare vllum gradum gratiæ, præter eum, qui reſpondet merito charitatis ipſius Martyris. Martyrium enim ſine charitate ſuſceptum nihil prodeſt, vt Paulus ait 1. Corinth. 13. Qui autem eſt in charitate, ſine dubio eſt in gratia. Vnde etiam credimus, omnes veros Martyres habuiſſe veram, immò etiã ſummam charitatem, antequam Martyrium ſubirent, iuxta illud Ioan. 15. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt quis ponat animam ſuam pro amicis ſuis.*

Probabilior ſententia eſt, Martyrium ex opere operato cõferre primam gratiam, ita vt ſi quis ad Martyrium accedat adhuc in peccatis exiſtens, tamen ſine affectu ad aliquod peccatum, & cum fide, & dilectione inchoata, & pœnitentia ſaltem imperfecta, qualis requiritur etiam ante Baptiſmum aquæ; is virtute Martyrij ex opere operato iuſtificabitur, & ſaluabitur. Ita docet expreſsè S. Thomas in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. quęſt. 3. ad 1. & quæſt. 4. tota, & Ioan. Maior, Gabr. & alij eadem diſt. 4. lib. 4. & probatur PRIMO ex Martyrio infantium: conſtat enim infantes pro Chriſto occiſos non ſolùm ſaluari, ſed etiam haberi ab Eccleſia in numero Martyrum, vt patet de feſto ſanctorum Innocentium, cuius meminit Bernardus in ſerm. de Innocentibus, & antè eum Auguſtinus lib. 3. de lib. arbit. cap. 23. & epiſtol. 28. ad Hieronymum, & ante Auguſtinum, Origenes homil. 3. in diuerſos Euangelij locos, & Cyprianus lib. 4. epiſt. 6. ad Thibaritanos. At paruuli nihil operari poſſunt, & peccatores ſunt antequam baptizẽtur Baptiſmo aquæ, vel ſanguinis.

Reſpondent quidam, eos Innocentes fuiſſe circumciſos, proinde ante Martyrium iuſtificatos. SED hoc nihil eſt. Nam incertum eſt, an fuerint illi omnes circumciſi; immò probabiliſſimum eſt, & ferè certum non fuiſſe omnes circumciſos.

Nam

Nam occidit Herodes omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & finibus eius, nec iuſſit filios tantùm Iudæorum, ſed omnes omninò occidi: fortaſſe autem non pauci erant Gentiles inter eos. Præterea iuſſit occidi à bimatu & infrà, omnes infantes; proinde eos etiam, qui nondum peruenerant ad octauum diem, quo ſolo poterant circumcidi. Denique non eſt de fide, Circumciſionem iuſtificaſſe, & tamen Eccleſia abſolutè omnes illos infantes certò credit eſſe ſaluos. Præterea Eccleſia eos innocentes non ſolùm vt ſaluos, ſed etiã vt Martyres honorat; ergo paſſio pro Chriſto ſuſcepta aliquid eis contulit ex opere operato. Neque valet quod Sotus reſpondet, eſſe hoc priuilegium paruulorum: id enim ſine vllo fundamento aſſeritur. Si enim Martyrium ex opere operato infantibus prodeſt, cur non adultis? certè non minus eſt Martyrium; nec minus potens, & efficax adultorum, quàm infantium, ſed contrà potiùs, nobilius, & efficacius.

Secvndo probatur ratione S. Thomæ. Nam gratia, quæ datur Martyri, remiſſionis omnium pœnarum, non poteſt eſſe ex opere operantis; nam vel eſſet ex ipſa tolerantia pœnę; vel ex feruore charitatis. Non tolerantia pœnæ, quia multi Martyres fuerũt antea homines ſceleſtiſſimi, qui millies mortem promeriti fuerant, & ſine dubio non erat ſufficiens ſatisfactio mors quædam leuiſſima, vt per capitis abſciſſionem; & tamen ſi verè ſint Martyres, dimittuntur eis omnes pœnæ. Multi etiam Confeſſores, plura ſæpe patiuntur, quàm Martyres, & tamen non ſemper eis dimittitur tota pœna. Non etiam id poteſt tribui merito charitatis. multi etiã ſancti Confeſſores maiorem habuerunt charitatem multis Martyribus, & tamen non habuerunt indulgentiam omnium pœnarum: Martyres autem etiamſi non haberent niſi vnum gradum charitatis, tamen hoc ipſo quod ſunt Martyres, habent indulgentiam omnium pœnarum. Fatendum eſt igitur, Martyrium ex opere operato, id eſt, ex pacto, & inſtitutione Chriſti conferre gratiam. Quod ſi Martyrium ex opere operato confert gratiam, certè poterit etiam primam gratiam conferre: id enim ſolùm obſtare videbatur, quod non haberet vim ex opere operato.

Tertio Eccleſia, vt aliquem colat vt S. Martyrem, nunquam examinat, an antea fuerit in gratia, ſed indifferenter omnes honorat, quos conſtat pro Chriſto occiſos in confeſ-

sione veræ fidei, & vnitate Ecclesiæ. Hæretici enim,& schismatici Martyres esse non possunt, cùm ponant obicem gratiæ Dei per peccatum infidelitatis, & schismatis, in quo actu perseuerant.

QVARTO, si Martyrium non conferret primam gratiam ex opere operato, sed tãtùm ex feruore charitatis operaretur, non verę distingueretur Baptismus sanguinis à Baptismo flaminis; sed vtrumque esset Baptisma flaminis, cùm vtrumque cõsisteret in interna cõuersione, & motione animi in Deum. At reuera Baptismus sanguinis distinguitur à Baptismo flaminis, quia ipsa sanguinis effusio supplet Baptismum in Martyrio; in Baptismo autem flaminis sola interna conuersio, & aspiratio Spiritus sancti.

QVINTO sit aliquis, qui comprehensus in persecutione malit mori, quàm Christum negare, & reipsa moriatur; & tamen non habuerit ante ipsum Martyrium veram contritionem, sed solùm attritionem quandam suorum peccatorum; & deniq; non habuerit maiorem dispositionem, quàm eam, quæ necessaria est ad Baptismum aquę. Aut iustificabitur iste, & saluabitur, aut non: si sic, ergo Martyrium ex opere operato dat primam gratiam; neque enim iste aliquid mereri potuit ante ipsum Martyrium, cùm non ęsset iustus: si non, ergo Baptismus sanguinis non supplet Baptismum aquæ; iste enim verè baptizatur in suo sanguine, & verè Martyr est, cùm pro vera fide moriatur. fatendum est igitur eum ex opere operato iustificari.

SEXTO & vltimo videtur omninò hæc sententia Patrum. CYPRIANVS in epistola ad Iubaianum: *Nunquid potest*, inquit, *vis Baptismi esse maior, aut potior, quàm confessio, quàm passio?* Item AVGVSTINVS lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 7. *Quicunque etiam non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantùm eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis.* Hæc illi. At falsa hæc erunt, si Baptismus primam gratiam confert, & peccata etiã quoad culpam dimittit; Martyrium autem neutrum facere potest: sic enim erit longè maior virtus Baptismi aquæ, quàm Baptismi sanguinis; cuius contrarium Patres docent.

Ad argumentum, quod contrà fieri solet, ex 1. Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non*

non habuero, nihil mihi prodeſt. Et Ioan.15. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* RESPONDEO, hæc loca non concludere, oportere Martyrem ante ipſum Martyrium habere veram charitatem, & proinde eſſe iuſtificatum. Nam PRIOR locus non requirit, vt charitas præcedat, ſed vt comitetur reliqua bona; ſine charitate enim nihil ſufficit ad ſalutem. Et hoc eſt veriſſimum; nam etiam Martyrium nihil prodeſſet, ſi Martyr de hac vita decederet ſine charitate. Sed nō poteſt decedere ſine charitate, cùm vi ipſius Martyrij, ex pacto & priuilegio Dei infundatur gratia, & proinde charitas. Quòd autem non ſit neceſſe propter hunc locum Pauli, charitatē præcedere, ſaltem tempore, ipſum Martyrium, patet, quia ibidem Paulus dicit, ſine charitate non prodeſſe fidem, & ſcientiam; & tamen ordinariè prior eſt fides, & ſæpe etiam ſcientia in homine, quàm charitas: & tamen ſi fides, & ſcientia ſemper maneāt ſine charitate, non ſaluant hominem, vt rectè Apoſtolus dixit. ADDE, quòd id, quod dicit Apoſtolus de Martyrio, dicere poſſumus etiam de Baptiſmo: qui enim habet Baptiſmum, ſi nō habeat charitatem, non ſaluatur; & tamen nemo negat Baptiſmum dare primam gratiam.

ALTER locus docet, ſummam eſſe charitatem ex parte operis, ponere vitam pro amico, quia non habet aliquid maius homo, quod det pro amico, quàm vitam: tamen non docet hic locus, omnem, qui dat vitam pro amico, habere ſummam charitatem quoad habitū, vel actum internum, vt notum eſt; cùm multi qui non dederunt vitam, habuerint maiorem charitatem iis, qui dederunt, vt patet de beata Virgine, de ſancto Ioanne Euangeliſta, & aliis. Præterea etiamſi qui vitam ponit pro Chriſti amore, habet ſine dubio magnam, & veram charitatem, vt hic locus Euangelij docet, & tales videntur fuiſſe Martyres plurimi: tamen poteſt etiam fieri, vt aliquis nondum plenè iuſtificatus, raptus ad Martyrium, vitam ponere decreuerit, non tam propter Dei charitatē, quam nondum habet, quàm metu gehennæ, vel ſpe cœleſtis præmij: certè de tali non poteſt dici, quod habeat veram charitatem; & tamen benè facit ponendo vitam in confeſſione Chriſti, & Martyr eſt, id eſt, teſtis veritatis. Ac de eiuſmodi dicimus, remitti illis peccata, & infundi gratiam ex opere operato Martyrij.

SECVNDA propoſitio: *Perfecta Conuerſio, ac Pœnitentia rectè Baptiſmus flaminis dicitur, & Baptiſmum aquæ ſaltem in neceſſitate ſupplet.* NOTA, Baptiſmum flaminis non dici quamlibet conuerſionem, ſed perfectam, quæ includit veram contritionem, & charitatem; & ſimul etiam deſiderium, ſeu votum Baptiſmi.

Nota SECVNDO, non fuiſſe apud veteres tam certam hãc propoſitionem, vt erat ſuperior. Nam de Martyrio nullus veterum, quod ſciam, negauit eo ſuppleri Baptiſmum aquæ: at de conuerſione, & pœnitentia, non deſunt, qui id negauerint. Nam liber, qui inſcribitur de Eccleſiaſticis dogmatibus, qui falsò tribuitur Auguſtino, cap. 74. apertè dicit, Catechumenum non ſaluari, etiamſi in bonis operibus vixerit, niſi Baptiſmo aquæ, aut ſanguinis purgatus fuerit. Tempore etiam ſancti Bernardi fuiſſe, qui idem ſentirent, patet ex epiſtola eius 77.

At ſine dubio credendum eſt, veram conuerſionem ſupplere Baptiſmum aquæ, cùm non ex contemptu, ſed ex neceſſitate ſine Baptiſmo aquæ aliqui decedunt. Id enim expreſsè habetur Ezechielis 18. *Si impius egerit pænitentiam à peccatis ſuis, iniquitatum eius non recordabor amplius.* Idem apertè docet AMBROSIVS oratione de obitu Valentiniani iunioris: *Quem eram,* inquit, *regeneraturus, amiſi; ſed ille gratiam, quam ſperauerat, non amiſit.* Idem Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo, cap. 22. & Bernardus epiſtol. 77. & poſt eos Innocentius III. cap. Apoſtolicam, de presbytero non baptizato. vnde etiam Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 4. Baptiſmum dicit eſſe neceſſarium in re vel in voto. Denique vera conuerſio conuenit cum Martyrio, & cum Baptiſmo aquæ, in nomine Baptiſmi, & in effectibus duobus; ergo credibile eſt conuenire etiam in alio effectu, qui eſt dimittere culpam, & iuſtificare hominem, & eo modo ſupplere Baptiſmum aquæ. Antecedens probatur. Ac primùm de nomine Baptiſmi, legimus Marc. 1. & Luc. 3. *Prædicans Baptiſmum pænitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Et 1. Corinth. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si mortui non reſurgunt, vt quid baptizantur pro illis?* Non enim vlla dari poteſt huic loco aptior expoſitio, quàm ſi per Baptiſmum intelligamus opera pœnitentiæ, & afflictionis, quæ viuentes ſuſcipiunt pro animabus defunctorum. Præterea pœnitentia configurat hominem

Chriſti

Chriſti paſſioni, vt facit Martyrium, licet non tam perfectè, quàm facit Martyrium: dimittit etiam totã pœnam perfecta conuerſio, vt fuit in conuerſione Mariæ Magdalenæ, boni latronis, & aliorum. Neque enim dicitur Baptiſmus flaminis abſolutè, & ſimpliciter, interna conuerſio, niſi quando eſt ita perfecta, & feruens, vt omnem rubiginem peccati tollat. Alioqui enim, ſi non tollat totam pœnam, vt plerumque fit, non eſt Baptiſmus, niſi imperfectè.

TERTIA propoſitio: *Tam Martyrium, quàm Pænitentia peccata remittunt; nõ autem ſola fides, qua Martyres, aut Pœnitentes Chriſtum apprehendunt.* Hæc eſt cõtra Kemnitium, & probatur Scripturis, Patribus, & ratione. PRIMO Scripturæ ipſi paſſioni, & pœnitentiæ tribuũt remiſſionem peccatorum. Matth.10. & 16. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* Marc.8. & Luc.9. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet eam.* Ezechiel. 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iuſtitiam, ipſe animã ſuam viuificabit.* Et Luc.7. Magdalenæ dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* SECVNDO, Patres ſuprà citati nunquam ſoli fidei, ſed ipſi paſſioni, aut pœnitẽtiæ, & deſiderio Baptiſmi tribuunt iuſtificationem. TERTIO, ſi ſola fides operaretur in Martyrio, & Pœnitentia, nõ eſſent tria Baptiſmata, ſed duo, vel potiùs vnum tantùm: proinde non rectè diceret Kemnitius tria Baptiſmata venuſtè à Patribus diſtincta. Quòd ſi dicat eſſe tria Baptiſmata, quia ſunt tria inſtrumenta excitandæ fidei; dicam ego eſſe multò plura, quia multò plura ſunt inſtrumenta excitandæ fidei, vt patet.

Neq; argumentum Kemnitij concludit. Nam non æquamus opera noſtra virtuti Baptiſmi, aut Chriſti ſanguini, cùm dicimus, per Martyrium, & Pœnitentiam remitti peccata, & ſuppleri Baptiſmum: ſed æquamus Dei gratiam, Dei gratiæ, & Chriſti pactum, & inſtitutionẽ, Chriſti pacto, & inſtitutioni. Nam vt in Baptiſmo aquæ, quod præcipuè operatur, eſt inſtitutio diuina, & gratia; ita etiã in Martyrio, & Pœnitentia: nõ enĩ paſſio Martyrum ex ſe vim habet iuſtificandi, ſed ex pacto, & promiſſione Chriſti. Similiter pœnitentia, & conuerſio, eſt ſolùm diſpoſitio quædã, ad quam ex pacto, & ꝓmiſſione Dei ſequitur iuſtificatio. ADDE, quòd nec ipſa diſpoſitio eſt præcipuum opus noſtrum, ſed Dei, qui primò inſpirat pœnitentiã, & amorem Martyrij, & poſtea iuuat ad perficiendum.

QVARTA propoſitio: *Martyrium, et Conuerſio ad Deum, licet Baptiſmata quædam ſint, non ſunt tamen Sacramenta.* Probatur PRIMO, quia non habent eſſentiam Sacramenti: nam in Martyrio non eſt vlla forma verborum de eſſentia; in Conuerſione, neque eſt forma verborum, neque ſignum externum ſenſibile, quod neceſſariò requiratur. SECVNDO, Sacramenta ſunt remedia contra peccatum ordinaria, & omni tempore conuenientia. At Martyrium non eſt ordinarium remedium, nec omni tempore poteſt haberi. TERTIO, Sacramenta ſunt cauſſa gratiæ, vt actiones Dei per ſuos miniſtros: at Martyrium non eſt actio Dei per ſuum miniſtrum, ſed actio Diaboli per ſuum ſatellitem. Vnde Martyrium concurrit ad iuſtificationem diſpoſitiuè tantùm, vt etiam Conuerſio in Baptiſmo flaminis: atque ita diuerſo modo iuſtificant ex opere operato Sacramenta & Martyrium. Ibi enim opus operatum eſt cauſſa actiua inſtrumentalis gratiæ, hîc ſolùm eſt diſpoſitio.

CAPVT SEPTIMVM.

De miniſtro Baptiſmi.

SEQVITVR QVINTA controuerſia de cauſſa efficiente miniſteriali; de qua re, vna ſolùm quæſtio eſt, vtrum ſcilicet laici poſſint baptizare. Nouam enim hæreſim Caluinus excogitauit, lib.4. Inſtit. cap.15. §.20.21. & 22. vbi docet, nec in extrema quidem neceſſitate licere baptizare iis, qui non ſunt ordinarij Eccleſiæ miniſtri ad hoc ipſum vocati, & ordinati: quod etiam repetit in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſ.7. can.10. de Sacramentis in genere. Vtrum autem exiſtimet Baptiſmum non eſſe ratũ, ſi à laico detur, an tantùm non licere ſine peccato laicis baptizare; non ſatis apertè explicat.

Porrò Catholici Doctores communi conſenſu, ſex pronunciata affirmant. PRIMO, ius baptizandi ex officio ordinario conuenire ſolis Sacerdotibus, id eſt, Epiſcopis, & Preſbyteris, ſic tamen, vt Preſbyteris conueniat cum ſubordinatione, & dependentia ab Epiſcopis. Quemadmodum enim poteſtas abſoluendi à peccatis datur Preſbyteris, in ſua ordinatione, & tamen, quia abſoluere à peccatis eſt actus iuriſdictionis, quæ eſt Epiſcoporum propria, ideò Preſbyteri non

non possunt vti ea potestate, nisi quantum eis Episcopi concedunt: ita quoque de potestate baptizandi sentiendum est. Hinc conciliari possunt testimonia quædam auctorum, quæ alioqui contraria videri possunt. Quidam enim simpliciter affirmant, officium baptizandi ad Presbyteros pertinere, vt Isidorus, lib. 2. de officiis diuinis, cap. 24. Alij dicunt Presbyteros baptizare non posse sine Episcopi facultate, vt Tertullianus lib. de Baptismo, & Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos.

SECVNDO docent, Diaconis quoque ex officio conuenire baptizare, sed in absentia Sacerdotum, aut eorum iussu. Ita docent iidem auctores, Tertullianus, & Hieronymus. Neque his repugnant Ignatius in epist. ad Heronem, & Epiphanius hæresi 79. qui negant Diaconis conuenire munus baptizandi, & proprium id esse dicunt Sacerdotum. Nam loquuntur Epiphanius, & Ignatius de ordinario officio, Tertullianus, & Hieronymus de extraordinario, & vtrique rectè dicunt: ordinariè siquidem ad solos Sacerdotes pertinet baptizare, extraordinariè etiam ad Diaconos. Quod etiam habet Gelasius in epist. 1. cap. 9. & exprimitur in ipsa ordinatione Diaconorum.

TERTIO Catholici docent, nunquam licere laicis solenniter baptizare, neq; etiam priuatim præsente Sacerdote, aut Diacono, aut iis etiam absentibus, extra casum necessitatis. Docet hoc Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmen. cap. 13. & rationem reddit, quia nemini licet vsurpare alterius officium.

QVARTO docent, laicis baptizatis licere in casu necessitatis baptizare. De hoc enim nunquam in Ecclesia dubitatum inuenio: vnde noua est & inaudita Caluini hæresis.

QVINTO docent etiam, non baptizatis in casu necessitatis licere Baptismum dare, si sciant ritum. De hoc tamen veteres dubij fuisse videntur. Nam TERTVLLIANVS in libro de Baptismo reddit caussam, cur liceat laicis baptizare: *Quia*, inquit, *quod ex æquo ab omnibus accipitur, ex æquo ab omnibus dari potest*. Et HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos, Tertullianum imitatus, inquit: *Scimus etiam licere laicis, vt enim accipit quis, ita & dare potest*. & Concilium Elibertinum, can. 38. dicit, laicos posse baptizare, modò sint ipsi baptizati, & non bigami. Augustinus similiter dubius fuit. Nam lib. 2. contra epistol. Parmeniani, cap. 13. proponit quæ-

 stionem,

stionem, an non baptizatus possit baptizare, & dicit se non audere rem determinare, cùm in nullo generali Concilio res definita sit. Idem etiam habet lib.7. de Baptismo, cap.53. Denique Gregorius II. in epistola ad Bonifacium, & habetur etiam apud Gratianum, can. Quos à paganis, de consecr. dist. 4. iubet rebaptizari à paganis baptizatos.

Ceterùm res iam definita est in Concilio generali, vt Augustinus cupiebat. Nam in Florentino Concilio habetur, in casu necessitatis licere laico, seu viro, seu fœminæ, seu Christiano, seu pagano baptizare, modò adsint materia, forma, & intentio debita. Quod idem multò antea statuerat Nicolaus Papa, vt habetur can. A quodam Iudæo, de consecrat. dist. 4. & idem habetur ibidem, can. Romanus. Et ratio idem suadet. Nam cùm non requiratur in ministro Baptismi fides aut probitas, aut ordinatio, vt notum est, nulla est ratio, cur non sit verum Baptisma, quod à Pagano aut Iudæo confertur, si adsint ea, quæ necessaria sunt ad Baptismi essentiam.

ADDE, quod nullum testimoniorum contra prolatorum conuincit, non licere Baptismum à non baptizato accipere. Nam Gregorius II. non tam creditur iussisse rebaptizari à pagano baptizatos, propter vitium ministri, quàm propter vitiũ formę Sacramentalis, quam illi pagani, & imperiti fortè non tenebant. Augustinus autem etsi dubius fuit, tamen paratus erat generali Concilio acquiescere. Et præterea lib.7. de Baptismo, cap.53. apertè dicit, si sententia ipsius quæratur, se responsurum, Baptismum esse ratum à quocunque, & vbicunque traditum, modò verbis Euangelicis consecratum. Elibertinum Concilium asseruit, quod erat certum, laicum baptizatum licitè baptizare: non autem negauit expresè contrarium, sed reliquit sub dubio. Denique Tertullianus, & Hieronymus id solùm fortè dicere voluerunt, Baptisma ab omnibus posse dari, vt ab omnibus accipitur, id est, quia est Sacramentum omnibus necessarium, ideò ab omnibus posse accipi, & similiter ab omnibus posse dari, nõ quòd oporteat eum, qui dat, prius accepisse. Id mihi persuadeo, tum quia verba hunc sensum ferre possunt, tum quia si alium sensum faciant, absurdam rationem continent. Non enim est bonum argumentum; Hic habet Baptismum, ergo potest dare; alioqui posset etiam presbyter ordinare presbyteros, & diaconus diaconos, quia habet ille presbyterium, & hic diaconatum. Neq;

est

est bonum argumentum, si negatiuè ratiocinemur; Non habet iste Baptismum, ergo non potest dare; alioqui non posset minister impius, per verba, & Sacramenta alios iustificare, quia nimirum caret ipse iustitia, & pietate. Non igitur requiritur, vt habeat in se Baptismum formaliter, qui est futurus minister; sed satis est, si habeat virtualiter, & ministerialiter, quomodo omnes habent, qui habent vsum rationis, linguæ, & manuum, vt possint ex intentione verba proferre, & aquam spargere.

SEXTO docent, non modò viros, sed etiam fœminas in extrema necessitate posse baptizare. Ita habet expressè Concilium Florentinum, ita Concilium Carthaginense IV. can. 100. vt infrà citabimus, & Vrbanus II. in epist. ad Vitalem, & habetur 30. quæst. 3. can. Super his. & deniq; idem habet consuetudo Ecclesiæ, & ratio manifesta, quæ suprà facta est pro non baptizatis.

His ergo ita constitutis, superest solum, vt contra Caluinum probemus, licere in casu necessitatis baptizare iis, qui ministri Ecclesiastici non sunt. Probatur igitur PRIMO, exemplo Testamenti veteris. Nam Exod. 4. Sephora vxor Moysis filium suum circumcidit, & eo modo virum suum à mortis periculo liberauit. At Circumcisio figura erat Baptismi, & secundum Caluinum idem omninò efficiebat, quod nunc facit Baptismus; igitur licebit etiam in casu necessitatis mulieribus baptizare.

Caluino, loco notato, lib. 4. cap. 15. §. 22. mouit hoc exemplum bilem vehementissimam; dicit enim Sephoram stultam mulierem, & temerariam fuisse: *Inscitè,* inquit, *ad imitationem trahitur, quod egit stulta mulier.* Et infra: *Lectores attendere velim, nihil minus Sephoræ fuisse propositum, quàm vt Deo ministerium præstaret. Filium periclitari videns, fremit, obmurmurat, nec sine indignatione præputium in terram proiicit, marito sic conuiciatur, vt Deo quoq; succenseat. Denique hoc totum ab animi impotentia profectum esse palàm est, quia Deo, & marito obstrepit, quod filij sanguinem fundere cogitur. Adde, quod si in aliis omnibus probè se gessisset, hæc tamen est inexcusabilis temeritas, quod præsente marito circumcidit filium, non priuato quopiã homine, sed Moyse primario Dei Propheta, quo nullus vnquã maior in Israële surrexit, quod nihilo magis ei licebat, quàm hodie mulieribus sub Episcopi oculis.* Hæc ille.

SED

SED Caluinus, qui arguit Sephoram temeritatis, & impotentiæ animi, non aduertit se ex mera impotentia animi, & libidine detrahendi incredibili temeritate id facere. Nam vt ab vltimo incipiam; non peccauit Sephora, quòd præsente viro filium circumciderit; id enim fecit coacta ab ipso Moyse, vel potiùs à Deo. Licet enim Moyses esset pręsens, tamen non poterat ipse per se id facere, cùm esset in angustiis maximis, & penè exanimatus. Quod enim Scriptura dicit: *Occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum*, vel significat, vt non malè exponit Rabbi Abenezra, immissum fuisse Moysi diuinitus grauissimum morbum, vel, vt nostri exponunt, apparuisse ei Angelum nudato gladio, qui eum continuò vexauit, & quiescere nõ permisit, donec Sephora filium circumcidit; tunc enim demum Angelus Moysem dimisit. Itaque non potest dubitari, quin Moyses, si potuisset, filium ipse circumcidisset, sed quia non poterat, significauit vxori vt ipsa id faceret. Id quod ipse etiam Caluinus nesciens quid loquatur, & secum pugnans, indicauit, cùm ait: *Deo, & marito obstrepit, quod filij sanguinem fundere cogitur*. Nam si coacta est à Deo, & à marito, non igitur temerè id sibi sumpsit, vt pręsente Moyse filium circumcideret. Vbi est ergo temeritas Sephoræ, quam Caluinus inexcusabilem esse dicit?

Quod autem Caluinus dicit, Sephoram circumcidisse filium sine proposito obsequendi Deo, & proiecisse pręputium in terram, & obmurmurasse contra Deum, & contra maritum, sunt mera mendacia sine vllo fundamenro, & ex mera libidine detrahendi profecta; Scriptura enim nihil tale dicit. Vnum est verbulum, quod fortè Caluinum decepit adiuncta Lyrani expositione. Quod enim Scriptura dicit: *Et dimisit eum*, postquam dixerat: *Sponsus sanguinum tu mihi es*, Lyranus ita exponit, quasi Sephora dimiserit Moysem, & recesserit ab eo indignata ob filij Circumcisionem.

SED fallitur Lyranus, & quicunque ita exponit. Illa enim verba: *Et dimisit eum*, non possunt referri ad Sephoram, sed ad Angelum, qui dimisit Moysem, id est, destitit eum vexare, quando Sephora peracta Circũcisione dixit: *Sponsus sanguinum tu mihi es*. nam vox Hebræa est masculini generis ריח, proinde non potest conuenire Sephoræ. nec significat רפח dimittere propriè, quomodo cùm vnus ab alio recedit, sed signi-

significat lenem esse, seu remissum, id est, non amplius persequi, & vexare, quod propriè conuenit Angelo, qui placatus ob Circumcisionem, destitit à Moyse vexando. Vnde Græca editio addit nomen Angeli καὶ ἀπῆλθεν ἀπὸ αὐτοῦ ὁ ἄγγελος. Ex quo etiam colligitur, Sephoræ factum Deo placuisse: proinde fuisse rectum, & bonum, quandoquidem eo continuò placatus est.

Sed respondet Caluinus ad hanc nostram consequentiam: *Quòd placatus*, inquit, *fuit Dei Angelus postquam illa arrepto lapide filium circumcidit, inde perperam colligitur factum illius probatum fuisse Deo. Alioqui dicendum esset, placuisse Deo, quem Gentes ab Assyria traductæ erexerant cultum.* Hæc ille. SED quæ est inter ista similitudo? Nam Gentes illæ ab Assyria traductę, quia falsum cultum instituerunt, discerpebantur à leonibus, 4. Reg. 17. Sephora autem circumcidendo filium, liberauit Moysem à mortis periculo. Si fortè respondeat Caluinus, non se loqui de eo tempore, quo colebant idola sua Gentes illę, & à leonibus discerpebantur: sed de tempore posteriore, quo Deum simul cum idolis colebant, & à leonibus immunes erant: contrà obiiciam, Gentes illas à leonibus liberatas, quia Deum verum vero ritu colebant, edoctæ nimirum à Sacerdote Israëlita, vt eodem loco dicitur: non autem quia idola simul colebant, vel quia ritu aliquo à se excogitato vtebantur. Licet enim Gentes illæ Deo non placerent, nec apud Deum aliquid mereri possent, cùm Deum simul, & idola colerent: Deus tamen indicare voluit, quantum interesset inter cultum à se institutum, & impias Gentium superstitiones; & ideò leones immisit in eas Gentes, quando idola tantùm colebant, & leones repressit, quando Deum verum vero cultu honorare cœperunt.

SECVNDO, probatur eadem veritas ex eo loco, vnde Caluinus sumit præcipuum argumentum, nimirum, Matth. vlt. *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Hæc dicuntur solis Apostolis, qui à Christo instituti sunt ministri Verbi, & Sacramentorum: Non ergo licet aliis id munus vsurpare.* Ita Caluinus. Sed ex hoc ipso nos argumentamur, licet ministerium Verbi sit proprium Apostolorum & Episcoporum, qui eis succedunt, tamen omnibus licet; immò omnes tenentur in articulo necessitatis docere, & instruere ignorantes, præsertim in periculo ęternę salutis. Exemplum habemus, Actor.

18. de

18. de Aquila, & vxore eius Priscilla, qui videntes Apollinem quendam prædicare, cùm non bene teneret fidem Domini, instruxerunt eum diligenter.

Ergo eodem modo, licet munus baptizandi sit proprium Sacerdotum, tamen in necessitate licebit etiam laicis, & fœminis baptizare: immò maiori ratione id licebit, cùm sit magis proprium Apostolorum, & Episcoporum prædicare, quàm baptizare: *Non misit me Dominus*, inquit Paulus, 1. Corinth. 1. *baptizare, sed prædicare*.

TERTIO probatur exemplis Scripturę, Actor. 8. Philippus Diaconus baptizauit. Qui quidem licet non fuerit laicus, tamen non erat Apostolus, nec Episcopus, aut Sacerdos: & tamen secundum Caluinum soli Apostoli acceperunt à Christo baptizandi potestatem; sic enim loquitur, §. 20. *Neque enim aut mulieribus, aut hominibus quibuslibet mandauit Christus, vt baptizarent, sed quos Apostolos constituerat, iis mandatum hoc dedit.* Præterea, Actorum 9. Ananias Paulum baptizat, qui neque Apostolus, neque etiam Diaconus erat, sed planè laicus. Id enim factum est primo anno à passione Domini, quo tempore nondum erant ordinati vlli Episcopi, aut Sacerdotes, præter Apostolos, neq; erant vlli Diaconi, præter septem. Item Act. 10. Petrus Cornelium, & eius familiam baptizari iussit à fratribus, qui secum venerat: quos certè fratres probabilissimum est non fuisse Apostolos, nec Diaconos, sed simplices discipulos. Deniq; Actor. 2. antequam vlli ordinarentur Episcopi, Presbyteri, aut Diaconi, ipso die primo Pentecostes baptizata sunt tria hominum millia; quod certè non potuit commodè fieri per solos Apostolos; oportuit igitur, vt etiam alij baptizarent, qui laici erant. Nam etiam 72. discipuli eo tempore laici erant: non enim Dominus Sacerdotes ordinauit, nisi in vltima cœna, vbi soli erant Apostoli.

QVARTO, probatur testimoniis, & exemplis Patrum. TERTVLLIANVS, lib. de Baptismo, vbi dixerat ius baptizãdi propriè conuenire Episcopis, & Presbyteris, necnon etiam Diaconis, si Episcopus iubeat, subiungit: *Alioqui & laicis ius est baptizandi. Quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari potest.* ALEXANDER Episcopus Alexandrinus, cum vniuersa sua Ecclesia ratum habuit Baptismum, quem Athanasius adhuc puer, & laicus aliis pueris contulerat, teste Ruffino, lib. 10. hist. cap. 14. Concilium NICAENVM, teste Hieronymo, in lib. contra Lucife-

Luciferianos, statuit Baptisma hæreticorum esse ratum, modò detur secundum formam Ecclesiæ. Quod antea definierat Stephanus Papa, & Martyr, vt Cyprianus refert in epistola ad Pompeium. At non poterant ignorare Stephanus, & Patres Concilij Nicæni apud aliquas hæreses non esse verum Sacerdotium, proinde laicos esse, qui baptizarent, licet fortasse dicerentur Sacerdotes. Concilium ELIBERTINVM, circa hoc idem tempus celebratum, can. 38. docet fideles laicos posse baptizare, cùm Ecclesia procul abest, & aliquis Catechumenus vicinus est morti. AMBROSIVS, seu auctor Commentariorum in epistolas Pauli, quę Ambrosio tribuuntur, in cap. 4. ad Ephes. dicit, in primitiua Ecclesia omnibus licuisse prædicare, & baptizare, ob ministrorum paucitatem; nunc autem rebus Ecclesiasticis suo ordine constitutis, non licere clericis, & laicis prædicare, vel baptizare. At certè, quod licuit in primitiua Ecclesia ob ministrorum paucitatem, eadem ratione licere debet quocunque tempore in extrema necessitate. HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos: *Baptizare,* inquit, *si necessitas cogat, scimus etiam licere laicis.* AVGVSTINVS li. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13. idem habet & Concilium CARTHAGINENSE IV. cui Augustinus interfuit, can. 100. *Mulier,* inquit, *baptizare non præsumat, nisi necessitate cogente.* Quamuis enim non habeatur in tomis Conciliorum illa exceptio: *Nisi necessitate cogente,* tamen ita canonem hunc citat Petrus Lombardus, lib. 4. sent. dist. 6. & Gratianus can. Mulier, de consecrat. dist. 4. Denique idem docent de laicis baptizantibus, Gelasius epist. 1. Isidorus lib. 2. de officiis diuinis, cap. 24. & Magister cum vniuersa Schola, li. 4. dist. 6. & postremò Florentinum Concilium.

Ad hoc argumentum more suo ita Caluinus respondet: *Quod autem multis ab hinc seculis, adeoq; ab ipso ferè Ecclesiæ exordio vsu receptum fuit, vt in periculo mortis laici baptizarent, si minister in tempore non adesset, non video quàm firma ratione defendi queat.* Hæc ille. At hæc ipsa est grauissima ratio; siquidem in rebus huiusmodi, quid maius habere possumus totius Ecclesiæ consensu, eoque antiquissimo atq; adeò ab ipso exordio Ecclesiæ ad nos deducto? Sed videamus nunc quid ille contrà adferat.

PRIMO, obiicit Christi mandatum, Matth. vlt. *Euntes docete, &c.* quod quidem ad solos Apostolos pertinet. Respōdeo

PRIMVM,

PRIMVM, non eſſe certum, an hæc dicta ſint ſolis Apoſtolis. Licet enim Matthæus mentionem faciat tantùm vndecim Apoſtolorum; tamen probabile eſt, fuiſſe tunc præſentes multò plures. Videntur enim dicta illa verba in die Aſcenſionis, quo die aderant cum Apoſtolis quingenti fratres, vt Apoſtolus teſtatur, 1.Cor.15. Deinde SECVNDO reſponderi poteſt, Apoſtolica facta mandatum iſtud expoſuiſſe. Cùm enim Apoſtoli ratum habuerint, vt Stephanus, qui non erat Apoſtolus, concionaretur. Philippus, qui etiam non erat Apoſtolus, concionaretur, & baptizaret; & idem multi alij facerent, qui neque Apoſtoli, neque Diaconi erant, vt Ananias, & alij: apertè declarârunt, vrgente neceſſitate licere omnibus, id quod alioqui ad quorundam ſpeciale officium pertinet. Vt autem tunc vrgebat neceſſitas propagandæ Eccleſiæ, cùm pauciſſimi eſſent miniſtri ad hoc ordinati; ita nunc aliquando vrget neceſſitas, cùm quis eſt in periculo vitæ abſentibus Sacerdotibus.

SECVNDO obiicit, quod ipſis etiam veteribus non conſtabat, an rectè fieret, vt laici in neceſſitate baptizarent, licet hunc morem ipſi quoque tenerent, vel permitterent. Et probat ex AVGVSTINO, qui ſic loquitur, lib.2. contra epiſt. Parmeniani, cap.13. *Etſi laicus neceſſitate compulſus Baptiſmum dederit, neſcio an piè quiſquam dixerit, Baptiſmum eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt, ſi autem neceſſitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt.* RESPONDEO, nullam hîc eſſe Auguſtini dubitationem. Nam priora verba continent quidem oratoriam phraſim, ſed planè aſſertiuam. Idem enim eſt dicere; Neſcio an aliquis piè hoc dixerit, ac; Non niſi impiè id affirmari poteſt. Poſteriora verba ſignificant peccatũ eſſe veniale, cùm laici non adhibent omnem diligentiam, vt Sacerdotem inueniant, qui baptizet: nullum autem eſſe peccatum, cùm adhibita diligentia, & Sacerdote minimè inuento, ipſi baptizant.

TERTIO, obiicit Concilium IV. Carthaginenſe, can.100. vbi prohibentur mulieres baptizare. RESPONDEO, ipſum Concilium excipit caſum neceſſitatis, vt ex Petro Lombardo, & Gratiano ſuprà demõſtrauimus. Præterea licet Concilium non expreſſè exciperet, oporteret tamen intelligere eum caſum eſſe exceptum: quemadmodum cùm Apoſtolus prohibet mulierem loqui, 1.Cor.14. & 1.Timot.2. intelligitur exceptus

caſus neceſſitatis. Quod autem Caluinus hîc reſpondet, nullam eſſe Baptiſmi neceſſitatem, iam ſuperiore controuerſia refutatum eſt.

QVARTO, obiicit TERTVLLIANVM & EPIPHANIVM, quorum ille in libro de virginibus velandis: *Non permittitur*, inquit, *mulieri in Eccleſia loqui, ſed nec docere, nec tingere, nec offerre, &c.* Et in libro de Baptiſmo: *Petulans*, inquit, *mulier, quæ vſurpauit docere, non vtique & tingendi ius ſibi pariet.* Epiphanius autem hæreſ. 42. quæ eſt Marcionis: *Permittit*, inquit, *etiã mulieribus, vt dent Baptiſma, etc.* & hęreſ. 79. dicit, ne ipſi quidem ſanctiſſimę Chriſti Matri datum eſſe, vt baptizaret, alioqui ipſa potiùs, quàm Ioannes Chriſtum baptizaſſet. RESPONDEO, loquuntur iſti Patres de publico miniſterio, non de priuato in caſu neceſſitatis. Nam Tertullianus dicit, in Eccleſia non licere mulieri loqui, docere, tingere, &c. & præterea coniungit officium dandi Baptiſmi, cum officio ſacrificandi; ſacrificium autem ſemper eſt publicum. Sicut igitur non licet mulieri ſacrificare, quia id munus publicum eſt, ita nec licet publicè baptizare. Epiphanius quoque apertè indicat ſe loqui de ordinario, & publico miniſterio, quia hæreſ. 79. vbi dicit, mulieri non licere Baptiſmum dare, ibidem dicit, idipſum etiam Diaconis non licere: & tamen conſtat ex Scripturis id Diaconis licere, ſaltem extraordinariè.

Nec valet Caluini reſponſio, quod Epiphanius ludibrium eſſe pronunciauerit dare fœminis licentiam baptizandi, neque vllum caſum exceperit. Nam hoc ipſo, quod vocat ludibrium, indicat ſe loqui de publico miniſterio. Id enim verè ludibrium, & probrum eſſet, ſi in templo viris præſentibus mulier baptizaret. Nec mirum ſi non addidit exceptionem neceſſitatis: nam nec addidit, cùm negauit, Diaconos poſſe baptizare, quia certum erat, eam per ſe intelligi potuiſſe.

CAPVT OCTAVVM.

De Baptiſmo infantium, contra Anabaptiſtas.

SEQVITVR controuerſia SEXTA de ſuſcipientibus Baptiſmum: tota autem quæſtio eſt de Baptiſmo infantium. Tametſi enim iam probauerimus contra Caluinum, Baptiſmum infantibus neceſſarium eſſe, ſi ſaluari debeant, ſuperſunt tamen adhuc

duæ quæstiones. VNA, cum Anabaptistis, vtrum infantes capaces sint Baptismi, siue, an liceat infantes baptizare. ALTERA, cum Lutheranis, & Caluinistis, quæ fides sit necessaria in Baptismo paruulorum.

Quantum ad PRIMAM quæstionem; hæresis fuit tempore S. Bernardi, quæ docebat non licere infantes baptizare. Refert eam, & refellit S. Bernardus, serm. *66.* in Cantica, & epist. 240. Eadem est huius temporis Anabaptistarum, non licere Baptismum tradere, nisi adultis, qui Baptismum per se flagitant. In hoc errore conuenire omnes Anabaptistas, licet alioqui in multis rebus inter se dissideant, testatur Caluinus in instructione contra Anabaptistas. Idem etiam Caluinus, lib. 4. Institut: cap. 16. §. 29. testatur Michaëlem Seruetum, & quosdam alios Anabaptistarum Magistros contēdere Baptismum suscipi non debere, nisi anno XXX. qua ætate Christus Baptismum suscepit. Exorta est hæc hæresis anno Christi M. D. XXVII. vt Ioannes Cochlæus refert in actis Lutheri. Princeps videtur fuisse Balthasar Pacimontanus, qui postea Viennæ crematus fuit. Sic enim eum vocat Cochlæus in actis Lutheri, anni M. D. XXVIII. vbi dicit contra eum Lutherum scripsisse eodem anno, quanquam ex Lutheri scriptis hunc errorem Balthasar se collegisse fatetur: quod & verissimum esse, in sequenti quæstione demonstrabimus.

Ministri Transyluani, qui anno M. D. LXVII. duos libros ediderunt contra Trinitatem, & Incarnationem Domini, ad finem eorum librorum addiderunt 36. argumenta contra Baptismum paruulorū, in quo apparet maxima Satanæ rabies, contra genus humanum, qui non contentus per Lutheranos, & Sacramentarios perdidisse innumerabiles animas hominum adultorum, voluit etiam animas infantium perdere per Anabaptistas.

Præter hos hæreticos duo auctores obliquè idipsum docuisse videntur. Erasmus pręfatione paraphrasis in Matthæū, docuit, homines in infantia baptizatos, vbi adoleuerint, interrogandos esse, an habeant ratum, quod ipsorum nomine in Baptismo promissum est: & si ratum non habeant, esse liberos dimittendos. Ludouicus Viues annotatione in cap. 27. lib. 1. de ciuitate Dei, dicit, olim neminem consueuisse baptizari, nisi adulta ætate, & qui per se peteret Baptismum, & intelligeret quid sit baptizari.

Porrò

Porrò Catholica Ecclesia semper docuit infantes baptizandos; quod etiam Concilium Tridentinum, sess. 7. can. 12. 13. & 14. de Baptismo, iterum cum anathematis denunciatione definiuit. PROBATVR hæc veritas tribus argumentorum generibus. PRIMVM sumitur à Scripturis, habemus autem in Scripturis tria argumenta. PRIMVM, sumitur à figura Testamenti veteris. Nam Circumcisio figura erat Baptismi, adeò manifesta, vt Baptismus à Paulo dicatur Circumcisio, Colos. 2. At Circumcisio dabatur infantibus, Genes. 17. cur igitur non etiam Baptismus? Hoc argumentum Anabaptistæ facilè possunt eludere, cùm à Lutheranis, & Caluinistis proponitur: Lutherani enim & Caluinistæ formam Baptismi esse volunt concionem, vt libro superiore ostendimus, quod de Circumcisione dicere non possunt. Inde autem sequitur vt infantes circumcidi potuerint, non autem baptizari. At cùm à nobis proponitur, qui ad Baptismi essentiam non requirimus verba concionalia, sed consecratoria, certè eludi argumentum non potest.

SECVNDVM argumentum colligitur ex duobus locis Euangelij, simul iunctis. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Hic locus probat infantes sine Baptismo in æternum perire; est enim generalis Domini comminatio. Sed nondum habemus, posse infantes baptizari: dicent enim Anabaptistæ paruulos perire, quòd vnici remedij capaces nō sint. At quod paruuli non pereant, Dominus docet, Matth. 19. Marci 10. & Luc. 18. *Sinite paruulos venire ad me; talium est enim regnum cœlorum.* vbi etiam Marcus dicit, Dominum complexū fuisse paruulos, eisq; benedixisse. At quomodo paruulorum est regnum cœlorum, quomodo Dominus eos complectitur, eisq; benedicit, si salui esse non possunt?

Ad hunc locum duæ dari possunt responsiones. VNA, Anabaptistarum, quòd Dominus in personis paruulorum benedixerit paruulos innocentia, & humilitate, non ætate: non enim dixit; Horum est regnum cœlorum, sed: *Talium.* Vnde etiam AVGVSTINVS lib. 1. Confess. cap. 19. *Humilitatis,* inquit, *signū in statura pueri commendasti Rex noster, cùm aisti: Talium est enim regnum cœlorum.* ALTERA, quòd Euangelia non loquantur de infantibus, sed de pueris, qui iam vsu rationis vtuntur. Vt enim Tertullianus notat, lib. de Baptismo, prope finem, ideò Dominus ait: *Sinite paruulos venire ad me.*

Non enim veniunt nisi grandiores: infantes enim portari possunt, venire non possunt.

SED neutra solida responsio est. Nam etiamsi Dominus in statura pueri commendare voluerit humilitatem, & innocentiam, vt Augustinus rectè docet, tamen simul etiam indicauit infantilem ætatem non esse alienam à regno & salute. Nam cùm Dominus ait: *Sinite paruulos venire ad me*, ad literam, & historicè loquitur de veris paruulis, quos, vt tres Euangelistæ testantur, multi offerebant, vt eis Dominus benediceret; & Apostoli prohibere conabantur, ne illi accederent. Quare etiam illa ratio: *Talium est enim regnum cælorum*, debet conuenire veris paruulis. Et præterea ille complexus, & benedictio veris paruulis data, apertè significat eos pertinere posse ad Christi societatem, & regnum. Itaque sicut Isaac, & Ismael sunt allegoricè duo Testamenta apud Paulum, Galat. 4. & tamen historicè duo veri homines fuerunt; sic etiam ętas infantilis typus est humilitatis, & tamen reipsa idonea est ad regnum cœlorum.

Altera solutio non est etiam solida. Nam verba Euangelistarum paruulos, & infantes significant. Matthæus, & Marcus habent παιδία, id est, paruulos. Lucas habet βρέφη, id est, infantes. Et ibidem Lucas dicit, eos portatos fuisse, non suis pedibus venisse προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, id est, *Afferebant autem ad ipsum & infantes*. Igitur illa vox, *venire*, accipitur largo modo pro eo, quod est accedere, & appropinquare. Porrò hoc argumentum, quod per se, & reuera solidum est, infirmum tamen est, cùm à Caluinistis producitur. Nam Caluinistæ nolunt intelligi debere de Baptismo locum illum, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*. Sublato autem illo loco, posterior locus, quo solo Caluinus vtitur, non conuincit; nam posset respõderi ab Anabaptistis, secundum Caluini principia, paruulos ad Christum pertinere, quia nascuntur sancti, vel quia prædestinati sunt. Viderit igitur Caluinus, quàm solidè resistere possit Anabaptistis.

TERTIVM argumentum colligitur ex locis illis, vbi dicuntur baptizatæ integræ familiæ, vt Actor. 16. dicitur Lydia baptizata, & domus eius. Et ibidem de custode carceris: *Baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuò*. 1. Corinth. 1. *Baptizaui*, inquit Paulus, *Stephanæ domum*. At certè in integris

gris domibus rarum est, vt non sint infantes aliqui. Hoc argumento vtitur etiam Caluinus, sed argumentum est probabile tantùm, non autem apertè conuincens. Hæc igitur ex diuinis literis.

SECVNDA classis argumentorum continet testimonia Ecclesię, quę tanquam traditionem Apostolorum id semper, & docuit, & seruauit. Vtitur hoc argumento etiam Philippus in locis, titulo de Baptismo paruulorum, idque tanquam firmissimum in prima acie posuit; sed meritò ridetur ab Anabaptistis. Nam si in hac re valere debet traditio, & antiquæ Ecclesiæ testimonium; cur non etiam valeat in aliis articulis? vt in asserendo Purgatorio, inuocatione Sanctorum, &c. Nostrum igitur est hoc argumentum, non aduersariorum.

Ac primùm habemus testimonium DIONYSII Areopagitæ, qui lib. Ecclesi. hierar. cap. vlt. par. vlt. ab Apostolis traditum affirmat, vt infantes baptizentur. Idem docet Iustinus, seu quicunque est auctor earum quæstionum, q. 56. vbi dicit, paruulos baptizatos saluari, alios non item. Irenæus lib. 2. cap. 39. dicit, saluari omnes, qui renascũtur in Christo, infantes, pueros, iuuenes, & senes. ORIGENES lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Ecclesia*, inquit, *ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis dare Baptismum.* Cyprianus li. 3. epist. 8. ad Fidum scribit, non solùm sibi, sed etiam integro Concilio visum esse, paruulos baptizari posse, etiam ante diem octauum. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos extremo, infantes baptizari dicit, & tamen omni peccato carere. Nazianzenus orat. in sanctum lauacrum, Basilius orat. exhortatoria ad Baptismum, Chrysostomus homil. ad Neophytos, AVGVSTINVS lib. 10. de Gen. cap. 23. *Consuetudo*, inquit, *matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est, nec vllo modo superflua deputanda, nec omninò credẽda, nisi Apostolica esset traditio.* Idem Augustinus lib. 4. de Baptismo, cap. 24. iterum repetit, Apostolicam esse traditionem, paruulos baptizandos. & lib. 1. de peccatorum merit. & remiss. cap. 26. dicit, Pelagianos ausos non fuisse negare Baptismum paruulorum, quod viderent nimis apertè pugnandũ fuisse cum tota Ecclesia, si id negarent. Vide etiam Prosperum lib. 2. de vocatione Gentium, cap. 8. qui (vt etiã Hieronymus & Augustinus) hoc potissimùm argumento contra Pelagianos probant, dari peccatum originale, quòd infantes baptizẽtur, cùm nullum habeant actuale peccatum.

Iam verò Concilium MILEVITANVM inter alios Canones ſecundum edidit his verbis: *Placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, anathema ſit.* Concilium item Gerundenſe, ante annos M. celebratum can.5. ſtatuit, etiam ipſo die, quo naſcuntur, poſſe infantes baptizari, ſi periculum mortis imminere videatur. Concilium II. Bracarenſe, can.7. probat etiam infantium Baptiſmum. Vt etiam Concilium Viennenſe generale, vt habemus in Clementina I. de ſumma Trinitate, & fide Catholica.

His accedant expreſſa etiam ſanctorum Pontificum decreta de re eadem. Clementis I. lib.6. conſtitut. Apoſtol. cap.15. Siricij epiſt.1. ad Himerium, cap.2. Innocentij I. epiſt.26. ad Concilium Mileuitanum; Leonis I. epiſt. ad Epiſcopum Aquileienſem 84. aliâs 86. Gregorij I. lib.3. epiſt.9. ad Ioannem Caralitanum; Innocentij III. in epiſt. ad Epiſcopum Arelatenſem, & habetur cap. Maiores, de Baptiſmo, & eius effectu. Ex his colligitur quàm falſum ſit, quod ait Ludouicus Viues, neminem olim admotum ſacro Baptiſmo, niſi in ætate adulta.

TERTIA claſſis argumentorum, conſtat ex rationibus. PRIMA ratio. Paruuli ſalui eſſe poſſunt: ſed extra Eccleſiam non eſt ſalus; igitur intrent Eccleſiam neceſſe eſt. PRIMA propoſitio probatur tum ex Scriptura citata Matth.19. *Talium eſt enim regnum cælorum*; tum exemplo ſanctorum Innocentium, quos ſaluos eſſe ſemper Eccleſia docuit, vt ſuprà probatum eſt, cap.6. tum etiam quia ſi poſſunt paruuli participes eſſe peccati Adami, cur non etiam gratiæ Chriſti? Alioqui plus poſſet culpa quàm gratia, cuius contrarium docet Apoſtolus Rom.6. SECVNDA propoſitio certiſſima eſt. Nam Matth.12. dicitur: *Qui non eſt mecum, contra me eſt*; & ideò in Symbolo coniungimus cum Eccleſia, remiſſionem peccatorum: *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum.* Ideò etiam comparatur Eccleſia cum Arca Noë; quia ſicut regnante diluuio periit, qui in arca non fuit; ita & nunc pereunt, qui in Eccleſia non ſunt, vt ait Hieronymus in epiſt. ad Damaſum de nomine hypoſtaſis. Idem teſtatur celebre illud CYPRIANI dictum, lib. de vnitate Eccleſię: *Non habet Deum patrem, qui non habet Eccleſiam matrem.* Vide etiam Auguſtinum li.4. de Baptiſmo, cap.1. Deniq; Concilium LATERANENSE ſub Innocentio III. cap.1. *Vna*, inquit, *eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia, extra quam nemo ſaluatur.*

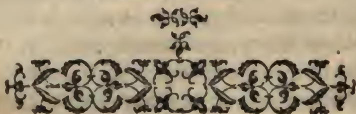
Habe-

Habemus igitur, oportere infantes intrare Eccleſiam. At id facere non poſſunt niſi per Baptiſmum; igitur baptizentur neceſſe eſt. Aſſumptio probari poteſt PRIMVM ex illo Pauli Rom.8. *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit; quos vocauit, hos & iuſtificauit; quos iuſtificauit, hos & magnificauit.* Hinc enim habemus, omnem prædeſtinatum vocari, iuſtificari, glorificari, & è contrario nullum glorificari, niſi antè iuſtificatum; nullum iuſtificari, niſi antè vocatum; nullum vocari, ſecundum propoſitum, niſi antè prædeſtinatum. At in paruulis non poteſt fingi vlla vocatio, niſi per Baptiſmum. Tunc enim rectè dicuntur vocati, cùm in numerum vocatorum adſcribantur. PRAETEREA Act.2. dicitur: *Qui receperunt verbum, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Vbi videmus, baptizari nihil eſſe aliud, quàm Eccleſiã intrare. Vnde Patres communi conſenſu diſtingunt Catechumenos à fidelibus, ac docent illos, quòd Baptiſmo careant, nondum eſſe intra Eccleſiã, nec dici poſſe fideles. Vide Nazianzenum orat. in ſanctum lauacrum, Chryſoſtomum homil. 24. in Ioan. Cyrillum lib.12. in Ioan. cap.50. Auguſtinum tract. 4. in Ioan. & Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum. DENIQVE non poteſt homo Eccleſiæ, & Chriſto coniungi, niſi fide tantùm, * aut vtroque. Sed paruuli conſentientibus Anabaptiſtis, non poſſunt fide ad Chriſtum, & Eccleſiam adiungi; ergo per Sacramentum adiungi debent. * aut Sacramento tantum, *

SECVNDA ratio. Si non poſſent infantes baptizari, aut impedimentum eſſet ex parte prohibitionis alicuius diuinæ, aut ex parte Sacramenti, aut ex parte miniſtri, aut ex parte ipſius ſuſcipientis, aut denique ex parte Eccleſiæ, quæ per Baptiſmum acquirit ius in homines, quod non videtur poſſe fieri ſine propria ipſorum voluntate. Nihil autem horum dici poteſt. Nam nulla exſtat diuina prohibitio. Sacramentum autem non pendet niſi à diuina inſtitutione; alioqui non eſſet certum, nec adferret ſolidam conſolationem: itaque ex ſe ſemper eſt efficax, & idem operatur, ſiue adulto, ſiue infanti detur. Miniſter autem æquè poteſt infantem aſpergere, & verba ſacra ſuper eum proferre, ac ſuper adultum. Ex parte ſuſcipientis requiritur quidem in adultis diſpoſitio quædam per actualem fidem, & conuerſionem in Deum: at hæc non requiritur in infante. Nam in adultis duplici de cauſſa requiritur illa diſpoſitio. PRIMO, propter peccata actualia,

quæ illi originali addiderunt. Peccatum enim, quod committitur per actualem auerſionem propriç voluntatis à Deo, requirit, ſi remitti debeat, actualem conuerſionem propriæ voluntatis in Deum. SECVNDO, quia Deus agit cum rebus ſecundum earum naturas, & ideò, qui habet vſum liberi arbitrij, non iuſtificatur à Deo, niſi etiam ipſe concurrat per aſſenſum liberi ſui arbitrij. At neutra cauſſa in paruulis reperitur. Illi enim nec habent vſum liberi arbitrij, nec peccauerunt per auerſionem actualem propriç voluntatis à Deo: ſolùm enim habent auerſionem habitualem, quæ poteſt tolli per habitum charitatis infuſum, & peccauerunt aliena voluntate. Vnde æquum eſt, vt eis etiam proſit aliena voluntas.

Denique non obſtat obligatio, quæ naſcitur ex Baptiſmo. Nam inprimis non obligatur niſi ad ea, ad quæ alioqui obligatus, vel obligandus erat. Nam ad legem diuinam ſeruandam, ad abrenunciandum Diabolo & pompis eius, omnes tenentur, etiam ſine Baptiſmo. Rurſus omnes tenentur ſuſcipere Baptiſmum, idque diuino mandato, & proinde omnes tenentur ſe ſubiicere Eccleſiæ, & eius præceptis. Hoc ſolum inter adultos, & infantes intereſt, quòd illi, quia ſui iuris ſunt, debent propria voluntate ſe Eccleſiæ ſubiicere; & niſi faciant, peccant: iſti, quia non ſunt iuris ſui, ſed parentum, poſſunt eorum voluntate Eccleſiæ ſubiici. Itaque eſt illis aliena voluntas loco rectæ rationis, quam habere deberent ſi eſſent adulti: proinde nulla eis fit iniuria, ſed ingens beneficium, cùm baptizantur, licet inde conſequatur obligatio obediendi Eccleſiæ. Sed neque infantes illi, qui carent parentibus, & tutoribus, & ab aliquo extraneo baptizantur, queri poſtea poſſunt. Nam qui illos baptizant, agunt eorum cauſſam; ſicut ſi quis incideret in hominem læthaliter vulneratum, qui vſu linguæ, & rationis careret, eumque in domum aliquam portari, & à medicis curari iuberet, certè non poſſet ille poſtea queri de iſto homine, quod eum obligaſſet ad ſoluendam medicis mercedem: & ſi quereretur, ac ſoluere nollet, ab omni iuſto iudice damnaretur.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Soluuntur obiectiones Anabaptistarum.

SED operæ pretium erit soluere argumenta illa triginta & sex, quæ pro se adducunt Ministri Transyluaniæ.

PRIMVM argumentum: *In sacris nullibi inuenitur Pædobaptismus, & nullum de eo mandatum, vel exemplum habemus; ergo reiiciendus.* RESPONDEO; Argumẽtum hoc aduersus Lutheranos magnas vires habet, quippe qui eo principio passim vtuntur. At apud Catholicos nihil vnquam valuit. Licet enim non inueniamus expressè mãdatum, vt baptizemus infantes; tamen id & colligitur satis apertè ex Scripturis, vt suprà ostendimus; & præterea non minoris auctoritatis est apud nos Apostolorum traditio, quàm Scriptura: eodem enim spiritu Apostoli loquebantur, quo scribebant. Esse autem hanc Apostolicam traditionem, inde scimus, vnde scimus Scripturam Apostolicam esse Scripturam Apostolicam, nimirum ex testimoniis antiquæ Ecclesiæ.

SECVNDVM argumentum: *Mandatum est, vt prius doceamus, postea baptizemus; prius ergo docendi infantes, quàm baptizentur: Ite, docete omnes gentes baptizantes, Matthæi* 28. RESPONDEO; Ponit eo loco Dominus ordinem, quem seruare debeant Apostoli in conuersione Gentilium, vt prius instruerent eos, deinde baptizarent, postremò monerent, non sufficere fidem, & Baptisma, nisi etiam adderent postea legis obedientiam, & opera bona. Ideò enim subiungit: *Docentes eos seruare omnia, quæcunque præcepi vobis.* Qui quidem ordo seruandus est, cùm fieri potest, vt etiam ab Ecclesia diligenter seruatur, cùm adulti ad fidem veniunt. At si vel propter incapacitatem hominum, vel propter defectum aquæ, non possint seruari omnia, vel nõ eodem ordine, certè præstat aliquid seruare, quàm nihil. Si quis enĩ in deserto esset cum homine Gentili iam moriente, vbi non esset aqua, posset illum docere, & instruere, vt crederet; nec peccaret contra præceptũ Domini: *Docete baptizantes*, quia id intelligitur, cùm fieri potest. Quia igitur infantes non sunt capaces doctrinæ, & capaces sunt Baptismi, mutatur in eis ordo, vt prius baptizentur, ne fortè pereant sine hoc vnico præsidio, ac deinde cùm ado-

leuerint, doceantur. Quemadmodum si adultus ad fidem veniat, & iusta de caussa differēdus sit Baptismus, tamen docendus erit, & monendus, vt Dei legem obseruet. Et stultus sanè esset, qui diceret, non debere Catechumenos legem Dei seruare, & benè viuere, quia Dominus post Baptisma posuit, vt moneantur de obedientia legis præstanda.

TERTIVM argumentum: *Gloriatur Paulus, & gratias agit Deo, quod neminem baptizauerit præter Caium, & Crispum, & Stephanæ domum*, 1. *Corinth*. 1. Quàm igitur necessarius sit Pædobaptismus, illinc collige. Et quod prçterea Christus ne quidem adultum baptizârit vnquam, vel Ioannes Baptista infantem. RESPONDEO; Quòd Christus, Ioannes, & Paulus non baptizârint infantes; aduersarij dicunt, sed non probant, immò contrarium est probabilius, saltē de Paulo, & Ioanne. Nam in domo Stephanæ, quam Paulus baptizauit, probabile est fuisse aliquem infantem. Porrò ad Ioannem exibat omnis Hierusalem, immò & omnis Iudça, vt baptizaretur ab eo, Matth. 3. & Marc. 1. Quis autem asserat, inter omnes nō fuisse vllū, qui adduceret filium suum? Christus autem nō baptizabat quidem ordinariè per se, sed per discipulos, Ioan. 4. tamen aliquem, vel aliquos sine dubio baptizauit, vt habêret baptizatos, per quos alios baptizaret, vt scribit Augustinus in epist. 108. ad Seleucianā, & Euodius Apostoli Petri successor in Antiocheno Episcopatu, scribit, B. Virginem, & S. Petrum ab ipso Christo baptizatos, vt refert Nicephorus lib. 2. histor. cap. 3. & Euthymius in cap. 3. Ioannis. SED esto ita sit, vt illi dicunt, à Christo, Ioanne, & Paulo nullum infantem baptizatum; num ideò non sunt infantes baptizandi? aut num ideò antiquis temporibus non baptizabantur? Ioannes enim fortè nullum infantem baptizauit, quia eius Baptisma non erat infantibus necessarium; Christus, & Paulus maioribus rebus intenti, baptizandi officium aliis committebant: vt patet de Christo, Ioan. 4. & de Paulo, Actor. 19.

QVARTVM argumentum: *Reprobi non sunt baptizandi: Multi ex infantibus sunt reprobi, ergo abstinendum, ne prophanetur Sacramentum per nostram ignorantiam.* Respondeo PRIMO; Eodem argumento probarent, neque adultos esse baptizandos. SECVNDO; Rectè probat hoc argumentum contra Caluinum, & Bucerum, & similes, qui volunt Baptisma esse sigillum æternæ beneuolentiæ Dei. At apud nos

nihil

nihil probat. Nam etiamſi paruulus fortè ſit reprobus, tamen dum baptizatur, verè iuſtificatur, & proinde Sacramentum non prophanatur, cùm ſit ęquè in illo, atque in quouis electo ſignum gratiæ verum, & efficax.

QVINTVM argumentum: *Qui non credit, à Baptiſmo arcendus eſt, Actor. 8. Si credis licet. Infantes non credunt, Deuter. 1. Nec ſciunt malum, nec bonum.* RESPONDEO; Hoc argumentũ demonſtratio eſt contra Lutheranos, qui exiſtimãt Sacramenta nihil eſſe aliud, niſi inſtrumenta alendæ fidei: ſed quid illi de hac re ſentiant, ſequenti capite explicabimus, vbi etiam hoc argumentum ſoluemus. Interim dico, ſufficere infanti fidem alienam ſicut ei obfuit peccatum alienum.

SEXTVM argumentum: *Cogi homines ad Baptiſmum, eſt plus tribuere Sacramento, quàm par ſit, & Papæ opinionẽ ſtabilire, qui docet neminem ſine Baptiſmo poſſe ſaluari.* RESPONDEO; Argumentum veriſſimè concludit; ſed cõtra Caluinum, non contra Catholicos.

SEPTIMVM argumentum; *Coniungẽda eſt aqua cum Spiritu, Ioan. 3. Veluti fides cum Baptiſmo, Marci vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit. At infantes ſpiritu obtuſi ſunt, & credere non poſſunt.* RESPONDEO; Quòd ad Spiritum attinet, locus Ioannis non docet baptizatum debere ſentire motionem Spiritus ſancti, vt Anabaptiſtę credunt, ſed ſolùm vim aquæ in Baptiſmo eſſe à Spiritu ſancto; & ſicut aqua lauat exterius, ita Spiritum lauare interius, quod poteſt fieri etiam in dormiente, & non ſentiente. Fit enim illa lotio, & renouatio interior per infuſionem habituum, qui ſine vllo noſtro actu infundi poſſunt. Quod autem ad fidem attinet, locus Marci vltimo intelligitur ſine dubio de adultis. Nam præcedit: *Prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, &c.* At infantibus ſtultum eſſet prædicare. Adde quod hoc ipſum fateri coguntur Anabaptiſtæ, ſi ſibi conſtare volunt. Nam docent infantes ſaluari ſine fide, & ſine Baptiſmo, vt Melanchthon teſtatur in locis, tit. de Baptiſmo paruulorum. Adde denique non deeſſe fidem illis neceſſariam, vt ſuprà diximus, & infrà dicemus.

OCTAVVM argumentum: *Ad fidei articulos tantùm credendos Eccleſia obligatur; ergo cogi ad Pædobaptiſmum nõ debet, cùm non ſit articulus fidei.* RESPONDEO; Ad fidem pertinere infantes poſſe baptizari. Nam etiamſi non haberetur

expreſsè

expreſsè in Scripturis;habetur tamen in traditione Apoſtolica. Præterea deducitur euidẽter ex Scripturis, vt diximus. Argumentum tamen rectè concludit cõtra Zvvinglium, & Caluinum,qui non admittunt traditionẽ,& putant, Baptiſmum non eſſe neceſſarium;& locum Euangelij Ioan.3. *Niſi quis renatus fuerit,&c.* detorquent ad metaphoras.

NONVM argumentum: *Si infantes baptizandi ſunt,ergo & communicandi; vt oſtendit vetuſtas, quæ eiuſmodi inanes lotiones,& cœnas pueris obtrudere coacta fuit.* RESPONDEO; Non eſſe parem rationem Baptiſmi,& Communionis. Nam Baptiſmus neceſſarius paruulis eſt, quia alioqui pereunt in æternum, ſi ſine Baptiſmo de hac vita decedant: Communio verò,vt etiam Sacramenta cetera,non ſunt neceſſaria, niſi adultis,poſt Baptiſmum. Id quod ex ipſorum natura,& effectis patet. Euchariſtia enim (vt de ea ſolùm loquamur)inſtituta eſt,vt vitam ſpiritualem in Baptiſmo acquiſitam conſeruet, ac nutriat,quod facit in rebus corporalibus cibus corporalis, qui vitam animalem conſeruat. Sicut igitur ſine cibo poteſt aliquandiu viui,nimirum donec naturalis calor non cœperit humorem vitalem conſumere; ita quoque ſine Euchariſtia conſeruari poteſt vita ſpiritualis,donec concupiſcentiæ calor non cœperit humorem gratiæ,& virtutum depaſci: quod certè non accidit in infantia, ſed in adulta ſolùm ætate. Quare ipſe etiam Dominus, vt indicaret Euchariſtiam non eſſe pro infantibus inſtitutam, noluit eam in lacte conſtituere, quod eſt vnicum infantium alimentum,ſed in pane,& vino,quæ ad ſolos adultos propriè pertinent. Porrò veteres aliqui certis de cauſſis in infantium ora infundebant eo modo quo poterant Euchariſtiam, ſed neque eæ cauſſæ modò locum habent, & aliis de cauſſis magis vrgentibus Eccleſia id non facit. Verùm de hac re alibi plura dicenda ſunt.

DECIMVM argumentum: *Non datur Baptiſmus abſque pœnitentia, Actor.2.& Marc.1. At infantes pœnitere neſciunt.* RESPONDEO;Pœnitentiam neceſſariam eſſe in Baptiſmo adultorum,de quo tractatur in illis locis ob peccata actualia, quæ adulti commiſerunt: originale enim peccatum non eſt materia pœnitentię. Nemo enim rectè pœnitẽtiam agit eius peccati, quod ipſe non commiſit, & quod in eius poteſtate non fuit: originale autem peccatum non ipſi committimus, ſed trahimus ab Adamo per naturalem propagationem. Vnde Ro-

de Roman. 9. dicitur de infantibus: *Cùm nihil boni, vel mali egiſſent.*

VNDECIMVM argumentum: *Nazianzenus in ſermone de Baptiſmate optat differri Baptiſmum, donec pueri de fide ſua aliquid poſſint reſpondere. Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, paruulorum Baptiſmum ſcribit non fuiſſe à Conciliis ſtabilitum, incœpiſſe autem Origenis tempore.* Addunt teſtimonium Triſmegiſti, Sybillarum, & Muſculi. RESPONDEO; Nazianzenus optabat quidem Baptiſmum differri vſque ad triennium, vt pueri aliquo modo reſpondere poſſent; excipit tamen periculum mortis. Vult enim, ſi periculum conſpiciatur, baptizari quocunque tempore; & probat ex Circumciſione, aliiſque argumentis. Itaque duo habet Nazianzenus contra Anabaptiſtas. VNVM, poſſe infantes baptizari quocunque tempore. ALTERVM, nunquam eſſe differendum vltra triennium Baptiſmum infantium. At certè pueri trium annorum nondum vtuntur ratione, neque poſſunt credere, aut pœnitere, aut alia præſtare, quæ cupiũt Anabaptiſtæ. ADDE, quòd Nazianzeni conſilium non eſt probatum aliis Patribus: vtilitas enim illa perexigua eſt, & periculum ingens incurrere poſſent eiuſmodi infantes, ob inopinatos caſus. Idem dici debet ad Tertullianum, qui in libro de Baptiſmo prope finem, idem conſilium dedit, quod poſtea Nazianzenus. Iam verò AVGVSTINVS perperam & mendaciter citatur ab Anabaptiſtis. Non enim negat à Conciliis ſtabilitum Pædobaptiſmum Auguſtinus, quòd eum infirmare velit, ſed vt oſtendat antiquiorem eſſe omnibus Conciliis. Sic enim loquitur lib. 4. de Baptiſmo infantium: *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.* Ex quibus verbis refellitur etiam mendacium de inuento Pædobaptiſmo Origenis tempore: nam Auguſtinus neque dicit inuentum Pædobaptiſmum Origenis tempore, neque dicere poteſt, cùm affirmet deſcendere ex Apoſtolica traditione. Porrò teſtimonium Muſculi Lutherani non pluris facimus, quàm ipſorum Anabaptiſtarum teſtimonia. Triſmegiſtus, & Sybillæ non loquuntur de Chriſti Baptiſmo, ſed de aliqua Ethnica lotione, quæ nihil ad nos.

DVODECIMVM argumentum: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem, Rom.* 10. *Id paruuli nõ poſſunt.*

RESPON-

RESPONDEO cum Augustino loco citato, lib. 4. de Baptismo, cap. 24. hoc esse, quod Apostoli tradiderunt, infantes saluari per Baptismum, etiam si corde non credant, nec ore confiteantur. Etsi enim fidem actualem non habent, habent tamen fidei Sacramentum, quomodo è contrario bonus latro non habuit fidei Sacramentum, & saluus fuit per ipsam fidem, & conuersionem ad Deum. Itaque in necessitate supplet fides, & votum, Sacramenti defectum; & contrà supplet Sacramentum, fidei actualis & propriæ defectum.

DECIMVM TERTIVM argumentũ: *Perfecta Sacramenta cùm sint, perfectos requirunt. Infantes admodum imperfecti; ergo, &c.* RESPONDEO; Res perfectæ si comparentur ad caussam agentem, non conueniunt nisi perfectis; non enim possunt perfecta opera facere, nisi perfecti artifices. At si comparentur ad caussam patientem, id est, ad materiam seu subiectum, tum conueniunt imperfectis, non perfectis: earum enim munus est perficere res imperfectas. Huius generis est Baptismus respectu hominum: est enim perfectum Sacramẽtum, quod perficit homines imperfectos. Simile est de medicina corporali: perfecta enim medicina non datur perfectis in sanitate, sed valde imperfectis, id est, valde ægrotis. Vnde Apostolus, Hebræ. 6. dicit, imperfectorum esse baptizari: *Intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectionem feramur, non iterum iacientes fundamentum pœnitentiæ Baptismatum, &c.*

DECIMVM QVARTVM argumentum: *Cœna Domini requirit externam fidei confessionem, & propterea ab ea arceantur paruuli. At Baptismus quoque requirit externam confessionem, cùm nihil sit aliud, nisi fidei protestatio.* RESPONDEO; Tam Cœna Domini, quàm Baptismus sunt fidei externę professiones: & ideò per eorum susceptionem profitemur fidem, etiam si nihil omninò verbis diceremus. Quare etiam paruuli dum baptizantur, profitentur fidem; & idem facerent, si communicarent: non enim ista est caussa cur arceãtur à communione.

DECIMVM QVINTVM argumentum: *Christi symbola ad ipsius commemorationem, et prædicationem sunt ordinata. Nihil horum possunt paruuli facere.* RESPONDEO; Qui suscipiunt Christi symbola, hoc ipso quod ea suscipiunt, commemorant, & prædicant Christum: quare etiam paruuli id faciunt.

ciunt. Dum enim merguntur in aquam, commemorāt Chriſti mortem, & ſepulturam; dum eleuantur ab aqua, commemorant Chriſti reſurrectionem. Neque aliud requirit Apoſtolus, Rom.6.

DECIMVM SEXTVM argumentum: *Fides ex auditu: auditus per verbum Dei. Si dixeris infantes fidem habere, nouam noua fidei reuelationem in illis demonſtrabis, quod ex verbo Dei probare nunquam poteris.* RESPONDEO; Argumentum concludit contra Lutheranos, qui fidem actualem ponunt in infantibus.

DECIMVM SEPTIMVM argumentum: *Chriſtus annorum triginta baptizatur.* RESPONDET Nazianzenus oratione in ſanctum lauacrum, non omnia quæ Chriſtus fecit, à nobis eodem modo fieri poſſe, vel debere. Ieiunauit ille ſine omni cibo, idq; mox à Baptiſmo; nos id facimus alio modo, & alio tempore. Euchariſtiam dedit ille in cœnaculo, poſt Cœnam, & ante paſſionem: nos in templis ante Cœnam, poſt reſurrectionem. ADDE præterea, Chriſtum diſtuliſſe Baptiſmum ad annum trigeſimum, tum quia non egebat ipſe Baptiſmo, tum quia non erat ei periculum ne morte præueniretur; tum quia decreuerat in ætate perfecta auſpicari prædicationem ſuam, & oſtenſionem ſuam ad homines; in Baptiſmo autem agnoſci cœpit ob miracula, quæ tunc acciderunt. Nos autem egere Baptiſmo incipimus continuò ac nati ſumus; nec ſumus certi de tempore vitæ noſtræ: & denique non baptizamur, vt mundo innoteſcamus, ſed ne in æternum pereamus. ADDE, quòd Chriſtus circumciſus eſt in infantia: quod autem Iudæis erat Circumciſio, nobis eſt Baptiſmus.

DECIMVM OCTAVVM: *Quicunq; baptizantur, Chriſtum induunt; an infantes Chriſtum induant, expende.* RESPONDEO; Induūt infantes Chriſtum, quandoquidē per habitum gratiæ illis infuſum, exuunt veterem hominem, & induunt nouum. Poſſe autē id fieri ſine proprio mentis actu, docet Apoſtolus, Rom.5. *Sicut*, inquit, *per vnius inobedientiā peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per vnius obedientiam iuſti cōſtituentur multi.* Itaq; ſicut hoc ipſo, quod aliquis naſcitur ex Adam, cōmunicatur ei peccatum Adæ, etiam ſi vſum mentis non habeat; ita hoc ipſo quod aliquis renaſcitur ex Chriſto per Baptiſmum, communicatur ei Chriſti iuſtitia, & ita Chriſtum induit, licet per ætatem non habeat vſum rationis.

DECIMVM

DECIMVM NONVM: *Noui Teſtamenti Sacramenta ſunt ſpiritualia; infantes toti carnales.* RESPONDEO; Ideò recipiunt Sacramenta ſpiritualia, vt fiant etiam ipſi ſpirituales: quales ferè fiunt per habitum, non per actum.

VICESIMVM: *Apoſtoli hominum piſcatores ſunt, non infantium.* RESPONDEO; Quaſi verò infantes non ſint homines. Quanquam piſcari propriè non eſt baptizare, ſed prædicare; & fatemur infantibus non eſſe prædicandum.

VICESIMVM PRIMVM: *Qui accedunt ad Sacramenta, probare ſeipſos debent*, 1. *Corinth.* 11. *Infantes id non poſſunt; ergo, &c.* RESPONDEO; Id ſolum Apoſtolus dixit de Euchariſtia, quæ requirit, vt homo ſine conſcientia peccati accedat, alioqui indignè accedit, & vt diſcernat corpus Domini. Quocirca rectè Eccleſia non communicat infantes, qui non poſſunt diſcernere corpus Domini. In Baptiſmo non requiritur talis probatio. Poteſt enim quis accedere cum cõſcientia peccatorum, dummodò pœniteat eum peccaſſe, & propoſitum habeat rectè viuendi: eſt enim Baptiſma inſtitutum, vt purget peccata. Quamuis autẽ requiratur in adultis ad Baptiſmum alia quædam probatio, vt non accedant ficto animo, neque cum affectu peccati; tamen in infantibus nulla probatio neceſſaria eſt, cùm obicem ponere non poſſint.

VICESIMVM SECVNDVM argumentum: *Qui Chriſtianus fieri vult, induere debet nouum hominem, exuto veteri. Id non poſſunt infantes.* RESPONDEO; Iam dixi, aſſumptum eſſe falſum. Quanquam nec maior propoſitio eſt abſolutè vera, cùm Chriſtianus ſit etiam is, qui eſt malus, modò Baptiſmum perceperit, & Chriſti fidem profiteatur.

VICESIMVM TERTIVM: *Fidelis diſpenſator dat cibum in tempore ſuo, & aſpicit albas meſſes, non virides, & tenerrimas.* RESPONDEO; Id optimè ſeruat Eccleſia, quæ paruulis dat Baptiſmum, non Communionem: quia Baptiſmi ſemper eſt tempus, non autem Communionis. Porrò regiones albæ ad meſſem, dicuntur homines diſpoſiti, & idonei ad recipiendam ſalutem; quales ſemper ſunt paruuli; non autem ſemper tales ſunt adulti, qui variis deſideriis, & peccatis impediuntur.

VICESIMVM QVARTVM: *Illi verè dicuntur fratres, qui ex eodem poculo bibere poſſunt. Infantes non poſſunt; ergo, etc.* RESPONDEO; Dicuntur fratres qui bibũt ex eodem poculo,

ſed maiori ratione dicuntur fratres, qui Baptiſmo eodem renaſcũtur. Nam Baptiſmus facit nos Dei filios, & fratres Chriſti, ac omnium aliorum ſimiliter renatorum: bibere autem ex eodem poculo, ſolum eſt ſignum fraternitatis. Vnde Apoſtolus vtrumque dixit de Baptiſmo, 1. Corinth. 12. *Omnes vos in vno Spiritu in vnum corpus baptizati eſtis.* De Euchariſtia, 1.Corinth.10. *Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus.* Et cõtrà, bibere ex diuerſis poculis, ita vt alij bibant calicem Chriſti, alij calicem dæmoniorum, ſignum eſt diuerſitatis, & ſchiſmatis. Quòd ſi qui ex nullo calice bibant, quod faciunt paruuli, non impedit fraternitatem, quæ aliunde haberi poteſt, nimirum ex Baptiſmo, qui verè nos fratres ſub vno Patre, immò & membra vnius corporis facit, 1.Corinth. 12. *Omnes nos in vno Spiritu in vnum corpus baptizati ſumus.* Id quod etiam in rebus carnalibus videmus; infantes enim interdum fratres ſunt hominum adultorum, quia ex eodem Patre geniti ſunt, licet non veſcantur eodem pane, nec bibant ex eodem poculo.

VICESIMVM QVINTVM: *Qui Sacramentorum externam partem tantùm ſumit, nihil ſumit. Infantes aqua ſola tinguntur, cùm careant ratione; ergo, &.* RESPONDEO; Falſa eſt aſſumptio. Licet enim infantes careant rationis vſu, non tamen carent anima rationali, eiusq́; potentiis, in quibus Deus per gratiam habitare poteſt, & habitat, cùm baptizati ſunt, vt AVGVSTINVS ſcribit in epiſt.57.ad Dardanum. Vbi dicit mirabile eſſe, & tamen verum, quod in multis Deus non habitet, qui eum nôrunt, vt in Philoſophis, de quibus Roman. 1. *Cùm cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt:* & contrà in multis habitet, qui eum non nôrunt, vt in paruulis baptizatis. Et lib.1.de peccatorum meritis, & remiſſ. cap.9. *Dat*, inquit, *ſui Spiritus occultiſſimam gratiam, quam etiam latenter infundit & paruulis.*

VICESIMVM SEXTVM: *Non debet ad Chriſtum vocari, qui nõ poteſt à Ioanne Baptiſta præparari.* RESPONDEO; Verum eſt, ſi egeat præparatione; paruuli autẽ ea non egent. Quocirca Dominus ait Matth. 19. *Sinite paruulos venire ad me*: neq; iuſſit eos exſpectare donec à Ioanne præpararentur.

VICESIMVM SEPTIMVM: *Baptiſmus eſt tinctio cum doctrina, & manuum impoſitione, Hebr.6.* RESPONDEO; Non hoc dicit Apoſtolus: ſic enim loquitur: *Intermittentes inchoa-*

tionis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Vbi illud: *Baptismatum doctrinæ*, coniungendum est cum illis, *non rursum iacientes fundamentum.* Et sensus est; Non reuertamur iterum ad fundamentum doctrinæ de Baptismo tradendæ, & de impositione manuum, id est, de Confirmatione: ista enim traduntur Catechumenis initio fidei, nunc ad altiora tendere nos oportet. Vbi nõ definitur Baptismus, tinctio cum doctrina; sed asseritur, doctrinam de Baptismo ad incipiẽtes, non ad perfectos pertinere, quod est contra Anabaptistas, qui Baptismum perfectorum esse volunt.

VICESIMVM OCTAVVM: *Baptismus est mortificatio, & ablutio cum inuocatione nominis Iesu, Act. 22.* RESPONDEO; Etiam in paruulis Baptismus mortificat peccatum. Porrò inuocatio illa non est de substantia Baptismi, sed conueniens, & adhibenda cùm fieri potest.

VICESIMVM NONVM: *Baptismus est ablus corpore aqua in certitudine fidei, depulsa mala conscĩetia, Hebr.* 10. RESPONDEO; Non definit Baptismum Apostolus, sed monet eum, qui vult ad Deum accedere, vt habeat plenam fidem, & bonam conscientiam, & præterea Baptismum. Sic enim ait: *Accedamus in vero corde, cum plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.*

TRICESIMVM: *Baptismus est depositio sordium, & peccatorum, & sepeliri cum Christo, Coloss. 2.* RESPONDEO; Id etiam infantibus conuenit, qui habent peccatum originale. Etsi enim id Anabaptistæ negant: tamen Paulus affirmat, Rom. 5. *In quo omnes peccauerunt.* Et Ephes. 2. *Eramus et nos natura filij iræ.*

TRICESIMVM PRIMVM: *Baptismus est stipulatio bonæ conscientiæ erga Deum, 1. Petri 3.* RESPONDEO; Effectus est ille Baptismi, non ipsa Baptismi essentia. Porrò eum effectũ in infantibus Baptismus efficit fundamentaliter, vt sic loquamur, facturus deinde, cùm ij adoleuerint, etiam formaliter: abluit enim peccatum, ex qua ablutione oritur postea testimonium bonæ conscientiæ.

TRICESIMVM SECVNDVM: *Baptismus est lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, Tit. 3. & Ioan. 3.*

TRICESI-

TRICESIMVM TERTIVM: *Baptismus, qui à Prophetis figuratus est, Ezech. 36. Zach. 13. nihil ad infantes pertinet.* RESPONDEO; Falsum assumunt, ex eo quòd putant infantes nõ habere peccatum originale: hinc enim negant infantes regenerari, vel mundari debere.

TRICESIMVM QVARTVM: *Sacramenta sunt cibi solidi. Infantes lacte indigent.* RESPONDEO; Sacramentum Eucharistiæ est solidus cibus, ideoque sub specie panis institutum est, nec paruulis datur. At Baptismus non est cibus, sed regeneratio, quæ maximè conuenit paruulis; paruuli enim nasci solent. Quare Apostolus Hebr. 6. Baptismum imperfectorum esse dicit.

TRICESIMVM QVINTVM: *Prius nos esse oportet animales, deinde spirituales, 1. Corinth. 5. Sacramenta sunt instrumenta spiritualia; ergo infantes spiritu renasci non possunt.* RESPONDEO; Vis argumenti hæc videtur esse. Sacramenta sunt spiritualia; ergo spiritualibus tantùm conueniunt. Sed infantes non sunt spirituales, vt ex Apostolo colligitur, qui docet nos prius esse animales, & postea spirituales; igitur Sacramenta infantibus non conueniunt; Sed in hoc argumento mala est prima consequentia. Sacramenta enim sic sunt spiritualia, vt homines spirituales ex animalibus efficiãt, cùm vim habeant regenerandi, & renouandi, Ioan. 3. & Tit. 3.

TRICESIMVM SEXTVM. Adultos cæcos, surdos, & mutos nemo vnquam baptizare audebit; tantò minus infantes, qui nec ambulare possunt, nec audire, nec loqui. RESPONDEO; Eiusmodi adulti, si indicare possint aliquo modo suam voluntatem, qua baptizari velint, aut certè antea indicauerint, quàm in eum morbum inciderent, omninò baptizari possunt, ac debent: vt apertè tradit Concilium III. Carthag. cap. 34. & Arausicanum I. can. 12. & Augustinus lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 26. de ægrotis, qui repentè obmutescunt; Quòd si sciri nequeat eorum voluntas, non baptizantur, quia in iis, qui rationis vsum habent, requiritur eorum consensus, vt suprà diximus; quod in infantibus non requiritur vt quibus sufficit aliorum consensus. Item nescimus de adultis cæcis, mutis, & surdis, an non ponant obicem aliquem; quod de infantibus certè scimus.

CAPVT DECIMVM.

Quid ſentiant aduerſarij de fide, quæ requiritur in Baptiſmo paruulorum.

RESTAT ALTERA quæſtio de fide, qua paruuli baptizantur. Sunt autem de hac re duæ extremæ ſententiæ hæreticorum, inter quas media incedit ſententia Catholicæ Eccleſiæ.

PRIMA ſententia Lutheranorum eſt, qui fidem actualem, aut aliquid ſimile actuali fidei paruulis tribuunt. Primus Lutherus anno XX. in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo, cùm dixiſſet: *Omnia Sacramenta ad fidem alendam inſtituta ſunt.* Item: *Sacramenta non iuſtificant, nec vlli proſunt; ſed ſola fides.* Item: *Sacramenta non implentur dum fiunt, ſed dum creduntur.* vidit repugnare his ſententiis paruulorũ Baptiſmum, atq; eum ſibi ipſe obiecit: *Opponetur,* inquit, *forſan iis, quæ dicta ſunt, Baptiſmus paruulorum, qui promiſsionẽ Dei non capiant, nec fidem Baptiſmi habere poſsint.* Reſpondet autem, ac duo dicit. PRIMO, infantes credere. SECVNDO, fidẽ acquirere, non vi Sacramenti, ſed per orationem Eccleſiæ, & fidem offerentium paruulum ad Baptiſmum; & ſic exponit, quod dici ſolet, paruulis fide aliena ſuccurri. Quòd autem loquatur de fide actuali paruulorũ, non de aliquo habitu, patet ex illis eius verbis: *Sicut verbum Dei potens eſt, dum ſonat, etiam impij cor immutare, quod non minus eſt ſurdũ, & incapax, quàm vllus paruulus, ita per orationem Eccleſiæ offerentis, & credẽtis, cui omnia poſsibilia ſunt, & paruulus fide infuſa mutatur, mundatur, & renouatur.* Hæc ille. At certè impius cùm ad vocem verbi Dei immutatur, vt velit conuerti, actualiter immutatur, non habitualiter.

Item Lutherus in lib. contra Cochlæum anno XXIII. *Dicimus,* inquit, *ad Baptiſmum infantes credere per vim verbi, quo exorcizantur, & per fidem Eccleſiæ eos offerentis, & eis fidem orationibus ſuis impetrantis. Alioqui mera, et intolerabilia eſſent mendacia, quãdo baptizans à paruulo quærit, an credat, nõ baptizaturus, niſi vice eius reſpõdeatur, Credo. Vt quid interrogat an credat, ſi certum eſt, eos non credere? vt Cochlæus contendit. Eſto, Auguſtinus ſic aliquando dicat; ſed Cochlæo ſatis ſit, eſſe ſic ab homine dictum: nos volumus hoc dictum diuinis teſtimo-*

testimoniis probari. Quin asserimus paruulos prorsus non esse baptizandos, si verum est, in Baptismo non credere, ne illudatur maiestatis Sacramentum, & verbum. Debemus autem & hunc negata in paruulis fidei errorem Sophistis, &c. Vbi apertissimè loquitur de fide actuali, non de habituali: neque enim Cochlęus, aut Augustinus, aut Scholastici; quos ille Sophistas vocat, fidem habitualem in paruulis negârũt. Et pręterea vult Lutherus fidem esse in paruulis ante Baptismum, dum exorcizantur, & interrogantur: illa autem non potest esse fides nisi actualis, habitualis enim nō infunditur ante Baptismum, sed in ipso Baptismo. Idem etiam scripsit in lib. ad VValdēses, vbi ait, pręstare prorsus omittere Baptismũ in paruulis, quàm baptizare eos sine fide. Nam si sine fide accipias Sacramentũ, magno tuo malo accipies. Et ꝓbat ex illo Marci vlt. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit.* Qui locus de actuali fide intelligitur.

Hæc sententia visa est admodum dura omnibus aliis, & peperit tres sectas diuersas. Quidam enim negârunt paruulos baptizandos, cùm omninò crederent sine fide Baptismum nihil prodesse, vt Lutherus dixerat; & simul experimento certissimo tenerent, paruulos non credere, cùm apertè renitantur, & eiulent cùm baptizantur. Atq; hi sunt Anabaptistæ, de quibus suprà diximus.

Alij non negârunt paruulos baptizandos, sed negârunt fidem in paruulis requiri; & ij sunt Sacramentarij, de quibus mox dicemus, dum alteram sententiam referemus.

Denique alij neque fidem, neque Baptismum paruulorum negârunt, sed mollire conati sunt, & exponere Lutheri sententiam. Itaque anno XXXVI. conuenerunt Lutherani ad Conciliabulum VVittembergense, cuius acta exstant apud Cochlæum lib. 3. miscellaneorum, tractat. 8. cap. 2. In ea Pseudosynodo hæc pronunciata habentur. PRIMVM, reiiciendum esse errorem illorum, qui imaginantur saluari infantes sine aliqua actione ipsorum. SECVNDVM, etsi nos non intelligamus qualis sit illa actio paruulorum, tamen certum esse in eis fieri sanctos, & nouos motus, sicut in Ioanne Baptista, quando exultauit in vtero. TERTIVM, licet non sit imaginandum, quòd infantes intelligant, tamen motus eorum, & inclinationes ad credendum, & diligendum Deum, similes esse motibus fidei, & dilectionis: & hoc esse intelligendum, cùm dicuntur infantes credere.

Hanc mitigationem sententiæ Lutheri, sequi videntur cõmuniter Lutherani. Philippus in locis anni LVIII.tit. de Baptismo paruulorum: *De infantibus hoc satis est tenere; Spiritus sanctus per Baptismũ eis datur, qui efficit in eis nouos motus, nouas inclinationes ad Deum pro ipsorum modo.* Idem habet Ioan.Brentius in Apolog.pro confess.VVittember.cap.de Baptismo; & Dauid Chitræus in suo Catechismo, loco 7.de Baptismo. Item Illyricus cum Centuriatoribus, Cent. 2.cap.4. col 63.& Cent.5. cap. 4. col. 517. reprehendit Iustinum, & Augustinum, quod velint infantes in Baptismo non credere fide propria, sed aliena. Denique (vt omittam ceteros) Martinus Kemnitius in 2.part.Exam.Trident. Concilij ad canonem 13. 7.sessionis, pag.258. & sequentibus, dicit quidem esse difficile intellectu, & explicatu, quemadmodum infantes credant: *Tamen,* inquit, *quomodo hoc simplicissimè possit intelligi, explicatur in formula Concordiæ inter Theologos Saxoniæ, & superioris Germaniæ anno M. D. XXXVI. constituta, &c.* Et ponit breuiter summam eorum, quæ ex conuenticulo VVittembergensi suprà citauimus.

Est autem hîc OBSERVANDVM, Kemnitium mira fraude, & artificio, immò aperto mendacio asserere, hanc sententiam conuenticuli VVittembergensis concordare cum Lutheri sententiis suprà citatis, & rursum Lutherum cum Augustino; & contrà Synodum Tridentinam dissentire in hac re à Synodo generali Viennensi, quòd Synodus Viennẽsis docuerit infantibus in Baptismo infundi habitus fidei, spei, & charitatis: Synodo autem Tridentinæ ita sorduerit illud decretum, vt ne mentionem quidem eius facere voluerit. Quæ mẽdacia paulò pòst refellemus; atque hæc de prima sententia.

ALTERA sententia in altero extremo: infantibus nullam fidem in Baptismo esse necessariam. Hanc videtur primus etiam Lutherus docuisse. Nam licet antequã Anabaptistæ exorirentur, illa scripserit, quæ suprà citauimus: tamen postquam illi apparuerunt, scripsit librũ contra eos, anno M.D.XXVIII. & vbi ad hoc argumentum venisset de fide infantium, dixit nihil interesse, siue credant, siue non credant. Baptismum enim non fundari supèr fidem dantis, aut recipientis, quæ incertissima est, sed super Dei mandatum, & institutionem. Et similia habet in homiliis de Baptismo anno XXXVII. & XL. habitis; tamèn hoc principium Lutheri nõ est solidum. Nam

etiamsi ex eo, quod Sacramentum non pendet à fide nostra, sed à diuina institutione, sequatur illud in se semper esse efficax, non tamen sequitur nobis esse vtile, & fructuosum, nisi cum fide accipiatur; alioqui etiam, qui ficto animo accedunt, vel peccatum deserere nolunt, per Baptismum purgarentur. Ideò Sacramentarij sequūtur quidem Lutherum in eo, quod scribit non requiri fidem: sed ex alio fundamento id colligūt, nimirum ex promissione facta Abrahæ, & semini eius, vel certè ex diuina prædestinatione.

Caluinus libro quarto Institut. cap. 16. cupiebat primam Lutheri sententiam, quam supra explicauimus, defendere, sed non est ausus. Vnde sic loquitur §. 18. *Non satis tutum fuerit hoc adimere Domino, ne sese illis quoquomodo exhibere cognoscendum queat.* & §. 19. *Non quod eadem esse fide præditos temerè affirmare velim, quam in nobis experimur, aut omninò habere notitiam fidei similem.* Hæc ille. Vides quomodo reiicit decretum VVittembergense? Inde §. 21. *Quos electione sua dignatus est Dominus, si accepto regenerationis signo præsenti vita antè demigrent, quàm adoleuerint; eos virtute sui Spiritus nobis incomprehensa renouat, quomodo expedire solus ipse prouidet.* Similia habet Theodorus Beza in sua confess. cap. 4. artic. 48. & Petrus Martyr, in cap. 1. & 7. prioris ad Corinth. vbi apertè dicit, infantes non intelligere, neque credere, & tamen rectè baptizari, quia iam antea sanctificati sunt, & membra Ecclesiæ effecti per donum electionis diuinę, & promissionem parentibus factam. Immò VVolfgangus Musculus, qui interfuerat Conciliabulo VVittembergensi, postea Sacramentarius factus, in locis communibus, tit. de Pædobaptismo, dicit admodum inconsultè scripsisse Lutherum, si constet paruulos non credere, baptizandos non esse: & hanc fuisse occasionem Anabaptismi.

TERTIA sententia Catholicorum est: infantes non habere fidem actualem, nec tamen omni fide carere; sed habere fidem habitualem; & præterea credere fide aliena, & ipsa Baptismi susceptione. Quæ omnia, vt ordine probentur, ponam sequentes propositiones.

CAPVT XI.

Declaratur quæ fides requiratur in Baptiſmo paruulorum, & refelluntur errores aduerſariorũ.

PRIMA propoſitio: *Infantes non habẽt actualem fidem.* Hæc eſt contra primam Lutheri ſentẽtiam. Probatur PRIMO, quia Scriptura Deut.1. & Ionæ vltimo affirmat, infantes non cognoſcere diſtantiam boni, & mali; nec vſquã excipit tempus Baptiſmi. Quare ſine Scripturæ teſtimonio id Lutherus affirmat.

SECVNDO, Patres hanc ſententiam reiiciunt, vt Nazianzenus, qui oratione in ſancta lumina, dicit, infantes ſine ſenſu ſanctificationis ſanctificari, & Auguſtinus, qui epiſtola 57. ad Dardanum ridet hanc Lutheri ſententiam, vt qui iniuriam faciat humanis ſenſibus: & rurſus epiſt. 23. tractat. 80. in Ioannem, libro quarto de Baptiſmo, cap. 24. & libro primo de peccatorum meritis, & remiſs. cap. 20. dicit, paruulos non habere fidem, quæ eſt in cogitatione: item non habere ſenſum fidei: denique non habere quod Paulus dicit: *Corde creditur ad iuſtitiam.* Ex quibus intelligimus Kemnitium pagina 258. omninò temerè, & mendaciter ſcripſiſſe, eandem eſſe in hac re Auguſtini, & Lutheri ſententiam. Nam ſuprà oſtendimus, à Luthero fidem ipſam actualem tribui paruulis; cuius contrarium tot in locis dicit Auguſtinus. Quid, quod Lutherus in libro contra Cochlæum fatetur, contra ſe in hac quæſtione habere Auguſtinum? & tamen impudens Kemnitius, inuitum Lutherum, cum inuito Auguſtino concordare ſuo mendacio voluit.

TERTIO, eſt ratio. Nam fides non poteſt oriri in mente niſi ex diuina reuelatione: quæ quidem aut immediatè ſit à ſolo Deo, aut per organum verbi Dei prędicati, aut lecti. PRIMO modo non dicit Lutherus dari infantibus fidem, ſed ſecundo, cùm ait eos credere per vim verbi, quo exorcizantur, adiuuantibus Eccleſiæ precibus. Et præterea primus ille modus non eſt ordinarius, ſed extraordinarius, & rariſsimus, ac ſolis fortè Prophetis, & Apoſtolis conceſſus: *Fides enim ex auditu,* inquit Paulus Rom. 10. loquens de ordinario modo, quo gignitur fides. At ſi omnibus infantibus fides immediatè reuelaretur, iam eſſet modus ordinarius, & poſſent omnes infantes,

infantes, dum baptizantur, dici Prophetæ. Quod autem SECVNDO modo non oriatur in infantibus fides, patet manifeſto experimento. Si enim verbum exorciſmi gigneret fidem, certè audiretur, & intelligeretur ab infantibus: proinde attentè auſcultarent infantes; cuius contrarium videmus. Deinde exorciſmus non refertur ad fidem docendam, ſed ad Dęmones coërcendos. Denique hoc eſt ponere nouum miraculum in auribus, & mente infantium. Neq; valet, quod Lutherus adfert de orationibus, & fide offerentium. Nam aliquando contingit, vt offerentes, & parentes, & ipſi baptizantes ſint infideles, & tamen verè, & vtiliter detur infantibus Baptiſmus, vt Auguſtinus docet, epiſt. 23. Neq; ea vis eſt orationum, & fidei offerentium, vt infallibiliter miracula impetrent. Et denique ſi Deus miraculum facit in mente infantuli, vt corde credat ad iuſtitiam, cur non facit etiam in lingua, vt ore confiteatur ad ſalutem? Fortè hoc eſt impoſſibile Deo; aut orationibus, & fide impetrari nequit? At facillimum eſſe, teſtatur aſina Balaam, quæ Deo volente loquuta eſt ſapienter, Numer. 22.

QVARTO, probatur ratione Auguſtini in epiſtola 57. quia cùm conſtet infantes, & vocis eiulatu, & motibus corporis reluctari, & obſtrepere Baptiſmo, ſi verè intelligerent (quod neceſſe eſt, ſi credere debent) quid agatur, rei fierent ingentis ſacrilegij, nec abluerentur, ſed magis ſordidarentur.

SECVNDA propoſitio: *Non habent infantes, dum baptizantur, vllos nouos motus, & inclinationes ſimiles actibus fidei, & dilectionis.* Hæc eſt contra figmentum Conciliabuli VVittembergenſis, & Philippi, Kemnitij, & aliorum Lutheranorum. Probatur PRIMO, quia repugnat verbo Dei. Iſti enim volunt hos ipſos motus infantium ſine cognitione eſſe, & dici fidem, licet impropriè, & eo modo infantes non iuſtificari ſine aliqua fide. At in tota Scriptura nuſquam habetur nomē fidei in ea ſignificatione, vt deſignet motum quendam ſine ſenſu, & ſine cognitione; ſed potius in contraria, vt patet Rom. 10. *Fides ex auditu.* Heb. 11. *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei.* & ſic de aliis locis.

SECVNDO, repugnat rationi. Nam aut illi motus, & inclinationes ſunt in corpore, aut in animo. Si in corpore, non poſſunt eſſe ſimiles actibus fidei, & dilectionis, qui ſunt in animo; nec enim corporalia dicuntur ſimilia ſpiritualibus,

niſi metaphoricè, & per quandam analogiam. Et præterea non poteſt fieri, vt motus & inclinatio ad credendum Deo, & diligendum Deum, ſint corporales, cùm Deus ſit obiectum ſpirituale, & altiſſimum, quod vix mente attingi aliquo modo poteſt. Si autem ſint in animo, eſt implicatio contradictionis, quòd ſint abſque cognitione. Quid enim eſt motus intellectus, niſi intelligere? non enim aliter moueri poteſt intellectus, niſi intelligendo; ſicut nec oculus, niſi videndo; nec ſenſus audiendi, niſi audiendo. Et quomodo poteſt voluntas inclinari, niſi præcedente cognitione? cùm obiectum voluntatis non ſit aliud, niſi bonum cognitum.

TERTIO, repugnat ipſi Luthero. Nam Lutherus locis antea citatis, illam fidem ponit in paruulis, de qua ſæpe dixerat, quòd ſola iuſtificet. Certum autem eſt, fidem iuſtificantem non eſſe motum ſine cognitione: alioqui etiam beſtiæ iuſtificari poſſent. Voluit etiam Lutherus fidem in paruulis gigni ex auditu verborum exorciſmi; proinde non ſine cognitione poſuit fidem. Præterea Lutherus volebat, fidem in paruulis eſſe ante Baptiſmum, vt poſſet verè reſponderi miniſtro baptizaturo, paruulum credere: at auctores huius ſententię dicunt, per Baptiſmum dari paruulis iſtos motus. Sic enim loquitur Philippus loco citato: *Spiritus ſanctus per Baptiſmum eis datur, qui efficit in eis nouos motus, & inclinationes, &c.* Et ſimiliter Kemnitius pag. 259. dicit, effundi Spiritum regenerationis in infantes, dum baptizantur, & operari in illis ſanctos motus, &c. Quare falsò affirmat pagina ſuperiore idem Kemnitius, Lutherum idem ſenſiſſe, quod ipſe ſentit.

QVARTO, repugnat doctrinæ, & principiis communibus omnium Lutheranorum. Nihil enim eſt apud eos certius, & communius, quàm ſola fide iuſtificari hominem; & Sacramenta nihil eſſe aliud, niſi inſtrumēta excitandæ vel nutriendæ fidei. At certè ſi motus illi infantium ſine vera fide illis ſufficiunt ad iuſtificationem, & ad Baptiſmum vtiliter ſuſcipiendum; falſum eſt ſola fide hominem iuſtificari. Neque dicere poſſunt, hos ipſos motus eſſe fidem. Nam quando loquuntur de fide in materia iuſtificationis, ſemper intelligunt per fidem apprehenſionem diuinæ miſericordiæ, quæ ſine cognitione eſſe non poteſt. Præterea cùm iſti motus immediatè excitentur à Deo, vt ipſi volunt, & non per Sacramenta, quæ more concionis prouocent fidem per externos ſenſus; certè

ruit

ruit illud principium, Sacramenta non iuſtificare, niſi fidem excitando more concionis. Itaq; ſi quis rectè iudicet, poſitis principiis de ſola fide iuſtificante, minus abſurda eſt Lutheri ſententia, quæ fidem paruulis tribuit, quàm Conciliabuli VVirtembergenſis, quod motum ſine cognitione iiſdem concedit. Lutherus enim nouum miraculum falsò excogitauit, ſed eo poſito, omnia illi conſtant: iſti autem & miraculum fingunt, & eo poſito deſtruunt ſua ipſorum principia, & cum aperta ratione pugnant.

TERTIA propoſitio: *Infantes non iuſtificantur ſine vlla fide*. Hæc eſt contra Sacramentarios: & probatur. PRIMO, quia Scriptura affirmat fidem eſſe medium ad ſalutem neceſſarium. Ioan. 3. *Qui non credit, iam iudicatus eſt.* Ex quo loco Auguſtinus probat, infantes baptizatos habere aliquam fidem, lib. 1. de peccat. merit. & remiſs. cap. 33. Nam eo loco Dominus non loquitur de præcepto credendi, quo ſine dubio non tenentur paruuli, ſed de medio ad ſalutem. Nam antea dixerat: *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et ſubiunxit: *Qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus eſt.* Sicut igitur aſpicere æneum ſerpentem, non tam fuit præceptum, quàm remedium vnicum ſalutis: ita & fides in hoc loco Euangelij aſſeritur neceſſaria, vt remediũ, non vt pręceptum.

SECVNDO, probatur ex illo Hebr. 11. *Sine fide impoßibile eſt placere Deo.* Item Rom. 3. *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem:* quod paſſim repetit, & inculcat Paulus. Quomodo igitur ſine vlla fide iuſtificari & placere Deo poſſunt infantes? AT, inquiunt Caluinus, & Martyr; Si Deus prædeſtinauit infantes, & promiſit ſe fore Deum ipſorum, ſine dubio dabit illis Spiritum ſanctum, eosq; iuſtificabit modo aliquo ſibi noto, licet non per fidem. RESPONDEO; Pręd eſtinationem non impleri, niſi per ea media, quæ in Scripturis nobis ſunt reuelata. Porro Apoſtolus Rom. 8. ſatis perſpicuè explicat media, cùm ait: *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit; quos vocauit, hos & iuſtificauit; quos iuſtificauit, hos & magnificauit.* Idem verò Apoſtolus in eadem epiſtola, cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. nihil aliud contendit, niſi iuſtificationem nõ contingere ſine fide. Quare tribuere paruulis iuſtificationẽ ſine fide, & ante vocationẽ, id eſt, ante Baptiſmũ, quo ſolo vocari poſſunt infantes, quid

quid eſt aliud, niſi contra verbum Dei fingere nouam iuſtificationem?

QVARTA propoſitio: *Infantibus in Baptiſmo infunditur habitus fidei, ſpei, & charitatis.* Hęc INPRIMIS certa eſt Catholicis ex auctoritate Conciliorum, & Doctorum. Nam licet aliquando diſputatum fuerit, an infantes reciperent cum gratia iuſtificante habitus harum virtutum, tamen ſemper fuit communior ſententia, infundi paruulis per Baptiſmum hos habitus. Ita enim S. Thomas 3.part. quæſt.69.art.6. item Scotus, Durandus, Gabriel, & ceteri ferè omnes in 3.diſt.23. Quocirca Concilium Viennenſe generale, vt habemus Clement.1. de ſumma Trinitate, & fide Catholica, definit hanc ſententiam eſſe probabiliorem, & magis conformem teſtimoniis tam veterum, quàm recentium Theologorum. Neq; hęc ſententia ſorduit Tridentino Concilio, vt audacter mentitur in 2.part.Examinis, pag.261. Nam licet Concilium Tridentinum non fecerit mentionem Concilij Viennenſis; tamen illam ipſam ſentētiam recepit, ac definit vt certam. Nam ſeſs.5. in decreto de peccato originis, definit infantes in Baptiſmo iuſtificari, ita vt ſi moriātur in eo ſtatu, nihil ſit, quod eos ab ingreſſu cœli remoretur. Deinde ſeſs.6. cap.7. definit Concilium, in Baptiſmo infundi cum remiſſione peccatorum hæc omnia dona, fidem, ſpem, & charitatem, eaq; menti inhærere.

SECVNDO, poteſt hæc eadem ſententia colligi ex Scripturis, quibus ſuprà probauimus, ſine fide paruulos non ſaluari. Cùm enim conſtet, fidem propriè non ſignificare, niſi actum, vel habitum, & ſimul conſtet in paruulis actum fidei eſſe non poſſe; certè ſequitur, vt in eis ſit habitus. Item ex Scripturis ſuprà probauimus, infantes rectè baptizari, & per Baptiſmum iuſtificari, & ſaluari. Item conſtat ex Scripturis, iuſtificationem nullam eſſe ſine fide: igitur conſtare etiam debet, infantes habere ſaltem habitualem fidem.

TERTIO, probatur ex Patribus, qui licet non meminerint expreſsè horum habituum, tamen aliis verbis idem dicunt. Primùm enim omnes Græci, & multi Latini dicunt, Baptiſma eſſe illuminationem, & qui baptizantur, illuminari. Vnde etiam Auguſtinus tractat.44. in Ioannem dicit, cæcum natum, cùm à Chriſto fuit inunctus, factum eſſe quodammodo Catechumenum; cùm fuit illuminatus, fuiſſe quodammodo

dammodo baptizatum. Id autem Patres ſine dubio dicunt propter fidem,quæ in Baptiſmo recipitur,quæ eſt lumen cordis, vt exponit S.Thomas 3.part. quæſt.69. art.5.Et idem colligitur ex illo Actor.15.*Fide purificans corda eorum.*Et deniq;, quia ſola fides ad intellectum pertinet ex virtutibus Theologicis,in quibus conſiſtit iuſtificatio,quę acquiritur in Baptiſmo. At non recipitur actus fidei.Actus enim pręcedit in adultis,vt diſpoſitio;in infantibus nullus eſt fidei actus; igitur Baptiſmus illuminat ratione habitus,qui in eo infunditur. Adde quod Auguſtinus lib.1.de peccatorum meritis,& remiſsione,cap.26.in fine,affirmat infantulos per Baptiſmum non ſolùm purgari, ſed etiam illuminari, quod, vt dictum eſt, non niſi per fidem fieri poteſt.

QVARTO,probatur ratione. NAM paruuli baptizari verè dicuntur, & ſunt fideles, vt Auguſtinus docet, lib.1. de peccatorum meritis, & remiſſione, cap.33. & Concilium Tridentinũ,ſeſs.7.can.13.de Baptiſmo. At fideles non dicimur ab actu, ſed ab habitu fidei: alioqui cùm dormimus, aut etiam cùm vigilamus, ſed de fide non cogitamus, non eſſemus fideles. Vnde AVGVSTINVS loco citato, cùm dixiſſet paruulos eſſe fideles,addit:*Hoc enim eis acquiritur per virtutẽ Sacramenti, & offerentium reſponſionem.* Vbi apertiſſimè ſignificat paruulos dici fideles, tum ab habitu, qui infunditur virtute Sacramenti,tum ab actu fidei alienæ.

ITEM, Deus in nobis habitat per fidem, & charitatem, Epheſ.3.*Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris.*1.Ioan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* At in paruulis baptizatis Deus habitat,vt Auguſtinus docet in epiſtola 57. ad Dardanum:igitur habent etiam paruuli baptizati illa dona ſaltem quoad habitum.

DENIQVE,Deus infundit paruulis ſuis occultam gratiam, cùm baptizantur,vt Auguſtinus docet lib.1.cap.9.de peccatorum meritis,& remiſſione. Sed gratia iuſtificationis infuſa in cordibus, conſenſu omnium Theologorum, aut eſt charitas cum fide, & ſpe; aut certè eſt quædam alia qualitas, cum qua infallibiliter coniunctæ ſunt tres illæ virtutes.

QVINTA propoſitio: *Paruuli actu credunt,partim reipſa dum baptizantur, partim aliena fide.* PRIOR pars eſt Auguſtini lib.1. de peccatorum meritis, & remiſſione, cap.27. vbi dicit, infantibus ipſum baptizari eſſe credere, quia nimirum

ipſa

ipſa actio eſt fidei profeſſio. Similia habet epiſtola 23. Quemadmodum etiam de ſanctis Innocentibus Eccleſia loquitur, cùm ait, eos non loquendo, ſed moriendo confeſſos eſſe. Neque de hac re vlla poteſt eſſe controuerſia. POSTERIOR pars eſt contra temeritatem Illyrici, Kemnitij, & aliorum, qui errorem Papiſticum eſſe volunt, baptizari paruulos in fide Eccleſiæ. Sufficit autem ad hanc aſſertionem probandam, conſenſus Patrum. Ita enim docet Iuſtinus quæſt.56. Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia, cap.vlt. Ambroſius, vel quicunque eſt auctor, in cap.11. ad Hebr. Auguſtinus lib.3. de libero arbitrio, cap.23. vbi dicit, hanc eſſe totius Eccleſię ſententiam, Item epiſtola 23. 57. & 105. lib.4. de Baptiſmo, cap.24. & 25. & ſerm.10. & 14. de verbis Apoſtoli. Proſper de vocatione Gent. lib.2. cap.8. & Bernardus ſerm.66. in Cantica. & denique Concilium Tridentinum, ſeſſ.7. can.13.

Eſt autem hoc loco OBSERVANDVM, duplicem fidem requiri in Baptiſmo. Actualem VNAM, quæ præcedit Baptiſmum, vt diſpoſitio quædam; & ea eſt, quæ exigitur à baptizandis, cùm iubentur recitare Symbolum, & interrogantur an credant. Quæ quidem, vt plurimùm, iudicio grauium doctorum, non eſt ex habitu fidei, ſed ex auxilio ſpeciali Dei. Vnde Catechumeni cum iſta fide adhuc non dicuntur fideles à Patribus. ALTERA eſt, quæ ſequitur Baptiſmum, quæque eſt pars eſſentialis iuſtificationis, & non eſt actus, ſed habitus; & hanc intelligunt baptizandi, cùm interrogati, quid petant, reſpondent: *Fidem vitam æternam præſtantem*; vt habemus in Concilio Tridentino, ſeſſ.6. cap.7. & in libris, qui tractant de ritu Baptiſmi. Iam igitur, cùm Patres dicunt, paruulos baptizari in fide parentum, aut Eccleſię, non loquuntur de fide poſteriore, ſed de priore. Et cùm dicimus paruulos baptizari in fide parentum, non eſt ſenſus, paruulos iuſtificari formaliter, aut eſſe fideles aliena fide; vt perperam colligunt Kemnitius, & Illyricus locis citatis, vbi etiam perperam citant illud Habachuc.2. *Iuſtus ex fide ſua viuit.* Non enim vllus Catholicorum docuit vnquam, paruulos viuere fide aliena, ſed ſua habituali. Neque etiam eſt ſenſus, vt exponit Lutherus, paruulis impetrari fidem qua iuſtificentur, à fide & precibus offerentium, & Eccleſiæ. Fidem enim iuſtificantem habent paruuli infuſam ex opere operato Sacramenti, non ex opere operantis miniſtri, aut Eccleſiæ. Sed ſenſus eſt, fidem actualem,

quæ

quæ requiritur vt dispositio ad Sacramentum, non haberi à paruulis propriam, sed alienam.

DICES; Quid prodest paruulo fides aliena? RESPONDEO; Multum omninò prodest. PRIMVM enim eos ad Baptismum adducit. Vt enim adulti, nisi credant, ad Baptismum non veniunt; sic etiam nisi parentes, aut aliqui alij, qui infantium curam gerunt, credant, non eos ad Baptismum deferent. Itaque sicut propria fides vnicuique prodest, quia est caussa proprij Baptismi; ita fides aliena prodest infanti, quia est caussa, vt infans baptizetur. Et contrà infidelitas patris multùm obest infanti, quia est caussa, ne ille baptizetur. Atque hanc vtilitatem persequitur Prosper loco citato. ALTERA vtilitas est, quod hoc modo Deum honorant, & colunt, dum fidem profitentur, & Satanæ abrenunciant, & implent, quæ ad ritum Baptismi pertinent, saltem per os alienum. Habet enim Deus ratum hoc obsequium per alios præstitum, cùm ipsi per se non possint. Et hoc est, quod sæpe inculcat Augustinus locis citatis.

Ex quibus omnibus colligitur, fidem alienam non esse ita necessariam, vt non sit Baptismus verus, aut fructuosus, si ea desit, quandoquidem non est de essentia iustificationis, vel Baptismi; tamen esse necessariam ad solennitatem ritus, ac cæremoniæ, & sæpe, vt diximus, ad ipsum Baptismum paruulis tradēdum; quia si nemo haberet fidem, nemo curaret paruulos baptizari. Superest argumenta ipsorum soluere, quæ pauca sunt, & leuia.

Argumentum PRIMVM Lutheri est contra primam propositionem: *Si infantes non crederent, illuderetur Sacramentis sacrilego mendacio, dum respondetur pro infante, Credo.* RESPONDEO; Nullum est ibi mendacium. Non enim qui respondet, *Credo,* significat infantem credere proprio actu, sed alieno. Vt enim Augustinus loquitur serm. 10. de verbis Apostoli: *Accommodat mater Ecclesia infantibus aliorū pedes, vt veniant; aliorum cor, vt credant; aliorum linguam, vt confiteantur.* Idq; non iniuria, cùm peccato alieno prægrauentur, id est, ab alio contracto, licet sibi verè & propriè inhærente.

SECVNDVM argumentum: *Matt.* 18. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt. Igitur pusilli credunt.* RESPONDEO, Pusilli, de quibus loquitur Euangelium, non infantes, sed pueri grandiores erant. Nam vocauit eos Dominus ad se;

ad ſe; & ſcandalizari poſſe dixit;at venire ſuis pedibus,& ſcandali capacem eſſe,infantibus non conuenit.

TERTIVM argumentum contra ſecundam propoſitionem: *Ioannes Baptiſta exultauit in Vtero, Luc.2. Non igitur mirum,ſi habeant infantes nouos motus.* Reſpondeo PRIMO, exemplum vnum non facere regulam generalem,vt Auguſtinus de hac ipſa re loquens teſtatur epiſt.57. At quia Kemnitius dicit, hoc exemplo non ſe probare velle, id ita eſſe in omnibus infantibus,ſed tantùm eſſe poſſe.Reſpondeo SECVNDO,Ioannem Baptiſtam non habuiſſe motum ſine cognitione,vt iſti fingunt. Nam vt Ambroſius,& Beda in commentario eius loci,teſtátur,Ioannes cognouit Domini pręſentiam, & inde exultauit. Ipſum quoque Euangelium, dum ait,exultaſſe illum in gaudio, ſatis apertè docet, illum non caruiſſe cognitione.

QVARTVM argumentum, contra eandem propoſitionem: *Infantes ſaluari poſſunt,dicente Domino, Marci 10. Niſi quis acceperit regnum cælorum,ſicut paruulus,non intrabit in illud. Igitur oportet infantes recipere Spiritum ſanctum, & proinde aliquam eius operationem. At non poſſunt recipere fidem cum cognitione; ergo nouum motum ſine cognitione.* RESPONDEO,vltima conſequentia nihil valet:poſſunt enim recipere, & reipſa recipiunt infantes habitum fidei, qui neque eſt fides cum cognitione, neque motus ſine cognitione.

CAPVT XII.

Qui ſint veri,aut falſi effectus Baptiſmi.

SEQVITVR Septima controuerſia de effectu Baptiſmi. Duæ ſunt autem quæſtiones de hac re. VNA de veris effectibus,quos agnoſcunt Catholici. ALTERA de falſis effectibus,quos aduerſarij Baptiſmo tribuunt.

Veri effectus apud Catholicos tres ſunt.PRIMO enim Baptiſmus tollit, ac delet verè omnem culpam, & pœnam. SECVNDO confert ex opere operato gratiam, & dona diuina, quibus verè, & formaliter iuſtificatur homo. TERTIO imprimit indelebilem characterem, ob quem reiterari non poteſt. Ad hos reuocantur illi quos Patres enumerant, & maximè Nazianzenus oratione in ſanctum lauacrum, & Chryſo-

ſtomus

stomus homil.1. ad Neophytos, vt quòd faciat animam pulchram, Deo dilectam, splendentem, quòd eam obsignet regio sigillo, quòd faciat hæredem Dei, quòd aperiat regnum cœlorum, & similia. Aduersarij PRIMVM effectum negant; dicunt enim peccata per Baptismum non verè tolli, sed tantùm non imputari. SECVNDVM etiam negant. Nolunt enim iustificari hominem ex opere operato per Sacramenta, sed solùm per fidem. TERTIVM absolutè negant, & idcircò non possunt sufficientem caussam reddere, cur Baptismus non repetatur. Sed de duobus effectibus posterioribus satis multa diximus in disputatione de Sacramentis in genere: solùm de primo hîc agendum est. Atque hæc erit PRIMA quæstio; An Baptismus verè tollat peccata.

Porrò aduersarij alios quinque effectus Baptismi enumerant. PRIMVM, quòd baptizatus non possit damnari, etiamsi velit, nisi nolit credere. SECVNDVM, quòd Baptismus liberet ab obedientia diuinæ legis. TERTIVM, quòd liberet ab humanarum legum obseruatione. QVARTVM, quòd liberet ab omnibus votis. QVINTVM, quòd sola memoria Baptismi iustificet à peccatis, quæ fiunt post Baptisma. Qui certè non tam sunt Baptismi effectus, quam Lutheranorum errores; ac meritò damnantur à Concilio Tridentino, sess.7. totidem canonibus, id est, 6.7.8.9.& 10. De his igitur effectibus erit altera quæstio.

CAPVT XIII.

Quòd Baptismus verè tollat peccatum.

QVOD igitur attinet ad PRIMAM quęstionem, fuit hæresis antiquissima Origenistarum, peccata non tolli per Baptismum, sed solùm tegi: tolli autem peccata tandem per mortem. Ita habet Proclus quidam Origenista apud Epiphanium hæres.64. vbi etiam ponit refutationem huius hæresis ex libro S. Methodij Martyris de resurrectione. Similem hæresim postea excitârunt Messaliani, teste Theodoreto lib.5. de fabulis hæreticorum. Item rursum alij quidam tempore S. Gregorij, vt ipse refert lib.9. epist.39. ad Theoctistam Patritiam.

Hoc nostro seculo idem docent omnes Lutherani. Nam Lutherus ipse art.2. ex iis, quos anno XX. Leo X. damnauit, sic

ait: *In puero poſt Baptiſmum negare remanens eſſe peccatum, eſt Paulum, & Chriſtum ſimul conculcare*. Deinde in aſſert. eiuſdẽ articuli: *Aliud eſt*, inquit, *omnia peccata remitti, aliud omnia tolli; Baptiſmus omnia remittit, ſed nullum penitus tollit, ſed incipit tollere.* Similia habet Ioannes Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſs.5. vbi refellit decretum de peccato originis: *Manet*, inquit, *verè peccatum in nobis, neq; per Baptiſmum ſtatim vno die extinguitur, ſed quia deletur reatus, imputatione nullum eſt.* Idem habet lib.4. Inſtit. cap.15. §. 10. & 11. Idem etiam Philippus in Apologia 2. art. Confeſſionis Auguſtanæ. Vbi NOTANDVM eſt inſigne mendacium. Sic enim Philippus: *Auguſtinus ait; Peccatum in Baptiſmo remittitur, non vt non ſit, ſed vt non imputetur.* Atque hoc idem dixerat Lutherus in aſſert. 2. art. & Ioannes Roffenſis, conuincit eum mendacij, oſtendens Auguſtinum non hoc dicere. Editus eſt autem liber Roffenſis anno M. D. XXIII. & tamen Philippus anno M. D. XXX. iterum idem mendacium protulit. Præterea teſtatur Cochlæus in diſcuſſione Confeſſionis Auguſtanæ, art. 2. ipſum Philippum ab Eckio conuictum, & confeſſum eſſe, locum Auguſtini malè eſſe citatum: & tamen idem mendacium toties detectũ, & confutatum, iterum ſcripſerunt in libro Concordiæ Latino, pag. 59. edito anno M. D. LXXX. & ſemper repetunt, cùm Apologiam illã imprimunt. Deniq; Martinus Kemnitius in Exam. 5. ſeſs. Concilij Tridentini pag. 430. & ſeq. idem defendit, quamuis magis cautè. Fatetur enim primò remitti in Baptiſmo omnia peccata, quin etiam tolli, ac deleri, & ſolùm reſtare reliquias quaſdam peccati originalis. Deinde tamen addit illas reliquias eſſe quiddam, quod malum ſit, & malum culpæ, & ſecundum Scripturas peccatum dicatur, & quod hominem damnare poſſet, ſi Deus imputare illud vellet. Quod eſt dicere; Peccatum in Baptiſmo remitti, non quia tollitur, ſed quia non imputatur.

Contra hunc errorem grauiſſimum, & pernicioſiſſimum ſtatuit Concilium Tridentinum, ſeſs.5. decretum, quo affirmat per Baptiſmum tolli reipſa id omne, quod habet in homine rationem peccati.

Eſt autem hîc OBSERVANDVM, fundamentum aduerſariorum non eſſe aliud, niſi quia putant ipſam concupiſcentiam, quam certum eſt manere etiam in baptizatis, vſque ad mortem eſſe verè, & propriè peccatum, licet ei non conſentiamus,

tiamus,ſed repugnemus. Quæ quidem quæſtio non eſt huius loci, ſed tractari ſolet, & à nobis tractata eſt in diſputatione de peccato originis. Et quia ita coniuncta eſt illa cum iſta,vt vna explicata,etiam altera terminetur; potuiſſet fortaſſe hoc loco iſta quæſtio præteriri: tamen quia alia ſunt argumenta, quibus probatur Baptiſmum tollere omnia peccata; & alia, quibus probatur concupiſcentiam non eſſe peccatum, niſi impropriè, ideò viſum eſt hîc tractare propoſitam quæſtionem,licet,vt dixi,ex definitione vnius conſequatur etiam alterius definitio.

PRIMO igitur probatur ex Scripturis,Baptiſmo reipſa tolli omnia peccata,ita vt non ſolùm non imputetur,ſed nec ſit, quod imputari poſſit ad culpam. Et quia Scripturarum teſtimonia plurima ſunt,reducam ea ad aliquot capita.

PRIMVM eſt eorum,quæ habent vocabula mundandi,lauandi, tollendi, delendi, auferendi, & ſimilia, quæ inprimis pugnant cum modo loquendi aduerſariorum, ac præſertim Lutheri; & præterea non poſſunt niſi ineptiſſimè exponi per non imputari. Non enim dicitur rectè quis tollere ab alio ignorantiam, vel malitiam, quia ignoſcit illi, quod aliquid ignoranter,aut malitiosè fecerit.Loca hæc ſunt,Pſal.50.*Dele iniquitatem.Amplius laua me*. Micheæ 7.*Aufers iniquitatem*. Ioan.1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Epheſ.5. *Mundans eam lauacro*. Kemnitius in Examine pag. 501.reſpondet,Paulum non dixiſſe,Mundauit,ſed; *Mundans*, quia quotidie ea mundat, donec exhibeat eam in die iudicij glorioſam.At non conſiderauit Kemnitius illud,quod ſequitur: *Lauacro aquæ in verbo vitæ*. Mundatio enim per lauacrum aquæ,id eſt, per Baptiſmum non fit quotidie, niſi in diuerſis hominibus, qui veniunt ad Baptiſmum. Solùm enim baptizatur quiſque ſemel, & tum mundatur, & efficitur ſine macula,& ruga,quamuis Chriſtus id quotidie faciat in diuerſis, vt in die iudicij totum corpus ſuum, id eſt,omnes electos exhibeat ſine macula,& ruga.

SECVNDVM caput eſt eorum locorum, qui dicunt tolli maculas,aut inquinamenta,aut iniquitates.Nam ſecundum aduerſarios non tollitur per Baptiſmum peccatū, niſi quoad reatum,id eſt,quoad obligationē ad pœnam; manere autem volunt ipſam peccati fœditatem,quę erat cauſſa illius reatus. Voces autem: *Maculæ, inquinamenti, iniquitatis*, & ſimilia,

non ſignificant reatum, id eſt, obligationem illam, quæ poteſt tolli per non imputationem, ſed ſignificant ipſam fœditatem, quam illi manere volunt. Cant.4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Similis locus eſt Euangelij, Ioan.13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi, vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.* Ponderat hunc locum Gregorius li.9.epiſt.39. Non enim verè poteſt dici mundus totus, in quo aliquid relinquitur, quod maculæ rationem habeat. Ezech.36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Epheſ.1. *Elegit nos, vt eſſemus ſancti, & immaculati.* Coloſſ.1. *Reconciliauit vos in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos ſanctos, & immaculatos, & irreprehenſibiles.* Vbi vides, non ſolùm non habere maculam, ſed nec aliquid, vnde reprehendi poſſint. Quod intelligitur quantum attinet ad ipſam iuſtificationem à Deo acceptam; nam poſtea bene poſſunt homines labi, & facere digna reprehenſione. Ex quo tollitur euaſio Kemnitij, qui reſpondet, pag.496. & ſeq. obiiciendo alia loca, vbi iubemur emundari ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, 2.Cor.7. & exuere veterem hominem, & induere nouum. Epheſ.4. & Coloſ.3. Sed hæc & ſimilia intelliguntur, vel de peccatis, quæ poſtea fiunt, vel de mortificatione ſenſuum, & inclinationum, quæ ad malum prouocant, licet formaliter peccata non ſint.

TERTIVM caput eſt ex figuris Baptiſmi. Nam multiplex figura præceſſit. VNA, in Circumciſione, Col.2. ALTERA, in mari rubro, 1.Cor.10. TERTIA, in Iordane ſanante lepram, 4.Reg.5. QVARTA, in ſuffocatione porcorum, Matt.8. quam allegat Nazianzenus orat. in ſanctum lauacrum. QVINTA, in probatica piſcina, Ioan.5. SEXTA, in lotione, & curatione cæci nati, Ioan.9. quam explicat Auguſtinus, tract.44. in Ioan. At in Circumciſione verè, non autem per ſolam imputationem abſcindebatur caro. In mari rubro, verè, & propriè ſuffocati ſunt Ægyptij, quibus antè Hebræi ſeruiebant. Quare S.GREGORIVS lib.9.epiſt.39. hunc locum tractans: *Qui,* inquit, *dicit, peccata in Baptiſmate, non funditus dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non veraciter mortuos.* Idem quoque de aliis dicendum eſt.

QVARTVM caput continet ea loca, quę comparant mundationem iuſtificationis rebus verè, & propriè mundis. Pſal. 50. *Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Iſa.1. *Si fuerint peccata*

cata vestra, vt coccinum, ſicut nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra, vt vermiculus, ſicut lana alba erunt. Iſaię 44. *Deleui vt nubem iniquitates tuas; & quaſi nebulam peccata.* At certè cùm ſolaris radius diſſoluit nebulas calore ſuo, ita eas euaneſcere facit, vt nihil remaneat tenebrarum, ſed cœlum verè ſerenum appareat.

QVINTVM continet ſimilitudinem peccati originalis, Rom.5. *Sicut per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiā iuſti conſtituentur multi.* At illi verè conſtituuntur peccatores, & verè iuſtitiam amittunt, non ſola imputatione. Ioan.3. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt; quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.* Illi verè ſunt carnales; igitur iſti verè ſpirituales. Confirmatur ex illo, 1. Corinth.15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* Hic locus intelligitur de vera morte, & vera reſurrectione; igitur etiam loca ſuprà citata de vero peccato, & vera iuſtificatione.

SEXTVM continet ſimilitudinem mortis Chriſti, Rom.6. *Conſepulti ſumus cum Chriſto per Baptiſmum in morte.* Et ibidem: *Si mortui ſumus, quomodo viuemus in illo?* Idem repetitur, Coloſ.2. de quo loco AVGVSTINVS in Enchir. cap.52. ſic loquitur: *Quemadmodū in illo vera mors facta eſt, ſic in nobis vera remiſſio peccatorum: & quemadmodum in illo vera reſurrectio, ita in nobis vera iuſtificatio. At Chriſti mors, & reſurrectio veræ fuerunt omnibus modis, non autem veræ, quoad aliquid, & quoad aliud falſæ; igitur & remiſſio peccati vera mors eſt peccati, non quoad reatum tantùm, ſed quoad omnia, quæ peccati rationem habent.*

At Chriſti mo[...] uerba enim [...] non Auguſtin[...] auctoris.

SEPTIMVM continet ea, quæ docent, Baptiſmo nos renaſci. Ioan.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto.* Tit.3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Coloſſ.2. *Cùm eſſemus mortui propter delicta, conuiuificauit nos Chriſto.* 1.Pet.2. *Quaſi modo geniti infantes.* At certè noua iſta generatio, & vita requirit veram mortem peccatorum, & veram mutationem interiorem; nō autem ſolam imputationem. Quomodo enim verè ſumus viuificati, & regeniti, ſi adhuc mors in nobis manet?

OCTAVVM continet ea, quæ docent, non poſſe ſimul habitare lucem, & tenebras; peccatum & iuſtitiam. 1.Cor.10. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ Dæmoniorum.*

2.Cor.6. *Quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quæ conuentio Chriſti ad Belial? qui autem conſenſus templi Domini cum idolo? Vos enim eſtis templũ Dei* viui. At aduerſarij volunt ſimul & Diabolum in nobis habitare per peccatum, quod verè ſemper eſt in nobis, & Chriſtum per iuſtificationem. Reſpondet Kemnitius, pag. 501. Paulum docere non poſſe eſſe peccatum mortale ſimul cum iuſtitia fidei: Papiſtas autem perperam hæc loca intelligere, qui inde deducunt non poſſe ſimul conſiſtere vetuſtatẽ, & nouitatem; carnem, & ſpiritum. AT in vtroq; fallitur. Nam cùm fatetur non poſſe eſſe peccatum mortale cum iuſtitia fidei, id intelligit de mortali, non ſecundum naturam ſuam, ſed ex miſericordia Dei non imputante. Vult enim cum Magiſtro ſuo Luthero ſemper eſſe in nobis peccatũ dignum ex ſe morte æterna, ſed in credentibus fieri veniale, quia Deus non imputat. At hoc ipſum eſt contra Paulum. Quia ſi verè eſt in nobis poſt Baptiſmum peccatum natura ſua mortale; ergo eſt in nobis iniquitas; ergo tenebræ; ergo Belial: ergo eſt conuentio luci ad tenebras, iuſtitię ad iniquitatem, Chriſto ad Belial; non enim iniquitas deſinit eſſe iniquitas, quia non punitur, vt notum eſt. Porrò Catholici non negant eſſe in homine vetuſtatem carnis, & nouitatem ſpiritus, cùm fateantur eſſe in nobis concupiſcentiam, quæ eſt lex membrorum pugnans cum lege mentis, ad Rom.7. ſed eam negant eſſe peccatum, niſi quando libera voluntate eius deſideriis conſentimus.

NONVM caput continet ea loca, quæ docent, Deo odio eſſe peccata. Pſal.5. *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem.* Pſal. 44. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem.* Sap.14. *Odio eſt Deo impius, & impietas eius.* Ex his enim locis efficitur, vt aut Deus in iuſtificatione penitus tollat peccata, ita vt nihil ſit, quod odio habere poſſit; aut certè nihil omninò remittat, ne obligationem quidem ad pœnam. Si enim peccatum maneret, Deus illud odiſſet; ſi odiſſet, punire vellet; ſi punire vellet, non ignoſceret. Itaque dicere Deum non imputare peccata, quæ verè manent, atq; ea nolle punire, eſt manifeſta contradictio ſecundum Scripturas ſanctas, quæ Deum hoſtem, & vindicem peccatorum ſeueriſſimum vbique deſcribunt.

Argumenta aduerſariorum non aliud probant, niſi concupiſcentiam eſſe verè peccatum, licet ei non conſentiamus. Quæ omnia ſoluta ſunt à nobis in diſputatione de peccato originis.

CAPVT

CAPVT XIV.

Quòd Baptiſmus non faciat homines impeccabiles.

NVNC ad effectus Baptiſmi, quos aduerſarij confingunt, veniamus. Et quoniam ea ferè omnia, quæ hîc dicenda eſſent, ad alia loca propriè ſpectant, & hîc ſolùm tractantur propter canones Concilij Tridentini de Baptiſmo; ſolùm breuiſſimè rem attingemus, tot propoſitionibus conſtitutis, quot ſunt Concilij canones.

Sit igitur PRIMA propoſitio: *Baptiſmus non id efficit, vt baptizati non poſſint gratiam Dei amittere, niſi nolint credere.* Hæc expreſsè habetur can. 6. Concilij. Sunt autem quædam breuiter annotanda. PRIMVM, fuiſſe olim duos errores apud veteres. VNVS fuit Iouiniani, qui, vt referunt Hieronymus, lib. 2. contra Iouinianum, & Auguſtinus libro de hæreſibus, cap. 82. docuit, hominem verè baptizatum non poſſe amplius peccare, & ſi fortè peccat, non fuiſſe tinctum, niſi aqua. Argumentum præcipuum erant illa verba, 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Et 1. Ioan. 5. *Qui natus eſt ex Deo, non peccat, ſed generatio Dei conſeruat eum.* Refellit hunc errorem accuratè S. Hieronymus loco notato; & certè Scripturę diuinę paſſim occurrunt, vt illa Rom. 11. *Tu fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time, &c.* Et Hebr. 6. *Impoſsibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c.* Et 2. Pet. 2. *Melius erat eis non cognoſcere viam iuſtitiæ, &c.* Denique, Actor. 8. apertè legimus, Simonem credidiſſe, & Baptiſmum ſuſcepiſſe: & tamen ibidem legimus eius ruinam. Porrò teſtimonia ex epiſt. Ioannis accipienda ſunt in ſenſu compoſito, quemadmodum & illud, Matth. 7. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere:* nimirum dum manſerit arbor bona. Solùm enim vult Ioannes oſtendere, non poſſe conſiſtere veram iuſtitiam & charitatem cum peccato mortali, proinde non eſſe iuſtum, qui malè agit. Ita exponunt Auguſtinus, tract. 5. in epiſtola Ioannis, & Hieronymus lib. 2. in Iouinianum.

ALTER error quorundam fuit, qui, vt Auguſtinus refert, lib. 21. de ciu. Dei, c. 25. docebant baptizatos non poſſe damnari, etiamſi perditiſſimè viuerent, modò ab Eccleſia Catholica nõ

recederent. Refellit hunc errorem Auguſtinus ibidem ex clariſſimis teſtimoniis Scripturarum: & præterea librum integrum ſcripſit contra errorem, qui inſcribitur; De fide, & operibus. Scripturæ præcipuæ ſunt, Rom.8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* 1.Cor.6. *Nolite errare: neque fornicarij, neq; fures, neq; adulteri, &c. regnum Dei poſſidebunt.* Et ſimilia habentur, Gal.5. Epheſ.5. 1. Theſſal.4. 1. Tim.6. & alibi; quæ omnia dicuntur baptizatis, vt ex iiſdem locis patet.

NOTA SECVNDO, vtrumq; errorem aliqua ex parte hoc noſtro ſeculo inſtauratum eſſe. Nam PRIOREM errorem inſtaurauit Ioannes Caluinus, qui hominem ſemel verè iuſtificatum docuit, non poſſe vnquam excidere à gratia, & ſalute. Nam in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſs.7. can.7. de Baptiſmo, dicit, Baptiſmo tanquam Dei chirographo nos certiores reddi de perpetua adoptionis graria: & lib.3. Inſtit. cap.2. §.11. & 12. docet, veram fidem ſemel habitam amitti non poſſe, eſſeq; donum electorum proprium. Sed refutatio iſtius erroris, non eſt præſentis loci: non enim id ipſe tribuit virtuti Baptiſmi, ſed prædeſtinationi. Interim repugnat Scripturis apertiſſimè Caluini ſententia, cùm Actor.8. Simon Magus crediderit, & baptizatus fuerit, & paulò pòſt à fide, & charitate exciderit. Et pręterea, ſi verum eſſet, quod vult Caluinus, nulli vnquam fuiſſent Apoſtatæ, nec vlli ex Catholicis hæretici fierēt, quod non ſolùm pugnat cum totius orbis terræ conſenſu, ſed etiam cum Scripturis. Actor.20. *Ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.* 1. Timoth.1. *Quidam circa fidem naufragauerunt.* 1. Tim.4. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide.* Et cap.6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes, errauerunt à fide.* Et 1. Ioan.2. *Ex nobis exierunt.*

POSTERIOREM errorem inſtaurauit Lutherus in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo, vbi habet illa ipſa verba, quæ Concilium in ſuo can.6. damnauit. Nec ab ea ſententia diſcordant eius diſcipuli, etſi modum loquendi non probent. Tribus enim modis poteſt intelligi illa propoſitio: *Non poteſt homo damnari, niſi nolit credere.* PRIMO, vt ſenſus ſit, nullum eſſe peccatum verè, & in ſe mortale, niſi incredulitatem. Et hoc nō docent aduerſarij, immò è contrario, contendunt omnia opera etiam optimè facta, eſſe peccata mortalia, ſi ſecundúm rigorem iuſtitiæ iudicentur à Deo. Vnde Kemnitius in cen-

in censura canonis 6. Concilij Tridentini, probat ex Scripturis, multa peccata damnare posse hominem præter incredulitatem.

SECVNDO, vt sensus sit, peccata omnia, ita esse coniuncta cum infidelitate; & contrà, fidem ita coniunctam esse cum iustificatione, vt non possit fides consistere cum vllo peccato mortali: proinde qui habet fidem, nullum habere peccatum, nec posse perire, & contrà; quicunque peccat, hoc ipso carere fide. Quod quidem simile est ei, quod Catholici dicunt de charitate: Charitas enim reuera non potest consistere cum peccato mortali, & ideò nemo perit cum charitate, & nemo saluatur sine charitate. Hunc sensum vult esse Kemnitius illius Lutheranæ propositionis in 2. parte Examinis, pag. 213. & sequentibus, vbi dicit, Lutherum nunquam sensisse nō amitti gratiam præsentem per quodlibet peccatum mortale, sed id sensisse, posse hominem per veram fidem statim redire ad gratiam. Vt enim peccata destruunt fidem, ita fides reuiuiscens destruit omnia peccata.

TERTIO modo potest intelligi ea propositio, vt sensus sit, posse hominem simul dum peccat, retinere fidem, & per hoc non amittere Dei gratiam præsentem: quia licet peccata ex natura sua hominem reum facerent, & Dei inimicum, tamen fides permanens in corde facit, ne imputentur, & non damnent. Hunc sensum fatetur Kemnitius esse Epicuræum, & meritò damnatam à Concilio eam propositionem in hoc sensu, quod etiam fatetur Caluinus in Antidoto huius canonis 6. Hinc enim datur licentia hominibus baptizatis patrandi quæuis peccata, modò simul credant ea sibi non imputari. Sed nullo modo Kemnitius concedit hanc fuisse mentem Lutheri.

NOTA TERTIO, rectissimè à Concilio damnatam esse illam Lutheri sententiam. Nam & dicta est à Luthero in sensu tertio, licet nolit Kemnitius: & præterea hæretica est etiam in secundo sensu, quem Kemnitius, & Caluinus admittunt. Ac PRIMVM fuisse illam mentem Lutheri, patet ex his locis. In lib. de Babyl. captiuit. cap. de Baptismo, postquam dixerat, hominem baptizatum non posse damnari, nisi nolit credere, subiungit: *Nulla peccata eum possunt damnare, nisi sola incredulitas: cetera omnia si redeat, vel stet fides in promissionem diuinam baptizato factam, in momento absorbentur per ean-*

dem fidem. Hæc ille. Vbi vides, eum dicere, *ſi redeat, vel ſtet fides.* Putauit igitur Lutherus poſſe ſtare fidem, dum quis peccat, & per eam fidem, peccata non imputari, etiam dum fiunt; quanquam Kemnitius non bona fide hanc ſententiam referens, omiſit illud; *vel ſtet fides.* Item in lib. de libertate Chriſtiana: *Non facit*, inquit, *perſonam bonam niſi fides, nec malã, niſi incredulitas.* Item in quæſtione, An opera faciant ad ſalutem, hæc eſt prima aſſertio: *Vt nihil iuſtificat niſi fides, ita nihil peccat, niſi incredulitas.* Secunda aſſertio: *Iuſtificatio propriè eſt fidei quarto modo; & peccatum incredulitatis.* Item in libro de votis monaſticis: *Credentis in Chriſtum nulla ſunt tam mala opera, quæ poßint illum accuſare & damnare.* Denique in 1. ſermone ſuper Euangelium feriæ 2. Pentecoſtes ſuper illud: *Sic Deus dilexit mundum. Vbi fides,* inquit, *eſt, ibi nullum nocet peccatum.* Et addit; ſic Deum nihili facere peccata credentium in ſe, quomodo pater nihili facit nugas ludentium infantium. Vbi apertè loquitur de peccatis, quæ actu fiunt, & vult ea non nocere, quia per fidem teguntur, vel excuſantur.

QVOD autem etiam in ſecundo ſenſu falſa ſit ea propoſitio, patet, quia repugnat Paulo, 1. Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi Paulus docet, poſſe fidem eſſe ſine charitate, & proinde hominem cum vera fide damnari. Reſpondet, Paulum loqui de fide miraculorum, non de fide iuſtificante. Contrà, quia fides miraculorum nihil eſt aliud, niſi excellens fides Catholica, & iuſtificans ſuo modo. Vnde Paulus infrà de eadem fide loquens, annumerat eam aliis virtutibus Theologicis: *Nunc*, inquit, *manet fides, ſpes, charitas.* Et hoc loco dicit: *Si habuero omnem fidem.* PRAETEREA, ſecundum Lutheranos nulla eſt ratio cur non poſſit fides ipſa iuſtificans manere cum peccato. Nam nihil eſt aliud, niſi fiducia diuinæ miſericordiæ, vt ipſi paſſim definiunt. Quid autem prohibet, quò minus poſſit aliquis dum furatur, vel mœchatur, confidere, Deum non imputaturum eam actionẽ ad peccatum. DENIQVE, ſi poteſt cum fide manere peccatũ factum, quod tamen verè peccatum eſt, & in iuſtificatis hæret, vt ipſi dicunt, cur nõ etiam peccatum, quod fit? certè ſi peccatum non poſſet conſiſtere cum fide, id non eſſet ratione tẽporis p̃teriti, vel prẽſentis, ſed ratione malitiæ, & fœditatis ipſius peccati.

peccati. At peccatum iam factum cum tota ſua malitia, & fœditate manet pręſente fide; Ergo fieri etiã poteſt pręſente fide. Quare coguntur, ſi principia ſua deſtruere nolunt, admittere tertium illum ſenſum cum Luthero: quẽ tamen fatentur Epicuræum eſſe ac meritò damnatum à Concilio Tridentino.

CAPVT XV.

Per Baptiſmum non liberari homines à ſeruanda lege Dei.

SEQVITVR ALTERA propoſitio de ſecundo effectu Baptiſmi: *Baptiſmus nõ id efficit, vt homo ſolius fidei debitor ſit, non autem implendæ vniuerſæ legis Chriſti.* Hæc habetur in 7. can. Concilij Trident. Eſt autẽ obſeruandum PRIMO, duobus modis intelligi poſſe hominem baptizatum dici liberum à lege diuina ſeruanda. VNO modo, vt facere contra eam legẽ non ſit iniuſtum, nec peccatũ, quaſi lex abrogata eſſet. Et hoc non docent aduerſarij, quippe qui volunt omnia opera iuſtorum eſſe peccata, quia nunquã implent legẽ, vt oporteret. Et in hoc ſenſu fatetur Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 216. rectè poſitum eſſe Concilij canonẽ, & contrariam ſententiam eſſe blaſphemam in ipſum Baptiſmũ. Itaque de hoc ſenſu non eſt controuerſia.

ALTERO modo intelligi poteſt, vt facere contra legem ſit quidem peccatum, tamen non imputetur iis, qui fidem habent; nec pendeat iuſtificatio, aut ſalus ab impletione legis, ſed à ſola miſericordia, quæ per fidem apprehenditur. Et in hoc ſenſu Lutherani omnes docent (licet alij timidiùs, alij liberiùs loquantur) non obligari Chriſtianos ad legem diuinã, ſed ſolùm ad fidẽ; immò in hoc conſtituunt ſummã libertatis Euangelicæ; vt patet ex lib. Lutheri de votis monaſticis, vbi in hoc dicit conſiſtere libertatem Euangelij, quòd pia cõſcientia ſit libera ab omnibus operibus, non quidem faciendis (volunt em̃ ea fieri, vt fructus fidei) ſed accuſantibus, & defendẽtibus: quia nulla opera ſunt tam mala, quæ credentẽ accuſare valeant, & damnare; nulla tam bona, quæ eum queant defendere, & iuſtificare. Item in comment. 2. cap. ad Galat. inſtituit hunc dialogũ: *Si conſcientia dictat, Peccaſti; reſpõde, Peccaui. Ergo Deus puniet, & damnabit; non. At lex Dei hoc dicit; ſed nihil mihi cum lege. Quare? quia habeo libertatem.* Idem ſatis

apertè

apertè docet Ioannes Caluinus, lib. 3. Institut. cap. 19. §. 2. 4. & 7.

Nota SECVNDO, quid aduersarij de Concilij canone sentiant. Caluinus in Antidoto Concilij, agnoscit canonem 7. Concilij, contra suam & suorum sententiam esse positum; & apertè contrarium profitetur.

At Kemnitius in Examine eiusdem canonis fraudulenter agens, more suo, prætermittit eum sensum, in quo ipsi negare solent, obligari ad legem implendam: & perperam exponit tam Concilij sententiam: vt eam refellat, quàm Lutheri, vt eam defendat. Itaque duo dicit. PRIMO, Lutherum non docuisse Christianos liberos esse ab obedientia legis Dei, sed id solum, gratiam Baptismi, & iustificationem non pendere à conditione obseruatæ legis, quasi nemo iustificetur, nisi qui antea id meruerit per integram legis obseruationem; sed gratis dari per fidem. SECVNDO dicit, Concilium definire voluisse, pendere iustificationem, quæ fit in Baptismo, à conditione legis impletæ. Et quia Concilium id non apertè dicit, colligit ipse hoc modo; Concilium mutuatur ex cap. 5. ad Galat. illam phrasin: *Qui circumciditur, debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Illa autem verba Paulus non dixit ex propria mente, sed ex mente, & abusu Pseudoapostolorum, qui putabant vniuersam legem esse implendam, ad hoc vt circumcisi gratiam Dei obtinerent. Ergo etiam Patres Concilij idem sentiunt de gratia Baptismi, nimirum, quòd pendeat à conditione impletæ legis Christi. Deinde fingit etiam duo sophismata Concilij pro isto dogmate, quæ & soluit. PRIMVM est, quia renũciamus in Baptismo Satanæ, & profitemur nos Deo seruituros. Inde Concilium colligit gratiam Baptismi, non pendere à sola fide, sed etiam à conditione legis. SECVNDVM, quia non baptizamur in Moysem, sed in Christum, id est, non in legem, sed in Euangelium. Concilij Patres pro nomine Euangelij, legem posuerunt, vt indicarent pendere à legis obedientia, gratiam Baptismi.

Sed vtrumq; pronunciatum Kemnitij mendacio plenum est. Ac PRIMVM Lutheri sententia tam disertè ab ipsomet Luthero expressa est, vt nullo modo excusari possit. Sic enim loquitur in libro de libertate Christiana: *Nullo opere, nulla lege Christiano homini opus est, cùm per fidem liber sit ab omni lege.* Item in argumento epist. ad Galat. *Summa,* inquit, *ars, et sapien-*

ſapientia Chriſtiana eſt neſcire legem, ignorare opera, & totam iuſtitiam actiuam. Et infrà: *Ad nouum hominem nihil pertinet lex.* Similia paſſim docet in commentario epiſtol. ad Galat. in lib. de votis monaſticis, & alibi. Denique coguntur, velint nolint hoc dicere. Nam cùm ipſi exiſtiment legem eſſe impoſſibilem, & omnia opera etiam ſanctiſſimorum hominum eſſe peccata, certè ſi ſalus penderet à conditione ſeruatæ legis, nulli ſaluarentur omninò ex eorum ſententia.

Quantumlibet igitur Kemnitius tergiuerſetur, & mentiatur, confiteri cogitur, niſi Papiſta fieri velit, non ita obligari Chriſtianos ad legem ſeruandã, vt ab eius obſeruatione pendeat ſalus. Atque hoc ipſum eſt, quod Concilium damnat, & anathematizat. Nam mendacium eſt (vt ad SECVNDVM dictum Kemnitij veniamus) Concilij ſententiam eſſe, pendere gratiam Baptiſmi à conditione legis ſeruatæ. Concilium enĩ hoc non dicit, nec vllo verbo inſinuat, ſed contrarium diſertis verbis in infinitis locis aſſeruit, ac præſertim, ſeſſ. 6. cap. 8. vbi dicit, nulla noſtra merita eſſe ante gratiam iuſtificationis. Et in iſto ipſo canone 7. de Baptiſmo, perſpicuè Cõcilium dicit, ab ipſo Baptiſmo naſci debitum ſeruãdæ Chriſti legis: ex quo manifeſtè colligitur non requiri ad gratiam Baptiſmi conſequendam, conditionem legis ſeruatæ, ſed ſolum propoſitum ſeruandæ poſt Baptiſmum. Quod etiam multò antè docuerat Concilium II. Arauſicanum, can. 25.

Ad coniecturam Kemnitij ex phraſi deſumpta ex epiſt. ad Galatas reſpondeo. PRIMO, Concilium Tridentinum non citaſſe, nec nominaſſe epiſtolam ad Galat. SECVNDO dico, in epiſtola ad Galatas, ſiue Paulus loquatur ex mente ſua, ſiue ex mente aliorum, non haberi, ante Circumciſionem ſeruandam legem fuiſſe, ſed poſt Circumciſionem. Id enim ſonant illa verba: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quod debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Addo TERTIO, quod Kemnitius dicit, loqui Paulum ex abuſu Pſeudoapoſtolorũ; quod etiam habet Caluinus in Antidoto Concilij ad hunc 7. canonem, eſſe manifeſtam Scripturæ deprauationem. Nam Paulus ſeriò teſtatur ita eſſe, vt dicit: *Teſtificor,* inquit, *omni homini, &c.* Itaque, ſi id falſum erat, vt Caluinus, & Kemnitius volunt, falſus teſtis fuit Apoſtolus Paulus.

Porrò duo illa ſophiſmata, quæ nomine Concilij Kemnitius ſibi ipſe obiecit, ſomnia ſunt delirãtis. Si enim vigilans, &

ſanus

sanus fuisset, saltem argumenta finxisset, quæ haberent aliquam speciem argumenti. Illa autem nullam prorsus speciem habent. Ex eo enim, quod renunciamus in Baptismo Satanæ, & promittimus Deo nos deinceps seruituros, nullo modo colligi potest, pendere gratiam Baptismi à conditione impletæ legis; cùm è cõtrario profiteamur illa abrenunciatione, & illa promissione, nos ante Baptismum seruisse Satanæ, & non Deo. Legem autem Christi non Euangelium, Concilium nominauit dedita opera, vt damnaret errorem Lutheranorum, qui Euangelium solam promissionem gratię esse volunt, non etiam legis nouæ promulgationem: cùm tamen Christus ipse dixerit, Matth. vltimo: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis.* Vnde & Paulus Christi legem vocat, 1. Corinth. 9. *Cùm ego sine lege non essem, sed in lege essem Christi.* Et Rom. 7. *Mente seruio legi Dei.*

Nota TERTIO, errorem, qui in 7. canone Concilij damnatur, quòd videlicet non sint Christiani ita debitores legis, vt ab eius obedientia pendeat salus, refellendum esse in disputatione de iustificatione, tanquam in proprio loco. Interim tamen adferri posse apertissima Scripturarum testimonia. Nam Matth. 19. dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Rom. 8. *Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Si enim secũdum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, sicut gesserit, siue bonum, siue malũ.* Galat. 6. *Nolite errare, Deus nõ irridetur; quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Deniq; nihil sæpius Scriptura clamat, quàm Deum vnicuique daturum secundum opera sua.

SED insignis omninò Lutheri responsio est ad hæc & similia loca in comment. 3. capitis ad Galatas: *Cùm illaqueant,* inquit, *te argumentis ex Scripturis pro defensione bonorum operum desumptis, simpliciter respondendum est; Hic mecum est Christus, illic vobiscũ, Scripturæ testimonia pro operibus. Christus autem Dominus est Scripturæ, & bonorũ operum. Item responde simpliciter; Tu vrges seruum, id est, Scripturam, quam relinquo tibi, ego vrgeo Dominũ, qui Rex est Scripturæ.* Egregia sanè solutio, quasi Christus, & Scriptura contraria sint, & non potiùs Christus per Scripturã nos alloquatur. Vt omittam,

tam, quod hic ille eſt Lutherus, qui in libro de abrogãda Miſſa, & in omnibus ferè ſcriptis ſuis, ſola Scriptura fretus contemnit omnes Patres, omnia Concilia, omnẽ Eccleſiæ & totius orbis terræ conſuetudinẽ. Nimirum illud aſſequi voluit, vt ipſe vnus non ſolùm pro omnibus Patribus, & Conciliis, ſed etiam pro omnibus diuinis literis haberetur.

CAPVT XVI.

Per Baptiſmum non liberari homines àb obligatione legis Eccleſiaſticæ.

TERTIA propoſitio: *Non liberat Baptiſmus homines ab obligatione Eccleſiaſticæ legis.* Hæc habetur in 8.can. Concilij, eſtque poſita aduerſus Lutherum, qui in libro de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo, & alibi paſſim docet, non poſſe Papam, aut vllum hominum vnam ſyllabam ſtatuere, qua obligentur conſcientiæ hominum baptizatorum.

Vbi illud eſt OBSERVANDVM, alio modo ab aduerſariis liberari fideles ab obedientia legum diuinarum, & alio modo ab obedientia legum humanarum. Nam diuinas leges affirmant obligare in conſcientia, ita vt ſit peccatum eas violare; ſed tamen addunt fidelibus indulgeri eiuſmodi præuaricationes, ſeu nõ imputari; ac per hoc idem eſſe, ac ſi liberi eſſent ab earum legum obſeruatione. At leges humanas, ſiue Eccleſiaſticas, ſiue politicas affirmant non obligare in conſcientia, niſi ratione ſcandali, aut contemptus, quæ ſunt prohibita lege diuina. Itaque tranſgredi legem humanam etiam ſtudioſè, non modò non imputatur ad peccatum, ſed neque eſt vllum peccatum apud aduerſarios. Quare tam Kemnitius, quàm Caluinus, ille in ſuo Examine, iſte in ſuo Antidoto canonem iſtum 8. ſimpliciter reiiciunt, ac Lutheri ſententiam apertè defendunt.

Sed quoniam hunc errorem nos accuratè refutauimus in diſputatione de ſummo Pontifice, & breuiter in libro de Sacramentis in genere, cap.59. de cæremoniis, ſatis erit hoc loco oſtendere, obligationem legis humanæ non pugnare cum Baptiſmo. Id quod fiet ſoluendo ipſorum obiectionem, quæ eſt huiuſmodi: *Per Baptiſmũ addicimur diuinæ ſeruituti; ergo liberamur*

liberamur ab omnibus aliis vinculis. Atq; hoc eſt, quod Scriptura paſsim docent. Matth. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis.* 1. Corinth. 7. *Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum.* Coloſſ. 2. *Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc decretis mundi tenemini iuxta mandata, & doctrinas hominum?* Ezech. 20. *In præceptis patrum veſtrorum nolite ambulare.* Matth. 15. *Fruſtrà colunt me mandatis hominum.* Et hæc quidem profert Kemnitius: addit verò vnum, quod ſolum Caluino ſatis fuit: *Et vnus eſt Legiſlator,* inquit Iacobus, cap. 4. *qui poteſt perdere, & ſaluare. Vbi hoc falſum eſſe,* inquit Caluinus, *demonſtrauerint, non recuſabimus, quin ſuis nos legibus adſtringant.*

AT non opus eſt demonſtrare id eſſe falſum, quod Iacobus dicit, cùm ſit veriſſimum; ſed ex illo vero non bene intellecto falſum aliquid, & perniciosum, & verbo Dei repugnans à Caluino perperam eſſe collectum. Iacobus enim de ſummo Legiſlatore loquitur, qui ita fert aliis leges, vt nullas ab alio accipiat, quique ita poteſt perdere, & ſaluare, quos damnauerit, aut abſoluerit, vt nullius ope indigeat, & à nullo impediri queat: talem autem Legiſlatorem fatemur non eſſe Papam, neque Imperatorem, ſed vnum, & ſolum Deum. Sed nõ inde bene colligitur non eſſe etiam homines quoſdam verè legiſlatores, licet ſub Deo ſummo Legiſlatore conſtitutos; ita vt ſicut inferioribus dant leges, ita etiam accipiant ipſi à ſuperiore, id eſt, à Deo.

Eſſe autem eum ſenſum Iacobi patet, PRIMO ex ipſo contextu. Nam probare volebat Iacobus nõ debere homines aliis hominibus detrahere. Id probat, quia lex Dei id prohibet: *Qui enim,* inquit, *detrahit fratri, detrahit legi,* quaſi lex bona non eſſet. Non eſſe autem detrahendum legi, probat, quia: *Qui detrahit legi, iudicat legem; qui autem iudicat legem, non eſt factor legis, ſed iudex.* Nullum autem eſſe debere iudicem legis diuinæ, probat, quia: *Vnus eſt Legiſlator,* id eſt, vnus ſolus eſt, qui dat omnibus legem, & omnes omninò, illo vno excepto, ſubiecti ſunt legi. Hoc argumentum S. Iacobi bene intellectum, nihil aliud probat, niſi nullum eſſe præter Deum; talem Legiſlatorem, qui non ab alio legem accipiat. SECVNDO idem patet, quia Scripturæ, quæ certè ſecum non pugnãt, non rarò nomen legiſlatoris, & iudicis tribuunt hominibus, vt Pro-

vt Prouerb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Psalm. 2. *Erudimini qui iudicatis terram.* Et confirmatur ex similibus, Matth. 23. *Vnus est Pater vester, qui est in cœlis.* Item: *Magister vester, vnus est Christus.* Et tamen Apostolus vocat se Patrem, 1. Corint. 4. & Magistrum, 2. Tim. 1.

Ad alia, quæ sunt solius Kemnitij, RESPONDEO, per Baptismum nos Deo addici in seruitutem, ac proinde liberari à seruitute contraria. Contraria autem seruitus, non est obedientia, & seruitus, quæ præstatur hominibus, sed seruitus Diaboli, & peccati; illa enim sola impedit, ne seruiamus Deo, ista autem iuuat potiùs, quàm impedit. Vnde Roman. 6. dicitur: *Liberati à peccato*, non ab hominibus, *serui autem facti Deo.* Et idem Apostolus, passim imperat, vt obediant post Baptismum serui dominis, filij parentibus, priuati magistratibus, tum politicis, tum etiam Ecclesiasticis, Ephes. 6. Coloss. 3. Rom. 13. Hebr. 13. & alibi.

AD PRIMVM locum ex Matthæi vltimo. Si Kemnitius nosset rationem argumenta conficiendi, ita argumentari deberet. Dominus iubet, vt doceantur baptizati seruare omnia ipsius præcepta. Sed vnum ex eius præceptis est, vt obseruemus leges prælatorum. Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*; ergo pugnat cum verbo Domini, & cum professione Baptismi, nolle obligari ad leges Ecclesiasticas obseruandas. Etsi enim Dominus Matthæi vltimo non expressè, & nominatim iusserit seruari leges Ecclesiæ, tamen generatim, & implicitè id mandauit.

AD SECVNDVM ex 1. Corinth. 7. Non prohibet Apostolus seruitutem humanam absolutè; nam eandem ibidem approbat tanquam vtilem, ad humilitatem; sed solùm quatenus contraria esset diuino obsequio; quod fieret, si quis homini seruiret in iis, quæ sunt contra Deum, vel si homini seruiret præcipuè propter hominem, cùm seruiendum sit etiam homini propter Deum, cuius præcipuè serui sumus. Quem sensum expressit Apostolus clariùs, Coloss. 3. vbi iubet seruis, vt dominis suis seruiant tanquam Christo, ita vt in homine, cui seruiunt, non tam hominem considerent, quàm Christum, ob cuius amorem libenter subiiciuntur homini.

Ad alia loca respondimus in vltimo capite libri de Sacramentis in genere.

CAPVT XVII.

Per Baptiſmum non fieri irrita omnia vota.

QVARTA propoſitio: *Per Baptiſmum non fiunt irrita omnia vota.* Hęc habetur can. 9. Concilij Tridentini, eſtque contra Lutherum in libro de captiuitate Babylonica, cap. de Baptiſmo, & in libro de votis monaſticis, necnon Caluinum in Antidoto, & Kemnitium in Examine huius can. 9. qui docent, per Baptiſmum liberari hominem ab omnibus votis, non ſolùm quæ antea, ſed etiam quæ poſtea fecerit, excepto illo vno, quod fit in Baptiſmo, cùm promittimus nos Dei legem ſeruaturos.

Fundamenta ipſorum ſunt. PRIMO, quia Deus in Teſtamento veteri diſpoſuit de votis, quomodo fierent, & quando, & de quibus rebus. At in Teſtamento nouo Chriſtus, & Apoſtoli nihil præſcripſerunt, niſi vnicam promiſſionem, quæ fit in Baptiſmo, Matthæi vltimo. SECVNDO, quia vel vouere volumus res à Deo præceptas, aut non præceptas. Si præceptas, fruſtrà id facimus, cùm in Baptiſmo vouerimus omnia præcepta. Si non præceptas, iam pugnamus cum Baptiſmo, qui nos liberauit ab omnibus humanis inuentionibus. TERTIO, in Baptiſmo plus vouemus, quàm implere poſſimus; ergo ſtultus eſt, qui aliquid aliud vouet, & iniuriam facit Baptiſmo, quaſi votum in eo factum non ſit ſufficiens.

Sed hæc fundamenta debilia ſunt. Nam vt ad PRIMVM reſpondeamus, etiãſi Chriſtus, & Apoſtoli nihil de votis præſcripſiſſent, mirum non eſſet, cùm vota ſint de iure naturæ, vt patet ex voto Patriarchæ Iacob, Geneſ. 28. tamen falſum eſt Apoſtolos nihil de votis tradidiſſe, cùm 1. Tim. 5. B. Paulus omnium interpretum conſenſu de voto cõtinentiæ loquatur, vbi dicit, viduas quaſdam, ſi nubant damnationem habere, quia primam fidem irritam fecerunt.

Ad SECVNDVM reſpondeo, voueri poſſe, tum res præceptas à Deo, tum etiam res non præceptas, modò ſint res bonæ. Neque fruſtrà vouentur res præceptæ, tum quia per votum homo magis ligatur, & certior redditur implendi, tum etiam quia quod fit ex præcepto, & ex voto, eſt actus duarum virtutum, & proinde excellentius, quàm id, quod fit ex ſolo

præce-

præcepto. Vouere autem rem non præceptam, non eſt contra professionem Baptiſmi, quia vt ſuprà diximus, Baptiſmus liberat à peccato, non ab iis rebus quæ iuuant ad vitanda peccata, & quæ magis Deo ſubiiciunt, & cum Deo ligant, vt ſunt vota. Neque dici poſſunt vota, humana inuenta, cùm habeāt in Scriptura commendationem, Pſalm. 75. *Vouete, & reddite.* Et Eccleſ. 5. *Si quid vouiſti Deo, non moreris reddere.* Neque poteſt reſponderi vota eſſe Teſtamenti veteris: nam liber Pſalmorum, & Eccleſiaſtes, moralia documenta tradunt, quę omnibus conueniunt. Deniq; violatio votorum pugnat potiùs cum Baptiſmo. Nam profitemur in Baptiſmo, nos ſeruaturos omnia Dei mandata; vnum autem eſt ex mandatis Dei, vt vota ſoluantur, vt patet ex locis citatis.

Ad TERTIVM reſpondeo, falſum, & blaſphemum eſſe, quod aduerſarij aſſumūt, nos in Baptiſmo plus promittere, quàm implere poſſimus; id enim, & pugnat cū verbis Chriſti, qui Matt. 11. vocat legem ſuā iugum ſuaue, & onus ſuum leue: & cum verbis Pauli, qui dicit Rom. 8. Chriſtum mortuum eſſe, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis: & cum Concilio Arauſicano II. can. 25. vbi definitur poſſe hominem baptizatum ſeruare omnia Dei mandata; & cum Baſilio oratione in illud: *Attende tibi,* & cum aliis Patribus, qui dicunt, blaſphemum eſſe aſſerere Dei mandata eſſe impoſſibilia. Neque putamus promiſſionem in Baptiſmo factam eſſe inſufficiētem. Eſt enim ſufficiens ad ſuum finem, id eſt, ad ſaluandum hominem, licet addi aliquid poſſit, vt vel facilius, vel excellentius aliquis ſaluetur; quomodo non ideò Baptiſmus eſt inſufficiēs, licet melius ſit, baptizari & Euchariſtiam ſumere, etiā teſtimonio aduerſariorum, quàm ſolùm baptizari: neque verbum Dei eſt inſufficiens, licet melius ſit, verbū Dei audire & Sacramenta ſuſcipere, quàm ſolum Dei verbum audire. Denique ſi Iudæi in Circumciſione pollicebantur ſe Dei legem ſeruaturos, & tamen præter ea vouere poterant multa alia, vt Kemnitius fatetur, neque dici poterat Circumciſionis promiſſio inſufficiens, cur non poterunt Chriſtiani vouere aliquid, etiamſi in Baptiſmo promiſerint, ſe vniuerſam Dei legem ſeruaturos? aut cur dicetur Baptiſmi promiſſio inſufficiens? Atque hæc hoc loco ſufficiant: nam de votis accuratè diſſeruimus in diſputatione de Monachis.

CAPVT XVIII.

Sola memoria Baptiſmi non poſſe dimitti peccata, quæ fiunt poſt Baptiſmum.

VINTA propoſitio: *Non poteſt fieri, vt ſola memoria, & fide ſuſcepti Baptiſmi peccata remittantur, quæ poſt Baptiſmum fiunt, ſed neceſſarium eſt Pœnitentiæ Sacramentum.* Hæc habetur in 10. canone Concilij Tridentini, eſtq; aduerſus Lutherum lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo. Caluinum lib. 4. Inſtitut. cap. 15. §. 3. & 4. & in Antidoto Concilij, & Kemnitium in cenſura huius can. 10.

Eſt autem PRIMO notandum, quæ ſit ipſorum, & quæ Eccleſiæ ſententia de hac re. Illi igitur PRIMO docent, Baptiſmum non aliter iuſtificare, niſi ſubiiciendo ante oculos promiſſionem, & eo modo excitando fidem, quæ ſola iuſtificat. SECVNDO, inde colligunt, cùm quis peccat poſt Baptiſmum, poſſe per memoriã Baptiſmi iterum redire ad gratiam ipſam Baptiſmi. Nam ſicut ipſe Baptiſmus ſubiicit ante oculos promiſſionem, ita etiam facit memoria, & cogitatio Baptiſmi: proinde ipſa etiam memoria excitat fidem, & eodem modo iuſtificat. Id quod etiam in aliis rebus videmus: nam ſi quis viſa inſigni imagine crucifixi, mouetur ad amorem Chriſti crucifixi, certè etiam poſtea cùm imaginem non videt, ſi mẽte recogitet, & recordetur eam ſpeciem, mouebitur. TERTIO, inde rurſum colligunt Sacramentum Pœnitentiæ nihil eſſe aliud, niſi ipſum Baptiſmum memoria, & fide repetitum. Et ſicut poſt Baptiſmum non remanet vlla ſatisfactio, nec ſunt neceſſariæ indulgentiæ, nec Purgatorium poſt hanc vitam; ita exiſtimant poſt Pœnitentiam, id eſt, poſt memoriam Baptiſmi nullam ſupereſſe ſatisfactionem, &c. QVARTO, inde colligunt non rectè dixiſſe Hieronymum in cap. 3. Iſaiæ, & in epiſtol. ad Demetriadem, & ante eum Tertullianum in libro de Pœnitentia, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium. Nam Baptiſmi nauis nunquam frangitur; ſed qui peccant, ab illa naui excidunt; vnde non eſt opus, cùm reſipiſcunt, vt quærant aliquam tabulam, ſed redire poſſunt ad ipſam nauim, quæ integra, & incolumis eos exſpectat. Hęc

eſt

est ipsorum sententia, & certè satis delicata, & mollis, vt ne Epicuro quidem meritò displicere queat.

At verò Catholici longè aliter docent. PRIMVM enim affirmant Baptismo remitti peccata ex opere operato, id est, vi Sacramenti, vt antea ostendimus. SECVNDO, inde colligunt Baptismi efficaciam non se extendere ad futurum, sed solùm ad præteritum: remittit enim peccata antea commissa, & nōdum dimissa, id est, ea quæ inuenit in homine, quando reipsa suscipitur. Memoria autem Baptismi vtilis quidem est ad agendas Deo gratias, & vt sit quasi frænum ad non peccandū, sed nullo modo sufficit ad iustificationem. TERTIO, inde colligunt, amissam gratiam Baptismi, non posse iterum recuperari per Baptismum, sed quærendum esse aliud remedium magis arduum, & difficile, id est, Sacramentum Pœnitentiæ, post quod remanet luenda temporalis pœna pro satisfactione, & inde consequitur vtilitas Indulgentiarum, Purgatorij locus, &c. QVARTO, inde colligunt rectissimè dictum esse a Patribus, Pœnitentiam post Baptismum esse secundam tabulam post naufragium, quia non redeunt, qui pœnitentiam agunt, ad nauim Baptismi; sed magno cum labore nauigant, vt ij, qui arrepta tabula post naufragium, in ea vehuntur.

NOTA SECVNDO, Kemnitium in Examine can. 10. perperam exponere eum canonem, & Catholicorum sentētiam. Nam pag. 229. dicit, Catholicos asserere, non posse hominem etiam per veram pœnitentiam redire ad gratiam Baptismi, & fœdus, quod Deus nobiscum in Baptismo pepigit. At non hoc Catholici dicunt: Fatemur enim posse hominem redire per veram pœnitentiam ad gratiam, ad fœdus nobiscum initum in Baptismo, id est, vt iterum simus filij Dei per gratiam, sed negamus id fieri per eadem instrumenta fœderis, id est, per Baptismum, aut eius memoriam, sed per aliud Sacramentum. Nam etiamsi, vt plurimum non ita deleantur peccata per Sacramentum Pœnitentiæ, vt non remaneat aliqua pœna temporalis luenda, tamen potest tanta esse pœnitentia, vt planè deleat omnem pœnam; & sic reditur ad gratiam omninò similem ei, quæ in Baptismo habita est.

Ibidem Kemnitius dicit, Catholicos cùm peccant post Baptismum, niti propria contritione, & satisfactione, vt redeāt ad gratiam. Sed hoc etiā falsò dictum est. Nitimur enim gratia Dei, Christi meritis, & virtute, atque efficacia Sacramenti,

non propria contritione; licet contritionē, vt diſpoſitionem requiramus: ſicut etiam cùm baptizamur, requirimus fidem, & pœnitentiam, & tamen non iis nitimur, vt cauſſis iuſtificationis, ſed Dei gratia, Chriſti meritis, & Sacramenti efficacia.

Deinde pag. 235. & 236. Kemnitius dicit, Concilium non fuiſſe auſum expreſsè damnare Luheri ſententiam, quia metuebat iudicium piarum aurium in tanta luce Euangelij, ideò eam deprauaſſe, ac ſic deprauatam damnaſſe. Deprauaſſe autem oſtendit, quia Concilium anathema dicit illis, qui docent peccata, quæ poſt Baptiſmum committuntur, ſola recordatione ſuſcepti Baptiſmi dimitti; hoc eſt, qui ſine pœnitentia in ſceleribus perſeuerant, & pergunt; illis ſi tantùm perfunctoriè, & hiſtoricè recordentur; ſe aliquando baptizatos eſſe, tali recordatione peccata dimitti: & addit hanc ſententiam verè Epicuream etiam à ſuis ſonora voce damnari. At bonus Kemnitius, dum vult oſtendere à Concilio deprauatam ſententiam Lutheri, deprauat ipſe Concilij ſentētiam, & quidem tam manifeſto mendacio, vt mirum ſit. Nam Cōcilium in illo ipſo 10. canone, quem Kemnitius iiſdem verbis deſcripſit in ſuo Examine, non dicit, ſola recordatione Baptiſmi, eaque perfunctoria, & hiſtorica dimitti peccata apud Lutheranos: ſed dicit, ſola memoria, & fide Baptiſmi. Vbi Concilium addit fidem (quam Kemnitius ſemper omittit, cùm canonem exagitat) & non addit hiſtoricam, aut perfunctoriam, quæ de ſuo Kemnitius addidit. Itaque Kemnitius partim detrahendo, partim addendo, deprauauit canonem Concilij. Concilium autem paucis verbis pro more aliorum canonum ſimpliciter cōprehendit Lutheri ſententiam, eamque diſertè, & apertè damnauit.

NOTA TERTIO probationem accuratam veritatis Catholicæ, & refutationem erroris Lutheranorum, non eſſe huius loci, ſed ad diſputationem de Pœnitentia ſpectare; hic verò ſolùm breuiſſimè probandum eſſe, non poſſe ad nauim Baptiſmi redire eos, qui peccant poſt Baptiſmum, ſed indigere alio remedio. PRIMVM igitur id probatur ex Apoſtolo, Hebr. 9. *Impoßibile eſt eos qui ſunt illuminati, iterum renouari ad pœnitentiam.* Vbi Apoſtolus non vult dicere, non poſſe lapſos redire ad pœnitentiam vllo modo: iſte enim eſt error Nouatianorum, quem nec aduerſarij probāt; ſed vult dicere,

non

non posse renouari ad pœnitentiam, quomodo renouantur, qui baptizantur. Ita enim exponunt Ambrosius, Chrysostomus, & alij interpretes; & eandē expositionem admittit Kemnitius in Examine sequentis canonis, pag. 240. & idem patet ex verbis, *illuminati*, &, *renouari*, &, *crucifigentes Filium Dei*, quæ sunt propria Baptismi, in quo illuminamur, & renouamur, & Christi mortem imitamur.

Dicet aliquis fortasse pro Kemnitio: Hic locus probat non posse iterari Baptismum; at non probat non posse hominem redire ad reconciliationem per memoriam Baptismi: immò verò hic locus id potissimùm probat. Nam aduersarij, & si nolint repeti aspersionem aquæ, tamen repeti volunt Baptismi efficaciam, ita vt verè per Baptismum remittantur peccata postea facta, & remittantur eadem facilitate, & eadem perfectione, ac plenitudine sicut antea, vt non sit vllo modo secunda recōciliatio laboriosior, quàm prima. At hoc ipsum est, quod Apostolus negat. Nam inprimis ideò noluit dicere impossibile esse iterum baptizari, sed impossibile esse iterum renouari ad pœnitētiam, scilicet Baptismalem. Præterea propositum Apostoli est, deterrere homines baptizatos à peccatis, quos ea ratione deterret, quia nō poterunt amplius eadem facilitate reconciliari. At secundum Lutheranos eadem facilitas est, immò etiam maior in secunda reconciliatione, quàm in prima: facilius enim est recordari, & cogitare Baptismum, quàm reipsa baptizari.

Secvndo idem probatur ex testimoniis Patrum, qui semper peccantibus post Baptismum, imposuerunt grauissimos labores, antequam eos reconciliarent, vt patet ex Cypriano in sermone de lapsis, & ex aliis, quos nominare non est opus, cùm Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 38. dicat, omnes ferè veteres, quorum libri exstant, aut in hac parte lapsos, aut nimis asperè, & durè loquutos. Vbi apertè confitetur veteres Patres, & quidem ferè omnes non fuisse in ea sententia, vt esset æquè facilis reconciliatio in Baptismo, & post Baptismum.

Tertio idem patet ratione. Nulla enim æquitas patitur, vt æquè facilem viam habeant ad gratiam Dei, qui peccant ante Baptismum, & qui post Baptismum; cùm illi Deum ignorarent, isti nossent: illi non haberent gratiam, isti haberent. Nam etsi Catechumeni ante Baptismū Deum per fidem

nouerunt, ſæpe etiam charitate flagrant: tamen hæc omnia ad gratiam Baptiſmi pertinent. Nam & Catechiſmi doctrina, diſpoſitio ad Baptiſmum eſt; & gratia illa, atque charitas, quæ interdum in Catechumenis reperitur, ex voto Baptiſmi procedit. Sed diluamus etiam breuiter ipſorum obiecta.

PRIMVM argumentum Lutheri ſumitur ex illa promiſſione, Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* hæc enim promiſſio ſemper manet, & ſemper eſt vera. Quare, qui peccando à fide, & à Baptiſmi fœdere receſſit, ſi iterum incipiat credere, & amplecti fœdus Baptiſmi ſui, certè ſaluus erit. Confirmat Lutherus, quia hoc modo in Teſtamento veteri Iudæi, quando redibant ad pœnitentiam, vt reconciliarentur Deo, ad memoriam reuocabant exitum de Ægypto.

RESPONDEO, argumentum nihil concludere: quia licet veritas promiſſionis ſit perpetua, tamen conditionata eſt, non abſoluta. Alioqui omnes Apoſtatæ ſaluarentur: de illis enim verum eſt dicere; Crediderunt, & baptizati ſunt. Itaque intelligitur conditio; Si permanſerit in fide, & fœdere Baptiſmali, ſaluus erit: quòd ſi non permanſerit, non ſaluabitur hoc remedio, ſed aliud quærere debet. Qui enim ſemel excidit per peccatum mortale à fœdere Baptiſmi, non poteſt iterum ad illud redire: non enim reditur ad fœdus Baptiſmi per ſolam cogitationem, ſeu memoriam Baptiſmi. Reipſa autem baptizari, quod eſſet verè redire ad fœdus Baptiſmi, nullo modo licet. Et patet id exemplo fidei, & aliarum rerum: non enim redire dicitur ad fidem, qui cogitat ſe aliquando crediſſe, ſed qui iterum actu incipit credere. Confirmatio autem illa de exitu ab Ægypto, nihil etiam probat: non enim commemorabant exitum illum, quaſi ea cõmemoratione peccata purgarentur, ſed vt commemorato tam inſigni beneficio, arguerent ipſi ſuam erga Deum ingratitudinem, & eo modo ſe ad pœnitentiam prouocarent: quod commodum nobis quoque adferre Baptiſmum non negamus. ADDE, quòd ſi vera eſſet Lutheri ſententia, debuiſſent Iudæi commemorare potiùs Circumciſionem, quæ erat illis pro Baptiſmo, quàm exitum de Ægypto.

SECVNDVM argumentum Kemnitij eſt. Scripturę cùm de Baptiſmi effectu loquuntur, modò eum deſcribunt per tempus præteritum, modò per futurum, modò etiam per præſens; igitur

igitur Baptiſmus vim habet purgandi omnia peccata præterita, præſentia, & futura. Antecedens probat; Nam Tit.3. dicitur in præterito: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Marc.vlt. dicitur in futuro: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* 1.Pet.3. dicitur in præſenti: *Saluos nos facit Baptiſma.* Et Epheſ.5. *Mundans eam lauacro aquæ.* De quo loco AVGVSTINVS lib.1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap.33. ſic loquitur: *Quod Paulus ait; Mundans eam lauacro aquæ, ſic accipiendum eſt, vt eodem lauacro regenerationis, & verbo ſanctificationis, omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur, atque ſanentur, non ſolùm præterita peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptiſmo, ſed etiam quæ poſterius humana ignorantia, vel infirmitate contrahuntur; non vt Baptiſmus, quoties peccatur, toties repetatur; ſed quia ipſo, quod ſemel datum eſt, fit, vt non ſolùm antea, verùm etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur.* Deniq; addit Kemnitius id totum clariſſimè explicari, Rom.6.

RESPONDEO, nullum eſſe Scripturæ locum, quo probari poſſit, Baptiſmo deleri peccata futura, aut etiam prȩſentia, id eſt, quæ in præſenti committimus nos, qui iamdudum baptizati ſumus, quȩ quidem reſpectu Baptiſmi, futura dici poſſunt. Quod autem obiicitur ex Marc.vlt. *Saluus erit*, vel accipitur de ſalute in re, id eſt, de ipſa gloria ſempiterna; & eam, non dubium eſt, futuram eſſe, ſed ea non eſt effectus, ſed finis Baptiſmi. Nos autem de effectu diſſerimus; effectus enim Baptiſmi eſt remiſſio peccatorum præteritorum, finis autem vita beata futura, iuxta illud Apoſtoli Rom.6. *Nunc verò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam:* vel accipitur de ſalute in ſpe, id eſt, de ipſa gratia iuſtificationis; & eam certum eſt mox conſequi ad Baptiſmum; proinde eſſe quidem futuram reſpectu Baptiſmi, ſed peccatorum præteritorum, non futurorum. Quemadmodum qui dicit; Si tale pharmacum acceperis, curaberis; indicat curationem ſequuturam poſt medicinam, ſed eam curationem eſſe morbi antea contracti, non poſtea contrahendi.

Quod verò obiicitur ex 1.Pet.3. *Saluos facit Baptiſma*, non eſt ad rem; nam Petrus cùm loquitur de tempore præſenti, non comparat Baptiſmum cum peccatis, ſed tempus Chriſti cum tempore Noë, ac dicit; quòd ſicut tempore Noë diluuiũ

saluos fecit octo homines per arcam, ita nunc tempore Christi saluat Baptismus credentes, &c.

Quod obiicitur ex cap.5, ad Ephes. *Mundans eam*, facilè explicatur. Nam illud (*mundans*) non refertur ad singulos homines, sed varios, qui vnam constituunt Ecclesiam. Christus enim quotidie mundat Ecclesiam lauacro aquæ, quia quotidie baptizantur aliqui; omnes tamen cùm baptizantur, mundantur à peccatis præteritis, non à futuris. Quod si quis referat ad singulos homines, tum dicendum est, Baptismo purgari peccata futura, non immediatè, sed mediatè; quia videlicet, qui baptizatus est, per gratiam quam in Baptismo accepit, impetrat veniam peccatorum venialium, quæ postea facit, si eam petat; & præterea per Baptismi characterem ius habet ad Sacramentum Pœnitentiæ, quo peccata etiam mortalia purgantur, quod Sacramentum percipere non possunt, qui Baptismo carent. Et hoc est, quod AVGVSTINVS dicit eo loco, quem citat Kemnitius. Solùm enim Augustinus dicit, Baptismo peccata futura purgari aliquo modo, quia sine percepto Baptismo, nihil prosunt cetera, quæ fiunt ad peccatum purgandum, vt Pœnitentia, Eleemosynæ, Ieiunia, &c. *Quid enim*, inquit, *prodesset, vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea nisi præcederet?* Vnde idem Augustinus, cùm loquitur de immediato, & proprio effectu Baptismi, disertè contrarium scribit, vt in epist.23. ad Bonifacium: *Semel acceptam paruulus Christi gratiam, non amittit, nisi propria impietate, si ætatis accessu tã malus euaserit; tunc enim etiam propriè incipiet habere peccata, quæ non regeneratione auferantur, sed alia curatione sanentur.*

Quod denique obiicitur ex cap.6. ad Rom. nihil momenti habet. Nam Apostolus in eo cap. non docet quomodo remittantur peccata post Baptismũ, sed quomodo caueri debeant: dicit enim per Baptismum hominem mori peccato, vt deinceps viuat Deo; proinde hominem semel renatum in Christo debere omni diligentia cauere, ne iterum inquinetur, & moriatur. Sed quid hæc ad rem de qua agimus?

TERTIVM argumentum est eiusdem Kemnitij. Fœdus Dei cum homine perpetuum est, Isai.54. *In misericordia sempiterna misertus sum tui.* Rom.3. *Nunquid illorum incredulitas fidem Dei euacuauit?* 2.Tim.2. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Hier.3. *Tu autem fornicata es cum*

es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ergo fœdus nobiscum initum in Baptismo nunquam ita frangitur, quin possimus ad illud redire, illudque renouare. Et confirmat, quia Paulus Galat. 3. & 1. Cor. 12. lapsos post Baptismum reuocat ad promissionem gratię Baptismi. Denique addit, ipsam naturam eius promissionis hoc ostendere. Nam promissio Baptismi est: *Vt iustificati gratia Christi hæredes simus vitæ æternæ*, Tit. 3. Hæc autem est generalis ratio iustificationis, post quemcunque lapsum; ergo semper iustificamur per Baptismum.

RESPONDEO, Kemnitium sine vlla verecundia ludere in Scripturis, earumq; testimoniis abuti. Nam locus Isa. 54. continet promissionem absolutam, nimirum de fouenda perpetuò Ecclesia; ista enim promissio à nulla conditione pendet. Est enim Matrimonium inter Christum & Ecclesiam planè indissolubile. Similiter locus Roman. 3. continet absolutam promissionem de mittendo Messia in mundum. At promissio Baptismi non est absoluta, sed conditionata, vt patet, quia includit conditionem fidei, perseuerantiæ, &c. Locus autem 2. Tim. 2. pro nobis est. Cùm enim Paulus dicit: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest*, significat Deum ita esse fidelem, quia facit quod promisit, dum iustos pręmio, impios pœna afficit. Vnde præmisit: *Si sustinemus, & conuiuemus; si negauerimus, ille negabit nos.* vbi vides promissionem conditionatam. Locus Hierem. 3. docet, Deum recipere homines ad gratiam, si redeant; sed non docet recipere eodem modo, & per eadem instrumenta, quibus antea recepit. Locus Galat. 3. nihil facit ad rem. Nam Paulus non docet eo loco, quomodo iustificentur impij lapsi post Baptismum, vt Kemnitius fingit, sed docet homines non iustificari Circumcisione, aliisque operibus legis, sed per fidem Christi; id quod probat, quia qui baptizantur, Christum induunt. Locus autem 1. Corinth. 12. ne vlla quidem specie ad rem præsentem facit. Solùm enim Paulus dicit esse nos omnes vnum corpus, quia in vno spiritu baptizati sumus: nec aliquid addit de lapsis iustificandis post Baptismum. Denique argumentum ex natura promissionis Baptismi, est ineptum sophisma. Etsi enim Baptismus promittat salutem per Christum; & quicunq; post quemcunque lapsum iustificatur, per Christum iustificetur; non tamen inde sequitur, eos iustificari per Baptismum,

qui

qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt. Nam latiùs patet iuſtificari per Chriſtum, quàm iuſtificari in Baptiſmo per Chriſtum. Nam etiam Sacramentum Pœnitentiæ,& Euchariſtiæ,& cetera promittunt ſalutem per Chriſtum.

QVARTVM argumentum eſt Caluini lib.4. Inſtit. cap.15. §.3. In Baptiſmo communicatur nobis Chriſti puritas. Sed ea ſemper viget, nec vllis maculis opprimitur: igitur ſemper manet virtus Baptiſmi nobis ſemel collati, & ſemper ad eam redire poſſumus, & per eam iuſtificari. Confirmat ex Patribus, qui reprehendunt eos, qui differunt Baptiſmum vſq; ad mortem. Multi enim olim hoc errore decepti, quòd Baptiſmus non purget, niſi præterita peccata, nolebant baptizari, niſi in fine vitæ, quando non amplius erant peccaturi. Sed Patres arguunt eiuſmodi errorem; proinde credebant Baptiſmo purgari peccata omnia, etiam futura.

RESPONDEO, argumētum Caluini niti falſo fundamento, quòd videlicet iuſtificemur ipſa Chriſti iuſtitia nobis imputata. Illa enim verè ſemper viget, nec vllis maculis opprimitur: ſed falſum eſt, ea nos iuſtificari formaliter. Nos enim iuſtificamur propria, & nobis inhærente iuſtitia, quæ planè non viget, & maculis obruitur, & aboletur, cùm peccamus. Ad confirmationem reſpondeo, eam pro nobis facere. Nam ſi Patres crediđiſſent id, quod credit Caluinus, quando reprehendebant eos qui Baptiſma differebant, iſtam cauſſam reddidiſſent, quòd Baptiſmus lauet etiam peccata futura: nihil enim potuit adferri efficacius. At nullus veterum iſtam reddidit, ſed alias quaſdam, vt patet ex Baſilio in orat.13. de exhortatione ad Baptiſmum, & Nazianzeno orat. in ſanctum lauacrum, & Chryſoſtomo homil.1. in Acta, qui hortantur ad non differendum Baptiſmum, tum ob periculum, & incertitudinem mortis, tum ob multa bona, quæ ſecum adfert Baptiſmus.

QVINTVM argumentum eſt Caluini ibidem, §.4. Poteſtas clauium non poteſt ſeparari à Baptiſmo; ergo qui poſt Baptiſmum lapſi, virtute clauium reconciliantur, per Baptiſmum reconciliantur. Antecedens probat; Nam poteſtas clauium non exercetur ſine prædicatione Euangelij, qua annunciamus impios mundari Chriſti ſanguine: ſignum autem, & teſtimonium ſanguinis Chriſti effuſi, eſt Baptiſmus; ergo poteſtas clauium non exercetur ſine Baptiſmo.

RESPON-

RESPONDEO; Si argumentum aliquid valeret, efficeret etiam nullum reconciliari, niſi per Euchariſtiam, aut eius memoriam: nam Euchariſtia eſt etiam ſignum, & teſtimonium ſanguinis Chriſti effuſi. Sed argumentum nihil concludit, tum quia falſum eſt, clauium poteſtatem non exerceri niſi prædicatione Euangelij, tum etiam quia latiùs patet mundari impios Chriſti ſanguine, quàm mundari per Baptiſmum. Siquidem Chriſti ſanguis eſt, qui ſemper mundat, ſed is per varia inſtrumenta applicatur; aliquando quidem per Baptiſmum, aliquando per alia Sacramenta, aliquando ſine Sacramentis per fidem, & veram conuerſionem; aliquando per martyrium, vt ſuprà dictum eſt.

CAPVT XIX.

De Baptiſmo Ioannis, qui fuerint errores.

SEQVITVR controuerſia OCTAVA de comparatione Baptiſmi Chriſti cum Baptiſmo Ioannis, de qua eſt primus canon Concilij Tridentini, ſeſs. 7. de Baptiſmo: *Si quis dixerit, Baptiſmum Ioannis habuiſſe eandem vim cum Baptiſmo Chriſti, anathema ſit.* Tres erunt partes huius controuerſiæ. PRIMO exponemus errores, & opiniones. SECVNDO aperiemus, & confirmabimus veritatem. TERTIO diluemus obiectiones.

Quod ad PRIMVM attinet, fuit antiquus error Petiliani Donatiſtæ, vnum eſſe Baptiſmum Chriſti, & Ioannis. Diſtinguebat enim tres gradus eiuſdem Baptiſmi; ac dicebat, Ioannem baptizaſſe aqua, Chriſtum ſpiritu, Paracletum igne; ſed hæc tria ad vnum, & eundem Baptiſmum pertinere. Refert, & refellit Auguſtinus libro 2. contra literas Petiliani, cap. 32. 34. & 37.

Hoc noſtro tempore Lutherus initio prædicationis ſuæ apertè diſtinguebat Baptiſmum Ioannis à Baptiſmo Chriſti. Nam in diſputatione de Baptiſmo legis, Ioannis, & Chriſti edita anno XX. tria ponit diſcrimina inter hæc Baptiſmata. PRIMVM, quòd Baptiſma Ioannis non ſit Sacramentum, Chriſti autem ſit. SECVNDVM, quòd illud non remittat peccata, hoc autem remittat. TERTIVM, quòd baptizati à Ioanne iterum eſſent baptizandi, non autem baptizati Chriſti Baptiſmo.

Ceterùm hæc ſententia, quia non bene cohæret cum reliqua doctrina Lutheranorum de Sacramentis, non placuit Lutheri diſcipulis; omnes enim contrarium docuerunt, nimirum Baptiſma Ioannis Sacramentum fuiſſe, & peccata remiſiſſe, & ab eo baptizatos non fuiſſe iterum baptizandos. Ita docet Melanchthon in locis anni LVIII. tit. de Baptiſmo Ioannis: *Etſi*, inquit, *differētia erat in hoc articulo, Ioannes de paſſuro Chriſto, Apoſtoli de paſſo, & reſuſcitato prædicant: tamen miniſterium fuit idem, & effectus eoſdem habuit in credentibus.* Vbi apertè retractat, quod ſcripſerat in locis anni XXII. tit. de Baptiſmo: ibi enim cum Luthero docuerat Baptiſmum Ioannis ſignum fuiſſe mortificationis, Chriſti verò Baptiſmum, ſignum iuſtificationis; & propterea debuiſſe iterum baptizari, quos Ioannes baptizauerat. Idem habēt, idem Philippus, & Aleſius, & Loſſius Lutherani in cap.1. Ioan. Item Martinus Bucerus, & Dauid Chytræus in cap.3. Matth. Ioannes Brentius hom.21. & 29. in Luc. Idem etiam Centuriatores, Cent.1. cap.4. col.156. & cap.10. col.361. Item Nicolaus Selneccerus in 2. Pædagogię tit. de Baptiſmo. Item Zvvinglius lib. de vera, & falſa religione, cap. de Baptiſmo, & Caluinus tum in Antidoto Concilij, tum in Inſtit. lib.4. cap.15. §.7. & 8. Deniq; Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag.165. & ſeq. conuenit cum ceteris, quòd Baptiſma Ioannis remitteret peccata, & eſſet idem Sacramentum cum Baptiſmo Chriſti, quem Apoſtoli miniſtrabant, tamen non audet definire, an baptizati à Ioanne eſſent iterum baptizandi Chriſti Baptiſmo. Nam propoſita quæſtione, & rationibus pro vtraque parte, tandem ita loquitur pag.190. in fine: *Relinquatur igitur hæc quæſtio in medio, vt quæ in vtramque partem rationes habet.* In quo valde cautè, & ſolerter egit. Nam hoc modo non apertè repugnauit, aut priori Lutheri & Philippi ſententiæ, aut poſteriori, & communi ſententię Lutheranorum: & præterea liberauit ſe à moleſtiſſima quæſtione, in qua ſoluenda alij multum ſudant, nec tamen ſe expediunt, videlicet, quomodo Actor.19. baptizari iubeantur Chriſti Baptiſmo, quos conſtabat à Ioanne antea baptizatos.

Inter Catholicos fuerunt etiam duæ opiniones de Baptiſmo Ioannis; quarum altera cenſetur errònea; altera multum improbabilis. PRIOR fuit Petri Lombardi, qui lib.4. diſt.2. diſtinguit duo genera baptizatorum à Ioanne. VNVM eorum, qui

qui ſic baptizabãtur à Ioanne, vt ſpem ponerent in eo Baptiſmo, & non haberent notitiam Spiritus ſancti; & hos fatetur baptizandos fuiſſe Chriſti Baptiſmo. ALTERVM eorum, qui baptizabantur à Ioanne, ſed non ponebant ſpem in eo Baptiſmo, & habebant notitiam Spiritus ſancti; & hos dicit non fuiſſe neceſſarium baptizari Chriſti Baptiſmo. Hæc ſententia præter argumenta, quę infrà adferemus contra hæreticos, refelli poteſt ex his, quæ Magiſter ipſe, & omnes Catholici concedunt. Nam conſenſu omnium, Chriſti Baptiſmus poſt promulgationem ſuam omnes homines obligat. At Baptiſmus Ioannis non erat Baptiſmus Chriſti, vt eadem diſtinctione docet Magiſter; igitur baptizati à Ioanne, obligabantur ad Chriſti Baptiſmum ſuſcipiendum. Quare S. Thomas 3. p. quæſt. 38. art. vlt. ſcribit hanc opinionem eſſe penitus irrationabilem.

ALTERA opinio eſt, Baptiſmum Ioannis fuiſſe Sacramentum quoddam, qualia erant Sacramenta veteris legis. Ita docuit Magiſter loco notato, & multi Scholaſticorum, atq; ipſe etiam S. Thomas ibidem: ſed meritò poſtea idem S. Thomas contrarium docuit 3. parte quæſt. 38. art. 1. Nam Sacramenta veteris legis cœperunt cum ipſa lege, & durauerunt toto tempore quo lex ipſa durauit. Baptiſmus autem Ioannis cœpit in fine legis, & nõ durauit niſi annum vnum, aut paulò amplius. Vnde rectè ait S. Thomas Baptiſmum Ioannis non pertinuiſſe ad legem veterem, ſed potius ad nouam, vt quandam præparationem ad Chriſti Baptiſmum.

DICES, Baptiſmum Ioannis non fuiſſe Sacramentum legis veteris, nec nouæ, ſed medium inter vtraque. AT id fieri nequit. Non enim eſſe poteſt Sacramentum medium inter Sacramenta duarum legum, niſi etiam lex ipſa media ſit. Lex autem media inter veterem, & nouam nulla fuit: vna enim abrogata, altera continuò ſucceſſit; quare ſi Baptiſmus Ioannis Sacramentum eſſet, eſſet omnino legis veteris, aut nouæ. Neque ſufficit ad rationem Sacramenti (quod veteres illos fefelliſſe videtur) vt ſignificet Chriſti Baptiſmum, vel etiam gratiam dandam per Baptiſmum. Nam etiam diluuium 1. Petri 3. & mare rubrum 1. Corinth. 10. ſignificârunt Baptiſmum, & manna Euchariſtiam, & tamen non fuerunt Sacramenta, ſed ſolùm figurę Sacramentorum. His ergo omiſſis veniamus ad veritatem conſtituendam, & probandam contra hæreticos.

CAPVT

CAPVT XX.

Baptiſmum Ioannis non fuiſſe Sacramẽtum idem cum Baptiſmo Chriſti.

D explicandam, & probandam veritatem, tres propoſitiones conſtituendæ erunt. PRIMA propoſitio: *Baptiſmus Ioannis non fuit Sacramentum idem cum Baptiſmo Chriſti.* Hæc eſt contra Philippum, Caluinum, Kemnitium, & ceteros, qui idem miniſterium aſſerunt fuiſſe Ioannis, & Apoſtolorum. Probatur PRIMO. Baptiſmus Ioannis ab ipſo Ioanne inſtitutus erat; non ergo erat Sacramentum præſertim nouæ legis. Conſequentia patet, quia nullus homo purus Sacramenta inſtituere poteſt, præſertim nouæ legis, vt ſuprà ex teſtimoniis etiam aduerſariorum probauimus. Antecedens probatur, quia in Scripturis paſſim vocatur Baptiſmus Ioannis, vt Matth. 3. *Videns Ioannes multos venientes ad Baptiſmum ſuum.* Matth. 21. *Baptiſmus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?* Similiter legimus Marc. 11. Luc. 20. Actor. 1. 18. & 19. Iſta autem denominatio non poteſt ſignificare Ioannem miniſtrũ tantùm fuiſſe eius Baptiſmi, ſed etiam auctorem; alioqui Baptiſmus Chriſti potuiſſet etiam vocari, Baptiſmus Petri, Pauli, Philippi, & aliorum; quod tamen Scriptura diligenter cauit, ne viderentur illi auctores Baptiſmi, vt Auguſtinus notauit lib. 5. de Baptiſmo, cap. 13. & alibi.

DICES; At Baptiſmus Ioannis à Deo, non ab ipſo inſtitutus videtur. Sic enim ipſe ait, Ioan. 1. *Qui miſit me baptizare, ille mihi dixit.* RESPONDEO cum Auguſtino loco citato, cap. 9. & 13. & cum Tertulliano lib. de Baptiſmo, vbi tractat illam quæſtionem à Chriſto propoſitam, an Baptiſmus Ioannis eſſet de cœlo, an ex hominibus; Baptiſmum Ioannis à Deo fuiſſe inſtitutum, ſed mediante ipſo Ioanne. Deus enim ſolùm in genere inſpirauit, & inſpiratione illa mandauit, vt baptizaret; ſed ritum in particulari, quo baptizandum eſſet, ipſe Ioannes inſtituit, non à Deo præſcriptum accepit. Vnde meritò dicitur proprius Ioannis Baptiſmus.

SECVNDO; In Baptiſmo non ſola aqua eſt de eſſentia ritus, ſeu Sacramenti, ſed etiam inuocatio Trinitatis, vt ſuprà probatum eſt: nec diſſentiunt aduerſarij ſaltem in praxi, cùm etiam ipſi ita baptizent. At Baptiſmus Ioannis non habuit inuo-

inuocationem Trinitatis; non igitur est idem Sacramentum cum Baptismo Christi. Assumptio probatur, quia licet Centuriatores Cent.1.lib.2.cap.6.col.496.affirment Ioannem baptizasse in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: tamen neque Scriptura, neq; vlla Patrum traditio id docuit. Non possumus autem in eiusmodi rebus, nisi valde temerè aliquid fingere sine testimonio Scripturæ, aut traditionis. Fuerunt quidem, qui existimarent, Ioannem in suo Baptismo vsum forma quadam verborum, nimirum, In nomine venturi Messiæ, idque propter illa verba Pauli Actor.19. Ioannes baptizauit Baptismo pœnitentiæ populum, dicens, In eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent. Ita enim docet Ambrosius lib.1. de Spiritu sancto, cap.3. Hieronymus in cap.2. Iohelis, & Hugo de S. Victore lib.2. de Sacramentis, par.6. cap.6. Sed isti ipsi, præsertim duo posteriores, monent Ioannem non baptizasse in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & propterea non fuisse illud perfectum Sacramentum. ADDE, quòd valde probabile est Ioannem nulla omnino forma verborum vti consueuisse. Illa enim verba Pauli non videntur significare Ioannem baptizasse in nomine venturi, sed tantùm admonuisse populum vt crederent in venturum Messiã. Nam etiam Christum baptizauit Ioannes eo ritu, quo ceteros; & certè ridiculum fuisset, Christum baptizasse in nomine venturi.

TERTIO; Baptismus Christi est Sacramentum noui Testamenti, ergo institutum ab ipso auctore noui Testamenti. Neque id negare possunt aduersarij; nam Philippus in locis anni LVIII. titulo de numero Sacramentorum, dicit Baptismum, & Cœnam Domini, & Absolutionem esse Sacramenta instituta in prædicatione Christi, ac proinde esse Sacramenta propriè dicta. Et Kemnitius in definitione Sacramenti propriè dicti, tertiam conditionem posuit, vt in nouo Testamento sit institutum, & mandatum. At Ioannis Baptisma non fuit in prędicatione Christi institutum, nec à Christo mandatum, sed à Ioanne, antequam inciperet noui Testamenti auctor prædicare: non igitur est Sacramentum noui Testamenti, & multò minus idem cum Baptismo Christi.

QVARTO; Baptismus Christi iterari non potest, vt omnes hoc tempore Catholici, & hæretici docent, præter Anabaptistas. At baptizati à Ioanne iterum ab Apostolis iussi sunt baptizari: non igitur erat ille Christi Baptismus, quem Ioannes

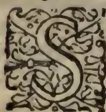
miniſtrabat.Huius argumenti aſſumptionem negant Caluinus,& alij:ſed ea probatur in tertia propoſitione.

Ceterùm Kemnitius negaret conſequentiam admiſſa aſſumptione. Exiſtimat enim ipſe, vt ſuprà diximus, potuiſſe baptizari Chriſti Baptiſmo eos, quos Ioannes baptizauerat; quia licet miniſterium ſit idem, quoad ſubſtantiam, tamen differt quoad ſignificationem. Diſtinguit enim Kemnitius tria,quę idem efficiebant ſub diuerſa ſignificatione,Circumciſionem, Baptiſmum Ioannis, & Baptiſmum Chriſti; quorum Circumciſio ſignificabat Meſſiam venturum, Baptiſmus Ioannis Meſſiam iam eſſe in via, & venire, Baptiſmus Chriſti,Meſſiam veniſſe. Inde colligit, quod ſicut circumciſi debuerũt veniente Ioanne baptizari eius Baptiſmate, vt profiterentur ſe credere Meſſiam iam venire, licet eſſent iuſtificati per Circumciſionem:ſic etiam baptizati à Ioanne debuerunt poſtea Baptiſmo Chriſti baptizari, vt profiterentur ſe credere Meſſiam veniſſe, licet iam eſſent iuſtificati Baptiſmo Ioannis.

At contra has Kemnitij argutias nos obiicimus inprimis AVGVSTINVM, qui libro 5. de Baptiſmo,cap.9. eam conſequentiam facit, quam nos fecimus, & quam Kemnitius negat: *Baptizatos,* inquit Auguſtinus,*à Paulo eos,qui iam Baptiſmo Ioannis baptizati fuiſſent, legimus in Actibus Apoſtolorum, non ob aliud, niſi quia Baptiſmus Ioannis non fuerit Chriſti Baptiſmus.*Præterea,ſi ratio Kemnitij valeret, probaremus etiam baptizatos ab Apoſtolis ante Chriſti paſſionem, & reſurrectionem,debuiſſe iterum baptizari poſt reſurrectionem. Nam Baptiſmus Chriſti ante eius paſſionem,ſignificabat Chriſti paſſionem futuram, poſtea verò ſignificare cœpit Chriſti paſſionem præteritam.

CAPVT XXI.

Baptiſmum Ioannis non habuiſſe eandem vim, & efficaciam,quam habet Baptiſmus Chriſti.

ECVNDA propoſitio: *Baptiſmus Ioannis non habuit eandem vim, & efficaciam, quam habet Baptiſmus Chriſti.* NOTA,non eſſe quæſtionem,an Baptiſmus Ioannis potuerit remittere peccata ex deuotione,&fide accedentiũ,vel etiam ex contritione,quam homi-

homines concipiebant ex concionibus, & Baptiſmo Ioannis Id enim facilè fieri potuit; & ſic acceperunt illa verba Marci 1. *Prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum*; quidam Patrum, vt Baſilius lib.1. de Baptiſmo, cap.2. & frater Baſilij Gregorius Nyſſenus in oratione de laudibus Baſilij, & auctor quæſtionum noui Teſtamenti, quæſt.29. in tomo 4. operum S. Auguſtini. Ipſe etiam Auguſtinus lib.5. de Baptiſmo, cap.10. licet exiſtimet illa verba aliter accipienda, tamen non exiſtimat contentioſè reſiſtendum iis, qui docent Baptiſmum Ioannis aliquo modo remiſiſſe peccata, modò fateantur magnum eſſe diſcrimen inter Baptiſmum Chriſti, & Ioannis. Tota igitur quæſtio eſt: an Baptiſmus Ioannis fuerit efficax, vt Chriſti Baptiſmus, ita vt ſi Baptiſmus Chriſti peccata remittat vi ſua, ſeu ex opere operato (vt nos ſuprà probauimus) idem etiam tribuendum ſit Baptiſmo Ioannis.

Ac aduerſarij quidem eandem efficaciam, & eundem effectum tribuunt vtrique Baptiſmo. Concilium autem Tridentinum ſeſs.7. can.1. de Baptiſmo contrarium ſtatuit, his verbis: *Si quis dixerit, Baptiſmum Ioannis habuiſſe eandem vim cum Baptiſmo Chriſti, anathema ſit.* Quæ quidem veritas probatur PRIMO ex Scriptura. Nam Marci 1. Ioannes Baptiſta diſtinguit ſuum Baptiſma à Chriſti Baptiſmate, quòd ipſe baptizet in aqua, ille in Spiritu baptizaturus ſit: *Ego baptizaui vos in aqua, ille vos baptizabit Spiritu ſancto.*

Reſpondent ad hunc locum aduerſarij, Philippus, Caluinus, & Kemnitius locis notatis, Ioannem Baptiſtam diſtinguere voluiſſe hoc loco miniſterium externum quod ſibi cõueniebat, ab interno miniſterio, quod eſt ſolius Chriſti. Itaque dicunt in Baptiſmo Ioannis datam fuiſſe remiſſionem, ſed à Chriſto per miniſterium Ioannis. Et adducit Kemnitius ſimilem locum, ex priore ad Cor. cap.4. *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.*

SED facilè refellitur hæc ſolutio; quia Ioannes de ſuo miniſterio loquitur in præterito tempore; de Chriſti operatione in futuro: *Ego baptizaui vos aqua, ille vos baptizabit Spiritu ſancto.* Non igitur per miniſterium Chriſtus dedit remiſſionẽ; tunc enim dixiſſet, Ego baptizaui aqua, ille baptizauit Spiritu ſancto: ſicut Paulus in loco citato à Kemnitio, non dixit, Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus incrementũ dabit, ſed *Deus incrementũ dedit.* Porrò apud alios Euangeliſtas Matt.

cap.3. & Lucæ cap.3. de se Ioannes dicit in præsenti: *Ego baptizo vos aqua,* de Christo semper in futuro: *Ille vos baptizabit Spiritu sancto, & igne.*

Hanc nostram solutionem conatur Kemnitius oppugnare duobus modis. PRIMO dicit, pag.191. per Baptismum Christi in Spiritu sancto, & igne, intelligi donorũ visibilium effusionem, quæ facta est in die Pentecostes. Id probat tum ex vocabulo ignis, tum ex testimonio Christi, & Petri, qui vsurparunt eandem phrasim Ioannis. Christus enim Actor.1. dixit Apostolis: *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos dies.* Et Petrus Actor. 11. *Recordatus sum,* inquit, *verbi Domini, sicut dixit; Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.* Non igitur opponitur Baptismus Ioannis Baptismo Christi; sed Baptismus aquæ, in quo non datur visibiliter Spiritus sanctus, opponitur illi effusioni donorum visibili, quæ sine aqua fiebat in primitiua Ecclesia post Baptismum, cùm Apostoli manus imponebant.

HAEC prima solutio non est sufficiens. Nam INPRIMIS vox, ignis, non impedit, quò minus intelligantur verba Ioannis: *Ille baptizabit in Spiritu sancto, & igne,* de Baptismi Sacramento. Nam omnes ferè interpretes ita intelligunt; ac dicunt additum esse vocabulum ignis, quia post Baptismum Christi, sequitur ignis tribulationis, & ignis diuini iudicij, & ignis Purgatorij; & in primitiua Ecclesia dabatur post Baptismum Spiritus sanctus in forma visibili, ignis per impositionem manuum Apostolorum. Vide Hilarium, Hieronymum, & Chrysostomum in cap.3. Matth. Ambrosium, & Bedam in cap.3. Luc. Quod autem attinet ad verba Christi, & Petri, non est certum eodem sensu illa verba dicta fuisse à Ioanne Baptista, & à Christo. Potuit enim Dominus alludere ad verba Ioannis, & tamen in alio sensu illa proferre, vt frequentissimè facit S. Bernardus in verbis Scripturæ vsurpandis, vt etiam S. Paulus verba Epimenidis ad Tit.1. citauit in alio sensu, cùm ait: *Cretenses semper mendaces; hoc testimonium verum est.* Quocirca Patres, vt dixi, verba Ioannis exponunt de Sacramento Baptismi Christi, verba autem Christi & Petri non possunt exponi nisi de missione Spiritus sancti.

DEINDE, si admittamus & Ioannem, & Christum cum Petro, eodem sensu, verba illa protulisse; tum dicemus secun-

dum

dum Scripturas tria Baptiſmata diſtingui. VNVM, in aqua ſolùm, & hoc erat Ioannis, quod in Scriptura perpetuò ita dicitur in aqua, vt diſtinguatur contra Baptiſmum in Spiritu. ALTERVM, in Spiritu, & igne ſolo, id eſt, non in aqua, & hoc eſt viſibilis miſſio Spiritus ſancti, quæ quidem non continet ſolùm viſibilem illam ſpeciem linguarum ignearum, ſed etiam internam charitatem, & gratiam à Spiritu ſancto infuſam, quæ per illa externa ſymbola ſignificabatur, vt etiam admittit Kemnitius, pag. 192. Vnde Baptiſma Ioannis in ſola aqua non ſolùm diſtinguitur contra Baptiſmum ignis, id eſt, viſibilis formę ignis, ſed etiam contra Baptiſmum ſpiritus, id eſt, internæ gratiæ à Spiritu ſancto infuſæ. TERTIVM Baptiſma eſt in aqua, & Spiritu ſimul; & hoc eſt Sacramentum Baptiſmi Chriſti, quod Ioan. 3. dicitur eſſe ex aqua, & Spiritu ſancto. Itaque videmus verba Ioannis, quomodocunque intelligantur, ſemper diſtinguere Baptiſma Ioannis tanquam externum, & corporale tantùm à Baptiſmo Chriſti, quod eſt partim ſpirituale, & partim corporale, cùm conſtet vel ex Spiritu, & igne, vel ex aqua, & Spiritu.

Eſt igitur ALTERA ſolutio Kemnitij, qui cùm vidiſſet priorem non eſſe ſufficientem, redit pag. 193. ad communem ſolutionem, quòd illud: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*, referatur ad operationem Chriſti internam in ipſo Ioannis Baptiſmo. Et quia huic ſenſui videtur repugnare illud futurum (*Ipſe vos baptizabit*) conatur oſtendere Kemnitius, eandem Scripturam loqui de operatione Chriſti etiam in præſenti, immò & in præterito tempore. Itaq; citat illa loca Ioan. 1. *Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.* Vbi in præſenti dicitur, *Baptizat*, & tamen tunc non baptizabat per ſe, nec per diſcipulos; ergo per Ioannem baptizabat. Item ibidem: *De plenitudine eius omnes accepimus.* Vbi in præterito dicitur: *Accepimus*; ergo operabatur Chriſtus interna operatione, etiam antequam inciperet per diſcipulos baptizare. Denique Matth. 3. vt intelligeremus non eſſe ſine efficacia Baptiſtę miniſterium; apparuit eo baptizante Spiritus ſanctus in forma columbæ. Addit etiam verba Angeli, Lucæ 1. *Multos filiorum Iſraël conuertet ad Dominum Deum ipſorum.* Ex quo perſpicuum eſſe dicit, non fuiſſe inefficax Ioannis miniſterium.

SED hæc nullo negotio refutantur. Nam INPRIMIS nunquã reddit cauſſam Kemnitius, cur in futuro dixerint omnes

Euangelistæ: *Ipse baptizabit,* si operabatur interius Christus illo ipso tempore, quo Ioannes exterius.

DEINDE loca allata non faciunt ad rem. Illud enim: *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto,* non significat, quòd tunc Christus baptizaret, cùm Ioannes ita loquebatur; sed significat, quòd Christus, quando baptizat, in Spiritu sancto baptizat, non in sola aqua, vt Ioannes, sicut rectè exponit Augustinus tract. 13. in Ioannem, & alibi. Similiter etiam, cùm ibidem Ioannes ait: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi,* significabat, Christum sublaturum peccata mundi, cùm instar agni immolaretur in cruce; non autem, quòd tunc ea tolleret, cùm Ioannes loquebatur. Illud autem: *(De plenitudine eius omnes accepimus)* significat gratiam qua præditus erat Ioannes, à Christo manasse; vt etiam gratiam omnium aliorum Sanctorum. Sed quid hoc ad Baptisma Ioannis? Nam etiamsi ob merita Christi præuisa dabatur gratia Sanctis omnibus, non tamen dabatur per Baptismum Ioannis, sed alia via, & per alia instrumenta. Porro columba, quæ apparuit, Ioanne baptizante, nõ testabatur efficaciam ministerij Ioannis, vt impudentissimè, & per summam temeritatem scribit Kemnitius. Alioqui oporteret fateri in ipsum Christum fuisse efficax Ioannis ministerium: tunc enim solùm columba apparuit, cùm Christus baptizaretur. At hoc impium, & blasphemum est. Non enim eguit efficacia Baptismi Ioannis, Agnus ille innocens, qui tollit peccata mundi, teste eodem ipso Ioanne. Significauit igitur columba illa Christi innocentiam, & puritatem, & quòd ipse esset, qui sanctificaret, & purgaret aquas, & per aquas & spiritum homines regeneraret.

DENIQVE verba Angeli Lucæ 1. non agunt de Baptismo, sed de concionibus Ioannis. Nemo autem negat, quin Ioannes efficacissimè prædicauerit, & conuerterit plurimos ad Deum. Sed aliud est prædicatione verbi mouere corda hominum, aliud per Baptismum ea purgare. De primo argumento satis.

SECVNDO probatur testimoniis Patrum. Origenes lib. 5. in epistolam ad Romanos, exponens cap. 6. docet, & probat aliquot argumentis Baptismum Ioannis, non remisisse peccata, & in hoc distingui à Christi Baptismo. Idem docent alij Græci. Iustinus quæst. 37. ad Orthodoxos. Gregorius Nazianze-

zianzenus oratione in ſancta lumina. Ioannes Chryſoſtomus homil.10.&12.in Matthæum,& homil.16.in Ioannem,& homil.1.& 40.in Acta. Item auctor homiliarum in Marcum, quę habentur in 2. tomo Chryſoſtomi homil.1. Cyrillus Alexandrinus lib.2. in Ioannem, cap.57. vbi ex profeſſo hoc tractat, ac dicit, Spiritum ſanctum præuidiſſe futuros aliquando temerarios homines, qui non diſcernerent Chriſti Baptiſma, à Ioannis Baptiſmate; ideoq; impuliſſe ipſum Ioannē, vt apertiſſimè diceret, ſe ſolùm in aqua baptizare. Idē etiam habent Damaſcenus lib.4. de fide, cap.10.& Theophylactus in cap.3. Lucæ. Denique S. BASILIVS, etiamſi lib.1.de Baptiſmo dicat, Baptiſmum Ioannis dediſſe remiſſionem peccatorum, tamen ibidem ſic loquitur: *Quantò præſtantior eſt Spiritus ſanctus aqua, tantò excedit, qui baptizat in Spiritu ſancto, illum qui baptizat in aqua, & ipſum adeò Baptiſma.* Et orat. 13.quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, ſic habet: *Ioannes pœnitentiæ Baptiſmum prædicauit, Dominus autem adoptionis filiorum Baptiſmum longè excellentius annunciat. Item initiatorum erat Ioannis Baptiſma, Chriſti autem perfectorium. Illud à peccato auocabat, iſtud cum Deo coniungit, & familiarem reddit.* Hęc ille. Ex quo intelligimus Baſilium non tribuiſſe eandem efficaciam Baptiſmo Chriſti,& Ioannis, immò Baptiſmo Ioannis non tribuiſſe vllam vim iuſtificandi, niſi ratione pœnitentiæ,& contritionis. Quomodo etiam intelligi debent verba Nyſſeni.

Iam ex Latinis TERTVLLIANVS in libro de Baptiſmo: *Nihil,* inquit, *præſtabat cæleſte, Baptiſmus Ioannis, ſed cæleſtibus præminiſtrabat, pœnitentiæ videlicet præpoſitus.* Et infrà: *Aut daret,* inquit, *Spiritum ſanctum, & remiſſionem delictorum, ſi cæleſtis eſſet.* Vbi Tertullianus contendit, non fuiſſe cœleſtem, ſed humanum Ioannis Baptiſmum, quia nō dabat Spiritum ſanctum, nec remiſſionem delictorum. Et infrà: *Agebatur itaq; Baptiſmus pœnitentiæ, quaſi candidatus ſanctificationis, & remiſſionis in Chriſto ſubſecuturæ.* Ex quo intelligemus, quomodo ſint acceptanda illa verba eiuſdem auctoris, initio libri eiuſdem: *Neq; quidquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & quos Petrus in Tyberi tinxit.* Nam non loquitur de toto Baptiſmo, ſed ſolùm de materia; ac docet nō referre, qua quis aqua baptizetur. Non diſſimiliter loquuntur ceteri Latini. Cyprianus in ſermone de Baptiſmo Chriſti.

Hilarius in cap.3.Matt. Optatus lib.5.contra Parmenianum. Ambrosius in c.3.Luc. & idem Ambrosius in præfatione Psal. 37. Baptismum Christi vocat oculum gratiarum, quia dabat gratiam, Baptismum Ioannis, oculum suppliciorum, quia tantùm erat Baptisma pœnitentiæ. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos similia habet, & in epist.83.ad Oceanum, & in 2.cap.Iohelis.Idem habent Innocentius I.in epist.22.cap. 5. Leo epist.4.cap.6. Gregorius homil.7.& 20.super Euangelia.Denique Augustinus epist.48.& 163.Enchiridij cap.49.lib. 2. contra literas Petiliani, cap.37.& lib.3.cap.76.lib. 5. contra Donatistas,cap.9.10.& 14. de vnico Baptismo,cap.7.de vnitate Ecclesiæ,cap.18.tract.5.in Ioan.& alibi.

Ad hæc loca non aliter Caluinus respondet, nisi more suo ea contemnendo. Sic enim loquitur lib.4. Institut.cap.15.§.7. *Quare neminem perturbet, quòd alterum*(Baptisma)*ab altero* (Baptismate)*discernere Veteres contendunt: quorum non tanti esse nobis debet calculus, Vt Scripturæ certitudinem quatefaciat. Quis enim Chrysostomo potius auscultet, quàm Lucæ? Nec recipienda est illa Augustini argutia; in spe dimissa fuisse peccata Baptismo Ioannis, Christi Baptismo reipsa dimitti.* At nos rectius dicere possumus; Quis Caluino potius auscultet, quàm Chrysostomo, & Augustino, & tot aliis antiquissimis, & doctissimis Patribus? Non enim quæstio est, an sit credendum Lucę, an Patribus, sed an Lucam melius intellexerit Caluinus, quàm tot Patres.

Porrò Kemnitius in Examine loco citato tota ferè disputatione conatur ostendere, quæstionem istam non esse necessariam, & proinde parum referre, vtrum hoc, aut illud Patres dixerint. At non ita dicunt ipsi Patres. Nam Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos adeò non putat rem istam esse leuem, vt dicat eos, qui confundunt hæc Baptismata, in peruersum dogma abire, & cum Baptismo serui plus tribuunt, quàm par est, ipsum Baptismum Domini destruere. Augustinus lib.2. contra literas Petiliani, cap.37. vbi dixerat, Baptismum Ioannis non esse Baptismum Christi, neque vllam eius partem aut gradum, subiungit, eos, qui contrarium sentiunt, incidere in impiam, & sacrilegam opinionem. Denique Cyrillus Alexandrinus lib.2.in Ioan.cap.57.temerarios vocat, qui contra sentiunt.

Sed his omiſſis, TERTIO probatur veritas ex ipſa perſona, & officio Ioannis. Erat enim Ioannes præcurſor Domini, & ſolùm ad hoc venerat, vt pararet vias eius. Id enim prædixit Angelus Luc. 1. *Ipſe præibit ante illum in ſpiritu, & virtute Helia, vt conuertat corda filiorum ad patres, parare Domino plebem perfectam.* Idem prædixit pater eius: *Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius,* Luc. 1. Idem denique ipſe teſtatur adducens vaticinium Iſaiæ. Ioan. 1. *Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, &c.* At certè parare viam Saluatori, non eſt dare ſalutem, & iuſtificare, ſed diſponere ad recipiendum Saluatorem, & ſalutem: alioqui ipſe Saluator, non præcurſor Saluatoris fuiſſet. Vnde pater eius Zacharias Luc. 1. propriè deſignans officium Baptiſtæ: *Ad dandam,* inquit, *ſcientiam ſalutis plebi eius.* non dixit; Ad dandam ſalutem, ſed *ſcientiam ſalutis.* Docuit enim Ioannes, quomodo eſſet inuenienda ſalus, nimirum credendo in Chriſtum, cùm illum digito oſtendit, & ait Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

CAPVT XXII.

Quod poſt Baptiſmum Ioannis neceſſariò percipiendus erat Chriſti Baptiſmus.

TERTIA propoſitio: *Poſt Baptiſmum Ioannis neceſſariò percipiendus erat Chriſti Baptiſmus.* Hæc eſt contra Kemnitium, qui id in dubium reuocat, & contra Caluinum, & ceteros, qui id apertè negant. Probatur PRIMO ex verbis Ioannis, Matth. 3. Lucæ 3. Marc. 1. *Ego baptizo in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne.* Si enim hìc fiat collatio Baptiſmi Chriſti, & Ioannis, apertè videmus eoſdem, quos Ioannes baptizauerat, dici baptizandos iterum à Chriſto. Fieri autem collationem duorum Baptiſmatum, eſt communis interpretum ſententia; vt Ambroſij, & Bedæ in Lucam, Hilarij, Hieronymi, Chryſoſtomi in Matthæum, & aliorum Patrum citatorum.

SECVNDO probatur ex hiſtoria Euangelij, & Actorum. Nam vt legimus Marc. 1. & Matth. 3. ac Luc. 3. ibant ad Ioannem vt baptizarentur, tota Hieruſalem, omnis Iudæa, & regiones omnes vicinæ Iordani. Itaque rari admodum erant eo

tempore non baptizati à Ioanne. At post Domini Ascensionem ipso primo die Pentecostes, B.Petrus in Hierusalem prędicare cœpit necessitatẽ Baptismi Christi omnibus hominibus: *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur vnusquisq; vestrûm in nomine Iesu*, & baptizati sunt eo tria millia, deinde paulò pòst quinq; millia, præter eos, quos postea baptizauit Philippus, & alij discipuli in variis locis Iudææ, & Samariæ, vt habemus Actor.2.4.8.& aliis. Igitur necesse est, vt multi à Ioanne baptizati, iterum ab Apostolis baptizati fuerint. Quomodo em̃ credibile, vt inter tot millia, quos Apostoli in Hierusalem baptizârunt, nullus fuerit à Ioãne antea baptizatus, si verum est, quod Marcus dixit cap.1. vniuersos Hierosolymitas à Ioanne baptizatos?

Tertio probatur ex loco expresso, Act.19. vbi Paulus iubet baptizari in nomine Domini duodecim viros, qui confessi fuerant, se non habere nisi Ioannis Baptismum.

Ad hunc locũ incredibile est, quot explicationes, & quàm diuersas aduersarij excogitauerint: numerãtur enim vt minimùm decem apud eos diuersæ opiniones. Prima est, quòd in eo capite, semper Baptismus sumatur metaphoricè, & cùm agitur de Baptismo Ioãnis, & cùm agitur de Baptismo Christi. Ita Zvvinglius, qui in libro de vera, & falsa religione, cap. de Baptismo, Baptismum in capite Actorum, accipi vult pro doctrina, vt sensus sit; eos duodecim viros, qui antea solùm instituti fuerant in doctrina Ioannis, postea institui cœpisse in doctrina Christi.

Secvnda est, quòd semper ibi accipiatur Baptismus metaphoricè, sed primo loco pro doctrina, secundo loco pro donis Spiritus sancti, quæ dabantur per manus impositionẽ. Ita Ioannes Brentius, & Lucas Lossius in cap.19. Actorum.

Hae dvae expositiones hoc vno argumento satis refellũtur, quòd verba historica, & apertissima sine vlla caussa detorquent ad impropriam significationem. Non enim licet, præsertim in historiis, fingere tropos pro arbitrio: alioqui nihil esset certum in vlla Scriptura.

Tertia expositio est, accipi Baptismum Ioannis metaphoricè pro doctrina; Baptismum Christi propriè: atque ita illos duodecim viros tantùm semel baptizatos, idque à Paulo, non à Ioanne. Ita Henricus Bullingerus in cap. 19. Actorum.

Qvarta

QVARTA eſt contraria ſuperiori, Baptiſmum Ioannis accipi propriè, Baptiſmum Chriſti impropriè pro doctrina. Ita Kemnitius in 2. parte Exam. pag.198. & 199. vbi etiam trahere conatur in hanc ſententiam Ambroſium lib.1. de Spiritu ſancto, cap.3. & gloſſam interlinealem in cap.19. Actor.

QVINTA eſt Caluini, lib.4. Inſtit.c.15. §.18. Baptiſmũ Ioannis accipi propriè, Baptiſmum Chriſti impropriè, non pro doctrina, vt dicit Kemnitius, ſed pro donis Spiritus ſancti.

HAE tres expoſitiones, præterquam quod fingunt tropos in hiſtoria pro arbitrio, admittunt etiam fœdam ęquiuocationem in eodem capite intra paucas lineas. Neque verum eſt, quod Kemnitius dicit, eſſe hanc explicationem Ambroſij, aut gloſſæ interlinealis. Nam Ambroſius in cap.3. ad Galat. & lib.1. de Spiritu ſancto, cap.3. apertè dicit, illos duodecim viros iuſſu Pauli verè & propriè fuiſſe baptizatos. Quod etiam admittit Kẽnitius pagina ſequenti; qui proinde in duabus paginis, ſecum ipſe pugnat in Ambroſio citando. Gloſſa autem interlinealis, ſolùm dicit non fuiſſe eos viros rebaptizatos, quòd congruerent verba Pauli cum doctrina Ioannis. Vbi non negat gloſſa, fuiſſe eos viros iuſſu Pauli verè baptizatos; ſed negat fuiſſe illum Anabaptiſmum. Anabaptiſmus enim eſt repetitio eiuſdem Baptiſmi: illi autem non fuerunt eodem Baptiſmo bis tincti, ſed diuerſiſſimis. Intellexerant enim ex verbis Pauli alium fuiſſe Baptiſmum Ioannis, alium Chriſti, & hoc ipſum docuiſſe etiam Ioannem.

SEXTA expoſitio eſt, quòd in eo capite ſemper accipiatur Baptiſmus propriè, ſed non agatur niſi de Baptiſmo Ioannis. Siquidẽ illa verba *(His auditis baptizati ſunt in nomine Domini)* nolunt eſſe Lucæ narrantis, quid egerint viri illi poſt verba Pauli audita, ſed eſſe verba eiuſdem Pauli narrãtis, quid agere ſolerent diſcipuli Ioannis, auditis verbis eiuſdem Ioannis prædicantis Chriſtum venturum: nimirum, baptizabantur ab eodem Ioanne in nomine Chriſti venturi.

Hanc explicationem recitat, & laudat vt concinnam & piam Nicolaus Selneccerus in 2. parte ſuæ Pædagogiæ. SED eſt quidem vtcunq; arguta, at minimè pia, & probabilis. Nam Paulus primò dicit Ioannem baptizaſſe populum, ſecundò addit eundem Ioannem baptizando monuiſſe populum, vt crederent in Chriſtum venturũ. Si ergo verba ſequentia *(His auditis baptizati ſunt)* pertinent ad populum, cui loquebatur

batur Ioannes; ſequetur eum populum bis baptizatũ à Ioanne, aut certè Paulum non bene rem illam narraſſe: quorum vtrumque abſurdum eſt. DEINDE, vel duodecim illi viri ſunt iuſſu Pauli baptizati Baptiſmo Chriſti, vel non. Si ſunt baptizati, eſt id quod nos contendimus: ſi nõ ſunt baptizati, quorſum pertinet illa narratio Pauli? certè ſuperuacanea videtur. Non enim alia de cauſſa Paulus monuit eos, qui baptizati erant ſolo Baptiſmo Ioannis, ipſum Ioannem prędicaſſe Chriſtum, niſi vt intelligerent eſſe neceſſarium præterea Chriſti Baptiſmum.

SEPTIMA expoſitio eſt, nomen Baptiſmi accipi propriè in toto illo capite, & eos duodecim viros bis baptizatos; ſed ideò factum eſſe, quòd non habuiſſent illi verum Baptiſma Ioannis, ſed corruptum, & adulteratum, quoad formam, nimirum, ſine nomine Spiritus ſancti. Ita docent Centuriatores, Cent. 1. lib. 2. cap. 6. col. 496. & Bucerus in cap. 3. Matthæi. Fauet autem non parum Ambroſius huic ſententiæ. Nam in cap. 3. ad Galat. & lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. dicit eos, quos Paulus baptizari iuſſit, Actor. 19. non fuiſſe baptizatos antea vero Baptiſmo Ioannis, ſed Baptiſmo quodam qui Ioannis diceretur.

Hæc expoſitio nititur falſo fundamento, quòd nimirum Ioannes baptizârit in nomine Trinitatis, aut certè in nomine Chriſti venturi, quod (vt ſuprà diximus) non eſt verum. Porrò Ambroſius dicit quidem illos duodecim viros nõ habuiſſe verum Ioannis Baptiſmum, ſed non dicit, ſi habuiſſent verum, non fuiſſe iterum baptizandos, quod aduerſarij contendunt: immò contrarium colligitur ex teſtimoniis eius. Nam in cap. 3. Lucæ apertè dicit, Baptiſmum Ioannis fuiſſe in ſola aqua, & pœnitentiæ, non gratię, & diuerſum à Chriſti Baptiſmo, qui conſtat aqua, & ſpiritu, & gratiam confert.

OCTAVA expoſitio eſt, Baptiſmum illorum duodecim virorum fuiſſe corruptum, nõ ratione formæ, ſed ratione ipſorum accedentium, qui non acceſſerant rectè inſtituti in doctrina Domini, cùm ignorarent Spiritum ſanctum, & ipſum Chriſti Baptiſma. Ita docet Otho Brunfelſius in annotationibus ad cap. 19. Actor.

Refellitur hæc expoſitio, quia ignorantia non violat Baptiſmum. Et ſanè, vt non malè dicit Caluinus hanc expoſitionem refellens, lib. 4. cap. 15. §. 18. Inſtitut. non ſufficerent

flumina,

flumina, si deberent nouo Baptismo corrigi eiusmodi ignorantiæ.

NONA est, viros illos duodecim fuisse reuera rebaptizatos, sed malè, & per errorem, idque antequam Paulus eò veniret. Ita Musculus in locis, tit. de Baptismo.

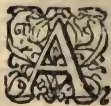
Sed hæc expositio corrumpit textum: nihil enim in textu clarius, quàm illos Paulo audito, eiusque iussu baptizatos.

DECIMA est Kemnitij in 2. parte Exam. pag. 196. & 202. vbi dicit, locum istum esse obscurissimum, cùm tam variè à Doctoribus exponatur: & propterea quæcunque sit vera expositio, nihil certi inde posse colligi, non enim dogmata probanda sunt ex locis ambiguis.

AT nos opponimus his omnibus deprauationibus, PRIMO ipsum textum, qui si exponatur simpliciter & propriè, & sine præiudicio alicuius præconceptæ opinionis, sine dubitatione eum sensum offeret, quẽ nos defendimus. SECVNDO, consensum vnanimem Patrum suprà citatorum, ac præsertim Augustini, qui locis citatis constanter docet, viros illos iterum baptizatos: quod idem habent omnes veteres expositores Actorum, vt Chrysostomus, Beda, & Oecumenius. Neque potest dici locus ambiguus, quia hæretici non conueniunt in eo explicãdo: ista enim ambiguitas non oritur ex natura rei, id est, ex libri obscuritate, sed ex eorum pertinacia, in suis erroribus defendendis. Alioqui etiam Patres non conuenirent, si esset locus verè ambiguus; & si ambigua dicenda essent omnia loca, in quibus aliqui non conueniunt, nihil omninò ex Scripturis probari posset: nulla enim sunt loca, in quibus non possit vnus ab alio dissentire, si velit pertinaciter agere.

CAPVT XXIII.

Soluuntur obiectiones.

ARGVMENTVM PRIMVM est Caluini in Antidoto, & in Instit. locis suprà notatis. Eadem fuit doctrina, idem ritus, eadem gratiæ oblatio in Baptismo Ioannis, & Christi; igitur idem Baptismus erat, & eiusdem efficaciæ. Antecedens probat. Nam Ioannes, quod attinet ad doctrinam, prædicauit Christum esse hostiã pro peccatis nostris, cùm ait Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, qui tol-*

lit pec-

lit peccata mundi, quæ certè eſt ſumma totius doctrinæ Chriſtianæ. Quantum ad ritum, baptizauit in aqua, & in nomine Chriſti, vt patet Actor. 19. Denique quantum ad oblationem gratiæ, vtrique in pœnitentiam, vtrique in remiſſionem peccatorum baptizârunt, vt patet de Baptiſmo Ioannis, Luc. 3. & de Baptiſmo Chriſti, Actor. 2.

RESPONDEO, hoc argumentum eſt fundamentum præcipuum aduerſariorum, & eo vtuntur etiam Kemnitius, & Philippus, & alij; ſed tamen non difficulter ſolui poteſt. Nā quòd attinet ad doctrinā, in duobus errant aduerſarij, id eſt, in antecedente, & conſequentia argumenti. Siquidem non eſt verum eandem fuiſſe doctrinā Ioannis, & Chriſti, niſi in eo ſenſu, quòd nihil contrarium docuit Ioannes Chriſto. Alioqui enim Ioannes nihil docuit de reſurrectione Chriſti, immò etiam neq; expreſsè de paſſione. Nam quod vocauit illū agnū Dei, potuit referri ad innocentiam, & manſuetudinē, etiamſi victima non fuiſſet. Deinde doctrina nihil facit ad Sacramēti eſſentiā, & veritatem; alioqui hæretici, qui habent falſam doctrinam, haberent falſa Sacramenta, qui eſt error Donatiſtarum, & à Caluino etiam, & Lutheranis reiicitur. Sicut igitur diuerſitas doctrinæ non facit diuerſum Baptiſma; ita nec doctrinæ ſimilitudo facit Baptiſma eſſe vnum, vel ſimile.

Quòd attinet ad ritum, iam ſuprà oſtendimus, non fuiſſe ſimilitudinem, niſi in materia.

Quantum ad oblationem gratiæ, falſum eſt quod Caluinus dicit: *Vtriq; in pœnitentiam, vtriq; in remiſſionem peccatorum baptizârunt.* Nam Ioannis Baptiſmus paſſim dicitur Baptiſmus pœnitentiæ, vt Matth. 3. Marci 1. Luc. 3. Act. 13. & 19. At Baptiſmus Chriſti nuſquam dicitur Baptiſmus pœnitentiæ, ſed lauacrum regenerationis, Tit. 3. Quod autem obiicitur ex Actor. 2. non conuincit. Nam Petrus non dicit Baptiſmum Chriſti eſſe Baptiſmum pœnitētiæ, id eſt, quod ad pœnitentiam prouocet, vt faciebat Baptiſmus Ioannis; ſed dicit requiri pœnitentiam, vt diſpoſitionem ante ipſum Baptiſmum. Sic enim ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm.* Itaque pœnitentia contrario modo ſe habet ad Baptiſmum Chriſti, & Ioannis: nam Baptiſmum Ioannis ſequitur pœnitentia, vt eius effectus; Baptiſmum Chriſti præcedit, vt eius diſpoſitio. Quòd autem attinet ad remiſſionem peccatorum, illa tribuitur Baptiſmo Chriſti, vt imme-

immediatus eius effectus. Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſſionem peccatorum.* Et Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro.* Et Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum, etc.* At Baptiſmo Ioannis nuſquam tribuitur remiſſio peccatorum, vt effectus immediatus, & proximus: ſolùm enim proferre poſſunt aduerſarij illa verba Marci 1. & Lucæ 3. *Prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Ibi autem non tribuitur remiſſio peccatorum Baptiſmo, ſed pœnitentiæ, ad quam prouocabat Baptiſmus.

Eſt enim ſenſus eius loci; Ioannes prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ, id eſt, quod incitabat, & inuitabat ad pœnitentiam; quam pœnitentiam qui agerent, vt oporteret, conſequerẽtur remiſſionem peccatorum. Atque ita exponũt, qui plurimum tribuunt Ioannis Baptiſmo, vt Baſilius & Nyſſenus ſuprà citati. Nam alij, vt Tertullianus in lib. de Baptiſmo. Auguſtinus lib. 5. contra Donatiſtas, cap. 10. Gregorius homil. 20. in Euang. & Beda in cap. 3. Lucæ, illa verba: *In remiſſionem peccatorum*, referunt ad Baptiſmum Chriſti, non Ioannis: dicunt enim Ioannem baptizaſſe in pœnitentiam, & ſimul prædicaſſe Baptiſmum Chriſti futurum in remiſſionem peccatorum.

SECVNDVM argumentum Kemnitij, pag. 183. Apoſtolus Epheſ. 4. per gradationem oſtendit in nouo Teſtamento, vbi vnum eſt corpus, vnus ſpiritus, vna ſpes vocationis, vnus Dominus, vnus Pater, vna fides; ibi etiam vnum eſſe Baptiſma. At illa omnia erant tempore prædicationis Ioannis Baptiſtæ; igitur idem tunc erat Baptiſma.

RESPONDEO, ſi hoc argumentum valeret, probaret etiam tẽpore Moyſis, & Dauidis fuiſſe Chriſti Baptiſmum: nam tunc erat idem vnum corpus Eccleſiæ, eadem ſpes, eadem fides, idem Deus, &c. Præterea probaret hoc argumentum, apud hęreticos non eſſe verũ Chriſti Baptiſma; non enim apud eos eſt vnum corpus, vnus ſpiritus, vna fides, &c. Non igitur Apoſtolus probat idem eſſe Baptiſma, vbi eſt idem Deus, eadem fides, &c. ſed probat debere Chriſtianos ſeruare cum omni diligentia vnitatem ſpiritus in vinculo pacis; quia ſunt vnũ corpus: & vnum ſpiritum, vnum Deum, vnam fidem, vnam ſpem, vnum Baptiſmum habent.

TERTIVM argumentũ, quod maximè Kemnitium mouit, ibidem pag. 183. tale eſt. Quia ea eſt ſuauiſſima conſolatio

omnium

omnium Christianorum, quòd vnum & idem Baptisma habeant cum suo capite Christo. At hæc tota consolatio perit, si nõ est idem Baptisma Ioannis cum Christi Baptismo: Christus enim Ioannis Baptismo baptizatus est, nos autem Baptismo Christi.

RESPONDEO, non est bona consolatio, quæ vel gloriam Christo detrahit, vel etiam contumeliam, & iniuriam irrogat? Baptismum autem Christi ipsi Christo tribuere vix possumus sine eius iniuria. Nam cùm sit lauacrum regenerationis, & adoptionis filiorum; si is Christo tribueretur, videretur indiguisse regeneratione, & adoptione; quæ certè est maxima in Christum blasphemia, cùm sit ipse Filius Dei naturalis, & ab ipsa Conceptione sanctissimus semper, & plenus gratia fuerit, ita vt gratia crescere in eo non potuerit.

DICET fortè cum Magistro suo Luthero in cap. 3. ad Galat. & in homil. de Baptismo, Christum fuisse quidem in se sanctum, tamen quia suscepit peccata nostra, fuisse etiam ratione eorum peccatorum, furem, latronem, homicidam, denique maximum peccatorem totius mundi; & sic indiguisse Baptismo in remissionem peccatorum præ omnibus hominibus, quia propter omnes homines. AT ista omnia sunt meræ blasphemiæ in Christum. Nam etiamsi Christus susceperit in se onus peccatorum nostrorum, tamen non potest verè ipse denominari fur, latro, homicida, peccator, vt impudenter eum vocat Lutherus sine vllo exemplo Scripturæ, aut Patrum: non enim dicitur fur, qui soluit debitum, quod fur debebat, sed qui furatur rem alienam. Pari ratione peccata nostra Christus purgauit operibus virtutum suarum, non vi alicuius Sacramenti ab alio sibi ministrati.

DICES, potuit Christus accipere suum Baptisma, non ad effectum regenerationis & adoptionis consequendum, sed aliqua alia de caussa, quomodo accepit Circumcisionem, qua non indigebat, & Baptismum Ioannis, quod fuit Baptisma pœnitentiæ, cùm tamen ipse non egeret pœnitentia; & denique quomodo accepit Eucharistiam, qua similiter non indigebat.

RESPONDEO, quidquid de hoc sit, certè magis gloriosum fuit Christo, non accipere suum Baptisma, quam accipere. Dum enim Baptismum confert, & non accipit, Imperatorem se, & principem huius militiæ ostendit, quippe qui characterem

characterem ſuum in aliis imprimit. At ſi acciperet, videretur etiam ipſe ad militiam adſcribi. Denique maior nobis conſolatio eſſe debet, quòd per Baptiſmum Chriſtum induamus, & ſimilitudini mortis eius configuremur, quàm ſi cum illo ſimul ablueremur.

QVARTVM argumentum ibidem; Chriſtus cùm baptizaretur à Ioanne, contactu carnis ſuæ ſanctificauit aquas; & præterea adeſſe voluit viſibiliter præſentiam Spiritus ſancti in ſpecie columbæ, & ſonare vocem gratiæ, & beneplaciti diuini, quæ inuiſibiliter adſunt in noſtro Baptiſmo; non igitur diuerſa ſunt Baptiſmata, illud, & noſtrum.

RESPONDEO, Patres varias cauſſas attuliſſe, cur Chriſtus à Ioanne baptizari voluerit. PRIMA eſt, ad exemplum humilitatis, vt ipſe ait, Matth. 3. *Sine modò, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam*. De qua cauſſa vide Auguſtinũ in Enchirid. cap. 49. & Bernard. ſerm. 4. de Epiphania. SECVNDA eſt, vt confirmaret Baptiſmum Ioannis tanquam bonum, & Deo gratũ, vt docet Hieronymus in cap. 3. Matth. TERTIA, vt oſtenderet quanti facere debeant peccatores Baptiſmum Domini ſui, quando ipſe Dominus, & iuſtus, tanti fecit Baptiſmum ſerui ſui. Ita Auguſtinus tract. 4. & 13. in Ioannem. QVARTA, vt lauaret noſtra crimina in Iordane; vt canit Eccleſia in die Epiphaniæ; & vt ſcribit Nazianzenus oratione in ſancta lumina, vt veterem Adamum ſuffocaret in aquis, & nouum emergere faceret. Quod quidem fecit, vt ſupra diximus, non vi Baptiſmi accepti, ſed merito humilitatis ſuæ. QVINTA, vt ipſe in ſua perſona figuraret Baptiſmum noſtrum, & gratiam, quam in eo accipimus, vt docet Auguſtinus lib. 15. Trinit. cap. 26.

Sed PRAECIPVA fuit, vt Baptiſmum ſalutarem inſtitueret, & conſecraret. Inſtituit enim ſanctificando aquas tactu carnis ſuæ, vt ſuprà oſtendimus ex Ambroſio, & Beda, in cap. 3. Lucæ; ex Chryſoſtomo, & Hieronymo, in cap. 3. Matthæi, & ex aliis multis Patribus: & ſimul figuratè oſtendit effectũ Baptiſmi ſui, dum cœlum aperiri voluit, & Spiritum ſanctum deſcendere, & vocem audiri, &c. vt patet ex Hilario in cap. 3. Matth. Sed quid iſta faciunt pro Kemnitio? immò quomodo non pugnant cum Kemnitio? Nam antequam Dominus baptizaretur, nunquã apparuit columba, neq; audita eſt vox de cœlo, neque ſanctificatæ ſunt aquæ; & tamen idem erat

Baptiſmus Ioannis, cum eo, qui poſtea fuit. Non igitur Baptiſmus, quem habuit Dominus à Ioanne, idem erat cum noſtro: nam illud accepit, non inſtituit; noſtrum autem inſtituit, non accepit.

QVINTVM argumentum pag. 119. Paulus dicit, 1. Cor. 12. Nos omnes effici vnum corpus per Baptiſmum. At vnũ corpus efficimur non ſolùm inter nos, ſed etiã cum Chriſto; igitur idem Baptiſma habemus cum Chriſto.

RESPONDEO, hanc eſſe aliam cõtumeliam in Chriſtum, quaſi ille eguerit Baptiſmo, vt fieret membrum Eccleſiæ: mirum eſt, cur non addiderit etiam, debuiſſe Chriſtum per fidem, & pœnitentiam adipiſci remiſſionem peccatorum. Reſpondeo igitur, Paulum loqui ſolùm de corpore, non de capite. Nos enim membra Chriſti, & proinde vnum corpus Chriſti efficimur per Baptiſmum, quia hoc Sacramento regeneramur, & annectimur Chriſto. At ipſe caput noſtrũ factum eſt, non per Baptiſmum, ſed per gratiam vnionis hypoſtaticæ. Quemadmodum etiam filij Adæ, & quaſi corpus eius efficimur per carnalem generationem; ipſe autem non fuit factus caput omnium hominum per carnalem generationem, ſed per creationem, & gratiam Dei ſingularem.

SEXTVM argumentum. Vnum corpus ſumus, non ſolùm nunc inter nos, ſed etiam cum illis, qui erant prædicãte Ioanne, & baptizãte antequam Dominus baptizare inciperet. Atqui vnum corpus efficimur per vnum Baptiſma.

RESPONDEO, ſemper Eccleſiam fuiſſe vnum corpus myſticum, non tamen ſemper eodem Sacramento adiungebantur homines huic corpori, ſed aliquando per Circumciſionem, aliquando alio modo, nunc autem poſt Chriſti tempora, per Baptiſmum. Itaque tempore Ioannis erant illi vnum corpus per Circumciſionem, nõ per Baptiſmum Ioannis, aut Chriſti: Paulus autem loquitur de tempore ſuo.

SEPTIMVM argumentum contra ſolutionem præcedentis. Etiam tempore Pauli multi erant vnum corpus Chriſti, qui tamen non habuerant niſi Baptiſmum Ioannis. Nam Apoſtoli non ſunt baptizati, niſi Baptiſmo Ioannis, excepto Paulo. Similiter Apollo quidam Actor. 18. non nouerat, niſi Baptiſma Ioannis, & tamen non eſt coactus rebaptizari. Denique ipſe etiam Baptiſta non fuit à Chriſto, vel à diſcipulis eius baptizatus.

RESPON-

RESPONDEO, Apoſtolos baptizatos Chriſti Baptiſmo ſcribunt,& probant Tertullianus in lib. de Baptiſmo, & Auguſtinus epiſt.108.ad Seleucianum,& lib.3.de origine animę, ca.9. Nam cùm Dominus Ioan.3.tam apertè pronunciauerit, neminem ſaluandum ſine Baptiſmo,nõ debet dubitari, quin illi omnes Baptiſmum Chriſti acceperint, quos poſt ea tempora vixiſſe,& ad Eccleſiam Chriſti aggregatos conſtat,etiãſi id nuſquam ſcriptum ſit. Alioqui negabimus etiam Romanos,Galatas, Epheſios, Philippenſes, Timotheum, Titum, Philemonem,& alios, ad quos Paulus ſcribit, fuiſſe baptizatos,quia nuſquam ſcriptum legimus,quando,& à quibus baptizati fuerint. Idem dici poteſt de Apollone, quem baptizatum fuiſſe Chriſti Baptiſmo affirmant Chryſoſtomus & Oecumenius in cap.18.Actor. Denique de Ioanne Baptiſta,ſicut non ſcriptum eſt baptizatum à Chriſto, ita neq; contrarium ſcriptum eſt. Et cõiectura non leuis eſt, eum fuiſſe à Chriſto baptizatum: quoniam ait, Matth.3. *Ego à te debeo baptizari.* Sed quidquid de hoc ſit,certum eſt eum à Chriſto ſaltem ſpiritu baptizatum,vt affirmant Nazianzenus oratione in ſancta lumina, & Hieronymus, atque auctor operis imperfecti apud Chryſoſtomum in cap.3.Matth. Quod ſi nõ fuit baptizatus aqua Ioannes, non eſt mirum, quia mortuus eſt,antequam lex de Baptiſmo Chriſti obligaret.

CAPVT XXIV.

De cæremoniis Baptiſmi.

DE cęremoniis baptizandorũ copioſè ſcribit Thomas VValdenſis,tomo 3.de Sacramentalibus,tit. 5.cap.45. & ſequentibus ſeptem, contra Ioannem VViclefum, qui omnes ferè Eccleſiæ Catholicæ ritus,& cæremonias circa Baptiſmum reiiciebat. Eaſdem cęremonias fusè tradunt, & explicant Ordo Romanus; Alcuinus in libro de diuinis officiis,cap.de Sabbatho ſancto;Amalarius lib.1.de officiis Eccleſiaſticis,& Rabanus lib.1. de inſtitutione clericorum;& ex veteribus Cyrillus in Catecheſibus, & Ambroſius in lib.de Sacramentis.

Eoſdem ritus,pauciſſimis exceptis,damnãt etiam hæretici huius temporis,ac pręſertim Ioan.Caluinus, lib.4.Inſti.ca. 15.§.19.& Illyricus Centur.1.lib.2 cap.6.& Centur.2.cap.6. qui

tamen non aliud argumentum proferunt, niſi quod ritus iſti non ſint in diuinis literis, neque præcepto, neque exemplo commendati.

Nos autem illis duo obiicimus. PRIMO, quòd ipſi etiam aliquid præſcribant in adminiſtratione Baptiſmi, quod in ſacris literis non inuenerunt. Nam in libello de formula Sacramentorum miniſtrandorum, pręſcribit Caluinus PRIMO, vt infans adferatur ad Baptiſmum die Dominico, aut certè alio die, quo populus in Eccleſia ad concionē conuenit, vt coram populo fiat Baptiſmus. SECVNDO, vt qui infantes adferunt, interrogentur; an ſpondeant, ſe infantes illos, cùm adoleuerint, inſtituturos in doctrina fidei, & morum; & ſponſione facta pergatur in Baptiſmo. TERTIO, vt nomen imponatur infanti baptizando. QVARTO, vt forma Sacramenti pronūcietur lingua patria. QVINTO, vt recitetur Symbolum, & Oratio Dominica, aliæq; preces. At nihil horum in Scriptura inueniet. Lutherani addunt etiam abrenunciationē Satanæ, & pomparum eius, vt patet ex agenda Saxonica, & aliis ſimilibus. Vnde Illyricus etiam nō audet reiicere abrenunciationem, Cent.1.lib.2.c.6.col.497. & ipſe etiā Kemnitius in 2.parte Exam.pag.219.examinans canonē 7. de Baptiſmo, fatetur inter baptizandum proponendā eſſe abrenunciationem. Deniq; Lutherus in ſuo Catechiſmo voluit etiam pingi ſignum crucis in fronte, & pectore baptizandi. Ego verò optarem aliquid horum demonſtrari teſtimoniis, vel exemplis diuinarum literarum. Nam Scripturæ recenſent Baptiſmum multorum millium, Actor.2.& 4. Item Eunuchi Reginæ Æthiopum, Actor.8. Sancti Pauli, Act.9. Cornelij, Act.10. Lydiæ, & cuſtodis carceris, Act.16. & duodecim Aſianorum, Act.19. ſed nulla mentio fit diei Dominicæ, neq; Eccleſiæ, aut frequentiæ populi, aut impoſitionis nominis, aut ſuſceptorū, & ſponſionis, aut precationis Dominicæ, & Symboli Apoſtolici, aut etiam ſigni crucis: quæ omnia notauerunt etiam Centuriatores, Cent.1.lib.2.cap.6. col. 496. & 497. non haberi in Scripturis. Neque his repugnat, quod oratio Dominica ſit in Scripturis, & Symbolum, ſaltem quoad ſenſum. Nam in Scriptura non habetur, vt recitentur iſta in Baptiſmo; immò nulla precatio legitur facta in tot locis Scripturæ, vbi narrantur Baptiſmata ſuprà notata. Vel igitur aduerſarij reiiciant omnes omninò cæremonias, & ſolùm baptizent aſpergendo aquam,

aquam,& recitando verba; aut certe quærant alia argumenta,quibus oppugnent ritus ab Eccleſia approbatos.

SECVNDO,illis obiicimus teſtimonium veteris Eccleſiæ. Omnes enim ritus,quibus nunc vtimur,antiquiſsimi ſunt,& vel ex Apoſtolorum traditione manârunt, vel à ſanctiſſimis Patribus inſtituti ſunt,quorum auctoritas, præſertim tot ſeculis iam confirmata, plus apud nos valere debet, quàm nouatorũ clamores,cùm ipſi nihil probare poſſint à nobis fieri contra ſacras literas. Hoc igitur ſolum præſtandum erit à nobis, vt adferamus pro ſingulis ritibus teſtimonia antiquitatis. Quod vt facilius fieri poſſit, diſtribuemus cæremonias Baptiſmi in tres claſſes. Aliæ enim præcedunt Baptiſmum, aliæ comitantur,aliæ ſequuntur.

CAPVT XXV.

Cæremoniæ ante Baptiſmum ſunt duodecim.

PRIMA cæremonia eſt, quòd Catechumeni, qui baptizari cupiunt,dant nomen ſuũ, & ex eo tempore dicuntur Competentes, ſeu Electi, & recipiuntur ab Eccleſia, vt inſtruantur, & præparentur ad Baptiſmum. Hinc ſunt duo genera Catechumenorum (vt Rabanus docet loco notato) Vnum eorum, qui audiunt conciones, & volunt fieri Chriſtiani, ſed nondum petierunt Baptiſmum,& ij dicuntur Auditores, ſeu Audientes. Alij petunt Baptiſmum,& dicuntur Competentes, ſeu Electi. Nam S.LEO,epiſt.4.cap.5.& 6. Electos vocat, vt etiam vocantur in ordine Romano; ſed AVGVSTINVS ordinariè Competentes vocat;ſic enim ait,lib.de cura pro mortuis,cap.12. *Paſcha appropinquabat,dedit nomen inter alios Competentes.* Vide etiam lib.9.Confeſſ.cap.6 de fide,& operibus,cap.6.& ſerm de tempore 116. qui eſt ad Competentes. Eodem nomine vtitur Hieronymus in epiſt.ad Pammachium,de erroribus Ioannis Hieroſolymitani.

SECVNDA cæremonia eſt,ſcrutinium;quo nomine ſignificatur propriè examen, & exploratio quædam, an Competentes firmiter credant,& ſyncerè:tamen cõtinet hoc nomen etiam Catechiſmum,& Exorciſmum,& omnes cæremonias, quæ fiunt ab eo die,quo nomen dederunt, vſq; ad eum diem, quo baptizantur. Fiunt autem ſeptem ſcrutinia,quorũ prin-

cipale est tertium, & fieri solet feria quarta post Dominicam quartam Quadragesimæ: tunc enim fiunt ferè omnes cæremoniæ, de quibus mox dicemus, vt patet ex auctoribus suprà citatis. Porrò hac voce scrutinij non solùm vtūtur Ordo Romanus, Alcuinus, Amalarius, & Rabanus, sed etiā antiquiores, Augustinus, lib. de fide, & operibus, ca. 6. & Leo in epist. 4. ad Episcopos Siciliæ, cap. 6.

TERTIA est, abrenunciatio Satanæ, & operum eius; quæ sæpe repetitur, tum in scrutiniis, tum etiam postea paulò ante ipsum Baptismum, ac sine dubio de Apostolica traditione descendit. Nam eius meminit Clemens, lib. 7. constitut. cap. 41. & 42. & Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, cap. de Baptismo. Tertullianus, in libro de spectaculis, cap. 1. cùm inquit: *Aquam ingressi, Christianam fidem in suæ legis verba profitemur; renunciasse nos Diabolo, & pompis eius, & Angelis eius, ore nostro contestamur.* Similia habet in libro de idololatria, & in libro de corona militis, vbi hoc potissimùm argumento probat, non debere Christianum fieri militē Imperatoris Gentilis, ne cogatur defendere Dæmonum templa, quibus in Baptismo renunciauit.

Eiusdem cæremoniæ apertè meminerunt Cyprianus, in libro de duplici martyrio. Origen. homil. 12. in Numer. Cyrillus, Catechesi mystagogica 1. Basilius in lib. de Spiritu sancto, cap. 11. & 27. Chrysostomus homil. 21. ad populum. Ambrosius, lib. 1. de Sacramentis, cap. 2. & lib. 2. cap. 7. Hieronymus in cap. 6. Amos. Augustinus, lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 1. & lib. 1. de peccatorū meritis & remiss. capite 34.

QVARTA cæremonia est, fidei professio, quam sæpius interrogati respondent, & postea etiam in ipso die Baptismi publicè pronunciant recitantes Symbolum. Meminit huius cæremoniæ Clemens, & Dionysius locis citatis. Item Origenes, homil. 5. in Numer. Cyprianus, lib. 1. epist. 12. Cyrillus Catechesi 1. Hilarius, can. 15. in Matthæū. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos. Epiphanius in Anchorato, & Augustinus libro de fide, & operibus, cap. 11. & lib. 8. Confess. cap. 2. Vbi refert historiam Victorini baptizati, cui cùm offerrent presbyteri, vt si vellet, fidei Symbolum priuatim recitaret; maluit ille publicè ex edito loco de more fidem pronunciare.

QVINTA

QVINTA est, signum crucis in fronte, & pectore: in singulis enim scrutiniis, vel à presbyteris, vel a clericis imprimitur illis signum crucis. Meminit huius cæremoniæ Dionysius loco citato. Basilius, lib. de Spiritu sancto, cap. 27. vbi ponit hāc cæremoniam inter Apostolicas traditiones, vt etiam abrenunciationem, & cetera, quæ in Baptismo fiunt. Augustinus, libro de catechizandis rudibus, cap. 20. alloquens Catechumenum prima die instruendum: *Crucis*, inquit, *signo in fronte hodie tanquam in poste signandus es.* Vide eundem in epistol. 118. in Psalm. 36. concione 2. tract. 3. & 36. in Ioannem, & serm. 19. de Sanctis.

SEXTA cæremonia est, Exorcismus, id est, adiuratio Dæmonū certis precibus facta, vt recedant ab homine baptizando. Hanc præter ceteras Caluinus ridet, vt inanē & fictitiam, lib. 4. Instit. cap. 19. §. 24. Sed nos facilè possumus ostendere ex libris ferè omnium veterum Patrum, omnia, quæ etiam hoc tempore Ecclesia retinet de Exorcismis.

Nam INPRIMIS accepisse Ecclesiam potestatem à Deo coërcendi Dæmones per Exorcismos, testantur antiquissimi Patres, vt IVSTINVS in Dialogo cum Triphone: *Illi*, inquit, *per nomen Iesu Christi adiurati à nobis, parent.* Idem habet TERTVLLIANVS in lib. de corona militis, in lib. ad Scapulam, in Apologetico, cap. 32. & in libro de spectaculis, cap. de munere. CYPRIANVS in lib. ad Demetrianum: *O*, inquit, *si audire eos, & videre velles, quando à nobis adiurantur, & torquentur; spiritualibus flagris, et orationis flagellis exire coguntur.* Similia habēt Minutias in Octauio. Lactantius, lib. 2. cap. 16. vbi etiam dicit, interrogatos nomen ab Exorcistis, Dęmones respondere, quo nomine appellentur. Cuius etiam rei meminit Beda in cap. 8. Lucæ. Vide etiam eundem Lactantium, lib. 4. cap. 27. & lib. 5. cap. 22. Augustinum, lib. 10. ciuit. cap. 22. Denique (vt omittam infinitos alios) etiam Prudentius ita cecinit in Apotheosi contra Iudæos:

Torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest.
Intonat antistes Domini; Fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Has inter voces medius Cyllenius ardens
Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.

DEINDE esse in Ecclesia non solùm donum Sanctorum quorundam, sed etiam ordinarium officium exorcizandi, & coërcendi Dæmones, testantur Concilia antiqua. Antiochenum, can. 10. & Carthaginense IV. can. 7. & Laodicenum, can. 29. & Patres vetustissimi, vt Cyprianus lib. 4. epistol. 7. & Cornelius in epist. ad Fabianum Antiochenum apud Eusebium, lib. 6. historiæ, cap. 33.

TERTIO, Exorcismos non fuisse quaslibet preces pro arbitrio Exorcistæ, sed certas, & præscriptas ab Ecclesia, quæ propriè dicuntur Exorcismi, patet ex Concilio Carthaginensi IV. can. 7. & ex Ioan. Micrologo, lib. de obseruationibus Ecclesiasticis, cap. 7. vbi etiam monet Exorcismos non concludi: *Per Christum Dominum nostrum*, vt alias preces, sed: *Per eum, qui venturus est iudicare seculum per ignem*, quia Dæmones maximè diem vltimi iudicij timent.

QVARTO, ante Baptismum præmitti Exorcismos, testatur DIONYSIVS loco notato, & NAZIANZENVS oratione in sanctum lauacrum: *Ne despuas*, inquit, *Exorcismi curationem; est enim & ipsa natiua synceritatis, &c.* CYRILLVS Catechesi 1. *Suscipe cælestem thesaurum, & in Exorcismis studiosè versare.* Idem repetit pluribus in præfatione Catecheseon. Vide etiam Cyprianum, lib. 4. epistol. 7. Ambrosium, lib. 1. de Sacramentis, cap. 5. Optatum, lib. 4. contra Parmenianum. Augustinum, lib. de fide, & operibus, cap. 6. lib. 2. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 18. vbi dicit, in tota Ecclesia esse hanc ipsam consuetudinem. Cœlestinum I. epist. 1. cap. 12. Denique Leonem I. epist. 4. cap. 7. vbi dicit, secundum Apostolicam regulam Catechumenos Exorcismis scrutandos esse.

SEPTIMA cæremonia est exsufflatio, quæ quidem annectitur Exorcismis. Nam & verbis Exorcismorum pelluntur Dæmones, & cæremonia exsufflationis significatur eorũ expulsio, & simul significatur afflatio boni Spiritus, quem recipiunt homines, cùm recedit spiritus malus.

AVGVSTINVS, lib. 6. contra Iulianum, cap. 2. *Ecclesia*, inquit, *filios fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret.* Et infrà: *Id tu cõmemorare timuisti, tãquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses, si huic exsufflationi, qua princeps mũdi à paruulis eiicitur foras, cõtradicere voluisses.* Similia repetit, lib. 2. de pec-

de peccato originali, cap.40. & lib.2. de nuptiis, & concupiscentia, cap.17. & 18. & lib.5 Hypognostici prope finem.

AMBROSIVS, libro de iis, qui initian. myst. cap.1. *Odorem*, inquit, *vitæ æternæ vobis inhalatum carpite*. Neque hæc cæremonia rideri potest, nisi Dominus ipse rideatur, qui Ioan. 20. simili cæremonia vti voluit, cùm Apostolis Spiritum sanctum dedit; nam insufflauit in eos.

OCTAVA cæremonia est, gustus salis. Datur enim Catechumenis gustandum sal, vt apparet ex Origene, homil.6. super Ezechielem, & Concilio III. Carthaginensi, can.5. Et fortè ad hunc salem allusit Augustinus, cùm de se puero ait, lib.1. Confes. cap.12. *Signabar in signo crucis eius, & condiebar eius sale*. Dabatur etiam panis benedictus loco Eucharistiæ, vt Augustinus testatur, lib.2. de peccatorum meritis, & remiss. cap.26. Quanquam, & ipsum salem datum eis loco Eucharistiæ, constat ex Concilio Carthaginensi citato.

NONA est, cùm tanguntur saliua nares, & aures, & dicitur eis, Epheta, id est, adaperire. Hanc valde miratur, & conspuit Caluinus, sed eam probat, & explicat Ambrosius, lib.1. de Sacramentis, cap.1. & de iis, qui init. myst. cap.1. vbi etiam adfert exemplum Domini, qui Marci 7. sputo tetigit linguam muti, & aures surdi, & dixit, Epheta. Ergo petēti Caluino cur etiam sputo tangamus nares, & aures Catechumenis, respondeamus, vt nobis dicat, cur Dominus sputo tetigit linguam, & aures muti, & surdi, Marci 7. & oculos cęci nati, Ioan.9. Certè enim sine his cæremoniis potuit Dominus vtrumque curare.

DECIMA cæremonia est, impositio manuum ac benedictio Sacerdotalis. Huius meminit Dionysius loco notato, & Clemens, lib.7. constitut. cap.39. & Concilium IV. Carthaginense, can.85. Item CYPRIANVS referens acta Concilij Carthaginensis in testimonio Vincentij à Thibari, asserit manus impositionem cum Exorcismis præcedere debere Baptismi regenerationem. AVGVSTINVS, lib. de peccat. merit. & remiss. cap.26. *Catechumenos*, inquit, *secundum quendam modum suum per signum Christi, & orationem manus impositionis puto sanctificari* Atque hæc quidem cæremonia frequentissima est in diuinis literis. Nam & Dominus, Matth.19. manus imponebat paruulis, & Apostoli semper ferè orationi super aliquos addebant manus impositionem, vt patet, Act.8. 9.13. & alibi.

VNDECIMA eſt vnctio. Vnguntur enim Catechumeni oleo benedicto ante Baptiſmum, in pectore, & ſcapulis, vngendi poſtea Chriſmate poſt Baptiſmum. Meminit huius vnctionis Clemens, lib.3. recognitionum (etſi enim liber iſte incertæ fidei ſit, quoad dogmata, tamen antiquiſſimus eſt) *Baptizetur*, inquit, *vnuſquiſque veſtrûm in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis ſuper ſe innocato, perunctꝰ primùm oleo pèr orationem ſanctificato.* CHRYSOSTOMVS, homil.6. in cap.2. epiſt. ad Coloſſ. *Innungitur baptizandus more athletarum, qui ſtadium iam ingreſſuri ſunt.* IVSTINVS, quæſt. 107. quærit cur bis inungantur Chriſtiani, ſemel ante Baptiſmum, & iterum poſt Baptiſmum. Ambroſius quoque vtriuſque vnctionis meminit, prioris quidem, lib.1. de Sacramentis, cap.2. poſterioris autem, lib.2. cap.7. Cyrillus vtriuſque etiam meminit, prioris Catecheſ.2. myſtag. poſterioris Catecheſ.3. myſtag. Vtriuſque etiam meminit Auguſtinus, ſerm. 206. de tempore.

DVODECIMA eſt, abſtinentia vini, & carnium, & etiam rei vxoriæ, aliaque opera pœnitentiæ, non quidem ad ſatiſfactionem, ſed vt paratiores accederent ad Sacramentum Baptiſmi, vt patet ex Cyrillo Catech.1. Nazianzeno oratione in ſanctum lauacrum, & Auguſtino, lib. de fide, & operibus, cap. 6. & Concilio IV. Carthaginenſi, can.85.

CAPVT XXVI.

De cæremoniis, quæ Baptiſmum comitantur.

IN ipſo autem Baptiſmo hæ cæremoniæ adhibentur. PRIMO imponitur nomen baptizato; vbi ridiculus ſanè fuit Illyricus, Cent.1. lib.2. cap.6. col. 497. qui ex eo probat Apoſtolorum tempore non fuiſſe in vſu hanc cæremoniam, quia Eunuchus Reginę Candacis, Act.8. ſemper vocatur Eunuchus, tam ante Baptiſmum, quàm pòſt: quaſi Eunuchus ſit nomen proprium perſonæ, & non potiùs deſignet vitiũ corporis, quod ſanè Baptiſmo tolli non poteſt. Sumpta videtur hæc cæremonia ex Teſtamento veteri. Nam in Circumciſione imponebatur nomen paruulo, vt patet Lucæ 1. de Ioanne; & Lucæ 2. de Chriſto. Eiuſdem apud Chriſtianos meminit Dionyſius Areopagita loco citato. Veteres, qui quando baptizabantur, vel in fine vitæ, vel certè

certè valde adulti, non mutabant nomina in Baptiſmo, vt patet de Saulo, Act.9. & de Cornelio, Actor.10. & de Ambroſio, Auguſtino, & aliis: tamen cùm baptizabantur infantes, ſolebant patres eorũ imponere nomina Sanctorum, vt modò facimus. Id patet ex Dionyſio Alexandrino apud Euſebium, lib.7. hiſtoriç, cap.20. ſecundum verſionem Chriſtophorſoni. Scribit enim is Dionyſius, filiis Chriſtianorum ſæpe imponi conſueuiſſe nomina Petri, Pauli, Ioannis, &c. Idem etiam patet ex ipſis nominibus multorum veterum, vt Petri Alexandrini, & Petri fratris Baſilij; Ioannis Chryſoſtomi, & Ioannis Caſſiani, & aliorum, qui nomina Hebraica habuerunt, cùm ipſi Græci eſſent. Immò etiam de hac re exſtat etiam Canon XXX. inter Canones Nicæni Concilij nuper ex Arabico in Latinum conuerſos, & editos à Franciſco Turriano; in quo iubentur Chriſtiani in Baptiſmo nomina imponere filiis ſuis, non Gentilium, ſed Chriſtianorum.

SECVNDA cæremonia eſt, vt habeant ſuſceptores, à quibus de ſacro fonte leuentur, & poſtea diligentiùs in fide inſtituantur. Eos vocat Dionyſius Areopagita de Eccleſ.hier.cap. vlt. Suſceptores; Tertullianus in lib. de Baptiſmo, ſponſores appellat. De iiſdem vide Auguſtinum, ſerm.116. de tempore, qui eſt tertius de Dominica Palmarum, & lib.1.cap.34. de peccat.merit. & remiſſ.

TERTIA eſt, conſecratio aquæ, cuius meminit Dionyſius, cap. de Baptiſmo: *Regenerationis aqua ſacris inuocationibus priùs conſecratur.* Idem habent Cyprianus, lib.1.epiſt.vlt. Ambroſius, lib.1. de Sacram.cap.5. Baſilius, lib. de Spiritu ſancto, cap.27 vbi dicit, hanc eſſe Apoſtolicam traditionem. Deñiq; Auguſtinus, lib.6. in Iulianum, cap.8. & homil.27. ex libro 50. homiliarum, & tract.118. in Ioannem in fine.

QVARTA eſt, trina merſio, cuius meminit Clemens, can. 49. Apoſtolorum, Dionyſius loco citato, Tertullianus, libro de corona militum, & libro contra Praxeam. Cyrillus Catecheſ.2. Baſilius de Spiritu ſancto, cap.27. Chryſoſtomus, homil.24. in Ioan. Auguſtinus, ſerm,91. & 201. de tempore. OBSERVANDVM eſt autem Arianos abuti cœpiſſe hac cæremonia (vt Gregorius ſcribit, libro 1. epiſtola 41. ad Leandrum) ad ſuum errorem ſtabiliendum. Nam cùm trina merſio fieret à Catholicis ad ſignificandas tres perſonas diuinas, & triduum ſepulturæ Chriſti, vt Gregorius ibidem dicit: Ariani trina

merſione

merſione vtebantur ad ſignificandas tres naturas trium perſonarum. Quare & tunc Gregorio viſum eſt, vt in Hiſpania vna merſio fieret; & idem paulò pòſt confirmauit Concilium Toletan.IV. cap.5. Nunc autem pro regionum varietate, vel vna, vel trina merſio adhibetur: neutrum enim eſt de eſſentia Sacramenti, vt Gregorius, & dictum Concilium locis citatis teſtantur.

QVINTA eſt, tempus Paſchale, & Pentecoſtes. Etſi enim quouis tempore dari poſſit Baptiſmus, ſi neceſſitas vrgeat: tamen veteres diligentiſſimè ſeruabant hanc cæremoniam, vt ſolùm in Sabbathis Paſchæ, & Pentecoſtes ordinariè baptizarent. Exſtant de hac re epiſtolæ decretales Siricij, 1.cap.2. & Leonis I. epiſt. 4. & epiſt.80. & Gelaſij, epiſt.1.cap.12. vbi ſeueriſſimè reprehendunt Epiſcopos quoſdam, qui audebant extra caſum neceſſitatis Baptiſmum conferre in Epiphania, aut feſtis diebus Martyrum, & iubent, vt ſeruetur antiqua conſuetudo, vt ſolùm in Paſchate, & Pentecoſte, detur Baptiſmus. Eſſe item hanc antiquam, & vniuerſalem conſuetudinem, patet ex Catecheſibus Cyrilli, quę ideò in Quadrageſima habitæ ſunt, quia præparabant ad Baptiſmum in Paſchate celebrandum. Item ex Hieronymo in epiſtolà ad Pammachium, aduerſus errores Ioan. Hieroſolymitani, & ex illis verbis Auguſtini, libro de cura pro mortuis, cap.12. *Venit Paſcha, dedit nomen inter alios competentes.* Denique placuiſſe Deo hanc cæremoniam intelligi poteſt ex miraculo, quod narrat Paſchaſinus Epiſcopus in epiſtola ad S. Leonem, quæ habetur ante epiſtolam 64. S Leonis. Vbi dicit, in Sicilia ſuo tempore fuiſſe ſacrum fontem, in quadam perexigua Eccleſia, in quodam monte ſita, qui toto anno aridus manebat, & in ſola Paſchatis vigilia (quo tempore datur Baptiſmus) aquis redundabat hora baptizandi, cùm nulli canales, nullæ foueæ, nunquam aqua vicina conſpiceretur. Quod autem Illyricus obiicit ex Actis Apoſtolorum, qui non ſeruârunt hæc tempora in baptizando Paulo, Cornelio, & ſimilibus; ſoluitur ab Ambroſio, in cap.4. ad Epheſ. Vbi dicit, initio Eccleſiæ, vt populus Chriſtianus facilè propagaretur, conceſſum fuiſſe omnibus, vt omni tempore baptizarent: tamen paulò pòſt Eccleſiis conſtitutis, ordinem ſtatutum fuiſſe, vt ſolùm quidam, id eſt, presbyteri, & certis diebus baptizarent.

CAPVT

CAPVT XXVII.

De cæremoniis, quæ ſequuntur Baptiſmum.

CÆREMONIAE, quæ ſequuntur Baptiſmum, ſunt aliæ quinque. PRIMA videtur fuiſſe oſculum pacis, in ſignum, quòd baptizatus eſt frater noſter. Meminit huius cæremoniæ Cyprianus, lib. 3. ep. 8. ad Fidum: reſpondet enim quibuſdam, qui exiſtimabant non eſſe baptizandos infantes recens natos, & in argumentum adferebãt, quia oportet oſculum dari baptizato; omnes autem horrent infantem recens natum oſculari. Reſpondet autem Cyprianus, nihil eſſe cur horreat Chriſtianus oſculari eum, quem Deus ipſe creauit.

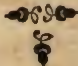
SECVNDA eſt, vnctio Chriſmatis in vertice; quæ quidem introducta videtur, quia nõ ſemper adeſt Epiſcopus, qui poſſit continuò dare poſt Baptiſmum Sacramentum Confirmationis. Ideò enim interim vngitur à presbytero baptizatus, non quidem in fronte, ſed in vertice, Chriſmate ab Epiſcopo conſecrato. Meminit huius cæremoniæ Damaſus in vita Sylueſtri. Innocentius I. epiſt. 1. cap. 3. Ambroſius, lib. 3. de Sacramẽtis, cap. 1. & Hieronymus in dialogo contra Luciferianos, vbi dicit, presbyteris non licere ſine Chriſmate baptizare. Vbi apertè loquitur de vnctione Chriſmatis, quæ datur à presbytero in vertice: nam ibidem paulò antè aſſeruit, Sacramentum Confirmationis non dari, niſi ab Epiſcopo.

TERTIA cæremonia eſt, cereus accenſus, qui datur baptizato in ſignum fidei, & gratiæ acceptæ, & quod ſit tranſlatus à poteſtate tenebrarum ad lumen, & ſortem Sanctorum. Meminit huius cæremoniæ Gregorius Nazianzenus in orat. in ſanct. lauacr. & Auguſtinus in Pſalm. 65. in illud: *Tranſiuimus per ignem & aquam.*

QVARTA eſt, veſtis candida, quam ferre ſolebant à Sabbatho ſancto, vſque ad Dominicam in Albis. Meminit huius Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia, cap. de Baptiſmo. Ambroſius, lib. de iis, qui myſt. init. cap. 7. & Auguſtinus, ſermon. 157. de tempore, qui eſt 1. in Octaua Paſchatis.

QVINTA cæremonia olim fuit, delibatio lactis, & mellis, ſeu vini, quæ tamen hoc tempore non eſt in vſu. Meminit huius cæremoniæ Tertullianus, libro 1. contra Marcionem, & Hiero-

Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, vbi dicit, id fieri conſueuiſſe in ſignum nouæ infantiæ in Chriſto. Vnde etiam in Miſſa Dominicæ in Albis legitur propter Neophytos illud ex epiſtola Petri: *Quaſi modò geniti infantes lac concupiſcite.* Sed hæc non videtur fuiſſe generalis, cùm tantùm in Occidente eam viguiſſe ſcribat Hieronymus, in caput 55. Iſaiæ, in illud: *Emite vinum, & lac.* Itaque non mirum, ſi prætermiſſa tandem fuit; ſicut etiam illa, cuius meminit Ambroſius, lib.3. de Sacramentis, cap.1. lauandi pedes Neophytis mox à Baptiſmo, particularis erat quarundam Eccleſiarum, & idcircò facilè exoleuit.

DE

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

LIBER VNICVS.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS sex Controuersiæ sunt. PRIMA, an sit verum, & proprium Sacramentum. SECVNDA, de materia. TERTIA, de forma. QVARTA, de effectu. QVINTA, de ministro. SEXTA, de cæremoniis. Ac, vt à PRIMA incipiamus, tres erunt primæ Controuersiæ partes. In PRIMA referemus errores de Confirmationis Sacramento. In SECVNDA confirmabimus veritatem. In TERTIA soluemus obiectiones.

CAPVT PRIMVM.

De erroribus, & mendaciis circa Sacramentum Confirmationis.

HÆRETICI HVIVS TEMPORIS FERE OMNES Confirmationem de numero Sacramentorum auferunt. Etsi enim anno M. D. XLVIII. in conuentu Lipsiensi, Theologi Lipsienses, & VVittenbergenses receperint septem Sacraméta, & nominatim Confirmationem, vt Sacramentum propriè dictum, & gratiam conferens; tamen non persiterunt in ea Confessione. Siquidem

dem omnes ferè eorum Doctores, & qui ante illud tempus, & qui postea scripserunt, Sacramentum Confirmationis reiiciunt.

Quia tamen negare non possunt, fuisse in veteri Ecclesia ritum aliquem, qui diceretur Confirmatio; finxerunt ipsi, ritum illum non fuisse quidem Sacramentum à Christo institutum, sed fuisse cæremoniam quandam vtiliter ab Ecclesia introductam: quam in sex capita distinguit Kemnitius in 2. parte Examinis, pag.320. Is enim accuratissimè omnium describit ordinem Lutheranæ Confirmationis. PRIMO dicit, paruulos in infantia baptizatos cùm perueniunt ad annos discretionis, debere institui in doctrina Catechismi, & vbi saltem principia didicerint, offerri debere Episcopo, qui coram Ecclesia admoneat puerum de suo Baptismo, quid acceperit, quid promiserit, &c. SECVNDO, debere ipsos paruulos publicè recitare confessionem fidei, & doctrinæ, quam didicerunt. TERTIO, debere interrogari de præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus, atque ad ea respondere. QVARTO, debere moneri, vt hac professione fidei ostendant, se dissentire ab omnibus ethnicis, hæreticis, fanaticis, & prophanis opinionibus. QVINTO, debere graui exhortatione admoneri, vt in pacto Baptismi, & fidei professione perseuerent, & proficiendo confirmentur. SEXTO, fieri debere publicam precationem pro illis pueris, vt Deus Spiritu suo sancto illos gubernare, & confirmare dignetur in hac fidei professione; & simul addi posse manus impositionem.

Hanc sententiam breuiter indicauit Lutherus in libro de Babyl. captiuit. cap. de Confirmatione. Nam, & negat esse verum Sacramentum; & addit posse recipi pro Ecclesiastica cæremonia, qualis est, consecratio aquæ, & aliarum rerum: non meminit autem Lutherus Catechismi, aut Examinis in ritu Confirmationis. Zvvinglius in lib. de vera, & falsa religione, cap. de aliis Sacramentis, negat Confirmationem esse Sacramentum; & addit fuisse ritum in Ecclesia institutum, ad examen puerorum, qui in infantia fuerant baptizati. Quod idem postea docuit Philippus in locis, cap. de Confirmatione; Caluinus lib.4. Instit. cap.19. §.4. Ioannes Brentius in Confessione VVittenberg. cap. de Confirmatione, & alij.

Non sunt autem ipsi primi, qui hoc Sacramentum reiecerunt. Nam Ioannes VViclefus in 4. lib. Trialogi, cap.14. etsi

non

non omninò videatur hoc Sacramentum respuere, tamē non vult posse probari ex Scripturis, & apertè reprehendit Catholicorum sententiam. Immò dicit, quibusdam videri à Diabolo introductam Episcoporum Confirmationem cum omnibus suis ritibus: nec reprehendit, sed potiùs indicat sibi placere sentētiam eiusmodi. In alio etiam libro, qui fortè iam non exstat, vnctionem Chrismatis apertè reiicit, vt Thomas VValdensis testatur, tomo 2. de Sacramentis, cap. 113. Ante VVicle-fum VValdenses hæretici idem hoc Sacramentū reiecerunt, teste Ænēa Syluio in historia Bohemica, cap. 35. & ante hos omnes Nouatiani, de quibus sic loquitur Theodoretus, lib. 3. hæret. fab. *Nouatiani pœnitentiam à suo conuentu arcent penitus, & iis, qui ab ipsis tinguntur, sacrum Chrisma non præbent. Quocirca eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ coniunguntur, benedicti patres vngi iusserunt.* Cur autem Nouatiani reiecerint hoc Sacramentum, caussa non fuit aliqua ratio conuincens aut Scripturę testimonium euidens: sed quia ipse Nouatianus (vt scribit ex Cornelio Papa Eusebius, li. 6. hist. c. 33.) in lecto decumbens baptizatus fuerit sine consuetis Ecclesię cæremoniis; nec postea adimpleri curauit, quæ omissa fuerant, nec signaculo Spiritus sancti confirmatus fuit. Ob quæ, cùm malè audiret apud omnes, hoc remedium excogitauit, vt negaret, Chrismate inungi oportere homines post Baptismum. Donatistas etiam contumeliosos fuisse in S. Chrisma scribit Optatus lib. 2. contra Parmenianum; sed non constat an Donatistæ oderint hoc Sacramentū absolutè, an tantùm, vt à Catholicis dabatur. Probabile tamen est eos hoc Sacramentum contempsisse, vt etiam Arianos, & alios multos hæreticos, qui cùm ad Ecclesiam veniebant, iubebantur sacro Chrismate inungi, vt infrà dicemus.

Sed ad hæreticos huius temporis redeamus. Doctrinam suam illi tam crassis mendaciis, tantaque impudentia conuiciorum, & blasphemiarum onerant, vt planè perspicuum fiat, eos, qui hoc Sacramentum oppugnant, recipere mali spiritus plenitudinem; sicut è contrario, qui illud reuerenter suscipiunt, sancti Spiritus plenitudinem consequuntur.

Ioannes Caluinus in Antidoto Concilij, sess. 7. can. 2. *Olei*, inquit, *qui faciat mentionem, nemo est ex veteribus; immò nec ex media illa ætate, quæ iam multis vitiis abundabat.* Hæc ille. ATQVI meminerunt olei plurimi veterum, immò etiam

k vetu-

vetustissimorum. TERTVLLIANVS lib.I. contra Marcionem, loquens de Sacramentis Christi: *Ille*, inquit, *neq; aquam Creatoris respuit, qua suos abluit, neque oleum, quo suos vngit.* Et AVGVSTINVS lib.5. contra Donatistas, cap.20. *Si ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur?* Deniq; adeò clarè, & sępe meminerunt Chrismatis Tertullianus, Cyprianus, & Cyrillus, vt Kemnitius hoc nomine istos Patres reiiciat, & per contemptum vocet Chrisma Cyrillium.

Idem Caluinus ibidem, can.3. Tridentinos Patręs, asinos & porcos vocat, cùm tamen modestissimus videri velit. Porrò in Instit.lib.4.cap.19.§.8. *Verbum*, inquit, *vnctorum est, nullam promissionē in Baptismo percepisse, qua in agonibus instruantur.* Hæc ille. ATQVI hoc nullus Catholicorum docet. Nam quod citat Caluinus ex epist.S. Melchiadis: *In Baptismo regeneramur ad vitam, in Confirmatione armamur ad pugnam,* referendum est ad proprios effectus horum Sacramentorum. Baptismus enim propriè ad vitam regenerat, quamuis gratia illa regenerationis, valeat etiam ad peccata vitanda: Confirmatio autem propriè datur ad augmentum roboris, & ad pugnandum pro fide.

Rursus §.10. aliud mendacium profert, cùm ait: *Nónne se Donatistas produnt, qui vim Sacramenti à ministri dignitate æstimant?* quia nimirum dicimus, Sacramentum Confirmationis non posse conferri ordinariè, nisi ab Episcopo. AT Caluinus non ignorabat, Donatistas de alia dignitate loqui consueuisse, nimirum de dignitate probitatis, & innocentię, non de dignitate ministerij Ecclesiastici. Alioqui etiam Caluinus Donatista esset, cùm velit Baptismum non posse tribui à laico, neq; à fœmina, sed solùm à publico Ecclesiæ ministro. Igitur contra mentem, & conscientiam suam loquutus est, ac proinde mentitus.

Ibidem de S. MELCHIADE Papa, & Martyre, cuius verba proximè citauerat, ita loquitur: *Os sacrilegum, túne pinguedinem fœtore duntaxat anhelitus tui inquinatam, & verborum murmure incantatam, audes Christi Sacramento opponere, & conferre cum aqua verbo Dei sanctificata? At parum hoc ipsum*

ipsum erat tuæ improbitati, nisi etiam præferres. Hæc sunt sancta Sedis responsa; hæc Apostolici tripodis oracula. Hæc ille. Poterátne Caluinus impudentius blasphemare in sanctissimum virū? poterátne manifestius confiteri, nihil sibi esse commune cum antiqua Ecclesia? Siquidem S. Melchiadi omnis Ecclesia, quæ tunc erat, communicauit; ac de eo sic loquitur AVGVSTINVS, in epist. 162. *Qualis,* inquit, *ipsius B. Melchiadis vltima, & prolata sententia, quàm innocens, quàm integra, quàm prouida, atque pacifica?* Et infrà: *O virum optimum, ô filium Christianæ pacis, ô patrem Christianæ plebis.*

Denique §. 11. profert aliud mendacium Caluinus: *Ecce,* inquit, *præterita aqua, & nullo numero habita, vnum oleum in Baptismo magnifaciunt.* Hæc ille. Confinxit autem hoc mendacium, occasione accepta ex verbis Magistri Sententiarum, perperam expositis. Nam Magister lib. 4. dist. 7. cap. 2. dicit, Sacramentum Confirmationis esse nobilius Sacramento Baptismi aliquo modo, ratione videlicet ministri, à quo datur, & ratione membri, in quo perficitur; nam Confirmatio non potest perfici, nisi in fronte nobilissimo omnium membrorum. Hæc ita accepit Caluinus, quasi Magister contulerit vnctionem Confirmationis, quę fit in fronte, cum vnctione Baptismi, quæ fit in vertice; & proinde Sacramentum Baptismi non constituerit in aqua, sed in solo oleo. AT noluit intelligere Caluinus verba Magistri; ille enim confert vnctionem Confirmationis, non cum vnctione Baptismi, sed cum ipso Baptismo, qui ex aqua, non ex oleo conficitur. Confert enim inter se Sacramenta, non est autem Sacramentum vnctio in Baptismate, sed aspersio aquæ. AT, inquit Caluinus, aspersio aquæ fit etiam in fronte. RESPONDEO, hoc interesse inter Baptismum & Confirmationem, quod Confirmatio non perficitur, nisi in fronte; aspersio autem aquæ Baptismi, potest fieri in fronte, sed potest fieri etiam extra frontem; immò nunc ordinariè cùm baptizantur infantes, solùm vertici ipsorum infunditur aqua. Vt etiam Confirmatio à solo Episcopo datur; Baptismus ab Episcopo dari potest, sed dari etiam potest à Presbytero: & idcircò tam ratione ministri: quàm ratione subiecti præstat Confirmatio Baptismo, vt rectè dicit Magister. Quare sine vlla caussa mentitur Caluinus, Catholicos nullo numero habere aquam Baptismi.

Ibidem Caluinus dicit, se ne vnius quidem stercoris facere oleum, siue in Baptismo, siue in Confirmatione. ATQVI de vtroque oleo, omnes Sancti, & antiqui Patres honorificentissimè semper loquuti sunt, vt suprà ostendimus in disputatione de cęremoniis Baptismi, & infrà ostendemus, cùm agemus de materia Confirmationis.

Iam verò Martinus Kemnitius multa similiter habet, & mendacia, & conuicia; sed vno tantùm loco ero contentus. Igitur in 2. parte Examinis, pag. 298. tria simul mendacia conglutinat. PRIMVM est, quòd vnctio Chrismatis ex schola Montani prodierit. SECVNDVM, quòd Tertullianus, & Cyprianus in hac re Montanistæ fuerint. TERTIVM, quòd Hieronymus hanc sententiam refutet in dialogo contra Luciferianos.

At nullus vnquam auctor prodidit hanc fuisse hæresim Montani. Scribunt de erroribus Montani, Tertullianus de præscript. Epiphanius hær. 48. Eusebius lib. 4. hist. cap. 14. Clemens Alexandrinus strom. 4. Philastrius in Catalogo. Hieronymus in epist. ad Marcellam de erroribus Montani. Augustinus hæres. 26. Theodoretus lib. 3. de fabulis hæret. Damascenus in libro de centum hęresib. in nullo autem horum, vllum est verbum de hac re. Sed colligit Kemnitius, vt est solers, hunc fuisse errorem Montani, licet nemo id scripserit, quia Tertullianus fuit Montanista: & ipse est, qui scribit, Spiritũ sanctum dari baptizatis per Chrismatis vnctionem. At non omnia, quę Tertullianus scribit, ad Montani errores pertinent, licet ille in vltima ætate Montanista fuerit. Alioqui Montanistarum hæreses erunt, Christum esse Filium Dei, Baptismum in aqua celebrandum, Eucharistiam in pane & vino; & alia id genus multa, quæ Tertullianus scribit.

Deinde quanta est impudentia, S. Cyprianum Martyrem celeberrimum Montanistam hæreticum facere? Quid, quòd ipse Kemnitius in hac ipsa re sibi non constat? nam pag. 317. dicit, hunc errorem confictum ab antiquissimis Patribus, Tertulliano, Cornelio, & Cypriano. At si isti confinxerunt; non ergo à Montano id acceperunt.

Denique, quòd S. Hieronymus hunc errorem refellat in Dialogo contra Luciferianos, crassissimum est mendacium. Nã in eo Dialogo solùm explicat S. Hieronymus, quomodo dari dicatur Spiritus sanctus per manus impositionem, cùm etiam antè in Baptismo datus sit: sed neque Montanum, ac

Tertul-

Tertullianum, neque sanctos Episcopos Cornelium, & Cyprianum nominat; tantùm abest, vt eos refellat, vt mentitur Kemnitius. Neq; ex eo, quod Hieronymus dicit, in Baptismo dari Spiritum sanctum, sequitur refutari sententiam Tertulliani, & Cypriani, qui dicunt dari in Confirmatione: alioqui Hieronymus refutasset etiam Lucam, qui ait, Actor.8. *Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini* IESV. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* At nullos refutat Hieronymus: nō enim negant Lucas, & alij, in Baptismo dari Spiritum sanctum, nisi in illa plenitudine, qua datur in Confirmatione.

CAPVT SECVNDVM.

Probatur ex Scriptura Sacramentum Confirmationis.

QVINQVE argumentis probandum est, Confirmationem esse Sacramentum verè, ac propriè dictū, vt Concilium Tridentinum docet, sess.7.can.1.de Confirmatione. PRIMO, ex Scripturis. SECVNDO, ex traditione, & testimoniis summorum Pontificum. TERTIO, ex testimoniis Conciliorū. QVARTO, ex testimoniis Patrum Græcorum. QVINTO, ex testimoniis Latinorum.

Quod ad PRIMVM attinet: Tria requiruntur ad essentiam Sacramenti Christiani propriè dicti. PRIMO, promissio gratiæ. SECVNDO, signum sensibile cum verbo, quod sit medium, seu organum, quo applicetur promissio. TERTIO, mandatum diuinum, quo id iubeatur ministrari. Hæc tria postulant sibi ostēdi ex Scripturis in quæstione de Confirmatione, Caluinus lib.4.Instit.cap.19.§.5.& Kemnitius in 2.part.Examinis, pag.276. *In hac quæstione*, inquit Kemnitius, *quæ sint illa media, per quæ credendum sit Spiritum sanctum velle efficacem esse; ante omnia petimus ex verbo Dei nobis monstrari, expressum mandatum, & promissionem diuinam: quando enim illa habemus, tunc scimus mediis illis, vtpotè diuinitus institutis, reuerenter esse vtendum: scimus etiam quid illis tribuendum sit.* Hæc ille. Itaq; nihil aliud requirunt; & meritò: nam ad hęc reuocantur omnia; & omnium consensu Sacramentum est propriè dictum, vbi hæc tria inueniuntur.

Ac promissio quidem, & certè amplissima habetur, Ioan. 14. vbi Dominus promittit Spiritum paracletum, qui consoletur in omnibus aduersis. Item cap.15. vbi promittit eundem Spiritum sanctum, qui faciat discipulos fortes, atque intrepidos in testificatione veritatis: Et cap.16. vt arguat mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio, id est, qui det robur Apostolis ad arguendam infidelitatem hominum, & testificandam Christi iustitiam, & annunciandum Principem huius mundi iam esse iudicatum. Item Luc. vlt. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Deniq; Actor.1. *Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes, &c.* Hanc certè diuinam esse promissionem, & in Scripturis haberi, & ea promitti hominibus iam baptizatis, & iustis gratiam ampliorem Spiritus sancti, qua fiant fortes in confessione fidei, nullo modo negari potest.

Iam verò medium, seu organum, seu signum sensibile constans ex rebus, & verbis, quibus applicetur illa promissio, fuit manus impositio cum oratione. Nam Apostoli quidem singulari miraculo, & beneficio receperunt illam gratiam promissam sine vllo medio, seu Sacramento in die Pentecostes, vt notum est ex Act.2. At verò ceteri recipiebant illam eandem gratiam ministerio Apostolorum per illud medium, vt patet Actor.8. *Tunc imponebant manum super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*; & antea dixerat illos venisse, vt orarent. Idem habetur Act.19. Et quod hoc medium sit medium, quo applicatur promissio facta de mittendo Spiritu sancto, patet ex effectu: nam cuicunq; baptizato Apostoli manus imponebant, veniebat super eum Spiritus sanctus. Deniq; quod istud donum, quod dabatur tunc omnibus baptizatis per manus impositionem, fuerit illud ipsum, quod promissum fuit Apostolis, patet ex testimonio S.Petri, qui Act.2. concionabatur populo, & promittebat idem donum, quod ipse acceperat, si crederent, & baptizarentur: & allegabat Ioëlem, qui prædixerat donum illud effundendum, non super Apostolos tantùm, sed super omnem carnem. Idem etiam Petrus Act.11. testabatur, Cornelium, & eius comites accepisse idem donum, quod acceperunt Apostoli in Pentecoste: *Nihil,* inquit, *discreuit inter nos & illos,* & tamen Scriptura nusquam meminit alterius medij, seu signi sensibilis, quo daretur donum illud, nisi manus impositionis cum oratione.

Restat

Restat mandatum. Sed pro mandato damus illis mandati exequutionem. Nunquam enim Apostoli ita ordinariè, & securè imposuissent omnibus baptizatis manus, vt veniret super eos Spiritus sanctus, nisi Dominus hoc eis mandasset. Quemadmodũ etiam hîc in terris cum famulus aliquid agit, quod non potest nisi iussu Domini, & non est stultus; omnes intelligunt, eum habere mandatum, etiamsi is non dicat se habere mandatum; vt si lictores capiant magnum aliquem virum in medio foro, aut si viatores indicant senatoribus tali die habendum senatum, &c. Fuisse autem ritum illum ordinarium, & communem omnibus baptizatis, patet ex cap. 8. & 19. Actor. & ex epistola ad Hebr. cap. 6. Itaque ipse etiam Caluinus cùm lib. 4. Institut. cap. 19. §. 5. postulasset mandatum sibi ostendi, respondet ipse sibi nomine Catholicorum, §. 6. *Tuentur*, inquit, *se quidem Apostolorum exemplo, quos nihil temerè fecisse existimant*; ac responsionem admittens, ait: *Id sanè rectè; nec à nobis reprehenderentur, si se Apostolorum imitatores ostenderent, &c.*

Nunc videndum est, quid ad hoc argumentũ respondeant aduersarij. PRIMA solutio est Caluini loco citato; quòd illa manus impositio non fuerit Sacramentum, sed quædam oblatio baptizatorum Deo: solebant enim per manus impositionem offerre Deo, quos baptizauerant.

At hæc solutio facilè refellitur. Nam INPRIMIS id Caluinus tantùm dicit, sed nec probat, nec potest probare vllo testimonio, nisi sua ipsius auctoritate. Sic enim ait: *Huic manus impositioni non altius subesse mysterium cogito, sed huiusmodi cæremoniam ab illis adhibitam interpretor, vt ipso gestu significarent se Deo commẽdare, & velut offerre eum, cui manus imponebant.* DEINDE Scriptura dicit, quòd ad illam manus impositionem, sequebatur continuò effusio doni mirabilis; immò etiam asserit Scriptura, per illam impositionem manuum datum Spiritum sanctum, Act. 8. sicut dicit Tit. 3. per lauacrum regenerationis saluos nos fieri. Vt igitur lauacrum non est simplex oblatio, sed mysterium conferens gratiam; ita etiam impositio manuum. PRAETEREA offerre Deo baptizatum, non est aliquid maius, quàm baptizare, præsertim secundum Caluinum, qui dicit nihil subesse mysterij in hac cæremonia: ergo poterant offerre illi ipsi, qui baptizauerant. At Scriptura contrarium docet. Nam Act. 8. Philippus baptizat,

& tamen non poteſt imponere manus, ſed veniunt ad hoc faciendum Petrus & Ioannes. Et Act.19. Paulo præſente baptizantur duodecim viri, & non exprimitur à quo, quia quilibet poterat id facere: at baptizatis Paulus ipſe manus imponit. DENIQVE quid opus erat noua oblatione, cùm hoc ipſo, quòd quis baptizatur, offerat ſe Deo, eiusque legibus, & obſequio ſe ſubiiciat?

SECVNDA ſolutio eſt eiuſdem Caluini ibidem, & Brentij in Confeſs. VVittenberg. cap. de Confirmatione, qui dicunt, Deum initio naſcentis Eccleſiæ per manus Apoſtolorum dediſſe fidelibus dona quædã viſibilia Spiritus ſancti, vt donum linguarum, donum miraculorum, & ſimilia; ex quo ſequitur illam impoſitionem manuum non fuiſſe Sacramentum, quia non dabat gratiam iuſtificationis. Et confirmant ex ſimilibus; nam vmbra Petri curabantur homines, Actorum 5. & per ſudarium Pauli Actor.19. & tamen non facimus inde Sacramenta.

SED hæc etiam ſolutio facilè reiici poteſt. Nam quod dicunt, illam impoſitionem manuum non dediſſe niſi dona quædam loquendi linguis, & miraculorum; falſum eſt. Nam inprimis dona illa gratis data non dicuntur in Scriptura ſimpliciter Spiritus ſanctus, nec dicitur Spiritus ſanctus habitare in eo, in quo non ſunt niſi illa dona; quin potius è contrario Spiritus ſanctus effugiet fictum, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Sapien.1. dona autem illa gratis data, etiam in peccatoribus interdum inueniuntur; vt patet Matth.7. At per manus impoſitionem Apoſtolorum dabatur ipſe Spiritus ſanctus Actor.8. & 19. non igitur ſolùm dona illa gratis data. SECVNDO. Id dabatur per manus impoſitionem, quod promiſerat Dominus Ioannis 14. 15. 16. & Lucæ vltimo, vt ſuprà oſtendimus. At quod promiſit Dominus, non erat donum linguarum, aut curationum (id enim fuit additamentum quoddam) ſed gratia roborans, & confirmans in fide. TERTIO. Dona illa non erant communia omnibus, vt patet ex Rom.12. & 1.Corinth.12. *Nunquid omnes prophetant? nunquid omnes loquuntur linguis?* At Spiritus ſanctus per manus impoſitionem dabatur omnibus, vt apertè colligitur ex locis notatis Actorum 8. & 19. QVARTO. Apoſtolus Hebr.6. numerat impoſitionem manus cum Baptiſmo, cum fide, cum pœnitentia, cum aliis rebus, quę pertinent ad ſalutem; immò

etiam

etiam ad fundamenta religionis, vt ibidem Apostolus dicit. At certè loqui linguis, & prophetare, non pertinet ad salutem, multò minùs ad fundamenta religionis. QVINTO. Si nihil aliud conferebat Spiritus sanctus datus per manus impositionem, nisi dona illa miraculorum; certè nũquam Apostoli primarij Petrus, & Ioannes ex Hierusalem in Samariam descendissent, vt manus imponerent. Nam satis multa miracula operabatur Philippus in Samaria, vt non essent ibi necessarij alij, qui miracula facerent. SEXTO. Idem ostendunt exempla, quæ aduersarij proferunt de vmbra Petri, & sudario Pauli; nusquam enim legimus per ea instrumenta datum esse Spiritum sanctum, sed solùm temporalem sanitatem.

TERTIA solutio est ea, quam attingit quidem loco citato Caluinus, sed latius eam persequitur Kemnitius, pag. 290. In Apostolis priuilegium singulare fuit, vt Spiritum sanctum darent per manus impositionem: habuerunt enim illi peculiare mandatum, & promissionem de hac re. At nos non habemus eiusmodi mandatum, & promissionem; igitur temerè imitari conamur. Confirmatur argumentum ex euentu. Nam ad eorum manus impositionem sequebatur effectus; ad nostram nihil sequitur; etiamsi enim quis millies manum imponat, non descendunt linguæ igneæ. Cessauit igitur donum illud: proinde ociosa, & inanis cæremonia remansit.

HAEC quoque solutio facilè reiici potest. Nam INPRIMIS non ostendent aduersarij, vbi mandauerit Dominus Apostolis, vt manus imponerent ad Spiritum sanctum recipiẽdum. Legimus quidem Marci vlt. *Super agros manus imponent, & bene habebunt*; sed illa dicuntur omnibus fidelibus, non autem solis Apostolis: *Signa*, inquit, *eos qui crediderint, hac sequentur, &c.* & præterea ista est impositio manus ad morbos pellendos, non ad Spiritum aduocandum. Legimus item Ananiam Actor. 9. accepisse mandatum, vt Paulo manus imponeret; quem locum perperam Caluinus exponit de manus impositione, de qua nunc agimus, cùm in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 7. can. 3. de Confirmatione, tùm in Institut. lib. 4. cap. 19. §. 10. Sed is locus nihil facit ad rem. Nam illa impositio manus fuit curatiua ad depellendam cæcitatem corporalem, non ad dandum Spiritum sanctum: vnde

etiam ante Baptismum facta est. SECVNDO, neq; ostendent Apostolis vsquam factam esse promissionem, vt cui manus imponerent, daretur Spiritus sanctus. Promisit quidem Apostolis Dominus Spiritum sanctum, quem & acceperũt in die Pentecostes: at vt ipsi aliis darent, nusquam legimus; & tamẽ dabant, & quidem ordinariè. Non igitur requirebatur peculiaris promissio. TERTIO, promissio generalis est nõ solis Apostolis, sed toti Ecclesiæ facta; igitur, & cæremonia, qua applicatur promissio, generalis esse debet, & ꝑpetua. Probatur antecedens. Nam etiamsi Dominus Apostolos alloquebatur, cùm promittebat Spiritum sanctum, tamen in eis Ecclesiam totam alloquebatur, vt ait S.Leo, serm.9. de Quadragesima: *Tota*, inquit, *Ecclesia salutare suum in iis qui aderãt, vniuersaliter audiebat.* Vnde etiã Dominus ait Matth. vlt. *Vobiscũ sum omnibus diebus, vsq; ad mundi consummationem.* Vbi alloquitur eos, qui erant omnes morituri intra centum annos, & tamen dicit se cum eis semper futurum, quia nimirũ, & ipsi semper erunt in posteris suis. Item ex eo, quod ait Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem;* quod certè ad alios etiam pertinet, qui Apostoli non erant. Vnde beatus Petrus, qui eas promissiones rectissimè intelligebat Act.3. omnibus pollicebatur Spiritum sanctum, si crederent, & baptizarentur; & allegabat vaticinium Ioëlis: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.* ACCEDIT etiam ratio euidẽs. Nam caussa, cur Deus promisit, & dedit Spiritum sanctum, non minus locum habet in nobis, quàm in Apostolis; siquidẽ omni tempore egent fideles virtute Spiritus sancti ad resistendum in persequutione & confitenda fide. Neque Dominus prouidere potuit, aut voluit Ecclesię suæ ad annos decem, aut viginti, & non perpetuò, quando illa auxilio indiget.

SED respondet Kemnitius, promissionem quidem esse generalem, sed organum, quo illa applicatur, non esse iam impositionem manus, sed alia instrumenta, nimirum Baptismũ, & Eucharistiam. ATQVI hoc est temerè, & pro arbitrio, immò etiam contra verbum Dei fingere organa, quibus applicẽtur diuinæ promissiones. Nam si Baptismus, & Eucharistia applicant promissionem prædictam, cur Apostoli vtebantur manus impositione? deerant fortasse illis Baptismus, & Eucharistia? DEINDE Apostoli ante Christi passionẽ baptizati fuerant, & Eucharistiam sumpserãt, & tamen post illa omnia promit-

promittitur eis Spiritus sanctus. Non igitur acceperant hoc donum, nimirum in ea plenitudine, quę danda erat in Sacramento Confirmationis, per Baptismum, & Eucharistiam. PRAETEREA Act. 8. Samaritani baptizati erant, & tamẽ Lucas disertis verbis dicit, Spiritum non venisse in quẽquam illorum, nisi post manus impositionẽ Apostolorum. DENIQVE cùm ipsa Scriptura tam apertè doceat, medium ad recipiendum hoc donum esse manus impositionem; quanta temeritas est hoc medium reiicere, & alia confingere?

AT, inquiunt, cessauit effectus ille, qui sequebatur ad impositionem manus. RESPONDEO; Cessauit quoad visibilia symbola, non quoad inuisibilem gratiam. Nam posse dari etiam inuisibiliter Spiritum sanctum, constat ex facto Domini, Ioan. 20. vbi insufflauit, & dixit: *Accipite Spiritum sanctũ;* debuisse autem dari semper, saltem inuisibiliter, paulò antè probatum est. Fuit autem caussa rationabilis, quare tunc daretur visibiliter, nunc solùm inuisibiliter; quia initio Ecclesiæ ad fidem plantandam, & nutriendam, eiusmodi miracula necessaria erant. Vnde AVGVSTINVS, lib. 3. de Baptismo, cap. 16. *Neq; enim temporalibus,* inquit, *& sensibilibus miraculis attestantibus, per manus impositionem, modò datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc exspectat, vt ij, quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repentè incipiant loqui linguis? Sed inuisibiliter, et latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inspirari.* Deniq; idem patet ex similibus. Nam initio Ecclesiæ, qui credebant, operabantur miracula iuxta illud Marci vltimo: *Signa, eos, qui crediderint, hæc sequentur; super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Nunc cessauit iste effectus fidei. Nec tamẽ est fides otiosa, & inanis, quia habet effectum suum principalem, qui est viuificare: *Iustus enim ex fide viuit,* Hebr. 10. Vide Gregorium in homilia Euangelij Ascensionis. Pari ratione in principio Ecclesiæ puniebãtur peccatores visibilibus pœnis, vt patet de Anania, & Sapphira, Act. 5. de Elima Mago Act. 13. de iis, qui indignè communicabant, 1. Corinth. 11. At num hoc tempore, quia non puniuntur ista peccata visibilibus pœnis, ideò impunita manebunt; & non saltem inuisibiliter punientur, & hîc, & in alia vita? Ita igitur & in bonis.

QVARTA solutio est Kemnitij, pag. 291. totum locum Actor. 8. & 19. nihil pro nobis facere, cùm nos impositionem manus reiecerimus, & in eius locum vnctionem Chrismatis subiecerimus.

Hæc solutio nulla est. Nam vt omittam, quæ infrà de Chrismate dicenda sunt, falsum est reiectam esse manus impositionem. Bis enim Episcopus manus imponit confirmandis, vt ex Pontificali Romano intelligi potest, semel cùm super eos manus extendit, atque orat: & rursum cùm signat in fronte, atque vngit; ipsa enim vnctio, & signatio cùm manu fiat, manus impositio rectissimè dicitur, vt docet Hugo lib. 2. de Sacramentis, pag. 7. cap. 2. Vnde etiam Marc. 7. cùm postulassent quidam, vt Dominus manus imponeret lunatico; ille id fecit, nam digito tetigit linguam, & aures eius.

CAPVT TERTIVM.

Probatur veritas testimoniis summorum Pontificum.

NVNC secundò probanda est veritas ex veterum, & sanctorum Pontificum responsis. Adferemus autem testimonia, quæ non quidem disertis verbis affirment, Confirmationem esse Sacramentum (id enim neque necessarium est, & facilè posset detorqueri ad significationem Sacraméti largo modo accepti) sed testimonia adferemus, quæ rem ipsam demonstrent; id est, cæremoniam dantem gratiam, & à Baptismo distinctam.

PRIMVS igitur sit S. CLEMENS Romanus in epistol. 4. *Omnibus*, inquit, *festinandum est sine mora renasci, et demum consignari ab Episcopo, & septiformem Spiritus sancti gratiã recipere.* Et infra, caussam reddit, quia non potest aliquis sine eo Sacramento esse perfectus Christianus. Vide eundem lib. 3. constit. cap. 10. 16. & 17. & lib. 7. cap. 44.

SECVNDVS sit S. VRBANVS in epistola sua decretali: *Omnes*, inquit, *fideles per manuum impositionem Episcoporũ Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.*

TERTIVS sit S. CORNELIVS Papa & Martyr, in epistola ad Fabianum Antiochenũ apud Eusebium lib. 6. hist. cap. 33.

Non

Non fuit, inquit, *signaculo Chrismatis consummatus, vnde nec Spiritum sanctum potuit promereri.*

QVARTVS sit MELCHIADES Papa & Martyr, in epist. ad Episcopos Hispaniæ: interrogatus, vtrum maius Sacramentum esset Baptismus, an Confirmatio; respondit his verbis: *Scitote vtrumq; magnum esse Sacramentum.* & addit, Confirmationem in eo præstare Baptismo, quòd solùm à summis sacerdotibus, id est, Episcopis confertur. Vbi apertissimè docet, Confirmationem esse Sacramentum verè, & propriè dictum; quia confert cum Baptismo, & aliquo modo etiam Baptismo anteponit: Baptismum autem omnes fatentur Sacramentum esse verè, ac propriè dictum.

QVINTVS sit S. EVSEBIVS Papa in epist. 3. *Manus*, inquit, *impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus.* Et probat ex Actis Apostolorum.

SEXTVS sit S. INNOCENTIVS I. in epist. 1. ad Decētium, cap. 3. *Presbyteris*, inquit, *Chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum sanctum Paracletum.* & adducit exemplnm Apostolorum Act. 8. Vbi Innocentius apertè distinguit Episcopalem Confirmationem, qua tradi dicit Spiritum sanctum, ac proinde Sacramentum esse, ab vnctione, quæ fit in Baptismo, quæ non est Sacramentum, sed quid Sacramētale; & præterea ab Apostolorum doctrina hoc descendere.

SEPTIMVS sit S. DAMASVS in epist. 4.

OCTAVVS sit S. LEO epist. 86. aliàs 88.

NONVS sit S. IOANNES III. in epist. ad Episcopos Germaniæ. Hi tres Pontifices declarârunt non licere Chorepiscopis, sed solis Episcopis dare Spiritum sanctum per manus impositionem, & vnctionem Chrismatis in fronte. Ac Ioannes III. citat Damasum, & Leonem, & caussam reddit, cur tam ipse, quàm illi ita declarauerint; quia in Actis cap. 8. soli Apostoli dabant Spiritum sanctum per manus impositionē: vbi videmus eos loqui de illa cæremonia, quæ Apostolis fuit in vsu.

DECIMVS sit S. GREGORIVS, qui lib. 3. epist. 9. monet, ne presbyteri signare audeant Chrismate baptizatos in fronte, cùm ad Episcopi munus id pertineat. Et in cap. 1. Cantic. in illud: *In vineis Engaddi*, inquit, *balsamum nascitur, quod cum*

oleo

oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur. ADDE etiam Innocentium III. cap. Cùm venisset, extra de sacra vnctione.

CAPVT QVARTVM.
Idem probatur ex Conciliis.

PRIMVM est ELIBERTINVM Concilium antiquissimum can. 38. Postquam enim dixerat posse laicum in necessitate baptizare, addit: *Si superuixerit, ad Episcopum eum perducat, vt per manus impositionem perfici possit.* Idem etiam infrà canone 77. iubet Diacono, si quos baptizauerit.

SECVNDVM est Concilium ARELATENSE I. tempore S. Syluestri celebratum, quod can. 8. iubet hæreticis ad Ecclesiã redeuntibus, si baptizati fuerint in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, non iterum tradi Baptismum, sed manus ab Episcopo imponi, vt accipiant Spiritũ sanctũ: quia nimirum hęretici illi Baptismũ dare solebant, sed non Confirmationẽ.

TERTIVM est ARELATENSE II. sub eodem Syluestro, quod idem statuit, can. 17. nisi quod exprimit etiam Chrisma cum manus impositione.

QVARTVM sit LAODICENVM etiam antiquissimum, vbi can. 7. iubentur Nouatiani sancto Chrismate inungi; & can. 48. *Oportet*, inquit, *baptizatos sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri.*

QVINTVM sit AVRELIANENSE Concilium apud Gratianum de consecr. dist. 5. can. Vt ieiuni: *Vt ieiuni*, inquit, *ad Confirmationẽ veniant perfectæ ætatis, vt moneãtur cõfessionẽ prius facere, vt mundi donũ Spiritus sancti valeãt accipere.*

SEXTVM sit MELDENSE Concilium apud eundem Gratianũ eadem dist. can. Vt Episcopi: *Vt Episcopi*, inquit, *nõ nisi ieiuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.*

SEPTIMVM sit Conciliũ II. HISPALENSE, can. 7. vbi idẽ repetitur quod suprà ex Leone I. citauimus.

OCTAVVM sit Conciliũ, quod celebrauit S. Bonifacius Episcopus, & Martyr, quod exstat in vita ipsius in tomo 3. Surij, vbi statutũ est, vt Episcopi circũirent diœceses Confirmando.

His accedant Concilia tria Generalia, VI. Synodus, can. 7. Florentinum, in instruct. Armenorum, & Trident. sess. 7. can. 1. de Confirmatione.

CAPVT QVINTVM.

Idem probatur ex Patribus Græcis.

PRIMVS ex Patribus Græcis sit DIONYSIVS Areopagita. Is de Ecclesiast. hierar. cap.2.part.2. sic habet: *Baptizatum indutum alba veste ad Pontificem ducunt; ille diuino, ac deifico prorsus vnguento virum signat.* & par.3. *Perficiens illa vnctio facit perfectum,* & cap.4.par.3. *Sed et ipsis, qui sacratissimo regenerationis mysterio consecrantur, aduentum Spiritus sancti cõsummans vnguenti inunctio elargitur.* Hic vides cæremoniam, & eius effectum, ac proinde Sacramenti propriè dicti rationem.

SECVNDO loco prodeat CLEMENS Alexãdrinus, qui teste Eusebio lib.3.hist.cap.17. secundũ versionẽ Christophorsoni, refert historiã iuuenis cuiusdã à S.Ioanne Apostolo cõmendati curæ, ac diligentiæ Episcopi nuper creati, ac inter alia sic loquitur: *Qui* (Episcopus) *eum Baptismi Sacramẽto illuminauit, postea vero sigillo Domini tanquam perfecta, & tuta eius animi custodia obsignauit.* Vbi apertè loquitur de Sacramẽto Confirmationis, quod est sigillum Dominicum in fronte impressum, & custodiam præbens per gratiam quam confert.

III. IVSTINVS q.137. Orthodoxorum, scribit peractis mysteriis Baptismi, consignari fideles sacro vnguento.

IV. ORIGENES homil.8. in Leuiticum prope finem: *Sic ergo*, inquit, *cõuersis à peccato purificatio quidem per illa omnia datur, quæ superiùs diximus: donum autem gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur, vt non solùm purgationem consequi possit is, qui conuertitur à peccato, sed & Spiritu sancto repleri.* Et homil.9. vltra medium: *Omnes*, inquit, *quicunque vnguento sacri Chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut & Petrus ad omnem Ecclesiam dicit; Vos autem genus electum, regale sacerdotium.*

V. CYRILLVS Hierosolymitanus ex quinq; catechesibus mystagogicis, 1.& 2. scripsit de Baptismo, 3. de Sacramẽto Cõfirmationis, 4.& 5. de Eucharistia, quæ sunt tria Sacramenta, quæ eodem die percipiuntur à Neophytis. Vnde apparet Cyrillum non tantùm habuisse Confirmationem pro Sacramento, sed etiam pro Sacramento propriissimè dicto, quandoquidem illud in numero ponit cum Baptismo, & Eucharistia. Præterea Catechesi 3. iam citata, sic loquitur: *Quemadmodum*

modum panis Eucharistiæ post sancti Spiritus inuocationē non amplius est panis communis, sed est corpus Christi; sic & sanctum hoc vnguentum, non amplius est vnguentum nudū, postquam iam consecratū est, sed est Chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet, quo frons, & alij sensus tui symbolicè inunguntur, & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima verò sancto ac viuifico Spiritu sanctificatur. NOTA ad hunc locum. PRIMO, conferri hic etiam Chrisma cum Eucharistia; quod est argumentum vtrumque esse æquè propriè Sacramentum. SECVNDO nota, vnguentum consecratum vim habere sanctificandi, quod est proprium verorum Sacramentorum, quæ sunt instrumenta sanctificationis. TERTIO, non solùm vim habere sanctificandi, sed etiam reipsa verè animam sancto Spiritu sanctificari, cùm frons Chrismate perungitur. QVARTO nota, hunc auctorem cautè loquutum, cùm ait, panem Eucharistiæ post consecrationem esse corpus Christi; vnguentum autem post consecrationem non dixit esse Spiritum sanctum, ne putaremus à Cyrillo fingi similem transubstantiationem vnguenti, qualis fit in pane: sed dixit, non esse nudum vnguentum, sed Chrisma Christi habens energiam sanctificandi à Spiritu sancto.

Idem Cyrillus ibidem docet, quemadmodū Christus primò Baptismum accepit; secundò descendit in eum columba; tertiò excepit eum tentatio: ita nobiscum etiam fieri, qui primò baptizamur, deinde per Chrisma recipimus Spiritū sanctum, & sic tandem ad prælium descendimus cum Diabolo. Ibidem etiam dicit, Christianū propriè denominari à Chrismate. Cùm enim Christianus dicatur quasi vnctus, non videtur dignus hoc nomine, qui non est vnctus hoc vnguēto, quo Christiani perficiuntur. Denique ibidem etiam rectè dicit, Ioannem in sua epist. 1. cap. 2. cùm ait: *Et vos vnctionem, quam accepistis ab eo, in vobis maneat, & vnctio docebit vos de omnibus.* ad hoc sanctum Chrisma allusisse per quod datur Spiritus sanctus, qui docet nos de omnibus.

VI. GREGORIVS Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum: *At si tu,* inquit, *per Baptismum te ipsum obfirmaueris, ac præclarissimo, & firmissimo auxilio tibi in futurum caueris, animum scilicet, & corpus vnctione, & Spiritu consignans, quemadmodum olim Israël nocturno illo, primigenosq́;* *tuente*

tuente cruore; quid tibi accidet? & quod tibi præsidium comparatum erit? audi Salomonis parœmias; Si sederis, ait, intrepidus eris; si dormieris, suauis erit somnus tuus.

VII. AMPHILOCHIVS in vita S.Basilij, si tamen is est verus auctor eius libri: *Baptizauit*, inquit, *Maximinus Episcopus Basilium, & Eubulũ, & vestiuit albis, atq; vngens eos sancto Chrismate, tradidit eis viuificam communionem.*

VIII. THEODORETVS in comment. 1. cap. Cantic. *Qui initiantur Baptismo post Satanæ abnegationem, & confessionem fidei, veluti signo, ac nota regia spiritualis vnguẽti Chrismate inuncti, sub ea visibili vnguenti specie inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam percipiunt.*

IX. Ioannes DAMASCENVS lib.4. de fide, cap.10. *Oleum*, inquit, *in Baptismate assumitur, vnctionẽ significans, & Christos nos efficiens, & misericordiam Dei nobis annuncians per Spiritum sanctum.* Vbi apertissimè loquitur de Sacramento Confirmationis, quod datur post Baptisma. Nam paulò antè dixit, Apostolis in forma ignis datum Spiritum sanctum; & mox subiungit, nobis dari per oleum. Certè autẽ Confirmatio Apostolorum in die Pentecostes non respõdet Baptismo, sed Cõfirmationi per Chrisma. Et paulò pòst idẽ auctor dicit, sicut columba attulit ramum oliuæ post diluuium; ita nobis post Baptismum, cuius figura fuit diluuium, aduenire Spiritum sanctum per oleum, cuius figura fuit illa columba cum ramo oliuæ. Deniq; verba Græca. τὸ ἔλαιον βαπτίσματι παραλαμβάνεται, rectiùs verterentur: *Oleum Baptismati succedit*, quàm, *Oleum in Baptismate assumitur*, vt Oecolãpadius vertit. Nam in Græco non est, *in Baptismate*; & verbũ παραλαμβάνω, propriè dicitur de eo, quod assumitur, vt alteri succedat.

CAPVT SEXTVM.

Idem probatur ex Latinis.

TERTVLLIANVS in lib. de resurrectione carnis, videtur totum ritum breuissimè comprehendere, id est, vnctionem, signum crucis, & impositionem manus: *Caro*, inquit, *vngitur, vt anima cõsecretur; caro signatur, vt anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.* Et ibidem coniungit hoc Sacramentum cum Baptismo, & Eucharistia:

nam antea dixerat: *Caro abluitur, vt anima emaculetur.* Et postilla omnia subiungit: *Caro corpore Christi vescitur, vt anima de Deo saginetur.* Idem in lib.1.contra Marcionem non procul à fine, iterum cõiungit olei vnctionem cum aqua Baptismi, & pane Eucharistiæ: & similiter in lib.de præscriptione hæreticorum. Denique in libro de Baptismo, sic ait: *Exinde egreßi de lauacro, perungimur benedicta vnctione.* Et paulò pòst: *In nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritualiter proficit.* Et paulò pòst: *Dehinc manus imponitur per benedictionẽ aduocans, & inuitans Spiritum sanctum.*

II. S.CYPRIANVS li.1.epist.vlt. *Vngi quoq; necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto Chrismate esse vnctus Dei, & habere in se Christi gratiam poßit.* Et lib.2.epist.1. *Tunc demũ plenè sanctificari, et esse Filij Dei possunt, si Sacramento vtroq; nascantur.* Vides, Sacramentum vocari Confirmationem, & cum Baptismo conferri. Item in epistola ad Iubaianũ: *Nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, per Præpositos Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequãtur, et signaculo Dominico consummentur.* Si quis obiiciat, Cyprianum in his omnibus locis agere caussam Anabaptismi: Respondendũ est, id quidem esse verum, sed non ob id esse falsa, quæ de ritu, & effectu sacri Chrismatis ab eo dicuntur. Nam Ecclesia Catholica semper notauit errorem Cypriani de Anabaptismo; nunquã notauit vt errorem id, quod ille scripsit de Cõfirmatione; & S.Augustin. lib.5. de Baptismo refellit argumẽta Cypriani pro Anabaptismo, nec tamen vnquã, vel vno verbulo dãnat, q̃ Cyprianus de hoc Sacramento tã magnificè scripsit.

III. Auctor SERMONVM de operibus Cardinalibus Christi, quæ habentur inter opera Cypriani, tametsi reuera nõ est Cyprianus, est tamen antiquus, & doctus, & apertissimè tribuit Chrismati consecrato vim sanctificandi eo modo, quo Cyrillum loquentem audiuimus. Sic enim loquitur in sermone de vnctione Chrismatis: *Hodie in Ecclesia ad populum acquisitionis sanctificandum, in participatione dignitatis & nominis sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum regiæ, & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitus est vnctio instituta.* Et infrà loquens de Chrismate: *Sanctificatis elementis iam nõ propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potẽtius operatur, et adest,*

adest, veritas signo, & Spiritus Sacramento. Et infrà: *Et huius vnctionis beneficio, & sapientia nobis, & intellectus diuinitus datur, consilium, & fortitudo cœlitus illabitur, scientia, et pietas, & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti cum spiritualibus nequitiis colluctamur.*

IV. EVSEBIVS Emissenus, seu quicunq; fuit auctor (nam sine dubio Latinus fuit, & insignis) in sermone de Pentecoste: *Quod*, inquit, *nunc in confirmandis Neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populo donauit vniuersis.* Et infrà: *Ergo Spiritus sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.*

V. PRVDENTIVS in ψυχομαχίᾳ, cùm pugnam luxuriæ & sobrietatis describit:

Post inscripta, inquit, *oleo frontis signacula, per quæ*
Vnguentum regale datum est, & Chrisma perenne.

Et in hymno ante somnum:

Cultor Dei memento
Te fontis, & lauacri
Rorem subiisse sanctum,
Te Chrismate innotatum.

VI. PACIANVS in lib. de Baptismo: *Lauacro*, inquit, *peccata purgantur, Chrismate sanctus Spiritus superinfunditur: vtraque verò ista, manu & ore antistitis impetramus.* Item in 1. epist. ad Sympronianum Nouatianum: *Si ergo & lauacri, & Chrismatis potestas, maiorum longè Charismatum ad Episcopos inde, (ex Apostolorum forma) descendit; & ligādi quoque ius adfuit, atque soluendi.* Vbi vides, Chrisma non solùm coniungi cum Baptismi & Pœnitentiæ Sacramento, sed etiam anteponi Sacramento Pœnitentiæ: dicit enim esse potestatem maiorum Charismatum, posse Chrismate inungere, quàm soluere, vel ligare: & inde probat posse Episcopum soluere, & ligare, quia potest baptizare, & Chrismate consignare, quæ sunt maiora munera. Idem in epist. 2. *Vestra plebi*, inquit, *vnde Spiritus, quam non consignat vnctus sacerdos?*

VII. AMBROSIVS lib. 3. de Sacramētis, cap. 2. *Sequitur*, inquit, *spirituale signaculum, quia post fontem sequitur vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.* Et libro de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 7.

Repete, quia accepisti signaculum spirituale. Et infrà: *Serua quod accepisti, signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus.*

VIII. HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos, posteaquam dixerat, Episcopos baptizatis per impositionem manuum dare Spiritum sanctum, subiungit: *Exigis, vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Sed etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.*

IX. AVGVSTINVS li.15.Trinit. c.26. dicit, Ecclesiã adhuc seruare, quod fecerunt Apostoli Actor.8. vt eius præpositi manus imponant ad Spiritum sanctum accipiendum. Ibidẽ etiam meminit Chrismatis. Item in præfatione 2. concionis in Psal.26. dicit, hac vnctione spiritualiter homines perfici. Item lib.3. de Baptismo, cap.16. & tract.6. in epist. Ioannis dicit, nũc quidem non loqui linguis, quibus imponuntur manus post Baptismum, tamen reuera accipere Spiritum sanctum, & latenter, atque inuisibiliter infundi charitatem. Sed præcipuus locus est libro secundo contra literas Petiliani, cap.104. *In hoc vnguento*, inquit, *Sacramentũ Chrismatis vult Petilianus interpretari: quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus; sed potest esse in hominibus pessimis.* Et infrà: *Discerne igitur visibile sanctum Sacramentum, quod esse & in bonis, & in malis potest: illis ad præmium, istis ad iudicium, ab inuisibili vnctione charitatis, quæ propriè bonorum est.*

V. BEDA lib. 6. in Lucam, exponens illa verba Luc.22. *Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem oliuarum. In montem*, inquit, *oliuarum discipulos educit, vt omnes in morte sua baptizatos altissimo sancti Spiritus Chrismate confirmandos esse designet.*

His accedant qui de hoc Sacramento ex professo tractant. XI. Rabanus lib.1. de Institut. clericorum, cap.30. XII. Amalarius lib. 1. de officiis Ecclesiasticis. XIII. Hugo libr. 2. de Sacramentis, pag.7. & XIV. Magister cum omni Schola lib. 4. Sentent. distinct. 7.

His accedant tria miracula ad huius Sacramenti confirmationem à Deo ostensa. PRIMVM exstat apud Optatum lib. 2. vbi refert, ampullam S. Chrismatis ab Arianis per fenestram proiectam, Angelica manu sustentatam collidi nõ potuisse.

tuisse. ALTERVM exstat in vita S. Remberti Bremensis Episcopi apud Surium tomo 1. in mense Februario, quæ scripta est ante annos DCC. Ibi legimus S. Rembertum inter confirmandum cæcum illuminasse. TERTIVM exstat in vita S. Malachiæ à S. Bernardo scripta: *Puerum*, inquit Bernardus, *mente captum, ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione curauit*. Loquitur autem de Malcho Episcopo S. Malachiæ præceptore.

CAPVT SEPTIMVM.

Diluuntur solutiones aduersariorum ad Patrum testimonia, quæ sunt etiam argumenta ipsorum contra veritatem.

NVNC quid aduersarij ad tam multa Patrum testimonia respondeant, & quid nobis obiiciant, videamus. Caluinus PRIMO simpliciter reiicit Patres. Nam lib. 4. cap. 19. §. 4. Hieronymum dicit in eo hallucinari, quòd Apostolicam obseruationem esse putauerit, ritum Confirmationis. Et §. 8. & 10. vehementissimè inuehitur in S. Melchiadem, vt suprà cap. 1. notauimus. Denique §. 12. ita loquitur: *Iam verò cum verbo Dei, & probabili ratione defici se vident, prætexunt, quod solēt, vetustissimam esse hanc obseruationem, & multorum seculorum consensu firmatam. Etiamsi id verum esset, nihil tamen efficiunt. Non è terra est Sacramentum, sed è cælo; nō ex hominibus, sed ab vno Deo.* Hæc ille. QVASI verò nos adferamus Patres, vt Sacramentum ab iis institutum doceamus. Fatemur Sacramenta esse de cœlo, non de terra: sed tamen testes Sacramentorum homines adhibemus. Quanquam neq; testimonium hoc de terra dici debet, sed de cœlo: non enim hoc testimoniū ex capite suo ipsi confingunt, sed ex Apostolorum doctrina, & traditione deducunt. Adde, quòd nec admittimus nos destitui verbo Dei, vt in 2. cap. ostendimus.

SECVNDO; Idem Caluinus ibidem negat Patres agnouisse hoc Sacramentum: *Sed quid*, inquit, *vetustatem obiectant, cùm veteres dum propriè eloqui volunt, nusquā plura duobus Sacramentis recenseant? Si ab hominibus petēdum esset nostræ fidei præsidiū, habemus arcem inexpugnabilē, nunquam veteribus agnita fuisse pro Sacramentis, quæ isti Sacramēta ementiuntur.*

tiuntur.De manuum impositione loquũtur veteres, sed an Sacramentũ vocant? Augustinus apertè affirmat lib.3.de Baptismo,cap.16.nihil aliud esse,quàm orationem. Addit Kemnitius pag.319.Gratiani auctoritatẽ,qui can.Arianos 1.q.1.ex hoc loco Augustini colligit,manus impositionem, non esse Sacramentum,quia repeti potest;cùm nihil sit,nisi oratio quædã.

HAEC secunda solutio duobus clarissimis mendaciis cõstat.Quod enim Caluinus ait,veteres non agnoscere nisi duo Sacramenta propriè dicta, constat esse mendacium ex testimoniis citatis,& idem mendacium refutauimus cùm ageremus de numero Sacramentorum.Quod autem Caluinus negat veteres Sacramentum appellasse ritum Confirmationis, mendacium esse patet ex testimoniis Melchiadis, & Eusebij, Cypriani, atque Augustini suprà citatis. Ad locum ex Augustino citatum, RESPONDEO, Augustinum loqui de simplici manus impositione, quæ fiebat in reconciliatione pœnitentium,non de manus impositione cum Chrismate, quæ est propriè Sacramentum Confirmationis.

At instat Caluinus,atque ait: *Neq; hîc mihi putidis suis distinctionibus obganniãt, non ad Confirmationem illud Augustinum retulisse,sed ad curatoriam, vel reconciliatoriam. Exstat liber,&c.* Ac probat hîc agi de vtraque simul,quia loquitur Augustinus de hęreticis,qui ad Ecclesiã redeunt,qui quidem non rebaptizantur: tamen imponuntur eius manus, & eo modo datur eis Spiritus sanctus. Et confirmat hoc idem ex lib.5.cap.23. de Baptismo.

RESPONDEO, hæc omnia si quid probarent, probarent solùm Confirmationem esse Sacramentum iterabile; non autem probarent, non esse Sacramentum propriè dictum, quod Caluino probandum erat. Nam sic loquitur AVGVSTINVS: *Manus autem impositio non sicut Baptismus repeti non potest: quid enim est aliud, nisi oratio super hominem?* Vbi Augustinus ex eo,quod manus impositio est oratio, non colligit non esse Sacramentum, quod repeti non potest. Alioqui Sacramentum esse manifestè probatur. Nam hîc est materia sensibilis,impositio manuum;est forma, oratio; est effectus, gratia Spiritus sancti, vt ipse Caluinus contendit. Cur ergo non est Sacramentum? At neque ex hoc probari potest Confirmationem esse Sacramentum iterabile. Nam (vt dixi) non agitur hîc de Confirmatione, sed de reconciliatione pœ-

ne pœnitentium. Id quod probo his rationibus.

PRIMO, Augustinus passim docet Confirmationem fieri Chrismate, vt patet ex locis suprà allegatis. Hîc autem nō solùm non meminit Chrismatis, sed apertè indicat se loqui de impositione manuum sine Chrismate; alioqui non diceret: *Quid est aliud, nisi oratio?* posset enim responderi, est consecratio, & consignatio per Chrismatis vnctionem.

SECVNDO, Sacramentum Confirmationis semel datum nō potest repeti, vt ex Concilio Tarraconensi, & ex rescripto Gregorij II. testatur Gratianus dist. 5. de consecrat. can. Dictum est, & can. De homine. Et prætcrea idem apertè colligitur ex Augustino lib. 2. contra literas Petiliani, ca. 104. vbi dicit, Sacramentum Confirmationis, sicut etiā Baptismi interdum in pessimis hominibus esse, & manere, licet ad iudiciū. Quod si manet etiam in pessimis, non debet, nec potest eis dari, cùm reconciliantur, quia iam habent, nec amiserunt. At hoc loco dicit, manus impositionem repeti posse: non igitur loquitur de manus impositione Confirmatoria.

TERTIO, Augustinus loquitur de reconciliatione hæreticorum, vt Caluinus fatetur, & ex vtroq; loco citato perspicuum est. Sed manus impositio reconciliatoria distincta erat, præsertim in Ecclesia Occidentali à manus impositione Cōfirmatoria; ergo non loquitur Augustinus de Confirmatoria. Assumptio probatur tum ex Vigilio Papa in epist. 1. cap. 3. vbi hoc expresè testatur: tum ex Gregorio lib. 9. epist. 61. vbi dicit, Arianos in Ecclesia Orientali, consueuisse recipi per vnctionem Chrismatis; in Occidentali per solā impositionem manuū. Cuius diuersitatis ratio assignari solet, quia Ariani Occidentales nō confirmabantur per Chrisma in sua secta, Occidentales autem confirmabantur; & ideò in Oriente oportebat eos vngere, cùm redibant ad Ecclesiā, quia hoc eis deerat. Vnde etiam in Concilio Nicæno ex Arabico nuper translato can. 31. iubentur Ariani inungi, cùm ad Ecclesiam veniunt. Vel certè si etiam in Occidente Ariani reiiciebant Confirmationem; tamen cùm ad Ecclesiam redibant, nō statim Chrismate vngebantur, sed postea per oportunitatem, vt modò facimus cum Lutheranis. Vel denique illa vnctio in Ecclesia Orientali non erat Sacramentum, sed ritus quidam. Quidquid sit, Gregorius expresè dicit, in Occidente nō inungi, sed simpliciter reconciliari per impositionem manus. Quare sanctus

Auguſtinus, qui de Eccleſia Occidentali erat, cùm loquitur de reconciliatione hæreticorum per impoſitionẽ manuum, non agit de Confirmatione, quæ non fit ſine vnctione, ſed de ſimplici reconciliatione.

At duo videntur obſtare huic noſtræ explicationi. VNVM, quod Auguſtinus lib.3. de Baptiſmo, cap.16. id eſt, in illo ipſo capite, vbi dicit, impoſitionem manuum nihil eſſe, niſi orationem, dicit etiam per eam manuum impoſitionem nunc non exſpectari, vt homines loquantur linguis, vt fiebat tempore Apoſtolorum, ſed ſatis eſſe ſi infundatur Spiritus ſanctus inuiſibiliter: quem locũ nos ſuprà citauimus pro Sacramento Confirmationis. Ergo Auguſtinus loquitur de manus impoſitione Confirmatoria; vel certè æquiuocè accipit in vno, & eodem capite manus impoſitionem; quod videtur abſurdum. ALTERVM eſt, quod lib.5. de Baptiſmo, cap.23. Auguſtinus dicat per manus impoſitionem reconciliatoriam dari Spiritum ſanctum. At hîc per nos eſt effectus Confirmationis; ergo eadem erat apud Auguſtinum impoſitio manus Cõfirmatoria, & reconciliatoria.

Reſpondeo ad PRIMVM, vario modo accipere Auguſtinum in eo capite manus impoſitionem, ſed ſine vllo vitio. Nam propoſitum eius erat ſoluere argumentum S. Cypriani, qui ex eo, quod in ſola Eccleſia Catholica dari poteſt, & accipi Spiritus ſanctus, colligebat Sacramenta hæreticorum non eſſe vera, & rata. Ad hoc argumẽtum diluendum Auguſtinus initio capitis explicat, quid intelligi debeat per Spiritum ſanctum cùm dicitur non poſſe dari, vel accipi, niſi in Eccleſia Catholica per manus impoſitionẽ: ac dicit intelligi donum charitatis; hoc enim non poſſunt habere niſi boni, & ideò nõ niſi in Eccleſia Catholica, quia extra illam nulli ſunt boni. Hoc autem loco accipit Auguſtinus manus impoſitionem in genere, ſiue ſit Confirmatoria, ſiue reconciliatoria, ſiue (vt ſic loquar) Ordinatoria: ſemper enĩ per eam datur gratia, & charitas, niſi ponatur obex. Deinde vult Auguſtinus oſtendere per manus impoſitionem dari reuera donum charitatis; & declarat exemplo manus impoſitionis Confirmatoriæ, cùm dicit; nunc non exſpectari, vt loquantur linguis, quibus manus imponitur, ſed latenter eis infundi charitatem. Itaq; hîc iam accipit manus impoſitionem magis ſtrictè (id eſt, pro ſola Confirmatoria) nec tamen eſt vitioſa æquiuocatio; quia

quod

quod conuenit toti generi, rectè declaratur exemplo vnius speciei. Postea redit ad argumentum Cypriani, & distinguit tria; Sacramentum, donum Spiritus sancti gratis datum, vt prophetiam;& donum gratum faciens,id est, charitatem; ac dicit extra Ecclesiam, vel in malis hominibus esse posse duo priora,non tamen tertium;& idcirco debere ad Ecclesiam redire,vt in ea per manus impositionem reconciliatoriam illud accipiant. Et quia poterat aliquis suspicari, non posse repeti hanc manus impositionẽ, sicut non potest repeti Baptismus, nec Confirmatio,nec Ordinatio,ideò Augustinus subiungit, posse repeti manus impositionem, id est, reconciliatoriam, quia nihil est aliud,nisi oratio super hominem, id est, non est consecratio aliqua, quæ maneat, & characterem imprimat, vnde repeti non possit, sed est tantùm cæremonia adiuuans orationem.

Ad ALTERVM argumentum respõdeo,vt iam dixi,Spiritum sanctum dari,per omnem impositionem manuum,sed ad varios effectus.Nam per impositionem manuum Confirmatoriam datur ad roborandam animam in fidei confessione; per Recõciliatoriam datur ad remissionem peccatorum; per Ordinatoriam datur ad potestatem ministrandi Sacramenta.

Ad locum Gratiani à Kemnitio additum RESPONDEO; Gratianum velle dicere non esse Sacramentum Ordinis, vel etiam Confirmationis, impositionem manuum, de qua loquitur Augustinus;id quod rectè ille dicit,ac rectè etiam probat ex eo,quod repeti potest. Non autẽ negat esse Sacramentum reconciliationis: nam alioqui etiam Eucharistia repeti potest, & tamen est verissimum Sacramentum.

TERTIA solutio est,quòd apud veteres Confirmatio fuerit tantùm Catechesis puerorum, qui in infantia baptizati fuerant. Ita Caluinus ibid.§.4. & 13. vbi citat Leonem epist.35. & 77. & Hieronymum contra Luciferianos: quam eandem solutionem omnes alij amplectuntur. AT vanissima est: nam PRIMO nec Scriptura,nec vllus veterum meminit huius Catechesis.Scriptura Actor.8.& 19.dicit,Apostolos orasse,& imposuisse manus,&eo modo dedisse Spiritum sanctum:examinis puerorum nulla mentio. Similiter loquuntur Patres, vt suprà ostendimus.Porrò etiam S.Leo epist.35.& 77.nihil dicit de hac re;nam loquitur de reconciliatione hęreticorum,non de examine puerili.Hieronymus quoq; examẽ non nominat.

PRAETEREA ista ſolutio non ſolùm non eſt conformis Patrũ doctrinę, ſed etiam ei repugnat. Patres enim dabant Confirmationem per vnctionem, & manus impoſitionem etiam infantibus, vt expreſsè docent Innocentius I. epiſt. 1. & liber de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 52. & Ordo Romanus. Et PRAETEREA id certiſſimum eſt, quia dabant olim infantibus etiam Euchariſtiam, vt patet ex Cypriano in ſerm. de lapſis, & tamen Euchariſtiam non dabant, niſi poſt Confirmationem, vt ex Dionyſio, Ambroſio, & aliis patet. At certè infantes non ſunt capaces examinis, nec Catechiſmi; nec aduerſarij volunt examen etiam infantium, ſed puerorum iam adultorum; igitur euidens eſt, omnes Patres non loqui de ritu Confirmationis, quam ſibi hæretici hoc tempore confinxerunt. DENIQVE, omnes ferè Patres meminerunt Chriſmatis, & ſignaculi crucis in fronte, & in hoc ponunt eſſentiam huius Sacramenti, vt ex eorum teſtimoniis conſtat.

Iam verò Kemnitius in 2. p. Examinis, pag. 297. & deinceps diſſerit de ſententiis Patrum, ac ad quinq; capita reuocat omnes ſuas ſolutiones. PRIMO dicit, multos auctores qui citantur pro Sacramento Confirmationis, eſſe apocryphos, & ſuppoſititios. AT id nihil eſt. Nam etiamſi epiſtolę citatę Clementis Romani, Melchiadis, Euſebij, & Vrbani, necnon liber Dionyſij Areopagitæ, homiliæ Euſebil Emiſſeni, & ſermones Cypriani de operibus Cardinalibus Chriſti, ſint apud nonnullos dubiæ, vel etiam ſuppoſititiæ: tamen multos habemus alios certiſſimos, & probatiſſimos auctores; & iſti ipſi ſunt antiquiſſimi, & optimi, licet non ſit certum, an ſint illi, quorum nomina præferunt.

SECVNDO Kemnitius addit, alios auctores qui de Chriſmate agunt, certos quidem eſſe, ſed ex ſchola Montani prodiiſſe, vt Tertullianum, & Cyprianum. SED hoc eſſe impudens mendacium, demonſtrauimus cap. 1.

TERTIO dicit, alios eſſe auctores certos, & probatos, qui de vnctione mentionem faciunt, ſed eam vocare Sacramentũ impropriè, & largo modo, quia eſt humana cæremonia quædam in Baptiſmo adhiberi ſolita: ſicq; exponit loca Auguſtini à nobis citata ex lib. 15. Trinitat. cap. 26. & lib. 2. contra literas Petiliani, c. 104. AT multum hîc errat Kemnitius. Suprà enim oſtendimus, Patres ferè omnes diſtinguere Confirmationem à Baptiſmo, & effectum ſpiritualem ei tribuere, qui non conuenit

uenit nisi verè ac propriè dictis Sacramentis. Id quod etiam manifestè patet ex locis Augustini citatis, quę suo more Kemnitius truncata, & imperfectè citauit. Nam in priore loco dicit, Præpositos Ecclesiæ imponere manum, & Chrismate inungere ad hoc, vt detur Spiritus sanctus, vt olim fecerunt Apostoli Actor.8. At certè Apostolorum actio non fuit humana cęremonia adiuncta Baptismo, sed alia, & quidem diuina, & efficacissima. In posteriore loco Augustinus multum laborat, vt ostendat veram Confirmationem posse dari, & accipi à malis, vt ipsum etiam Baptismum. At quid opus erat hoc probare de humana, & sterili cæremōnia? quis enim de eo dubitare poterat? Deinde ibidem Augustinus dicit, malos accipere Sacramentum Confirmationis visibile, sine inuisibili gratia Spiritus sancti, idque ad iudicium. At certè non distingueret Sacramentum visibile ab inuisibili gratia in malis, nisi crederet in bonis ista coniungi, & vnum per alterum dari: neque ad iudicium sumitur cęremonia humana, etiamsi à malis sumatur. Denique ibidem Augustinus dicit, Sacramentum Chrismatis esse sacrosanctum, sicut ipse Baptismus. At quanta blasphemia fuisset æquare humanam cæremoniam Sacramento Baptismi?

QVARTO Kemnitius dicit, etiam si veteres variè loquantur de hac re, tamen nullum esse in puriore antiquitate Patrē, qui detrahat Baptismo suos effectus, vt eos tribuat Chrismati, vt modò faciunt Papistæ. Et quia Cyrillus videbatur illi valde obstare, in dubium reuocat, an sint eius illæ Catecheses, & an ipse aliquando errauerit in fide; & tandem reiicit tanquam falsa, quæ dicit Cyrillus. SED hæc omnia meræ nugæ sunt. Nam nec nos dicimus detrahendos esse Baptismo suos effectus, sed damus vtriq; Sacramento effectus proprios. De Catechesibus autem Cyrilli nemo vnquam dubitauit, neque profert Kemnitius vllam rationem, vel coniecturam, cur dubitandum sit. De fide autē, & probitate Cyrilli exstat egregium testimonium in epistola Concilij Constantinopolitani ad Damasum apud Theodoretum lib.5. cap.9. vbi tota illa Synodus Oecumenica Cyrillum vehementer commendat, quòd multa, & varia certamina cum Arianis ob fidem Catholicam gesserit.

QVINTO Kemnitius dicit, Patres loqui valde dissimiliter ab auctoribus recentioribus. Nam veteres inculcant manus imposi-

impositionem, quæ tamen nunc abolita est; item veteres nominant oleum, sed nullus probatus auctor addit mixtionem cum balsamo, vt modò faciunt omnes recētiores: veteres tribuunt Baptismo eos effectus, quos recētiores tribuunt Confirmationi, vt dare gratiam, dare Spiritum sanctum, perficere, armare contra Diabolum, &c. denique veteres Vnctionem annectunt Baptismo; recentiores separant, ac si duo essent Sacramenta. AT hîc etiam valde hallucinatur Kemnitius. Nam INPRIMIS falsum est, esse abolitam manus impositionem, vt suprà ostendimus, cap. 2. DEINDE balsami cum oleo mixti expressè meminit Gregorius I. Papa in cap. 1. Canticor. qui certè probatissimus auctor est; sed de hac re postea. PRAETEREA falsum est eosdem effectus tribui à Patribus Baptismo, quos nos tribuimus Confirmationi, etiamsi nomina effectuũ sæpe sint eadem. Nam Baptismus dat gratiam, & Spiritum sanctum, sed ad alios effectus, quàm Confirmatio. Vnde etiā Dominus Ioan. 20. dedit Apostolis Spiritum sanctũ per insufflationem; & tamen eodem tempore promisit illis Spiritum sanctũ, Act. 1. & dedit Act. 2. sic etiam Baptismus armat, quia dat gratiam benè operandi: sed Confirmatio addit peculiare robur ad ꝓfitendam fidē. Vnde dicitur Apostolis iam baptizatis Luc. vlt. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* DENIQVE Baptismus perficit in suo genere, quia facit verè, & integrè iustos, & Dei filios; & tamen Confirmatio adhuc perficit in alio genere: quomodo infans perfectus homo est, quoad essentiā, & tamen non est perfectus, quoad molem. Itaq; iidem Patres, qui magnificè loquuntur de Baptismo, magnificè etiam loquuntur de Confirmatione, vt ex locis citatis patet.

Quod autem Kemnitius obiicit de coniunctione vnctionis cum Baptismo, ostendit eius imperitiam. Nam solebant veteres etiam Eucharistiam coniungere cum Baptismo, siue adultos, siue infantes baptizarent: & tamen nemo negat Sacramenta esse distincta, Baptismum, & Eucharistiam. Hoc tempore cùm baptizantur adulti, eodē die datur Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia, vt veteres faciebant: sed cùm baptizantur infantes, differuntur alia duo Sacramenta, donec ad vsum rationis peruenerint, qui ea percepturi sunt; quia nō sunt ea Sacramenta infantibus necessaria, & maiori cum fructu, & reuerentia percipiuntur ab adultis. Neque in hoc à nobis Lutherani dissentiunt.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

De materia Sacramenti Confirmationis.

SEQVITVR ALTERA quæstio de materia huius Sacramenti, de qua, etsi quædam iam dicta sint in superiori quæstione, tamen accuratius res explicanda est. Igitur materiam huius Sacramenti remotam Catholici communi consensu esse docēt, oleum balsamo admixtum, atq; ab Episcopo consecratum: materiam verò proximam, quę propriè est altera pars Sacramenti, vnctionem ex prædicto oleo in fronte adhibitam ad formam, seu figuram crucis. Hæretici hoc totum non modò reiiciunt, sed etiam rident, vt ex locis quæstione superiori indicatis intelligi potest; vbi pinguedinem per contumeliam vocant, & Kemnitius pagin.324. non putat impium, qui calces in itinere torrefactos, Chrismate isto inungat: & reipsa in Gallia Caluinistę dicūtur ocreas suas Chrismate inunxisse. Vt autem commodiùs hæc veritas probari possit, statuam sequentes propositiones.

PRIMA propositio: *Chrisma, siue Vnctio, materia est Sacramenti Confirmationis.* Hæc certissima est Catholicis, ex Concilio Florentino in Instructione Armenorū, & Concilio Tridentino, sess.7.can.2. de Confirmatione. Probatur PRIMO ex duobus locis Scripturæ, vbi vel expressè fit mentio huius vnctionis, vel certè ad eam alluditur. PRIOR est, 2.Cor.1. *Qui confirmat nos Deus, & vnxit nos, & signauit, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Hunc locū exponunt de Sacramento Confirmationis, Ambrosius lib. de iis, qui initiātur mysteriis, cap.7. & Anselmus, ac Theodoretus in comment. & verba ipsa satis apertè hoc significant. Nam inprimis verbū (*Confirmat*) proprium est huius Sacramenti, in quo robur datur. Deinde (*Vnxit nos*) vel refertur ad ipsam vnctionem externam, vel si referatur ad internam, fit allusio ad externam; ideò enim interna illa illustratio, & operatio Spiritus sancti dicitur vnctio, quia per vnctionem externam, dari, & significari solet. Illud autem (*Signauit nos*) referri potest tum ad internam obsignationem per characterem, tum ad externum signaculum crucis, quod in hoc Sacramento in fronte imprimitur. Denique illud (*Dedit pignus Spiritus in cordibus*) apertissimè designat effectum principalem huius Sacramenti, qui est donum charitatis. POSTERIOR locus est 1.Ioan.2. Et vos vnctionem, quam

acce-

accepiſtis ab eo,maneat in vobis,&c.Hunc locum de hoc Sacramento exponit Cyrillus catecheſi 3. myſtag.& Auguſtinus tract.3. in epiſt.Ioan. vbi dicit, eſſe quoddam Sacramentum vnctionis, cuius tantùm virtus inuiſibilis ſit.

SECVNDO probatur,&quidem efficacius ex communi conſenſu Pontificum,Conciliorum,& Patrum Grecorũ,ac Latinorum,quos ſuprà citauimus. Tametſi enim Scripturę teſtimonia primum locum habent, quando perſpicua ſunt: tamẽ cùm ea non ſunt ita manifeſta,plus momenti habet Eccleſiæ auctoritas, quam ipſa Scriptura apertiſſimè commendat.

SECVNDA propoſitio: *Materia Confirmationis non eſt oleum ſimplex,ſed oleum mixtum balſamo.* Probatur PRIMO ex traditione maiorum. Nam inprimis DIONYSIVS Areopagita, etiamſi non nominat balſamum, tamen apertè deſcribit ab effectu,ſeu proprietate:ſiquidem in Eccleſ.hierar. cap.4.part. 3.dicit, Chriſma componi ex variis rebus, & odoriferum eſſe: *Diſcimus,* inquit, *Vnguenti compoſitionẽ eſſe collectionem ſuauiter ſpirantium materiarum.* SECVNDO CLEMENS lib.7. conſtit.Apoſtol.cap.44 in benedictione Chriſmatis mentionem facit fragrantiæ odoris. TERTIO FABIANVS Papa,& Martyr in epiſt.2. ad Orientales apertè dicit,Chriſtum ipſum inſtituiſſe,vt Chriſma conficeretur ex oleo admixto balſamo. QVARTO CYPRIANVS,vel quicunq; eſt auctor,in ſerm.de vnctione Chriſmatis: *Hodie,* inquit, *in Eccleſia ſacrum Chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum ſacerdotalis, & regiæ gloriæ exprimit Vnitatem.* QVINTO GREGORIVS Turonicus lib.de gloria Martyrum,cap.40.enarrans ingens miraculum, quod exſtat etiam apud Prudentium in lib.contra Iudæos,pro eo,quod Prudentius dixerat: *Lotus, & Vnctus* (ſic enim requirebat ratio carminis)ille ait: *Baptiſmo lotus, & balſamo Vnctus.* Vbi videmus,Gregorio interprete,tempore Prudentij in Chriſmate fuiſſe balſamum; immò etiam diu ante Prudentij tempora. Is enim narrat hiſtoriam, quæ tempore Ethnici Imperatoris acciderat; qui cùm victimarum inteſtina inſpiceret,& inde per artes dæmonum reſponſa quæreret, nihil efficere potuit; quod dæmones timuerint præſentiam adoleſcentis,qui cum Imperatore aderat,qui & Baptiſmo lotus, & Chriſmate in fronte delibutus fuerat. SEXTO GREGORIVS Papa,vt ſuprà citauimus, in 1.cap.Cant. diſertis verbis aſſerit, Chriſma ex oleo,& balſamo confici:neque aliquid

noui

noui inſtituit, ſed ſolùm refert, quod in vſu Eccleſiæ erat. SEPTIMO Concilium II. Bracarenſe, can.4. celebratum paulò poſt Gregorij mortem, expreſsè etiam meminit balſami; vt etiam Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum, & omnes Scholaſtici ac recentiores auctores.

Ceteri Patres veteres, etiamſi non expreſsè balſamum nominent, tamē ſatis apertè idem ſignificare videntur, cùm non oleum, ſed Chriſma appellant vnctionem, quæ datur in Sacramento Confirmationis: nam ex Eccleſię vſu Chriſma non ſignificat ſimplex oleum, ſed vnguentum confectum ex pluribus rebus. Id patet ex Innocentio III. cap. Paſtoralis, extra de Sacramentis non iterandis; vbi referens quendam in Sacramento Confirmationis per errorem vnctum ſimplici oleo benedicto, non autē vnguento ex oleo & balſamo, vt eſt conſuetudo; ſcribit eum vnctum fuiſſe ſimplici oleo benedicto, non Chriſmate: vbi diſtinguit Chriſma ab oleo propter alterius liquoris admiſtionem. Sic etiam Concilium II. Carthaginenſe, can.3. & Concilium III. Carthaginenſe, can.36. dicunt, non licere presbytero Chriſma conficere. Quid autem eſt Chriſma conficere, niſi ex pluribus liquoribus vnum vnguentum facere?

SECVNDO accedit figura Teſtamenti veteris. Nam vnguentum, quod Deus iuſſit fieri Exodi 30. quo vngeretur tabernaculum, & ſacerdotes; figura erat Chriſmatis, quo vngitur Eccleſia, quę eſt verum Dei tabernaculum, vt docent Cyprianus ſermone de vnctione Chriſmatis, & Petrus Damianus ſerm.1. de dedicatione. Illud autem erat ex oleo oliuarum cum admiſtione odoriferorum ſuccorum, quorum vnum erat בשׂם quod ſtacten, & etiam balſamum fuiſſe dicitur.

DENIQVE accedit etiam congruentia, quam dum ridiculam videri vult Kemnitius, ipſe ſe ridiculum probat. Ratio Theologorum, & ipſius etiam S.Thomæ, 3.par.quæſt.72.art.2.eſt, quia debet materia Sacramenti ſignificare effectum Sacramenti. Porrò effectus huius Sacramenti pręcipuus eſt confirmatio in fide, quæ duo requirit; puritatem, & feruorem fidei in corde, & conſtantem confeſſionē in ore: primum apertiſſimè ſignificatur oleo, quod liquor puriſſimus, & ſubtilis, lucidus, & calidus eſt: ſecundum non minus aptè ſignificatur balſamo, quod bonum odorem effundit ad alios.

Præterea huius Sacramenti effectus ſignificati ſunt in illis

igneis linguis, quę apparuerunt super Apostolos in die Pentecostes. Etsi enim Apostoli sine Sacramēto confirmati sint illo die ab ipso Deo immediatè; tamen non sine visibili symbolo effectum inuisibilem significante. Illis ergo duobus symbolis, igni & linguis, seu potius vni ex duabus partibus constanti, id est, linguis igneis respondent optimè in Sacramento nostro oleum, & balsamū, seu Chrisma ex oleo, balsamoq; confectū.

Hanc rationem his verbis Kemnitius irridet pag. 286. *Arrige aures, optime lector, magnum enim, & insigne audies acumen.* Et infrà: *Miraberis scio, vbi audieris; Igni in Pentecoste respondet in Pontificia Confirmatione oleū. Qua ratione? quia oleum nutrit ignem. Sed idem facit etiam baculus quercineus fumo benè induratus. Speciei linguarum respondet balsamum, quia est odoriferum. Sed quid lingua commune est cum odoribus? num lingua odoramur?* Hæc ille.

At non mirum si absurdus homo, absurdè intellexit, quæ bene à doctis viris dicta, & scripta sunt. Non enim dicimus oleum respōdere igni, quia nutrit ignem; sed quia sicut in Scripturis per ignem significatur sapientia, & charitas, & ipse Spiritus sanctus illustrans, & calefaciens corda, vt ignis illustrat, & accendit corpora: ita etiam in Scripturis oleum, siue vnctio significat eandem charitatem, & sapientiā, & ipsum Spiritum sanctum. Nam oleum res facit lucidas, & perspicuas, & simul fouet, emollit, penetrat, &c. Itaq; de igne legimus Luc. 12. *Ignē veni mittere in terrā*, & Hebr. 12. *Deus noster ignis consumens est.* & similiter de vnctione legimus, Act. 10. *Vnxit eum Spiritu sancto, & virtute.* & 1. Ioan. 2. *Vnctio docebit vos de omnibus.* Non inueniet autē Kemnitius, vbi in Scripturis Spiritus sanctus baculo quercineo comparętur. Quod attinet ad linguas & balsamum, in eo posita est similitudo, quod sicut per linguam communicatur vox, & eo modo foras prodit confessio fidei: ita per balsamum communicatur odor, & eodem modo significatur exterior protestatio veræ fidei. Sed de nugis Kemnitianis satis.

Tertia propositio: *Chrisma, quod est materia Sacramenti Confirmationis, prius consecratum ac benedictum esse debet.* In hac etiam Catholici omnes conueniunt. Et quia Caluinus, & Kemnitius hanc benedictionem superstitiosam, & magicam vocant, ita vt Caluinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 8. vocet Chrisma consecratum, oleum Diaboli mendacio pollutum; & Kemni-

tius

tius pagina 287. dicat appellari debere Chrisma excantatum: probanda est hæc veritas testimoniis veterũ, sanctorum Pontificum, Conciliorum, Patrum.

Igitur probatur PRIMO ex traditione Ecclesiastica sanctorum Pontificum. Clemens Romanus satis fusè de ista consecratione tractat, quam etiam Apostolis tribuit lib. 7. Apostol. constit. cap. 42. & 44. Idem docet Fabianus Papa, & Martyr, in epist. 2. suprà notata, qui etiam addit singulis annis feria V. in Cœna Domini nouum Chrisma consecrandum. Damasus I. epist. 4. Innocentius I. epist. 1 c. 3. Leo I. epist. 88. Gelasius I. epist. 1. Ioannes III. in epist. vnica. Gregorius I. in c. 1. Cant. & Innocẽtius III. c. Cùm venisset, extra de sacra vnctione, disertis verbis docent, Chrisma esse consecrandum, idq; à solo Episcopo.

SECVNDO probatur ex Conciliis. Concilium Nicænum can. 69. secũdum Arabicum codicem in Latinum nuper conuersum, expresse meminit triplicis consecrationis, quę etiam nunc in Ecclesia viget, id est, olei Catechumenorum, olei infirmorum, & Chrismatis. Concilium Laodicenum can. 48. sacratissimum Chrisma vocat; quo nomine non illud appellaret, nisi consecratum esset. Concilium Romanum sub Syluestro can. 5. prohibet presbyteris, ne Chrisma faciant, quia nimirum id ad munus Episcopi pertinet. Porrò Chrisma facere non est solùm miscere oleum cum balsamo, sed etiam simul consecrare: nam alioqui etiã pharmacopolæ Chrisma facere possent. Idem paulò pòst prohibuerunt Concilia Carthaginensia II. can. 3. & III. can. 36. Concil. IV. Carthaginense can. 36. iubet Parochis, vt omni anno ante Pascha petant Chrisma ab Episcopo proprio, idque non per clericos iuniores, sed per seipsos, aut per illum, qui sacrario præest. Vbi videmus in hoc Concilio, quod apud omnes est maximæ auctoritatis, idem haberi de Chrismate singulis annis renouando, quod habetur in epist. Fabiani, quam nonnulli apocrypham esse volunt. Videmus præterea quantam reuerentiam huic sancto oleo Conciliũ detulerit, cùm prohibuerit deferri à clericis iunioribus, sed expresse præceperit, vt ipse, qui præest parœciæ, aut certè qui præest sacrario, illud accipiat ab Episcopo. Idem habet Concilium Vasense can. 3. vbi etiam dicit, non decere, vt summa infimis cõmittantur, & ideò non debere Chrisma deferre clericum vllum, nisi vt minimùm sit Subdiaconus. Concilium Toletanum I. can. 20. iterum declarat soli Episcopo licere Chrisma consecrare, & ab eo petendum singulis annis

paulò ante Paſcha. Concilium II. Hiſpalenſe can. 7. I. Bracarenſe can. 37. Concilium S. Bonifacij Martyris, quod exſtat in vita ipſius, & VVormacienſe Concilium can. 2. & 8. ac denique Florentinum in inſtruct. Armenorum idem habent.

NOTANDVM autem eſt, hæc Concilia non ſolùm antiquiſſima eſſe, præter Florentinum, ſed in diuerſiſſimis prouinciis celebrata. Nicænum, & Laodicenum in Græcia, Romanum, & Florentinum in Italia, Carthaginenſia in Africa, Toletanum, & Hiſpalenſe in Hiſpania, Bracarenſe in Luſitania, Vaſenſe in Gallia, Concilium S. Bonifacij, & VVormacienſe in Germania. Ex quo intelligi poteſt omninò, totam veterem Eccleſiam conculcare hæreticos huius temporis, qui Chriſmatis conſecrationem vt rem magicam execrantur.

TERTIO probatur ex Patribus. DIONYSIVS Areop. toto 4. c. hier. Eccleſ. de iſta conſecratione agit, quā etiam ab Apoſtolis ſe didiciſſe affirmat. THEOPHILVS Antiochenus Epiſcopus ab Apoſtolo Petro VI. in lib. 1. ad Autolycum (qui habetur in V. tomo bibliothecæ ſanctorum Patrum) vocat S. Chriſma diuinum oleum; vbi etiam dicit Chriſtianos ab hac vnctione denominari. Quod eſt NOTANDVM contra Kemnitium, qui pag. 305. arguit Cyrillum mendacij contra verbum Dei, quod dixerit non eſſe dignos nomine Chriſtiani, qui non ſunt vncti Chriſmate: *Cùm tamen conſtet,* inquit Kemnitius, *nomē Chriſtianum ortū eſſe Antiochia, teſte Luca Act.* 11. Quaſi verò non potuerit Antiochiæ primùm hoc nomen imponi, & tamen à Chriſmate deriuari. Certè melius nouerat res Antiochenas Theophilus Antiochenus, & ꝓximus Apoſtolicis temporibus, quàm Kemnitius Germanus, & qui paulò antè viuere cœpit.

TERTVLLIANVS lib. de Baptiſmate: *Exinde,* inquit, *egreſſi de lauacro perungimur benedicta vnctione.* CYPRIANVS lib. 1. epiſt. 12. *Oleum,* inquit, *in altari ſanctificatur; ſanctificare autem olei creaturam nō potuit, qui nec altare habuit, nec Eccleſiā. Vnde nec vnctio ſpiritualis apud hæreticos eſſe poteſt, quando conſtet oleum ſanctificari; & Euchariſtiam fieri apud illos omninò non poſſe.* Auctor ſerm. de vnctione Chriſmatis, apud eundem Cyprianum: *Hodie* (id eſt, feria V. in cœna Domini) *vnguentum ad ſanctificationem paratur.* BASILIVS lib. de Spiritu ſancto, cap. 27. *Benedicimus,* inquit, *aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis* CYRILLVS catecheſi 3. myſtag. *Sanctum vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum, poſteaquam conſecratum eſt; ſed Chriſti Chriſma.* OPTATVS li. 2. *Vt omnia,* inquit,

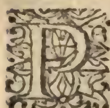
Inquit, *sacrosancta Episcopi vestri violarēt, Eucharistiam iusserunt canibus infundi; & ampullam Chrismatis per fenestrã, vt eam frangerent, proiecerunt.* At certè nec sacrosanctum Chrisma vocaretur, nec cum Eucharistia conferri posset, nisi consecratum. AVGVSTINVS li.5. de Baptismo, cap.19. & 20. tractans argumentum Cypriani, quo ille probare volebat, hæreticos non habere vera Sacramenta, quia non possunt consecrare oleum, quo inungũtur baptizati, vt accipiant Spiritum sanctum: non ait (quod certè dicere debuit secundum Caluinum, & Kemnitium) non esse opus oleum consecrare, immò superstitionem, & incantationem esse olei consecrationem; sed respondet, posse hæreticos oleum consecrare, quia nimirum potestas consecrandi non est in illis ab hæresi sed ab ordinatione, quam veram, & sanctam susceperunt. Et probat à simili: nam si possunt sacerdotes homicidæ, & adulteri in Ecclesia, etiam Cypriano consentiente, oleum consecrare; cur non hæretici, modò sint verè ordinati? *Cur,* inquit, *ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ, possit Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt, non possit, nescio.* Vide etiam tract.118. in Ioan. prope finem.

His accedant Beda in c.8. Act. Rupertus li.5. de diuinis officiis, c.17. & 18. Isidorus li.1. de diuinis officiis, c.28. Rabanus li.2. de Instit. cler. c.26. Alcuinus lib. de diuinis officiis, c. de feria V. in cœna Domini, & Amalarius lib.1. de officiis Eccles. c. de eadem feria V. & Petrus Damiani serm.1. de dedicatione templi.

QVARTA propositio: *Vnctio Chrismatis ad crucis figuram in fronte hominis baptizati fieri debet, vt sit vera, & proxima Sacramenti huius materia.* Hæc satis patet ex locis suprà citatis. Expressè enim nominant signaculũ in fronte ex Pontificibus Damasus, Innocẽtius, Leo, Ioannes III. & Gregorius I. Ex Conciliis II. Hispalense, & Florentinum, ex Patribus TERTVLLIANVS lib. de præscr. *Signat,* inquit, *in fronte milites suos;* Cyrillus, catech.3. mysta. Prudentius in ψυχομαχία, Augustinus in Psal.141. in illa verba: *In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi;* vbi dicit, Sacramenta varia, in variis partibus accipi, quædã toto corpore, vt Baptismum, quædam in ore, vt Eucharistiam, quędam in fronte, vt signaculũ crucis in Confirmatione. Et caussam reddit, quia frons est locus pudoris: datur autem hoc signaculum, vt non erubescamus Dominum confiteri, etiam coram persequutoribus. Idem habẽt Rabanus, Petrus Damiani, & alij omnes.

CAPVT NONVM.

Soluuntur obiectiones contra materiam Confirmationis.

RIMA obiectio Brentij in Confeſs. VVittemb. cap. de Baptiſmo. Vſus Chriſmatis ad elementa huius mundi pertinet, & ad Iudaicas cęremonias, à quibus nos reuocat Paulus Col. 2. *Si mortui eſtis cum Chriſto, ab elementis mundi huius, quid adhuc his detinemini?* RESPONDEO; Si argumẽtum valeret, probaret etiam non eſſe vtendum aqua in Baptiſmo, nec pane in Euchariſtia, quia his rebus vtebantur etiam Iudęi, cùm haberent aquam expiationis, & panes propoſitionis: quare ſicut potuit aqua, & panis deſeruire vmbræ, & veritati, ſic poteſt etiam oleum. Paulus autem reuocat nos à cæremoniis Iudaicis, quæ verè elementa erant, & egena, vt ipſe alibi dicit, cùm iuſtificare non poſſent: non autem à Sacramentis Chriſtianis, licet in eadem materia conſiſtant.

SECVNDA obiectio. Dionyſius Areopagita non obſcurè ſignificat ritum Chriſmatis deſumptum ab athleticis vnctionibus Ethnicorum, & partim ex lege Moſaica. At Moſes Deut. 12. *Caue,* inquit, *ne imiteris Gentes, & requiras cæremonias eorum, &c.* RESPONDEO; Dionyſium tribuere Chriſmatis doctrinam Apoſtolis Chriſti, non Ethnicis, aut Iudæis, vt ſuprà oſtendimus. Quod autem ait de Iudæis, pertinet ad figuram huius Sacramenti, non ad ipſam eſſentiam, & veritatẽ. Quod verò de athletis dicit, non pertinet ad cæremoniã, & cultum, vt ſomniat Brentius, ſed ad effectum Sacramenti per ſimilitudinem explicandũ: vt enim athletæ vngebantur, vt vincerent in certamine corporali, ita nos vngimur ſancto Chriſmate, vt vincamus in certamine ſpirituali. Qua ſimilitudine vtuntur plurimi Patres, Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus, & alij. Non igitur facit ad rem teſtimonium Deuteronomij: non enim athletæ vnguntur, vt ea cæremonia Deum colant.

TERTIA obiectio. Acta Conciliorum teſtãtur Chriſma inſtitutũ eſſe à Syluestro; non igitur Apoſtolis in vſu eſſe potuit, vt Fabianus ſcribit. RESPONDEO; Acta Conciliorum, ſeu potius Damaſus in vita Sylueſtri, ſolùm teſtatur, Sylueſtrum præcepiſſe, vt presbyteri tangerent verticem baptizati Chriſmate, quæ vnctio diſtincta eſt a Sacramento Confirmationis, quod in fronte ab Epiſcopo datur. Non potuiſſe autem Chriſma à

Sylueſtro

Syluestro institui, euidenter patet ex Tertulliano, Theophilo Antiocheno, Cypriano, Cornelio, & aliis suprà citatis, qui fuerunt ante Syluestrum, & expresse Chrismatis meminerũt.

PRIMVM argumentum obiicit Kemnitius contra propositionem primam ex Scripturis. Nam Actor. 2. & 10. datur Spiritus sanctus sine vllo Chrismate. Item Actor. 8. & 19. fit mentio impositionis manuum, non autem Chrismatis.

RESPONDEO; Quòd attinet ad cap. 2. & 10. Act. non fuisse in his locis ministerio Sacramentorum datum Spiritum sanctum, sed singulari priuilegio datum à Deo effectum Sacramenti sine Sacramento.

Quod verò pertinet ad alia duo loca, duæ dari solent responsiones. PRIOR est aliquorum Scholasticorum, qui dicunt Apostolos vario modo ministrasse hoc Sacramentum; ac primis quidem temporibus, quia visibiliter descendebat Spiritus sanctus, non vsos fuisse eos vlla vnctione, sed simplici manus impositione: siquidem, effectum internum satis testabatur externus ille ignis, qui diuinitus apparebat. At postea cùm formæ illæ visibiles cessassent, tum adhibere eos cœpisse vnctionem, vt per eam significarent id, quod antea visibili specie diuinitus apparente significabatur. Si obiicias non potuisse Apostolos instituere materiam Sacramenti: Respondent, eos non instituisse, sed à Christo id mandatum accepisse, vt modò vterentur manus impositione, modò Chrismate, prout opportunum esse iudicarent. Hæc solutio non est omnino improbabilis, & ab ea non abhorret S. Thomas 3. part. q. 72. art. 2. & fortasse possent huc trahi testimonia Concilij Florentini, & Innocentij cap. Cùm venisset, extra de sacra vnctione, qui dicunt dari in Ecclesia Sacramẽtum Confirmationis loco manus impositionis Apostolicæ.

Est tamen ALIA solutio, quæ longè mihi probabilior videtur, Thomæ VValdensis tomo II. de Sacramentis, cap. 113. & Hugonis de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, p. 7. cap. 2. qui dicunt idem esse vnctionem Chrismatis, & manus impositionem; qui enim inungit, manus imponit: & idcirco vtrumq; significari, etiamsi alterum tantùm exprimi videatur. Hæc solutio probabilior est. Nam constat Apostolos in Confirmatione vsos esse Chrismate, cùm id asserant Dionysius, & Clemens; & præterea vnctionis meminerint antiquissimi auctores, Theophilus Antiochenus, Tertullianus, Cyprianus, Cornelius, Origenes, & alij, ante quos non fuit vllum Concilium

Oecumenicum, in quo id institui potuerit. Constat etiam optandum esse, vt possit defendi, Apostolos semper eadem materia vsos, & non modò vna, modò altera: id enim tutius, & expeditius est. At cur, quæso, id non potest defendi? *Quia,* inquiunt, *Lucas meminit impositionis manuum, & non meminit Chrismatis.* Sed nec vsquam Lucas, aut alia Scriptura, aut etiam vllus veterum dicit, Apostolos vario modo hoc Sacramentum ministrasse. Et præterea in verbis Lucæ posse intelligi etiam Chrisma, multis modis probare possumus; Apostolos autem mutasse materiam, nescio an vllo modo probari possit, nisi recentiorum auctoritate.

PRIMO igitur sic probo, Apostolos semper manus imponendo signasse Chrismate, ac proinde Lucã ritum illum compendio perstrinxisse, & ex vna parte rem totam intellexisse. Nam Patres, qui vno in loco dicunt per impositionem manus dari Spiritum sanctum, iidem in alio loco dicunt dari per vnctionem Chrismatis, & aliquãdo vtrumq; simul coniungunt; ex quo apparet vtrumq; ad ritũ hunc pertinere, & illis perinde esse, siue vnum, siue alterum exprimant. Tertullianus libro de resurrectione carnis suprà citato, tractans hunc ritum, dicit, carnẽ vngi, signari, & manus impositione obumbrari: tamen in lib. dé præscript. solùm exprimit signari in fronte; & lib. 1. in Marcionem, solùm exprimit vnctionem; lib. de Baptismo exprimit vnctionem, & manus impositionẽ. Ita videmus vnum auctorem modò vnam partẽ, modò duas, modò tres eiusdem ritus exprimere; & tamen semper rem eandem significare. Cyprianus lib. 1. epist. vlt. solùm meminit vnctionis; lib. 2. epist. 1. solùm meminit manus impositionis, cùm de vna re, & eadem loquatur; in epist. verò ad Iubaianum, cum manus impositione addit signaculum dominicũ, de quo nihil dixerat in prioribus duabus epistolis. Sic etiam Concilium I. Arelatense, can. 8. tantùm nominat manus impositionẽ; & tamen Concilium II. Arelatẽse paulò pòst celebratum, & eandem rem tractans, can. 17. nominat vnctionem Chrismatis. Damasus, & Leo suprà citati, dicunt non licere Chorepiscopis vngere frontem baptizatorum Chrismate: & tamen Ioannes III. hoc ipsum decretum citans, & nominatim allegans Damasum, & Leonem, ne semel quidem meminit Chrismatis, aut frontis, sed perpetuò hunc ritum vocat manus impositionẽ; ac eiusmodi exempla plurima possent adferri. Quid igitur mirum si S. Lucas ex vna parte totum ritum significarit?

SECVNDO

SECVNDO idem probo alia ratione. Nam Patres, quando dicunt solos Episcopos, per vnctionem Chrismatis dare Spiritum sanctum, semper allegant verba Lucæ Act. 8. vt patet ex Innocentio epist. 1. Damaso epist. 4. Leone epist. 88. Cypriano ad Iubaianum, Augustino li. 15. Trinit. cap. 26. & ex aliis suprà citatis. Ergo aut Apostoli Act. 8. manus imponendo vngebant Chrismate, aut isti omnes Patres malè argumentantur. DICES; Benè illi argumentantur, quia licet Apostoli Act. 8. non vterentur Chrismate, tamen Chrisma successit in locum manus impositionis, qua illi vtebantur. SED contrà; nam si ita esset, saltem aliquis Patrum aliquando id significasset, vt intelligeremus vim argumenti ipsorum.

TERTIO idem probo ex aliis similibus Scripturę locis, vbi breuissimè aliquid comprehenditur, & tamē necesse est plura intelligere. Exemplum esse potest, quod Paulus in epistolis ad Tim. & ad Titum semper Ordinationem vocat manus impositionē. Exemplum adfert Augustinus lib. de fide, & operibus, cap. 9. ex c. 8. Act. Ibidem enim legimus Eunuchum à Philippo baptizatum, cùm dixisset: *Credo Filium Dei esse Iesum*. Augustinus autem rectè notat Lucam per compendium rem attigisse, sed omninò credendū esse de multis aliis interrogatum Eunuchum, & multas alias cæremonias adhibitas in illo Baptismo. Alterum exemplū esse potest id, quod Lucas ait, Apostolos baptizasse in nomine Christi Act. 8. 19. & alibi. Nam vt suprà ostendimus, Apostoli baptizabant in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: sed Lucas id per compendium dicere maluit, sciens rem esse notissimā. Aliud exemplum esse potest in eo, quod Paulus ait ad Tit. 3. nos saluari per lauacrum regenerationis: vbi nihil dixit de verbo, & tamē intellexit sine vllo dubio lauacrum cum verbo, vt ipse idem alibi expressit Ephes. 5. Et multa sunt huiusmodi, quæ longum esset recensere.

Vna est hîc difficultas, quòd videtur hæc nostra solutio repugnare Innocentio III. cap. Cùm venisset, extra de sacra vnctione, & Concilio Florentino in instruct. Armenorum. Nam Innocētius dicit, per frontis Chrismationē, designari manus impositionem Apostolorū: Concilium autem dicit loco illius manus impositionis dari nunc in Ecclesia Confirmationem.

RESPONDEO; Inprimis, non omnia quę habentur in Decretis, aut Conciliis ad fidem pertinere, sed solùm ea, quæ definiuntur: hoc autem, de quo agimus, non definitur, sed tantùm obiter dicitur ad rem explicandam.

Dico tamen SECVNDO & melius, ac tutius, Innocentium, & Concilium non velle dicere, Chrisma esse loco impositionis manuum, quasi Apostoli nõ vterentur Chrismate, & nos non vtamur impositione manus: sed velle dicere, idipsum quod Apostoli faciebant, cùm dicebantur imponere manus, facere nunc Episcopos, cùm dicuntur Confirmare, vel Chrismare. Distinguitur enim in his locis, non ritus à ritu, sed modus loquendi à modo loquendi; & personæ à personis; & deniq; illa particularis impositio manuũ ab ista, quę modò est: siquidem tunc communiter dicebatur hoc Sacramentũ, impositio manus, nunc dicitur communiter Confirmatio; præterea illam dabant Apostoli, istam Episcopi; denique illa erat efficacior, quia cum effectu interno, dabat etiam externum, & cum gratia gratum faciente dabat etiam dona gratis data linguarum, & miraculorũ, &c. Hac ergo ratione dici potest, id quod nunc fit, esse loco eius, quod tunc fiebat, licet sit idem, quoad substantiam. Et quod hic sit sensus eorum locorum, probatur dupliciter. PRIMO, quia Concilium & Innocentius, non dicunt, Chrisma esse loco impositionis manuum, sed Sacramẽtum Confirmationis esse loco impositionis manuum. At certè Apostoli omnium consensu dabant Sacramentum Confirmationis, siue adhibuerint Chrisma, siue non. SECVNDO, quia Concilium & Innocentius ibidem dicunt Episcopos esse in Ecclesia loco, seu vice Apostolorum. At certè Apostoli veri Episcopi erant, licet aliquid etiam amplius haberent.

SECVNDA obiectio Kemnitij contra eandẽ propositionem sumitur ex Patribus. Nam vt ipse dicit, Tertullianus in lib. de Baptismo dicit, hanc vnctionem sumptam esse ex veteri disciplina, id est, ex Testamento veteri; proinde nõ à Christo institutã. Cyprianus in serm. de ablutione pedũ, dicit has cæremonias non à Christo, sed ab hominibus institutas. & in serm. de Chrismate dicit, relictam esse hanc vnctionem ex Testamẽto veteri. Basilius ait, nullum exstare λόγον γεγραμμένον de vnctione Chrismatis. Atq; ex his auctoribus dicit Kemnitius satis apertè refelli mendacium Fabiani Papę, & Martyris, qui asseruit hanc vnctionem à Christo ipso Apostolis traditam.

RESPONDEO; Tertullianum id solum asserere, præcessisse in Testamento veteri figuras huius Sacramenti; ex quo non sequitur non esse à Christo institutum: nam ibidem asserit diluuium fuisse figuram Baptismi, & tamen fatetur Kemnitius non negasse Tertullianum Baptismum à Christo institutum.

Cypria-

Cyprianus in sermone de ablutione pedum non loquitur de Sacramēto Confirmationis, cùm dicit cęremonias Sacramētorum ab hominibus institutas, sed intelligit alios ritus, quos adhibemus: immò contrariū colligitur ex hoc auctore. Nam in isto sermone de ablutione pedū, dicit Christum esse auctorem sui Sacramenti, & sermone sequēti, qui est de Chrismate, dicit hanc vnctionem esse diuinitus institutam; & esse Sacramentum: ex quo certè colligitur à Christo institutam. Neque obstat, quòd asserat manasse ex Testamēto veteri, quia id intelligit ratione figurarū, vt dixim⁹ de Tertulliano. Porrò Basilius nihil affirmat contra nos, aut S.Fabianum: neq; enī aut S.Fabianus, aut nos dicimus esse scriptā in diuinis literis institutionem Chrismatis, sed dicimus haberi ex traditione nō scripta, & tn̄ certissima; & cui fides habēda est, vt ipsi verbo scripto, vt ibidē scribit Basil.lib. videlicet de Spiritu sancto, c.27.

TERTIA obiectio Kemnitij cōtra secundam propositionem. Natiuum balsamū vnà cum arboribus iam periisse cōstat. Scribit enim Plinius lib.12. cap.25. verum balsamum solùm in duobus hortis Iudææ nasci solitum; qui horti iam dudum vastati sunt: *Periit igitur*, inquit Kemnitius, *materia Confirmationis, si ea necessariò balsamum requirit: neq; potest suppleri artificioso, & factitio balsamo balsamum naturale: quemadmodum nec aqua Baptismi factitia aqua, nec vinum Eucharistiæ factitio aliquo vino.* His addunt quidā Catholici, non esse probabile Christum instituere voluisse Sacramētum aliquod in re tam incerta, rara, pretiosa, quæ vix magno labore, & sumptibus obtineri potest.

RESPONDEO; Quæstionem esse inter Theologos, vtrum balsamum requiratur in Chrismate necessitate Sacramēti, an solùm necessitate pręcepti. Et quidē veteres omnes Theologi dist.7.lib.4.sent. & Iureconsulti in cap.Pastoralis, extra de Sacramentis non iterandis, docēt balsamum requiri necessitate Sacramenti, ita vt Sacramentum irritum sit, si absq; balsamo detur. Tamen recentiores quidā, Caietanus in 3.par.q.72. art.2. Dominicus à Soto, lib.4.sent.dist.7. q.1.art.2. & Franciscus Victoria in summa de Sacramento Confirmationis, putat balsamum non requiri ad essentiam Sacramenti, sed necessariò adhibendū ex diuino præcepto. Vtriq; nituntur quodam textu Iuris canonici, cap. Pastoralis, extra de Sacramentis non iterandis; quē textum vtraq; opinio ad se trahit. Neutra opinio est de fide, vel contra fidem; & fallitur Kemnitius

m 5 pag.

pag.309. vbi docet, Concilium Florentinum definiuiſſe contra Scholaſticos, balſamum requiri in Chriſmate. Nam Concilium non expreſſit, quo modo requiratur, ſed dixit materiã eſſe oleũ cum balſamo, vt etiã in Euchariſtia dixerat materiã eſſe vinum cum aqua: & tamen omnes fatentur aquam non eſſe ita de eſſentia, vt ſine ea ſit irritum Sacramentum.

Ad argumentum autẽ Kemnitij nego balſamum verum, & natiuũ periiſſe. Nam etſi aliquando opinione Plinij tantùm in duobus hortis Iudææ naſcebatur balſamum; tamen in Indiis naſcitur, & inde adhuc aduehitur. Neq; refert ſi id Plinius ignorauit: nec enim ille omnia ſcire potuit. Neq; balſamum, quod affertur ex Indiis artificioſum, aut factitium dici debet, licet fortè non ſit eiuſdẽ ſpecie cum eo, quod naſcitur in Palęſtina. Variæ em̃ poſſunt eſſe ſpecies balſami, vt ſunt variæ ſpecies vini; & quælibet idonea eſt ad Sacramẽtum conficiendũ. ADDE, Plinium id, quod refert de duobus hortis, referre de tempore antiquo: nam ſuo tempore fatetur multas fuiſſe arbores balſami in Palæſtina: & Hieronymus, qui trecẽtis annis fuit poſt Plinium, in cap. 27. Ezechielis; immò & Gregorius qui ducentis annis poſt Hieronymum, & quingentis poſt Plinium, in cap. 1. Cantic. affirmãt tempore ſuo in vineis Engaddi balſamum gigni ſolitum. Falſum igitur eſt balſamum natiuum periiſſe. Ad cõfirmationem reſpondet praxis Eccleſiæ. Licet enim rarum, & pretioſum ſit balſamum: tamen adhuc nunquam defuit Eccleſiæ, neque ex penuria balſami prætermiſſa eſt aliquando Confirmatio. Quod ſi per annos mille, & ferè ſexcentos Deus prouidit, certè non deerit deinceps.

QVARTA obiectio eſt contra tertiã propoſitionem, quia videtur eſſe quædam ſpecies magiæ & incantationis, ritus cõſecrandi Chriſmatis. Sed de hoc argumento ſuprà diximus in materia de Sacramentis in genere, & dicemus etiam poſtea cùm agemus de cæremoniis huius Sacramenti.

QVINTAM obiectionem contra quartam propoſitionem ſumit Kemnitius ex Cyrillo, & Ambroſio. Cyrillus enim catecheſi 3. myſtagog. dicit, Chriſmate inungi omnes ferè corporis ſenſus; Ambroſius autem libro de iis, qui initiantur myſteriis, cap. 6. dicit, caput inungi, & inde vnguentum ad barbam defluere. Non igitur certum eſt, quod nos diximus, Chriſma in fronte adhibendum eſſe. RESPONDEO; Cyrillum loco citato, præcipuè velle frontem inungi, vt ipſe expreſsè ait, deinde alios ſenſus; quod quidem non eſt contra

nos:

nos: ſiquidem id ſolùm aſſerimus, niſi in fronte adhibeatur Chriſma, Sacramentum nullum eſſe; non tamen negamus, quin deinde poſſit iuxta varios Eccleſiæ mores inungi etiam alia aliqua corporis pars. Porrò Ambroſius loco citato à Kēnitio, non agit de Confirmatione, ſed de vnctione, quæ fit in Baptiſmo, quam etiam nos fatemur in vertice capitis faciendam: de Confirmatione autem agit Ambroſius, cap. ſequēti.

CAPVT DECIMVM.

De forma Sacramenti Confirmationis.

FORMA huius Sacramēti, ſunt hæc verba: *Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Neque dubitari poteſt, quin hæc ſit conueniens forma, cùm apertè explicet & cauſſam principalem, quæ eſt ſancta Trinitas, & cauſſam miniſterialē, quæ eſt ille, qui verba ipſa profert, & denique effectum Sacramēti, qui eſt, facere Chriſti militem inſigniendo illum cruce, & roborare, atque armare confirmando Chriſmate. Habetur autem hæc forma diſertis verbis in Concil. Florent. in Pontificali Romano, & apud S. Thomam 3. parte, quæſt. 72. art. 4.

Apud antiquiores auctores non habentur hæc omnia verba, & hoc ordine, tamen habetur idem ſenſus, & hoc ſufficit. Nam vis formæ Sacramentalis poſita eſt in ſenſu, nō in ſono, aut numero literarū: alioqui ſi quis Græcè, aut Hebraicè, aut alio idiomate iſta verba proferret, nihil efficeret. Igitur Ordo Romanus, qui eſt antiquiſſimus liber, cùm ab Alcuino, & Amalario citetur, qui fuerunt ante annos DCCC. in officio Sabbathi ſancti deſcribens ritum Confirmationis, dicit Epiſcopum per modū orantis hæc verba pronunciare: *Signa eos Domine ſigno crucis;* ac deinde cùm tangit pollice frontem, dicere: *Ego te confirmo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Vbi videmus planè eundem ſenſum verborum. Neque refert, quod ibi dicatur: *Signa eum,* & nos dicamus: *Signo te:* nam ſemper ſignificamus Deum eſſe, qui ſignat principaliter, & hominem qui ſignat miniſterialiter: vnde etiā forma Græcorum, qua in Baptiſmo vtūtur: *Baptizetur ſeruus Chriſti,* cenſetur ab omnibus legitima, etiāſi nos alio modo dicamus. Quod etiam in Ordine Romano non habetur (*Chriſmate ſalutis*) non videtur multùm referre: nam includitur in verbo

(*Confir-*

(Confirmo) & satis ostenditur ipsa actione, Chrismate illum cōfirmari; quomodo idem esset si quis diceret, baptizo te, vel baptizo te aqua. Quare non videtur illa particula essentialis, licet omitti non debeat, quia Ecclesia præscribit, vt dicatur: quemadmodum in forma Baptismi: *Ego te baptizo, &c.* illud *(ego)* nō est de essentia, & in forma Eucharistiæ: *Hoc est enim corpus meum*, illud *(enim)* & in forma calicis *(mysterium fidei)* & quædam alia non sunt de essentia.

Ex quo duo quædam intelligimus. PRIMO ALCVINVM in libro de diuinis officiis, cap. de Sabbatho sancto, vbi dicit, Romæ Pontificem, cùm confirmat, solitum vngere frontē, & dicere: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nō integram formā retulisse, sed solùm partem: nam citat Ordinē Romanum, in quo expresse habentur plura, vt iā dixi. SECVNDO intelligimus, falli quosdā, qui existimant AMBROSIVM posuisse formā Confirmationis, cùm ait: *Venisti ad sacerdotem; quid tibi dixit? Deus Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu sancto, concessitq́; tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.* lib. 2. de Sacram. cap. 7. Nam hæc verba quæ Ambrosius ponit, in Ordine Romano dicuntur à presbytero, cùm linit verticē baptizati; post quam cæremoniam sequitur postea Cōfirmatio Episcopalis. Vnde etiam Amalarius lib. 1. de officiis Ecclesiast. ca. 27. dicit, ista verba esse presbyteri, qui solùm forma deprecatoria vtitur. Episcopus enim nō solùm deprecatoriè, sed etiā ex potestate sua, quā à Deo accepit, dicit: *Ego te confirmo.* Porrò ex Patribus AMBROSIVS satis apertè huius formæ meminit, cùm ait in libro de iis, qui initiātur mysteriis, cap. 7. *Serua quod accepisti; signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus.* Neque est mirū, quod quędam omiserit: nam eo loco non referebat ipsam formam, sed tantùm reuocabat in memoriam Confirmatorum ipsum ritum, quo fuerant confirmati; ad id autem satis erat si principalia verba commemoraret.

Non debet autem mirum videri, si Patres non expresse ponunt hanc formā: nam neq; aliorum Sacramētorum formas describūt, tum quod res essent omnibus Christianis notæ ob quotidianum vsum, tum etiam ne Gentilibus, qui libros nostros videbant, proderent eiusmodi mysteria sine necessitate. Itaq; nullus ferè est veterū, qui disertis verbis scripserit formā Baptismi esse: *Ego te baptizo, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti.* tantùm dicunt Baptisma dari cum inuocatione

Trini-

Trinitatis. Immò DIONYSIVS, cap. vlt. hierar. Ecclesiast. dicit, fas non esse literis mandare verba, quibus in administratione Sacramentorũ vtitur Ecclesia. Et INNOCENTIVS I. in epist. 1. cap. 3. de Confirmatione loquens: *Verba*, inquit, *dicere nõ possum, ne magis prodere videar, quàm ad consulationem respondere*. Denique ipse etiam Magister sentent. lib. 4. dist. 7. noluit verba formæ huius Sacramenti ponere: tantùm ait, formam esse manifestam, nimirum verba, quibus Episcopi vbiq; vtuntur, cùm hoc Sacramentum administrant.

Sed obiectiones hæreticorum videamus.

PRIMA obiectio Caluini est lib. 4. Instit. cap. 19. §. 5. vbi postquam recitauerat formã illam: *Consigno te signo crucis, etc. Pulchrè*, inquit, *& venustè, sed vbi Dei verbum?* RESPONDEO; Dei verbum non scriptũ, sed traditum, satis testari morẽ vniuersæ Catholicæ Ecclesiæ. Nam neq; aliorũ Sacramentorũ formæ expresse in Scripturis habentur: nusquã enim scriptũ est, in Baptismo dicendũ esse: *Ego te baptizo*: Et PRAETEREA Caluinus fatetur, Ordinationem ministrorum esse Sacramẽtum, in eodem cap. 19. lib. 4. Instit. §. 31. & tamen nusquã inueniet verbum in Scriptura, quod cum elemento faciat Sacramentum, vt ipse requirit de Confirmatione. ADDO præterea, nos in genere verbum habere Act. 8. vbi dicuntur Apostoli orasse, cùm manus imponerent. Nam formę Sacramentorum passim à Patribus dicuntur preces mysticæ, licet interdũ proferantur per verbum indicantis: nam semper à Deo ęxspectatur, & petitur principalis operatio in Sacramentis. DENIQVE 2. Corinth. 1. alludens Paulus ad formam huius Sacramenti, expressit principalia verba, cùm ait: *Qui nos confirmat Deus, & signauit, &c.*

SECVNDA obiectio §. 7. *Vnde*, inquit, *vocant oleum salutis? quis eos in oleo salutem quærere docuit?* Et infrà: *Hoc verò non à me, sed à Domino, audacter pronuncio; qui oleum vocant oleum salutis, salutem, quæ in Christo est, abiurant, Christum abnegant, partem in regno Dei non habent. Oleum ventri, & venter oleo; vtrumq; Dominus destruet.* RESPONDEO; Totum hoc argumentũ niti Caluini auctoritate. Nam verbũ Dei nõ protulit, quamuis se ex Dei nomine loqui mẽtiatur, vbi dicãtur salutẽ, quæ est in Christo, abiurare, qui oleum Confirmationis vocant oleum salutis. Et quidem si in oleo sine Christo salutem quæreremus, aliquid Caluinus diceret; sed cùm oleũ

faci-

faciamus instrumentum duntaxat applicandæ gratiæ Christi; mirum est vnde suspicari potuerit Caluinus, Christum negare, qui oleum vocat oleum salutis. Adde, quòd eiusmodi phrases sunt in Scripturis frequentissimæ, vt 4. Reg. 13. sagitta salutis, 2. Cor. 6. dies salutis, Act. 13. verbum salutis, Luc. 1. sciẽtia salutis. Adde etiam, quòd Caluini argumentum nõ minùs valet contra aquam Baptismi, & panem Eucharistiæ, quàm contra oleum Confirmationis: nam & illa dicitur, lauacrum regenerationis, & renouationis, Tit. 3. & panis Eucharistiæ dicitur panis vitæ, Ioan. 6. Respondet ibidem Caluinus in Sacramentis duo spectanda esse, naturã elementorum, & eam esse corruptibilem, & salutem adferre non posse; & vim spiritalem à verbo Dei impressam, & ratione illius aquam in Baptismo, & panem, ac vinum in Eucharistia salutem adferre. At cur, quæso, non idem nos de oleo dicere possumus?

Tertia obiectio est Kemnitij in 2. part. Exam. pag. 288. forma huius Sacramenti: *Signo te signo crucis, &c.* non habetur in vetustis scriptoribus, nec in ipsis Canonibus, &c. Respondeo; Iam reddidi caussam huius rei.

Qvarta obiectio ibidem. In ipsis Pontificalibus non est eadem forma. Nam Gabriel recitat quosdam pro *Chrismate salutis*, dicere: *Chrisma sanctificationis.* & Gerson habet formam: *Firmo te signo crucis, & Chrismate salutis.* Respondeo; Ista omnia in idem coincidere cum nostra forma: semper enĩ est idem sensus, siue dicas: *Salutis*, siue *sanctificationis*, siue *cõfirmo*, siue *firmo, &c.* quamuis enim oporteat præscriptis verbis vti, & nihil mutare, & qui secus faciunt, peccent, tamen (vt sæpe diximus) dũ idem sensus manet, semper Sacramẽtum conficitur: & potest facilè fieri, vt in variis Ecclesiis sit aliqua varietas in vocibus, modò maneat sententia eadem: vt etiam patet in forma Baptismi Latinorum, & Græcorum.

CAPVT XI.

De effectu huius Sacramenti.

Dvplex est Sacramenti huius effectus. Vnvs, quòd gratiam confert gratum facientem, & quidẽ maiorem, quàm ipse Baptismus, in ordine ad roborandam animam cõtra Diaboli impetus: sed minorem in ordine ad remissionem peccati, quia non remittit totam pœnam, vt facit gratia Baptismi. Neq; est opus hîc aliquid addere, cùm id satis copiosè probatum sit suprà in prima

ma Controuersia: inde enim probauimus, Confirmationem esse Sacramentum propriè dictum, quia Scripturæ, & Patres omnes affirmant, dari per hanc cęremoniam copiosissimam gratiam, atque adeò ipsum Spiritum sanctum.

ALTER effectus est character, quo adscribimur in Christi militiam, sicut per Baptismum in Christi familiam. Probatur autẽ iste character Confirmationis, eo modo, quo character Baptismi, ex eo, quòd nõ potest repeti Confirmatio. Nam suprà ostendimus, rationẽ, cur Sacramenta quædam sint initerabilia, nullam posse reddi sufficientem, præter characterem; quocirca etiam ab effectu demõstratur euidenter character, cùm ostendimus aliquod Sacramentum esse initerabile.

Esse autem initerabilẽ Confirmationem. PRIMO expressè probatur ex Apostolo Hebr. 6. *Non iterũ iacientes fundamẽtum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatũ doctrinæ, impositionis quoq; manuũ, &c.* vbi teste Chrysostomo, Theodoreto, Theophylacto, & aliis, Apostolus per impositionẽ manuum intelligit Cõfirmationem, quæ dabatur statim post Baptismum; ac docet non licere ei, qui labitur post Baptismũ, & Confirmationẽ, iterum redire ad Baptismũ, & Confirmationẽ: hæc enim sunt fundamenta, quę non iaciuntur nisi semel. SECVNDO idem patet ex Cõcilio Toletano VIII. can. 7. vbi apertè dicitur, Chrisma semel collatũ, repeti non posse, vt nec sacrum Ordinem. Item ex Cõcilio Tarraconensi, & ex decreto Gregorij II. apud Gratianũ, dist. 5. de consecr. can. de hist. & can. de homine: quibus adde Conciliũ Florentinum in instruct. Armenorum, & Trident. sess. 7. can. 9. TERTIO idem patet ex Patribus. Nam CYPRIANVS, seu quicunq; fuit auctor, in serm. de ablutione pedum: *Baptismum,* inquit, *repeti Ecclesiastica prohibent regulæ: nemo sacros Ordines semel datos iterũ renouat: nemo sacro oleo lita iterum linit, aut consecrat: nemo impositioni manuũ, vel ministerio derogat sacerdotum: quia contumelia esset Spiritus sancti, si euacuari posset, quod ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emendaret, quod ille semel statuit, & confirmat.* AVGVSTINVS lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. (vt suprà notauimus) apertè docet, Sacramẽtum Chrismatis semel datum, permanere etiam in pessimis, nec vnquam aboleri: ex quo manifestè sequitur repeti non posse. Similia docent Rabanus lib. 1. de Instit. clericorum, cap. 30. Amalarius lib. 1. de officiis Ecclesiasticis, cap. 27. & alij recentiores.

CAPVT

CAPVT XII.

De ministro huius Sacramenti.

SEQVITVR Controuersia QVINTA; Vtrum minister Sacramenti Cõfirmationis sit solus Episcopus. Et quidem hæretici licet hunc ritũ è numero Sacramentorum auferant, tamen etiamsi Sacramentum esset ipsorum quoq; opinione, negant ad solos Episcopos eius ministeriũ vllo modo pertinere. Ioã. VViclef lib. 4. Trialogi, cap. 14. apertè negat esse Episcoporũ propriũ munus confirmare. Idem habet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 10. Kemnitius in 2. par. Examinis, pag. 324. & alij, fortè omnes, præsertim cùm ipsi vix agnoscant differentiam inter Episcopum, & presbyterum, vt in libro de clericis ostendimus.

Ex Catholicis solus est Richardus Armachanus, qui in lib. 11. Armenicarum q. cap. 4. existimat, commune esse Episcopis, & Presbyteris munus confirmandi, atq; ab hoc Armachano arbitratur Thomas VValden. lib. 2. de Sacramentis, cap. 114. hausisse VViclefum suam hæresim: Fuit enim Armachanus paulò antiquior VViclefo, quamuis eodem seculo vixerint. Ceteri omnes communi consensu docent, solum Episcopum esse proprium huius Sacramenti ministrum.

Est quidẽ inter Catholicos quæstio, an saltem ex dispensatione possit presbyter hoc Sacramentũ conferre. Nam S. Bonauentura, Durandus, & Adrianus in 4. dist. 7. contendunt id nullo modo committi posse presbyteris; sed S. Thomas 3. p. q. 72. art. 11. & omnes eius discipuli, & multi alij Theologi in 4. dist. 7. vt Richardus, Paludanus, Marsilius, & alij, & oẽs Canonistæ in can. 1. dist. 95. contrariũ docent: & quidem lõgè verius est, quod isti posteriores affirmant. NAM Ambrosius in cap. 4. ad Ephes. testatur in Ægypto presbyteros confirmare in absentia Episcoporũ, neq; reprehendit eum vsum. GREGORIVS, lib. 3. epist. 26. apertissimè permittit presbyteris Sardiniæ, vt in absentia Episcoporũ confirment: & quia corruptus est hic locus Gregorij, fortè à fautoribus contrariæ sententiæ (nam dicit se permittere, *vt baptizandos vngant*, cùm dicere deberet, *vt baptizatos*) conferatur hic locus cum epist. 9. eiusdem lib. 3. inde enim manifestè apparebit corruptio. Siquidẽ in epist. 26. dicit, se permittere, quod in epist. 9. prohibuerat: prohibuerat autem, ne presbyteri vngerent in fronte baptizatos. Vnde etiam Gratianus, & S. Thomas hunc locũ ita citant, vt

esse

esse debet, nõ vt modò legitur in codicibus impressis. PRAETEREA Concilium Arausicanum I. can. 1. & 2. & Toletanũ I. can. 20. & Martinus Bracarensis, cap. 52. Græcarũ Synodorũ, & Florentinũ in instruct. Armenorum, idem habẽt. DENIQVE Concilium Trident. sess. 7. can. 3. de Confirmatione, ideò ait, ordinarium ministrum esse Episcopum, vt indicaret, posse extraordinaria potestate idem fieri etiam à presbytero. Ex quo apparet error Kemnitij, qui in suo Exam. part. 2. pag. 325. dicit, Concilium definiuisse contra S. Thomam, & alios quosdam doctores, immò & contra ipsum S. Gregorium, solum Episcopum esse ministrum Confirmationis.

Sed his omissis, probatur Catholica veritas apertissimo Scripturæ testimonio. Nam Act. 8. missi sunt Petrus, & Ioannes, vt per impositionẽ manuum darent Spiritum sanctũ iis, quos Philippus in Samaria baptizauerat. & Act. 19. Paulus ipse Apostolus manus imponit illis, quos alij baptizauerant. At certè nulla videtur posse fingi caussa, cur soli Apostoli manus imponant; imò cur ad hoc ipsum veniant ex vno loco ad aliũ, nisi quia hoc munus propriè pertinet ad primũ gradum Ecclesiasticum, qui est sine controuersia Episcopalis.

AD HOC VVicleſus respõdet, illos, quos Philippus baptizauerat, fortè nõ fuisse legitimè baptizatos, & ideò rursus fuisse baptizandos ab Apostolis, vt acciperent Spiritum sanctum.

SED hæc solutio ineptissima est. Nam quis credat, Philippum Diaconũ post acceptum Spiritum sanctum nõ rectè baptizasse? & deinde si erant rebaptizandi, quid opus erat, vt Apostoli venirent ex Hierusalem? non poterant significare per literas, aut alium mittere, qui illos ritè baptizaret? Deniq; Apostoli cur tantùm imposuerunt manus, & non etiam baptizârunt, si illi non erant ritè baptizati? Neq; obstat, quòd dicãtur baptizati in nomine Domini Iesu, & non in nomine Trinitatis. Nam (vt suprà ostendimus) Lucas breuiter describit ritum Baptismi, ex parte intelligi volens totum.

Caluinus loco citato respõdet, quod Apostoli fecerunt, nõ posse tribui Episcopis, aut certè nõ solis Episcopis. Nã Episcopi nõ sunt Apostoli: quod si tenent, quoad aliqd, locũ Apostolorum, eundem locũ tenent etiã presbyteri. Nam alioqui nõ liceret presbyteris, sed solis Episcopis cõmunicare sub vtraq; specie: id enim soli Apostoli in Cœna Domini fecerunt.

RESPONDEO; Episcopos solos simpliciter, & absolutè Apostolis succedere. Obseruandũ enim est in Apostolica aucto-

ritate contineri oēm Ecclesiasticam potestatem. Erant enim Apostoli PRIMVM Christiani,& membra Ecclesiæ. SECVNDO erāt Sacerdotes. TERTIO summi Sacerdotes. QVARTO summi non vno in loco, sed in toto orbe terrarū: poterant eñ vbique prædicare, baptizare, ordinare, leges ferre, punire, &c. Sed hoc vltimum in solo Petro fuit ordinarium munus, in ceteris extraordinariū,& quasi delegatū: & idcircò soli Petro succedi videmus, non autē vlli alteri Apostolo in illa summa in totum orbē potestate. Cetera tria erāt omnibus ordinaria. Quare licet oēs Christiani aliquo modo succedāt Apostolis, quatenus illi fuerunt primi Christiani: & omnes Sacerdotes eisdē Apostolis succedant, quatenus illi fuerunt primi Sacerdotes: & omnes Episcopi eisdem succedant, quatenus illi fuerunt primi summi Sacerdotes: tamē soli isti simpliciter illis succedunt, quia succedunt in tota eorum ordinaria auctoritate, in qua sola succedi potest. Idq; patet etiā ex praxi, & testimonio Sanctorū. Nam si quis petat, quis successit Apostolo Iacobo? omnes respondent, Episcopus Hierosolymæ. Quis Apostolo Ioanni? Episcopus Ephesinus. Ad hæc Concilium Neocæsariense can. 13. Damasus in epist. 4. de Chorepiscopis. Hieronymus in epist. ad Marcellā de erroribus Montani. Leo epist. 88. Augustin. in Psal. 44. in illud: *Pro patribus nati sunt tibi filij.* & alij veteres passim affirmāt, Episcopos Apostolis succedere.

Sed DICES, vnde scimus Apostolos manus imposuisse, Act. 8. vt Episcopos, & non vt Presbyteros, vel vt Apostolos ꝑ extraordinariā potestatem? RESPONDEO; quod nō vt presbyteri, inde constat, tùm quia Scriptura nunquā tribuit hoc officium nisi ipsis Apostolis, cùm alia officia, vt prædicandi, & baptizādi tribuat etiā aliis inferioribus ministris: quòd nō vt Apostoli per extraordinariam potestatem; colligitur tum eo, quod Hebr. 6. numeratur hæc manus impositio cum reliquis ordinariis Ecclesiç ritibus; tum ex eo, quod semp in Ecclesia māsit ista consuetudo, vt Episcopi manus imponerent baptizatis.

SECVNDO, ꝓbatur eadē veritas testimoniis, & traditione Ecclesiastica. Nam Cōcilia, Pontifices, & Patres citati in prima controuersia, cōmuni cōsensu docent, solos Episcopos esse ꝓpriè Sacramenti huius ministros: idq; ꝓbant ex cap. 8. Actor.

TERTIO, probatur etiam ratione. Nam Confirmatio est complementum, & perfectio Baptismi; proinde cōuenit, vt à primario ministro detur: sic enim in omnibus aliis rebus vltima forma imprimitur à primo agente. Præterea in Confir-

mationc

matione adſcribimur ad Chriſti militiam; adſcribere autem ad militiam, proprium eſt Ducum, & Imperatorum.

Neq; argumenta Caluini, & Kẽnitij difficulter ſoluũtur. Argumentũ PRIMVM Caluini. Error eſt Donatiſtarum, quod Sacramentũ pendeat à dignitate miniſtri. RESPONDEO; Si de dignitate morali agatur, verũ eſt, ſi de Eccleſiaſtica, falſiſſimũ. Alioq eſſet etiã error Donatiſtarũ, quod ſoli presbyteri miniſtrent corpus Dñi, immò & Baptiſmũ, ſecũdum Caluinum.

SECVNDVM argumentum. Presbyteri ſuccedunt Apoſtolis, vt patet de miniſterio Euchariſtię, quod ſolis Apoſtolis cõmiſſum fuerat. RESPONDEO; Apoſtolos in vltima Cœna preſbyteros creatos fuiſſe, non autẽ Epiſcopos; Epiſcopi eñ poſt reſurrectionẽ facti ſunt, cùm eis diceretur, Ioan. 20. *Ecce ego mitto vos, &c.* Itaque presbyteri in aliqua re Apoſtolis ſuccedunt, ſed non in omnibus, neque abſolutè, vt diximus.

TERTIVM argumentum, 1. Tim. 4. Paulus ait: *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionẽ manuum preſbyterij.* & Ananias Act. 9. impoſuit manus Paulo, & tamen nõ erat Epiſcopus. RESPONDEO ad hoc argumentum, quod eſt Armachani; Non tractari eo loco de Confirmatione, ſed de Ordinatione Timothei; & præterea per illã vocẽ (*Presbyterij*) intelligi chorum presbyterorum, id eſt, Epiſcoporum, vt exponunt Chryſoſtomus & alij: multi enim Epiſcopi, vnũ Epiſcopum ordinant; vnus autem ſolus confirmat.

AD illud de Anania, quod mutuò accepit Caluinus à VViclefo, vt ille ab Armachano; dico Ananiam impoſuiſſe manũ Paulo ad hoc, vt viſum reciperet, vt ibidẽ legimus. Quare non fuit confirmatoria, ſed curatoria illa impoſitio manus: vnde facta eſt ante Baptiſmum, nõ poſtea, vt fieri debet Confirmatio: neq, deſcendit tunc viſibiliter Spiritus ſanctus, ſed ceciderunt tanquam ſquamæ ab oculis eius: *At*, inquiunt, *Ananias cùm imponeret manus, dicebat; Saule frater, Dominus Ieſus miſit me, vt videas, & implearis Spiritu ſancto: igitur finis illius impoſitionis manus fuit donũ Spiritus ſancti.* RESPONDEO, Ananiã expoſuiſſe ſimul finem proximũ, & remotum ſui aduẽtus. Finis eñ proximus erat, curatio à cœcitate, finis remotus, perfecta iuſtificatio, & infuſio Spiritus ſancti, quam paulò pòſt cõſequutus eſt Paulus per Baptiſmũ. Vnde paulò antea deſcribitur viſio Pauli, qua antè prȩuidit, quod futurum erat: *Et vidit*, inquit Lucas, *virum introeuntẽ ad ſe, Ananiam nomine, & imponentem ſibi manum, vt viſum recipiat.* & ca. 22.

Actorum, vbi narrat ipse Paulus totam hanc historiam, nihil se accepisse dicit ab Anania, nisi depulsionē cœcitatis, & postea Baptismum. Est autem valde probabile Paulum, vt ceteros Apostolos, immediatè à Deo accepisse Confirmationem sine humana impositione manuum.

Argumentum QVARTVM. Si iure diuino Episcoporū est proprium cōfirmare, quomodo id etiam presbyteris Gregorius concessisse legitur? RESPONDEO; Iure diuino solos Episcopos esse ordinarios ministros huius Sacramenti. At nō inde sequitur, quin extraordinaria concessione id possit etiam presbyteris cōuenire: sicut etiam iure diuino proprium est Episcoporum prædicare; & tamē eorum concessione prædicāt etiam Presbyteri, & aliquando etiam Diaconi.

Sed instant quidam Catholicorum; Confirmare, aut conuenit Episcopo ratione ordinis, aut ratione iurisdictionis. Si ratione ordinis, nullo modo potest id concedi iis, qui nō habent eum ordinem, vt patet in similibus; nec enim potest vlla dispensatione fieri, vt Diaconus cōsecret Eucharistiam. Si ratione iurisdictionis; ergo posset Episcopus non consecratus confirmare; quia habet ipse ordinem presbyteralē, & iurisdictionem Episcopalem. RESPONDEO; Confirmare esse actum ordinis, & eum ordinem esse etiam in presbytero, saltem inchoatum, & imperfectū. OBSERVANDVM est enim, characterem Episcopalem, siue sit alius à presbyterali, siue idem extensior, & maior; esse potestatem absolutam, & perfectam, & independentem conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, & ideò non solùm posse Episcopū sine alia dispensatione confirmare, & ordinare; sed etiam non posse impediri ab vlla superiori potestate, quin reuera Sacramenta ista cōferat, si velit, licet peccet si id faciat, ꝓhibente summo Pōtifice: characterem autem presbyteralem esse quidem potestatē absolutam, perfectam, & independentem, quoad Sacramentum Baptismi, & Eucharistiæ; esse autem potestatem inchoatam, imperfectā, & dependentem à volūtate superioris, quoad Sacramentum Confirmationis. Quocirca nisi perficiatur per dispensationem superioris ea potestas, presbyter confirmādo nihil ageret: at si perficiatur, iam ex ipso suo charactere confirmabit. Id quod minus mirū videbitur, si cogitemus, characterem non esse Physicam aliquam potentiā, quæ Physicè aliquid operetur, (tunc enim difficile esset intelligere quomodo posset perfici per dispensationem Pontificiam) sed

esse

esse signum diuini cuiusdam pacti, quo Deus concurrit ad effectum Sacramentalem producēdum cum eo, qui habet characterem, & non cum aliis: facile enim est intelligere, vnum characterem esse signum pacti absoluti, alium autem esse signum pacti conditionati. Sed de his hactenus.

QVINTVM argumentū est Kemnitij, loco citato. Scriptura ignorat differentiam Episcopi, & Presbyteri. RESPONDEO; Nō Scriptura id ignorat, sed Kemnitius Scripturam ignorat. Nam 1. Tim. 6. cùm dicitur: *Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus:* apertissimè tantum discrimen ponitur inter Episcopum, & presbyteros, quantum est inter principem, & eius subditos. Quocirca Aëriani ob hoc ipsum hæretici dicuntur ab Epiphanio hæres. 75. & Augustino hæres. 53. quod negauerint hoc discrimen.

SEXTVM argumentum eiusdem Kemnitij. Hieronymus in dialogo contra Lucifer. dicit, ob honorem sacerdotij fieri, vt soli Episcopi manus imponant, non ob legis necessitatē. RESPONDEO; Locum hunc pro nobis maximè facere. Nam HIERONYMVS non negat, solis Episcopis licere Confirmationem dare post Baptisma; immò hoc affirmat, & infrà id ipsum probat exemplo Apostolorum, qui in Samariam profecti sunt, vt eos confirmarent, quos Philippus baptizauerat. Et præterea caussam reddit, cur id voluerit Dominus propriū esse Episcoporum; quia id requirebat honor summi sacerdotij. Nam vt paulò pòst ipse idem magis explicat, necesse est in singulis Ecclesiis esse vnum Episcopum, ne si multi sint pares, & non ad vnum summa referatur, schismata fiant: hinc igitur Dominus voluit quædam esse propria Episcoporū, vt inde eorum eminentia supra ceteros appareret. Illud autē (*non ob legis necessitatem*) non refertur ad legem ministrandi Confirmationem, sed ad legē consequendæ salutis: significat enim Hieronymus non esse necessarium ad salutem absolutè, vt quis ab Episcopo confirmetur; nam etiā sine tali Confirmatione per solum Baptisma saluari potest. Vnde continuò subiūgit, explicās quod dixerat: *Non ob legis necessitatem; alioqui lugendi essent, qui in vinculis à presbyteris vel diaconis baptizati antè moriuntur, quàm ab Episcopis inuisantur.* Quod si id non placeat, dici potest, loqui Hieronymum de lege, quę sumatur ex natura rei, vt sensus sit; id esse tributū solis Episcopis, non ob legis necessitatē, id est, non quod id necessariò requirat natura rei, quasi aliter fieri nō posset; sed quia voluit Dn̄s hac re honorare Episcopalem dignitatem.

 SEPTI-

SEPTIMVM argumentum. A multis iam annis in Germania nulli ferè Episcopi confirmant, sed suffraganei quidam, qui sunt fictitij Episcopi, & laruę Episcoporum potiùs, quàm Episcopi. RESPONDEO; Suffraganeos esse veros Episcopos, quia & Ordinationem habēt, & iurisdictionem, licet careant possessione proprię Ecclesię. Quocirca licet non possint extra suam Ecclesiam confirmare sua auctoritate, possunt tamen si ad id inuitentur à proprio Episcopo.

CAPVT XIII.

De caremoniis Confirmationis.

DVPLICES sunt cæremoniæ in hoc Sacramento. PRIMVM enim multę cæremonię adhibentur in consecratione Chrismatis feria V. in Cœna Domini. DEINDE quædam etiam adhibentur in ipsa collatione huius Sacramenti.

ACVT à PRIMO genere incipiamus, tractant de ritu consecrationis omnes, qui scribunt de diuinis officiis, cap. de feria V. in Cœna Domini, vt Isidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus, Rupertus, & alij.

Fiunt autem quatuor cæremoniæ. PRIMO benedictiones olei, & balsami per orationes: & hoc reprehendi non potest, cùm Apostolus, 1. Tim. 4. dicat omnia sanctificari per verbum Dei, & orationem.

SECVNDO, fiunt etiam benedictiones olei, & balsami per signum crucis: ac ne id quidem reprehendi potest, cùm sine hoc signo nihil consecrari possit, vt testantur omnes ferè Patres, sed præcipuè Chrysostomus homil. 55. in Matth. & in lib. quod Christus sit Deus; & Augustinus tract. 118. in Ioannem, & serm. 181. de tempore, cap. 3.

TERTIO, halat Episcopus aliquoties super ampullā Chrismatis. Et quidem hæc cæremonia ridicula, & magica videtur hæreticis: nā id apertè scribit Kemnitius pag. 285. & Caluinus ad hanc cæremoniam respexit, cùm ait li. 4. Instit. cap. 19. §. 10. Chrisma fœtido anhelitu inquinari: tamen & antiquissima est, cùm eius meminerint auctores citati, Amalarius, & alij, & pręterea ab exemplo Dñi sumpta, qui in Apostolos insufflauit Ioan. 20. vt ea cæremonia demonstraret, Spiritum sanctum in eos descendere. Et sanè cū vult Ecclesia descensum sancti Spiritus designare ad aliquid sanctificandum; quo meliori signo vti potest, quàm eo, quo Christus ipse ad rem eandē designandam

dam vti voluit? Quòd si magica est hæc cæremonia, Christum Magiæ doctorem faciemus, quod est impium, & blasphemũ. Neque magica dici potest vlla cæremonia, nisi cùm effectus mirabilis exspectatur à Diabolo, cum quo fœdus ineunt Magi: nos autem effectum à Diabolo nullum exspectamus, sed à solo Deo, à quo id per orationes petimus, vt sæpe dictum est.

QVARTA cęremonia est, quòd Chrisma iam consecratum, salutatur ab Episcopo, & presbyteris, his verbis: *Aue S. Chrisma.* atq; hanc cæremoniam idololatricam esse dicunt aduersarij. Tilmannus Heshusius lib. de erroribus Pontific. tit. 22. nu. 26. *Chrisma,* inquit, *tantum non adorandum: Siquidē hæc verba dici iubent, Aue S. Chrisma.* Reprehēdit etiam hanc cæremoniā Kemnitius pag. 289. & Caluinus lib. 4. Instit. c. 19. §. 21. Sed ineptè inprimis ad idololatriam hoc referunt, cùm aliud sit salutare, aliud adorare: alioqui etiam Dominus, qui Matt. vlt. dixit mulieribus: *Auete,* eas adorasse diceretur. Adhibetur quidem Chrismati consecrato reuerentia, quia est res sacra, & vim habet vt Dei instrumentum sanctificandi: sed non adoratur vt Deus, alioqui etiam Hebræi idololatrę fuissent, qui arcam Domini ligneam adorabant; idque faciebant Propheta monente Psal. 98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniā sanctum est.* DICES; ridiculum videtur salutare rem inanimam. RESPONDEO; id esse vsitatissimum, in signum gratulationis etiam res inanimas salutare, ac si viuerent & sentirent. Ita Nazianzenus oratione ad CL. Patres cùm Episcopatu se abdicaret, valedicit cathedræ, templo, psalmodiæ, aliisque id genus rebus. Hieronymus in epist. de obitu Paulæ, describit salutationem, quam B. Paula ad Bethlehem habuit, cùm eam primùm vidit. Immò & Æneas apud Virgilium in 7. Æneidos Italiam salutat, cùm eam primùm ingreditur. Suntque eiusmodi exempla planè infinita.

IAM verò in ipsa Confirmatione pręter cęremoniam essentialem vngendi, & signandi frontem cruce; adhibentur etiam aliæ octo cæremoniæ. PRIMA, vt Susceptor adsit, sicut in Baptismo, qui confirmandum offerat Episcopo. Estq; hæc cæremonia antiquissima, vt patet ex decretis antiquorum Pontificum, & Conciliorum, quæ citantur à Gratiano 30. quæst. 1. can. Si quis. & can. de his. & quæst. 4. can. Si quis ex vno. & de consec. dist. 4. can. In Catechismo.

SECVNDA, vt variæ preces dicantur super confirmandos, & quidem cum manus impositione; quē ritum solùm aduersarij non reprehendunt.

TERTIA

TERTIA, vt confirmato pax detur ab Episcopo, in signum acceptæ gratiæ Spiritus sancti, cuius effectus est pax.

QVARTA, vt confirmatum Episcopus manu leuiter cedat, vt is intelligat se contra ignominiam, & verbera pro Christo ferenda, patientia præcipuè armandum.

QVINTA, vt fascia ligetur frons, tum ne Chrisma facile defluat, tum vt significet, acceptam gratiam diligenter conseruandam, iuxta illud, 1.Ioan.2. *Vnctionem, quam accepistis, maneat in vobis.* Sed in hac re seruanda est Ecclesiæ consuetudo: alicubi enim ad septem dies frontis fascia conseruatur, alicubi ad tres, alicubi continuò abluitur, & exiccatur Chrisma à sacerdotibus, vt fascia opus non sit.

SEXTA, vt ad septem dies, nō lauetur caput, seu frons Cuius cæremonię meminit Hugo lib.2.de Sacramentis par.7.cap.6. Tertullianus lib.de Baptismo scribit à die Baptismi per totam hebdomadā Christianos lauacro abstinere solitos: quod quidem faciebant non tantùm ob Baptismum, sed etiam, & fortassè præcipuè ob Chrisma, quod eodem die dari solebat.

SEPTIMA, vt in Sabbatho Paschæ, & Pentecostes detur Confirmatio, quia videlicet iis diebus dari debet Baptismus, vt suprà diximus. Hoc tamen tempore, quia vt plurimùm non dantur simul hęc Sacramenta, laudabilis est consuetudo multorum Episcoporum, vt in festis Pentecostes præcipuè confirment, quia nimirum in eo festo data est prima Confirmatio à Deo sanctis Apostolis.

OCTAVA, vt à ieiunis detur, & accipiatur Confirmatio; de qua re exstant canones Conciliorum, apud Gratianum de consecrat.dist.5. can.Vt Ieiuni. & can.Vt Episcopi.

Ad hęc omnia Kemnitius addit pag.323.mirū esse cur Pontificij malint has suas cęremonias, quàm examen puerorum, professionem fidei, & adhortationē, ac tragicè queritur, à nobis ista omnia reiici, nec pati nos velle, vllam emendationem. SED sunt ista omnia verba ociosa. Nos enim nihil horum reiicimus, sed volumus omnia fieri suo loco, & tempore; nec patimur nobis eripi Sacramentum à Christo institutum, & cæremonias à Patribus traditas prætextu examinis puerilis. Ac de Sacramento Confirmationis satis dictum est.

ERRATA.

Fol.44.versu 16.Apostolos.f.53.v.22.aut Sacramento tantùm, aut vtroq;.f.83.v.24.At Christi mors,&c. *& sequētia verba illius paragraphi, sunt Auctoris, nō Augustini.* f.84.v.1.luci. Ibid.v.8.qui inde.